PAPANCASUDANĪ

OR

THE COMMENTARY TO THE

MAJJHIMA NIKĀYA.

OF THE

SUTTA PITAKA

PART I.

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

පපඤ්චසූදනී

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

පඨමො භාගො

Vol. XXXV.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACARIYA BUDDHAGHOSA MAHA THERA'S

PAPANCASUDANĪ

OR

THE COMMENTARY TO THE

MAJJHIMA NIKĀYA.

OF THE

SUTTA PITAKA

PART I.

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

පපඤ්චසූදනී

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

පඨමො භාගො

මුද්‍රණය:
එස්. ඇන්ඩ් එස්. ප්‍රින්ටර්ස්
නො. 49, ජයන්ත වීරසේකර මාවත,
කොළඹ 10.

බු. ව. 2558

ක්‍රි. ව. 2014

මිල රු. 220/-

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

පපඤ්චසූදනී

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

පඨමො භාගො

Vol. XXXV.

SIMON HEWAVITARNE BEQUEST.

BHADANTACARIYA BUDDHAGHOSA MAHA THERA'S

PAPANCASUDANI

OR

THE COMMENTARY TO THE

MAJJHIMA NIKĀYA.

OF THE

SUTTA PITAKA

PART I.

EDITED BY

Tipiṭaka Wācissarācariya

DHAMMAKITTI SIRI DHAMMANANDA

Padhāna Sanghanāyaka Mahā Thera,

Colombo & Chilaw Districts,

Principal of Vidyālankāra Oriental College,

Peliyagoda, Kelaniya.

Printed by:

S & S Printers

No. 49, Jayantha Weerasekara Mawatha

Colombo 10

B. E. 2558

C. E. 2014

තුන්වන මුද්‍රණය - 2014 (500)

Published by
Somawati Hewavitarane Trust,
130,
Rev. Hikkaduwe Sri Sumangala Nahime Mawatha,
Colombo 10,
Sri Lanka.,
Tel: 011 2 695012
E-mail: somawatitrust@sltnet.lk
web: www.somawatitrust.com
14 November 2014.

(තිපිටකමුද්දණකෙ පඤ්චතිංසතිමං පොත්ථකං.)

භදන්තාචරිය බුද්ධඝොස මහාථෙරවර විරචිතා

පපඤ්චසූදනී

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

පඨමො භාගො

විජ්ජාලඞ්කාර මහාපරිවෙණාධිපතිනා

තිපිටකවාගීස්සරාචරියෙන

ධම්මකිත්ති සිරි ධම්මානන්දාභිධානෙන

ලඞ්කායං පච්ඡිමදිසානුදිසාසු

පධාන සඞ්ඝනායකථෙරෙන

සංසොධිතා.

සයිමන් හෙවාවිතාරණ සොගතාණත්තෙන

සිරිනාථ කුමාරදාස මුනසිංහාභිධානෙන

තිපිටකමුද්දාලයෙ මුද්දාපිතා.

සරසිබරිසිද්ධෙ සිරිසුගතවස්සෙති.

1933.

PUBLISHERS NOTE

The late Mr. SIMON ALEXANDER HEWAVITARANE, who in his life time had begun to publish the TRIPITAKA, left a bequest for its completion after his death. He died suddenly on 17th January 1913 and in accordance with his wishes his Trustees had published the Commentaries on the Text in 49 volumes. After seventy years these books are no longer readily available.

His widow Mrs. SOMAWATI HEWAVITARANE who passed away on 10th January 1982 at the age of 94, had prior to her death, created the SOMAWATI HEWAVITARANE TRUST to carry on the good work started by her late husband and bequeathed her entire estate to this Trust.

We the Trustees of the Somawati Hewavitarane Trust, having seen the need to re-print the Commentaries, have undertaken this task to help both the student and teacher of the Dhamma and in the hope that this act of ours will help to preserve the Noble Teachings of the Blessed One for the benefit of the future generations and thereby prolong the life of the Buddha Sasana by many more thousands of years.

May the fruits of this meritorious act help the late Simon Alexander Hewavitarane and Somawati Hewavitarane Maha Upasikawa in Sansara and towards their final attainment of Nibbana.

Noel Wijenaike
Nanda Amerasinghe
Tissa Ratnatunge

23rd July 1986.
Somawati Hewavitarane Trust Office,
130, Maligakanda Road, Colombo-10,
SRI LANKA.

- විඤ්ඤාපනං -

සම්මාසම්බුද්ධස්ස පරිනිබ්බාණසමයතො චතුපඤ්ඤාසාධිකෙ නවසත-සංවච්ඡරෙ මහානාම රඤ්ඤො සමයෙ ජම්බුදීපා ලඞ්කාදීපමාගතෙන පරම විසුද්ධ සද්ධාබුද්ධිපතිමණ්ඩිතෙන අනුබුද්ධබුද්ධඝොසත්ථෙරවරෙන ච ධම්ම-පාලත්ථෙරෙන ච උපසෙනත්ථෙරෙන ච මහානාමත්ථෙරෙන ච බුද්ධදත්ත-ත්ථෙරෙනචා'ති බුද්ධිමන්තානං එතෙහි ථෙරවරෙහි තිණ්ණං පිටකාන මත්ථවණ්ණනාවසෙනාට්ඨකථායො ලිඛිතාති වදන්ති. තා පනෙතා අට්ඨකථා නෙවමුද්දිතා. තස්මා ඉච්ඡති කාලෙ තා අට්ඨකථායො'ති දුල්ලභා අහෙසුං. තස්මා දිවඞ්ගතස්ස ධඤ්ඤපුඤ්ඤපරිපුණ්ණස්ස සයිමන් හේවාවිතාරණ මහාසයස්සජ්ඣාසයවසෙන තස්ස ධනබ්බයෙන පත්තානුමතෙන ආඞ්ගලවෙ-ජ්ජාචරියෙන සිරිමතා සී ඒ. හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච සිරිනාථමුණසිංහ මහාසයෙන ච ඩබ්ලිවු. ඩී හේවාවිතාරණ මහාසයෙන ච, පාල්‍යට්ඨකථායො මුද්දිතා ච පාකටී කතා ච. තථාපි මුද්දිතා තා අට්ඨකථායොපි ඉදානි සුදුල්ලභා භවන්ති. තස්මා තාසමට්ඨකථානං සුලභභාවමපෙක්ඛමානෙන සද්ධාබුද්ධිසම්පන්නෙන සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන සිරිලඞ්කාරජ්ජෙ ලඤ්ච පරික්ඛකාධිකාරිනා නීතිවෙදිනා නොයෙල් විජේනායක මහාසයෙන ච තිසසරත්නතුඞ්ග මහාසයෙනචා'ති එතෙහි ද්වීහි මහාසයෙහි තථා අමරසිංහ මහාසයස්ස සංවිධායකත්තෙන සම්බුද්ධසාසන චිරට්ඨිතිකාමාය සද්ධාබුද්ධි සම්පන්නාය මහොපාසිකාය දිවඞ්ගතාය සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මනාතිනියා, ධනබ්බයෙන සම්බුද්ධපරිනිබ්බාණා අතිසහස්ස පඤ්චසතාධිකෙ අට්ඨවීසති-මෙවස්සෙ එසාපනට්ඨකථා තිලකමුද්දණාලයෙ මුද්දිතා ච පාකටීකතා ච, භවති.

ලිඛිතමිදම්පනං දෙයියන්දර වැවලපියද්දේ සුවිසුද්ධාරාමාධිපතිනා විජ්ජාකිත්ති පරිවෙණජ්ඣක්ඛෙන විජ්ජොදය පරිවෙණෙ උපප්පධානා-චරියෙන රාජකීයපණ්ඩිත සත්ථපති උපාධිධාරිනා පවීනාචරියෙන පල්ලාවෙල සිරිසද්ධාතිස්සාභිධානෙන නායකත්ථෙරෙනාති.

2529

23rd July 1986.

THE LATE
MR. SIMON ALEXANDER HEWAVITARNE.

BORN 20TH MARCH, 1875. DIED 17TH JANUARY, 1913.

සෝමාවතී හේවාවිතාරණ මැතිනිය

THE LATE

VEN'BLE ANAGARIKA DHARMAPALA.

(SIRI DEVAMITTA DHAMMAPALA)

Director of Tripitaka Muddrana Sabha

BORN 17TH SEPTEMBER, 1864. DIED 29TH APRIL, 1933

PREFATORY NOTE.

It is with the greatest sorrow I have to announce the death of Ven'ble Siri Devamitta Dhammapāla, at Sarnath, Isipatane on the 29th April. His remains were cremated at the Holy spot in accordance with his last wish. At a Meeting held by the Tripiṭaka Mudrana Sabhā in June 1929 at "Taxsilā" the residence of Mrs. S. A. Hewavitarne, he was appointed Director to fill the vacancy caused by the death of Dr. C. A. Hewavitarne. He had been a propagator of the Dhamma for the last forty years, and his untimely death will be mourned by all the Buddhist world. *Sabbé Sankhārā Aniccā.*

With the issue of the Papancasudanī part I. the commentary to the Majjhima Nikāya, I have much pleasure in placing before the public the 8th volume of the Simon Hewavitarne Bequest Series. The editing of this volume has also been done by Ven'ble Lunupokune Siri Dhammānanda Nāyaka Thero, Principal of Vidyālankāra Oriental College, Peliyagoda, Kelaniya. In 1917 part I and II of this commentary was edited by the Ven'ble Dhammakitti Siri Dhammārāma Nāyaka Thero, Late Principal, Vidyālankāra Oriental College, Peliyagoda, and issued by the Royal Asiatic Society at the expense of Lord Chalmers, Ex-Governor of Ceylon. I am glad to announce that the 2nd edition of the Paramattha Jótikā or commentary of the Suttanipāta is ready and will be issued within a few months. I beg to convey my heart felt thanks to the Ven'ble editor, who had already helped the Sabhā by editing parts I and II of the Manórathapurani. Owing to the financial depression still prevailing the printing of these Texts is very much handicapped.

S. K. Moonesinghe.

6th May, 2476/1933,

Tripitaka Publication Office,

Maligakanda, Colombo. (Ceylon.)

LIST OF ABBREVIATIONS.

A. Asgiri Vihāra Mahānāyaka, Library.

B. Burmese Manuscript.

D. 1. Dīgha Nikāya Aṭṭhakathā, Vidyālankāra College, Kelaniya.

D. 2. „ „ Siamese Manuscript.

L. Lankā Potthaka (Ceylon Books).

M. 1. Miripenna Vihāra, Galle.

M. 2. Malwatta Vihāra, Sangharāja Library, Kandy.

P. 1 Paranātala Nilame's Library, Kandy.

P. 2. Late Pilimatalauwa Mahanilames.

R. Ratmalāna Purāna Vihāra, Mount Lavinia.

S. Siamese Manuscript.

T. 1. Tenumpata Vihāra, Dikwella, Mātara.

T. 2. Tīkā Dharmapprāsāda Vihāra, Colombo.

V. Vijayārāma Vihāra, Kumbalwella, Galle.

W. 1. Waskaduwa Abhinawārāma Library, Kalutara.

W. 2. Wattegama Vidyādarsana Pirivena, Mātale.

PREFACE.

පපඤ්චසූදනියා පටිසඞ්ඛරණවිඤ්ඤත්ති.

---

1. වන්දාමහෙ මහන්තං වීරං තං වීරමාරවිජිතාවිං,
මන්දාවහෙසුම්මරු යස්සපපුම්ඛෙ චතුම්මුඛපපුම්ඛා.

2. පණමාමසෙ භවභයෙ ස්වාක්ඛාතං ධම්මමනුවිධාතුං තං,
පණමාමසෙ භවන්තං යාතුං යස්සානුභාවවිභවෙන.

3. පණතාමහෙ ගතන්තං සඞ්ඝං තං වීතසඞ්ගමනුගන්තුං,
පණතා මහෙසයො යෙ ගතිංසු ජනතාහිතාය භුවි සතතං.

---

4. ජයන්ති තෙ සතතමනා මහාසම්මිං
යසස්සිනො **කස්සපථෙරමුඛ්‍යා**,
සඞ්ගායනං තෙපිටකස්ස සාට්ඨ-
කථස්ස යෙ'කංසු චිරට්ඨිතත්ථං.

5. සද්ධයා වීතභවාසයා තෙ
යසාදයො'පිච්චිර ජයන්ති,
සඞ්ගායනං යෙ දුතියං විධාය
තඞ්කාලජාතං මලමොස්සජිංසු.

6. ජයන්ති තෙ **මොග්ගලිපුත්තතිස්ස-**
ථෙරාදයො චාපි දයොපයුත්තා,
පුනො'පි ධම්මං විමලීකරිංසු
සඞ්ගායනං යෙ තතියං විධාය.

7. සො සත්ථුකප්පො ජයතීහ ථෙරො
මහාමහින්දො සමහාමහින්දො,
සමානසික්ඛානසමානධම්මං
සම්මානනං යො ලභතෙ'ත්‍ර සම්මා—

8. යො දීපභාසාය විභූසිතාය
භුවිස්සුතායට්ඨකථා ඨපෙත්වා,
සිසෙසහ**පිටක**ප්පමුඛෙහි සෙහි
චතුත්ථසඞ්ගීතිමකාරයිත්ථ.

9. විධායකාපිච්චිර සද්ධයකා
සඞ්ගීතියා පඤ්චමියා ජයන්ති තෙ,
ආලොකලෙණෙ සහිතං හිතාය යෙ
ගන්ථෙසු ආරූළ්හමකංසු සීහළා.

10. සිද්ධත්ථසුද්ධත්ථවිසුද්ධබුද්ධ-
සිද්ධන්තසාරං භුවනොපකාරං
විසුද්ධිමග්ගට්ඨකථං විධාය
විසුද්ධිමග්ගං විසදීකරොන්තො—

11. යො භානුභාසං භුවනෙකභූසං
ආරොපයිත්ථට්ඨකථා විසිට්ඨා,
ස බුද්ධ**ඝොසො**'ති විසුද්ධඝොසො
ථෙරො'නුබුද්ධො ජයතිප්පසිද්ධො—

12. **එසාපි** යෙනෙව **පපඤ්චසූදනී**
නාමා පණීතාට්ඨකථා පණීතා,
යස්සුත්තමා බුද්ධි මහත්තරී සදා
භූමණ්ඩලස්සත්ථවතී පවත්තති.

13. ජයන්තිමෙ සීහළවාසිනො'පි
මමායමානා රතනත්තයස්ස
යාවජ්ජ ධම්මං පරිරක්ඛමානා
පාණායමානාභිමතා සමානා.

---

14. කාරුණාපූරිතහදයො පූරිතසමතිංසපාරමීධම්මො
ධම්මස්සාමී පඤ්චුත්තරචත්තාලීසවස්සානි
15. ලොකත්ථං සාධෙන්තො යං යං දෙසෙසි දෙසනාකුසලො,
ද්වෙධා සබ්බං ගච්ඡති ධම්මො විනයොති සකලමෙව හි තං.
16. පුනරපි පිටකවසෙන තෙධා විභජන්ති විභජනෙ කුසලා,
සුත්තාභිධම්මවිනයෙහෙවං පරියත්තිභාජනත්ථෙන.
17. පාවචනං තං නිඛිලං පඤ්චනිකායෙසු සඞ්ගහමුපෙති
ඛුද්දකනිකායමජ්ඣෙ කත්වා විනයං තථෙව අභිධම්මං.
18. තෙසුපි පඤ්චසු දුතියං වදන්ති **මජ්ඣිමනිකාය**නාමෙන,
යස්මිං සියුං දියඩ්ඪ-සතසුත්තන්තා ද්වෙ ච සුත්තානි.
19. තෙසං සමූහතො වා නිවාසතො මජ්ඣිමප්පමාණානං
භාණනාමෙන පවුච්චති **පණ්ණාස**ත්තයපරිමිතො සො.
20. **මූලපණ්ණාසක**ත්තං ගච්ඡන්ති යස්මිං ච පන්නරසවග්ගා,
යං සාධිකෙහි ඤාණෙයො නිගදන්ති අයිතිහාණිවාරෙති.
21. සඞ්ගායිත්වා ථෙරා නිස්සිතතො **සාරිපුත්තස්ස**
යං ච පටිච්ඡාපෙසුං භූමෙහ පරිහරථ එහනාති.

---

22. තික්ඛත්තුං සඞ්ගීතා වසීහි භාසස්සත්ථවණ්ණ"නෙතාය
අත්ථො කථියතී"ති අට්ඨකථානිස්සුතාසඤ්ඤනාමෙන,
23. ආනෙත්වාතිධ ධම්මං ථෙරෙනිසිනා **මහාමහින්දෙන**
සඞ්ඛරපරිහාරත්ථං සීහලවාචා ඨපෙතොන්ත

24. සිස්සෙහි තෙහි සද්ධිං ඨපිතා සීහළනිරුත්තියා නිපුණා;
අරහන්තෙහත්ථ ගතේ ආරූළ්හාලොකලෙණස්මිං.

25. අථ ච මහානාමමහා-රාජිනි පාලයති ලඞ්කමකලඞ්කං
ආණත්තියා සුමතිනො නිජාචරියරෙවතස්ස ථෙරස්ස

26. අට්ඨකථාකරණත්ථං ජම්බුද්දීපා ඉධාගම්ම
ථෙරියභදන්තසඞ්ඝ-පාලත්ථෙරමුපසඞ්ගම්ම

27. නිස්සෙසසාගතසීහළ-අට්ඨකථාථෙරවාදෙන
සාට්ඨකථෙ තෙපිටකෝ'ප්පටිහතඤාණප්පභාවෙන

28. ථෙරානුත්ථෙරානං මහාවිහාරාධිවාසීනං
ලඞ්කාලඞ්කාරානං වංසාලඞ්කාරභූතෙන

29. ආසාසනමවිනාසි-භාසුරකිත්තිප්පබන්ධෙන
වාදීවරෙන සන්තත-මතිගරුනා බුද්ධඝොසෙන

30. ථෙරෙන මහාකවිනා සීලාචාරාදිගුණසමුදිතෙන
අට්ඨකථාචරියෙන සංසරණීයාතිචාරුචරියෙන

31. ආයාචනමධිවාසිය ථෙරස්ස භදන්තබුද්ධමිත්තස්ස
පරිවත්තිතා මනොරම-මාගධභාසාය සබ්බජඤ්ඤුය

32. අවිලොමෙත්වා සමයං ථෙරානං ථෙරවංසදීපානං
සාධුජනතොසනත්ථං ධම්මස්ස චිරට්ඨිතත්ථඤ්ච

33. නෙවත්ථං සාධයති යස්මා සා සීහළට්ඨකථා
දීපන්තරවාසීනං භාසන්තරකොවිදානම්පි.

---

34. තෙන විරචිතා සීහළ-මූලට්ඨකථාය සාරමාදාය
සත්තුත්තරසතපමිතා භවති හි සා භාණවාරෙහි.

35. එකූනසට්ඨිමිතො විසුද්ධිමග්ගො'පි තෙහි තෙනෙව
අත්ථප්පකාසනත්ථං සඞ්ගීතීනං කතො යස්මා,

36. තස්මා තෙනාපි සද්ධිං මජ්ඣිමසඞ්ගීතිවණ්ණනා එසා
සමධිකඡසට්ඨිසතමිති මන්තබ්බා භාණවාරානං.

37. අඩත්ථමදං තස්සා විත්ථාරත්ථප්පසූදනත්ථෙන
පරිවත්තෙන්තා මාගධභාසාය පපඤ්චසූදනීනාමං.

38. මාගධභාසායෙව බහුව සා පත්ථටා තතොප්පභූති
සොගතසාසනිකෙසු දීපන්තරිකෙසු දීපිකෙසු අපි.

39. ලඞ්කාය වට්ටගාමණී-අභයනරින්දස්ස කාලතොප්පභූති
භින්නො'සි භික්ඛුසඞ්ඝො නිකායභෙදෙන චිරකාලං.

40. තෙසං භින්නනිකායිකා-භික්ඛූනං ධම්මගන්ථාපි
භින්නාහෙසුං කත්ථචි විරුය පරිසීලනෙන මිථො.

41. එකුද්දෙසාභාවා භවන්ති හි පාඨන්තරුප්පත්ති;
අට්ඨකථාගතපාඨන්තරෙහි තසිදමනුමීයතෙ සබ්භි.

42. තෙනට්ඨකථාපාඨං නානාපාඨන්තරෙහි ගහණාසි.
ලෙඛකපමාදපාඨා-පාසුමතෙසෙ පරම්පරායාතා.

43. ගන්ථෙසු දිස්සමානා පාඨා භිය්‍යො මිථො විසදිසාසුං.
තෙස්වපි කෙචන සාත්ථා ආසුං කෙචන නිරත්ථකා වාපි.

44. අංසා සාත්ථා බහවො ලුත්තාහෙසුං නිරත්ථකාප්‍යංසා
අබ්භන්තරිතා කෙහිචි ආසුං භිය්‍යො තහිං තහිං ගන්ථෙ.

---

45. නානාදෙසෙහි චිරං මිලිනාය **පපඤ්චසූදනි**යමිත්ථං
පුබ්බාපයිතබ්බා සා සොධාපෙත්වාහි මඤ්ඤමානෙන

46. කාරෙතබ්බා සොහෙ-ති විචාරිය සුද්ධි තස්ස ගන්ථස්ස
කාලුයියමුපගතස්ස නිද්ධාරිතහංසමත්ථව්‍යත්තෙන

47. මාගධභාසාවිදුනා අතීහලඞ්කිස්සරෙන අතිගරුනා
සරූපාඩිධරෙන **රොබට්-චාමර්ස්**නාමෙන සාමිනෙතරහි,

48. විදූරවරසෙඛරුනො සුවිදිතසත්ථාගමො'තිනිපුණමති
නිඛිලජනතාය පාතො සංසරණීයාතිචාරුකාරණියො

49. විජ්ජාලඞ්කාරස්මිං **විජ්ජාලඞ්කාර**නාමස්මිං
පරිවෙණස්මිමධීසො තිපිටකාචාවිස්සරෙ සො'යං

50. අම්හාකං ආචරියො මහාවිහාරියසඞ්ඝනිමූපජ්ඣායො
ආසාය පච්ඡිමායං පච්ඡිමවිදිසාය චෙව යතිනාථො

51. අභවිත්ථ **ධම්මකිත්තිස්සිරිධම්මාරාම**නායකත්ථෙරො
සකලඞ්කිස්සරසමයෙ සාදරමාරාධිතො විසුද්ධත්ථං,

52. සිස්සාසභො කුසග්ගිය-මතිස්ස ගුණමයසරීරධාරිස්ස
සිරිධම්මාලොකස්ස ගණපපධානස්ස සාමිපාදස්ස

53. ලඞ්කාලඞ්කාරාය **විජ්ජාලඞ්කාරසත්ථසාලාය**
ආරම්භකස්ස සල්ලා-රම්භසසුතනුඞ්ගචාරුචරිතස්ස.

54. ආරාධිතො පනෙවං බහුකාරණියො'පි දුල්ලභාවසරෙ
සාසනකිච්චවසෙන තදත්ථමුස්සුක්කමාපන්නො

55. අඤ්ඤක්ඛරමනුපදමනු-වාක්‍යං සුවිනිච්ඡිතං විනිච්ඡිත්වා
පච්ඡිමිකානං නානා-දුප්පාඨානං නිරසනෙන

56. අභිභූතො ගෙලඤ්ඤ-ප්‍යඞ්ගීකත්වා මහන්තමායාසං
ගන්ථස්ස පුරිමභාගං ස **මූලපණ්ණාසවණ්ණනං** යාව

57. සොධෙසි සූපධාරිත- මුපධාරෙත්වා යථාවතො සාධු.
මුද්දාපෙසි ච සොළස-වස්සෙහි පුර'**සියාතිකසම්මිති**'තං.

---

58. කින්තු ස දුතියගන්ථස්ස-නාරද්ධෙයෙව සොධනෙ'ම්හාකං
ආචරියසාමිපාදෙ දිවම්ගමාසිව දිවසකරෙ අත්ථං

59. ලඞ්කං විධාය රුදතිං මිලාපයන්තො චිරං මහාපඤ්ඤො
පණ්ඩිතනීරජතිකරං සඞ්ඛාරුතං අහො! විනස්සරතා.

60. අථ තද්ධුරං දධානා තදග්ගසිස්සා තමනුවිධාතාරෙ
අවසිට්ඨස්සාගන්ථස්ස මයමජ්ඣිට්ඨාභවිම්හ සඞ්ඛරණෙ.

61. ආචෙරවරෙනාම්හෙ නියොජයන්තෙනචාවසිට්ඨස්මිං
විසුද්ධත්තියමම්හාකං පකාසිතා තදුපකාරතා යස්මා,

62. තස්මා මනුඤ්ඤාවස්සං සාරණීයා ඉති බහුකරණීයාපි
සුද්ධියමහුම්හ පසුතා ගුරුප්පවෙණිමනතික්කමිත්වාන.

63. අහවිංසු **මජ්ඣිමොපරි-පණ්ණාසාසු** බහුසො චිරයාතා
සවිසෙසමනෙකවිධා පච්ඡිමුලෙඛකපමාදජා දොසා.

64. ඌනාහෙසුං ඤාත්වා පාඨා කත්ථචි නිරත්ථකා චාසුං.
අහවිංසු යත්ථ කත්ථචි ගාථාබන්ධාපි පාඨතයා.

65. අපරුහට්ඨකථාහි සංසන්දෙත්වා කදාචි ටීකාය,
තෙ වජ්ජයිම්හ දෙසෙ පුරලිඛිතගන්ථගරූකාච.

66. ඔසානද්ධො'පෙවං විමලීභූතො **පපඤ්චසූදනියා**
සඵානාහි වසෙසහි පුර සභාය මුද්දාපිතො'සි තායෙව.

---

67. එත්ථන්තරෙ චිරට්ඨිති-මිච්ඡන්තො ස පරියත්තියා සන්තො
විතරණපසුතො සුතවා **සයිමන් හෙවාවිතාරණො** විසුතො

68. විමලීකාරුපෙත්වා සාට්ඨකථං තිපිටකං පකාසෙතුං
චින්තයි දානාභිරතො පහූතවිභවො භවභයදස්සාවී,

69. ධම්මප්පචාරනිරතො දෙසෙ දෙසන්තරෙ දිවාරත්තං,
සිරිදෙවමිත්තධම්ම-පාලො'පි භවති යදග්ගජො භික්ඛු.

70. කින්තු ස සයමත්තිච්ඡං පූරියමානං අපස්සමානොව
දත්වාන සොදරානං ඉච්ඡාපූරණපහොනකං විභවං

71. සහජෙ නියොජයිත්වා තස්මිං කම්මනි නිජං චිරට්ඨායිං
සෙසෙත්වානිධ නාමං ජගාම තිදිවං අහො ! මහාසද්ධො.

72. අථ තංකණිට්ඨභාතා තදත්ථමුස්සුක්කමාපජ්ජි,
චාර්ලස් අල්විස් හෙවා-විතාරණො අතිවිසාරදො සන්තො.

73. අඞ්ගලවෙජ්ජාචරියො චරිතාමිතචාරුපුඤ්ඤකිරියො සො
තිපිටකමුද්දනසමිතිං සමාරභි මනොරථස්ස සුපථාභං.

74. සංසොධෙසුං යතයො තස්ස සමාරුද්ධෙන අට්ඨකථා.
සංසොධයිම්හ මයමපි **අඞ්ගුත්තරවණ්ණනං** තදජ්ඣිට්ඨා.

75. අම්හෙ **පපඤ්චසූදනි**-පටිසඞ්ඛරණම්පි යාචිතා තෙන
පුනරපි සොධනපසුතා අහුම්හ තස්සා යථාගුරූපදෙසං.

76. ඛීනාසවතවසිතෙතිස්සා සඞ්ඛරණෙ සො'ජ්ජගා අහො!තිදිවං
ජනහිතකතත්තා සතතං සමත්තසන්තොත රුදම්මුඛෙ කාලා.

77. තස්සච්චයෙන තස්සං සභායමජ්ඣක්ඛතං පත්තො
මුදූපෙක්ඛවසිට්ඨං **සිරිනාථ කුමාරදාස මුනිසීහො**.

78. 'එතපරමෙතිම්හිස්සා පඨමො භාගො සමාපනීයො'ති
ආරබ්භියමානත්තා එත්තාවතෙත්ථ නිට්ඨිතො එසො.

79. **මූලපණ්ණාසවග්ගත්ථවණ්ණනා** එත්ථ වත්තතෙ පුණ්ණා.
සුත්තන්තමිධ දසන්නං අත්ථො වණ්ණීයතෙ සාධු.

80. සරසිබ්භිසිත්තුවරණෙ සොගතවසෙස සමාපිතා සුද්ධි
භාගස්සිමස්ස සාන්තු සිරිඝනසාසනචිරට්ඨිතියා.

81. මුද්දනමට්ඨකථානං සමාරභිය යෙ පවාරම්භිච්ඡිංසු,
තෙසං හිතත්ථමත්ථු සුදුල්ලභො සො'භිසන්ධි චිරරත්තං.

---

82. විජ්ජාලවාලභූතෙ **විජ්ජාලඞ්කාරමන්දිරෙ**'ධීසො
ආසාය පච්ඡිමායං පච්ඡිමදිසාය චෙව **සඞ්ඝීසො**.

83. **ගන්ධබ්බණ්ඩසෙල**නගරෙ ලඞ්කාසාසනධූරං දධානායං
සිරිපුප්ඵාරාමමහා-විහාරයතිවරසභාතිම්බුපජ්ඣායො

84. පොරාණකෙ විහාරෙ ගාමස්මිං '**රත්මලාන**' නාමස්මිං
කොළම්බපුරෙ ධම්මපාසාදෙ වාධූතා සාමී

85. ඉත්ථං සංසොධෙතා තිපිටකවාචිස්සරො සො'යං
ඤාපයති **ධම්මකිත්තිස්සිරිධම්මානන්ද**නායකත්ථෙරෙ.

---

86. බුද්ධඝොසසාමිනා කතා **පපඤ්චසූදනී**
මජ්ඣිමාගමත්ථවණ්ණනා සදත්ථසූදනී
සුද්ධියාසිමාය සොභිතා හිතත්ථසාධනී
යාව සාසනං විරාජතං මනප්පබොධනී.

87. යමාචිනිමහතෙන ගත්ථසොධනෙන දුල්ලභං
විරය තාය පුඤ්ඤසම්පදාය දෙවමානුසා
යපිච්ඡිතං ලභන්තු සම්පදං ගුරුත්තමාපි තෙ
ගණිස්සරා යතිස්සරා පරත්ථමාචරිංසු යෙ.

88. ලොකනාථසාසනස්ස
තබ්බථාව සිද්ධිරත්ථු.

2475.
27–2–1933.

CONTENTS.

සූචිපත්‍රං.

THE PALI ALPHABET

IN SINHALESE CHARACTERS.

VOWELS.

අ a ආ á ඉ i ඊ ī උ u ඌ ū එ é ඔ ó

CONSONANTS.

		ක ka	ඛ kha	ග ga	ඝ gha	ඞ ṅa	
		ච ca	ඡ cha	ජ ja	ඣ jha	ඤ ña	
		ට ṭa	ඨ ṭha	ඩ ḍa	ඪ ḍha	ණ ṇa	
		ත ta	ථ tha	ද da	ධ dha	න na	
		ප pa	ඵ pha	බ ba	භ bha	ම ma	
ය ya	ර ra	ල la	ව va	ස sa	හ ha	ළ ḷa	අං aṃ

ක ka	කා ká	කි ki	කී kī	කු ku	කූ kú	කෙ ké	කො kó
ඛ kha	ඛා khá	ඛි khi	ඛී khī	ඛු khu	ඛූ khú	ඛෙ khé	ඛො khó
ග ga	=	=	=	=	=	=	=

කක kka	ඤ්ඤ ñña	ත්ව tva, ත්‍ර tra	ම්ඵ mpha
කඛ kkha	ඤ්හ ñha	ද්ද dda	ම්බ, ම්බ mba
ක්‍ය kya	ඤ්ච, ඤ්ච ñca	ද්ධ, ද්ධ ddha	ම්භ mbha
ක්‍රි kri	ඤ්ඡ, ඤ්ඡ ñcha	ද්‍ර dra	ම්ම mma
ක්ව kva	ඤ්ජ, ඤ්ජ ñja	ද්ව, ද්ව dva	ම්හ mha
ඛ්‍ය khya	ඤ්ඣ ñjha	ධ්ව dhva	ය්‍ය, ය්‍ය yya
ඛ්ව khva	ට්ට ṭṭa	න්ත nta	ය්හ yha
ග්ග gga	ට්ඨ, ට්ඨ ṭṭha	න්ථ ntha	ල්ල lla
ග්ඝ ggha	ඩ්ඩ ḍḍa	න්ද nda	ල්‍ය lya
ග්‍ර gra, ඞ්ක ṅka	ඩ්ඪ ḍḍha	න්ධ ndha	ල්හ lha
ඞ්ඛ ṅkha	ණ්ණ ṇṇa	න්න nna, න්හ nha	ව්හ wha
ඞ්ග ṅga	ණ්ට ṇṭa	ප්ප ppa	ස්ස ssa
ඞ්ඝ ṅgha	ණ්ඨ ṇṭha	ප්ඵ ppha	ස්ම sma
ච්ච cca	ණ්ඩ, ණ්ඩ ṇḍa	බ්බ bba	ස්ව swa
ච්ඡ ccha	ණ්හ ṇha	බ්භ bbha	හ්ම hma
ජ්ජ jja	ත්ත tta	බ්‍ර bra	හ්ව hva
ජ්ඣ jjha	ත්ථ ttha	ම්ප mpa	ළ්හ ḷha

ා á ි i ී ī ු u ූ ú ෙ é ො ó

පපඤ්චසූදනී

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථා.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො
සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

1. 1. 1.

කරුණාසීතලහදයං පඤ්ඤාපජ්ජොතවිහතමොහතමං,
සනරාමරලොකගුරුං[1] වන්දෙ සුගතං ගතිවිමුත්තං.

බුද්ධොපි බුද්ධභාවං භාවෙත්වා චෙව සච්ඡිකත්වා ච,
යං උපගතො ගතමලං වන්දෙ තමනුත්තරං ධම්මං.

සුගතස්ස ඔරසානං පුත්තානං මාරසෙනමථනානං,
අට්ඨන්නම්පි සමූහං සිරසා වන්දෙ අරියසඞ්ඝං.

ඉති මෙ පසන්නමතිනො රතනත්තයවන්දනාමයං පුඤ්ඤං,
යං සුවිහතන්තරායො හුත්වා තස්සානුභාවෙන.

මජ්ඣිමපමාණ[2] සුත්තඞ්කිතස්ස ඉධ[3] මජ්ඣිමාගමවරස්ස,
බුද්ධානුබුද්ධසංවණ්ණිතස්ස පරවාදමථනස්ස.

අත්ථප්පකාසනත්ථං අට්ඨකථා ආදිතො වසිසතෙහි,
පඤ්චහි යා සඞ්ගීතා අනුසඞ්ගීතා ච පච්ඡාපි.

සීහළදීපං පන ආභතාථ[4] වසිනා මහාමහින්දෙන,
ඨපිතා සීහළභාසාය දීපවාසීනමත්ථාය.

අපනෙත්වාන තතොහං සීහළභාසං මනොරමං භාසං,
තන්තිනයානුච්ඡවිකං ආරොපෙන්තො විගතදොසං.

සමයං අවිලොමෙන්තො ථෙරානං ථෙරවංසදීපානං.[5]
සුනිපුණවිනිච්ඡයානං මහාවිහාරනිවාසීනං.[6]

හිත්වා පුනප්පුනාගතමත්ථං අත්ථං පකාසයිස්සාමි,
සුජනස්ස ච තුට්ඨත්ථං චිරට්ඨිතත්ථඤ්ච ධම්මස්ස.

සීලකථා ධුතධම්මා කම්මට්ඨානානි චෙව සබ්බානි,[7]
චරියාවිධානසහිතො ඣානසමාපත්තිවිත්ථාරො.

---

1. ලොකගරූං b. e. s
2. මජ්ඣිමප්පමාණ l. s
3. සුත්තඞ්කිතස්ස. e.
4. ආභතා ච s.
5. වංසපදීපානං b. වංසප්පදීපානං l. c.
6. මහාවිහාරෙනිවාසීනං b
7. සබ්බ. c.

සබ්බා ච අභිඤ්ඤායො පඤ්ඤාසඞ්කලනනිච්ඡයො[1] චෙව,
ඛන්ධධාතායතනින්ද්‍රියානි අරියානි චෙව චත්තාරි.

සච්චානි පච්චයාකාරදෙසනා සුපරිසුද්ධනිපුණනයා,
අවිමුත්තතන්තිමග්ගා විපස්සනාභාවනා චෙව.

ඉති පන සබ්බං යස්මා විසුද්ධිමග්ගෙ මයා සුපරිසුද්ධං,
වුත්තං තස්මා භිය්‍යො න තං ඉධ විචාරයිස්සාමි.

මජ්ඣෙ විසුද්ධිමග්ගො එස චතුන්නම්පි ආගමානං හි,
ඨත්වා පකාසයිස්සති තත්ථ යථාභාසිතං අත්ථං.

ඉච්චෙව කතො තස්මා තම්පි ගහෙත්වාන සද්ධිමෙතාය,
අට්ඨකථාය විජානථ[2] මජ්ඣිමසඞ්ගීතියා අත්ථන්ති.

තත්ථ මජ්ඣිමසඞ්ගීති නාම පණ්ණාසතො මූලපණ්ණාසා මජ්ඣිමපණ්ණාසා උපරිපණ්ණාසාති පණ්ණාසත්තයසඞ්ගහා; වග්ගතො එකෙක[3]පණ්ණාසාය පඤ්ච පඤ්ච වග්ගෙ කත්වා පන්නරසවග්ගසමායොගා; සුත්තතො දියඩ්ඪසුත්තසතං ද්වෙ ච සුත්තානි; පදතො තෙවීසුත්තරපඤ්චසතාධිකානි අසීතිපදසහස්සානි, තෙනාහු පොරාණා :-

අසීති පදසහස්සානි භිය්‍යො පඤ්චසතානි ච,
පුන තෙවීසති වුත්තා පදමෙවං වවත්ථිතන්ති.

අක්ඛරතො[4] සත්ත අක්ඛරසතසහස්සානි චත්තාලීසඤ්ච සහස්සානි තෙපඤ්ඤාසඤ්ච අක්ඛරානි; භාණවාරතො අසීති භාණවාරා තෙවීසතිපදාධිකො ච[5] උපඩ්ඪභාණවාරො; අනුසන්ධිතො පුච්ඡානුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි යථානුසන්ධිවසෙන සංඛෙපතො තිවිධො අනුසන්ධි;[6] විත්ථාරතො පනෙත්ථ තීණි අනුසන්ධිසහස්සානි නව ච සතානි හොන්ති, තෙනාහු පොරාණා :-

තීණි සන්ධිසහස්සානි තථා නව සතානි ච,
අනුසන්ධිනයා එතෙ මජ්ඣිමස්ස පකාසිතාති

තත්ථ[7] පණ්ණාසාසු මූලපණ්ණාසා ආදි; වග්ගෙසු මූලපරියායවග්ගො,[8] සුත්තෙසු මූලපරියායසුත්තං, තස්සාපි **එවම්මෙ** සුතන්ති ආදිකං ආයස්මතා ආනන්දෙන පඨමමහාසඞ්ගීතිකාලෙ වුත්තං නිදානමාදි.

සා පනෙසා පඨමමහාසඞ්ගීති සුමඞ්ගලවිලාසිනියා දීඝනිකායට්ඨකථාය ආදිම්හි විත්ථාරිතා; තස්මා සා තත්ථ විත්ථාරිතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

---

1. සඞ්කලනවිනිච්ඡයො a. m1. p1. p2. r. t. v. w1. w2. සඞ්කලවිනිච්ඡයො s.
2. විජානාථ b m1. r. t. v. w1.
3. එකෙකාය b.
4. අක්ඛරතො පන a. e. m1 p1. t. v. w1. w2.
5. තෙවීසතිපදාධිකො m1. t. v.
6. තිවිධානුසන්ධි e. l. තිවිධංඅනුසන්ධි s.
7. තස්ස s.
8. වග්ගො ආදි b.

සම්පත්තං එවම්මෙ සුතන්ති ආදිකං නිදානං තත්ථ එවන්ති නිපාතපදං; මෙති ආදීනි නාමපදානි; උක්කට්ඨායං විහරතීති එත්ථ විති උපසග්ගපදං හරතීති ආඛ්‍යාතපදන්ති ඉමිනා තාව නයෙන පදවිභාගො වෙදිතබ්බො; අත්ථතො පන එවං සද්දො තාව උපමූපදෙසසම්පහංසනගරහනවචනසම්පටිග්ගහාකාරනිදස්සනාවධාරණාදි අනෙකත්ථප්පභෙදො; තථා හෙස[1] "එවං ජාතෙන මච්චෙන කත්තබ්බං කුසලං බහු"න්ති එවමාදිසු උපමායං ආගතො; "එවං තෙ අභික්කමිතබ්බං එවං පටික්කමිතබ්බ"න්ති ආදිසු උපදෙසෙ; "එවමෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා"ති ආදිසු සම්පහංසනෙ; "එවමෙවම්පනායං[2] වසලී යස්මිං වා තස්මිං වා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වණ්ණං භාසතී"ති ආදිසු ගරහණෙ; "එවම්භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසු"න්ති ආදිසු වචනසම්පටිග්ගහෙ; "එවං ව්‍යා ඛො[3] අහං භන්තෙ භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමී"ති ආදිසු ආකාරෙ; එහි ත්වං මාණවක[4] යෙන සමණො ආනන්දො තෙනුපසඞ්කම උපසංකමිත්වා මම වචනෙන සමණං ආනන්දං අප්පාබාධං අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරං පුච්ඡ: සුභො මාණවො තොදෙය්‍යපුත්තො භවන්තං ආනන්දං අප්පාබාධං–පෙ–ඵාසුවිහාරං පුච්ඡතීති, එවඤ්ච වදෙහි: සාධු කිර භවං ආනන්දො යෙන සුභස්ස මාණවස්ස තොදෙය්‍යපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඞ්කමතු අනුකම්පං උපාදායා"ති ආදිසු නිදස්සනෙ; "තං කිං මඤ්ඤථ කාලාමා ඉමෙ ධම්මා කුසලා වා අකුසලා වාති; අකුසලා භන්තෙ, සාවජ්ජා වා අනවජ්ජා වාති: සාවජ්ජා භන්තෙ විඤ්ඤූගරහිතා වා විඤ්ඤූප්පසත්ථා වාති:[5] විඤ්ඤූගරහිතා භන්තෙ සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති නො වා කථං වො[6] එත්ථ හොතීති: සමත්තා භන්තෙ සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්ති; එවං නො එත්ථ හොතී"ති ආදිසු අවධාරණෙ; ස්වායමිධ ආකාරනිදස්සනාවධාරණෙසු දට්ඨබ්බො; තත්ථ ආකාරත්ථෙන එවංසද්දෙන එතමත්ථං දීපෙති: නානානයනිපුණමනෙක[7]ජ්ඣාසයසමුට්ඨානං අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිහාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං සබ්බසත්තානං සකසකභාසානුරූපතො සොතපථමාගච්ඡන්තං තස්ස භගවතො වචනං සබ්බප්පකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං; සබ්බත්ථාමෙන පන සොතුකාමතං ජනෙත්වාපි **එවම්මෙ සුතං** මයාපි එකෙනාකාරෙන සුතන්ති; නිදස්සනත්ථෙන: නාහං සයම්භූ න මයා ඉදං[8] සච්ඡිකතන්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තො **එවම්මෙ සුතං** මයාපි එවං සුතන්ති ඉදානි වත්තබ්බං සකලසුත්තං[9] නිදස්සෙති.

1. තථා හි l.
2. එවමෙව පනායං b. e
3. එවං බ්‍යා ඛො b s
4. මාණව e s.w.2.
5. විඤ්ඤූප්පසත්ථා වාති e.
6. කථං වා. e.l.
7. නානානයනිපුණං
8. න මයා s   අනෙක b
9. සකලං සුත්තං b. e

අවධාරණත්ථෙ: “එතදග්ගං භික්ඛවෙ මම සාවකානං භික්ඛූනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො සතිමන්තානං, ගතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො”ති එවං භගවතා: “ආයස්මා ආනන්දො අත්ථකුසලො ධම්මකුසලො බ්‍යඤ්ජනකුසලො නිරුත්තිකුසලො පුබ්බාපරකුසලො”ති එවං ධම්මසෙනාපතිනා ච පසත්ථභාවානුරූපං අත්තනො ධාරණබලං දස්සෙන්තො සත්තානං සොතුකම්‍යතං[1] ජනෙති; එවමෙම සුතං තඤ්ච ඛො අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො වා අනූනමනධිකං; එවමෙව; න අඤ්ඤථා දට්ඨබ්බන්ති.

මෙසද්දො තීසු අත්ථෙසු දිස්සති තථා හිස්ස “ගාථාභිගීතං මෙ අභොජනෙය්‍ය”න්ති ආදිසු මයාති අත්ථො; සාධු මෙ භන්තෙ භගවා සඞ්ඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ”ති ආදිසු මය්හන්ති අත්ථො; “ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථා”ති ආදිසු මමාති අත්ථො; ඉධ පන මයා සුතන්ති ච මම සුතන්ති ච අත්ථද්වයෙ[2] යුජ්ජති.

සුතන්ති අයං සද්දො[3] සඋපසග්ගො අනුපසග්ගො ච ගමනවිස්සුතකිලින්නූපචිතානුයොගසොතවිඤ්ඤෙය්‍යසොතද්වාරානුසාරවිඤ්ඤාතාදිඅනෙකත්ථප්පභෙදො; තථා හිස්ස “සෙනාය පසුතො”ති ආදිසු ගච්ඡන්තොති අත්ථො; “සුතධම්මස්ස පස්සතො”ති ආදිසු විස්සුතධම්මස්සාති අත්ථො; “අවස්සුතා අවස්සුතස්සා”ති[4] ආදිසු කිලින්නා කිලින්නස්සාති අත්ථො; “තුම්හෙහි පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පක”න්ති ආදිසු උපචිතන්ති අත්ථො; “යෙ ඣානපසුතා ධීරා”ති ආදිසු ඣානානුයුත්තාති අත්ථො; “දිට්ඨං සුතං මුත”න්ති ආදිසු සොතවිඤ්ඤෙය්‍යන්ති අත්ථො; “සුතධරො සුතසන්නිචයො”ති ආදිසු සොතද්වාරානුසාරවිඤ්ඤාතධරොති අත්ථො; ඉධ පනස්ස සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති වා උපධාරණන්ති වාති[5] අත්ථො; මෙසද්දස්ස හි මයාති අත්ථෙ සති එවං මයා සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරිතන්ති යුජ්ජති; මමාති අත්ථෙ සති එවං මම සුතං සොතද්වාරානුසාරෙන උපධාරණන්ති යුජ්ජති.

එවමෙතෙසු තීසු[6] පදෙසු එවන්ති සොතවිඤ්ඤාණාදිවිඤ්ඤාණකිච්චනිදස්සනං; මෙති වුත්තවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිපුග්ගලනිදස්සනං; සුතන්ති අස්සවනභාවපටික්ඛෙපතො අනූනානධිකාවිපරීතග්ගහණ[7] නිදස්සනං; තථා එවන්ති තස්සා සොතද්වාරානුසාරෙන පවත්තාය විඤ්ඤාණවීථියා නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ පවත්තිභාවප්පකාසනං; මෙති අත්තප්පකාසනං; සුතන්ති ධම්මප්පකාසනං; අයං හෙත්ථ සංඛෙපො: නානප්පකාරෙන ආරම්මණෙ පවත්තාය විඤ්ඤාණවීථියා

1. සොතුකාමතං b.
2. අත්ථද්වයං e.
3. අයං සුතසද්දො b. e. s.
4. අවස්සුතාවස්සුතස්ස e. b
5. උපධාරණන්ති වා b. s.
6. එවං මෙ සුතන්ති තීසු s.
7. අනූනාධිකාවිපරීතග්ගහණ b. (අනූනාවිපරීත s, t2.

මයා න අඤ්ඤං කතං ඉදං පන කතං අයං ධම්මො සුතොති; තථා එවන්ති නිද්දිසිතබ්බප්පකාසනං; මෙති පුග්ගලප්පකාසනං; සුතන්ති පුග්ගලකිච්චප්පකාසනං; ඉදං වුත්තං හොති යං සුත්තං නිද්දිසිස්සාමි තං මයා එවං සුතන්ති; තථා එවන්ති යස්ස චිත්ත සන්තානස්ස නානප්පකාරප්පවත්තියා[1] නානත්ථබ්‍යඤ්ජනග්ගහණං හොති තස්ස නානාකාරනිද්දෙසො; එවන්ති හි අයං ආකාර පඤ්ඤත්ති; මෙති කත්තාරනිද්දෙසො; සුතන්ති විසයනිද්දෙසො; එත්තාවතා නානප්පකාරප්පවත්තෙන චිත්තසන්තානෙන තංසමඞ්ගි නො කත්තු විසයෙ ගහණසන්නිට්ඨානං කතං හොති; අථවා එවන්ති පුග්ගලකිච්චනිද්දෙසො; සුතන්ති විඤ්ඤාණකිච්චනිද්දෙසො; මෙති උභයකිච්චයුත්තපුග්ගලනිද්දෙසො; අයං පනෙත්ථ සංඛෙපො: මයා සවනකිච්චවිඤ්ඤාණසමඞ්ගිනා පුග්ගලෙන විඤ්ඤාණවසෙන ලද්ධසවනකිච්චවොහාරෙන සුතන්ති.

තත්ථ එවන්ති ච මෙති ච සච්ජිකට්ඨ[2] පරමත්ථවසෙන අවිජ්ජ මානපඤ්ඤත්ති; කිං හෙත්ථ තං පරමත්ථතො අත්ථි යං එවන්ති වා මෙති වා නිද්දෙසං ලභෙථ; සුතන්ති විජ්ජමානපඤ්ඤත්ති; යං හි තං[3] එත්ථ සොතෙන උපලද්ධං තං පරමත්ථතො විජ්ජමානන්ති; තථා එවන්ති ච මෙති ච තං තං උපාදාය වත්තබ්බතො උපාදාය පඤ්ඤත්ති; සුතන්ති දිට්ඨාදීනි උපනිධාය වත්තබ්බතො උපනිධාය පඤ්ඤත්ති;[4] එත්ථ ච එවන්ති වචනෙන අසම්මොහං දීපෙති; න හි සම්මූළ්හො නානප්පකාරපටිවෙධසමත්ථො හොති; සුතන්ති වචනෙන සුතස්ස අසම්මොසං[5] දීපෙති; යස්ස හි සුතං සම්මුට්ඨං[6] හොති න සො කාලන්තරෙන මයා සුතන්ති පටිජානාති; ඉච්චස්ස අසම්මොහෙන පඤ්ඤාසිද්ධි; අසම්මොසෙන සතිසිද්ධි; තත්ථ පඤ්ඤා පුබ්බඞ්ගමාය සතියා බ්‍යඤ්ජනාවධාරණසමත්ථතා; සතිපුබ්බඞ්ගමාය පඤ්ඤාය අත්ථපටිවෙධසමත්ථතා; තදුභයසමත්ථතායොගෙන අත්ථ බ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස ධම්මකොසස්ස අනුපාලනසමත්ථතො ධම්ම භණ්ඩාගාරිකත්තසිද්ධි.

අපරො නයො: එවන්ති වචනෙන යොනිසො මනසිකාරං දීපෙති; අයොනිසො මනසිකරොතො නානප්පකාරපටිවෙධාභාව තො; සුතන්ති වචනෙන අවික්ඛෙපං දීපෙති වික්ඛිත්තචිත්තස්ස සවනාභාවතො; තථා හි වික්ඛිත්තචිත්තො පුග්ගලො සබ්බසම්පත්තියා වුච්චමානොපි[7] න මයා සුතං පුන භණථාති භණති; යොනිසො මනසිකාරෙන චෙත්ථ අත්තසම්මාපණිධිං පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතං සාධෙති;[8] සම්මා අප්පණිහිතත්තස්ස පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා

1. නානාකාරප්පවත්තියා. b.
2, සච්චිකට්ඨ b, s,
3, යඤ්ඤතං s,
4. උපනිධාපඤ්ඤත්ති. b.
5, අසම්මොහං l.
6, සම්මුට්ඨං t w1. පම්මුට්ඨං, a. ml, v.w2
7. වුච්චමානෙපි a, ml. m2 p1.
8. දීපෙති m¹, s, t, (s. t. v. w1. w2.

තදභාවතො; අවික්ඛෙපෙන[1] සද්ධම්මසවනං සප්පුරිසූපස්සයඤ්ච[2] සාධෙති; නහි වික්ඛිත්තො[3] සොතුං සක්කොති න ච සප්පුරිසෙ අනුපස්සයමානස්ස සවනං අත්ථීති.

අපරො නයො: යස්මා[4] එවන්ති යස්ස චිත්තසන්තානස්ස නානප්පකාරප්පවත්තියා[5] නානත්ථබ්‍යඤ්ජනග්ගහණං හොති තස්ස නානාකාරනිද්දෙසොති වුත්තං: සො ච එවං භද්දකො ආකාරො න සම්මා අප්පණිහිතත්තනො පුබ්බෙ අකතපුඤ්ඤස්ස වා හොති; තස්මා එවන්ති ඉමිනා භද්දකෙන ආකාරෙන පච්ඡිමචක්කද්වයසම්පත්තිමත්තනො දීපෙති; !සුතන්ති සවනයොගෙන පුරිමචක්කද්වයසම්පත්තිං; නහි අප්පතිරූපෙ දෙසෙ වසතො සප්පුරිසූපස්සයවිරහිතස්ස[6] වා සවනං අත්ථි; ඉච්චස්ස පච්ඡිමචක්කද්වයසිද්ධියා ආසයසුද්ධි සිද්ධා හොති; පුරිමචක්කද්වයසිද්ධියා[7] පයොගසුද්ධි; තාය ච ආසයසුද්ධියා අධිගමබ්‍යත්තිසිද්ධි; පයොගසුද්ධියා[8] ආගමබ්‍යත්තිසිද්ධි; ඉති පයොගාසයසුද්ධස්සාගමාධිගමසම්පන්නස්ස වචනං අරුණග්ගං[9] විය සුරියස්ස උදයතො යොනිසො මනසිකාරො විය ච කුසලකම්මස්ස අරහති භගවතො වචනස්ස[10] පුබ්බඞ්ගමං භවිතුන්ති ඨානෙ නිදානං ඨපෙන්තො **එවම්මෙ සුතන්ති** ආදිමාහ.

අපරො නයො: **එවන්ති** ඉමිනා නානප්පකාරපටිවෙධදීපකෙන වචනෙන අත්තනො අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං දීපෙති; **සුතන්ති** ඉමිනා සොතබ්බභෙද[11]පටිවෙධදීපකෙන ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාසම්පත්තිසබ්භාවං; **එවන්ති** ච ඉදං යොනිසො මනසිකාරදීපකං වචනං භාසමානො එතෙ මයා ධම්මා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධාති දීපෙති; **සුතන්ති** ඉදං සවනයොගදීපකං වචනං භාසමානො බහු මයා ධම්මා සුතා ධතා වචසා පරිචිතාති දීපෙති; තදුභයෙනාපි අත්ථබ්‍යඤ්ජනපාරිපූරිං දීපෙන්තො සවනෙ ආදරං ජනෙති; අත්ථබ්‍යඤ්ජනපරිපුණ්ණං හි ධම්මං ආදරෙන අසුණන්තො මහතා හිතා[12] පරිබාහිරො හොතීති ආදරං ජනෙත්වා සක්කච්චං ධම්මො සොතබ්බො.[13]

එවම්මෙ සුතන්ති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ආයස්මා ආනන්දො තථාගතප්පවෙදිතං ධම්මං අත්තනො අදහන්තො අසප්පුරිසභූමිං අතික්කමති; සාවකත්තං පටිජානන්තො සප්පුරිසභූමිං ඔක්කමති; තථා අසද්ධම්මා චිත්තං වුට්ඨාපෙති; සද්ධම්මෙ චිත්තං පතිට්ඨා

1. අවික්ඛෙපෙන පන b,.
2. සප්පුරිසූපනිස්සයච b
3. වික්ඛිත්තචිත්තො s.
4. තස්මා a. m2. p2. r,
5. නානාකාරප්පවත්තියා b
6 සප්පුරිසූපනිස්සයවිරහිතස්ස b
7. සිද්ධියාච b.
8. සම්මාපයොගසුද්ධියා
9. අරුණුග්ගං b.(a. m2. p2. r. v. w1. w2.
10. පාවචනස්ස a. m2. p2. r w1. w2.
11. සොතබ්බප්පභෙද s.
සොතප්පභෙද m2. p2. r. w1.
12. මහතොහිතස්ස b. මහතොහිතාය w2
13. සොතබ්බොති. b.

පෙති, කෙවලං සුතමෙවෙතං මයා තස්සෙව පන[1] භගවතො වචනන්ති දීපෙන්තො අත්තානං පරිමොචෙති; සත්ථාරං අපදිසති; ජිනවචනං අප්පෙති; ධම්මනෙත්තිං පතිට්ඨාපෙති; අපි ච එවම්මෙ සුතන්ති අත්තනා උප්පාදිතභාවං අප්පටිජානන්තො පුරිමසවනං[2] විවරන්තො සම්මුඛා පටිග්ගහිතමිදං මයා තස්ස[3] භගවතො චතුවෙසාරජ්ජවිසාරදස්ස දසබලධරස්ස ආසභණ්ඨානට්ඨායිනො සීහනාදනාදිනො[4] සබ්බසත්තුත්තමස්ස ධම්මිස්සරස්ස ධම්මරාජස්ස ධම්මාධිපතිනො ධම්මදීපස්ස ධම්මසරණස්ස සද්ධම්මවරචක්කවත්තිනො සම්මාසම්බුද්ධස්ස; න එත්ථ[5] අත්ථෙ වා ධම්මෙ වා පදෙ වා බ්‍යඤ්ජනෙ වා කඞ්ඛා වා විමති වා කාතබ්බාති[6] සබ්බදෙවමනුස්සානං ඉමස්මිං ධම්මෙ අස්සද්ධියං විනාසෙති සද්ධාසම්පදං උප්පාදෙතීති;[7] තෙනෙතං වුච්චති :-

විනාසයති අස්සද්ධං සද්ධං වඩ්ඪෙති සාසනෙ,
එවම්මෙ සුතමිච්චෙවං වදං ගොතමසාවකොති.

එකන්ති ගණනපරිච්ඡෙදනිද්දෙසො; **සමය**න්ති පරිච්ඡින්නනිද්දෙසො; **එකං සමය**න්ති අනියාමිතපරිදීපනං; තත්ථ **සමය**සද්දො:-

සමවායෙ ඛණෙ කාලෙ සමූහෙ හෙතුදිට්ඨිසු,
පටිලාභෙ පහානෙ ච පටිවෙධෙ ච දිස්සති.

තථා හිස්ස "අප්පෙව නාම ස්වෙපි උපසඞ්කමෙය්‍යාම කාලඤ්ච සමයඤ්ච උපාදායා"ති එවමාදීසු[8] සමවායො අත්ථො; "එකොව ඛො භික්ඛවෙ ඛණො ච සමයො ච බ්‍රහ්මචරියවාසායා"ති ආදීසු ඛණො; "උණ්හසමයො පරිළාහසමයො"ති ආදීසු කාලො; "මහාසමයො පවනස්මි"න්ති ආදීසු සමූහො; "සමයොපි ඛො තෙ භද්දාලි අප්පටිවිද්ධො අහොසි භගවා ඛො සාවත්ථියං විහරති භගවාපි මං ජානිස්සති භද්දාලි නාම භික්ඛු සත්ථු සාසනෙ සික්ඛාය න[9] පරිපූරකාරීති අයම්පි ඛො තෙ භද්දාලි සමයො අප්පටිවිද්ධො අහොසී"ති ආදීසු හෙතු; "තෙන ඛො පන සමයෙන උග්ගාහමානො පරිබ්බාජකො සමණමණ්ඩිකාපුත්තො[10] සමයප්පවාදකෙ තින්දුකාචීරෙ එකසාලකෙ මල්ලිකාය ආරාමෙ පටිවසතී"ති ආදීසු දිට්ඨි.

"දිට්ඨෙ ච ධම්මෙ යො අත්ථො යො චත්ථො සම්පරායිකො,
අත්ථාභිසමයා ධීරො පණ්ඩිතොති පවුච්චතී"ති.

ආදීසු පටිලාභො; "සම්මා මානාභිසමයා අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා"ති ආදීසු පහානං; "දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨො සඞ්ඛතට්ඨො සන්තාපට්ඨො විපරිණාමට්ඨො අභිසමයට්ඨො"ති ආදීසු පටිවෙධො;

1. තස්සෙව s.
2. පුරිම◦ සවනං b. e. w2.
3. තස්සෙව පන a. w1,
4. සීහනාදනදිනො b. e.
5. එත්ථවො. b.
6. කාතබ්බාති b. e. w2.
7. උප්පාදෙති e.
8. ආදීසු s
9. අ e.
10. සමණමුණ්ඩිකපුත්තො b.

ඉධ පනස්ස කාලො අත්ථො; තෙන සංවච්ඡරඋතුමාසද්ධමාසරත්තින්දිවපුබ්බණ්හමජ්ඣන්හිකසායන්හපඨමමජ්ඣිමපච්ඡිමයාමමුහුත්තාදීසු[1] කාලප්පභෙදභූතෙසු සමයෙසු **එකං සමයන්ති**[2] දීපෙති; තත්ථ කිඤ්චාපි එතෙසු සංවච්ඡරාදීසු සමයෙසු යං යං සුත්තං[3] යම්හි යම්හි සංවච්ඡරෙ උතුම්හි මාසෙ පක්ඛෙ රත්තිභාගෙ දිවසභාගෙ වා වුත්තං සබ්බං තං ථෙරස්ස සුවිදිතං සුවවත්ථාපිතං පඤ්ඤාය; යස්මා පන එවමෙම සුතං අසුකසංවච්ඡරෙ අසුකඋතුම්හි අසුකමාසෙ අසුකපක්ඛෙ අසුකරත්තිභාගෙ[4] දිවසභාගෙ වාති එවං වුත්තෙ න සක්කා සුඛෙන ධාරෙතුං වා උද්දිසිතුං වා උද්දිසාපෙතුං වා බහුඤ්ච වත්තබ්බං හොති; තස්මා එකෙනෙව පදෙන තමත්ථං සමොධානෙත්වා **එකං සමයන්ති** ආහ.

යෙ වා ඉමෙ ගබ්භොක්කන්තිසමයො ජාතිසමයො සංවෙගසමයො අභිනික්ඛමනසමයො දුක්කරකාරික[5] සමයො මාරවිජය සමයො අභිසම්බොධිසමයො දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරසමයො දෙසනාසමයො පරිනිබ්බානසමයොති එවමාදයො භගවතො දෙවමනුස්සෙසු අතිවියපකාසා[6] අනෙකකාලප්පභෙදා එව සමයා තෙසු සමයෙසු දෙසනාසමයසඞ්ඛාතං **එකං සමයන්ති** දීපෙති; යො වායං[7] ඤාණකරුණාකිච්චසමයෙසු කරුණාකිච්චසමයො; අත්තහිතපරහිතපටිපත්තිසමයෙසු පරහිතපටිපත්තිසමයො; සන්නිපතිතානං කරණීයවයසමයෙසු ධම්මකථාසමයො;[8] දෙසනාපටිපත්තිසමයෙසු දෙසනාසමයො; තෙසුපි සමයෙසු අඤ්ඤතරං[9] සන්ධාය **එකං සමයන්ති** ආහ.

කස්මා පනෙත්ථ යථා අභිධම්මෙ "යස්මිං සමයෙ කාමාවචර"න්ති ච ඉතො[10] අඤ්ඤෙසු සුත්තපදෙසු "යස්මිං සමයෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහී"ති ච භුම්මවචනෙන නිද්දෙසො කතො; විනයෙ ච "තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා"ති කරණවචනෙන; තථා අකත්වා **එකං සමයන්ති** උපයොගවචනෙන[11] නිද්දෙසො කතොති: තත්ථ තථා ඉධ ච අඤ්ඤථා අත්ථසම්භවතො; තත්ථ හි අභිධම්මෙ ඉතො අඤ්ඤෙසු සුත්තපදෙසු ච අධිකරණත්ථො භාවෙන භාවලක්ඛණත්ථො ච සම්භවති; අධිකරණං හි කාලත්ථො[12] සමූහත්ථො ච සමයො; තත්ථ වුත්තානං ඵස්සාදිධම්මානං ඛණසමවායහෙතුසඞ්ඛාතස්ස ච සමයස්ස භාවෙන තෙසං භාවො ලක්ඛියති; තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ භුම්මවචනනිද්දෙසො කතො; විනයෙ ච[13] හෙතුඅත්ථො කරණත්ථො

1. මුහුත්තාදි a m1. m2. p1. p2 r. w1.
2 සමයං e.
3. යං සුත්තං s
4. අසුක දිවසභාගෙ. b.
5. දුක්කරකාර s.
6. සුපපකාසා b
7. යෙ වායං a p1. p2 r w1..
8. ධම්මිකථාසමයො. b.
9. අඤ්ඤතරං සමයං e.
10. ඉතො පරං t. r. w1. a. m1.
11. උපයොගවචන a. m1. m2. p1. p2. s. w1 w2. b. c.
12. කාලත්ථො ච b. e. w1.
13. විනයෙ පන a. e. m2. p2. r.

ච සම්භවති; යො හි සො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිසමයො සාරිපුත්තාදීහිපි දුවිඤ්ඤෙය්‍යො තෙන සමයෙන හෙතුභූතෙන කාරණභූතෙන ච සික්ඛාපදානි පඤ්ඤපෙන්තො සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තිහෙතුඤ්ච අවෙක්ඛමානො[1] භගවා තත්ථ තත්ථ විහාසි; තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං තත්ථ කරණවචනෙන නිද්දෙසො කතො. ඉධ පන අඤ්ඤස්මිඤ්ච එවං ජාතිකෙ අච්චන්තසංයොගත්ථො සම්භවති; යං හි සමයං භගවා ඉමං අඤ්ඤං වා සුත්තන්තං දෙසෙසි අච්චන්තමෙව තං සමයං කරුණාවිහාරෙන විහාසි; තස්මා තදත්ථජොතනත්ථං ඉධ උපයොගවචනනිද්දෙසො කතොති. තෙනෙතං වුච්චති:-

තං තං අත්ථමවෙක්ඛිත්වා[2] භුම්මෙන කරණෙන ච
අඤ්ඤත්‍ර සමයො වුත්තො උපයොගෙන සො ඉධාති.

පොරාණා පන වණ්ණයන්ති "තස්මිං සමයෙති වා තෙන සමයෙනාති වා එකං සමයන්ති වා[3] අභිලාපමත්තභෙදො එස සබ්බත්ථ භුම්මමෙව අත්ථො; තස්මා එකං සමයන්ති වුත්තෙපි එකස්මිං සමයෙති අත්ථො වෙදිතබ්බො"ති.

භගවාති ගරු;[4] ගරුං හි ලොකෙ භගවාති වදන්ති; අයඤ්ච[5] සබ්බගුණවිසිට්ඨතාය සබ්බසත්තානං ගරු; තස්මා භගවාති වෙදිතබ්බො.

පොරාණෙහිපි වුත්තං:-

"භගවාති වචනං සෙට්ඨං භගවාති වචනමුත්තමං,
ගරු ගාරවයුත්තො සො භගවා තෙන වුච්චතීති.[6]

අපි ච:-

"භාග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො භගෙහි ච විභත්තවා,
භත්තවා වන්තගමනො භවෙසු භගවා තතො"ති.

ඉමිස්සා ගාථාය වසෙන තස්ස පදස්ස විත්ථාරතො අත්ථො වෙදිතබ්බො; සො[7] විසුද්ධිමග්ගෙ බුද්ධානුස්සතිනිද්දෙසෙ වුත්තොයෙව.

එත්තාවතා චෙත්ථ එවම්මෙසුතන්ති වචනෙන යථාසුතං ධම්මං දෙසෙන්තො[8] භගවතො ධම්මසරීරං පච්චක්ඛං කරොති; තෙන නයිදං අතික්කන්තසත්ථුකං පාවචනං අයං වො සත්ථාති සත්ථු අදස්සනෙන උක්කණ්ඨිතං ජනං සමස්සාසෙති;[9] එකං සමයං භගවාති වචනෙන තස්මිං සමයෙ භගවතො අවිජ්ජමානභාවං දස්සෙන්තො රූපකාය

1. අපෙක්ඛමානො b. s
2. මපෙක්ඛිත්වා b.
3. තංසමයන්තිවා b p1. p2. r. s. t. v. w1. w2.
4. ගරුවචනං s.
5. අයම්පන a. m1. p1. r. v. w1. w2
6. පවුච්චතීති l.
7. සො ච b
8. දස්සෙන්තො b.
9. සමස්සාසෙසීති a. p1. p2. r.

පරිනිබ්බානං සාරෙති;[1] තෙන එවංවිධස්ස නාම අරියධම්මස්ස දෙසෙතා[2] දසබලධරො වජිරසඞ්ඝාතසමානකායො සොපි භගවා පරිනිබ්බුතො කෙනඤ්ඤෙන ජීවිතෙ ආසා ජනෙතබ්බාති ජීවිතමදමත්තං ජනං සංවෙජෙති; සද්ධම්මෙ වස්ස උස්සාහං ජනෙති; එවන්ති ච භණන්තො දෙසනාසම්පත්තිං නිද්දිසති; මෙ සුතන්ති සාවකසම්පත්තිං; එකං සමයන්ති කාලසම්පත්තිං; භගවාති දෙසකසම්පත්තිං.

උක්කට්ඨායං විහරතීති එත්ථ උක්කාති දීපිකා; තඤ්ච නගරං මඞ්ගලදිවසෙ[3] සුඛණෙ සුනක්ඛත්තං මා අතික්කමීති රත්තිම්පි[4] උක්කාසු ඨිතාසු[5] මාපිතත්තා උක්කට්ඨාති වුච්චති; දණ්ඩදීපිකාසු ජලෙත්වා ධාරියමානාසු මාපිතත්තාති වුත්තං හොති; තස්සං උක්කට්ඨායං; සමීපත්ථෙ[6] භුම්මවචනං; **විහරතීති** අවිසෙසෙන ඉරියාපථදිබ්බබ්‍රහ්මඅරියවිහාරෙසු අඤ්ඤතරවිහාරසමඞ්ගිපරිදීපනමෙතං;[7] ඉධ පන ඨානගමනාසන[8] සයනප්පභෙදෙසු ඉරියාපථෙසු අඤ්ඤතරඉරියාපථසමායොගපරිදීපනං; තෙන ඨිතොපි ගච්ඡන්තොපි නිසින්නොපි සයානොපි භගවා විහරතිච්චෙව වෙදිතබ්බො; සො හි[9] එකං ඉරියාපථබාධනමඤ්ඤෙන[10] ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තමත්තභාවං[11] හරති පවත්තෙති තස්මා විහරතීති වුච්චති.

සුභගවනෙති එත්ථ සුභගත්තා සුභගං; සුන්දරසිරිකත්තා[12] සුන්දරකාමත්තා චාති වුත්තං හොති; තස්ස හි වනස්ස සිරිසම්පත්තියා[13] මනුස්සා අන්නපානාදීනි ආදාය රත්තින්දිවං[14] තත්ථෙව ඡණසමජ්ජ උස්සවෙ කරොන්තා භොගසුඛං අනුභොන්ති; සුන්දරසුන්දරෙ චෙත්ථ කාමෙ පත්ථෙන්ති පුත්තං ලභාම ධීතරං ලභාමාති; තෙසං තං තථෙව හොති; එවං තං සුන්දරසිරිකත්තා[12] සුන්දරකාමත්තා ච සුභගං; අපි ච බහුජනකන්තතායපි සුභගං; වනයතීති වනං; අත්තසම්පදාය සත්තානං භත්තිං කාරෙති[15] අත්තනි සිනෙහං උප්පාදෙතීති අත්ථො; වනුතෙ ඉති වා වනං; නානාවිධකුසුමගන්ධසම්මොදමත්තකොකිලාදිවිහඞ්ගවිරුතෙහි[16] මන්දමාරුත[17] චලිතරුක්ඛසාඛාවිටපපල්ලවපලාසෙහි ච එථ මං පරිභුඤ්ජථාති සබ්බපාණිනො යාචති වියාති අත්ථො; සුභගඤ්ච තං වනඤ්ච[18] සුභගවනං තස්මිං සුභගවනෙ; වනඤ්ච නාම රොපිමං සයඤ්ජාතන්ති දුවිධං; තත්ථ වෙළුවනජෙතවනාදීනි රොපිමානි; අන්ධවනමහාවනඅඤ්ජනවනාදීනි

1. සාධෙති b සාවෙති s.
2. දෙසකො b.
3. දිවසො b.
4. රත්තිං b.
5. උක්ඛිපිතාසු s.
6. සමීපත්ථෙ චෙතං b. e.
7. පරිදීපකමෙතං e.
8. ඨානගමනනිසින්න b.
9. සොහි භගවා b.
10 ඉරියාපථබාධනං අඤ්ඤෙන b
11. අපරිපතන්තමත්තභාවං b.
12. සරීරකන්තා e. p1. p2. r. t. w1. w2.
13. සරීරසම්පත්තියා e. p1 t. w2.
14. දිවසං b.
15. කාරෙති b.
16. විහඞ්ගමවිරුතෙහි e. විහඞ්ග [මාසිරුතෙහි b
17. මඤ්ජුමඤ්ජුමාරුත a. e. m2. p2.c w1.
18. වෙති b

සංයුත්තානි; ඉදම්පි සංයුත්තන්ති වෙදිතබ්බං, **සාලරාජමූලෙති** එත්ථ සාලරුක්ඛොපි **සාලො**ති වුච්චති; යථාහ “සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ගාමස්ස වා නිගමස්ස වා අවිදූරෙ මහන්තං සාලවනං තඤ්චස්ස එලණ්ඩෙහි සඤ්ඡන්න”න්ති “අන්තරෙන යමකසාලාන”න්ති ච.[1] වනප්පතිජෙට්ඨක[2]රුක්ඛොපි; යථාහ :–

“තවෙව දෙව විජිතෙ තවෙවුය්‍යානභූමියා,[3]
උජුවංසා මහාසාලා නීලොභාසා මනොරමා”ති.

යො කොචි රුක්ඛොපි; යථාහ : “අථ ඛො තං භික්ඛවෙ මාලුවා[4] බීජං අඤ්ඤතරස්මිං සාලමූලෙ නිපතෙය්‍යා”ති. ඉධ පන වනප්පති ජෙට්ඨක[2]රුක්ඛො අධිප්පෙතො; රාජසද්දො පනස්ස තමෙව ජෙට්ඨක භාවං සාධෙති; යථා[5] අඤ්ඤත්‍රාපි “සුප්පතිට්ඨිතස්ස ඛො[6] බ්‍රාහ්මණ ධම්මිකනිග්‍රොධරාජස්සා”ති. තත්‍ර වෙධා සමාසො; සාලානං රාජාතිපි සාලරාජා; සාලො ච සො ජෙට්ඨකට්ඨෙන[7] රාජා ච ඉතිපි[8] සාලරාජා.

මූලන්ති සමීපං; අයං හි **මූල**සද්දො “මූලානි උද්ධරෙය්‍ය අන්තමසො උසීරනාළමත්තානිපි”ති[9] ආදීසු මූලමූලෙ දිස්සති; “ලොභො අකුසලමූල”න්ති ආදීසු අසාධාරණහෙතුම්හි; “යාව මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ ඡායා ඵරති නිවාතෙ පණ්ණානි පතන්ති එත්තාවතා රුක්ඛමූල”න්ති ආදීසු සමීපෙ; ඉධ පන සමීපෙ අධිප්පෙතො; තස්මා[10] සාලරාජස්ස සමීපෙති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තත්ථ සියා යදි තාව භගවා උක්කට්ඨායං විහරති සුභගවනෙ සාලරාජමූලෙති න වත්තබ්බං; අථ තත්ථ[11] විහරති උක්කට්ඨායන්ති න වත්තබ්බං; න හි සක්කා උභයත්ථ එකං සමයං විහරිතුන්ති න ඛො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං. නනු[12] අවොචුම්හ සමීපට්ඨෙ භුම්මවචනන්ති; තස්මා යථා ගඞ්ගායමුනාදීනං සමීපෙ ගොයූථානි චරන්තානි ගඞ්ගාය චරන්ති යමුනාය චරන්තීති වුච්චන්ති; එවමිධාපි යදිදං[13] උක්කට්ඨාය සමීපෙ සුභගවනං සාලරාජස්ස මූලං[14] තත්ථ විහරන්තො වුච්චති උක්කට්ඨායං විහරති සුභගවනෙ සාලරාජමූලෙති.

ගොචරගාමනිදස්සනත්ථං හිස්ස උක්කට්ඨාවචනං; පබ්බජිතානුරූපනිවාසට්ඨානනිදස්සනත්ථං සෙසවචනං; තත්ථ උක්කට්ඨාකිත්තනෙන ආයස්මා ආනන්දො භගවතො ගහට්ඨානුග්ගහකරණං දස්සෙති; සුභගවනාදිකිත්තනෙන පබ්බජිතානුග්ගහකරණං; තථා පුරිමෙන පච්චයග්ගහණතො අත්තකිලමථානුයොගවිවජ්ජනං; පච්ඡිමෙන වත්ථු

---

1. යමකසාලාතන්ති e. w2.
2. වනප්පතිජෙට්ඨ e. w2
3. තවඋය්‍යානභූමියා e.
4. මාලුව b.
5. යථාහ b.
6. බො b.
7. සෙට්ඨකට්ඨෙන w2.
8. රාජාතිපි e.
9. නාළිමත්තානිපීති b w2.
10. තස්මිං s.
11. යදි තත්ථ s.
12. නනුහි b.
13. යම්දං s.
14. සාලරාජමූලං b. e.

කාමප්පහානතො කාමසුඛල්ලිකානුයොගවිවජ්ජනූපායදස්සනං;[1] පුරිමෙන ච ධම්මදෙසනාභියොගං;[2] පච්ඡිමෙන විවෙකාධිමුත්තිං; පුරිමෙන කරුණාය උපගමනං; පච්ඡිමෙන පඤ්ඤාය අපගමනං; පුරිමෙන සත්තානං හිතසුඛනිප්ඵාදනාධිමුත්තතං;[3] පච්ඡිමෙන පරහිත සුඛකරණෙ නිරුපලෙපතං;[4] පුරිමෙන ධම්මිකසුඛාපරිච්චාග නිමිත්තං[5] ඵාසුවිහාරං; පච්ඡිමෙන උත්තරිමනුස්සධම්මානුයොග නිමිත්තං; පුරිමෙන මනුස්සානං උපකාරබහුලතං; . පච්ඡිමෙන දෙවානං; පුරිමෙන ලොකෙ ජාතස්ස ලොකෙ සංවඩ්ඪභාවං; පච්ඡිමෙන ලොකෙන අනුපලිත්තතං; පුරිමෙන "එකපුග්ගලො භික්ඛවෙ ලොකෙ උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති බහුජනහිතාය බහුජනසුඛාය ලොකානුකම්පකාය[6] අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානං කතමො එකපුග්ගලො තථාගතො අරහං සම්මාසම්බුද්ධො"ති වචනතො යදත්ථං භගවා උප්පන්නො තදත්ථපරිනිප්ඵාදනං; පච්ඡිමෙන යත්ථ උප්පන්නො තදනුරූපවිහාරං; භගවා හි පඨමං ලුම්බිනීවනෙ දුතියං බොධිමණ්ඩෙති ලොකියලොකුත්තරාය උප්පත්තියා වනෙයෙව උප්පන්නො තෙනස්ස වනෙයෙව විහාරං දස්සෙතීති එවමාදිනා නයෙනෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. **තත්‍රාති** දෙසකාලපරිදීපනං; තං හි යං සමයං[7] විහරති තත්‍ර සමයෙ යස්මිඤ්ච සාලරාජමූලෙ විහරති තත්‍ර සාලරාජමූලෙති දීපෙති; භාසිතබ්බයුත්තෙ වා දෙසකාලෙ දීපෙති; න හි භගවා අයුත්තෙ දෙසෙ කාලෙ වා ධම්මං භාසති, "අකාලො ඛො තාව බාහියා"ති ආදි චෙත්ථ සාධකං. **ඛොති** පදපූරණමත්තෙ අවධාරණෙ ආදිකාලත්ථෙ වා නිපාතො; **භගවාති** ලොකගරුදීපනං **භික්ඛූති** කථාසවනයුත්තපුග්ගලවචනං; අපි චෙත්ථ "භික්ඛකොති භික්ඛු භික්ඛාචරියං අජ්ඣුපගතොති[8] භික්ඛූ"ති ආදිනා නයෙන වචනත්ථො වෙදිතබ්බො; **ආමන්තෙසීති** ආලපි අභාසි සම්බොධෙසීති[9] අයමෙත්ථ අත්ථො; අඤ්ඤත්‍ර පන ඤාපනෙපි හොති; යථාහ: "ආමන්තයාමි වො භික්ඛවෙ පටිවෙදයාමි වො භික්ඛවෙ"ති පක්කොසනෙපි; යථාහ: "එහි ත්වං භික්ඛු මම වචනෙන සාරිපුත්තං ආමන්තෙහී"ති **භික්ඛවොති** ආමන්තණාකාරදීපනං; තඤ්ච භික්ඛනසීලතාදිගුණයොගසිද්ධත්තා වුත්තං; භික්ඛනසීලතාගුණයුත්තොපි හි භික්ඛු භික්ඛනධම්මතාගුණයුත්තොපි[10] භික්ඛනෙ සාධුකාරිතාගුණයුත්තොපීති සද්දවිදූ මඤ්ඤන්ති; තෙන ච නෙසං[11] භික්ඛනසීලතාදිගුණයොගසිද්ධෙන වචනෙන හීනාධිකජනසෙවිතං වුත්තිං

1. විවජ්ජනං s. විවජ්ජනූපායපදස්සනං e. විවජ්ජනූපායනිදස්සනං b.
2. ධම්මදෙසනානුයොගං s.
3. ධිමුත්තිතං b.
4. නිරුපලෙපනතං e.
5. ධම්මිකසුඛපරිච්චාගනිමිත්තං l s.
6. ලොකානුකම්පාය b. e.
7. යං තං හි සමයං w2.
8. අජ්ඣුපගතොති e
9. සම්බොධෙසි l e.
10. භික්ඛු e.
11. තෙන පනෙසං s.

පකාසෙන්තො උද්ධතදීනභාවනිග්ගහං කරොති; භික්ඛවොති ඉමිනා ච කරුණාවිප්ඵාරසොමමහදයනයනනිපාතපුබ්බඞ්ගමෙන වචනෙන තෙ අත්තනො මුඛාභිමුඛෙ කරොන්තො[1] තෙනෙව ච[2] කථෙතුකම්‍යතාදීපකෙන තෙසං වචනෙන[3] සොතුකම්‍යතං ජනෙති; තෙනෙව ච සම්බොධනත්ථෙන[4] සාධුකං සවනමනසිකාරෙපි තෙ[5] නියොජෙති; සාධුකං[6] සවනමනසිකාරායත්තා හි සාසනසම්පත්ති; අපරෙසුපි දෙවමනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා භික්ඛූයෙව ආමන්තෙසීති චෙ; ජෙට්ඨසෙට්ඨාසන්නසදාසන්නිහිතභාවතො; සබ්බපරිසසාධාරණා හි භගවතො ධමමදෙසනා පරිසාය ච[7] ජෙට්ඨා භික්ඛූ පඨමුප්පන්නත්තා;[8] සෙට්ඨා අනගාරියභාවං ආදිං කත්වා සත්ථුචරියානුවිධායකත්තා සකලසාසනපටිග්ගාහකත්තා ච; ආසන්නා[9] තත්ථ නිසින්නෙසු සත්ථුසන්තිකත්තා; සදාසන්නිහිතා සත්ථුසන්තිකාවචරත්තාති. අපි ච තෙ ධමමදෙසනාය භාජනං යථානුසිට්ඨ[10] පටිපත්තිසබ්භාවතො;[11] විසෙසතො ච එකච්චෙ භික්ඛූයෙව සන්ධාය අයං දෙසනාතිපි තෙ එව ආමන්තෙසි; තත්ථ සියා කිමත්ථං පන භගවා ධමමං දෙසෙන්තො පඨමං භික්ඛූ ආමන්තෙසි න ධමමමෙව දෙසෙසීති; සතිජනනත්ථං භික්ඛූ හි අඤ්ඤං චින්තෙන්තාපි වික්ඛිත්තචිත්තාපි ධමමං පච්චවෙක්ඛන්තාපි කමමට්ඨානං මනසි කරොන්තාපි නිසින්නා හොන්ති; තෙ අනාමන්තෙත්වා ධමෙම දෙසියමානෙ අයං දෙසනා කින්නිදානා කිම්පච්චයා කතමාය අට්ඨුප්පත්තියා දෙසිතාති සල්ලක්ඛෙතුං අසක්කොන්තා දුග්ගහිතං වා ගණ්හෙය්‍යුං න වා ගණ්හෙය්‍යුං; තෙන තෙසං සතිජනනත්ථං භගවා පඨමං[12] ආමන්තෙත්වා පච්ඡා ධමමං දෙසෙති.

භදන්තෙති ගාරවවචනමෙතං; සත්ථුනො පටිවචනදානං වා අපි චෙත්ථ භික්ඛවොති වදමානො භගවා තෙ භික්ඛූ ආලපති; භදන්තෙති වදමානා තෙ භගවන්තං පච්චාලපන්ති; තථා භික්ඛවොති භගවා ආභාසති; භදන්තෙති තෙ පච්චාභාසන්ති; භික්ඛවොති පටිවචනං දාපෙති; භදන්තෙති පටිවචනං දෙන්ති; **තෙ භික්ඛූති** යෙ භගවා ආමන්තෙසි; **භගවතො පච්චස්සොසුන්ති** භගවතො ආමන්තනං පතිඅස්සොසුං අභිමුඛා හුත්වා සුණිංසු සම්පටිච්ඡිංසු පටිග්ගහෙසුන්ති අත්ථො; **භගවා එතදවොචාති** භගවා එතං ඉදානි වත්තබ්බං සකලං සුත්තං අවොච.

---

1. අත්තනො අභිමුඛෙ කරොති. b.
2. තෙනෙව a. e. m2. p2. r. t. v.
3. වචනෙනතෙසං s වචනෙනතෙසං. b.
4. නත්ථෙන b.
5. තෙ. b.
6. සාධුකං. b.
7. පරිසායම. e.
8. පඨමං උප්පන්නත්තා b.
9. ආසන්නාතෙ. e.
10. යථානුසිට්ඨං b.
11. යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිසබ්භාවතො a. m1. m2. r. v. w1. w2.
12. පඨමං භික්ඛූ e. p2. r. w1. w2.

එත්තාවතා ච යං ආයස්මතා ආනන්දෙන කමලකුවලයුජ්ජලවිමල සාදුරසසලිලාය පොක්ඛරණියා සුඛාවතරණත්ථං නිම්මලසිලාතලරචනාවිලාසිසොපානං[1] විප්පකිණ්ණමුත්තාජලසදිස[2] වාලිකාකිණ්ණ[3] පණ්ඩරභූමිභාගං තිත්ථං විය සුවිභත්තභිත්තිවිචිත්තවෙදිකාපරික්ඛිත්තස්ස නක්ඛත්තපථං ඵුසිතුකාමතාය විය පවිජුම්භිතසමුස්සයස්ස[4] පාසාදවරස්ස සුඛාරොහණත්ථං දන්තමයසණ්හමුදුඵලකකඤ්චනලතාවිනද්ධමණිගණප්පභාසමුදයුජ්ජලසොභං සොපානං විය සුවණ්ණවලයනූපුරාදිසඞ්ඝට්ටනසද්දසම්මිස්ස[5] කථිතහසිත[6] මධුරස්සරගෙහජනවිචරිතස්ස උළාරඉස්සරියවිභවසොභිතස්ස මහාඝරස්ස[7] සුඛප්පවෙසනත්ථං සුවණ්ණරජතමණිමුත්තාපවාළාදිජුති[8] විජ්ජොතිතසුප්පතිට්ඨිතවිසාලද්වාරබාහං මහාද්වාරං විය අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නස්ස බුද්ධානං දෙසනාඤාණගම්භීරභාවසංසූචකස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස සුඛාවගාහණත්ථං කාලදෙසදෙසකපරිසා[9] පදෙසපතිමණ්ඩිතං නිදානං භාසිතං; තස්ස අත්ථවණ්ණනා සමත්තා.

ඉදානි **සබ්බධම්මමූලපරියායන්ති**[10] ආදිනා නයෙන භගවතා නික්ඛිත්තස්ස සුත්තස්ස වණ්ණනාය ඔකාසො අනුප්පත්තො; සා පනෙසා සුත්තවණ්ණනා යස්මා සුත්තනික්ඛෙපං විචාරෙත්වා වුච්චමානා පාකටා හොති තස්මා සුත්තනික්ඛෙපං තාව විචාරයිස්සාම; චත්තාරො හි සුත්තනික්ඛෙපා අත්තජ්ඣාසයො පරජ්ඣාසයො පුච්ඡාවසිකො අට්ඨුප්පත්තිකොති; තත්ථ යානි සුත්තානි භගවා පරෙහි අනජ්ඣිට්ඨො කෙවලං අත්තනො අජ්ඣාසයෙනෙව කථෙසි;[11] සෙය්‍යථීදං ආකඞ්ඛෙය්‍යසුත්තං වත්ථසුත්තං මහාසතිපට්ඨානසුත්තං මහාසළායතනවිභඞ්ගසුත්තං අරියවංසසුත්තං සම්මප්පධානසුත්තන්තහාරකො ඉද්ධිපාදඉන්ද්‍රිය බලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගඞ්ගසුත්තන්තහාරකොති එවමාදීනි තෙසං අත්තජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො; යානි පන "පරිපක්කා ඛො රාහුලස්ස විමුත්තිපරිපාචනියා[12] ධම්මා යන්නූනාහං රාහුලං උත්තරිං[13] ආසවානං ඛයෙ විනෙය්‍ය"න්ති එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං ඛන්තිං මනං අභිනීහාරං බුජ්ඣනභාවඤ්ච අවෙක්ඛිත්වා පරජ්ඣාසයවසෙන කථිතානි; සෙය්‍යථීදං චූළරාහුලොවාදසුත්තං මහාරාහුලොවාදසුත්තං ධම්මචක්කප්පවත්තනං ධාතුවිභඞ්ගසුත්තන්ති එවමාදීනි තෙසං පරජ්ඣාසයො නික්ඛෙපො; භගවන්තං පන උපසඞ්කමිත්වා චතස්සො පරිසා චත්තාරො වණ්ණා නාගා සුපණ්ණා

---

1. රචනවිලාසසොභිතරතනසොපානං. b
2. මුත්තාදලසදිස s මුත්තාතලසදිස b
3. වාලිකාචුණ්ණ a. b. m1. m2. p1. p2. t. v. w1. w2.
4. සුවිජම්භිතසමුස්සයස්ස. b
5. සම්මිස්සිත. b.
6. භාසිත. c.
7. මහාසයනස්ස. s.
8. ජුතිවිසද. b.
9. කාලදෙසදෙසකවත්ථුපරිසා. b.
10. පරියායං චොති. b.
11. කථෙති. b.
12. පරිපාචනීයා. b
13. උත්තරි. b.

ගන්ධබ්බා අසුරා යක්ඛා මහාරාජානො තාවතිංසාදයො දෙවා මහා බ්‍රහ්මාති එවමාදයො "බොජ්ඣඞ්ගා බොජ්ඣඞ්ගාති භන්තෙ වුච්චන්ති" "නීවරණා නීවරණාති භන්තෙ වුච්චන්ති" ඉමෙ නු ඛො භන්තෙ පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා" "කිංසූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ"න්ති ආදිනා නයෙන පඤ්හං පුච්ඡන්ති; එවං පුට්ඨෙන භගවතා යානි කථිතානි බොජ්ඣඞ්ගසංයුත්තාදීනි[1] යානි වා පනඤ්ඤානිපි දෙවතා සංයුත්ත මාරසංයුත්ත බ්‍රහ්මසංයුත්ත[2] සක්කපඤ්හ චූළවෙදල්ල[3] මහාවෙදල්ල සාමඤ්ඤඵල ආළවක සූචිලොමසුත්තාදීනි[4] තෙසං පුච්ඡාවසිකො නික්ඛෙපො; යානි පනෙතානි[5] උප්පන්නං කාරණං පටිච්ච කථිතානි; සෙය්‍යථිදං ධම්මදායාදං චූළසීහනාදං චන්දූපමං පුත්තමංසූපමං දාරුක්ඛන්ධූපමං අග්ගික්ඛන්ධූපමං ඵෙණපිණ්ඩූපමං පාරිච්ඡත්තකූපමන්ති එවමාදීනි තෙසං අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො එවමිමෙසු චතූසු නික්ඛෙපෙසු ඉමස්ස සුත්තස්ස අට්ඨුප්පත්තිකො නික්ඛෙපො; අට්ඨුප්පත්තියං හි ඉදං භගවතා නික්ඛිත්තං; කතරාය අට්ඨුප්පත්තියා; පරියත්තිං නිස්සාය උප්පන්නෙ මානෙ; පඤ්චසතා කිර බ්‍රාහ්මණා තිණ්ණං වෙදානං පාරගා[6] අපරභාගෙ භගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා කාමෙසු ආදීනවං නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං සම්පස්සමානා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා න චිරස්සෙව සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා පරියත්තිං නිස්සාය මානං උප්පාදෙසුං; යං යං භගවා කථෙති තං තං මයං ඛිප්පමෙව ජානාම; භගවා හි තීණි[7] ලිඞ්ගානි චත්තාරි පදානි සත්ත විභත්තියො මුඤ්චිත්වා[8] න කිඤ්චි කථෙති එවං කථිතෙ ච අම්හාකං ගණ්ඨිපදං නාම නත්ථීති; තෙ න භගවති[9] අගාරවා හුත්වා තතො පට්ඨාය භගවතො උපට්ඨානම්පි ධම්මසවනම්පි අභිණ්හං න ගච්ඡන්ති; භගවා තෙසං තං චිත්තචාරං[10] ඤත්වා අභබ්බා ඉමෙ ඉමං මානඛිලං අනුපහච්ච මග්ගං වා ඵලං වා සච්ඡිකාතුන්ති තෙසං සුතපරියත්තිං නිස්සාය උප්පන්නං මානං[11] අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා දෙසනාකුසලො භගවා මානභඤ්ජනත්ථං සබ්බධම්මමූලපරියායන්ති දෙසනං ආරභි.

තත්ථ **සබ්බධම්මමූලපරියායන්ති** සබ්බෙසං ධම්මානං මූලපරියායං; සබ්බෙසන්ති අනවසෙසානං; අනවසෙසවාචකො හි අයං සබ්බසද්දො; සො යෙන යෙන සම්බන්ධං ගච්ඡති තස්ස තස්ස අනවසෙසතං දීපෙති; යථා "සබ්බං රූපං අනිච්චං සබ්බා වෙදනා අනිච්චා" "සබ්බසක්කායපරියාපන්නෙසු ධම්මෙසූ"ති. ධම්මසද්දො පනායං පරියත්තිසච්චසමාධිපඤ්ඤාපකතිසභාවසුඤ්ඤතාපුඤ්ඤාපත්ති

1. බොජ්ඣඞ්ග සුත්තාදීනි. e
2. දෙවතාසංයුත්තබ්‍රහ්මසංයුත්ත
3. චූළවෙදල්ල. l. [මාරසංයුත්ත e,w2.
4. සූචිලොම ඛරලොම සුත්තාදීනි b.
5. පන. e—6. පාරගූ. b.
7. තීණි ච m1. m2. p2. r, s. t.
8. මුඤ්චෙත්වා a. m2. p2 r.
9. තෙ භගවති. b. m1.
10. චිත්තාචාරං. b. e. l.
11. උප්පන්නමානං. e. l.

ඤෙය්‍යාදිසු දිස්සති; "ඉධ භික්ඛු ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං ගෙය්‍ය"න්ති ආදිසු හි ධම්මසද්දො පරියත්තියං වත්තති; "දිට්ඨධම්මො"ති ආදිසු සච්චෙසු "එවං ධම්මා තෙ භගවන්තො"ති ආදිසු සමාධිම්හි.

"යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා වානරින්ද යථා තව
සච්චං ධම්මො ධිතී චාගො දිට්ඨං සො අතිවත්තතී"ති--

ආදිසු පඤ්ඤාය; "ජාතිධම්මා ජරාධම්මා"ති[1] ආදිසු පකතියං; "කුසලා ධම්මා"ති ආදිසු සභාවෙ; "තස්මිං ඛො පන සමයෙ ධම්මා හොන්තී"ති ආදිසු සුඤ්ඤතායං;[2] "ධම්මො සුචිණ්ණො සුඛමාවහාතී"ති ආදිසු පුඤ්ඤෙ; "වෙ අනියතා ධම්මා"ති ආදිසු ආපත්තියං; "සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්තී"ති ආදිසු ඤෙය්‍යෙ; ඉධ පනායං සභාවෙ වත්තති; තත්‍රායං වචනත්ථො; අත්තනො ලක්ඛණං ධාරෙන්තීති ධම්මා; මූලසද්දො විත්ථාරිතො එව; ඉධ පනායං අසාධාරණහෙතුම්හි දට්ඨබ්බො. පරියායසද්දො "මධුපිණ්ඩිකපරියායොති නං ධාරෙහී"ති ආදිසු දෙසනාය වත්තති; "අත්ථි ඛ්වෙස බ්‍රාහ්මණ පරියායො යෙන මං පරියායෙන සම්මා වදමානො වදෙය්‍ය අකිරියවාදො සමණො ගොතමො"ති ආදිසු කාරණෙ "කස්ස නු ඛො ආනන්ද අජ්ජ පරියායො භික්ඛුනියො ඔවදිතු"න්ති ආදිසු වාරෙ; ඉධ පන කාරණෙපි දෙසනායපි[3] වත්තති[4]; තස්මා සබ්බධම්මමූලපරියායන්ති එත්ථ සබ්බෙසං ධම්මානං අසාධාරණහෙතුසඞ්ඛාතං කාරණන්ති වා සබ්බෙසං ධම්මානං කාරණදෙසනන්ති වා එවමත්ථො දට්ඨබ්බො; නෙය්‍යත්ථතා වස්ස සුත්තස්ස න චතුභූමකාපි සභාවධම්මා සබ්බධම්මාති වෙදිතබ්බා; සක්කායපරියාපන්නා පන තෙභූමකා ධම්මාව[5] අනවසෙසතො වෙදිතබ්බා; අයමෙත්ථ අධිප්පායොති.

වොති අයං වොසද්දො පච්චත්තඋපයොගකරණසම්පදානසාමිවචනපදපූරණෙසු දිස්සති. "කච්චි පන වො අනුරුද්ධා සමග්ගා සම්මොදමානා"ති ආදිසු හි පච්චත්තෙ දිස්සති; "ගච්ඡථ භික්ඛවෙ පණාමෙමි වො"ති ආදිසු උපයොගෙ; "න වො මම සන්තිකෙ වත්ථබ්බ"න්ති ආදිසු කරණෙ; "වනපත්ථපරියායං වො භික්ඛවෙ දෙසෙස්සාමී"ති[6] ආදිසු සම්පදානෙ; "සබ්බෙසං වො සාරිපුත්තා[7] සුභාසිත"න්ති ආදිසු සාමිවචනෙ "යෙහි වො අරියා පරිසුද්ධකායකම්මන්තා"ති ආදිසු පදපූරණමත්තෙ; ඉධ පනායං සම්පදානෙ දට්ඨබ්බො; භික්ඛවෙති පටිස්සවෙන[8] අභිමුඛීභූතානං පුන ආලපනං; දෙසෙස්සාමීති[9] දෙසනාපටිජානනං; ඉදං වුත්තං හොති

1. ජාතිධම්මා ජරාධම්මාති ජාතිධම්මා ජරාධම්මා අථොමරණධම්මි
2. සුඤ්ඤතාය. w2.
3. දෙසනායම්පි b.
4. "වචනෙ" e I.
5. "තෙභූමකධම්මාච", e, mI. p2. v. w2.
6. දෙසිස්සාමීති. e. [හොති. b.
7. සාරිපුත්ත b. e. w2.
8. පතිස්සවෙන. b.
9. දෙසිස්සාමීති. w2.

භික්ඛවෙ සබ්බධම්මානං මූලකාරණං තුම්හාකං දෙසෙස්සාමීති[1]; දුතියෙන නයෙන කාරණදෙසනං තුම්හාකං දෙසෙස්සාමීති[1]; **තං සුණාථාති** තං අත්ථං තං කාරණං තං දෙසනං මයා වුච්චමානං සුණාථ; **සාධුකං මනසි කරොථාති** එත්ථ පන සාධුකං සාධූති එකත්ථමෙතං; අයඤ්ච සාධුසද්දො[2] ආයාචනසම්පටිච්ඡනසම්පහංසනසුන්දරදළ්හීකම්මාදිසු[3] දිස්සති. "සාධු මෙ භන්තෙ භගවා ධම්මං දෙසෙතූ"ති ආදිසු හි ආයාචනෙ දිස්සති; "සාධු භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා"ති ආදිසු සම්පටිච්ඡනෙ; "සාධු සාධු සාරිපුත්තා"ති ආදිසු සම්පහංසනෙ

"සාධු ධම්මරුචී රාජා සාධු පඤ්ඤාණවා නරො,
සාධු මිත්තානමද්දුබ්භො පාපස්සාකරණං සුඛ"න්ති :—

ආදිසු සුන්දරෙ; "තෙන හි බ්‍රාහ්මණ සාධුකං සුණාහී"ති[4] ආදිසු සාධුකසද්දොයෙව දළ්හීකම්මෙ; ආණත්තියන්තිපි වුච්චති; ඉධාපි අයං එත්ථෙව දළ්හීකම්මෙ ච ආණත්තියඤ්ච අත්ථො[5] වෙදිතබ්බො සුන්දරත්ථෙපි වට්ටති;[6] දළ්හීකරණත්ථෙන හි දළ්හමිමං ධම්මං[7] සුණාථ; සුග්ගහිතං ගණ්හන්තා ආණත්තිඅත්ථෙන මම ආණත්තියා සුණාථ; සුන්දරත්ථෙන සුන්දරමිමං භද්දකං ධම්මං සුණාථාති එවං[8] දීපිතං හොති. **මනසි කරොථාති** ආවජ්ජථ[9] සමන්නාහරථාති අත්ථො; අවික්ඛිත්තචිත්තා හුත්වා නිසාමෙථ චිත්තෙ කරොථාති අධිප්පායො;

ඉදං පනෙත්ථ **තං සුණාථාති** සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණමෙතං; **සාධුකං මනසි කරොථාති** මනසිකාරෙ දළ්හීකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං; පුරිමඤ්චෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං; පච්ඡිමං අත්ථවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං; පුරිමෙන ච ධම්මසවනෙ නියොජෙති; පච්ඡිමෙන සුතානං ධම්මානං ධාරණූපපරික්ඛාදිසු; පුරිමෙන ච සබ්‍යඤ්ජනො අයං ධම්මො තස්මා සවනීයොති දීපෙති; පච්ඡිමෙන සාත්ථො[10] තස්මා මනසි කාතබ්බොති; සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා යස්මා අයං ධම්මො ධම්මගම්භීරො දෙසනාගම්භීරො ච තස්මා සුණාථ සාධුකං; යස්මා අත්ථගම්භීරො පටිවෙධගම්භීරො ච තස්මා සාධුකං මනසි කරොථාති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. **භාසිස්සාමීති** දෙසෙස්සාමි;[11] **තං සුණාථාති** එත්ථ පටිඤ්ඤාතං දෙසනං[12] න සංඛිත්තතොව දෙසෙස්සාමි අපි ච ඛො විත්ථාරතොපි තං භාසිස්සාමීති වුත්තං හොති; සඞ්ඛෙපවිත්ථාරවාචකානි හි එතානි පදානි; යථාහ වඞ්ගීසත්ථෙරො.[13]

---

1. දෙසිස්සාමීති. w2.
2. "සාධූති සද්දො" ml. P1 t. v. w2. "සාධූති සාධුසද්දො" a. m2. p2. r. wl. අයං සාධූතිසද්දො. b.
3. දළ්හකම්මාදිසු. pl t v.
4. "සුණොහීති" a. m2. p2. r.
5. ආණත්තියඤ්ච. b.
6. වත්තති. b.
7. දළ්හම්මිං. b
8. "එතං" s.
9 ආවජ්ජෙථ. b.
10. "සත්ථො" m I. t. v. wl. wl.
11 "දෙසිස්සාමි" a. b. m2. pl p?r v.
12. "පටිඤ්ඤාතදෙසනං" a. m2. p2. r
13. යථාහ. e.

"සඞ්ඛිත්තෙනපි දෙසෙති විත්ථාරෙනපි භාසති
සාලිකායිව[1] නිග්ඝොසො පටිභානං උදීරයී"ති.

එවං වුත්තෙ උස්සාහජාතා හුත්වා එවං භන්තෙති ඛො තෙ භික්ඛූ භගවතො පච්චස්සොසුං සඤ්ඤුවචනං[2] සම්පටිච්ඡිංසු පටිග්ගහෙසුන්ති වුත්තං හොති; අථ තෙසං භගවා එතදවොච එතං ඉදානි වත්තබ්බං ඉධ භික්ඛවෙති ආදිසකලසුත්තං[3] අවොච; තත්ථ ඉධාති දෙසාපදෙසෙ නිපාතො; ස්වායං කත්ථචි ලොකං උපාදාය වුච්චති; යථාහ: "ඉධ තථාගතො ලොකෙ උප්පජ්ජතී"ති කත්ථචි සාසනං; යථාහ: "ඉධෙව භික්ඛවෙ සමණො ඉධ දුතියො සමණො"ති. කත්ථචි ඔකාසං; යථාහ:-

"ඉධෙව තිට්ඨමානස්ස දෙවභූතස්ස මෙ සතො
පුනරායු ච මෙ ලද්ධො එවං ජානාහි මාරිසා"ති.

කත්ථචි පදපූරණමත්තමෙව; යථාහ: "ඉධාහං භික්ඛවෙ භුත්තාවී අස්සං පවාරිතො"ති ඉධ පන ලෙකං උපාදාය වුත්තොති වෙදිතබ්බො.

භික්ඛවෙති යථාපටිඤ්ඤාතං දෙසනං දෙසෙතුං පුන භික්ඛූ ආලපති; උභයෙනාපි භික්ඛවෙ ඉමස්මිං ලොකෙති වුත්තං හොති; අස්සුතවා පුථුජ්ජනොති එත්ථ පන ආගමාධිගමාභාවා ඤෙය්යො අස්සුතවා ඉති; යස්ස හි ඛන්ධධාතුආයතනපච්චයාකාරසතිපට්ඨානාදිසු[4] උග්ගහපරිපුච්ඡාවිනිච්ඡයවිරහිතත්තා මඤ්ඤනාපටිසෙධකො[5] නෙව ආගමො පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බස්ස අනධිගතත්තා[6] නෙව අධිගමො අත්ථි සො ආගමාධිගමාභාවා ඤෙය්යො අස්සුතවා ඉති ස්වායං:-

පුථූනං ජනනාදීහි කාරණෙහි පුථුජ්ජනො
පුථුජ්ජනන්තොගධත්තා පුථු වායං ජනො ඉති.

සො හි පුථූනං[7] නානප්පකාරානං කිලෙසානං[8] ජනනාදීහිපි[9] කාරණෙහි පුථුජ්ජනො; යථාහ: "පුථු කිලෙසෙ ජනෙන්තීති පුථුජ්ජනා; පුථු අවිහත[10] සක්කායදිට්ඨිකාති පුථුජ්ජනා; පුථු සත්ථාරානං මුඛුල්ලොකකාති[11] පුථුජ්ජනා; පුථු සබ්බගතීහි

1. "සාලිකායෙව" s. "සාලිකාය ච" a. m2. p2. r. සාලිකායිව. b.
2. "සඤ්ඤුවචනං" ඉවෙචනං බහූසු සීහළපොත්ථකෙසු න දිස්සති.
3. "සකලං සුත්තං" a, e. p1. t v. w1. w2. ආදිකං සකලං සුත්තං. b.
4. ආයතනසච්චපච්චයාකාර සතිපට්ඨානාදිසු. b. m1. s.
5. පඤ්ඤාපටිසොධකො. a. m2. r. අඤ්ඤත්තා අඤ්ඤාණපටිසෙධකො.
6. පන විරහිතත්තා m1. pl. t. w2. පුනවිගතත්තා. a. m2. p2 r. wl.
7. පුග්ගලො. e. l.
8. කිලෙසාදීනං. b. l. s.
9. ජනනාදීහි. b.
10. අවිහතා. a. m2. p2.
11. මුඛුල්ලොකිකාති s. මුඛමුල්ලොකිකාති b.

අවුට්ඨිතාති පුථුජ්ජනා; පුථු නානාභිසඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්තීති පුථුජ්ජනා; පුථු නානා ඔඝෙහි වුය්හන්ති පුථු නානා සන්තාපෙහි[1] සන්තප්පන්තීති පුථුජ්ජනා; පුථු නානා පරිළාහෙහි පරිඩය්හන්තීති පුථුජ්ජනා; පුථු පඤ්චසු කාමගුණෙසු රත්තා ගිද්ධා ගථිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣාපන්නා[2] ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධාති පුථුජ්ජනා; පුථු පඤ්චහි නීවරණෙහි ආවටා[3] නිවුතා ඔවුතා[4] පිහිතා පටිච්ඡන්නා පටිකුජ්ජිතාති පුථුජ්ජනා"ති. පුථූනං වා ගණනපථමතීතානං අරියධම්මපරම්මුඛානං නීචධම්මසමාචාරානං ජනානං අන්තොගධත්තාපි පුථුජ්ජනා; පුථු වා අයං[5] විසුංයෙව සඞ්ඛං ගතො විසංසට්ඨො සීලසුතාදිගුණයුත්තෙහි අරියෙහි ජනොතිපි[6] පුථුජ්ජනො; එවමෙතෙහි අස්සුතවා පුථුජ්ජනොති ද්වීහි පදෙහි යෙ තෙ:-

"දුවෙ පුථුජ්ජනා වුත්තා බුද්ධෙනාදිච්චබන්ධුනා
අන්ධො පුථුජ්ජනො එකො කල්‍යාණෙකො පුථුජ්ජනො"ති-

ද්වෙ පුථුජ්ජනා වුත්තා තෙසු අන්ධපුථුජ්ජනො වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො. **අරියානං අදස්සාවීති** ආදීසු අරියාති ආරකත්තා කිලෙසෙහි අනයෙ න ඉරියනතො[7] අයෙ ඉරියනතො සදෙවකෙන ච ලොකෙන අරණීයතො බුද්ධා ච පච්චෙකබුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච වුච්චන්ති; බුද්ධා එව වා ඉධ අරියා; යථාහ: "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ-පෙ-තථාගතො අරියොති වුච්චතී"ති. **සප්පුරිසාති** එත්ථ පන[8] පච්චෙකබුද්ධා තථාගතසාවකා ච සප්පුරිසාති වෙදිතබ්බා; තෙ හි ලොකුත්තරගුණයොගෙන සොභනා පුරිසාති සප්පුරිසා; සබ්බෙව වා[9] එතෙ ද්වෙධාපි වුත්තා; බුද්ධාපි හි අරියා ච[10] සප්පුරිසා ච; පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාවකාපි. යථාහ:-

"යො වෙ කතඤ්ඤූ කතවෙදී ධීරො
කල්‍යාණමිත්තො දළ්හභත්තී ච හොති
දුඛිතස්ස සක්කච්ච කරොති කිච්චං
තථාවිධං සප්පුරිසං වදන්තී"ති.

කල්‍යාණමිත්තො දළ්හභත්තී ච හොතීති එත්තාවතා හි බුද්ධසාවකො වුත්තො; කතඤ්ඤුතාදීහි පච්චෙකබුද්ධබුද්ධාති.[11] ඉදානි යො තෙසං අරියානං අදස්සනසීලො න ච දස්සනෙ සාධුකාරී සො අරියානං අදස්සාවීති වෙදිතබ්බො. සො ච චක්ඛුනා අදස්සාවී

1. වුය්හන්ති සන්තාපෙහි e. l
2. අජ්ඣොපන්නා ml. pl. r. v. w2. අජ්ඣොසන්නා. ලග්ගාලග්ගිතා b.
3. ආවුටා. b.
4. ඔවුතා b.
5. පුථුවායං a. pl. p2. r. t.
6. ජනොහීතිපි b.
7. ඉරීයනතො. e.
8. එත්ථ ච. s.
9. සබ්බෙ වා. e. w2.
10. අරියසාවකා ච. l.
11. පච්චෙකබුද්ධාතිපි a. m2. p2. r. පච්චෙකබුද්ධබුද්ධාතිපි m1. v w1

ඤාණෙන අදස්සාවීති දුවිධො; තෙසු ඤාණෙන අදස්සාවී ඉධ අධිප්පෙතො; මංසචක්ඛුනා හි දිබ්බචක්ඛුනා වා අරියා දිට්ඨාපි අදිට්ඨාව හොන්ති තෙසං චක්ඛූනං වණ්ණමත්තගහණතො න අරියභාවගොචරතො; සොණසිඞ්ගාලාදයොපි ච චක්ඛුනා අරියෙ පස්සන්ති න ච තෙ අරියානං දස්සාවිනො; තත්‍රිදං වත්ථු; චිත්තලපබ්බතවාසිනො කිර ඛීණාසවත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකො බුඩ්ඪපබ්බජිතො එකදිවසං ථෙරෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය චරිත්වා ථෙරස්ස පත්තචීවරං ගහෙත්වා පිට්ඨිතො ආගච්ඡන්තො ථෙරං පුච්ඡි අරියා නාම භන්තෙ කීදිසාති; ථෙරො ආහ: ඉධෙකච්චො මහල්ලකො අරියානං පත්තචීවරං ගහෙත්වා වත්තපටිවත්තං කත්වා සහ චරන්තොපි නෙව අරියෙ ජානාති එවං දුජ්ජානා ආවුසො අරියාති; එවං වුත්තෙපි සො නෙව අඤ්ඤාසි, තස්මා න චක්ඛුනා දස්සනං දස්සනං; ඤාණෙන දස්සනමෙව දස්සනං; යථාහ: "කිං තෙ වක්කලි ඉමිනා පූතිකායෙන දිට්ඨෙන යො ඛො වක්කලි ධම්මං පස්සති සො මං පස්සතී"ති. තස්මා චක්ඛුනා පස්සන්තොපි ඤාණෙන අරියෙහි දිට්ඨං අනිච්චාදිලක්ඛණං අපස්සන්තො අරියාධිගතඤ්ච ධම්මං අනධිගච්ඡන්තො අරියකරධම්මානං අරියභාවස්ස ච අදිට්ඨත්තා අරියානං අදස්සාවීති වෙදිතබ්බො. **අරියධම්මස්ස අකොවිදොති** සතිපට්ඨානාදිභෙදෙ අරියධම්මෙ අකුසලො; **අරියධම්මෙ අවිනීතොති** එත්ථ පන:-

දුවිධො විනයො නාම එකමෙකෙත්ථ පඤ්චධා,
අභාවතො තස්ස අයං අවිනීතොති වුච්චති.

අයං හි සංවරවිනයො පහානවිනයොති දුවිධො විනයො;[1] එත්ථ ච දුවිධෙපි විනයෙ එකමෙකො විනයො පඤ්චධා භිජ්ජති; සංවරවිනයොපි හි සීලසංවරො සතිසංවරො ඤාණසංවරො ඛන්තිසංවරො විරියසංවරොති පඤ්චවිධො; පහානවිනයොපි තදඞ්ගප්පහානං වික්ඛම්භනප්පහානං සමුච්ඡෙදප්පහානං පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං නිස්සරණප්පහානන්ති පඤ්චවිධො; තත්ථ "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො"ති අයං[2] සීලසංවරො; "රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජතී"ති අයං සතිසංවරො

"යානි සොතානි ලොකස්මිං (අජිතාති) භගවා සති තෙසං නිවාරණං
සොතානං සංවරං බ්‍රූමි පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ"ති:-

අයං ඤාණසංවරො; "ඛමො හොති සීතස්ස උණ්හස්සා"ති අයං ඛන්තිසංවරො; "උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති පජහතී"ති අයං විරියසංවරො; සබ්බොපි චායං සංවරො යථාසකං සංවරි

1. දුවිධො a. m2. p1. p2. r. 2. අයං වුච්චති s.

තබ්බානං විනෙතබ්බානඤ්ච කායදුච්චරිතාදීනං[1] සංවරණතො සංවරො විනයනතො විනයොති වුච්චති; එවං තාව සංවරවිනයො පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො. තථා යං[2] නාමරූපපරිච්ඡෙදාදීසු විපස්සනාඤාණෙසු පටිපක්ඛභාවතො දීපාලොකෙනෙව තමස්ස තෙන තෙන විපස්සනාඤාණෙන තස්ස තස්ස අනත්ථස්ස[3] පහානං; සෙය්‍යථිදං; නාමරූපවවත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා; පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුවිසමහෙතුදිට්ඨීනං; තස්සෙව අපරභාගෙන කඞ්ඛාවිතරණෙන කථංකථීභාවස්ස; කලාපසම්මසනෙන අහං මමාති ගාහස්ස; මග්ගාමග්ගවවත්ථානෙන[4] අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය; උදයදස්සනෙන උච්ඡෙදදිට්ඨියා; වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා; භයදස්සනෙන සභයෙ[5] අභයසඤ්ඤාය; ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය; නිබ්බිදානුපස්සනෙන[6] අභිරතිසඤ්ඤාය; මුඤ්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුඤ්චිතුකම්‍යතාය; උපෙක්ඛාඤාණෙන අනුපෙක්ඛාය; අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බානෙ ච පටිලොමභාවස්ස; ගොත්‍රභුනා සඞ්ඛාරනිමිත්තග්ගාහස්ස පහානමෙතං[7] තදඞ්ගප්පහානං නාම.

යං පන උපචාරප්පනාභෙදෙන[8] සමාධිනා පවත්තිභාවනිවාරණතො ඝටප්පහාරෙනෙව උදකපිට්ඨෙ සෙවාලස්ස තෙසං තෙසං නීවරණාදීනං[9] ධම්මානං පහානං එතං වික්ඛම්භනප්පහානං නාම.

යං[10] චතුන්නං අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තං. තං මග්ගවතො[11] අත්තනො සන්තානෙ "දිට්ඨිගතානං පහානායා"ති ආදිනා නයෙන වුත්තස්ස සමුදයපක්ඛියස්ස[12] කිලෙසගණස්ස[13] අච්චන්තං අප්පවත්තිභාවෙන පහානං ඉදං සමුච්ඡෙදප්පහානං නාම.

යං පන ඵලක්ඛණෙ පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං එතං පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං නාම. යං සබ්බසඞ්ඛතනිස්සටත්තා පහීනසබ්බසඞ්ඛතං නිබ්බානමෙතං[14] නිස්සරණප්පහානං නාම. සබ්බම්පි චෙතං පහානං යස්මා චාගට්ඨෙන[15] පහානං විනයනට්ඨෙන[16] විනයො තස්මා පහානවිනයොති වුච්චති; තං තං පහානවතො[17] වා තස්ස තස්ස විනයස්ස සම්භවතොපෙතං පහානවිනයොති වුච්චති; එවං පහානවිනයොපි පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතබ්බො.

---

1. කායවචීදුච්චරිතානං s.
2. යථායං a. p2. r
3. අනත්ථස්ස b
4. ඤාණවවත්ථානෙන b
5. භයෙ a. p2. r.
6. නිබ්බිදානුපස්සනාය b
7. පහානං එතං b
8. උපචාරසමාධිභෙදෙන s.
9. නීවරණාදි b. e. l. s. 10 යං පන s
11. මග්ගඞ්ගතො l. -මග්ගභ වතො s. මග්ගතො e.
12. පක්ඛිකස්ස b.
13. කිලෙසගහණස්ස a. b. m2. p2. r.
14. නිබ්බානං එතං b
15. පහානට්ඨෙන e.
16. විනයනෙත්ථ විනයනට්ඨෙන p1. r.
17. තංතංපහානවතො l. s

එවමයං සඞ්ඛෙපතො දුවිධො භෙදතො ච දසවිධො විනයො භින්නසංවරත්තා පහාතබ්බස්ස ච අප්පහීනත්තා යස්මා එතස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස නත්ථි තස්මා අභාවතො තස්ස අයං අවිනීතොති වුච්චතීති. එස නයො සප්පුරිසානං අදස්සාවී සප්පුරිසධම්මස්ස අකොවිදො, සප්පුරිසධම්මෙ අවිනීතොති එත්ථාපි; නින්නානාකරණං හි එතං[1] අත්ථතො. යථාහ: "යෙව[2] තෙ අරියා තෙව තෙ සප්පුරිසා; යෙව තෙ සප්පුරිසා තෙව තෙ අරියා; යො එව සො අරියානං ධම්මො සො එව සො සප්පුරිසානං ධම්මො; යො එව සො සප්පුරිසානං ධම්මො සො එව සො අරියානං ධම්මො; යෙව තෙ අරියවිනයා[3] තෙව තෙ සප්පුරිසවිනයා;[4] යෙව තෙ සප්පුරිසවිනයා[4] තෙව තෙ අරියවිනයා;[3] අරියෙති වා සප්පුරිසෙති වා අරියධම්මෙති වා සප්පුරිසධම්මෙති වා අරියවිනයෙති වා සප්පුරිසවිනයෙති වා එසෙසෙ එකෙ එකට්ඨෙ සමෙ සමභාගෙ තජ්ජාතෙ තඤ්ඤෙවා"ති. කස්මා පන භගවා සබ්බධම්මමූලපරියායං වො භික්ඛවෙ දෙසෙස්සාමීති වත්වා තං අදෙසෙත්වාව[6] ඉධ භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවීති එවං පුථුජ්ජනං නිද්දිසීති: පුග්ගලාධිට්ඨානාය ධම්මදෙසනාය තං අත්ථං ආවිකාතුං; භගවතො හි ධම්මාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා ධම්මාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා පුග්ගලාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා පුග්ගලාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනාති ධම්මපුග්ගලවසෙනෙව තාව චතුබ්බිධා දෙසනා; තත්ථ. 'තිස්සො ඉමා භික්ඛවෙ වෙදනා කතමා තිස්සො සුඛා වෙදනා දුක්ඛා වෙදනා අදුක්ඛමසුඛාවෙදනා ඉමා ඛො භික්ඛවෙ තිස්සො වෙදනා"ති එවරූපී ධම්මාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා වෙදිතබ්බා. "ඡද්ධාතුරො[7] අයං භික්ඛු පුරිසො ඡ ඵස්සායතනො අට්ඨාරස මනොපවිචාරො චතුරාධිට්ඨානො"ති එවරූපී ධම්මාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා. "තයොමෙ භික්ඛවෙ පුග්ගලා සන්තො සංවිජ්ජමානා, ලොකස්මිං කතමෙ තයො අන්ධො එකචක්ඛු ද්විචක්ඛු කතමො ච භික්ඛවෙ පුග්ගලො අන්ධො"ති එවරූපී පුග්ගලාධිට්ඨානා පුග්ගලදෙසනා. "කතමඤ්ච භික්ඛවෙ දුග්ගතිභයං ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති කායදුච්චරිතස්ස ඛො පාපකො විපාකො අභිසම්පරායං-පෙ-සුද්ධමත්තානං පරිහරති ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ දුග්ගතිභය"න්ති එවරූපී පුග්ගලාධිට්ඨානා ධම්මදෙසනා, ස්වායං ඉධ යස්මා පුථුජ්ජනො අපරිඤ්ඤාතවත්ථුකො අපරිඤ්ඤාතමූලිකා ච[8] ඉධාධිප්පෙතානං සබ්බධම්මානං මූලභූතා මඤ්ඤනා හොති තස්මා පුථුජ්ජනං දස්සෙත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය තං අත්ථං ආවිකාතුං ඉධ භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවීති එවං පුථුජ්ජනං නිද්දිසීති වෙදිතබ්බං.

---

1. එවං s.
2. යෙ ව s.
3. අරියානං විනයො b. s.
4. සප්පුරිසානං විනයො, b s.
5. එසෙ e.
6. අදෙසෙත්වා m2. p2. r. s.
7. ඡධාතුරො b. w2.
8. මූලිකො ච b

එවං පුථුජ්ජනං නිද්දිසිත්වා ඉදානි තස්ස පඨවිආදීසු වත්ථූසු සබ්බසක්කායධම්මජනිකං මඤ්ඤනං දස්සෙන්තො **පඨවිං පඨවිතොති** ආදිමාහ: තත්‍ථ ලක්ඛණපඨවී සසම්භාරපඨවී[1] ආරම්මණපඨවී සම්මුතිපඨවීති චතුබ්බිධා පඨවී; තාසු[2] "කතමා ච ආවුසො අජ්ඣත්තිකා පඨවීධාතු යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං කක්ඛළං ඛරිගත"න්ති ආදීසු වුත්තා ලක්ඛණපඨවී; "පඨවිං ඛණෙය්‍ය වා ඛණාපෙය්‍ය වා"ති ආදීසු වුත්තා සසම්භාරපඨවී; යෙ ච කෙසාදයො වීසතිකොට්ඨාසා අයො ලොහාදයො ච බාහිරා සා හි වණ්ණාදීහි සම්භාරෙහි සද්ධිං පඨවීති සසම්භාරපඨවී; "පඨවීකසිණමෙකො සඤ්ජානාතී"ති ආදීසු ආගතා පන ආරම්මණපඨවී; නිමිත්තපඨවීතිපි වුච්චති; පඨවීකසිණජ්ඣානලාභී දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො ආගමනවසෙන පඨවීදෙවතාති නාමං ලභති අයං සම්මුතිපඨවීති වෙදිතබ්බා; සා සබ්බාපි ඉධ ලබ්භති; තාසු යං කිඤ්චි පඨවිං අයං පුථුජ්ජනො **පඨවිතො සඤ්ජානාති** පඨවීති සඤ්ජානාති පඨවීභාගෙන[3] සඤ්ජානාති ලොකවොහාරං ගහෙත්වා සඤ්ඤාවිපල්ලාසෙන සඤ්ජානාති; පඨවීති එතං පඨවීභාවං අමුඤ්චන්තො එව[4] වා එතං[5] සත්තොති වා සත්තස්සාති වා ආදිනා නයෙන සඤ්ජානාති; කස්මා එවං සඤ්ජානාතීති න වත්තබ්බං; උම්මත්තකො විය හි පුථුජ්ජනො; සො යං කිඤ්චි යෙන කෙනචි ආකාරෙන ගණ්හාති; අරියානං අදස්සාවිතාදිභෙදමෙව වා එත්‍ථ කාරණං; යං වා පරතො අපරිඤ්ඤාතං තස්සාති වදන්තෙන භගවතා එව[6] වුත්තං.

පඨවිං පඨවිතො සඤ්ඤත්වාති සො තං පඨවිං එවං විපරීතසඤ්ඤාය සඤ්ජානිත්වා; "සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා"ති වචනතො අපරභාගෙ ථාමප්පත්තෙහි තණ්හාමානදිට්ඨිපපඤ්චෙහි ඉධ මඤ්ඤනානාමෙන වුත්තෙහි මඤ්ඤති කප්පෙති විකප්පෙති නානප්පකාරතො අඤ්ඤථා ගණ්හාති; තෙන වුත්තං පඨවිං මඤ්ඤතීති.

එවං මඤ්ඤතො චස්ස තා මඤ්ඤනා ඔළාරිකෙන නයෙන දස්සෙතුං යා අයං කෙසා ලොමාති ආදිනා නයෙන වීසතිභෙදා අජ්ඣත්තිකා පඨවී වුත්තා; යා චායං විභඞ්ගෙ "තත්‍ථ කතමා බාහිරා පඨවීධාතු යං[7] බාහිරං කක්ඛළං ඛරිගතං කක්ඛළත්තං කක්ඛළභාවො බහිද්ධා අනුපාදිණ්ණං සෙය්‍යථිදං අයො ලොහං තිපු සීසං සජ්ඣු මුත්තා මණි වෙළුරියං[8] සඞ්ඛො සිලා පවාළං රජතං ජාතරූපං ලොහිතඞ්කො මසාරගල්ලං තිණං කට්ඨං[9] සක්ඛරං කඨලා භූමි

1. සම්භාරපඨවී m2. p2.
2. තත්‍ථ w2.
3. පඨවීභාවෙන b. l.
4. යෙව b.
5. එවං. b. l.
6. භගවතා a. m1. p2. භගවතා එවං. m1. P1. r. t. v. w1. w2. භගවතාව b.
7. යං. වා. a. ml. p1. t. v. w1. w2.
8. වෙළුරියො b. l
9. තිණකට්ඨං. b.

පාසාණො පබ්බතො"ති එවං බාහිරා පථවී වුත්තා; යා ච අජ්ඣත්තාරම්මණත්තිකෙ නිමිත්තපථවී තං ගහෙත්වා අයමත්ථයොජනා[1] වුච්චති. **පථවිං මඤ්ඤතීති** තීහි මඤ්ඤනාහි අහං[2] පථවීති මඤ්ඤති මම පථවීති මඤ්ඤති පරො පථවීති මඤ්ඤති පරස්ස පථවීති මඤ්ඤති.

අථවා අජ්ඣත්තිකං පථවිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; කථං: අයං හි කෙසාදිසු ඡන්දරාගං ජනෙති කෙසෙ අස්සාදෙති අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති; ලොමෙ නඛෙ දන්තෙ තචං අඤ්ඤතරං වා පන රජනීයං[3] වත්ථුං; එවං අජ්ඣත්තිකං පථවිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. ඉති මෙ[4] කෙසා සියුං අනාගතමද්ධානං ඉති ලොමාති ආදිනා වා පන නයෙන තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති; ඉමිනාහං සීලෙන වා -පෙ- බ්‍රහ්මචරියෙන වා එවං සිනිද්ධමුදුසුඛුමනීලකෙසො භවිස්සාමීති ආදිනා වා පන නයෙන අප්පටිලද්ධානං පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති; එවම්පි අජ්ඣත්තිකං පථවිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. තථා අත්තනො කෙසාදීනං සම්පත්තිං වා විපත්තිං වා නිස්සාය මානං ජනෙති සෙය්‍යොහමස්මීති වා සදිසොහමස්මීති වා හීනොහමස්මීති වා;[5] එවං අජ්ඣත්තිකං පථවිං මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. "තං ජීවං තං සරීර"න්ති ආගතනයෙන පන කෙසා ජීවොති අභිනිවිසති; එස නයො ලොමාදිසු; එවං[6] අජ්ඣත්තිකං පථවිං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අථවා යා චෙව ඛො පන[7] අජ්ඣත්තිකා පථවීධාතු යා ච බාහිරා පථවීධාතු පථවීධාතුරෙවෙසා තං[8] නෙතං මමා"ති ඉමිස්සා පවත්තියා පච්චනීකනයෙන කෙසාදිභෙදං පථවිං එතං මම එසොහමස්මි එසො මෙ අත්තාති අභිනිවිසති; එවම්පි අජ්ඣත්තිකං පථවිං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. එවං තාව අජ්ඣත්තිකං පථවිං තීහි මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. යථා ච අජ්ඣත්තිකං එවං බාහිරම්පි; කථං: අයං හි අයලොහාදිසු ඡන්දරාගං ජනෙති අයලොහාදීනි අස්සාදෙති අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති; මම අයො මම ලොහන්ති ආදිනා නයෙන අයාදීනි මමායති රක්ඛති ගොපයති;[9] එවං බාහිරං පථවිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. ඉති මෙ අයලොහාදයො සියුං අනාගතමද්ධානන්ති වා පනෙත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති; ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා එවං සම්පන්නඅයලොහාදිඋපකරණො භවිස්සාමීති වා අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති; එවම්පි බාහිරං පථවිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. තථා අත්තනො අයලොහාදීනං සම්පත්තිං වා විපත්තිං වා නිස්සාය මානං ජනෙති; ඉමිනාහං

1. අයමෙත්ථයොජනා b. e. | අයං අත්ථයොජනා s.
2. අයං a. b. m1. p2. r. s. w2.
3. රජනීය b.
4. ඉති ඉමෙ w2.
5. වාති b.
6. එවම්පි m1. w2.
7. පනාවුසො b. s.
8. ෂරෙවෙසා b.
9. ගොපායති b. s.

සෙය්‍යොහමස්මීති වා සදිසොහමස්මීති වා හීනොහමස්මීති වා[1] එවං බාහිරං පඨවිං මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති.

අයෙ ජීවසඤ්ඤී හුත්වා පන අයං ජීවොති අභිනිවිසති; එස නයො ලොහාදීසු; එවං බාහිරං පඨවිං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අථවා "ඉධෙකච්චො පඨවීකසිණං අත්තතො සමනුපස්සති යං පඨවීකසිණං සො අහං යො අහං තං පඨවීකසිණන්ති පඨවීකසිණඤ්ච අත්තඤ්ච අද්වයං සමනුපස්සතී"ති පටිසම්භිදායං වුත්තනයෙනෙව නිමිත්තපඨවී අත්තාති අභිනිවිසති; එවම්පි[2] බාහිරං පඨවිං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. එවං බාහිරං පඨවිං තීහි මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති; එවං තාව පඨවිං මඤ්ඤතීති එත්ථ තිස්සොපි මඤ්ඤනා වෙදිතබ්බා. ඉතො පරං සඞ්ඛෙපෙනෙව කථයිස්සාම.

පඨවියා මඤ්ඤතීති එත්ථ පඨවියාති භුම්මවචනමෙතං; තස්මා අහං පඨවියාති මඤ්ඤති; මය්හං කිඤ්චනං පලිබොධො[3] පඨවියාති මඤ්ඤති; පරො පඨවියාති මඤ්ඤති; පරස්ස කිඤ්චනං පලිබොධො පඨවියාති මඤ්ඤතීති අයමෙත්ථ අත්ථො; අථවා ය්වායං "කථං රූපස්මිං අත්තානං සමනුපස්සති ඉධෙකච්චො වෙදනං සඤ්ඤං සඞ්ඛාරෙ විඤ්ඤාණං අත්තතො සමනුපස්සති අයං ඛො[4] මෙ අත්තා සො ඛො පන මෙ අත්තා ඉමස්මිං රූපෙති එවං රූපස්මිං වා අත්තානං සමනුපස්සතී"ති එතස්ස අත්ථනයො වුත්තො; එතෙනෙව නයෙන වෙදනාදිධම්මෙ අත්තතො ගහෙත්වා තතො අජ්ඣත්තික-බාහිරාසු[5] පඨවීසු යං කිඤ්චි පඨවිං තස්සොකාසභාවෙන පරිකප්පෙත්වා සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉමිස්සා පඨවියාති මඤ්ඤන්තො පඨවියා මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස අත්තනි සිනෙහං තං වත්ථුකඤ්ච[6] මානං උප්පාදයතො තණ්හාමාන මඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. යදා පන තෙනෙව නයෙන සො ඛො පනස්ස අත්තා පඨවියාති මඤ්ඤති තදා[7] දිට්ඨිමඤ්ඤනා එව යුජ්ජති; ඉතරායොපි පන ඉච්ඡන්ති. **පඨවිතො මඤ්ඤතීති** එත්ථ පන පඨවිතොති නිස්සක්කවචනං; තස්මා සඋපකරණස්ස අත්තනො වා පරස්ස වා යථාවුත්තප්පභෙදතො පඨවිතො උප්පත්තිං වා නිග්ගමනං වා පඨවිතො වා අඤ්ඤො අත්තාති මඤ්ඤමානො පඨවිතො මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤිතෙ වත්ථුස්මිං සිනෙහං මානඤ්ච උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. අපරෙ ආහු:- පඨවීකසිණං පරිත්තං භාවෙත්වා තතො ච අඤ්ඤං[8] අප්පමාණං අත්තානං ගහෙත්වා

1. සදිසොස්මීතිවා හීනොස්මීතිවාති b.
2. එවං b. w 2.
3. කිඤ්චනපලිබොධො L. පලිබොධො වා s.
4. තස්ස එවං හොති අයං ඛො b. ml.
5. බාහිරෙසු a. ml. r. w2. බාහිරාදිසු. s. බාහිරා m2.
6. තබ්බත්ථුකම b. s.
7. අයමස්ස තදා s.
8. තතො අඤ්ඤං b.

පථවිතො බහිද්ධාපි මෙ අත්තාති මඤ්ඤමානො පථවිතො මඤ්ඤතීති[1] **පථවිං මෙති මඤ්ඤතීති** එත්ථ පන කෙවලම්පි මහාපථවිං තණ්හාවසෙන[2] මමායතීති ඉමිනා නයෙන පවත්තා එකා තණ්හාමඤ්ඤනා එව[3] ලබ්භතීති වෙදිතබ්බා; සා වායං මම කෙසා මම ලොමා මණි අයො මම ලොහන්ති එවං යථාවුත්තප්පභෙදාය සබ්බාය අජ්ඣත්තිකබාහිරාය පථවියා යොජෙතබ්බාති. **පථවිං අභිනන්දතීති** වුත්තප්පකාරමෙව පථවිං තණ්හාදිට්ඨීහි අභිනන්දති අස්සාදෙති පරාමසති චාති[4] වුත්තං හොති.

පථවිං මඤ්ඤතීති එතෙනෙව[5] එතස්මිං අත්ථෙ සිද්ධෙ කස්මා එවං[6] වුත්තන්ති චෙ; අවිචාරිතමෙතං පොරාණෙහි; අයං පන මෙ අත්තනො මති; දෙසනාවිලාසතො වා ආදීනවදස්සනතො වා; යස්සාපි හි[7] ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා නානානයවිචිත්තදෙසනාවිලාසසම්පත්තා අස්ස සා භගවතො[8] සුප්පටිවිද්ධා;[9] තස්මා පුබ්බෙ මඤ්ඤනාවසෙන කිලෙසුප්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අභිනන්දනාවසෙන දස්සෙන්තො දෙසනාවිලාසතො[10] ඉදමාහ; යො වා පථවිං මඤ්ඤති පථවියා මඤ්ඤති පථවිතො මඤ්ඤති පථවිං මෙති මඤ්ඤති සො යස්මා න සක්කොති පථවීනිස්සිතං තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පහාතුං තස්මා පථවිං අභිනන්දතියෙව; යො[11] පථවිං අභිනන්දති දුක්ඛං සො අභිනන්දති දුක්ඛඤ්ච ආදීනවොති ආදීනවදස්සනතොපි ඉදමාහ; වුත්තඤ්චෙතං භගවතා "යො භික්ඛවෙ පථවීධාතුං අභිනන්දති දුක්ඛං සො අභිනන්දති යො දුක්ඛං අභිනන්දති අපරිමුත්තො සො දුක්ඛස්මාති වදාමී"ති.

එවං පථවීවත්ථුකං මඤ්ඤනං අභිනන්දනඤ්ච වත්වා ඉදානි යෙන කාරණෙන සො මඤ්ඤති අභිනන්දති ච තං කාරණං ආවිකරොන්තො ආහ: **තං කිස්ස හෙතු අපරිඤ්ඤාතං තස්සාති වදාමීති.** තස්සත්ථො: සො පුථුජ්ජනො තං පථවිං කිස්ස හෙතු මඤ්ඤති කෙන කාරණෙන මඤ්ඤති අභිනන්දතීති චෙ, අපරිඤ්ඤාතං තස්සාති වදාමි; යස්මා තං වත්ථු තස්ස අපරිඤ්ඤාතං තස්මාති වුත්තං හොති. යො හි පථවිං පරිජානාති සො තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති ඤාතපරිඤ්ඤාය තීරණපරිඤ්ඤාය පහානපරිඤ්ඤායාති; තත්ථ කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා: පථවීධාතුං පරිජානාති අයං පථවීධාතු අජ්ඣත්තිකා අයං බාහිරා ඉදමස්සා ලක්ඛණං ඉමානි රසපච්චුපට්ඨානපදට්ඨානානීති අයං ඤාතපරිඤ්ඤා; කතමා තීරණපරිඤ්ඤා: එවං ඤාතං කත්වා පථවීධාතුං තීරෙති අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතොති ද්වාචත්තාලීසාය[12] ආකාරෙහි

1. මඤ්ඤති I. s.
2. වසෙනෙව s.
3. එවං a. m2. p2. s.
4. වාති m1. s. t. w2.
5. එකෙනෙව r.
6. එතං b e I.
7. යස්සාති b. s.
8. අයං සා භගවතා b.
9. සුප්පටිවිද්ධත්තා w2.
10. දෙසනාවිලාසතො වා b. c. m1. t v. w2.
11. යොච b. s.
12. වා චත්තාලීසාය e. l.

අයං තීරණපරිඤ්ඤා; කතමා පහානපරිඤ්ඤා: එවං තීරයිත්වා[1] අග්ගමග්ගෙන පඨවීධාතුයා ඡන්දරාගං පජහති අයං පහානපරිඤ්ඤා; නාමරූපවවත්ථානං වා ඤාතපරිඤ්ඤා; කලාපසම්මසනාදිඅනුලොමපරියොසානා තීරණපරිඤ්ඤා; අරියමග්ගෙ ඤාණං පහානපරිඤ්ඤාති. යො පඨවිං පරිජානාති සො ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති; අස්ස ච[2] පුථුජ්ජනස්ස තා පරිඤ්ඤායො නත්ථි; තස්මා අපරිඤ්ඤාතත්තා පඨවිං මඤ්ඤති ච අභිනන්දති චාති. තෙනාහ භගවා: ඉධ භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො—පෙ—පඨවිං මඤ්ඤති, පඨවියා මඤ්ඤති පඨවිතො මඤ්ඤති පඨවිං මෙති මඤ්ඤති පඨවිං අභිනන්දති තං කිස්ස හෙතු අපරිඤ්ඤාතං තස්සාති වදාමී"ති.

පඨවීවාරො නිට්ඨිතො.

ආපං ආපතොති එත්ථාපි ලක්ඛණසසම්භාරාරම්මණසම්මුතිවසෙන චතුබ්බිධො ආපො; තෙසු "තත්ථ කතමා අජ්ඣත්තිකා ආපොධාතු: යං අජ්ඣත්තං පච්චත්තං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං[3] බන්ධනත්තං රූපස්ස අජ්ඣත්තං උපාදින්න"න්ති ආදීසු වුත්තො ලක්ඛණ ආපො; "ආපොකසිණං උග්ගණ්හන්තො ආපස්මිං නිමිත්තං ගණ්හාතී"ති ආදීසු වුත්තො සසම්භාරාපො; සෙසං සබ්බං පඨවියං වුත්තසදිසමෙව. කෙවලං යොජනානයෙ පන[4] "පිත්තං සෙම්හ"න්ති ආදිනා නයෙන වුත්තා ද්වාදසභෙදා අජ්ඣත්තිකා අපොධාතු; "තත්ථ කතමා බාහිරා ආපොධාතු: යං බාහිරං ආපො ආපොගතං සිනෙහො සිනෙහගතං බන්ධනත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදින්නං; සෙය්‍යථපිදං: මූලරසො ඛන්ධරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො ඛීරං දධි සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිතං භුම්මානි වා උදකානි අන්තලික්ඛානි වා"ති එවං වුත්තා ච බාහිරා ආපොධාතු වෙදිතබ්බා. යො ච අජ්ඣත්තාරම්මණත්තිකෙ නිමිත්තආපො.[5]

තෙජං තෙජතොති ඉමස්මිං තෙජොවාරෙපි වුත්තනයෙනෙව විත්ථාරො වෙදිතබ්බො; යොජනානයෙ පනෙත්ථ "යෙන ච සන්තප්පති යෙන ච ජරීයති[6] යෙන ච පරිඩය්හති යෙන ච අසිතපීතඛායිතසායිතං සම්මා පරිණාමං ගච්ඡතී"ති එවං වුත්තා චතුප්පභෙදා අජ්ඣත්තිකා තෙජොධාතු; "තත්ථ කතමා බාහිරා තෙජොධාතු යං බාහිරං තෙජො තෙජොගතං උස්මා උස්මගතං[7] උසුමං උසුමගතං බහිද්ධා අනුපාදින්නං; සෙය්‍යථිදං: කට්ඨග්ගි සකලිකග්ගි තිණග්ගි ගොමයග්ගි ථුසග්ගි සඞ්කාරග්ගි ඉන්දග්ගි අග්ගිසන්තාපො සූරියසන්තාපො කට්ඨසන්නිචයසන්තාපො තිණසන්නිචයසන්තාපො ධඤ්ඤසන්නිචයසන්තාපො භණ්ඩ[8]සන්නිචයසන්තාපො"ති එවං වුත්තා ච බාහිරා තෙජොධාතු වෙදිතබ්බා.

---

1. තීරෙත්වා." a r
2. අස්ස e. I. s
3. සෙනෙහො සෙනහගතං w2. s.
4. යොජනානයෙ b.
5. නිමිත්තං ආපො l.
6. ජීරියති b. ජීරයති w2.
7. උස්මාගතං b, e, w2.
8. ගණ්ඩ w2.

වායං වායතීති ඉමස්ස වායවාරස්සාපි[1] යොජනානයෙ පන[2] "උද්ධඞ්ගමා වාතා අධොගමා වාතා කුච්ඡිසයා වාතා කොට්ඨසයා[3] වාතා අඞ්ගමඞ්ගානුසාරිනො වාතා සත්ථකා[4]වාතා ඛුරකා[5]වාතා උප්පලකා[6]වාතා අස්සාසො පස්සාසො"ති එවං වුත්තා අජ්ඣත්තිකා වායොධාතු; "තත්ථ කතමා බාහිරා වායොධාතු: යං බාහිරං වායො වායොගතං ථම්භිතත්තං රූපස්ස බහිද්ධා අනුපාදිණ්ණං; සෙය්‍යථිදං: පුරත්ථිමාවාතා පච්ඡිමාවාතා උත්තරාවාතා දක්ඛිණාවාතා සරජවාතා අරජාවාතා සීතාවාතා උණ්හාවාතා පරිත්තාවාතා අධිමත්තා වාතා කාළා[7] වාතා වෙරම්බවාතා[8] පක්ඛවාතා සුපණ්ණවාතා[9] තාලවණ්ට වාතා විධූපනවාතා"ති එවං වුත්තා ච බාහිරා වායොධාතු වෙදිතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙව[10] එත්තාවතා ච යායං:-

"වුත්තම්හි එකධම්මෙ යෙ ධම්මා එකලක්ඛණා තෙන
වුත්තා භවන්ති සබ්බෙ ඉති වුත්තො ලක්ඛණො හාරො"ති.[11]

එවං නෙත්තියං ලක්ඛණො නාම හාරො වුත්තො; තස්ස වසෙන යස්මා චතූසු භූතෙසු ගහිතෙසු උපාදාරූපම්පි ගහිතමෙව භවති රූපලක්ඛණං අනතීතත්තා යෙව භූතොපාදාරූපං සො රූපක්ඛන්ධො; තස්මා අස්සුතවා පුථුජ්ජනො පථවිං ආපං තෙජං වායං මඤ්ඤතීති වදන්තෙන අත්ථතො[12] රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීතිපි වුත්තං හොති; පථවියා ආපස්මිං තෙජස්මිං වායස්මිං මඤ්ඤතීති වදන්තෙන රූපස්මිං[13] අත්තානං සමනුපස්සතීතිපි වුත්තං හොති; පථවිතො ආපතො තෙජතො වායතො මඤ්ඤතීති වදන්තෙන රූපතො අඤ්ඤං[14] අත්තාති සිද්ධත්තා රූපවන්තං වා අත්තානං අත්තනි වා රූපං සමනුපස්සතීතිපි වුත්තං හොති.

එවමෙතා චතස්සො රූපවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨිමඤ්ඤනා.[15] තත්ථ එකා උච්ඡෙදදිට්ඨි තිස්සො සස්සතදිට්ඨියොති එවං දිට්ඨියො හොන්තීති අයම්පි එත්ථ විසෙසො[16] වෙදිතබ්බො. එවං රූපමුඛෙන සඞ්ඛාරවත්ථුකං මඤ්ඤනං වත්වා ඉදානි යෙ සඞ්ඛාරෙ උපාදාය සත්තා පඤ්ඤාපීයන්ති තෙසු සත්තෙසුපි[17] යස්මා පුථුජ්ජනො මඤ්ඤනං කරොති තස්මා තෙ සත්තෙන නිද්දිසන්තො **භූතෙ භූතතො සඤ්ජානා**

1. ඉමස්සවාරස්සාපි b.
2, යොජනානයෙ b. w2.
3. අධොගමාවාතා කොට්ඨාසසයා e. කොට්ඨාසයා b.
4. සත්ථක b. e. w2.
5. ඛුරක b. e. w2.
6. උප්පලක b. e. w2.
7. කාල b.
8. වෙරම්භවාතා s. වෙරම්බාවාතා w2.
9. පක්ඛිවාතා සුවණ්ණවාතා b.
10. වුත්තනයමෙවාති b.
11. පාළියම්පන 'යෙ ධම්මා එක ලක්ඛණා කෙචි-කෙචන හාරො ලක්ඛණො නාම'ති ගාථාය ආගතො" ඉති ටීකා.
12. අත්තතො s.
13. රූපස්මිංවා b.
14. අඤ්ඤං b.
15. මඤ්ඤනා වෙදිතබ්බා b. s. මඤ්ඤනායො e.
16. අත්ථවිසෙසො b.
17. සඞ්ඛාරෙසු සත්තෙසු පි b.

තීති ආදිමාහ. තත්‍රායං භූතසද්දො පඤ්චක්ඛන්ධාමනුස්ස[1]ධාතුවිජ්ජමානඛීණාසවසත්තරුක්ඛාදීසු දිස්සති. "භූතමිදන්ති භික්ඛවෙ සමනුපස්සථා"ති ආදීසු හි අයං පඤ්චසු ඛන්ධෙසු දිස්සති; "යානීධ භූතානි සමාගතානී"ති එත්ථ අමනුස්සෙසු; "චත්තාරො ඛො භික්ඛු මහාභූතා හෙතූ"ති එත්ථ ධාතූසු[2] "භූතස්මිං පාචිත්තිය"න්ති ආදීසු විජ්ජමානෙ; "යො ච කාලඝසො භූතො"ති එත්ථ ඛීණාසවෙ; "සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති භූතා ලොකෙ සමුස්සය"න්ති එත්ථ සත්තෙසු; "භූතගාමපාතබ්‍යතායා"ති එත්ථ රුක්ඛාදීසු; ඉධ පනායං සත්තෙසු වත්තති; නො ච ඛො අවිසෙසෙන; චාතුම්මහාරාජිකානං හි හෙට්ඨා සත්තා ඉධ භූතාති අධිප්පෙතා. තත්ථ භූතෙ භූතතො සඤ්ජානාතීති ආදි[3] වුත්තනයමෙව. භූතෙ මඤ්ඤතීති ආදීසු පන තිස්සොපි මඤ්ඤනායො වෙදිතබ්බා[4] කථං අයං හි[5] "සො පස්සති ගහපතිං වා ගහපතිපුත්තං වා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතං සමඞ්ගිභූත"න්ති වුත්තනයෙන භූතෙ සුභා සුඛිතාති ගහෙත්වා රජ්ජති දිස්වාපි[6] සුත්වාපි ඝායිත්වාපි සායිත්වාපි ඵුසිත්වාපි ඤත්වාපි. එවං භූතෙ තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අහො වතාහං ඛත්තියමහාසාලානං වා සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති[7] ආදිනා වා පන නයෙන අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති; එවම්පි භූතෙ තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අත්තනො පන භූතානඤ්ච සම්පත්තිවිපත්තිං නිස්සාය අත්තානං වා සෙය්‍යං දහති; භූතෙසු[8] යං කිඤ්චි භූතං හීනං; අත්තානං වා හීනං; යං කිඤ්චි භූතං සෙය්‍යං අත්තානං වා භූතෙන භූතඤ්ච[9] අත්තනා සදිසං දහති; යථාහ: "ඉධෙකච්චො ජාතියා[10] වා—පෙ—අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පුබ්බකාලං පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති අපරකාලං අත්තානං සෙය්‍යං දහති පරෙ හීනෙ දහති යො එවරූපො මානො—පෙ—අයං වුච්චති මානාතිමානො"ති එවං භූතෙ මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; භූතා[11] පන නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මාති වා සබ්බෙ සත්තා සබ්බෙ පාණා සබ්බෙ භූතා සබ්බෙ ජීවා අවසා අබලා අවිරියා[12] නියතිසඞ්ගතිභාවපරිණතා ඡසෙවාභිජාතිසු[13] සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙන්තීති වා මඤ්ඤමානො දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; එවං භූතෙ තීහි මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. කථං භූතෙසු මඤ්ඤති; තෙසු භූතෙසු[14] අත්තනො

---

1. පචක්ඛන්ධ අමනුස්ස b.
2. චතූසු ධාතූසු e. l. s.
3. ආදීසු m1. t. v. w1. w2.
4. මඤ්ඤනා යොජෙතබ්බා b.
5. අයං (භූතෙ මඤ්ඤතීති) b.
6. දිස්වාපි තෙව රජ්ජති s. දිස්වාපි තෙ රජ්ජති b. දිස්වාපි රජ්ජති a. m1. m2. p2. r. v. w2.
7. උපපජ්ජ්‍යන්ති . w2.
8. භූතෙසුච b. භූතෙසු චං e.
9. භූතං වා b.
10. සාතිසයජාතියා p2. r. w1. සාතිස යාවා m1. v. w2.
11. භූතෙ b. w2.
12. අවීරියා b.
13. ඡසෙසවාභිජාතිසු e. w2.
14. තෙසු තෙසු භූතෙසු b. e. l. s. w2. තෙසු භූතෙසු w1.

උපපත්තිං වා සුඛපපත්තිං[1] වා ආකඞ්ඛති; එවං තාව තණ්හාමඤ්ඤනාය භූතෙසු මඤ්ඤති. භූතෙසු වා උපපත්තිං ආකඞ්ඛමානො දානං දෙති සීලං සමාදියති උපොසථකම්මං කරොති; එවම්පි[2] භූතෙසු තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. භූතෙ පන සමූහගාහෙන ගහෙත්වා තත්ථ එකමෙව භූතෙ සෙය්‍යතො දහති එකමෙව සදිසතො වා හීනතො වාති එවං භූතෙසු මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති.

තථා එකමෙව භූතෙ නිච්චා ධුවාති මඤ්ඤති එකමෙව අනිච්චා අද්ධුවාති අහම්පි භූතෙසු අඤ්ඤතරොස්මීති[3] වා මඤ්ඤති; එවං භූතෙසු දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. **භූතතො මඤ්ඤතීති** එත්ථ පන සඋපකරණස්ස අත්තනො වා පරස්ස වා යතො කුතොචි භූතතො උපපත්තිං[4] මඤ්ඤමානො භූතතො මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤිතෙ වත්ථුස්මිං සිනෙහං මානඤ්ච උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. **භූතෙ මෙති මඤ්ඤතීති** එත්ථ පන එකා තණ්හාමඤ්ඤනාව ලබ්භති; සා චායං මම පුත්තා මම ධීතා මම අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවස්සවළවාති එවමාදිනා නයෙන මමායතො පවත්තතීති වෙදිතබ්බා.

භූතෙ අභිනන්දතීති එතං වුත්තනයමෙව; **අපරිඤ්ඤාතං තස්සාති** එත්ථ පන යෙ සඞ්ඛාරෙ උපාදාය භූතානං පඤ්ඤත්ති තෙසං අපරිඤ්ඤාතත්තා භූතා අපරිඤ්ඤාතා හොන්තීති වෙදිතබ්බා; යොජනා පන වුත්තනයෙනෙව කාතබ්බා.[5] එවං සඞ්ඛෙපතො සඞ්ඛාරවසෙන ච සත්තවසෙන ච මඤ්ඤනාවත්ථුං දස්සෙත්වා ඉදානි භූමිවිසෙසාදිනා භෙදෙන විත්ථාරතොපි තං දස්සෙන්තො **දෙවෙ දෙවතොති** ආදිමාහ. තත්ථ දිබ්බන්ති පඤ්චහි කාමගුණෙහි අත්තනො වා ඉද්ධියාති දෙවා; කීළන්ති ජොතෙන්ති චාති[6] අත්ථො; තෙ තිවිධා සම්මුතිදෙවා උපපත්තිදෙවා විසුද්ධිදෙවාති; සම්මුතිදෙවා නාම රාජානො දෙවියො කුමාරා;[7] උපපත්තිදෙවා නාම චාතුම්මහාරාජිකෙ දෙවෙ උපාදාය තතුත්තරිං[8] දෙවා; විසුද්ධිදෙවා නාම අරහන්තො ඛීණාසවා; ඉධ පන උපපත්තිදෙවා දට්ඨබ්බා; තෙ ච ඛො[9] අවිසෙසෙන; පරනිම්මිතවසවත්තිදෙවලොකෙ මාරං සපරිසං[10] ඨපෙත්වා සෙසා ඡ කාමාවචරා ඉධ දෙවාති අධිප්පෙතා; තත්ථ සබ්බා අත්ථවණ්ණනා භූතවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

1. සුඛූපපත්තිං b. w2.
2. එවං w2. s.
3. අඤ්ඤතරොස්මීති m1. t. v. w1. w2. අඤ්ඤතරස්මීති a. e. m2. p1. p2. r.
4. උප්පත්තිං b. e. w2.
5 වෙදිතබ්බා e. w2.
6. චාති b.
7. රාජකුමාරා b.
8. තතුත්තරි b. w2.
9. තෙ ච ඛො තෙ e. p2. r.
10. මාරපරිසං e m1. p1. r t v w1 w2. මාරං පරිසං m2. p2.

පජාපතීති[1] එත්ථ පන මාරො පජාපතීති වෙදිතබ්බො; කෙචි පන තෙසං දෙවානං අධිපතිනං එතං අධිවචනන්ති වදන්ති තං දෙවග්ගහණෙනෙව තෙසං ගහිතත්තා අයුත්තන්ති මහා අට්ඨකථායං පටික්ඛිත්තං. මාරොයෙව පන සත්තසඞ්ඛාතාය පජාය අධිපතිභාවෙන ඉධ පජාපතීති අධිප්පෙතො; සො කුහිං වසතීති[2] පරනිම්මිතවසවත්තිදෙවලොකෙ; තත්‍ර හි වසවත්තිරාජා[3] රජ්ජං කාරෙති[4] මාරො එකස්මිං පදෙසෙ අත්තනො පරිසාය ඉස්සරියං පවත්තෙන්තො[5] රජ්ජපච්චන්තෙ දාමරිකරාජපුත්තො විය වසතීති වදන්ති. මාරග්ගහණෙනෙව චෙත්ථ මාරපරිසායපි ගහණං වෙදිතබ්බං. යොජනානයො[6] චෙත්ථ පජාපතිං වණ්ණවන්තං දීඝායුකං සුඛබහුලං දිස්වා වා සුත්වා වා රජ්ජන්තො තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අහො වතාහං පජාපතිනො සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති ආදිනා වා පන නයෙන අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහන්තොපි පජාපතිං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. පජාපතිභාවං පන පත්ථෙන්තො සමානො අහමස්මි පජානං ඉස්සරො අධිපතීති මානං ජනෙන්තො පජාපතිං මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. පජාපති නිච්චො ධුවොති වා උච්ඡිජ්ජිස්සති විනස්සිස්සතීති වා අවසො අබලො අවීරියො නියතිසඞ්ගතිභාවපරිණතො ඡස්වෙවාභිජාතිසු[7] සුඛදුක්ඛං පටිසංවෙදෙතීති වා මඤ්ඤමානො පන පජාපතිං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො.

පජාපතිම්හීති එත්ථ පනෙතා දිට්ඨිමඤ්ඤනාව යුජ්ජති; තස්සා[8] එවං පවත්ති වෙදිතබ්බා. ඉධෙකච්චො පජාපතිස්මිං යෙ ධම්මා සංවිජ්ජන්ති සබ්බෙ තෙ නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මාති මඤ්ඤති; අථවා පජාපතිස්මිං නත්ථි පාපං න තස්මිං පාපකානි කම්මානි උපලිප්පන්තීති[9] මඤ්ඤති; **පජාපතිතොති** එත්ථ තිස්සොපි මඤ්ඤනා ලබ්භන්ති; කථං: ඉධෙකච්චො සඋපකරණස්ස අත්තනො වා පරස්ස වා පජාපතිතො උප්පත්ති[10] වා නිග්ගමනං වා මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා මඤ්ඤිතෙ[11] වත්ථුස්මිං සිනෙහං මානඤ්ච උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. **පජාපතිං මෙති** එත්ථ පන එකා තණ්හාමඤ්ඤනාව ලබ්භති, සා චායං[12] පජාපති මම සත්ථා මම සාමීති ආදිනා නයෙන මමායතො පවත්තතීති වෙදිතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

---

1 පජාපතින්ති b.
2. වසති a. b. P2. t. v. w1. w2.
3. වසවත්තිදෙවරාජා e.
4. කරෙති e.
5. වත්තෙන්තො m2. P2. s.
6. යොජනානයෙන m1. p1. r. e. v. w1.
7. ඡස්සෙවාභිජාතිසු e. l
8. තස්මා l.
9. උපලබ්භන්තීති b. s.
10. උප්පත්තිං b. c.
11. දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤිතෙ b.
12. සචායං w2.

බ්‍රහ්මං බ්‍රහ්මෙනාති එත්ථ බ්‍රූහිතො තෙහි තෙහි ගුණවිසෙසෙහීති බ්‍රහ්මා; අපි ච බ්‍රහ්මාති මහාබ්‍රහ්මාපි වුච්චති තථාගතොපි බ්‍රාහ්මණොපි මාතාපිතරොපි සෙට්ඨම්පි[1] "සහස්සො බ්‍රහ්මා විසහස්සො බ්‍රහ්මා"ති ආදීසු හි මහාබ්‍රහ්මා බ්‍රහ්මාති වුච්චති; "බ්‍රහ්මාති භික්ඛවෙ තථාගතස්සෙතං අධිවචන"න්ති එත්ථ තථාගතො.

"තමොනුදො බුද්ධො සමන්තචක්ඛු
ලොකන්තගූ සබ්බභවාතිවත්තො
අනාසවො සබ්බදුක්ඛප්පහීනො[2]
සච්චව්හයො බ්‍රහ්මෙ උපාසිතො මෙ"ති–

එත්ථ බ්‍රාහ්මණො; "බ්‍රහ්මාති මාතපිතරො පුබ්බාචරියාති වුච්චරෙ"ති එත්ථ මාතාපිතරො; "බ්‍රහ්මචක්කං පවත්තෙතී"ති එත්ථ සෙට්ඨං; ඉධ පන පඨමාභිනිබ්බත්තො කප්පායුකො බ්‍රහ්මා අධිප්පෙතො; තග්ගහණෙනෙව ච[3] බ්‍රහ්මපුරොහිතබ්‍රහ්මපාරිසජ්ජාපි ගහිතාති වෙදිතබ්බා. අත්ථවණ්ණනා පනෙත්ථ පජාපතිවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

ආභස්සරවාරෙ දණ්ඩදීපිකාය අච්චි විය එතෙසං සරීරතො ආභා ඡිජ්ජිත්වා ඡිජ්ජිත්වා පතන්තී විය සරති විසරතීති **ආභස්සරා**; තෙසං ගහණෙන සබ්බාපි දුතියජ්ඣානභූමි ගහිතා; එකතලවාසිනො එව චෙතෙ සබ්බෙපි පරිත්තාභඅප්පමාණාභආභස්සරාති වෙදිතබ්බා.

සුභකිණ්හවාරෙ[4] සුභෙන ඔකිණ්ණා විකිණ්ණා සුභෙන සරීරප්පභාවණ්ණෙන එකග්ඝනා සුවණ්ණමඤ්ජූසාය ඨපිතසම්පජ්ජලිතකඤ්චනපිණ්ඩො[5] සස්සිරිකාති **සුභකිණ්හා**;[6] තෙසං ගහණෙන සබ්බාපි තතියජ්ඣානභූමි ගහිතා; එකතලවාසිනො එව චෙතෙපි **සබ්බෙ**[7] පරිත්තසුභඅප්පමාණසුභසුභකිණ්හාති වෙදිතබ්බා.

වෙහප්ඵලවාරෙ විපුලා ඵලාති **වෙහප්ඵලා**; චතුත්ථජ්ඣානභූමි බ්‍රහ්මානො වුච්චන්ති. අත්ථයොජනා පන ඉමෙසු තීසුපි වාරෙසු භූතවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

අභිභූවාරෙ අභිභවීති **අභිභූ**; කිං අභිභවීති[8] චත්තාරො ඛන්ධෙ අරූපිනො; අසඤ්ඤභවස්සෙතං[9] අධිවචනං. අසඤ්ඤසත්තා දෙවා වෙහප්ඵලෙහි සද්ධිං එකතලා එව; එකස්මිං ඔකාසෙ යථා ඉරියාපථෙන නිබ්බත්තා තෙනෙව යාවතායුකං තිට්ඨන්ති; චිත්තකම්මරූපසදිසා හුත්වා; තෙ ඉධ සබ්බෙපි අභිභූවචනෙන ගහිතා. කෙචි

1. සෙට්ඨාපි s
2 සබ්බදුඛප්පහීනො b.
3. තග්ගහණෙනෙව e
4. සුභකිණ්ණවාරෙ e. w2.
5. පිණ්ඩිවිය b.
6. සුභකිණ්ණා e. w2.
7. එවමෙතෙපි සබ්බෙ b
එවමෙතෙපි a m2. p1. r.
8. කිං අභිභවි b. s.
9. අසඤ්ඤභාවස්සෙතං b.

අභිභූ නාම සහස්සො බ්‍රහ්මාති එවමාදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ අධිපති
බ්‍රහ්මානං[1] වණ්ණයන්ති; බ්‍රහ්මග්ගහණෙනෙව[2] පන තස්ස ගහිතත්තා
අයුත්තමෙතන්ති වෙදිතබ්බං. යොජනානයො චෙත්ථ අභිභූ වණ්ණවා
දීඝායුකොති සුත්වා තත්ථ ඡන්දරාගං උප්පාදෙන්තො අභිභුං තණ්හා
මඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; අහො වතාහං අභිභුනො සහබ්‍යතං උප
පජ්ජෙය්‍යන්ති ආදිනා වා පන නයෙන අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය
චිත්තං පණිදහන්තොපි අභිභුං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; අත්තා
නං හීනතො අභිභුං සෙය්‍යතො දහන්තො පන අභිභුං මානමඤ්ඤ
නාය මඤ්ඤති; අභිභූ නිච්චො ධුවොති ආදිනා නයෙන පරාමසන්තො
අභිභුං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො; සෙසං පජාපති
වාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.[3]

එවං භගවා පටිපාටියා දෙවලොකෙ දස්සෙන්තො අභිභුවච
නෙන අසඤ්ඤභවං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා අයං වට්ටකථා සුද්ධාවාසා
ච විවට්ටපක්ඛෙ ඨිතා අනාගාමිඛීණාසවා එව හි තෙ දෙවා යස්මා ච
කතිපයකප්පසහස්සායුකා තෙ දෙවා බුද්ධුප්පාදකාලෙයෙව හොන්ති
බුද්ධා පන අසඞ්ඛෙය්‍යෙපි කප්පෙ න උප්පජ්ජන්ති[4] තදා සුඤ්ඤා සා
භූමි හොති රඤ්ඤො ඛන්ධාවාරට්ඨානං විය හි බුද්ධානං සුද්ධාවාසභවො
තෙනෙව ච කාරණෙන විඤ්ඤාණට්ඨිතිවසෙනපි සත්තාවාසවසෙනපි[5]
න ගහිතා සබ්බකාලිකා පන ඉමා මඤ්ඤනා තස්මා තාසං සදා විජ්ජ
මානභූමිං දස්සෙන්තො සුද්ධාවාසෙ අතික්කමිත්වා **ආකාසානඤ්චා
යතනන්**ති ආදිමාහ

තත්ථ **ආකාසානඤ්චායතනන්**ති තබ්භූමිකා[6] චත්තාරො කුසල
විපාකකිරියඛන්ධා;[7] තෙ ච තත්‍රූපපන්නස්සෙව දට්ඨබ්බා භව
පරිච්ඡෙදකථා අයන්ති කත්වා එස නයො විඤ්ඤාණඤ්චායතනාදිසු
අත්ථයොජනා පන චතූසුපි[8] එතෙසු වාරෙසු අභිභූවාරෙ වුත්තනයෙ
නෙව වෙදිතබ්බා; මානමඤ්ඤනා චෙත්ථ පජාපතිවාරෙ වුත්තනයෙ
නාපි යුජ්ජති.

එවං භූමිවිසෙසාදිනා භෙදෙන විත්ථාරතොපි මඤ්ඤනාවත්ථුං
දස්සෙත්වා ඉදානි සබ්බමඤ්ඤනාවත්ථුභූතං සක්කායපරියාපන්නං
තෙභූමකධම්මභෙදං දිට්ඨාදීහි චතූහි සඞ්ගණ්හිත්වා දස්සෙන්තො
දිට්ඨං දිට්ඨතොති ආදිමාහ. තත්ථ **දිට්ඨ**න්ති මංසචක්ඛුනාපි දිට්ඨං
දිබ්බචක්ඛුනාපි දිට්ඨං රූපායතනස්සෙතං අධිවචනං; තත්ථ **දිට්ඨං
මඤ්ඤතීති** දිට්ඨං මඤ්ඤති තීහි මඤ්ඤනාහි;[9] කථං: රූපායතනං

1. බ්‍රහ්මානං පන a. m2. p1. p2. r.
2. බ්‍රහ්මගහණෙන e.
3. වුත්තනයමෙව. b.
4. න උප්පජ්ජන්ති. b.
5 විඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාස
6. තබ්භූමිකා. b. s. (වසෙනපි b.
7. කිරියා ඛන්ධා b. කිරියක්ඛන්ධා e.
8. චතුසු e.
9. දිට්ඨන්තිකිමඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති b.

සුභසඤ්ඤාය සුඛසඤ්ඤාය ච පස්සන්තො තත්ථ ඡන්දරාගං ජනෙති තං අස්සාදෙති අභිනන්දති; වුත්තම්පි හෙතං භගවතා "ඉත්ථිරූපෙ භික්ඛවෙ සත්තා රත්තා ගිද්ධා ගථිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොපන්නා[1] තෙ දීඝරත්තං සොචන්ති ඉත්ථිරූපවසානුගා"ති. එවං දිට්ඨං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති "ඉති මෙ රූපං සියා අනාගතමද්ධානන්ති වා පනෙත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති රූපසම්පදං වා[2] ආකඞ්ඛමානො දානං දෙතී"ති විත්ථාරො. එවම්පි දිට්ඨං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති. අත්තනො පන පරස්ස ච රූපසම්පත්තිවිපත්තිං[3] නිස්සාය මානං ජනෙති ඉමිනාහං සෙය්‍යොස්මීති[4] වා සදිසොස්මීති[5] වා හීනොස්මීති[6] වා එවං දිට්ඨං මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; රූපායතනං පන නිච්චං ධුවං සස්සතන්ති මඤ්ඤති අත්තා අත්තනියන්ති මඤ්ඤති මඞ්ගලං අමඞ්ගලන්ති මඤ්ඤති එවං දිට්ඨං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; එවං දිට්ඨං තීහි මඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති; කථං දිට්ඨස්මිං මඤ්ඤති රූපස්මිං අත්තානං සමනුපස්සනනයෙන මඤ්ඤන්තො දිට්ඨස්මිං මඤ්ඤති; යථා වා ඡතෙ ඡඤ්ඤං එවං රූපස්මිං රාගාදයොති මඤ්ඤන්තොපි දිට්ඨස්මිං මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා, තස්මිංයෙව[7] පනස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤිතෙ වත්ථුස්මිං සිනෙහං මානඤ්ච උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනා වෙදිතබ්බා, එවං දිට්ඨස්මිං මඤ්ඤති, සෙසං පඨවීවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

සුතන්ති මංසසොතෙනපි සුතං දිබ්බසොතෙනපි සුතං සද්දායතනස්සෙතං අධිවචනං; **මුතන්ති** මුත්වා ච මුනිත්වා ච[8] ගහිතං; ආහච්ච උපගන්ත්වාති අත්ථො; ඉන්ද්‍රියානං ආරම්මණානඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤසංසිලෙසෙ[9] විඤ්ඤාතන්ති වුත්තං හොති ගන්ධරසඵොට්ඨබ්බායතනානං එතං අධිවචනං; **විඤ්ඤාතන්ති** මනසා විඤ්ඤාතං; සෙසානං සත්තන්නං ආයතනානමෙතං අධිවචනං; ධම්මාරම්මණස්ස වා; ඉධ පන සක්කායපරියාපන්නමෙව ලබ්භති;[10] විත්ථාරො පනෙත්ථ දිට්ඨවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එවං සබ්බං සක්කායභෙදං දිට්ඨාදීහි චතූහි[11] දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව සමාපන්නකවාරෙන අසමාපන්නකවාරෙන ච විභාදස්සෙන්තො **එකත්තං නානත්තන්ති** ආහ.[12] **එකත්තන්ති** ඉමිනා හි සමාපන්නකවාරං දස්සෙති; **නානත්තන්ති** ඉමිනා අසමාපන්නකවාරං; තෙසං[13] වචනත්ථො: එකභාවො එකත්තං නානාභාවො නානත්තන්ති; යොජනා පනෙත්ථ සමාපන්නකවාරං චතූහි ඛන්ධෙහි

1. අජ්ඣොපන්නා e. m1. p1. t. (w1. w2. අජ්ඣොසන්නා b.
2. වාපන b.
3. රූපසම්පත්තිං විපත්තිං b.
4. සෙය්‍යොහමස්මීති a e. m1. p1. P2. r. t. v w1 w2.
5. සදිසොහමස්මීති w2.
6. හීනොහමස්මීති e w2.
7. තස්මිංයෙවවා e. w2.
8. මුත්වා මිනිත්වාච b.
9. සංකිලෙසෙ p2. t. w1.
10. උපලබ්භති e. p2. r
11. චතූහිපි b.
12. ආදිමාහ s. 13. තෙසං අයං b.

අසම්මාපටිපත්තිකාරණඤ්ච පඤ්චහි ඛන්ධෙහි[1] භින්දිත්වා රූපං අත්තතො සමනුපස්සතීති ආදිනා සාසනනයෙන පඨවීවාරාදීසු වුත්තෙන ච අට්ඨකථානයෙන යථානුරූපං වීමංසිත්වා වෙදිතබ්බා. කෙචි පන එකත්තන්ති එකත්තනයං වදන්ති නානත්තන්ති නානත්තනයං; අපරෙ "එකත්තසඤ්ඤී අත්තා හොති අරොගො පරම්මරණා නානත්තසඤ්ඤී අත්තා හොතී"ති එවං දිට්ඨාභිනිවෙසං; තං සබ්බං ඉධානධිප්පෙතත්තා[2] අයුත්තමෙව හොති.

එවං සබ්බං සක්කායං[3] විධා දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව එකධා සම්පිණ්ඩෙත්වා දස්සෙන්තො සබ්බං සබ්බතොති ආදිමාහ. යොජනානයො[4] පනෙත්ථ සබ්බං අස්සාදෙන්තො සබ්බං තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; මයාව[5] එතෙ සත්තා නිම්මිතාති ආදිනා නයෙන අත්තනා නිම්මිතං මඤ්ඤන්තො සබ්බං මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; සබ්බං පුබ්බෙකතකම්මහෙතු සබ්බං ඉස්සරනිම්මානහෙතු සබ්බං අහෙතුඅප්පච්චයා සබ්බං අත්ථි සබ්බං නත්ථීති ආදිනා නයෙන මඤ්ඤන්තො සබ්බං දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො; කථං සබ්බස්මිං මඤ්ඤති ඉධෙකච්චො එවංදිට්ඨිකො හොති මහා මෙ අත්තාති; සො සබ්බං ලොකසන්නිවාසං තස්සාකාසභාවෙන පරිකප්පෙත්වා සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා සබ්බස්මින්ති මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා, තස්මිංයෙව පනස්ස අත්තනි සිනෙහං තංවත්ථුකඤ්ච[6] මානං උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. සෙසං පඨවීවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

එවං සබ්බං සක්කායං එකධා දස්සෙත්වා ඉදානි අපරෙනපි නයෙන තං එකධා දස්සෙන්තො නිබ්බානං නිබ්බානතොති ආදිමාහ.[7] තත්ථ නිබ්බානන්ති "යතො ඛො භො අයං අත්තා පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඞ්ගිභූතො පරිචාරෙති එත්තාවතා ඛො භො අයං අත්තා පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං පත්තො හොතී"ති ආදිනා නයෙන පඤ්චධා ආගතං පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානං වෙදිතබ්බං; තත්ථ නිබ්බානං අස්සාදෙන්තො තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති;[8] තෙන නිබ්බානෙන අහමස්මි නිබ්බානප්පත්තොති[9] මානං ජනෙන්තො මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති; අනිබ්බානංයෙව සමානං තං නිබ්බානතො නිච්චාදිතො ච ගණ්හන්තො දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො, නිබ්බානතො පන අඤ්ඤං අත්තානං ගහෙත්වා ඉදං නිබ්බානං අයං අත්තා[10] සො ඛො පන මෙ අයං

1. පඤ්චහි b.
2. ඉධානධිප්පෙතත්තා b.
3 සක්කායං p2 s.
4. යොජනානයෙ m1. p1. V. w1. w2
5. මයා b. w2.
6. තබ්බත්ථුකඤ්ච b, s.
7. ආහ a. P2.
8. මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො s.
9. නිබ්බානංපත්තොති b. p1. t. v. w1. w2.
10. "ඉදං නිබ්බානං අයං අත්තා" a. b. m1. p1. s. w2. ඉච්චාදීසු න දිස්සති.)

අත්තා ඉමස්මිං නිබ්බානෙති මඤ්ඤන්තො නිබ්බානස්මිං මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස අත්තනි සිනෙහං තංවත්ථුකඤ්ච[1] මානං උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි[2] වෙදිතබ්බා, එස නයො නිබ්බානතො මඤ්ඤනායපි. අත්‍රාපි හි[3] නිබ්බානතො අඤ්ඤං අත්තානං ගහෙත්වා ඉදං නිබ්බානං අයං අත්තා සො ඛො පන මෙ අයං අත්තා ඉතො නිබ්බානතො අඤ්ඤොති මඤ්ඤන්තො නිබ්බානතො මඤ්ඤති; අයමස්ස දිට්ඨිමඤ්ඤනා. තස්මිංයෙව පනස්ස අත්තනි සිනෙහං තංවත්ථුකඤ්ච[1] මානං උප්පාදයතො තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි වෙදිතබ්බා. අහො සුඛං මම නිබ්බානන්ති මඤ්ඤන්තො පන නිබ්බානං මෙති මඤ්ඤතීති වෙදිතබ්බො; සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං පනෙත්ථ අනුගීති[4]:-

යාදිසො එස සක්කායො තථා තං අවිජානතො
පුථුජ්ජනස්ස සක්කායෙ ජායන්ති සබ්බමඤ්ඤනා.

ජෙගුච්ඡො භිදුරො චායං දුක්ඛො අපරිණායකො
තං පච්චනීකතො බාලො ගණ්හං වඩ්ඪෙති මඤ්ඤනා[5]

සුභතො සුඛතො චෙව සක්කායං අනුපස්සතො
සලභස්සෙව අග්ගිම්හි හොති තණ්හාය මඤ්ඤනා.

නිච්චසඤ්ඤං අධිට්ඨාය සම්පත්තිං තස්ස පස්සතො
ගූථාදී සාව[6] ගූථස්මිං හොති මානෙන මඤ්ඤනා.

අත්තා අත්තනියො චෙති[7] පස්සතො තං අබුද්ධිනො
ආදාසෙ විය මන්දස්ස[8] දිට්ඨියා හොති මඤ්ඤනා.

මඤ්ඤනාති ච නාමෙතං සුඛුමං මාරබන්ධනං
සිථිලං දුප්පමුඤ්චඤ්ච යෙන බද්ධො පුථුජ්ජනො.

බහුං විප්ඵන්දමානොපි සක්කායං නාතිවත්තති
සමුස්සිතං දළ්හථම්භං සාව ගද්දූලබන්ධනො.

සෙසො[9] සක්කායමල්ලීනො[10] ජාතියා ච ජරාය ච
රොගාදීහි ච දුක්ඛෙහි නිච්චං හඤ්ඤති බාලිසො.

---

1. තබ්බත්ථුකඤ්ච b t.
2. තණ්හාමානමඤ්ඤනාපි හි w2.
3. තත්‍රාපිහි b. අත්‍රාපිහි w2.
4. අනුසන්ධිගීති b. s.
5. ගණ්හං ගණ්හාති මඤ්ඤනා s.-ගණ්හාති මඤ්ඤනාහි සො a. m2. p1. r. (ගණ්හං ගණ්හාති මිඤ්ඤනං b.
6. ගූථාදී විය b.
7. අත්තනියං චෙති m1. p1. t v. w1. අත්තනියොමෙති b.
8. බොන්දස්ස m1. p1. p2. r. t. w1. w2.-බොන්දිස්ස b. බන්දස්ස s
9. යො සො a. m1. m2. p1. p2. r. t. v. w1. w2. සෙසො b.
10. සල්ලීනො m1. p1. t. v. w1. w2. මිල්ලීනො b.

තං වො වදාමි භද්දං වො[1] සක්කායං අනුපස්සථ
අසස්සතො අසුභතො භෙදතොථ[2] අනත්තතො.
එසො සභාවො හෙතස්ස[3] පස්සං එවම්මං බුධො
පහාය මඤ්ඤනා සබ්බා සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතීති.

පුථුජ්ජනවසෙන චතුවීසති පබ්බා[4] පඨමනයකථා
නිට්ඨිතා.

එවං භගවා පඨවීආදීසු වත්ථූසු සබ්බසක්කායධම්මමූලභූතං පුථුජ්ජනස්ස පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙස්වෙව වත්ථූසු සෙඛස්ස පවත්තිං දස්සෙන්තො යොපි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු සෙඛොති ආදිමාහ. තත්ථ යොති උද්දෙසවචනං; සොති නිද්දෙසවචනං; පිකාරො සම්පිණ්ඩනත්ථො "අයම්පි ධම්මො අනියතො"ති ආදීසු විය; සො ච[5] ආරම්මණසභාගෙන පුග්ගලං සම්පිණ්ඩෙති නො පුග්ගලසභාගෙන; හෙට්ඨතො හි පුග්ගලා දිට්ඨිවිපන්නා ඉධ දිට්ඨිසම්පන්නා; න තෙසං සභාගතා අත්ථි;[6] ආරම්මණං පන හෙට්ඨා පුග්ගලානම්පි තදෙව ඉමෙසම්පි තදෙවාති. තෙන වුත්තං ආරම්මණසභාගෙන පුග්ගලං සම්පිණ්ඩෙති නො පුග්ගලසභාගෙනාති. යොපි සොති ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන ඉදානි වත්තබ්බං සෙඛං දස්සෙතීති වෙදිතබ්බො.

භික්ඛවෙ භික්ඛූති ඉදං වුත්තනයමෙව. සෙඛොති කෙනට්ඨෙන සෙඛො; සෙඛධම්මපටිලාභතො සෙඛො; වුත්තං හෙතං "කිත්තාවතා නු ඛො භන්තෙ සෙඛො හොතීති; ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු සෙඛාය සම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො හොති-පෙ-සෙඛෙන සම්මාසමාධිනා සමන්නාගතො හොති එත්තාවතා ඛො භික්ඛු සෙඛො හොතී"ති. අපි ච සික්ඛතීතිපි සෙඛො; වුත්තං හෙතං "සික්ඛති සික්ඛතීති[7] ඛො භික්ඛු තස්මා සෙඛොති වුච්චති කිඤ්ච සික්ඛති අධිසීලම්පි සික්ඛති අධිචිත්තම්පි සික්ඛති අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛති සික්ඛති සික්ඛතීති ඛො භික්ඛු තස්මා සෙඛොති වුච්චතී"ති. යොපි කල්‍යාණපුථුජ්ජනො අනුලොමපටිපදාය පරිපූරකාරී සීලසම්පන්නො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො භොජනෙ මත්තඤ්ඤූ ජාගරියානුයොගමනුයුත්තො පුබ්බරත්තාපරරත්තං බොධ[8]පක්ඛියානං ධම්මානං භාවනානුයොගමනුයුත්තො විහරති අජ්ජ වා සෙව වා අඤ්ඤතරං සාමඤ්ඤඵලං අධිගමිස්සාමීති සොපි වුච්චති සික්ඛතීති සෙඛො;[9] ඉමස්මිං පනත්ථෙ පටිවෙධප්පත්තොව සෙඛො අධිප්පෙතො; නො පුථුජ්ජනො.

---

1. භද්දං තෙ b.
2. භෙදතොච b.
3. සො තස්ස b.
4. සබ්බා b. s.
5. තෙනච b. s.
6. තෙසං සභාගතා අත්ථි b. m1.
7. සික්ඛතීති e. s. w2. m2. p1. t. w2.
8. බොධි e. b
9. සෙඛොති b.

අප්පත්තං මානසං එතෙනාති **අප්පත්තමානසො**; මානසන්ති රාගොපි චිත්තම්පි අරහත්තම්පි; "අන්තලික්ඛචරො පාසො ය්වායං චරති මානසො"ති එත්ථ හි රාගො මානසං; "චිත්තං මනො මානස"න්ති එත්ථ චිත්තං; "අප්පත්තමානසො සෙඛො කාලං කයිරා ජනෙසුතා"ති එත්ථ අරහත්තං; ඉධාපි අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං තෙන අප්පත්තාරහත්තොති වුත්තං හොති. **අනුත්තරන්ති** සෙට්ඨං අසදිසන්ති අත්ථො; චතූහි යොගෙහි ඛෙමං අනුපද්දුතන්ති[1] **යොගක්ඛෙමං** අරහත්තමෙව අධිප්පෙතං; **පත්ථයමානොති** ද්වෙ පත්ථනා තණ්හාපත්ථනා ච ඡන්දපත්ථනා ච; "පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි[2] පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසූ"ති එත්ථ තණ්හාපත්ථනා.

"ඡින්නං පාපිමතො සොතං විද්ධස්තං විනළීකතං
පාමුජ්ජබහුලා හොථ ඛෙමං පත්තත්ථ භික්ඛවො"ති-

එත්ථ කත්තුකම්‍යතාකුසලච්ඡන්දපත්ථනා; අයමෙව ඉධාධිප්පෙතා.[3] තෙන පත්ථයමානොති තං යොගක්ඛෙමං කත්තුකාමො[4] අධිගන්තුකාමො තන්නින්නො තප්පොණො තප්පබ්භාරොති වෙදිතබ්බො.

විහරතීති අඤ්ඤං ඉරියාපථදුක්ඛං අඤ්ඤෙන ඉරියාපථෙන විච්ඡින්දිත්වා අපරිපතන්තං[5] කායං හරති; අථවා "සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති අධිමුච්චන්තො සද්ධාය විහරතී"ති ආදිනාපි නිද්දෙසනයෙනෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

පඨවිං පඨවිතො අභිජානාතීති පඨවිං පඨවීභාගෙන[6] අභිජානාති න පුථුජ්ජනො විය සබ්බාකාරවිපරීතාය සඤ්ඤාය සඤ්ජානාති[7] අපි ච ඛො අභිවිසිට්ඨෙන ඤාණෙන ජානාති; **පඨවින්ති** එතං පඨවීභාගං[8] අමුඤ්චන්තොයෙව තං අනිච්චාතිපි දුක්ඛාතිපි අනත්තාතිපි එවං අභිජානාතීති වුත්තං හොති. එවඤ්ච නං අභිඤ්ඤත්වා **පඨවිං මා මඤ්ඤීති**; කිං වුත්තං හොති;[9] මඤ්ඤතීති මඤ්ඤි, අයං පන මඤ්ඤි ච න මඤ්ඤි ච න වත්තබ්බොති එතස්මිං හි අත්ථෙ ඉදං පදං නිපාතෙත්වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කො පනෙත්ථ අධිප්පායොති; වුච්චතෙ.

පුථුජ්ජනො තාව සබ්බමඤ්ඤනානං අප්පහීනත්තා මඤ්ඤතීති වුත්තො; ඛීණාසවො පහීනත්තා න මඤ්ඤතීති;[10] සෙඛස්ස පන දිට්ඨිමඤ්ඤනා පහීනා ඉතරා පන තනුභාවං ගතා තෙන සො මඤ්ඤතීතිපි න වත්තබ්බො පුථුජ්ජනො විය; න මඤ්ඤතීතිපි න වත්තබ්බො ඛීණාසවො වියාති.

---

1. අනනුප්පත්තන්ති b.
2. පජම්පිතානි b.
3. ඉධාධිප්පෙතො l. s.
4. පත්තුකාමො b. e.
5. අපරිපතන්තං b. s.
6. පඨවීභාවෙන b. e.
7. ජානාති s.
8. පඨවීභාවං m1. p1. p2. t. w1.
9. මඤ්ඤීති වුත්තං හොති b.
10. මඤ්ඤති l. s.

පරිඤ්ඤෙය්‍යං තස්සාති සෙඛස්ස තාංමඤ්ඤතාවත්ථු ඔක්කන්තනියාමත්තා සම්බොධිපරායණත්තා ච තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤෙය්‍යං; අපරිඤ්ඤෙය්‍යඤ්ච අපරිඤ්ඤාතඤ්ච[1] න හොති පුථුජ්ජනස්ස විය; නොපි පරිඤ්ඤාතං ඛීණාසවස්ස විය. සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනයමෙව.

සෙඛවසෙන දුතියනයකථා
නිට්ඨිතා.

එවං පඨවීආදිසු වත්ථූසු සෙඛස්ස පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි ඛීණාසවස්ස[2] දස්සෙන්තො **යොපි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු අරහන්ති** ආදිමාහ.

තත්ථ **යොපීති** සම්පිණ්ඩනත්ථො;[3] ඉධ උභයසභාගතාපි ලබ්භති;[4] සෙඛො හි ඛීණාසවෙන අරියපුග්ගලත්තා සභාගො; තෙන පුග්ගලසභාගතා ලබ්භති ආරම්මණසභාගතා පන වුත්තනයා එව; **අරහන්ති** ආරකකිලෙසො දූරකිලෙසො පහීනකිලෙසොති අත්ථො; වුත්තං හෙතං භගවතා: "කථඤ්ච භික්ඛවෙ භික්ඛු අරහං හොති ආරකාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සඞ්කිලෙසිකා පොනොභවිකා[5] සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයති[6] ජාතිජරාමරණියා එවං ඛො භික්ඛවෙ භික්ඛු අරහං හොතී"ති. **ඛීණාසවොති** චත්තාරො ආසවා කාමාසවො-පෙ-අවිජ්ජාසවො ඉමෙ චත්තාරො ආසවා අරහතො ඛීණා පහීනා සමුච්ඡින්නා පටිප්පස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා තෙන වුච්චති ඛීණාසවොති; **වුසිතවාති** ගරුසංවාසෙපි අරියමග්ගෙපි දසසු අරියවාසෙසුපි වසි පරිවසි වුත්ථො පරිවුත්ථො සො වුත්ථවාසො චිණ්ණචරණොති වුසිතවා; **කතකරණීයොති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්තසෙඛා චතූහි මග්ගෙහි කරණීයං කරොන්ති නාම; ඛීණාසවස්ස සබ්බකරණීයානි කතානි පරියොසිතානි නත්ථි තස්ස උත්තරිං කරණීයං දුක්ඛක්ඛයාධිගමායාති කතකරණීයො; වුත්තම්පි හෙතං:–

"තස්ස සම්මාවිමුත්තස්ස සන්තචිත්තස්ස භික්ඛුනො
කතස්ස පතිචයො නත්ථි කරණීයං න විජ්ජතී"ති.

ඔහිතභාරොති භාරාති තයො[7] භාරා ඛන්ධභාරො කිලෙසභාරො අභිසඞ්ඛාරභාරොති; තස්සිමෙ තයො භාරා ඔහිතා ඔරොපිතා නික්ඛිත්තා පාතිතා[8] තෙන වුච්චති ඔහිතභාරොති; **අනුප්පත්තසදත්ථොති** අනුප්පත්තො සදත්ථං සකත්ථන්ති වුත්තං හොති;

---

1. අපරිඤ්ඤෙය්‍යං තඤ්ච l. අපරිඤ්ඤාතඤ්ච b.
2. ඛීණාසවස්ස පවත්තිං a. b. e. m2. p2. r. w1. w2.
3. යොපීති පිසද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො තත්ථ b.
4. ලබ්භතීති දස්සෙති b.
5. පොනොබ්භවිකා b. s
6. ආයතිං b, e.
7. ඔහිතභාරොති තයො භාරා b. e, s. w1.
8. පාතිතාති l. s. පාපිතා e.)

කකාරස්සායං දකාරො කතො; **සදත්ථොති** ච අරහත්තං වෙදිතබ්බං; තං හි අත්තූපනිබන්ධනට්ඨෙන අත්තානං අවිජහනට්ඨෙන අත්තනො පරමත්ථට්ඨෙන ච අත්තනො අත්ථත්තා[1] සකත්ථොති වුච්චති; **පරික්ඛීණභවසංයොජනොති** භවසංයොජනානීති දස සංයොජනානි කාමරාගසංයොජනං පටිඝ–පෙ–මාන–දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බතපරාමාස– භවරාග– ඉස්සා– මච්ඡරියසංයොජනං අවිජ්ජා සංයොජනං; ඉමානි හි සත්තෙ භවෙසු සංයොජෙන්ති උපනිබන්ධන්ති භවං වා භවෙන සංයොජෙන්ති තස්මා භවසංයොජනානීති වුච්චන්ති ඉමානි භවසංයොජනානි අරහතො පරික්ඛීණානි පහීනානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි තෙන වුච්චති පරික්ඛීණභවසංයොජනොති.

සම්මදඤ්ඤා විමුත්තොති එත්ථ සම්මදඤ්ඤාති සම්මා අඤ්ඤාය; කිං වුත්තං හොති; ඛන්ධානං ඛන්ධට්ඨං ආයතනානං ආයතනට්ඨං ධාතූනං ධාතට්ඨං[2] දුක්ඛස්ස පීළනට්ඨං සමුදයස්ස පභවට්ඨං නිරොධස්ස සන්තට්ඨං[3] මග්ගස්ස දස්සනට්ඨං සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති එවමාදිං වා භෙදං සම්මා යථාභූතං අඤ්ඤාය ජානිත්වා තීරයිත්වා තුලයිත්වා විභාවෙත්වා විභූතං කත්වා; **විමුත්තොති** ද්වෙ විමුත්තියො චිත්තස්ස ච විමුත්ති[4] නිබ්බානඤ්ච; අරහා සබ්බකිලෙසෙහි විමුත්තචිත්තත්තා චිත්තවිමුත්තියාපි විමුත්තො නිබ්බානං අධිමුත්තත්තා නිබ්බානෙපි විමුත්තො තෙන වුච්චති සම්මදඤ්ඤා විමුත්තොති; **පරිඤ්ඤාතං තස්සාති** අරහතො තං මඤ්ඤනාවත්ථු තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිඤ්ඤාතං තස්මා සො තං වත්ථුං න මඤ්ඤතීති තං[5] මඤ්ඤනං න මඤ්ඤතීති වුත්තං හොති; සෙසං වුත්තනයමෙව නිබ්බානවාරෙ පන **ඛයා රාගස්සාති** ආදයො තයො වාරා වුත්තා;[6] අයඤ්ච පරිඤ්ඤාතවාරො නිබ්බානවාරෙපි විත්ථාරෙතබ්බො; විත්ථාරෙන්තෙන ච[7] පරිඤ්ඤාතං තස්සාති සබ්බපදෙහි යොජෙත්වා පුන ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තාති යොජෙතබ්බං; එසනයො ඉතරෙසු දෙසනා පන එකත්ථ වුත්තං සබ්බත්ථ වුත්තමෙව හොතීති සඞ්ඛිත්තා.

ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තාති එත්ථ ච යස්මා බාහිරකො කාමෙසු වීතරාගො න ඛයා රාගස්ස වීතරාගො; අරහා පන ඛයා එව; තස්මා වුත්තං ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තාති; එස නයො දොසමොහෙසුපි. යථා ච පරිඤ්ඤාතං තස්සාති වදාමීති වුත්තෙපි පරිඤ්ඤාතත්තා සො තං වත්ථුං තං වා මඤ්ඤනං න මඤ්ඤතීති අත්ථො හොති එවමිධාපි වීතරාගත්තා සො තං වත්ථුං තං වා මඤ්ඤනං න මඤ්ඤතීති දට්ඨබ්බං.

---

1. අත්තනො අත්ථො b
2. ධාතුට්ඨං b. s.
3. සාතට්ඨං P2. r.
4. අධිමුත්ති l
5. තං වා b.
6. වුත්තා තෙ පඤ්චවාරාදිසුපි විත්ථාරෙතබ්බා b.
7. නිබ්බානවාරෙපි විත්ථාරෙ තෙන l.

එත්ථ ච පරිඤ්ඤාතං තස්සාති අයං වාරො මග්ගභාවනාපාරිපූරිදස්සනත්ථං වුත්තො ඉතරෙ[1] ඵලසච්ඡිකිරියා පාරිපූරිදස්සනත්ථන්ති වෙදිතබ්බා.[2] වීහි වා කාරණෙහි අරහා න මඤ්ඤති වත්ථුස්ස ච පරිඤ්ඤාතත්තා අකුසලමූලානඤ්ච සමුච්ඡින්නත්තා; තෙනස්ස පරිඤ්ඤාතවාරෙන වත්ථුපරිඤ්ඤං[3] දීපෙති ඉතරෙහි අකුසලමූලසමුච්ඡෙදන්ති; තත්ථ පච්ඡිමෙසු තීසු වාරෙසු අයං විසෙසො වේදිතබ්බො.

තීසු හි දොසෙසු[4] රාගෙ ආදීනවං දිස්වා දුක්ඛානුපස්සී විහරන්තො අප්පණිහිතවිමොඛෙන[5] විමුත්තො ඛයා රාගස්ස වීතරාගො හොති; දොසෙ ආදීනවං දිස්වා අනිච්චානුපස්සී විහරන්තො අනිමිත්තවිමොඛෙන[5] විමුත්තො ඛයා දොසස්ස වීතදොසො හොති; මොහෙ ආදීනවං දිස්වා අනත්තානුපස්සී විහරන්තො සුඤ්ඤතවිමොඛෙන[5] විමුත්තො ඛයා මොහස්ස වීතමොහො හොති; එවං සන්තෙ න එකො තීහි විමොඛෙහි[6] විමුච්චතීති වෙ වාරා න වත්තබ්බා සියුන්ති චෙ; න;[7] කස්මා; අනියාමිතත්තා. අනියමෙන හි වුත්තං **සොපි සො භික්ඛවෙ භික්ඛු අරහන්ති**; න පන වුත්තං අප්පණිහිතවිමොඛෙන[5] වා විමුත්තො ඉතරෙන වාති තස්මා යං අරහතො යුජ්ජති තං සබ්බං වත්තබ්බමෙවාති අවිසෙසෙන වා යො කොචි අරහා සමානොපි[8] රාගාදිඛයෙ විපරිණාමදුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා රාගස්ස වීතරාගොති වුච්චති; දුක්ඛදුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා දොසස්ස වීතදොසො;[9] සඞ්ඛාරදුක්ඛස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා මොහස්ස වීතමොහොති. ඉට්ඨාරම්මණස්ස වා පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා රාගස්ස වීතරාගො; අනිට්ඨාරම්මණස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා දොසස්ස වීතදොසො; මජ්ඣත්තාරම්මණස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා ඛයා මොහස්ස වීතමොහො; සුඛාය වා වෙදනාය රාගානුසයස්ස සමුච්ඡින්නත්තා ඛයා රාගස්ස වීතරාගො; ඉතරාසු පටිඝමොහානුසයානං සමුච්ඡින්නත්තා වීතදොසො වීතමොහො වාති; තස්මා තං විසෙසං දස්සෙන්තො ආහ ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තා වීතදොසත්තා වීතමොහත්තාති.[10]

ඛීණාසවවසෙන තතියචතුත්ථපඤ්චමඡට්ඨනයකථා

නිට්ඨිතා.

එවං පථවීආදීසු වත්ථූසු ඛීණාසවස්ස පවත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අත්තනො පවත්තිං දස්සෙන්තො **තථාගතොපි භික්ඛවෙති** ආදිමාහ:[11] තත්ථ **තථාගතොති** අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා තථාගතො;[12] තථා ආගතොති තථාගතො; තථා ගතොති තථාගතො; තථලක්ඛණං

1. ඉතරෙ පන b.
2. දට්ඨබ්බා s.
3. වත්ථුතොපරිඤ්ඤාතත්තං b.
4. තීසු හි වාරෙසු b.
5. විමොක්ඛෙන s.
6. විමොක්ඛෙහි s.
7. තං න; b. s.
8. සමානෙපි b s.
9. වීතදොසොති b.
10. වීතරාගත්තා-පෙ-ඛයාමොහස්ස වීතමොහත්තාති s.
11. ආදිමාහ s.
12. තථාගතොති වුච්චති b.

ආගතොති තථාගතො, තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො, තථදස්සිතාය තථාගතො; තථාවාදිතාය[1] තථාගතො; තථාකාරිතාය තථාගතො; අභිභවනට්ඨෙන[2] තථාගතොති. කථං භගවා තථා ආගතොති තථාගතො; යථා සබ්බලොකහිතාය උස්සුක්කමාපන්නා පුරිමකා සම්මාසම්බුද්ධා ආගතා; යථා[3] විපස්සී භගවා ආගතො යථා සිඛී භගවා යථා වෙස්සභූ භගවා යථා කකුසන්ධො භගවා යථා කොණාගමනො භගවා යථා කස්සපො භගවා ආගතො;[4] කිං වුත්තං හොති; යෙන අභිනීහාරෙන එතෙ භගවන්තො ආගතා තෙනෙව අම්හාකම්පි භගවා ආගතො; අථවා යථා විපස්සී භගවා–පෙ–යථා කස්සපො භගවා දානපාරමිං පූරෙත්වා සීල-නෙක්ඛම්ම–පඤ්ඤා–විරිය–ඛන්ති-සච්ච–අධිට්ඨාන–මෙත්තා– උපෙක්ඛා පාරමිං පූරෙත්වා ඉමා දස පාරමියො දස උපපාරමියො දස පරමත්ථ පාරමියොති සමතිංසපාරමියො පූරෙත්වා අඞ්ගපරිච්චාගං නයන-ධන–රජ්ජ–පුත්තදාරපරිච්චාගන්ති ඉමෙ පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජිත්වා පුබ්බයොගපුබ්බචරියධම්මක්ඛානඤාතත්ථචරියාදයො පූරෙත්වා බුද්ධිචරියාය කොටිං පත්වා ආගතො තථා අම්හාකම්පි භගවා ආගතො; යථා ච විපස්සී භගවා–පෙ–කස්සපො[5] භගවා චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ සම්මප්පධානෙ ඉද්ධිපාදෙ පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්චබලානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙත්වා බ්‍රූහෙත්වා ආගතො තථා අම්හාකම්පි භගවා[6] ආගතො; එවං තථා ආගතොති තථාගතො:–

යථෙව ලොකම්හි[7] විපස්සිආදයො
සබ්බඤ්ඤුභාවං මුනයො ඉධාගතා,
තථා අයං සක්‍යමුනීපි ආගතො
තථාගතො වුච්චති තෙන චක්ඛුමාති

එවං තථා ආගතොති තථාගතො කථං තථා ගතොති තථා ගතො; යථා සම්පතිජාතො විපස්සී භගවා ගතො–පෙ–කස්සපො භගවා ගතො; කථඤ්ච සො ගතො; සො හි සම්පතිජාතොව සමෙහි පාදෙහි පථවියං පතිට්ඨාය උත්තරාභිමුඛො සත්තපදවීතිහාරෙ[8] ගතො. යථාහ "සම්පතිජාතො ආනන්ද බොධිසත්තො සමෙහි පාදෙහි පතිට්ඨහිත්වා[9] උත්තරෙනමුඛො[10] සත්තපදවීතිහාරෙ[11] ගච්ඡති සෙතම්හි ඡත්තෙ අනුහීරමානෙ[12] සබ්බා ච[13] දිසා අනුවිලොකෙති ආසභිඤ්ච වාචං භාසති අග්ගොහමස්මි ලොකස්ස ජෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස සෙට්ඨොහමස්මි ලොකස්ස අයමන්තිමා ජාති

1. තථවාදිතාය b.
2. අභිභවනට්ඨා s.
3 යථාහි l
4. ආගතොති b. e.
5. යථාකස්සපො b
6. තථාභගවාපි s.
7 ලොකස්මිං e.
8. පදවීතිහාරෙන b. s.
9. පඨවියං පතිට්ඨහිත්වා b.
10. උත්තරාභිමුඛො b. e. l. උත්තරෙනාභිමුඛො s.
11. වීතිහාරෙන b. e. l. s.
12. අනුධාරියමානෙ b. s.
13. සබ්බාව s.

නස්සින්දති පුනබ්භවො"ති. තස්ස ගමනං තථං අහොසි අවිතථං අනෙකෙසං විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන; යං හි සො සම්පතිජාතොව සමෙහි පාදෙහි පතිට්ඨහි ඉදමස්ස චතුරිද්ධිපාදපටිලාභස්ස පුබ්බනිමිත්තං; උත්තරාභිමුඛභාවො පන සබ්බලොකුත්තරභාවස්ස පුබ්බනිමිත්තං; සත්තපදවීතිහාරො සත්තබොජ්ඣඞ්ගරතනපටිලාභස්ස; "සුවණ්ණදණ්ඩා වීතිපතන්ති චාමරා"ති එත්ථ වුත්තචාමරුක්ඛෙපො පන සබ්බතිත්ථියනිම්මථනස්ස; සෙතච්ඡත්තධාරණං අරහත්තවිමුත්තිවරවිමලසෙතච්ඡත්තපටිලාභස්ස; සබ්බදිසානුවිලොකනං සබ්බඤ්ඤුතානාවරණඤාණපටිලාභස්ස; ආසභිවාචාභාසනං අප්පතිවත්තියවරධම්මචක්කප්පවත්තනස්ස පුබ්බනිමිත්තං; තථා අයං භගවාපි ගතො තස්ස ගමනං තථං අහොසි අවිතථං තෙසඤ්ඤෙව විසෙසාධිගමානං පුබ්බනිමිත්තභාවෙන.

තෙනාහු පොරාණා:-

"මුහුත්තජාතොව ගවම්පතී යථා
සමෙහි පාදෙහි ඵුසී වසුන්ධරං,
සො වික්කමී සත්ත පදානි ගොතමො
සෙතඤ්ච ඡත්තං අනුධාරයුං මරූ.

ගන්ත්වාන සො සත්ත පදානි ගොතමො
දිසා විලොකෙසි සමා සමන්තතො,
අට්ඨඞ්ගුපෙතං ගිරමබ්භුදීරයි
සීහො යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො"ති.

එවං තථා ගතොතිපි[1] තථාගතො. අථවා යථා විපස්සී භගවා -පෙ- යථා කස්සපො භගවා අයම්පි භගවා තථෙව නෙක්ඛම්මෙන කාමච්ඡන්දං පහාය ගතො; අව්‍යාපාදෙන ව්‍යාපාදං ආලොකසඤ්ඤාය ථිනමිද්ධං අවික්ඛෙපෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චං ධම්මවවත්ථානෙන විචිකිච්ඡං පහාය ගතො; ඤාණෙන අවිජ්ජං පදාලෙත්වා ගතො; පාමුජ්ජෙන අරතිං විනොදෙත්වා පඨමජ්ඣානෙන නීවරණකවාටං උග්ඝාටෙත්වා දුතියජ්ඣානෙන විතක්කවිචාරධූමං උපසමෙත්වා තතියජ්ඣානෙන පීතිං විරාජෙත්වා චතුත්ථජ්ඣානෙන සුඛදුක්ඛං පහාය ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා රූපසඤ්ඤාපටිඝසඤ්ඤානානත්තසඤ්ඤායො සමතික්කමිත්වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤං නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤං සමතික්කමිත්වා ගතො; අනිච්චානුපස්සනාය නිච්චසඤ්ඤං පහාය දුක්ඛානුපස්සනාය සුඛසඤ්ඤං අනත්තානුපස්සනාය අත්තසඤ්ඤං නිබ්බිදානුපස්සනාය නන්දිං විරාගානුපස්සනාය රාගං නිරොධානුපස්සනාය සමුදයං පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාය[2] ආදානං

1. ගතොති S. 2. උපසමානුපස්සනාය S.

භයානුපස්සනාය සන්තසඤ්ඤං වයානුපස්සනාය ආයූහනං විපරිණාමානුපස්සනාය ධුවසඤ්ඤං අනිමිත්තානුපස්සනාය නිමිත්තසඤ්ඤං[1] අප්පණිහිතානුපස්සනාය පණිධිං සුඤ්ඤතානුපස්සනාය අභිනිවෙසං අධිපඤ්ඤාධම්මවිපස්සනාය සාරාදානාභිනිවෙසං යථාභූතඤාණදස්සනෙන සම්මොහාභිනිවෙසං ආදීනවානුපස්සනාය ආලයාභිනිවෙසං පටිසඞ්ඛානුපස්සනාය අප්පටිසඞ්ඛං විවට්ටානුපස්සනාය සංයොගාභිනිවෙසං සොතාපත්තිමග්ගෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කිලෙසෙ භඤ්ජිත්වා[2] සකදාගාමිමග්ගෙන ඔළාරිකෙ කිලෙසෙ පහාය අනාගාමිමග්ගෙන අනුසහගතෙ කිලෙසෙ සමුග්ඝාතෙත්වා අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ සමුච්ඡින්දිත්වා ගතො; එවම්පි තථා ගතොති තථාගතො.

කථං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො; පථවීධාතුයා කක්ඛළත්තලක්ඛණං තථං අවිතථං ආපොධාතුයා පග්ඝරණලක්ඛණං -පෙ- තෙජොධාතුයා උණ්හත්තලක්ඛණං[3] වායොධාතුයා විත්ථම්භනලක්ඛණං ආකාසධාතුයා අසම්ඵුට්ඨලක්ඛණං විඤ්ඤාණධාතුයා විජානනලක්ඛණං රූපස්ස රුප්පනලක්ඛණං වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං සඤ්ඤාය සඤ්ජානනලක්ඛණං සඞ්ඛාරානං අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණං විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණං විතක්කස්ස අභිනිරොපනලක්ඛණං විචාරස්ස අනුමජ්ජනලක්ඛණං පීතියා ඵරණලක්ඛණං සුඛස්ස සාතලක්ඛණං චිත්තෙකග්ගතාය අවික්ඛෙපලක්ඛණං ඵස්සස්ස ඵුසනලක්ඛණං සද්ධින්ද්‍රියස්ස අධිමොක්ඛලක්ඛණං විරියින්ද්‍රියස්ස පග්ගහලක්ඛණං සතින්ද්‍රියස්ස උපට්ඨානලක්ඛණං සමාධින්ද්‍රියස්ස අවික්ඛෙපලක්ඛණං පඤ්ඤින්ද්‍රියස්ස පජානනලක්ඛණං සද්ධාබලස්ස අස්සද්ධියෙ අකම්පියලක්ඛණං, විරියබලස්ස කොසජ්ජෙ සතිබලස්ස මුට්ඨස්සච්චෙ සමාධිබලස්ස උද්ධච්චෙ පඤ්ඤාබලස්ස අවිජ්ජාය අකම්පියලක්ඛණං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපට්ඨානලක්ඛණං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස පවිචයලක්ඛණං විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස පග්ගහලක්ඛණං පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස ඵරණලක්ඛණං පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උපසමලක්ඛණං සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස අවික්ඛෙපලක්ඛණං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස පටිසඞ්ඛානලක්ඛණං සම්මාදිට්ඨියා දස්සනලක්ඛණං සම්මාසඞ්කප්පස්ස අභිනිරොපනලක්ඛණං සම්මාවාචාය පරිග්ගහලක්ඛණං සම්මාකම්මන්තස්ස සමුට්ඨානලක්ඛණං[4] සම්මාආජීවස්ස වොදානලක්ඛණං සම්මාවායාමස්ස පග්ගහලක්ඛණං සම්මාසතියා උපට්ඨානලක්ඛණං සම්මාසමාධිස්ස අවික්ඛෙපලක්ඛණං අවිජ්ජාය අඤ්ඤාණලක්ඛණං සඞ්ඛාරානං චෙතනාලක්ඛණං විඤ්ඤාණස්ස විජානනලක්ඛණං නාමස්ස නමනලක්ඛණං රූපස්ස රුප්පනලක්ඛණං සළායතනස්ස ආයතනලක්ඛණං ඵස්සස්ස ඵුසනලක්ඛණං වෙදනාය වෙදයිතලක්ඛණං තණ්හාය හෙතුලක්ඛණං උපාදානස්ස ගහණ

1. නිමිත්තං b. 3. උණ්හලක්ඛණං b.
2. කිලෙසෙ b. s. 4. සමුට්ඨාපනලක්ඛණං s.

ලක්ඛණං භවස්ස ආයූහනලක්ඛණං ජාතියා නිබ්බත්තිලක්ඛණං ජරාය ජීරණලක්ඛණං මරණස්ස චුතිලක්ඛණං ධාතූනං සුඤ්ඤතාලක්ඛණං ආයතනානං ආයතනලක්ඛණං සතිපට්ඨානානං උපට්ඨානලක්ඛණං සම්මප්පධානානං පදහනලක්ඛණං ඉද්ධිපාදානං ඉජ්ඣනලක්ඛණං ඉන්ද්‍රියානං අධිපතිලක්ඛණං බලානං අකම්පියලක්ඛණං බොජ්ඣඞ්ගානං නිය්‍යානලක්ඛණං මග්ගස්ස හෙතුලක්ඛණං සච්චානං තථලක්ඛණං සමථස්ස අවික්ඛෙපලක්ඛණං විපස්සනාය අනුපස්සනාලක්ඛණං සමථවිපස්සනානං එකරසලක්ඛණං යුගනද්ධානං[1] අනතිවත්තනලක්ඛණං සීලවිසුද්ධියා සංවරලක්ඛණං චිත්තවිසුද්ධියා අවික්ඛෙපලක්ඛණං දිට්ඨිවිසුද්ධියා දස්සනලක්ඛණං ඛයෙ ඤාණස්ස සමුච්ඡෙදලක්ඛණං අනුප්පාදෙ ඤාණස්ස පස්සද්ධිලක්ඛණං ඡන්දස්ස මූලලක්ඛණං මනසිකාරස්ස සමුට්ඨානලක්ඛණං ඵස්සස්ස සමොධානලක්ඛණං වෙදනාය සමොසරණලක්ඛණං සමාධිස්ස පමුඛලක්ඛණං සතියා ආධිපතෙය්‍යලක්ඛණං පඤ්ඤාය තතුත්තරිලක්ඛණං විමුත්තියා සාරලක්ඛණං අමතොගධස්ස නිබ්බානස්ස පරියොසානලක්ඛණං තථං අවිතථං එවං තථලක්ඛණං ඤාණගතියා ආගතො අවිරජ්ඣිත්වා පත්තො අනුප්පත්තොති තථාගතො; එවං තථලක්ඛණං ආගතොති තථාගතො

කථං තථධම්මෙ යාථාවතො අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො; තථධම්මා නාම චත්තාරි අරියසච්චානි. යථාහ: "චත්තාරිමානි භික්ඛවෙ තථානි අවිතථානි අනඤ්ඤථානි කතමානි චත්තාරි ඉදං දුක්ඛන්ති භික්ඛවෙ තථමෙතං අවිතථමෙතං අනඤ්ඤථමෙත"න්ති විත්ථාරො. තානි ච භගවා අභිසම්බුද්ධො තස්මා තථානං අභිසම්බුද්ධත්තා තථාගතොති වුච්චති; අභිසම්බොධත්ථො හි එත්ථ ගතසද්දො; අපි ච ජරාමරණස්ස ජාතිපච්චයසම්භූතසමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො—පෙ—සඞ්ඛාරානං අවිජ්ජාපච්චයසම්භූතසමුදාගතට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො; තථා අවිජ්ජාය සඞ්ඛාරානං පච්චයට්ඨො සඞ්ඛාරානං විඤ්ඤාණස්ස පච්චයට්ඨො—පෙ—ජාතියා ජරාමරණස්ස පච්චයට්ඨො තථො අවිතථො අනඤ්ඤථො; තං සබ්බං භගවා අභිසම්බුද්ධො; තස්මාපි තථානං අභිසම්බුද්ධොති තථාගතො.

කථං තථදස්සිතාය තථාගතො; භගවා යං සදෙවකෙ ලොකෙ —පෙ— සදෙවමනුස්සාය අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු අපරිමාණානං සත්තානං චක්ඛුද්වාරෙ ආපාථං ආගච්ඡන්තං රූපාරම්මණං නාම අත්ථි තං සබ්බාකාරතො ජානාති පස්සති එවං ජානතා[2] පස්සතා ච තෙන තං ඉට්ඨානිට්ඨාදිවසෙන වා දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතෙසු ලබ්භමානකපදවසෙන වා "කතමං තං රූපං රූපායතනං යං රූපං චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වණ්ණනිභං සනිදස්සනං සප්පටිඝං නීලං

1. යුගනන්ධානං b e. s. 2. ජානතා ච s.

පිතකා"ති ආදිනා නයෙන අනෙකෙහි නාමෙහි තෙරසහි වාරෙහි ද්වෙපඤ්ඤාසාය නයෙහි විභජ්ජමානං තථමෙව හොති විතථං නත්ථි. එසනයො සොතද්වාරාදීසුපි ආපාථමාගච්ඡන්තෙසු සද්දාදීසු; වුත්තඤ්චෙතං[1] භගවතා "යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස -පෙ- සදෙවමනුස්සාය දිට්ඨං සුතං මුතං විඤ්ඤාතං පත්තං පරියෙසිතං අනුවිචරිතං මනසා තමහං ජානාමි තමහං අබ්භඤ්ඤාසිං තං තථාගතස්ස විදිතං[2] තං තථාගතො න[3] උපට්ඨාසී"ති[4] එවං තථදස්සිතාය තථාගතො; එත්ථ[5] තථදස්සි[6]අත්ථෙ තථාගතොති පදසම්භවො වෙදිතබ්බො.

කථං තථාවාදිතාය[7] තථාගතො; යං රත්තිං භගවා බොධිමණ්ඩෙ අපරාජිතපල්ලඞ්කෙ නිසින්නො තිණ්ණං මාරානං මත්ථකං මද්දිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො; යඤ්ච රත්තිං යමකසාලානං අන්තරෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි; එත්ථන්තරෙ පඤ්චචත්තාලීසවස්සපරිමාණෙ කාලෙ පඨමබොධියාපි මජ්ඣිමබොධියාපි පච්ඡිමබොධියාපි යං භගවතා භාසිතං සුත්තං ගෙය්‍යං-පෙ-වෙදල්ලං තං සබ්බං අත්ථතො ච බ්‍යඤ්ජනතො ච අනුපවජ්ජං අනූනමනධිකං සබ්බාකාරපරිපුණ්ණං රාගමදනිම්මදනං, දොසමොහමදනිම්මදනං නත්ථි තත්ථ වාලග්ගමත්තම්පි අවක්ඛලිතං[8] සබ්බං තං එකමුද්දිකාය ලඤ්ඡිතං[9] විය එකනාළියා මිතං[10] විය එකතුලාය තුලිතං විය ච තථමෙව හොති අවිතථං; තෙනාහ "යඤ්ච චුන්ද රත්තිං[11] තථාගතො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති යඤ්ච රත්තිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායති යං[12] එතස්මිං අන්තරෙ භාසති ලපති නිද්දිසති සබ්බං තං තථෙව හොති නො[13] අඤ්ඤථා තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති. ගදඅත්ථො හි එත්ථ ගතසද්දො; එවං තථාවාදිතාය තථාගතො. අපි ච ආගදනමාගදො වචනන්ති අත්ථො; තථො[14] අවිපරීතො ආගදො අස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා' තථාගතොති[15] එවමෙතස්මිං[16] අත්ථෙ පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා.

කථං තථාකාරිතාය තථාගතො; භගවතො හි වාචාය කායො අනුලොමෙති, කායස්සාපි වාචා, තස්මා යථාවාදී තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී ච හොති. එවම්භූතස්ස චස්ස යථා වාචා කායොපි තථා ගතො පවත්තොති[17] අත්ථො. යථා ච කායො වාචාපි තථා ගතාති[18]

1. වුත්තං හෙතං s.
2. ඤාතං b
3. තං තථාගතස්ස b.
4. තථාගතොඋපට්ඨාසීති s.
5. තත්ථ s.
6. තථදස්සී b. s.
7. තථවාදිතාය b.
8. පක්ඛලිතං b.
9. ලඤ්ජිතං s
10. මිහිතං p2.
11. යඤ්චචරත්තිං s.
12. යඤ්ච s.
13. න s
14. තථා s.
15. තථාගතොති වුච්චති l
16. එවං චෙතස්මිං s.
17. ගතොති s
18. ගතා පවත්තාති b.

තථාගතො; තෙනෙවාහ[1] "යථාවාදී භික්ඛවෙ තථාගතො තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී ඉති යථාවාදී තථාකාරී යථාකාරී තථාවාදී තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති. එවං තථාකාරිතාය තථාගතො.

කථං අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො; උපරි භවග්ගං හෙට්ඨා අවීචිං පරියන්තං කත්වා තිරියං අපරිමාණාසු ලොකධාතූසු සබ්බසත්තෙ අභිභවති, සීලෙනපි සමාධිනාපි පඤ්ඤායපි විමුත්තියාපි[2] න තස්ස තුලා වා පමාණං වා අත්ථි අතුලො අප්පමෙය්‍යො අනුත්තරො රාජරාජා[3] දෙවදෙවො සක්කානං අතිසක්කො බ්‍රහ්මානං අතිබ්‍රහ්මා; තෙනාහ "සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ-පෙ-සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අභිභූ අනභිභූතො අඤ්ඤදත්ථු දසො වසවත්තී තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති. තත්ථෙවං[4] පදසිද්ධි වෙදිතබ්බා; අගදො විය අගදො;[5] කො පනෙස; දෙසනාවිලාසො[6] චෙව පුඤ්ඤුස්සයො ච[7] තෙන හෙස මහානුභාවො භිසක්කො දිබ්බාගදෙන සප්පෙ විය සබ්බපරප්පවාදිනො සදෙවකඤ්ච ලොකං අභිභවති; ඉති සබ්බලොකාභිභවනෙ තථො[8] අවිපරීතො දෙසනාවිලාසමයො චෙව පුඤ්ඤුස්සයමයො ච[9] අගදො[5] අස්සාති දකාරස්ස තකාරං කත්වා තථාගතොති වෙදිතබ්බො; එවං අභිභවනට්ඨෙන තථාගතො. අපි ච තථාය ගතො පත්තොතිපි[10] තථාගතො; තථං ගතොතිපි තථාගතො; අවගතො[11] අතීතො පත්තො පටිපන්නොති අත්ථො; තත්ථ සකලං ලොකං තීරණපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අවගතොති තථාගතො, ලොකසමුදයං පහානපරිඤ්ඤාය තථාය ගතො අතීතොති තථාගතො, ලොකනිරොධං සච්ඡිකිරියාය තථාය ගතො පත්තොති තථාගතො, ලොකනිරොධගාමිනිං පටිපදං තථං ගතො පටිපන්නොති තථාගතො; තෙන යං වුත්තං භගවතා "ලොකො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකස්මා තථාගතො විසංයුත්තො ලොකසමුදයො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකසමුදයො තථාගතස්ස පහීනො ලොකනිරොධො භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධො ලොකනිරොධො තථාගතස්ස සච්ඡිකතො ලොකනිරොධගාමිනී පටිපදා භික්ඛවෙ තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධා ලොකනිරොධගාමිනී පටිපදා තථාගතස්ස භාවිතා යං භික්ඛවෙ සදෙවකස්ස ලොකස්ස -පෙ- සබ්බං තං තථාගතෙන අභිසම්බුද්ධං තස්මා තථාගතොති වුච්චතී"ති තස්ස එවම්පි අත්ථො වෙදිතබ්බො; ඉදම්පි ච[12] තථාගතස්ස තථාගතභාවදීපනෙ[13] මුඛමත්තමෙව.[14] සබ්බාකාරෙන පන තථාගතොව තථාගතස්ස තථාගතභාවං වණ්ණෙය්‍ය.

---

1. තෙනාහ b. s.
2. විමුත්තිඤාණදස්සනෙනාපි b. s.
3. රාජරාජා e. s.
4. තත්‍රෙවං b. s.
5. ආගදො e.
6. දෙසනාවිලාසමයො b.
7. පුඤ්ඤුම්මයොච s.
8. තථො අවිතථො e.
9. පුඤ්ඤුම්මයොච a. e. r. p1. s. v. w2. පුඤ්ඤුස්සයොච b.
10. ගතොතිපි b. p2. s. v.
11. ගතොති අවගතො b s.
12. ඉමම්පිච m2. p2. r.
13. තථාගතභාවපරිදීපනෙ a. e. m1 p1. p2. t. w1. w2.
14. මුඛමත්තකමෙව a, b m2. p2. s.

අරහං සමමාසමබුදධොති පදවයෙ[1] පන ආරකතතා අරීනං අරානඤච හතතතා පචචයාදීනං[2] අරහතතා පාපකරණෙ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි අරහනති වෙදිතබබො; සමමා සාමඤච සබබධමමානං බුදධතතා පන සමමාසමබුදධොති; අයමෙතථ සඞඛෙපො. විතථාරතො පනෙතං පදවයං විසුදධිමගෙග බුදධානුසසති වණණනායං පකාසිතං. පරිසුදධනතං[3] තථාගතසසාති එතථ පන එතං[4] මඤඤතාවතථු පරිසුදධනතං තථාගතසසාතිපි පරිසුදධතා තථාගතසසාතිපි[5] අතෙථා වෙදිතබබො; පරිසුදධනතං[6] නාම පරිසුදධපාරං පරිසුදධාවසානං; අනවසෙසතො පරිසුදධනතනති වුතතං හොති; බුදධානං හි සාවකෙහි සදධිං කිඤචාපි තෙන තෙන මගෙගන කිලෙසපපහානෙ විසෙසො නතථි; පරිසුදධියා පන අතථි; සාවකා හි චතුනනං ධාතූනං එකදෙසමෙව සමමසිතවා නිබබානං පාපුණනති; බුදධානං පන අණුපපමාණමපි සඞඛාරගතං ඤාණෙන අදිටඨමතුලිතං අතීරිතමසචඡිකතං නතථි.[7]

නනදී[8] දුකඛසස මූලනති ආදිසු ච[9] නනදීති පුරිමතණහා;[10] දුකඛනති පඤචකඛනධා; මූලනති[11] ඉති විදිතවාති තං පුරිමභවතණහං ඉමසස දුකඛසස මූලනති එවං ජානිතවා; භවාති කමමභවතො; ජාතීති විපාකකඛනධා; තෙ හි යසමා ජායනති තසමා ජාතීති වුතතා; ජාතිසීසෙන වා අයං දෙසනා; එතමපි[12] ඉති විදිතවාති ඉමිනා යොජෙතබබං. අයං හි එතථ අතෙථා; කමමභවතො උපපතතිභවො හොති[13] එවඤච ජානිතවාති[14] භූතසසාති සතතසස; ජරාමරණනති ජරා ච මරණඤච; එතං වුතතං හොති[15] තෙන උපපතතිභවෙන භූතසස සතතසස ඛනධානං ජරාමරණං[16] හොතීති එවඤච ජානිතවාති[17] එතතාවතා යං බොධිරුකඛමූලෙ අපරාජිතපලලඞෙක[18] නිසිනෙනා සමමසිතවා සබබඤඤුතං පතෙතා තසස පටිචචසමුපපාදසස පටිවෙධා[19] මඤඤතානං අභාවකාරණං[20] දසෙසනෙතා චතුසඞඛෙපං තිසනධිං තියදධං වීසතාකාරං තමෙව පටිචචසමුපපාදං දසෙසති.

---

1. පදවයෙන a. m1 p1. t. v. w2.
2. පචචයාදීනඤච s
3. පරිසුදධනතං a. m2 p2. r 1.
4. තං b. [තථාගතසසාතිපි b s.
5. මඤඤතාවතථු පරිසුදධනතං
6. පරිසුදධනතං m1. p1 p2. v. w1 w2
7. නතථි යො චායං නිබබානවාරෙ නනදී දුකඛසස මූලනති ආදිවාරෙ වුතෙතා පඨවීවාරාදිසුපි විතථාරෙතබබො අයං පරිසුදධනතවාරෙ විතථාරෙනෙතන ච පරිසුදධනතං තථාගතසසාති සබබපදෙහි යොජෙතබබො පුන නනදී දුකඛසස මූලනති ආදි යොජෙතබබං දෙසනා පන එතථ චතු සඞඛෙප වුතතා එව හොතීති සඞඛිතතා s.
8. නනදී b. e.
9. ආදිසු m1. p1. t v w1. w2.
10. පුරිමතණහා s.
11. මූලනති ආදි b.
12. එවමපි l. s. ඉමමපි m2. p2.
13. හොතීති b. s.
14. ජානිතවා s. [ඉදං වුතතං හොති b.
15. එවං වුතතං හොති s
16. ජරාමරණඤච a. e. m1. p1. v. t. w1. w2.
17. ජානිතවා e.
18. පලලඞෙකන e. l. s.
19. පටිවෙධං b.
20. අභාවකාරණං b. s.

නිසින්නො සම්මසිත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො තස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස පටිවෙධා[1] මඤ්ඤනානං අභාවකරණං[2] දස්සෙන්තො චතුසඞ්ඛෙපං තිසන්ධිං තියද්ධං වීසතාකාරං තමෙව පටිච්චසමුප්පාදං දෙසෙති.

කථං පන එත්තාවතා එස සඞ්ඛෙපො දස්සිතො හොතීති: එත්ථ හි නන්දීති අයමෙකො සඞ්ඛෙපො; දුක්ඛස්සාති වචනතො දුක්ඛං දුතියො; භවා ජාතීති වචනතො භවො තතියො; ජාතිජරාමරණං චතුත්ථො; එවං තාව[3] චත්තාරො සඞ්ඛෙපා වෙදිතබ්බා; [කොට්ඨාසාති අත්ථො; තණ්හාදුක්ඛානං පන අන්තරං[4] එකො සන්ධි; දුක්ඛස්ස ච භවස්ස ච අන්තරං දුතියො; භවස්ස ච ජාතියා ච අන්තරං තතියො; එවං චතුන්නං අඞ්ගුලීනං අන්තරසදිසා චතුසඞ්ඛෙපන්තරා තයො සන්ධී වෙදිතබ්බා. තත්ථ නන්දි[5] අතීතො අද්ධා; ජාතිජරාමරණං අනාගතො;[6] දුක්ඛඤ්ච භවො ච පච්චුප්පන්නොති[7] එවං තයො අද්ධා වෙදිතබ්බා.

අතීතෙ පන පඤ්චසු ආකාරෙසු නන්දිවචනෙන තණ්හා එකා ආගතා; තාය අනාගතාපි[8] අවිජ්ජාසඞ්ඛාරඋපාදානභවා පච්චයලක්ඛණෙන ගහිතාව හොන්ති; ජාතිජරාමරණවචනෙන පන යෙසං ඛන්ධානං[9] තං ජාතිජරාමරණං[10] තෙ වුත්තා[11] යෙවාති කත්වා ආයතිං විඤ්ඤාණනාමරූපසළායතනඵස්සවෙදනා ගහිතාව හොන්ති; එවමෙතෙසු[12] "පුරිමකම්මභවස්මිං මොහො අවිජ්ජා ආයූහනා සඞ්ඛාරා නිකන්ති තණ්හා උපගමනමුපාදානං[13] චෙතනා භවො ඉති ඉමෙ[14] පඤ්ච ධම්මා පුරිමකම්මභවස්මිං ඉධ පටිසන්ධියා පච්චයා; ඉධ පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං ඔක්කන්ති නාමරූපං පසාදො ආයතනං ඵුට්ඨො ඵස්සො වෙදයිතං වෙදනා ඉති ඉමෙ[14] පඤ්ච ධම්මා ඉධූපපත්තිභවස්මිං පුරෙකතස්ස කම්මස්ස පච්චයා; ඉධ[15] පරිපක්කත්තා[16] ආයතනානං මොහො අවිජ්ජා ආයූහනා සඞ්ඛාරා නිකන්ති තණ්හා උපගමනමුපාදානං චෙතනා භවො ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ඉධ කම්මභවස්මිං ආයති[17] පටිසන්ධියා පච්චයා; ආයති[17] පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණං ඔක්කන්ති නාමරූපං පසාදො ආයතනං ඵුට්ඨො ඵස්සො වෙදයිතං වෙදනා ඉති ඉමෙ පඤ්ච ධම්මා ආයති[17] උපපත්තිභවස්මිං ඉධ කතස්ස කම්මස්ස පච්චයා"ති එවං නිද්දිට්ඨලක්ඛණා වීසති ආකාරා[18] වෙදිතබ්බා.

---

1. පටිවෙධං. b
2. අභාවකාරණං b. s
3. එවං එත්තාවතා. s
4. අන්තරා. a m2 p2. r w2.
5. නන්දීති. b
6. අනාගතො අද්ධා. s.
7. පච්චුප්පන්නා අද්ධාති. s.
8. තාය අනාගතායපි p1. s t. w1, w2
9. සෙසඛන්ධානං. p 2, v w 2
10. තජ්ජාතිජරාමරණං. b.
11. තෙනවුත්තා. a m1 p1 w2.
12 එවමෙතෙ b එවමෙව තෙ l එවමෙව [තෙසු s.
13. උපගමනං උපාදානං. b.
14. ඉතිමෙ. s.
15. ඉධ පන. s
16. පරිපාකත්තා. b. e.
17. ආයතිං b s.
18. වීසති ආකාරා ඉධ b s.

එවං තණ්හං දුක්ඛස්ස මූලන්ති ඉති විදිත්වා භවා ජාති භූතස්ස ජරාමරණන්ති එත්තාවතා එස සබ්බොපි චතුසඞ්ඛෙපො තිසන්ධි තියද්ධො[1] වීසතාකාරො පටිච්චසමුප්පාදො දස්සිතො හොතීති වෙදිතබ්බො. ඉදානි **තස්මාතිහ භික්ඛවෙ-පෙ-අභිසම්බුද්ධොති වදාමීති** එත්ථ අපුබ්බපදවණ්ණනං[2] කත්වා පදයොජනාය අත්ථනිගමනං කරිස්සාම. **තස්මාතිහාති** තස්මා ඉච්චෙව වුත්තං හොති; ඉකාර හකාරා[3] නිපාතා; **සබ්බසොති** අනවසෙසවචනමෙතං; **තණ්හානන්ති** නන්දීති එවං වුත්තානං සබ්බතණ්හානං; **ඛයාති** ලොකුත්තරමග්ගෙන අච්චන්තක්ඛයා; විරාගාදීනි ඛයවෙවචනානෙව; යා හි තණ්හා ඛීණා විරත්තාපි තා[4] භවන්ති නිරුද්ධාපි[5] චත්තාපි පටිනිස්සට්ඨාපි; ඛයාති වා චතුමග්ගකිච්චසාධාරණමෙතං; තතො පඨමමග්ගෙන විරාගා දුතියෙන නිරොධා තතියෙන චාගා චතුත්ථෙන පටිනිස්සග්ගාති යොජෙතබ්බං.[6]

යාහි වා තණ්හාහි පඨවිං පඨවිතො සඤ්ජානෙය්‍ය තාසං ඛයා; යාහි පඨවිං මඤ්ඤෙය්‍ය තාසං විරාගා; යාහි පඨවියා මඤ්ඤෙය්‍ය තාසං නිරොධා; යාහි පඨවිතො මඤ්ඤෙය්‍ය තාසං චාගා; යාහි පඨවිං මෙති මඤ්ඤෙය්‍ය තාසං පටිනිස්සග්ගා; යාහි වා පඨවිං මඤ්ඤෙය්‍ය තාසං ඛයා-පෙ යාහි පඨවිං අභිනන්දෙය්‍ය තාසං පටිනිස්සග්ගාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා[7] න කිඤ්චි විරුජ්ඣති. **අනුත්තරන්ති** උත්තරවිරහිතං සබ්බසෙට්ඨං; **සම්මාසම්බොධින්ති** සම්මා සාමඤ්ච බොධිං; අථවා පසත්ථං සුන්දරඤ්ච බොධිං; බොධීති රුක්ඛොපි මග්ගොපි සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණම්පි නිබ්බානම්පි; "බොධිරුක්ඛමූලෙ පඨමාභිසම්බුද්ධො"ති ච "අන්තරා ච බොධිං අන්තරා ච ගය"න්ති ච ආගතට්ඨානෙ හි[8] රුක්ඛො බොධීති වුච්චති; "බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු[9] ඤාණ"න්ති ආගතට්ඨානෙ මග්ගො; "පප්පොති බොධිං වරභූරිමෙධසො"ති ආගතට්ඨානෙ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං; "පත්වාන බොධිං අමතං අසඞ්ඛත"න්ති ආගතට්ඨානෙ නිබ්බානං; ඉධ පන භගවතො අරහත්තමග්ගඤාණං අධිප්පෙතං. අපරෙ[10] සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණන්තිපි වදන්ති.

සාවකානං අරහත්තමග්ගො අනුත්තරා බොධි හොති න හොතීති: න හොති; කස්මා: අසබ්බගුණදායකත්තා. තෙසං හි කස්සචි අරහත්තමග්ගො අරහත්තඵලමෙව දෙති; කස්සචි තිස්සො විජ්ජා;[11] කස්සචි ඡ අභිඤ්ඤා; කස්සචි චතස්සො පටිසම්භිදා; කස්සචි සාවකපාරමීඤාණං;

1. තියද්ධා a m2. p1. r
2. අනුපුබ්බපදවණ්ණනං m1. p1. s t w1 w2
3. සි. b.
4. ඛීණා තා විරත්තාපිතා b
5. නිරුද්ධාපිච s.
6. යොජෙතබ්බා b.
7. ඤාතබ්බා b. s
8. ආගතට්ඨානෙසු හි c. s
9. රුක්ඛොබොධීති වුච්චති චතූ මග්ගෙසු s. චතූසුමග්ගෙසු t
10. අපරෙපන a. m2. p2. r.
11. විජ්ජායො m1. t. w1. w2.

පච්චෙකබුද්ධානම්පි පච්චෙකබොධිඤාණමෙව දෙන්ති; බුද්ධානං පන සබ්බගුණසම්පත්තිං දෙන්ති අභිසෙකො විය රඤ්ඤො සබ්බලොකිස්සරියභාවං. තස්මා අඤ්ඤස්ස කස්සචිපි අනුත්තරා බොධි න හොතීති[1]

අභිසම්බුද්ධොති අබ්භඤ්ඤාසි[2] පටිවිජ්ඣි පත්තො අධිගතොති වුත්තං හොති; ඉති වදාමීති ඉති වදාමි ආචික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි[3] පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උත්තානීකරොමීති[4] තත්‍රායං යොජනා: තථාගතොපි භික්ඛවෙ-පෙ-පථවිං න මඤ්ඤති-පෙ පථවිං නාභිනන්දති තං කිස්ස හෙතු නන්දී දුක්ඛස්ස මූලං භවා ජාති භූතස්ස ජරාමරණන්ති ඉති විදිත්වාති. තත්ථ ඉති විදිත්වාති ඉතිකාරො කාරණත්ථො; එතෙන ඉමස්ස පටිච්චසමුප්පාදස්ස විදිතත්තා පටිවිද්ධත්තාති[5] වුත්තං හොති, කිඤ්ච[6] භිය්‍යො: යස්මා ච[7] එවමිමං පටිච්චසමුප්පාදං විදිත්වා තථාගතස්ස යා[8] නන්දීති වුත්තතණ්හා[9] සබ්බප්පකාරාපි[10] පහීනා තාසඤ්ච[11] තථාගතො සබ්බසො තණ්හානං ඛයා-පෙ-අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො තස්මා පථවිං න මඤ්ඤති -පෙ-පථවිං නාභිනන්දති[12] වදාමීති එවං අභිසම්බුද්ධත්තා පථවිං[13] න මඤ්ඤති නාභිනන්දතීති වදාමීති වුත්තං හොති.

අථවා යස්මා නන්දී දුක්ඛස්ස මූලන්ති ආදිනා නයෙන පටිච්චසමුප්පාදං විදිත්වා සබ්බසො තණ්හානං ඛයං ගතො[14] තස්මාතිහ භික්ඛවෙ තථාගතො සබ්බසො තණ්හානං ඛයා-පෙ-අභිසම්බුද්ධොති වදාමි; සො එවං අභිසම්බුද්ධත්තා පථවිං න මඤ්ඤති-පෙ-නාභිනන්දතීති, යත්ථ යත්ථ හි යස්මාති අවත්වා තස්මාති වුච්චති තත්ථ තත්ථ යස්මාති[15] ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං; අයං සාසනයුත්ති; එස නයො සබ්බත්ථ.

ඉදමවොච භගවාති ඉදං නිදානාවසානතොපභුති[16] යාව අභිසම්බුද්ධොති වදාමීති සකලසුත්තන්තං භගවා පරෙසං[17] ඤාණෙය අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨං පරමගම්භීරං සබ්බඤ්ඤුතං[18] දස්සෙන්තො එකෙන පුථුජ්ජනවාරෙන එකෙන සෙඛවාරෙන චතූහි ඛීණාසවවාරෙහි ද්වීහි තථාගතවාරෙහීති අට්ඨහි මහාවාරෙහි එකමෙකස්මිඤ්ච වාරෙ පථවීආදීහි චතුවීසතියා අන්තරවාරෙහි ච[19] පතිමණ්ඩෙත්වා විභාණවාරපරිමාණාය[20] තන්තියා[21] අවොච.

1. න හොති. e s.
2. අභිඤ්ඤාසි. b. s.
3. වදාමිපඤ්ඤපෙමි e. පඤ්ඤපෙමි b s
4. උත්තානිං කරොමීති. b.
5. පටිවිදිතත්තාති. s
6. කිඤ්ච. s.
7 යස්මා s.
8. සා. s
9. වුත්තාතණ්හා. b
10. සබ්බප්පකාරසා. b.
11. තාය ච l
12. නාභිනන්දතීති. a b p2 r s v w2.
13. අභිසම්බුඬත්තා b s.
14. තණ්හාඛයංගතො. b
15. තත්ථ යස්මාති l.
16. නිදානාවසානතො පභුති b e. s
17. පරෙස. b.
18 සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං b s
13. අන්තරවාරෙහි b
20. දෙභාණවාර [පරිමාණාය. b l s
21. පරියත්තියා. b e s.

එවං විචිත්‍ර[1] නයදෙසනාවිලාසයුත්තඤ්ච[2] පනෙතං සුත්තං කරවීකරුදමඤ්ජුනා කණ්ණසුඛෙන පණ්ඩිතජනහදයානං අමතාභිසෙකසදිසෙන බ්‍රහ්මස්සරෙන භාසමානස්සාපි න තෙ[3] භික්ඛූ භගවතො භාසිතං අභි[4]නන්දන්ති තෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ ඉදං භගවතො වචනං නානුමොදිංසු; කස්මා: අඤ්ඤාණෙන; තෙ කිර ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්ථං න ජානිංසු[5] තස්මා නාභිනන්දිංසු; තෙසං හි තස්මිං සමයෙ එවං විචිත්‍රනයදෙසනාවිලාසයුත්තම්පි එතං සුත්තං ඝනපුථුලෙන දුස්සපට්ටෙන මුඛබන්ධනං[6] කත්වා පුරතො ඨපිතමනුඤ්ඤභොජනං විය අහොසි නනු ච භගවා අත්තනා දෙසිතං ධම්මං පරෙ[7] ඤාපෙතුං කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි[8] අසඞ්ඛෙය්‍යානි පාරමියො පූරෙත්වා සබ්බඤ්ඤුතං පත්තො සො කස්මා යථා තෙ න ජානන්ති තථා දෙසෙසීති; වුත්තමිදං ඉමස්ස සුත්තස්ස නික්ඛෙපවිචාරණායං[9] එව "මානභඤ්ජනත්ථං සබ්බධම්මමූලපරියායන්ති දෙසනං ආරභී"ති. තස්මා නයිධ[10] පුන වත්තබ්බමත්ථි; එවං මානභඤ්ජනත්ථං දෙසිතඤ්ච පනෙතං[11] සුත්තං සුත්වා තෙ භික්ඛූ තංයෙව කිර පඨමං දිට්ඨිගතිකො[12] සඤ්ජානාති; සෙඛොපි අරහාපි තථාගතොපි අභිජානාති;[13] කිං නාමිදං කථං නාමිදන්ති චින්තෙන්තා පුබ්බෙ මයං භගවතා කථිතං යං කිඤ්චි ඛිප්පමෙව ජානාම[14] ඉදානි පනිමස්ස මූලපරියායස්ස අන්තං වා කොටිං වා න ජානාම න පස්සාම අහො බුද්ධා නාම අප්පමෙය්‍යා අතුලාති උද්ධටදාඨා[15] විය සප්පා නිම්මදා හුත්වා බුද්ධුපට්ඨානඤ්ච ධම්මසවනඤ්ච සක්කච්චං අගමංසු.

තෙන ඛො පන සමයෙන භික්ඛූ ධම්මසභායං සන්නිසින්නා[16] ඉමං කථං සමුට්ඨාපෙසුං; අහො බුද්ධානං ආනුභාවො තෙ නාම බ්‍රාහ්මණපබ්බජිතා තථා මානමදමත්තා භගවතා මූලපරියායදෙසනාය නිහතමානා කතාති; අයඤ්චරහි[17] තෙසං භික්ඛූනං අන්තරා කථා විප්පකතා; අථ භගවා ගන්ධකුටියා නික්ඛමිත්වා තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා තෙ භික්ඛූ ආහ කායනුත්ථ භික්ඛවෙ එතරහි[18] අන්තරා කථාය සන්නිසින්නාති; තෙ තමත්ථං භගවතො ආරොචෙසුං; භගවා එතදවොච, න භික්ඛවෙ ඉදානෙව; පුබ්බෙපි අහං ඉමෙ එවං මානපග්ගහිතසිරෙ විචරන්තෙ නිහතමානෙ අකාසින්ති; තතො ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා ඉදං අතීතං ආනෙසි.

---

1. විචිත්ත a.
2. යුත්තං. b.
3. භාසමානස්සාපි තෙ. b.
4. නාභි b.
5. නාභිජානිංසු a m2 p2 r w1
6. මුඛබන්ධං. b s
7. පරං m2 r s
8. ඤාපෙතුං චත්තාරි a b. m2 p2 s
9. විචාරණාය s.
10. න ඉධ b
11. පන තං l දෙසිතං තඤ්චපනෙතං b
12. දිට්ඨිගතිකොපි b
13. සඤ්ජානාති b
14. ආජානාම. s
15. උද්ධතදාඨා e s
16. නිසින්නා. l
17. අයංචන්තරහි. s
18. භික්ඛවෙ b s.

භූතපුබ්බං භික්ඛවෙ අඤ්ඤතරො දිසාපාමොක්ඛො බ්‍රාහ්මණො බාරාණසියං පටිවසති තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ[1] -පෙ- අනවයො සො පඤ්චමත්තානි මාණවකසතානි මන්තෙ වාචෙති;[2] පණ්ඩිතා මාණවකා බහුඤ්ච ගණ්හන්ති ලහුඤ්ච; සුට්ඨු ච[3] උපධාරෙන්ති; ගහිතඤ්ච තෙසං න විනස්සති; සොපි බ්‍රාහ්මණො ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා ඝටෙ උදකං ආසිඤ්චන්තො විය සබ්බං සිප්පං[4] උග්ගණ්හාපෙත්වා[5] තෙ මාණවකෙ එතදවොච එත්තකමිදං සිප්පං දිට්ඨධම්මසම්පරායහිතන්ති; තෙ මාණවකා යං අම්හාකං[6] ආචරියො ජානාති මයම්පි තං ජානාම මයම්පිදානි ආචරියා එවාති මානමුප්පාදෙත්වා තතොප්පභුති ආචරියෙ අගාරවා නික්ඛිත්තවත්තා විහරිංසු; ආචරියො ඤත්වා කරිස්සාමි තෙසං[7] මානනිග්ගහන්ති චින්තෙසි; සො එකදිවසං උපට්ඨානමාගන්ත්වා වන්දිත්වා නිසින්නෙ තෙ මාණවකෙ ආහ තාතා[8] පඤ්හං පුච්ඡිස්සාමි කච්චිත්ථ සමත්ථා කථෙතුන්ති; තෙ පුච්ඡථාචරියා[9] පුච්ඡථාචරියාති සහසාව[10] ආහංසු යථා තං සුතමදමත්තා; ආචරියො ආහ :-

කාලො ඝසති භූතානි සබ්බානෙව සහත්තනා
යො ච කාලඝසො භූතො ස භූතපචනිං පචීති.

විස්සජ්ජෙථ තාතා ඉමං පඤ්හන්ති; තෙ චින්තෙන්තා[11] අජානන්තා තුණ්හී අහෙසුං; ආචරියො ආහ අලං තාතා ගච්ඡථජ්ජෙව කථෙය්‍යාථාති උය්‍යොජෙසි; තෙ දසපි වීසතිපි[12] සම්පිණ්ඩිතා හුත්වා න තස්ස පඤ්හස්ස ආදිං න අන්තමද්දසංසු; ගන්ත්වා ච[13] ආචරියස්ස ආරොචෙසුං නයිමස්ස පඤ්හස්ස අත්ථං ජානාමාති;[14] ආචරියො තෙසං නිග්ගහත්ථාය ඉමං ගාථමාහ[15] :-

බහූනි නරසීසානි ලොමසානි බ්‍රහානි ච
ගීවාසු පටිමුක්කානි කොචිදෙවෙත්ථ කණ්ණවාති.

ගාථායත්ථො; බහූනි නරානං සීසානි දිස්සන්ති; සබ්බානි ච තානි ලොමසානි;[16] සබ්බානි ච තානි[17] මහන්තානි; ගීවායමෙව[18] ඨපිතානි න තාලඵලං විය හත්ථෙන ගහිතානි; නත්ථි තෙසං ඉමෙහි ධම්මෙහි[19] නානාකරණං; එත්ථ පන කොචිදෙව කණ්ණවාති අත්තානං සන්ධායාහ; කණ්ණවාති පඤ්ඤවා; කණ්ණච්ඡිද්දං පන න[20] කස්සචි නත්ථි.

1. (විත්ථාරො) b. s
2. වාචෙසි. s.
3. සුට්ඨුංච. b
4. සබ්බම්පි සිප්පං. b. s. සබ්බසිප්පං a e m? p2
5. උග්ගණ්හාපෙත්වා. b. s
6. යං. b.
7. තෙසං. b.
8. තාතා වො. s.
9. පුච්ඡථාචරිය s. පුච්ඡථ ආචරිය. b.
10. සහසා. s.
11. චින්තෙන්තා. b.
12. වීසතිම්පි. l.
13. ආගන්ත්වා ච s. ආගන්ත්වා. b.
14. අත්ථංපජානාමාති. l. අත්ථං ආජානාමාති b.
15. ගාථමභාසි. b. e. s.
16. ලොමසානි දිස්සන්ති e. l.
17. සබ්බානි ච b. සබ්බානි s.
18. මෙවච. b.
19. ඉමෙහි. s.
20. පන. s.

තං සුත්වා තෙ මාණවකා මඞ්කුභූතා පත්තක්ඛන්ධා අධොමුඛා අඞ්ගුලියා භූමිං ලිඛන්තා[1] තුණ්හී අහෙසුං; අථ නෙසං සහිරිකභාවං පස්සිත්වා ආචරියො උග්ගණ්හථ[2] තාතා පඤ්හන්ති පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි[3]

කාලොති පුරෙභත්තකාලොපි පච්ඡාභත්තකාලොපීති එවමාදි; භූතානීති සත්තාධිවචනමෙතං; කාලො[4] භූතානං න චම්මමංසාදීනි ඛාදති අපි ච ඛො තෙසං[5] ආයුවණ්ණබලානි ඛෙපෙන්තො යොබ්බඤ්ඤං මද්දන්තො ආරොග්‍යං විනාසෙන්තො ඝසති ඛාදතීති වුච්චති; සබ්බානෙව සහත්තනාති එවං ඝසන්තො ච න කිඤ්චි වජ්ජෙති සබ්බානෙව ඝසති; න කෙවලඤ්ච භූතානියෙව; අපි ච ඛො සහත්තනා අත්තානම්පි[6] ඝසති; පුරෙභත්තකාලො[7] පච්ඡාභත්තකාලං න පාපුණාති; එසනයො පච්ඡාභත්තකාලාදීසු; යො ච කාලඝසො භූතොති ඛීණාසවස්සෙතං අධිවචනං; සො හි ආයතිං පටිසන්ධිකාලං[8] ඛෙපෙත්වා ඛාදිත්වා[9] ඨිතත්තා කාලඝසොති වුච්චති; සභූතපචනිං පචීති සො යායං තණ්හා අපායෙසු භූතෙ පචති තං ඤාණග්ගිනා පරිඩහි[10] භස්මමකාසි; තෙන භූතපචනිං පචීති වුච්චති; පජනින්තිපි[11] පාඨො; ජනිකං[12] නිබ්බත්තිකන්ති[13] අත්ථො.

අථ තෙ මාණවකා දීපසහස්සාලොකෙන විය රත්තිං සමවිසමං ආචරියස්ස විස්සජ්ජෙන්තෙන[14] පඤ්හස්ස අත්ථං පාකටං දිස්වා ඉදානි මයං යාවජීවං ගුරුවාසං[15] වසිස්සාම මඤ්ඤන්තා එතෙ ආචරියා නාම මයං හි[16] බහුස්සුතමානං උප්පාදෙත්වා චතුප්පදිකගාථායපි අත්ථං න ජානාමාති නිහතමානා පුබ්බසදිසමෙව ආචරියස්ස වත්තපටිවත්තං[17] කත්වා සග්ගපරායනා අහෙසුං. අහං[18] භික්ඛවෙ තෙන සමයෙන[19] ආචරියො අහොසිං, ඉමෙ භික්ඛූ මාණවකා; එවං පුබ්බෙපහං[20] ඉමෙ එවං මානපග්ගහිතසිරෙ විචරන්තෙ නිහතමානෙ අකාසින්ති. ඉමඤ්ච ජාතකං සුත්වා තෙ භික්ඛූ පුබ්බෙපි මයං මානෙනෙව උපහතාති[21] භිය්‍යොසොමත්තාය නිහතමානා හුත්වා අත්තනො උපකාරකම්මට්ඨානපරායනා[22] අහෙසුං.

තතො භගවා එකං සමයං ජනපදචාරිකං චරන්තො වෙසාලිං පත්වා ගොතමකෙ චෙතියෙ විහරන්තො ඉමෙසං පඤ්චසතානං භික්ඛූනං ඤාණපරිපාකං විදිත්වා ඉමං ගොතමකසුත්තං[23] කථෙසි.

“අභිඤ්ඤායාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අනභිඤ්ඤාය; සනිදානාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අනිදානං; සප්පාටිහාරියාහං භික්ඛවෙ ධම්මං දෙසෙමි නො අප්පාටිහාරියං; තස්ස මය්හං

---

1. විලිඛන්තා b විලෙඛන්තා s
2. උග්ගණ්හාථ e
3. විසජ්ජෙසි b s
4. කාලොති b
5. නෙසං s
6. අත්තානං s
7. හි b.
8. පටිසන්ධිං b.
9. ඛෙපෙත්වා ඛෙපෙත්වා e
10. පචිඩයති b
11. පජ්ජනිත්තිපි s
12 ජනිතං b
13. නිබ්බත්තිතන්ති b
14 විසජ්ජෙන්තෙන b s
15. ගරුසංවාසං s ගරුවාසං b
16. තෙ මයං හි ml pl t w1 w2
17. වත්තපටිපත්තිං b s
18. අහංඛො b
19. සමයෙනතෙනං b
20. පුබ්බපාහං b e s
21. පහතාති s
22 උපකාරකකම්මට්ඨාන [පරායනා b
23. ගොතමසුත්තං b.

භික්ඛවෙ අභිඤ්ඤාය ධම්මං දෙසයතො-පෙ-තො අප්පාටිහාරියං කරණීයො ඔවාදෙ කරණීයා අනුසාසනී; අලඤ්ච පන වො භික්ඛවෙ තුට්ඨියා අලං අත්තමනතාය අලං සොමනස්සාය සම්මාසම්බුද්ධො වත සො[1] භගවා ස්වාක්ඛාතො ධම්මො සුපටිපන්නො සඞ්ඝොති. ඉදමවොච භගවා; ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ සහස්සී[2] ලොකධාතු අකම්පිත්ථා"ති.

ඉමඤ්ච[3] සුත්තං සුත්වා තෙ පඤ්චසතා භික්ඛූ තස්මිංයෙවාසනෙ සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිංසු. එවායං දෙසනා එතස්මිං ඨානෙ නිට්ඨමගමාසීති.

පපඤ්චසූදනියා මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථාය

මූලපරියායසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

---

1. 1. 2.

එවමෙම සුතං-සාවත්ථියන්ති සබ්බාසවසුත්තං. තත්‍රායං අපුබ්බපදවණ්ණනා සාවත්ථීති සවත්ථස්ස ඉසිනො නිවාසට්ඨානභූතා[4] නගරී යථා කාකන්දී මාකන්දීති;[5] එවං තාව අක්ඛරචින්තකා. අට්ඨකථාචරියා පන භණන්ති යං කිඤ්චි මනුස්සානං උපභොගපරිභොගං සබ්බමෙත්ථ අත්ථීති සාවත්ථී[6] සත්ථසමායොගෙ ච කිං භණ්ඩමත්ථීති පුච්ඡිතෙ සබ්බමත්ථීති වචනමුපාදාය සාවත්ථී:[6]

සබ්බදා සබ්බූපකරණං සාවත්ථියං සමොහිතං,
තස්මා සබ්බමුපාදාය සාවත්ථීති පවුච්චති.

කොසලානං පුරං රම්මං දස්සනෙය්‍යං මනොරමං,
දසහි සද්දෙහි අවිවිත්තං අන්නපානසමායුත්තං.

වුද්ධිං[7] වෙපුල්ලතං පත්තං ඉද්ධං ඵීතං මනොරමං,
ආලකමන්දාව[8] දෙවානං සාවත්ථිපුරමුත්තමන්ති.

තස්සං සාවත්ථියං; ජෙතවනෙති එත්ථ අත්තනො පච්චත්ථිකජනං[9] ජිනාතීති ජෙතො;[10] රඤ්ඤා වා අත්තනො පච්චත්ථිකජනෙ ජිතෙ ජාතොති ජෙතො; මඞ්ගලකම්‍යතාය වා තස්ස එවං නාමමෙව කතන්ති ජෙතො; ජෙතස්ස වනං ජෙතවනං; තං හි ජෙතෙන රාජකුමාරෙන රොපිතං සංවඩ්ඪිතං[11] පරිපාලිතං; සො ච තස්ස සාමී අහොසි. තස්මා ජෙතවනන්ති වුච්චති තස්මිං ජෙතවනෙ;

---

1. සම්මාසම්බුද්ධො: b s.
2. දසසහස්සී s දසසහස්සි b
3. ඉදඤ්ච b mi pl s t v wl w2 s.
4. නිවාසනට්ඨානභූතාරාජධානී b නිවාසනට්ඨානභූතා s.
5. මාකන්දී කොසම්බීති b
6. සාවත්ථී b s
7. ඉද්ධිං b වුද්ධිං .s.
8. ආලකමන්දාව c s
9. පච්චත්ථිකං ජනං. b s
10. ජිනාතීති s ජිනාති
11. සංවඩ්ඪිතං b. [ජෙතො b.

අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති එත්ථ සුදත්තො නාම සො ගහපති මාතාපිතූහි කතනාමවසෙන; සබ්බකාමසමිද්ධතාය[1] පන විගත[2]මච්ඡෙරතාය කරුණාදිගුණසමඞ්ගිතාය ච නිච්චකාලං අනාථානං පිණ්ඩමදාසි තෙන අනාථපිණ්ඩිකොති සඞ්ඛං[3] ගතො; ආරමන්ති එත්ථ පාණිනො විසෙසෙන වා පබ්බජිතාති ආරාමො; තස්ස පුප්ඵඵලාදිසොභාය නාතිදූරනාච්චාසන්නතාදිපඤ්චවිධසෙනාසන[4] සම්පත්තියා ච[5] තතො තතො ආගම්ම රමන්ති අභිරමන්ති අනුක්කණ්ඨිතා හුත්වා නිවසන්තීති අත්ථො; වුත්තප්පකාරාය වා සම්පත්තියා තත්ථ තත්ථ ගතෙපි[6] අත්තනො අබ්භන්තරංයෙව ආනෙත්වා රමෙතීති ආරාමො; සො හි අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා ජෙතස්ස රාජකුමාරස්ස හත්ථතො අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි කොටිසන්ථාරෙන[7] කිණිත්වා[8] අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි සෙනාසනානි කාරාපෙත්වා අට්ඨාරසහි හිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං නිට්ඨාපෙත්වා එවං චතුපඤ්ඤාසහිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන බුද්ධපමුඛස්ස[9] සඞ්ඝස්ස[10] නිය්‍යාදිතො; තස්මා අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමොති වුච්චති තස්මිං අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ.

එත්ථ ච ජෙතවනෙති වචනං පුරිමසාමිපරිකිත්තනං; අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙති පච්ඡිමසාමිපරිකිත්තනං; කිමෙතෙසං පරිකිත්තනෙ පයොජනන්ති; පුඤ්ඤකාමානං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනං[11] තත්‍ර හි ද්වාරකොට්ඨකපාසාදමාපනෙ භූමිවික්කයලද්ධා අට්ඨාරස හිරඤ්ඤකොටියො අනෙකකොටිඅග්ඝනකා රුක්ඛා ච ජෙතස්ස පරිච්චාගො; චතුපඤ්ඤාසකොටියො අනාථපිණ්ඩිකස්ස; ඉති තෙසං පරිකිත්තනෙන එවං පුඤ්ඤකාමා පුඤ්ඤානි කරොන්තීති දස්සෙන්තො ආයස්මා ආනන්දො අඤ්ඤෙපි පුඤ්ඤකාමෙ තෙසං දිට්ඨානුගතිආපජ්ජනෙ[12] නියොජෙති.

සබ්බාසවසංවරපරියායං වො භික්ඛවෙති කස්මා ඉදං සුත්තමභාසි; තෙසං භික්ඛූනං උපක්කිලෙසවිසොධනං ආදිං කත්වා ආසවක්ඛයාය පටිපත්තිදස්සනත්ථං; තත්ථ සබ්බාසවසංවරපරියායන්ති සබ්බෙසං ආසවානං සංවරකාරණං[13] සංවරභූතං කාරණං; යෙන කාරණෙන තෙ සංවරිතා පිදහිතා[14] හුත්වා අනුප්පාදනිරොධසඞ්ඛාතං ඛයං ගච්ඡන්ති පහීයන්ති නප්පවත්තන්ති තං කාරණන්ති අත්ථො.

---

1. සමිද්ධිතාය b p1 s. v w1 w2.
2. විගතමල b
3. සඞ්ඛ්‍යං s.
4 සෙනාසනඞ්ග b
5. සම්පත්තියා s.
6. තත්ථ ගතෙපි m2 p2.
7. කොටිසන්ථරෙන b e. සන්ථාරෙන s
8. කීණිත්වා b s.
9. බුද්ධප්පමුඛස්ස b s.
10. භික්ඛුසඞ්ඝස්ස p1 t.
11. දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනත්ථං. l දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනං s.
12. දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජනෙ e l. s.
13. සංවරණං m2 p2.
14. පිධහිතා. b.

තත්‍ථ ආසවන්තීති ආසවා; චක්ඛුතොපි-පෙ-මනතොපි සවන්ති[1] පවත්‍තන්තීති වුත්‍තං හොති; ධම්මතො යාව ගොත්‍රභු[2] ඔකාසතො යාව භවග්ගං සවන්තීති වා ආසවා; එතෙ ධම්මෙ එතඤ්ච ඔකාසං අන්‍තො කරිත්‍වා පවත්‍තන්තීති අත්‍ථො; අන්‍තොකරණත්‍ථො හි අයං ආකාරො; චිරපාරිවාසිකට්ඨෙන[3] මදිරාදයො[4] ආසවා වියාතිපි ආසවා ලොකස්මිං හි චිරපාරිවාසිකා[5] මදිරාදයො[4] ආසවාති වුච්චන්ති; යදි ච[6] චිරපාරිවාසිකට්ඨෙන ආසවා එතෙයෙව භවිතුමරහන්ති; වුත්‍තං හෙතං: "පුරිමා භික්ඛවෙ කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජා නාහොසී"ති ආදි. ආයතං[7] වා සංසාරදුක්ඛං සවන්ති පසවන්තීතිපි ආසවා; පුරිමානි චෙත්‍ථ නිබ්බචනානි යත්‍ථ කිලෙසා ආසවාති ආගච්ඡන්ති තත්‍ථ යුජ්ජන්ති; පච්ඡිමං කම්මෙපි; න කෙවලඤ්ච කම්මකිලෙසායෙව ආසවා; අපි ච ඛො නානප්පකාරකා උපද්දවාපි; සුත්‍තෙසු හි "නාහං චුන්‍ද දිට්ඨධම්මිකානංයෙව ආසවානං සංවරාය ධම්මං දෙසෙමී"ති එත්‍ථ විවාදමූලභූතා කිලෙසා ආසවාති ආගතා:-

"යෙන දෙවූපපත්‍යස්ස ගන්‍ධබ්බො වා විහඞ්ගමො
යක්ඛත්‍තං යෙන ගච්ඡෙය්‍යං[8] මනුස්සත්‍තඤ්ච අබ්බජෙ[9]
තෙ මය්හං ආසවා ඛීණා විද්ධස්තා[10] විනළීකතා"ති-

එත්‍ථ තෙ භූමකඤ්ච[11] කම්මං අවසෙසා ච අකුසලා ධම්මා; "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා"ති[12] එත්‍ථ පරූපවාදවිප්පටිසාරවධබන්‍ධාදයො චෙව අපායදුක්ඛභූතා ච නානප්පකාරා උපද්දවා; තෙ පනෙතෙ ආසවා යත්‍ථ යථා ආගතා තත්‍ථ තථා[13] වෙදිතබ්බා.

එතෙ හි විනයෙ තාව "දිට්ඨධම්මිකානං ආසවානං සංවරාය සම්පරායිකානං ආසවානං පටිඝාතායා"ති[12] ද්වෙධා[14] ආගතා; සළායතනෙ "තයො මෙ ආවුසො ආසවා කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජාසවො"ති තිධා ආගතා; අඤ්ඤෙසු ච සුත්‍තන්‍තෙසු අභිධම්මෙ ච[15] තෙ එව දිට්ඨාසවෙන සහ චතුධා ආගතා; නිබ්බෙධිකපරියායෙ[16] "අත්‍ථි භික්ඛවෙ ආසවා නිරයගාමිනියා[17] අත්‍ථි ආසවා තිරච්ඡානයොනිගාමිනියා අත්‍ථි ආසවා පෙත්‍ති[18]විසයගාමිනියා අත්‍ථි ආසවා මනුස්සලොකගාමිනියා අත්‍ථි ආසවා දෙවලොකගාමිනියා"ති පඤ්චධා

---

1. සන්‍දන්‍ති b. s.
2. ගොත්‍රභූං b s
3. චිරපපරිවාසිකට්ඨෙන s චිරපාරිවාසි යට්ඨෙන b චිරපරිවාසිකට්ඨෙන e.
4. මුදිරාදයො b
5. චිරපපරිවාසිකා s. චිරපරිවාසිකා e.
6. යදිවාපි m2. r යදිවා a t w2.
7. ආයතිං s.
8. ගච්ඡෙය්‍ය b
9. අබ්බජං s
10. විධස්තා s
11. භූමිකඤ්ච s
12. පටිඝාතායාති s.
13. ආගතා තථා l.
14. ද්විධා s e.
15. අභිධම්මෙසු ච s.
16. පරියායෙන s.
17. ගාමිනීයා b. ගාමනීයා e
18. පිත්‍ති s.

ආගතා; ඡක්කනිපාතෙ "අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා සංවරා පහාතබ්බා"ති ආදිනා නයෙන ඡ ආගතා; ඉමස්මිං පන සුත්තෙ තෙයෙව දස්සනා පහාතබ්බෙහි සද්ධිං සත්තධා ආගතාති.[2] අයං තාව ආසවපදෙ වචනත්ථො චෙව පභෙදො ච.

සංවරපදෙ පන සංවරයතීති[3] සංවරො පිදහති නිවාරෙති[4] පවත්තිතුං න දෙතීති අත්ථො; තථා හි "අනුජානාමි භික්ඛවෙ දිවා පටිසල්ලී[5]යන්තෙන ද්වාරං සංවරිත්වා පටිසල්ලීයිතු"න්ති "සොතානං සංවරං බ්‍රූමි පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ[6]"ති ආදිසු[7] පිධානට්ඨෙන[8] සංවරමාහ. ස්වායං සංවරො පඤ්චවිධො හොති සීලසංවරො සති-ඤාණ-ඛන්ති-විරියසංවරොති.[9] තත්ථ "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො"ති අයං සීලසංවරො; පාතිමොක්ඛසීලං හි එත්ථ සංවරොති වුත්තං. "චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරමාපජ්ජතී"ති ආදිසු සතිසංවරො; සති හෙත්ථ සංවරොති වුත්තා. "සොතානං සංවරං බ්‍රූමි පඤ්ඤායෙතෙ පිධීයරෙ[6]"ති අයං ඤාණසංවරො; ඤාණං හෙත්ථ පිධීයරෙති ඉමිනා පිධානට්ඨෙන සංවරොති වුත්තං. "ඛමො හොති සීතස්ස" "උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙතී"ති ආදිනා පන[10] නයෙන ඉධෙව ඛන්තිවිරියසංවරා ආගතා; තෙසඤ්ච සබ්බාසවසංවරපරියායන්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන සඞ්ගහිතත්තා[11] සංවරභාවො වෙදිතබ්බො.

අපි ච පඤ්චවිධොපි අයං සංවරො ඉධ ආගතොයෙව. තත්ථ ඛන්තිවිරියසංවරා තාව වුත්තායෙව; "සො තඤ්ච අනාසනං තඤ්ච අගොචර"න්ති අයං පනෙත්ථ සීලසංවරො; "පටිසඞ්ඛා යොනිසො චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතො"ති අයං සතිසංවරො; සබ්බත්ථ පටිසඞ්ඛා ඤාණසංවරො; අගහිතග්ගහණෙන පන දස්සනං පටිසෙවනා භාවනා ච ඤාණසංවරො; පරියන්ති[12] එතෙන ධම්මාති පරියායො; උප්පත්තිං නිරොධං වා ගච්ඡන්තීති වුත්තං හොති; එත්තාවතා සබ්බාසවසංවරපරියායන්ති එත්ථ යං වත්තබ්බං තං වුත්තං හොති.

ඉදානි ජානතො අහන්ති ආදිසු ජානතොති ජානන්තස්ස; පස්සතොති පස්සන්තස්ස; ද්වෙපි පදානි එකත්ථානි බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං[13] එවං සන්තෙපි ජානතොති ඤාණලක්ඛණං උපාදාය පුග්ගලං නිද්දිසති; ජානනලක්ඛණං හි ඤාණං; පස්සතොති ඤාණප්පභාවං උපාදාය පස්සනප්පභාවං හි ඤාණං; ඤාණසමඞ්ගී පුග්ගලො චක්ඛුමා විය චක්ඛුනා රූපානි ඤාණෙන විවටෙ ධම්මෙ පස්සති; අපි ච යොනිසොමනසිකාරං උප්පාදෙතුං ජානතො අයොනිසොමනසිකාරො යථා න උප්පජ්ජති එවං පස්සතොති අයමෙත්ථ සාරො; තෙපි පනාචරියා

1. දස්සන s
2. ආගතා s.
3. සංවරියතීති b s.
4. නිවාරෙති b.
5. පටිසලලි b. පටිසල්ලී s e.
6. පිපීයරෙ e s පිහීරයෙ b.
7. නිච ආදිසු b නිආදිසු s.
8. පිධානත්ථෙන b s.
9. සංවරො. s.
10. ආදිනා s.
11. සංගහිතත්තා b s.
12. පරියායන්ති b. [
13. නානා e.

බහූ පපඤ්චෙ[1] භණන්ති තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ න යුජ්ජන්ති. ආසවානං ඛයන්ති ආසවප්පහානං ආසවානං අච්චන්තක්ඛයසමුප්පාදං ඛීණාකාරං නත්ථිභාවන්ති අයමෙව හි[2] ඉමස්මිඤ්ච සුත්තෙ "ආසවානං ඛයා අනාසවං චෙතොවිමුත්තින්"ති ආදීසු ච ආසවක්ඛයත්ථො; අඤ්ඤත්‍ර[3] පන මග්ගඵලනිබ්බානානිපි ආසවක්ඛයොති වුච්චන්ති; තථා හි:-

"සෙඛස්ස සික්ඛමානස්ස උජුමග්ගානුසාරිනො
ඛයස්මිං පඨමං ඤාණං තතො අඤ්ඤා අනන්තරා"ති:-

ආදීසු මග්ගො ආසවක්ඛයොති වුත්තො; "ආසවානං ඛයා සමණො හොතී"ති ආදීසු ඵලං:-

"පරවජ්ජානුපස්සිස්ස නිච්චං උජ්ඣානසඤ්ඤිනො
ආසවා තස්ස වඩ්ඪන්ති ආරා සො ආසවක්ඛයා"ති-

ආදීසු නිබ්බානං ආසවක්ඛයොති වුත්තං. නො අජානතො නො අපස්සතොති යො පන න ජානාති න පස්සති තස්ස නො වදාමීති අත්ථො; එතෙන යෙ අජානතො අපස්සතො[4] සංවරාදීහියෙව[5] සුද්ධිං වදන්ති තෙ පටික්ඛිත්තා හොන්ති; පුරිමෙන වා පදද්වයෙන උපායො වුත්තො ඉමිනා අනුපායපටිසෙධොති;[6] සඞ්ඛෙපෙන චෙත්ථ ඤාණං ආසවසංවරපරියායොති[7] දස්සිතං හොති.

ඉදානි යං ජානතො ආසවානං ඛයො හොති තං දස්සෙතුකාමො කිඤ්ච භික්ඛවෙ ජානතොති පුච්ඡං ආරභි; තත්ථ ජානනා බහුවිධා; දබ්බජාතිකො එව හි කොචි භික්ඛු ඡත්තං කාතුං ජානාති; කොචි චීවරාදීනං අඤ්ඤතරං; තස්ස ඊදිසානි කම්මානි වත්තසීසෙ ඨත්වා කරොන්තස්ස සා ජානනා මග්ගඵලානං පදට්ඨානං න හොතීති න වත්තබ්බා; යො පන සාසනෙ පබ්බජිත්වා වෙජ්ජකම්මාදීනි කාතුං ජානාති තස්සෙවං ජානතො ආසවා වඩ්ඪන්තියෙව.

තස්මා යං ජානතො පස්සතො ච[8] ආසවානං ඛයො හොති තදෙව දස්සෙන්තො ආහ:[9] යොනිසො ච මනසිකාරං අයොනිසො ච මනසිකාරන්ති. තත්ථ යොනිසො මනසිකාරො නාම උපායමනසිකාරො පථමනසිකාරො; අනිච්චාදීසු අනිච්චන්ති ආදිනා එව[10] නයෙන සච්චානුලොමිකෙන වා චිත්තස්ස ආවට්ටනා අන්වාවට්ටනා ආභොගො සමන්නාහාරො මනසිකාරො අයං වුච්චති යොනිසො මනසිකාරො.

අයොනිසො මනසිකාරොති අනුපායමනසිකාරො උප්පථමනසිකාරො; අනිච්චෙ නිච්චන්ති දුක්ඛෙ සුඛන්ති අනත්තනි අත්තාති අසුභෙ සුභන්ති අයොනිසො මනසිකාරො උප්පථමනසිකාරො සච්චපටිකූලෙන[11] වා චිත්තස්ස ආවට්ටනා අන්වාවට්ටනා ආභොගො

1. පපඤ්චා s.
2. අයමෙව s.
3. අඤ්ඤත්ථ. b.
4. අපස්සතොපි b s.
5. සංසාරාදීහියෙව 1.
6. පටිසෙධො. b.
7. ආසවානං සංවරපරියායොති s.
8. පස්සතො s.
9. දස්සෙන්තො s.
10. ආදිනා s.
11. සච්චපටිකූලෙන b.

සමන්නාහාරො මනසිකාරො අයං වුච්චති අයොනිසො මනසිකාරො'ති. එවං යොනිසො මනසිකාරං උප්පාදෙතුං ජානතො අයොනිසො මනසිකාරො ච[1] යථා න උප්පජ්ජති එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොති; ඉදානි ඉමස්සෙවත්ථස්ස යුත්තිං දස්සෙන්තො ආහ: අයොනිසො භික්ඛවෙ-පෙ-පහීයන්තීති[2] එත්ථ කිං වුත්තං හොති: යස්මා අයොනිසො මනසිකරොතො ආසවා උප්පජ්ජන්ති යොනිසො මනසිකරොතො පහීයන්ති තස්මා ජානිතබ්බං යොනිසො මනසිකාරං උප්පාදෙතුං ජානතො අයොනිසො මනසිකාරො ච[3] යථා න උප්පජ්ජති එවං පස්සතො ආසවානං ඛයො හොතීති. අයං තාවෙත්ථ සඞ්ඛෙපවණ්ණනා. අයං පන විත්ථාරො: තත්ථ යොනිසො අයොනිසො'ති ඉමෙහි තාව ද්වීහි පදෙහි ආබද්ධං[4] හොති උපරි සකලසුත්තං; වට්ටවිවට්ටවසෙන හි උපරි සකලසුත්තං වුත්තං.

අයොනිසො මනසිකාරමූලකඤ්ච වට්ටං යොනිසො මනසිකාරමූලකඤ්ච[5] විවට්ටං; කථං: අයොනිසො මනසිකාරො හි වඩ්ඪමානො ද්වෙ ධම්මෙ පරිපූරෙති අවිජ්ජඤ්ච භවතණ්හඤ්ච; අවිජ්ජාය ච සති අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා-පෙ-දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති; තණ්හාය සති තණ්හාපච්චයා උපාදානං-පෙ-සමුදයො හොතීති එවමයං[6] අයොනිසො මනසිකාරබහුලො පුග්ගලො වාතවෙගාභිඝාතෙන විප්පනට්ඨනාවා[7] විය, ගඞ්ගාවත්තෙ[8] පතිතගොකුලං විය චක්කයන්තෙ යුත්තබලිවද්දො විය ච පුනප්පුනං භවයොනිගතිවිඤ්ඤාණට්ඨිතිසත්තාවාසෙසු ආවට්ටපරිවට්ටං කරොති; එවං තාව අයොනිසො මනසිකාරමූලකං[9] වට්ටං. යොනිසො මනසිකාරො පන වඩ්ඪමානො "යොනිසො මනසිකාරසම්පන්නස්සෙතං භික්ඛවෙ භික්ඛුනො පාටිකඞ්ඛං අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං භාවෙස්සති අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං බහුලීකරිස්සතී"ති වචනතො සම්මාදිට්ඨිප්පමුඛං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං පරිපූරෙති; යා ච සම්මාදිට්ඨි සා විජ්ජාති තස්ස විජ්ජුප්පාදා අවිජ්ජානිරොධො[10] අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො -පෙ-එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතීති එවං යොනිසො මනසිකාරමූලකං[9] විවට්ටං වෙදිතබ්බං.

එවං ඉමෙහි ද්වීහි පදෙහි ආබද්ධං හොති උපරි සකලසුත්තං; එවං ආබද්ධෙ චෙත්ථ යස්මා පුබ්බෙ ආසවප්පහානං දස්සෙත්වා පච්ඡා උප්පත්ති වුච්චමානා න යුජ්ජති; න හි පහීනා පුන උප්පජ්ජන්ති; උප්පන්නානං පන පහානං යුජ්ජති; තස්මා උද්දෙසපටිලොමතොපි අයොනිසො භික්ඛවෙ මනසිකරොතොති ආදිමාහ. තත්ථ අයොනිසො මනසිකරොතොති වුත්තප්පකාරං අයොනිසො මනසිකාරං

1. මනසිකාරඤ්ච l.
2. පහීයන්තීති b s
3. මනසිකාරඤ්ච l.
4. ආවට්ටං t v w1 w2.
5. මූලකං e s.
6. එවං s එවං අයං b.
7. විප්පනට්ඨනාවා b s
8. ගඞ්ගාවට්ටෙ b s
9. මූලකඤ්ච b.
10. විජ්ජුප්පාදා e. l. s.

උප්පාදයතො; අනුප්පන්නා චෙව ආසවා උප්පජ්ජන්තීති එත්ථ යෙ පුබ්බෙ අප්පටිලද්ධපුබ්බං චීවරාදිං වා පච්චයං උපට්ඨාකසද්ධිවිහාරික[1] අන්තෙවාසිකානං වා අඤ්ඤතරං මනුඤ්ඤවත්ථුං[2] පටිලභිත්වා තං සුභං සුඛන්ති අයොනිසො මනසි කරොතො අඤ්ඤතරං[3] වා පන අනනුභූතපුබ්බං ආරම්මණං යථා[4] තථා වා අයොනිසො මනසි කරොතො ආසවා උප්පජ්ජන්ති තෙ අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බා; අඤ්ඤථා හි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අනුප්පන්නා නාම ආසවා න සන්ති; අනුභූතපුබ්බෙපි ච[5] වත්ථුම්හි ආරම්මණෙ වා යස්ස පකතිසුද්ධියා වා උද්දෙසපරිපුච්ඡාපරියත්තිනවකම්මයොනිසොමනසිකාරානං වා අඤ්ඤතරවසෙන පුබ්බෙ අනුප්පජ්ජිත්වා පච්ඡා තාදිසෙන පච්චයෙන සහසා උප්පජ්ජන්ති ඉමෙපි අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්තීති වෙදිතබ්බා. තෙස්වෙව පන වත්ථාරම්මණෙසු පුනප්පුනං උප්පජ්ජමානා උප්පන්නා පවඩ්ඪන්තීති වුච්චන්ති; ඉතො අඤ්ඤථා හි පඨමුප්පන්නානං වඩ්ඪි නාම නත්ථි.

යොනිසො ච ඛො භික්ඛවෙති එත්ථ පන යස්ස පකතිසුද්ධියා වා සෙය්‍යථාපි ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස භද්දාය ච කාපිලානියා උද්දෙසපරිපුච්ඡාදීහි වා කාරණෙහි ආසවා නුප්පජ්ජන්ති; සො පජානාති[6] න ඛො මෙ ආසවා මග්ගෙන සමුග්ඝාතං[7] ගතා හන්ද නෙසං සමුග්ඝාතාය[8] පටිපජ්ජාමීති;[9] තතො මග්ගභාවනාය සබ්බෙ සමුග්ඝාතෙති; තස්ස තෙ ආසවා අනුප්පන්නා න උප්පජ්ජන්තීති වුච්චන්ති. යස්ස පන කාරකස්සෙව සතො සතිසම්මොසෙන සහසා ආසවා උප්පජ්ජන්ති තතො සංවෙගමාපජ්ජිත්වා යොනිසො පදහතො තෙ ආසවෙ සමුච්ඡින්දති; තස්ස උප්පන්නා පහීයන්තීති වුච්චන්ති.

මණ්ඩලාරාමවාසිමහාතිස්සභූත[10]ත්ථෙරස්ස විය; සො කිර තස්මිංයෙව විහාරෙ උද්දෙසං ගණ්හාති;[11] අථස්ස ගාමෙ පිණ්ඩාය චරතො විසභාගාරම්මණෙ කිලෙසො උප්පජ්ජි; සො තං විපස්සනාය වික්ඛම්භෙත්වා විහාරං අගමාසි;[12] තස්ස සුපිනන්තෙනපි තං ආරම්මණං උපට්ඨාසි;[13] සො අයං කිලෙසො වඩ්ඪිත්වා අපායසංවත්තනිකො හොතීති සංවෙගං ජනෙත්වා ආචරියං ආපුච්ඡිත්වා විහාරා නික්ඛම්ම මහාසඞ්ඝරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ රාගපටිපක්ඛං අසුභකම්මට්ඨානං ගහෙත්වාගුම්බන්තරං පවිසිත්වා පංසුකූලචීවරං පත්ථරිත්වා[14] නිසජ්ජ[15] අනාගාමිමග්ගෙන පඤ්චකාමගුණරාගං[16] ඡින්දිත්වා උට්ඨාය ආචරියං වන්දිත්වා පුනදිවසෙ උද්දෙසමග්ගං පාපුණි; යෙ පන වත්තමානා-නුප්පන්නා තෙසං පටිපත්තියා පහානං නාම නත්ථි; ඉදානි උප්පන්නා ච

1 උපට්ඨාකසද්ධිවිහාරික b
2. මනුඤ්ඤං වත්ථුං b s
3. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං b s
4. යථාවා b.
5. අනනුභූත පුබ්බෙපි s.
6. සො ච ජානාති b i.
7. සමුග්ඝාටං s.
8 සමුඝාතාය s.
9. පටිපජ්ජිස්සාමීති e m2 p2 r.
10. වාසී මහාතිස්සභූතත s. තිස්සභූත b.
11. ගණ්හති s.
12. ආගමාසි b
13. න උපට්ඨාසි b.
14. සන්ථරිත්වා b.
15. නිසජ්ජ s.
16. ගුණිකාරාගං b s

ආසවා පහීයන්තීති ඉදමෙව පදං ගහෙත්වා යෙ තෙ ආසවා පහීයන්ති තෙසං නානප්පකාරතො අඤ්ඤම්පි පහානකාරණං ආවිකාතුං[1] දෙසනං විත්ථාරෙන්තො: **අත්ථි භික්ඛවෙ ආසවා දස්සනා පහාතබ්බාති** ආදිමාහ යථා තං දෙසනාපභෙදකුසලො ධම්මරාජා.

තත්ථ දස්සනා පහාතබ්බාති දස්සනෙන පහාතබ්බා; එස නයො සබ්බත්ථ. ඉදානි තානි පදානි අනුපුබ්බතො ව්‍යාකාතුකාමො; **කතමෙ ච භික්ඛවෙ ආසවා දස්සනා පහාතබ්බාති** පුච්ඡං කත්වා මූලපරියායවණ්ණනායං[2] වුත්තනයෙනෙව **ඉධ භික්ඛවෙ අස්සුතවා පුථුජ්ජනොති** පුග්ගලාධිට්ඨානං දෙසනං ආරභි.

තත්ථ **මනසිකරණීයෙ ධම්මෙ නප්පජානාතීති** ආවජ්ජිතබ්බෙ සමන්නාහරිතබ්බෙ ධම්මෙ නප්පජානාති; **අමනසිකරණීයෙති** තබ්බිපරීතෙ; එස නයො සෙසපදෙසු.[3] යස්මා පන[4] ඉමෙ ධම්මා මනසිකරණීයා ඉමෙ අමනසිකරණීයාති ධම්මතො නියමො නත්ථි; ආකාරතො පනත්ථි;[5] යෙනාකාරෙන මනසි කයිරමානා[6] අකුසලුප්පත්තිපදට්ඨානා හොන්ති තෙනාකාරෙන න මනසි කාතබ්බා; යෙන කුසලුප්පත්තිපදට්ඨානා හොන්ති තෙනාකාරෙන මනසි කාතබ්බා; තස්මා **යස්ස[7] භික්ඛවෙ ධම්මෙ මනසි කරොතො අනුප්පන්නො වා කාමාසවොති** ආදිමාහ. තත්ථ යස්සාති[8] යස්ස අස්සුතවතො පුථුජ්ජනස්ස; මනසිකරොතොති ආවජ්ජයතො සමන්නාහරන්තස්ස; අනුප්පන්නො වා කාමාසවොති එත්ථ වාසද්දො සමුච්චයත්ථො; න විකප්පත්ථො: තස්මා යථා "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා දිපදා වා -පෙ- තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති වුත්තෙන අපදා ච දිපදා[9] චාති අත්ථො; යථා ච භූතානං වා සත්තානං ඨිතියා සම්භවෙසීනං වා අනුග්ගහායා"ති වුත්තෙන භූතානඤ්ච සම්භවෙසීනඤ්චාති අත්ථො; යථා ච අග්ගිතො වා උදකතො වා මිථුභෙදතො වා"ති වුත්තෙන අග්ගිතො ච උදකතො ච මිථුභෙදතො චාති අත්ථො; එවමිධාපි අනුප්පන්නො ච කාමාසවො උප්පජ්ජති උප්පන්නො ච කාමාසවො පවඩ්ඪතීති අත්ථො දට්ඨබ්බො; එවං සෙසෙසු. එත්ථ ච **කාමාසවොති** පඤ්චකාමගුණිකො රාගො; **භවාසවොති** රූපාරූපභවෙ ඡන්දරාගො ඣානනිකන්ති ච සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතො; එවං දිට්ඨාසවොපි භවාසවෙ එව සමොධානං ගච්ඡති; **අවිජ්ජාසවොති** චතූසු[10] සච්චෙසු අඤ්ඤාණං; තත්ථ කාමගුණෙ අස්සාදතො මනසි කරොතො අනුප්පන්නො ච කාමාසවො උප්පජ්ජති උප්පන්නො ච පවඩ්ඪති; මහග්ගතධම්මෙ අස්සාදතො මනසි කරොතො අනුප්පන්නො ච භවාසවො උප්පජ්ජති උප්පන්නො ච පවඩ්ඪති; තීසු භූමීසු[11] ධම්මෙ[12]

1. ආවිකාතුං b s.
2. වණ්ණනාය s.
3. සෙසෙසු පදෙසු s සෙස
4. යස්මා a m2 p2 r. [පදෙසුපි b.
5. පන අත්ථි b s.
6. කාරයමානා w2 කරියමානා s.
7. යාසස b e.
8. යස්සාති b e.
9. ද්විපද b s.
10. චතුසු b s.
11. භූමිසු b s.
12. ධම්මෙසු s.

චතුබ්බි[1] පල්ලාසපදට්ඨානභාවෙන මනසි කරොතො අනුප්පන්නො ච අවිජ්ජාසවො උප්පජ්ජති උප්පන්නො ච පවඩ්ඪතීති වෙදිතබ්බො. වුත්තනයපච්චනීකතො සුක්කපක්ඛො විත්ථාරෙතබ්බො.

කස්මා පන තයො එව ආසවා ඉධ වුත්තාති; විමොක්ඛපටිපක්ඛතො; අප්පණිහිතවිමොක්ඛපටිපක්ඛො හි කාමාසවො; අනිමිත්තසුඤ්ඤතපටිපක්ඛා[2] ඉතරෙ; තස්මා ඉමෙ තයො ආසවෙ උප්පාදෙන්තා තිණ්ණං විමොක්ඛානං අභාගිනො හොන්ති අනුප්පාදෙන්තා භාගිනොති එතමත්ථං දස්සෙන්තෙන තයො එව වුත්තාති වෙදිතබ්බා; දිට්ඨාසවොපි වා එත්ථ වුත්තොයෙවාති වණ්ණිතමෙතං.

තස්ස අමනසිකරණීයානං ධම්මානං මනසිකාරාති මනසිකාරහෙතු; යස්මා තෙ ධම්මෙ මනසි කරොති තස්මාති වුත්තං හොති; එසනයො දුතියපදෙපි[3] අනුප්පන්නා චෙව ආසවා උප්පජ්ජන්ති උප්පන්නා ච ආසවා පවඩ්ඪන්තීති හෙට්ඨා වුත්තආසවානංයෙව අභෙදතො නිගමනමෙතං.

එත්තාවතා යො අයං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය දස්සනා පහාතබ්බෙ[4] ආසවෙ නිද්දිසිතුං අස්සුතවා පුථුජ්ජනො වුත්තො සො යස්මා අයොනිසො භික්ඛවෙ මනසි කරොතො අනුප්පන්නා චෙව ආසවා උප්පජ්ජන්තීති එවං සාමඤ්ඤතො වුත්තානං අයොනිසො මනසිකාරපච්චයානං කාමාසවාදීනම්පි අධිට්ඨානං; තස්මා තෙපි ආසවෙ තෙනෙව පුග්ගලෙන දස්සෙත්වා ඉදානි දස්සනා[5] පහාතබ්බෙ ආසවෙ දස්සෙන්තො; සො එවං අයොනිසො මනසි කරොති අහොසිං නු ඛො අහන්ති ආදිමාහ. විචිකිච්ඡාසීසෙන චෙත්ථ දිට්ඨාසවම්පි දස්සෙතුං ඉමං දෙසනං ආරභි.

තස්සත්ථො: යස්සෙතෙ ඉමිනා වුත්තනයෙන ආසවා උප්පජ්ජන්ති සො පුථුජ්ජනො යො චායං අස්සුතවාති ආදිනා නයෙන වුත්තො සො පුථුජ්ජනො එවං අයොනිසො අනුපායෙන උප්පථෙන මනසි කරොති; කථං: අහොසිං නු ඛො-පෙ-සො කුහිං ගාමී භවිස්සතීති; කිං වුත්තං හොති: සො එවං අයොනිසො මනසි කරොති යථාස්ස අයං[6] අහොසිං නු ඛොති ආදිනා නයෙන වුත්තා සොළසවිභාගා[7] විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති;[8] තත්ථ අහොසිං නු ඛො න නු ඛොති සස්සතාකාරඤ්ච අධිච්චසමුප්පත්තිආකාරඤ්ච නිස්සාය අතීතෙ අත්තනො විජ්ජමානතඤ්ච[9] අවිජ්ජමානතඤ්ච කඞ්ඛති; කිං කාරණන්ති න වත්තබ්බං; උම්මත්තකො විය[10] බාලපුථුජ්ජනො යථා වා තථා වා පවත්තති; අපි ච අයොනිසො මනසිකාරොයෙවෙත්ථ කාරණං; එවං

---

1. චතුච b s.
2. අනිමිත්ත සුඤ්ඤත විමොක්ඛපටිපක්ඛා b.
3. දුතියපදෙසු s.
4. දෙසනාය පහාතබ්බෙ s.
5. දස්සනාය s.
6. යථාස්ස අහං a c m2 p2r s.
7. සොළසවිධාපි b s.
8. උප්පජ්ජතීති b
9. විජ්ජමානතං b.
10. වියසි. b

අයොනිසො මනසිකාරසස පන කිං කාරණනති: සෙවව පුථුජජනභාවො අරියානං අදසසනාදීනි වා; නනු ච පුථුජජනො යොනිසොපි[1] මනසි කරොතීති: කො වා එවමාහ න[2] මනසි කරොතීති; න පන තතථ පුථුජජනභාවො කාරණං; සදධමමසවනකලයාණමිතතතාදීනි තතථ කාරණානි; න හි මචඡමංසාදීනි අතතනො[3] පකතියා සුගනධානි; අභිසඞඛාරපපචචයා පන සුගනධානිපි හොනති.

කිනනු ඛො අහොසිනති ජාතිලිඞගුපපතතියො නිසසාය ඛතතියො නු ඛො අහොසිං බ්‍රාහමණවෙසසසුදදගහටඨපබබජිතදෙවමනුසසානං අඤඤතරොති කඞඛති; **කථනනු ඛොති** සණඨානාකාරං නිසසාය දීඝො නු ඛො අහොසිං රසසඔදාතකණහපපමාණිකඅපපමාණිකාදීනං[4] අඤඤතරොති කඞඛති; කෙචි පන ඉසසරනිමමානාදිං[5] නිසසාය කෙන නු ඛො කාරණෙන අහොසිනති හෙතුතො කඞඛතීති වදනති. **කිං හුතවා කිං අහොසිනති** ජාති ආදීනි නිසසාය ඛතතියො හුතවා නු ඛො බ්‍රාහමණො අහොසිං-පෙ-දෙවො හුතවා මනුසෙසාති අතතනො පරමපරං කඞඛති; සබබතෙථව පන **අදධානනති** කාලාධිවචනමෙතං; **භවිසසාම නු ඛො න නු ඛොති** සසසතාකාරඤච උචෙඡදාකාරඤච නිසසාය අනාගතෙ අතතනො විජජමානතඤච අවිජජමානතඤච කඞඛති; සෙසමෙතථ වුතතනයමෙව.

එතරහි වා පචචුපපනනං අදධානනති ඉදානි වා පටිසනධිමාදිං කතවා චුතිපරියනතං සබබමපි වතතමානකාලං ගහෙතවා; **අජඣතතං කථංකථී හොතීති** අතතනො ඛනෙධසු විචිකිචඡී[6] හොති; **අහං[7] නු ඛොසමීති[8]** අතතනො අතථිභාවං කඞඛති; **යුතතං පනෙතනති**: යුතතං[9] අයුතතනති කා එතථ චිනතා; අපි චෙතථ ඉදං වතථුමපි උදාහරනති; චුලලමාතාය[10] කිර පුතෙතා මුණඩො, මහාමාතාය පුතෙතා අමුණඩො, තං පුතතං මුණඩෙසුං, සො උටඨාය අහං නු ඛො චුලලමාතාය පුතෙතාති[11] චිනෙතසි; එවං අහං නු ඛොසමීති කඞඛා හොති. **නො නු ඛොසමීති** අතතනො නතථිභාවං කඞඛති: තතරාපි ඉදං වතථු: එකො කිර මචෙඡ ගණහනෙතා උදකෙ චිරටඨානෙන සීතිභූතං අතතනො ඌරුං මචෙඡාති චිනෙතතවා පහරි; අපරො සුසානපසෙස ඛෙතතං රකඛනෙතා භීතො සඞකුටිතො සයි; සො පටිබුජඣිතවා[12] අතතනො ජණණුකානි වෙ යකඛාති චිනෙතතවා පහරි; එවං නො නු ඛොසමීති කඞඛති. **කිනනු ඛොති[13]** ඛතතියොව සමානො අතතනො ඛතතියභාවං කඞඛති; එස නයො සෙසෙසු පි.[14] දෙවො පන සමානො දෙවභාවං අජානනෙතා නාම නතථි;

1. පුථුජජනොපි යොනිසො b s.
2. කොච එවමාහ s.
3. අතතනො අතතනො b.
4. කණහපපමාණිකාදීනං b.
5. ඉසසරනිමමානාදීනි s
6. ඛනෙධසු විචිකිචෙඡා b විචිකිචඡ s. ඛනෙධසෙව ච විචිකිචඡී t e.
7. කිං අහං s.
8. ඛොඅසමීති e.
9. යුතතං පනෙතං b.
10. චුලමාතාය b.
11. චුලමාතාපුතෙතාති b.
12. පටිබුජඣිතවා s.
13. කිනනු ඛොසමීති b.
14. සෙසෙසු b s.

සොපි පන[1] අහං රූපී නු ඛො අරූපී නු ඛොති[2] ආදිනා නයෙන කඞ්ඛති; ඛත්තියාදයො කස්මා න ජානන්තීති චෙ: අපච්චක්ඛා[3] තෙසං තත්‍ථ තත්‍ථ කුලෙ උප්පත්ති[4]; ගහට්ඨාපි ච පොතලිකාදයො[5] පබ්බජිතසඤ්ඤිනො; පබ්බජිතාපි කුප්පං නු ඛො මෙ[6] කම්මන්ති ආදිනා නයෙන ගහට්ඨසඤ්ඤිනො; මනුස්සාපි ච රාජානො විය අත්තනි දෙවසඤ්ඤිනො හොන්ති.

කථං නු ඛොස්මීති වුත්තනයමෙව. කෙවලං එත්‍ථ[7] අබ්භන්තරෙ ජීවො නාම අත්‍ථීති ගහෙත්වා තස්ස සණ්ඨානාකාරං නිස්සාය දීඝො නු ඛොස්මි රස්සචතුරංසඡළංස[8] අට්ඨංසසොළසංසාදීනං අඤ්ඤතරප්පකාරොති කඞ්ඛන්තො කථං නු ඛොස්මීති කඞ්ඛතීති[9] වෙදිතබ්බො. සරීරසණ්ඨානං පන[10] පච්චුප්පන්නං අජානන්තො නාම නත්‍ථි. **කුතො ආගතො සො කුහිං ගාමී භවිස්සතීති** අත්තභාවස්ස ආගතිගතිට්ඨානං[11] කඞ්ඛති; එවං සොළසප්පභෙදං විචිකිච්ඡං දස්සෙත්වා ඉදානි යං ඉමිනා විචිකිච්ඡාසීසෙන දිට්ඨාසවං දස්සෙතුං අයං දෙසනා ආරද්ධා තං දස්සෙන්තො; **තස්ස එවං අයොනිසො මනසි කරොතො ඡන්නං දිට්ඨීනන්ති** ආදිමාහ. තස්ස[12] පුග්ගලස්ස යථා අයං විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති එවං අයොනිසො මනසි කරොතො තස්සෙව සවිචිකිච්ඡස්ස අයොනිසො මනසිකාරස්ස ථාමගතත්තා ඡන්නං දිට්ඨීනං අඤ්ඤතරා දිට්ඨි උප්පජ්ජතීති වුත්තං හොති; තත්‍ථ සබ්බපදෙසු වාසද්දො විකප්පත්‍ථො; එවං වා එවං වා දිට්ඨි[13] උප්පජ්ජතීති වුත්තං හොති; **අත්‍ථි මෙ අත්තාති** වෙත්‍ථ[14] සස්සතදිට්ඨි සබ්බකාලෙසු අත්තනො[15] අත්‍ථිතං ගණ්හාති; **සච්චතො ථෙතතොති** භූතතො ච ථිරතො ච; ඉදං[16] සච්චන්ති සුට්ඨු[17] දළ්හභාවෙනාති වුත්තං හොති.

නත්‍ථි මෙ අත්තාති අයං පන උච්ඡෙදදිට්ඨි; සතො සත්තස්ස තත්‍ථ තත්‍ථ විභවග්ගහණතො[18] අථවා පුරිමාපි තීසු කාලෙසු අත්‍ථීති ගහණතො[19] සස්සතදිට්ඨි; පච්චුප්පන්නමෙව අත්‍ථීති ගණ්හන්තී උච්ඡෙදදිට්ඨි; පච්ඡිමාපි අතීතානාගතෙසු නත්‍ථීති ගණ්හනතො භස්මන්තා[20] ආහුතියොති[21] ගහිතදිට්ඨිකානං විය උච්ඡෙදදිට්ඨි; අතීතෙ එව නත්‍ථීති ගණ්හන්තී අධිච්චසමුප්පන්නිකස්සෙව[22] සස්සතදිට්ඨි.

අත්තනාව අත්තානං සඤ්ජානාමීති සඤ්ඤාක්ඛන්ධසීසෙන ඛන්ධෙ අත්තාති ගහෙත්වා සඤ්ඤාය අවසෙසක්ඛන්ධෙ සඤ්ජානතො ඉමිනා අත්තනා ඉමං අත්තානං සඤ්ජානාමීති හොති.

---

1. සොපිතං පන s
2. රූපිනුඛොති b.
3. අප්පච්චක්ඛා b. s.
4. උප්පත්ති. b. e. s.
5. ගහට්ඨාපි පොට්ඨිල්ලකාදයො. s
6. නුඛො. s.
7. කෙවලමෙත්‍ථ. b. කෙවලංහෙත්‍ථ. s.
8. රස්සචතුරස්ස ඡළංස b.
9. ඛොස්මීති s
10. සණ්ඨානං. s
11. ආගතාගතට්ඨානං. s
12. තත්‍ථස්ස. b
13. එවං වා දිට්ඨි. 1 e
14. එත්‍ථ. e.
15. අත්තනො අත්තනො s.
16. එවං. s
17. භූතංතා සුට්ඨු. b
18. විභවග්ගහණතො. b
19. ගණ්හනතො m1.
20. භස්සන්තා. m2. p2. r.
21. භස්මන්තාහුතියොති b
22. අධිච්චසමුප්පත්තිකස්සෙව. b.

අත්තනාව අත්තානන්ති සඤ්ඤාක්ඛන්ධංයෙව අත්තාති ගහෙත්වා ඉතරෙ චත්තාරොපි[1] අනත්තාති ගහෙත්වා සඤ්ඤාය තෙ සඤ්ජානතො එවං හොති; **අනත්තනාව අත්තානන්ති** සඤ්ඤාක්ඛන්ධං අනත්තාති ඉතරෙ ච[2] චත්තාරො අත්තාති ගහෙත්වා සඤ්ඤාය තෙ සඤ්ජානතො එවං හොති; සබ්බාපි සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨියොව.

වදෙ වෙදෙය්‍යොති ආදයො පන සස්සතදිට්ඨියා එව අභිනිවෙසාකාරා; තත්ථ වදතීති වදෙ වචීකම්මස්ස කාරකොති වුත්තං හොති; වෙදියතීති[3] වෙදෙය්‍යො ජානාති අනුභවති චාති වුත්තං හොති; කිං වෙදෙතීති තත්‍ර තත්‍ර කල්‍යාණපාපකානං කම්මානං විපාකං පටිසංවෙදෙති; **තත්‍ර තත්‍රාති** තෙසු තෙසු යොනිගතිඨිතිනිවාසනිකායෙසු ආරම්මණෙසු වා; **නිච්චොති** උප්පාදවයරහිතො; **ධුවොති** ථිරො සාරභූතො; **සස්සතොති** සබ්බකාලිකො; **අවිපරිණාමධම්මොති** අත්තනො පකතිභාවං අවිජහනධම්මො; කකණ්ටකො විය නානප්පකාරතං න ආපජ්ජති;[4] **සස්සතිසමන්ති** චන්දසූරියසමුද්දමහාපඨවීපබ්බතා ලොකවොහාරෙන සස්සතියොති වුච්චන්ති; සස්සතීහි සමං සස්සතිසමං: යාව සස්සතියො තිට්ඨන්ති තාව තථෙව ඨස්සතීති ගණ්හතො එවං දිට්ඨි හොති; **ඉදං වුච්චති භික්ඛවෙ දිට්ඨිගතන්ති** ආදීසු **ඉදන්ති** ඉදානි වත්තබ්බස්ස පච්චක්ඛනිදස්සනං; දිට්ඨිගතසම්බන්ධෙන ච ඉදං[5] වුත්තං, න දිට්ඨිසම්බන්ධෙන. එත්ථ හි[6] දිට්ඨියෙව **දිට්ඨිගතං** ගූථගතං විය; දිට්ඨීසු වා ගතං ඉදං දස්සනං ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිඅන්තොගධත්තාතිපි දිට්ඨිගතං;[7] දිට්ඨියා වා ගතං දිට්ඨිගතං; ඉදං හි අත්ථි මෙ අත්තාති ආදි දිට්ඨියා ගමනමත්තමෙව; නත්ථෙත්ථ අත්තා වා නිච්චො වා කොචීති වුත්තං හොති.

සා චායං[8] **දිට්ඨි** දුන්නිග්ගමනට්ඨෙන **ගහනං**; දුරතික්කමනට්ඨෙන[9] සප්පටිභයට්ඨෙන ච **කන්තාරො**; දුබ්භික්ඛකන්තාරවාළකන්තාරාදයො විය; සම්මාදිට්ඨියා විනිවිජ්ඣනට්ඨෙන විලොමට්ඨෙන[10] වා **විසූකං**; කදාචි සස්සතස්ස කදාචි උච්ඡෙදස්ස ගහණතො විරූපං ඵන්දිතන්ති **විප්ඵන්දිතං**; බන්ධනට්ඨෙන **සංයොජනං**; තෙනාහ දිට්ඨිගහනං[11] දිට්ඨිසංයොජනන්ති.

ඉදානස්සා[12] තමෙව බන්ධනට්ඨං[13] දස්සෙන්තො; **දිට්ඨිසංයොජනසංයුත්තොති** ආදිමාහ තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො; ඉමිනා දිට්ඨිසංයොජනෙන සංයුත්තො පුථුජ්ජනො එතෙහි ජාතිආදීහි න පරිමුච්චති;[14] කිං වා බහුනා; සකලවට්ටදුක්ඛතොපි න මුච්චතීති.

---

1. ඉතරෙ ච චත්තාරො. s
2. ඉතරෙ. b.
3. වෙදයතීති b s
4. නානප්පකාරතං. නාපජ්ජති b s.
5. ඉදන්ති. b s
6. එත්ථ ච. b s.
7. අන්තොගධත්තා. l
8. සචායං. a m2 p1 r w1
9. දුරතික්කමනෙන. b දුර. s
10. විලොමනත්ථෙන. b. s
11. දිට්ඨිගහනං-පෙ-b.
12. ඉදානිස්ස. b. s
13. බන්ධනත්ථං. b s
14. න පරිමුච්චතීති. b.

එවං ජිප්පභෙදං දිට්ඨාසවං දස්සෙත්වා යස්මා සීලබ්බතපරාමාසො කාමාසවාදිවචනෙනෙව[1] දස්සිතො හොති, කාමසුඛඤ්හි භවසුඛං[2] භවවිසුද්ධිඅත්ථඤ්ච, අවිජ්ජාය අභිභූතා ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණා සීලබ්බතානි පරාමසන්ති; තස්මා තං අදස්සෙත්වා දිට්ඨිගහණෙන වා තස්ස ගහිතත්තාපි තං අදස්සෙත්වාව ඉදානි යො පුග්ගලො දස්සනා පහාතබ්බෙ ආසවෙ පජහති තං දස්සෙත්වා තෙසං ආසවානං පහානං දස්සෙතුං පුබ්බෙ වා අයොනිසො මනසි කරොතො පුථුජ්ජනස්ස තෙසං උප්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තබ්බිපරීතස්ස පහානං දස්සෙතුං **සුතවා ච ඛො භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යාව සො ඉදං දුක්ඛන්ති ආගච්ඡති තාව හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ච වුත්තපච්චනීකනයෙන ච[3] වෙදිතබ්බො.

පච්චනීකනයෙන ච[4] සබ්බාකාරෙන අරියධම්මස්ස අකොවිද අවිනීතපච්චනීකතො[5] අයං සුතවා **අරියසාවකො අරියධම්මස්ස කොවිදො අරියධම්මෙ ච[6] සුවිනීතොති** වෙදිතබ්බො.

අපි ච ඛො සිඛාප්පත්තවිපස්සනාතොප්පභුති[7] යාව ගොත්‍රභු තාව තදනුරූපෙන අත්ථෙන අයං අරියසාවකො[8] වෙදිතබ්බො.[9] **සො ඉදං දුක්ඛන්ති යොනිසො මනසිකරොතීති** ආදිසු පන අයං[10] අත්ථවිභාවනා: සො චතුසච්ච[11]කම්මට්ඨානිකො අරියසාවකො තණ්හාවජ්ජා තෙභූමකා[12] ඛන්ධා දුක්ඛං, තණ්හා දුක්ඛසමුදයො, උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධො, නිරොධසම්පාපකො මග්ගොති, එවං පුබ්බෙව ආචරියසන්තිකෙ උග්ගහිතචතුසච්චකම්මට්ඨානො අපරෙන සමයෙන විපස්සනාමග්ගං සමාරූළ්හො සමානො තෙ තෙභූමකෙ ඛන්ධෙ ඉදං දුක්ඛන්ති යොනිසො මනසි කරොති උපායෙන පථෙන සමන්නාහරති චෙව විපස්සති ච; එත්ථ හි යාව සොතාපත්තිමග්ගා තාව මනසිකාරසීසෙනෙව[13] විපස්සනා වුත්තා; යා පනායං තස්සෙව දුක්ඛස්ස සමුට්ඨාපිකා පභාවිකා[14] තණ්හා අයං සමුදයොති යොනිසො මනසි කරොති.

යස්මා පන ඉදං[15] දුක්ඛඤ්ච සමුදයො ච ඉදං ඨානං පත්වා නිරුජ්ඣන්ති නප්පවත්තන්ති තස්මා යදිදං නිබ්බානං නාම[16] අයං දුක්ඛනිරොධොති යොනිසො මනසි කරොති; නිරොධසම්පාපකං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති යොනිසො මනසි කරොති උපායෙන පථෙන සමන්නාහරති චෙව විපස්සති

---

1. කාමාසවාදිවසෙනෙව. s.
2. භවසුඛ. b. s.
3. වුත්තපච්චනීකතො. s. වුත්තප්පච්චනීකතො. b.
4. පච්චනීකනයෙන පන s පච්චනීකතො ච. b.
5. අකොවිදවිනීතපච්චනීකතො. b.
6. අරියධම්මෙ. b e s. ; සිඛාපත්ත. b.
7. සික්ඛාපත්ත විපස්සනතොපභුති s
8. අරියසංවකොති. b s.
9. වෙදිතබ්බාති. s.
10. අයං පන. s.
11. චතුස්සච්ච. b
12. තෙභූමිකා. s
13. සීසෙන ච. b
14. ච භවිකා s. සම්භාවිකා. b
15. පන. b.
16. නිබ්බානං. a. m2 p2.

ච; තත්‍රායං උපායො: අභිනිවෙසො නාම වට්ටෙ හොති විවට්ටෙ නත්ථි; / තස්මා අයං අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතූති ආදිනා නයෙන සකසන්තතියං චත්තාරි භූතානි තදනුසාරෙන උපාදාරූපානි ච පරිග්ගහෙත්වා[1] අයං රූපක්ඛන්ධොති වවත්ථපෙති; තං වවත්ථාපයතො උප්පන්නෙ තදාරම්මණෙ චිත්තචෙතසිකෙ ධම්මෙ ඉමෙ චත්තාරො අරූපක්ඛන්ධාති වවත්ථපෙති; තතො ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා දුක්ඛන්ති වවත්ථපෙති; තෙ පන සඞ්ඛෙපතො නාමඤ්ච රූපඤ්චාති ද්වෙ භාගා එව[2] හොන්ති; ඉදඤ්ච නාමරූපං සහෙතු සප්පච්චයං[3] උප්පජ්ජති තස්ස අයං හෙතු අයං පච්චයොති අවිජ්ජාභවතණ්හාකම්මාහාරාදිකෙ හෙතුපච්චයෙ[4] වවත්ථපෙති; තතො තෙසං පච්චයානඤ්ච පච්චයුප්පන්නධම්මානඤ්ච යථාවසරසලක්ඛණං වවත්ථපෙත්වා ඉමෙ ධම්මා අහුත්වා හොන්තීති අනිච්චලක්ඛණං ආරොපෙති; උදයබ්බයපීළිතත්තා[5] දුක්ඛාති දුක්ඛලක්ඛණං ආරොපෙති, අවසවත්තනතො අනත්තාති අනත්තලක්ඛණං ආරොපෙති, එවං තීණි ලක්ඛණානි ආරොපෙත්වා පටිපාටියා විපස්සනං පවත්තෙන්තො සොතාපත්තිමග්ගං පාපුණාති; තස්මිං ඛණෙ චත්තාරි සච්චානි එකපටිවෙධෙනෙව පටිවිජ්ඣති එකාභිසමයෙන අභිසමෙති; දුක්ඛං පරිඤ්ඤාපටිවෙධෙන පටිවිජ්ඣති; සමුදයං පහානපටිවෙධෙන; නිරොධං සච්ඡිකිරියාපටිවෙධෙන; මග්ගං භාවනාපටිවෙධෙන; දුක්ඛඤ්ච පරිඤ්ඤාභිසමයෙන අභිසමෙති–පෙ–මග්ගං භාවනාභිසමයෙන අභිසමෙති; නො ච ඛො අඤ්ඤමඤ්ඤෙන ඤාණෙන; එකඤාණෙනෙව හි එස නිරොධං ආරම්මණතො සෙසානි කිච්චතො පටිවිජ්ඣති චෙව අභිසමෙති ච; නාහිස්ස[6] තස්මිං සමයෙ එවං හොති අහං[7] දුක්ඛං පරිජානාමීති වා–පෙ–මග්ගං භාවෙමීති වාති; අපි ච ඛ්වස්ස[8] ආරම්මණං කත්වා පටිවෙධවසෙන නිරොධං සච්ඡිකරොතොයෙව[9] තං ඤාණං දුක්ඛ[10] පරිඤ්ඤාකිච්චම්පි සමුදය[11] පහානකිච්චම්පි මග්ග[12] භාවනාකිච්චම්පි කරොතියෙව; තස්සෙවං[13] උපායෙන යොනිසො මනසි කරොතො තීණි සංයොජනානි පහීයන්ති වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි අට්ඨවත්ථුකා විචිකිච්ඡා සීලෙන සුද්ධි වතෙන සුද්ධීති සීලවතානං[14] පරාමසනකා සීලබ්බතපරාමාසොති.

තත්ථ චතූසු ආසවෙසු සක්කායදිට්ඨිසීලබ්බතපරාමාසා[15] දිට්ඨාසවෙන සඞ්ගහිතත්තා ආසවා චෙව සංයොජනා ච; විචිකිච්ඡා සංයොජනමෙව න ආසවො;[16] දස්සනා පහාතබ්බා ආසවාති එත්ථ ච[17]

1. පරිග්ගහිත්වා. b.
2. යෙව. b.
3. සප්පච්චයා. l. e. සපච්චයං. s.
4. හෙතුපච්චයෙව. s.
5. උදයබ්බයපීළිතත්තා. b
   උදයවය. s.
6. නාභිතස්ස. s.
7. හොති. b.
8. ඛවාස්ස. s.
9. කරොතො එව. b
10. දුක්ඛං. b.
11. සමුදයං. b.
12. මග්ගං. b
13. තස්සෙතං p2. r. තස්සෙව. b s.
14. සීලබ්බතානං. b.
15. පරාමාසානං. b
16. න ආසවා. b.
17. එත්ථ. b, s.

පරියාපන්නත්තා පන ආසවාති. **ඉමෙ වුච්චන්ති දස්සනා පහාතබ්බාති** ඉමෙ සක්කායදිට්ඨිආදයො දස්සනා පහාතබ්බා නාම ආසවාති දස්සෙන්තො ආහ. අථවා යා අයං ජානතං දිට්ඨීනං අඤ්ඤතරා දිට්ඨි උප්පජ්ජතීති එවං සරූපෙනෙව සක්කායදිට්ඨි විභත්තා, තං සන්ධාය, **ඉමෙ වුච්චන්ති භික්ඛවෙති**; සා ච යස්මා සහජාතපහානෙකට්ඨෙහි සද්ධිං පහීයති; දිට්ඨාසවෙ හි පහීයමානෙ තං සහජාතො වා[1] චතූසු දිට්ඨිසම්පයුත්තචිත්තෙසු කාමාසවොපි අවිජ්ජාසවොපි පහීයති; පහානෙකට්ඨො[2] පන චතූසු දිට්ඨිවිප්පයුත්තෙසු නාගසුපණ්ණාදිසමිද්ධි[3]පත්ථනාවසෙන උප්පජ්ජමානො භවාසවො තෙනෙව සම්පයුත්තො අවිජ්ජාසවොපි ද්වීසු දොමනස්සචිත්තෙසු පාණාතිපාතාදිනිබ්බත්තනකො අවිජ්ජාසවොපි තථා විචිකිච්ඡාචිත්තසම්පයුත්ත[4]අවිජ්ජාසවොපීති එවං සබ්බථාපි අවසෙසා තයොපි ආසවා පහීයන්ති, තස්මා බහුවචනනිද්දෙසො කතොති එවමෙත්ථ[5] අත්ථො වෙදිතබ්බො; එස පොරාණානං අධිප්පායො.

දස්සනා පහාතබ්බාති දස්සනං නාම සොතාපත්තිමග්ගො තෙන පහාතබ්බාති අත්ථො; කස්මා සොතාපත්තිමග්ගො දස්සනං? පඨමං නිබ්බානදස්සනතො; නනු ගොත්‍රභු[6] පඨමතරං පස්සතීති: නො න පස්සති; දිස්වා කාතබ්බකිච්චං පන න කරොති සංයොජනානං අප්පහානතො; තස්මා පස්සතීති න වත්තබ්බො; යත්ථ කත්ථචි රාජානං දිස්වාපි පණ්ණාකාරං දත්වා කිච්චනිප්ඵත්තියා අදිට්ඨත්තා අජ්ජාපි රාජානං න පස්සාමීති වදන්තො ගාමවාසිපුරිසො චෙත්ථ නිදස්සනං. එවං දස්සනෙන පහාතබ්බෙ ආසවෙ දස්සෙත්වා ඉදානි තදනන්තරුද්දිට්ඨෙ[7] සංවරා පහාතබ්බෙ දස්සෙතුං **කතමෙ ච භික්ඛවෙ ආසවා සංවරා පහාතබ්බාති** ආහ. එවං සබ්බත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

ඉතො පරං හි අත්ථමත්තමෙව, වණ්ණයිස්සාම. නනු ච දස්සනෙන භාවනායාති ඉමෙහි ද්වීහි අප්පහාතබ්බා[8] ආසවා නාම නත්ථි අථ කස්මා විසුං සංවරාදීහි පහාතබ්බෙ දස්සෙතීති: සංවරාදීහි පුබ්බභාගෙ වික්ඛම්භිතා ආසවා චතූහි මග්ගෙහි සමුග්ඝාතං ගච්ඡන්ති; තස්මා තෙසං මග්ගානං පුබ්බභාගෙ ඉමෙහි පඤ්චහාකාරෙහි වික්ඛම්භනප්පහානං දස්සෙන්තො එවමාහ. තස්මා යො චායං වුත්තො පඨමො දස්සනමග්ගොයෙව; ඉදානි භාවනානාමෙන වුච්චිස්සන්ති[9] තයො මග්ගා; තෙසං සබ්බෙසම්පි අයං පුබ්බභාගපටිපදාති[10] වෙදිතබ්බා. තත්ථ **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ; **පටිසඞ්ඛාති** පටිසඞ්ඛාය; තත්ථායං සඞ්ඛාසද්දො ඤාණකොට්ඨාසපඤ්ඤත්ති

1. තං සහජාතොව b ජාතො. s
2. පහානෙකත්ථෙ l.
3. සමිද්ධි. b.
4. සම්පයුත්තො. s.
5. එවමෙත්ථ. b. s.
6. ගොත්‍රභූ. s.
7. තදනන්තරං නිද්දිට්ඨෙ s
8. අප්පහාතබ්බා. s.
9. බුජ්ඣිස්සන්ති. b.
10. පුබ්බභාගපටිපදාති. b.

ගණනාසු[1] දිස්සති. "සඞ්ඛායෙකං පටිසෙවතී"ති ආදීසු හි ඤාණෙ දිස්සති; "පපඤ්චසඤ්ඤාසඞ්ඛා සමුදාචරන්තී"ති ආදීසු කොට්ඨාසෙ; "තෙසං තෙසං ධම්මානං සඞ්ඛා සමඤ්ඤා"ති ආදීසු පඤ්ඤත්තියං; "න සුකරං සඞ්ඛාතු"න්ති ආදීසු ගණනායං; ඉධ පන ඤාණෙ දට්ඨබ්බා. **පටිසඞ්ඛා යොනිසොති**[2] උපායෙන පථෙන පටිසඞ්ඛාය ඤත්වා පච්චවෙක්ඛිත්වාති අත්ථො; එත්ථ ච අසංවරෙ ආදීනවපටිසඞ්ඛා යොනිසො පටිසඞ්ඛාති වෙදිතබ්බා; සා චායං[3] "වරං භික්ඛවෙ තත්තාය අයොසලාකාය ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සජොතිභූතාය චක්ඛුන්ද්‍රියං සම්පලිමට්ඨං න ත්වෙව චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රූපෙසු අනුබ්‍යඤ්ජනසො නිමිත්තග්ගාහො"ති ආදිනා ආදිත්තපරියායෙන[4] වෙදිතබ්බා

චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතො විහරතීති එත්ථ චක්ඛුමෙව ඉන්ද්‍රියං චක්ඛුන්ද්‍රියං; සංවරණතො සංවරො; පිදහනතො ථකනතොති[5] වුත්තං හොති; සතියා එතං අධිවචනං චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරො චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරො; තිත්ථනාකො ආවාටකච්ඡපො වනම්හිසොති[6] ආදයො විය තත්ථ කිඤ්චාපි චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරො වා අසංවරො වා නත්ථි; න හි චක්ඛුපසාදං නිස්සාය සති වා මුට්ඨස්සච්චං වා උප්පජ්ජති; අපි ච යදා රූපාරම්මණං චක්ඛුස්ස ආපාථං ආගච්ඡති තදා භවඞ්ගෙ ද්වික්ඛත්තුං උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙ කිරියාමනොධාතු[7] ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානා උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති; තතො චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිච්චං; තතො විපාකමනොධාතු සම්පටිච්ඡනකිච්චං; තතො විපාකාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සන්තීරණකිච්චං; තතො කිරියාහෙතුකමනොවිඤ්ඤාණධාතු වොත්ථපනකිච්චං[8] සාධයමානා උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣති; තදනන්තරං ජවනං[9] ජවති; තත්‍රාපි[10] නෙව භවඞ්ගසමයෙ න ආවජ්ජනාදීනං අඤ්ඤතරසමයෙ සංවරො වා අසංවරො වා අත්ථි; ජවනක්ඛණෙ පන සචෙ දුස්සීල්‍යං වා මුට්ඨස්සච්චං වා අඤ්ඤාණං වා අක්ඛන්ති වා කොසජ්ජං වා උප්පජ්ජති අසංවරො[11] හොති; එවං හොන්තො පන[12] සො චක්ඛුන්ද්‍රියෙ අසංවරොති වුච්චති; කස්මා යස්මා තස්මිං[13] සති ද්වාරම්පි අගුත්තං හොති භවඞ්ගම්පි ආවජ්ජනාදීනි වීථිචිත්තානිපි; යථා කිං: යථා නගරෙ චතූසු ද්වාරෙසු අසංවුතෙසු කිඤ්චාපි අන්තො ඝරද්වාරකොට්ඨකගබ්භාදයො[14] සුසංවුතා තථාපි අන්තොනගරෙ සබ්බං භණ්ඩං අරක්ඛිතං අගොපිතමෙව හොති නගරද්වාරෙහි[15] පවිසිත්වා චොරා යදිච්ඡන්ති[16] තං

1. ගණනාදිසු. a. e m2 p2 r. v w1
2. යොනිසොති. e.
3. සචායං. a. m2. p2 r.
4. පරියායෙන b e l
5. ථකනතොති b.
6. වනම්හිංසොති. b
7. කිරියමනොධාතු. e. s. w2.
8. වොට්ඨබ්බනකිච්චං b; වොට්ඨපන. s
9. තදනන්තරං s
10. තත්‍රාපි. b.
11. අයං අසංවරො. b. s.
12. තනාතතාපි. b. s. c l
13. කස්මා තයස්මිංපි b.
14. ඝරකොට්ඨකගබ්භාදයො. b
15. ද්වාරෙන හි e. l. s
16. යං ඉච්ඡන්ති. e

කරෙය්‍යුං;[1] එවමෙව ජවනෙ දුස්සීල්‍යාදිසු[2] උප්පන්නෙසු තස්මිං අසංවරෙ සති ද්වාරම්පි අගුත්තං හොති භවඞ්ගම්පි ආවජ්ජනාදීනි වීථිචිත්තානිපීති.[3]

තස්මිං පන සීලාදිසු උප්පන්නෙසු ද්වාරම්පි ගුත්තං[4] හොති භවඞ්ගම්පි ආවජ්ජනාදීනි වීථිචිත්තානිපි; යථා කිං: යථා නගරද්වාරෙසු සංවුතෙසු[5] කිඤ්චාපි අන්තො ඝරාදයො අසංවුතා තථාපි අන්තොනගරෙ සබ්බං භණ්ඩං සුරක්ඛිතං සුගොපිතමෙව හොති; නගරද්වාරෙසු[6] පිහිතෙසු චොරානං පවෙසො නත්ථි; එවමෙව[7] ජවනෙ සීලාදිසු උප්පන්නෙසු ද්වාරම්පි ගුත්තං[8] හොති භවඞ්ගම්පි ආවජ්ජනාදීනි වීථිචිත්තානිපි; තස්මා ජවනක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානො[9] චක්ඛුන්ද්‍රිය[10]සංවරොති වුත්තො. ඉධ වා යං සතිසංවරො අධිප්පෙතොති වෙදිතබ්බො. චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරෙන සංවුතො චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතො උපෙතොති වුත්තං හොති; තථා හි පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතොති ඉමස්ස විභඞ්ගෙ "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති -පෙ- සමන්නාගතො"ති වුත්තං; තං එකජ්ඣං කත්වා චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරෙන සංවුතො චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතොති[11] එවමෙත්ථ වෙදිතබ්බො.[12] අථවා සංවරීති සංවුතො ථකෙසි[13] පිදහීති වුත්තං හොති චක්ඛුන්ද්‍රියෙ[14] සංවරසංවුතො[15] චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතො; චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසඞ්ඛාතං සතිකවාටං චක්ඛුද්වාරෙ ඝරද්වාරෙ කවාටං විය සංවරි ථකෙසි පිදහීති වුත්තං හොති; අයමෙව චෙත්ථ අත්ථො සුන්දරතරො; තථා හි **චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරං අසංවුතස්ස විහරතො සංවුතස්ස විහරතොති** එතෙසු[16] පදෙසු අයමෙව අත්ථො දිස්සතීති.[17]

විහරතීති එවං චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරසංවුතො යෙන කෙනචි ඉරියාපථවිහාරෙන විහරති; යං **ඛ්වස්සාති** ආදිම්හි යං චක්ඛුන්ද්‍රියසංවරං අස්ස භික්ඛුනො අසංවුතස්ස අථකෙත්වා අපිදහිත්වා විහරන්තස්සාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. අථවා යෙකාරස්ස යන්ති ආදෙසො;[18] හිකාරො ච පදපූරණො; යෙ අස්සාති අත්ථො; **උප්පජ්ජෙය්‍යුන්ති** නිබ්බත්තෙය්‍යුං; **ආසවා විඝාතපරිළාහාති** චත්තාරො ආසවා ච අඤ්ඤෙ ච විඝාතකරා කිලෙසපරිළාහා විපාකපරිළාහා වා;[19] චක්ඛුද්වාරෙ හි ඉට්ඨාරම්මණං ආපාථගතං කාමස්සාදවසෙන අස්සාදයතො අභිනන්දතො කාමාසවො උප්පජ්ජති; ඊදිසං අඤ්ඤස්මිම්පි සුගතිභවෙ ලභිස්සාමීති භවපත්ථනාය අස්සාදයතො භවාසවො උප්පජ්ජති;

1. කරෙය්‍යුං, s.
2. දුස්සීල්‍යාදීසු. b.
3. වීථිචිත්තානිපි. s
4. අගුත්තං., b.
5. සුසංවුතෙසු. b. e
6. නගරද්වාරෙසු හි b සුහි පිදහිතෙසු s.
7. එවමෙවං. b
8. සුගුත්තං. ml. pl. t. w2. b. s.
9. උප්පජ්ජමානොපි. b. e. l s.
10. චක්ඛුන්ද්‍රියෙ. b.
11. සංවරෙනසංවුතොති. b. s
12. එවමත්ථොවෙදිතබ්බං. s.
13. ථකෙසි. b.
14. චක්ඛුන්ද්‍රියං. b.
15. සංවුතොති. e.
16. එත්ථ විසු. s.
17. දිස්සති. b.
18. යන්තාදෙසො. e.
19. පරිළාහාච. b.

සස්සතොති වා උච්ඡිජ්ජිස්සතීති වා ගණ්හන්තස්ස දිට්ඨාසවො උප්පජ්ජති; සබ්බෙහෙව සහජාතං අඤ්ඤාණං අවිජ්ජාසවොති චත්තාරො ආසවා උප්පජ්ජන්ති; තෙහි සම්පයුත්තා අපරෙ කිලෙසා විඝාතපරිළාහා ආයතිං වා තෙසං විපාකා තෙපි හි අසංවුතස්සෙව විහරතො උප්පජ්ජෙය්‍යුන්ති වුච්චන්ති; එවංස තෙති එවං අස්ස තෙ එවං එතෙන උපායෙන න හොන්ති තො අඤ්ඤදත්ථූති වුත්තං හොති; එස නයො **පටිසඞ්ඛා යොනිසො සොතින්ද්‍රියසංවරසංවුතොති** ආදීසු

ඉමෙ වුච්චන්ති ආසවා සංවරා පහාතබ්බාති ඉමෙ ඡසු ද්වාරෙසු චත්තාරො චත්තාරො කත්වා චතුවීසති ආසවා සංවරෙන පහාතබ්බාති වුච්චන්ති; සබ්බත්ථෙව චෙත්ථ සතිසංවරෙ එව සංවරොති වෙදිතබ්බො. **පටිසඞ්ඛා යොනිසො** චීවරන්ති ආදීසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ සීලකථායං වුත්තමෙව. **යා භික්ඛා**ති යං චීවරං[1] පිණ්ඩපාතාදීසු වා අඤ්ඤතරං අස්ස; **අපටි[2]සෙවතො**ති එවං යොනිසො අපටිසෙවන්තස්ස; සෙසං වුත්තනයමෙව. කෙවලං පනෙත්ථ[3] අලද්ධං[4] චීවරාදිං පත්ථයතො ලද්ධං වා අස්සාදයතො කාමාසවස්ස උප්පත්ති වෙදිතබ්බා; ඊදිසං අඤ්ඤම්පි සම්පත්ති භවෙ සුගතිභවෙ ලභිස්සාමීති භවපත්ථනාය අස්සාදයතො භවාසවස්ස අහං ලභාමි න ලභාමීති[5] වා මය්හං වා ඉදන්ති අත්තසඤ්ඤං අවිජහතො[6] දිට්ඨාසවස්ස උප්පත්ති වෙදිතබ්බා; සබ්බෙහෙව පන සහජාතො අවිජ්ජාසවොති එවං චතුන්නං ආසවානං උප්පත්ති විපාකපරිළාහා ච[7] නවවෙදනුප්පාදනතොපි වෙදිතබ්බා. **ඉමෙ වුච්චන්ති භික්ඛවෙ ආසවා පටිසෙවනා පහාතබ්බාති** ඉමෙ එකමෙකස්මිං පච්චයෙ චත්තාරො චත්තාරො කත්වා සොළස ආසවා ඉමිනා ඤාණසංවරසඞ්ඛාතෙන පච්චවෙක්ඛණපටිසෙවනෙන පහාතබ්බාති වුච්චන්තීති.[9]

පටිසඞ්ඛා යොනිසො ඛමො හොති සීතස්සාති උපායෙන පථෙන පච්චවෙක්ඛිත්වා ඛන්තා[10] හොති සීතස්ස සීතං ඛමති සහති; න අධීරපුරිසො විය අප්පමත්තකෙනපි සීතෙන චලති කම්පති කම්මට්ඨානං විජහති; අපි ච ඛො ලොමසනාගත්ථෙරො විය අනප්පකෙනාපි සීතෙන ඵුට්ඨො න චලති න කම්පති කම්මට්ඨානමෙව මනසිකරොති; ථෙරො කිර චෙතියපබ්බතෙ පියඞ්ගුගුහාය[11] පධානඝරෙ විහරන්තො අන්තරට්ඨකෙ හිමපාතසමයෙ ලොකන්තරිකනිරයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කම්මට්ඨානං අවිජහන්තොව අබ්භොකාසෙ වීතිනාමෙසි; එවං උණ්හාදීසුපි අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. කෙවලඤ්හි යො භික්ඛු අධිමත්තම්පි උණ්හං සහති සෙවච ථෙරො විය අඤ්ඤං

1. චීවර. b s
2. අප්පටි. b.
3. පනිධ. b. s.
4. අලද්ධ e. w2.
5. අහංලභාමීති. s
6. අවිජහන්තො. b. s.
7. පරිළාහාපන. s,
8. දහතො. e. ම w2.
9. වුච්චන්ති. b. e.
10. ඛන්තො. b. s.
11. ගුහාය. b. s.

ඛමො උණ්හස්සාති වෙදිතබ්බො. ථෙරො කිර ගිම්හසමයෙ පච්ඡාභත්තං බහිචඞ්කමෙ නිසීදි කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො;[1] සෙදාපිස්ස කච්ඡෙහි මුච්චන්ති; අථ නං අන්තෙවාසිකො ආහ ඉධ භන්තෙ නිසීදථ සීතලො ඔකාසොති; ථෙරො උණ්හභයෙනෙව ම්හි ආවුසො ඉධ නිසින්නොති අවීචිමහානිරයං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිසීදියෙව; උණ්හස්සාති චෙත්ථ අග්ගිසන්තාපොව[2] වෙදිතබ්බො; සූරියසන්තාපවසෙන පනෙතං වත්ථු වුත්තං.[3]

යො ච ද්වෙ තයො වාරෙ භත්තං වා පානීයං වා අලභමානොපි අනමතග්ගෙ සංසාරෙ අත්තනො පෙත්තිවිසයූපපත්තිං[4] පච්චවෙක්ඛිත්වා අවෙධෙන්තො කම්මට්ඨානං න විජහතියෙව අධිමත්තෙහි ඩංසමකසවාතාතපසම්ඵස්සෙහි ඵුට්ඨො වාපි[5] තිරච්ඡානූපපත්තිං[6] පච්චවෙක්ඛිත්වා අවෙධෙන්තො කම්මට්ඨානං න විජහතියෙව සිරිංසපසම්ඵස්සෙහි[7] ඵුට්ඨො වාපි[5] අනමතග්ගෙ සංසාරෙ සීහබ්‍යග්ඝාදිමුඛෙසු අනෙකවාරං පරිවත්තිතපුබ්බභාවං පච්චවෙක්ඛිත්වා අවෙධෙන්තො කම්මට්ඨානං න විජහතියෙව පධානියත්ථෙරො විය; අයං **ඛමො ජිඝච්ඡාය–පෙ–සිරිංසපසම්ඵස්සානන්ති** වෙදිතබ්බො. ථෙරං කිර ඛණ්ඩචෙල[8] විහාරෙ කණිකාරපධානඝරෙ[9] අරියවංසං සුණන්තං ඝොරවිසො සප්පො ඩසි;[10] ථෙරො ජානිත්වාපි පසන්නචිත්තො නිසින්නො ධම්මංයෙව සුණාති; විසවෙගො ථද්ධො අහොසි. ථෙරො උපසම්පදමණ්ඩලං[11] ආදිං කත්වා සීලං පච්චවෙක්ඛිත්වා පරිසුද්ධසීලොම්හීති[12] පීතිං උප්පාදෙසි; සහ පීතුප්පාදා විසං නිවත්තිත්වා පථවිං පාවිසි; ථෙරො තත්ථෙව චිත්තෙකග්ගතං ලභිත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

යො පන අක්කොසවසෙන දුරුත්තෙන දුරුත්තත්තායෙව ච දුරාගතෙ අපි අනත්ථාවහත්ථුසහිතෙ[13] වචනපථෙ සුත්වා ඛන්තිගුණංයෙව පච්චවෙක්ඛිත්වා න වෙධති දීඝභාණකඅභයත්ථෙරො විය; අයං **ඛමො දුරුත්තානං දුරාගතානං වචනපථානන්ති** වෙදිතබ්බො.

ථෙරො කිර පච්චයසන්තොසභාවනාරාමතාය මහාඅරියවංසපටිපදං කථෙසි; සබ්බො මහාගාමො ආගච්ඡති; ථෙරස්ස මහාසක්කාරො උප්පජ්ජි;[14] තං අඤ්ඤතරො මහාථෙරො අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො දීඝභාණකො අරියවංසං කථෙමීති සබ්බරත්තිං කොලාහලං කරොතීති[15] ආදීහි අක්කොසි; උභොපි ච අත්තනො අත්තනො විහාරං ගච්ඡන්තා ගාවුතමත්තං එකපථෙනෙව[16] අගමංසු; සකලගාවුතම්පි සො තං අක්කොසියෙව; තතො යත්ථ ද්වින්නං විහාරානං මග්ගො භිජ්ජති තත්ථ ඨත්වා දීඝභාණකත්ථෙරො තං වන්දිත්වා එස භන්තෙ තුම්හාකං මග්ගොති

1. කරොන්තො s 6. නූපපත්තිං e. 11. උපසම්පත්තිමණ්ඩලං s.
2. සන්තාපො ච a s 7. සරීසප b. 12. සීලොහමස්මීති b.
3. වත්ථුං a වෙදිතබ්බං e a. 8. ඛණ්ඩචත්තිය b. ඛණ්ඩචෙල a m1 p1 w2 චෙලම්හා s.
4 පිත්ති b s විසයූපපත්තිං e. 9. ඝාණිකාර s. පධානියඝරෙ b s. 13 වත්ථුසඤ්ඤිතෙ b
5. වාපි b s. 10. දසි b ඩංසි s. 14. උප්පජ්ජති b. 15. කරොසීති b. 16. පථෙන s.

ආහ. සො අසුණන්තො විය අගමාසි; ථෙරොපි විහාරං ගන්ත්වා පාදෙ පක්ඛාලෙත්වා[1] නිසීදි; තමෙනං අන්තෙවාසිකො කිං භන්තෙ සකලගාවුතං පරිභාසන්තං න කිඤ්චි අවොචුත්ථාති ආහ;[2] ථෙරො ඛන්තියෙව ආවුසො මය්හං භාරො න අක්ඛන්ති එකපදුද්ධාරෙපි කම්මට්ඨානවියොගං න පස්සාමීති ආහ; එත්ථ ච[3] වචනමෙව **වචනපථොති** වෙදිතබ්බො.

යො පන උප්පන්නා සාරීරිකා වෙදනා දුක්ඛමනට්ඨෙන[4] දුක්ඛා බහලට්ඨෙන[5] තිප්පා ඵරුසට්ඨෙන ඛරා තිබ්බට්ඨෙන කටුකා අස්සාද විරගතො[6] අසාතා මනං[7] අවඩ්ඪනතො අමනාපා පාණ[8]හරණසමත්ථතාය පාණහරා අධිවාසෙතියෙව[9] න වෙධති එවං සභාවො හොති චිත්තලපබ්බතෙ[10] පධානියත්ථෙරො විය; අයං **උප්පන්නානං**-පෙ-**අධිවාසකජාතිකො** හොති[11] වෙදිතබ්බො. ථෙරස්ස කිර රත්තිං පධානෙන විතිනාමෙත්වා සීතස්ස උදරවාතො[12] උප්පජ්ජි; සො තං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තො ආවත්තති පරිවත්තති; තමෙනං චඞ්කමනපස්සෙ[13] ඨිතො පිණ්ඩපාතියත්ථෙරො[14] ආහ ආවුසො පබ්බජිතො නාම අධිවාසනසීලො හොතීති; සො සාධු භන්තෙති අධිවාසෙත්වා නිච්චලො[15] වසි; වාතො නාභිතො යාව හදයං ඵාලෙසි; ථෙරො වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා[16] විපස්සන්තො. මුහුත්තෙන අනාගාමී හුත්වා පරිනිබ්බායීති.

යං තිස්සාති[17] සීතාදිසු යං කිඤ්චි එකධම්මම්පි අස්ස; **අනධිවාසයතොති** අනධිවාසෙන්තස්ස අක්ඛමන්තස්ස[18]; සෙසං වුත්තනයමෙව. ආසවුප්පත්ති පනෙත්ථ එවං වෙදිතබ්බා; සීතෙන ඵුට්ඨස්ස උණ්හං පත්ථයතො කාමාසවො උප්පජ්ජති; එවං සබ්බත්ථ. නත්ථි නො සම්පත්ති භවෙ සුගතිභවෙ සීතං වා උණ්හං වාති භවං පත්ථෙන්තස්ස[19] භවාසවො; මය්හං සීතං උණ්හන්ති ගාහො දිට්ඨාසවො; සබ්බෙහෙව සම්පයුත්තො අවිජ්ජාසවොති. **ඉමෙ වුච්චන්ති-පෙ-අධිවාසනා පහාතබ්බාති** ඉමෙ සීතාදිසු එකමෙකස්ස වසෙන චත්තාරො[20] චත්තාරො කත්වා අනෙකෙ ආසවා ඉමාය ඛන්තිසංවරසඞ්ඛාතාය අධිවාසනාය පහාතබ්බාති වුච්චන්තීති අත්ථො; එත්ථ ච යස්මා අයං ඛන්ති සීතාදයො[21] ධම්මෙ අධිවාසෙති අත්තනො උපරි ආරොපෙත්වා වාසෙතියෙව න අසහමානා හුත්වා නිරස්සති[22] තස්මා අධිවාසනාති වුච්චතීති වෙදිතබ්බා.

---

1. පක්ඛාලිත්වා b.
2. අවොචුත්ථාති s
3. එත්ථ s
4. දුක්ඛාපනට්ඨෙන b. s.
5. දුක්ඛ වහනට්ඨෙන s.
6. විරහිතො e s [තිබ්බා b
7. මනාපස්ස s.
8. පාණං b
9. අධිවාසෙතිසොයෙව l
10. චිත්තලතාපබ්බතෙ s.
11. අධිවාසන b.
12. උරස්සුවාතො b
13. චඞ්කමපස්සෙ b s.
14. පාතිකාපත්ථෙරො e.
15. නිච්චලො s. e. b.
16. වික්ඛම්භිත්වා b.
17. යඤ්ඤතිස්සාති b s
18. අඛමන්තස්ස b. s
19. පත්ථයන්තස්ස b
20. වසෙන s.
21. සීතාදි. b. 22. නිදස්සති b.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො චණ්ඩං හත්ථිං පරිවජ්ජෙතීති අහං සමණොති චණ්ඩස්ස හත්ථිස්ස ආසන්නෙන න ඨාතබ්බං[1] තතො නිදානං හි මරණම්පි සියා මරණමත්තම්පි දුක්ඛන්ති එවං උපායෙන පථෙන[2] පච්චවෙක්ඛිත්වා චණ්ඩං හත්ථිං පරිවජ්ජෙති පටික්කමති; එස නයො සබ්බත්ථ. **චණ්ඩන්ති** ච[3] දුට්ඨං වාළන්ති වුත්තං හොති; **ඛාණුන්ති** ඛදිරඛාණුආදිං;[4] **කණ්ටකධානන්ති** කණ්ටකානං ධානං;[5] යස්ස කණ්ටකා විජ්ඣන්ති තං ඔකාසන්ති වුත්තං හොති; **සොබ්භන්ති** සබ්බතො ඡින්නතටං.[6] **පපාතන්ති** එකතො ඡින්නතටං; **චන්දනිකන්ති** උච්ඡිට්ඨොදකගබ්භමලාදීනං[7] ඡඩ්ඩනට්ඨානං; **ඔළිගල්ලන්ති** තෙසංයෙව කද්දමාදීනං[8] සන්දනොකාසං; තං ජණ්ණුමත්තම්පි අසුචිභරිතං හොති; ද්වෙපි චෙතානි ඨානානි අමනුස්සදුට්ඨානි හොන්ති තස්මා තානි වජ්ජෙතබ්බානි; **අනාසනෙති** එත්ථ පන අයුත්තං ආසනං අනාසනං; තං අත්ථතො අනියතවත්ථුකං රහොපටිච්ඡන්නාසනන්ති වෙදිතබ්බං.

අගොචරෙති එත්ථාපි[9] අයුත්තො ගොචරො අගොචරො; සො වෙසියාදිභෙදතො[10] පඤ්චවිධො **පාපකෙ මිත්තෙති** ලාමකෙ දුස්සීලෙ මිත්තපතිරූපකෙ අමිත්තෙ;[11] **භජන්තන්ති** සෙවමානං; **විඤ්ඤූ සබ්‍රහ්මචාරීති** පණ්ඩිතා බුද්ධිසම්පන්නා සබ්‍රහ්මචාරයො;[12] භික්ඛූනමෙතං අධිවචනං; තෙ හි එකකම්මං[13] එකුද්දෙසො සමසික්ඛතාති ඉමං බ්‍රහ්මං සමානං චරන්ති තස්මා සබ්‍රහ්මචාරීති වුච්චන්ති. **පාපකෙසු ඨානෙසූති** ලාමකෙසු ඨානෙසු; **ඔකප්පෙය්‍යුන්ති** සද්දහෙය්‍යුං අධිමුච්චෙය්‍යුං අද්ධා අයමායස්මා අකාසි වා කරිස්සති වාති; **යං හිස්සාති** හත්ථි ආදිසු යඞ්කිඤ්චි එකම්පි අස්ස; සෙසං වුත්තනයමෙව. ආසවුප්පත්ති පනෙත්ථ එවං වෙදිතබ්බා. හත්ථිආදිනිදානෙන දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස සුඛං පත්ථයතො කාමාසවො උප්පජ්ජති; නත්ථි නො සම්පත්තිභවෙ සුගතිභවෙ ඊදිසං දුක්ඛන්ති භවං පත්ථෙන්තස්ස භවාසවො; මං හත්ථී මද්දති මං[14] අස්සොති ගාහො දිට්ඨාසවො; සබ්බෙහෙව; සම්පයුත්තො අවිජ්ජාසවොති; **ඉමෙ වුච්චන්ති-පෙ-පරිවජ්ජනා පහාතබ්බාති** ඉමෙ හත්ථිආදිසු එකෙකස්ස වසෙන චත්තාරො චත්තාරො කත්වා අනෙකෙ ආසවා ඉමිනා සීලසංවරසඞ්ඛාතෙන පරිවජ්ජනෙන පහාතබ්බාති වුච්චන්තීති වෙදිතබ්බා.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො උප්පන්නං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙතීති ඉති පායං විතක්කො අකුසලො ඉතිපි සාවජ්ජො ඉතිපි දුක්ඛවිපාකො සො ච ඛො අත්තබ්‍යාබාධායපි[15] සංවත්තතීති ආදිනා නයෙන යොනිසො කාමවිතක්කෙ ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා තස්මිං තස්මිං

---

1. න ඨාතබ්බං e s.
2. පථෙන පච්චයෙන b.
3. චණ්ඩන්ති දුට්ඨං e හත්ථිපදුට්ඨං s
4. ඛාණුන්ති ඛදිරඛාණුආදි b.
5. කණ්ටකට්ඨානන්ති කණ්ටකානං ඨානං b s
6. පරිච්ඡින්නතටං b.
7. උච්ඡිට්ඨොදකමලාදීනං s.
8. සකද්දමාදීනං m1 s t w2 b
9. එත්ථාපි b. ච b s
10. වෙසියාදිභෙදං e
11. මිත්තපටි b පටිඃ අමිත්තවා b. s
12. බ්‍රහ්මචාරියො b චාරිනො s.
13. එකං a e. එක.
14. මද්දති e. [සාමම s.
15. අත්තබ්‍යාබාධාය b.

ආරම්මණෙ උප්පන්නං ජාතමභිනිබ්බත්තං කාමවිතක්කං නාධිවාසෙති චිත්තං ආරොපෙත්වා න වාසෙති අබ්භන්තරෙ වා න වාසෙතීතිපි අත්ථො; අනධිවාසෙන්තො කිං කරොතීති:[1] පජහති ඡඩ්ඩෙති; කිං කචවරං විය පිටකෙනාති: න හි, අපි ච ඛො තං විනොදෙති තුදති[2] විජ්ඣති නීහරති කිං බලිවද්දං[3] විය පතොදෙනාති: න හි; අථ ඛො නං[4] බ්‍යන්තී කරොති විගතන්තං කරොති යථාස්ස[5] අන්තමසො භඞ්ගමත්තම්පි නාවසිස්සති තථා නං කරොති; කථං පන නං තථා කරොතීති: අනභාවං ගමෙති[6] අනු අනු අභාවං ගමෙති වික්ඛම්භනප්පහානෙන යථා සුවික්ඛම්භිතො හොති තථා කරොතීති වුත්තං හොති; එස නයො බ්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කෙසු. එත්ථ ච කාමවිතක්කොති "යො කාමපටිසංයුත්තො තක්කො[7] විතක්කො මිච්ඡාසඞ්කප්පො"ති විභඞ්ගෙ වුත්තො; එස නයො ඉතරෙසු.

උප්පන්නුප්පන්නෙති උප්පන්නෙ උප්පන්නෙ උප්පන්නමත්තෙයෙවාති වුත්තං හොති; සකිං වා උප්පන්නෙ විනොදෙත්වා[8] දුතියවාරෙ අජ්ඣුපෙක්ඛිතා න හොති සතක්ඛත්තුම්පි උප්පන්නුප්පන්නෙ[9] විනොදෙතියෙව; පාපකෙ අකුසලෙති ලාමකට්ඨෙන පාපකෙ අකොසල්ලසම්භූතට්ඨෙන අකුසලෙ; ධම්මෙති තෙයෙව කාමවිතක්කාදයො සබ්බෙපි වා නව මහාවිතක්කෙ; තත්ථ තයො වුත්තා එව; අවසෙසා ඤාතිවිතක්කො ජනපදවිතක්කො අමරවිතක්කො පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තො විතක්කො ලාභසක්කාරසිලොකපටිසංයුත්තො විතක්කො අනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තො විතක්කොති ඉමෙ ඡ; සං ඛිසාති එතෙසු විතක්කෙසු යඞ්කිඤ්චි අස්ස; සෙසං වුත්තනයමෙව.[10]

කාමවිතක්කො පනෙත්ථ කාමාසවො එව තබ්බිසෙසො භවාසවො තංසම්පයුත්තො දිට්ඨාසවො සබ්බවිතක්කෙසු අවිජ්ජා අවිජ්ජාසවොති එවං ආසවුප්පත්ති[11] වෙදිතබ්බා. ඉමෙ වුච්චන්ති–පෙ–විනොදනා පහාතබ්බාති ඉමෙ කාමවිතක්කාදිවසෙන වුත්තප්පකාරා ආසවා ඉමිනා තස්මිං තස්මිං විතක්කෙ ආදීනවපච්චවෙක්ඛනසහිතෙන විරියසංවරසඞ්ඛාතෙන විනොදනෙන පහාතබ්බාති වුච්චන්තීති වෙදිතබ්බා.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙතීති අභාවනාය ආදීනවං භාවනාය ච ආනිසංසං උපායෙන පථෙන පච්චවෙක්ඛිත්වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති; එස නයො සබ්බත්ථ. එත්ථ ච කිඤ්චාපි ඉමෙ උපරි මග්ගත්තයසම්පයුත්තා ලොකුත්තරබොජ්ඣඞ්ගා එව අධිප්පෙතා තථාපි ආදිකම්මිකානං බොජ්ඣඞ්ගෙසු අසම්මොහත්ථං ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙන තෙසං[12] නයෙන අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමි;

---

1. කරොති e. s
2. තුදනී b.
3. බලිබද්දං b. s.
4. අථඛො බ්‍යන්තීං බ්‍යන්තිං b.
5. යථායං b.
6. ගමෙතීති b.
7. පටිසංයුත්තො s.
8. විනොදිත්වා b.
9. උප්පන්නෙ උප්පන්නෙ b.
10. මෙවාතොති s.
11. වුප්පත්තිපි b. s.
12. තෙසං b. s.

ඉධ පන ලොකියනයං පහාය ලොකුත්තරනයො එව ගහෙතබ්බො. තත්ථ සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති ආදිනා නයෙන වුත්තානං සත්තන්නං ආදිපදානංයෙව තාව :-

අත්ථතො ලක්ඛණාදීහි කමතො ච විනිච්ඡයො,
අනූනාධිකතො චෙව විඤ්ඤාතබ්බො විභාවිනා.

තත්ථ සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගෙ තාව සරණට්ඨෙන සති; සා පනෙසා උපට්ඨානලක්ඛණා අපිලාපනලක්ඛණා වා; වුත්තම්පි හෙතං "යථා මහාරාජ රඤ්ඤො භණ්ඩාගාරිකො රඤ්ඤො සාපතෙය්‍යං අපිලාපෙති එත්තකං මහාරාජ හිරඤ්ඤං එත්තකං සුවණ්ණං එත්තකං සාපතෙය්‍යන්ති එවමෙව ඛො මහාරාජ සති උප්පජ්ජමානා කුසලාකුසලසාවජ්ජානවජ්ජහීනප්පණීතකණ්හසුක්කසප්පටිභාගෙ[1] ධම්මෙ අපිලාපෙති ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා"ති විත්ථාරො අපිලාපනරසා; කිච්චවසෙනෙව හිස්සා[2] එතං ලක්ඛණං ථෙරෙන වුත්තං; අසම්මොසරසා වා; ගොචරාභිමුඛභාවපච්චුපට්ඨානා; සති එව සම්බොජ්ඣඞ්ගො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තත්ථ බොධියා බොධිස්ස වා අඞ්ගොති බොජ්ඣඞ්ගො; කිං වුත්තං හොති; යා හි අයං ධම්ම සාමග්ගී යාය ලොකියලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානාය ලීනුද්ධච්චපතිට්ඨානායූහනකාමසුඛත්තකිලමථානුයොග උච්ඡෙදසස්සතාභිනිවෙසාදීනං අනෙකෙසං උපද්දවානං පටිපක්ඛභූතාය සතිධම්මවිචයවිරියපීතිපස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසඞ්ඛාතාය ධම්ම සාමග්ගියා අරියසාවකො බුජ්ඣතීති කත්වා බොධීති වුච්චති; බුජ්ඣතීති කිලෙසසන්තානනිද්දාය උට්ඨහති චත්තාරි වා අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣති නිබ්බානමෙව වා සච්ඡිකරොතීති වුත්තං හොති;[3] යථාහ: "සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ භාවෙත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධො"ති; තස්සා ධම්මසාමග්ගිසඞ්ඛාතාය බොධියා අඞ්ගොතිපි බොජ්ඣඞ්ගො ඣානඞ්ගමග්ගඞ්ගාදයො විය; යොපෙස[4] යථාවුත්තප්පකාරාය එතාය ධම්මසාමග්ගියා බුජ්ඣතීති කත්වා අරියසාවකො බොධීති වුච්චති තස්ස බොධිස්ස අඞ්ගොතිපි බොජ්ඣඞ්ගො සෙනඞ්ගරථඞ්ගාදයො විය; තෙනාහු අට්ඨකථාචරියා[5] "බුජ්ඣනකස්ස පුග්ගලස්ස අඞ්ගාති වා බොජ්ඣඞ්ගා"ති අපි ච "බොජ්ඣඞ්ගාති කෙනට්ඨෙන බොජ්ඣඞ්ගා බොධාය සංවත්තන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා අනුබුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා පටිබුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා සම්බුජ්ඣන්තීති බොජ්ඣඞ්ගා" ඉච්චාදිනා පටිසම්භිදානයෙනාපි බොජ්ඣඞ්ගත්ථො[6] වෙදිතබ්බො.

පසත්ථො[7] සුන්දරො ච[8] බොජ්ඣඞ්ගො සම්බොජ්ඣඞ්ගො, එවං සති එව සම්බොජ්ඣඞ්ගො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො තං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති[9] එවං තාව එකස්ස ආදිපදස්ස අත්ථතො ලක්ඛණාදීහි ච විනිච්ඡයො

1. හීනපණීත b e. s.
2. හිස්ස b. s.
3. කරොතීති b.
4. යො චෙස s.
5. තෙනාහු පොරාණා e.
6. නයෙනාපි අත්ථො b. s.
7. පසට්ඨො b. s.
8. සුන්දරො s. රො වා b.
9. ඞ්ගං b.

විඤ්ඤාතබ්බො. දුතියාදීසු පන චතුසච්චධම්මෙ[1] විචිනාතීති ධම්මවිචයො; සො පවිචයලක්ඛණො; ඔභාසනරසො; අසම්මොහපච්චුපට්ඨානො; වීරභාවතො විධිනා ඊරයිතබ්බතො ච විරියං; තං පග්ගහලක්ඛණං; උපත්ථම්භනරසං; අනොසීදනපච්චුපට්ඨානං; පීනයතීති පීති; සා ඵරණලක්ඛණා තුට්ඨිලක්ඛණා වා; කායචිත්තානං පීනනරසා; තෙසංයෙව ඔදග්‍යපච්චුපට්ඨානා; කායචිත්තදරථපස්සම්භනතො පස්සද්ධි; සා උපසමලක්ඛණා; කායචිත්තදරථනිම්මද්දනරසා[3]; කායචිත්තානං අපරිප්ඵන්දභූතසීතිභාවපච්චුපට්ඨානා,[4] සමාධානතො සමාධි; සො අවික්ඛෙපලක්ඛණො අවිසාරලක්ඛණො වා; චිත්තචෙතසිකානං සම්පිණ්ඩනරසො; චිත්තට්ඨිති පච්චුපට්ඨානො: අජ්ඣුපෙක්ඛනතො උපෙක්ඛා; සා පටිසඞ්ඛානලක්ඛණා සමවාහිතලක්ඛණා වා; ඌනාධිකනිවාරණරසා; පක්ඛපාතුපච්ඡෙදනරසා වා; මජ්ඣත්තභාවපච්චුපට්ඨානා; සෙසං වුත්තනයමෙව. එවං සෙසපදානම්පි අත්ථතො ලක්ඛණාදීහි ච විනිච්ඡයො විඤ්ඤාතබ්බො.

කමතොති එත්ථ ච "සතිඤ්ච ඛ්වාහං භික්ඛවෙ සබ්බත්ථිකං වදාමී"ති වචනතො සබ්බෙසං සෙසබොජ්ඣඞ්ගානං උපකාරකත්තා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො[5] පඨමං වුත්තො; තතො පරං "සො තථා සතො විහරන්තො තං ධම්මං පඤ්ඤාය පවිචිනතී"ති ආදිනා නයෙන සෙසබොජ්ඣඞ්ගානං පුබ්බාපරියවචනෙ පයොජනං සුත්තෙයෙව වුත්තං; එවමෙත්ථ කමතොපි විනිච්ඡයො විඤ්ඤාතබ්බො.

අනූනාධිකතොති කස්මා පන භගවතා සත්තෙව බොජ්ඣඞ්ගා වුත්තා අනූනා අනධිකාති; ලීනුද්ධච්චපටිපක්ඛතො සබ්බත්ථිකතො ච; එත්ථ හි තයො බොජ්ඣඞ්ගා ලීනස්ස පටිපක්ඛා; යථාහ: "යස්මිඤ්ච ඛො භික්ඛවෙ සමයෙ ලීනං චිත්තං හොති කාලො තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය කාලො විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය කාලො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනායා"ති, තයො උද්ධච්චස්ස පටිපක්ඛා;[6] යථාහ: "යස්මිඤ්ච ඛො භික්ඛවෙ සමයෙ උද්ධතං චිත්තං හොති කාලො තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය කාලො සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනාය කාලො උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භාවනායා"ති එකො පනෙත්ථ සබ්බත්ථිකො; යථාහ: "සතිඤ්ච ඛ්වාහං භික්ඛවෙ සබ්බත්ථිකං වදාමී"ති සබ්බත්ථකානීති[7] පාඨො; චිත්තම්පි සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බන්ති[8] අත්ථො; එවං ලීනුද්ධච්චපටිපක්ඛතො සබ්බත්ථිකතො ච සත්තෙව බොජ්ඣඞ්ගා වුත්තා අනූනා අනධිකාති; එවමෙත්ථ අනූනාධිකතොපි විනිච්ඡයො විඤ්ඤාතබ්බො.

---

1. චතුසච්ච b.
2. සොපතච්චය b.
3. නිම්මද්දනරසා b. නිම්මථනරසා s.
4. අපරිප්ඵන්දනභූත b s
5. බොජ්ඣඞ්ගොව b
6. තයො උද්ධච්චස්ස e
7. සබ්බත්ථිකානීති m2 p1 p2.
8. ඉච්ඡිතබ්බානි m1 p t. v. w2. c.

එවං තාව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති ආදිනා නයෙන වුත්තානං සත්තන්නං ආදිපදානංයෙව අත්ථවණ්ණනං ඤත්වා ඉදානි භාවෙති **විවෙකනිස්සිතන්ති** ආදීසු එවං ඤාතබ්බා භාවෙතීති වඩ්ඪෙති අත්තනො චිත්තසන්තානෙ පුනප්පුනං ජනෙති අභිනිබ්බත්තෙතීති අත්ථො; විවෙකං නිස්සිතන්ති විවෙකනිස්සිතං;[1] විවෙකොති විවිත්තතා; ස චායං[2] තදඞ්ගවිවෙකො වික්ඛම්භන-සමුච්ඡෙද-පටිප්පස්සද්ධි නිස්සරණවිවෙකොති පඤ්චවිධො තස්ස නානත්තං අරියධම්මෙ අවිනීතොති එත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; අයමෙව හි තත්ථ විනයොති වුත්තො එවමෙතස්මිං පඤ්චවිධෙ විවෙකෙ විවෙකනිස්සිතන්ති තදඞ්ගවිවෙක නිස්සිතං සමුච්ඡෙදවිවෙකනිස්සිතං නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතඤ්ච සති සම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙතීති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො; තථා හි අයං[3] බොජ්ඣඞ්ගභාවනානුයුත්තො යොගී විපස්සනාක්ඛණෙ කිච්චතො තදඞ්ගවිවෙකනිස්සිතං අජ්ඣාසයතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතං මග්ග කාලෙ පන කිච්චතො සමුච්ඡෙදවිවෙකනිස්සිතං ආරම්මණතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති.

පඤ්චවිධවිවෙකනිස්සිතම්පීති[4] එකෙ, තෙ හි න කෙවලං බලව විපස්සනාමග්ගඵලක්ඛණෙසු එව බොජ්ඣඞ්ගෙ උද්ධරන්ති විපස්සනා පාදකකසිණජ්ඣානආනාපානාසුභබ්‍රහ්මවිහාරජ්ඣානෙසුපි උද්ධරන්ති; න ච පටිසිද්ධා අට්ඨකථාචරියෙහි; තස්මා තෙසං මතෙන එතෙසං ඣානානං පවත්තික්ඛණෙ කිච්චතො එව වික්ඛම්භනවිවෙකනිස්සිතං; යථා ච විපස්සනාක්ඛණෙ අජ්ඣාසයතො නිස්සරණවිවෙකනිස්සිතන්ති වුත්තං එවං පටිප්පස්සද්ධිවිවෙකනිස්සිතම්පි භාවෙතීති වත්තුං වට්ටති; එස නයො **විරාගනිස්සිතාදීසු**; විවෙකත්ථා[5] එව හි විරාගාදයො. කෙවලං හෙත්ථ වොස්සග්ගො දුවිධො පරිච්චාගවොස්සග්ගො ච[6] පක්ඛන්දන වොස්සග්ගො චාති; තත්ථ පරිච්චාගවොස්සග්ගොති විපස්සනාක්ඛණෙ ච තදඞ්ගවසෙන මග්ගක්ඛණෙ ච සමුච්ඡෙදවසෙන කිලෙසප්පහානං; පක්ඛන්දනවොස්සග්ගොති විපස්සනාක්ඛණෙ තන්නින්නභාවෙන මග්ගක්ඛණෙ පන ආරම්මණකරණෙන[7] නිබ්බානපක්ඛන්දනං; තදුභයම්පි ඉමස්මිං ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙ අත්ථවණ්ණනානයෙ වට්ටති; තථා හි අයං සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො යථාවුත්තෙන පකාරෙන කිලෙසෙ පරිච්චජති නිබ්බානඤ්ච පක්ඛන්දති; **වොස්සග්ගපරිණාමින්ති** ඉමිනා පන සකලෙන වචනෙන වොස්සග්ගත්ථං පරිණමන්තං පරිණතඤ්ච; පරිපච්චන්තං පරිපක්කඤ්චාති ඉදං වුත්තං හොති; අයං හි බොජ්ඣඞ්ග භාවනමනුයුත්තො භික්ඛු යථා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො කිලෙසපරිච්චාග වොස්සග්ගත්ථං නිබ්බානපක්ඛන්දනවොස්සග්ගත්ථඤ්ච පරිපච්චති යථා ච පරිපක්කො හොති තථා නං භාවෙතීති; එස නයො සෙසබොජ්ඣඞ්ගෙසු

1. විවෙකනිස්සිතන්ති විවෙකෙ නිස්සිතං b.
2. ස්වායං b e s.
3. යථාහි අයං a p2. r. w2.
4. නිස්සිතන්තිපි b s.
5. විවෙකට්ඨා b.
6. පවොස්සග්ගො p1. p2 w2.
7. කරණවසෙන s.

ඉධ පන නිබ්බානංයෙව සබ්බසඞ්ඛතෙහි විවිත්තත්තා[1] විවෙකො සබ්බෙසං විරාගභාවතො විරාගො නිරොධභාවතො නිරොධොති වුත්තං මග්ගො එව ච වොස්සග්ගපරිණාමී; තස්මා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගං භාවෙති විවෙකං ආරම්මණං කත්වා පවත්තියා විවෙකනිස්සිතං තථා විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතඤ්ච;[2] තඤ්ච ඛො අරියමග්ගක්ඛණප්පවත්තියා[3] කිලෙසානං සමුච්ඡෙදතො පරිච්චාගභාවෙන ච නිබ්බානපක්ඛන්දනභාවෙන ච පරිණතං පරිපක්කන්ති අයමෙව අත්ථො දට්ඨබ්බො. එස නයො සෙසබොජ්ඣඞ්ගෙසු.

යං හිස්සාති එතෙසු බොජ්ඣඞ්ගෙසු යඞ්කිඤ්චි අස්ස; සෙසං වුත්තනයමෙව. ආසවුප්පත්තියං පනෙත්ථ ඉමෙසං උපරි මග්ගත්තයසම්පයුත්තානං බොජ්ඣඞ්ගානං අභාවිතත්තා යෙ උප්පජ්ජෙය්යුං කාමාසවො භවාසවො අවිජ්ජාසවොති තයො ආසවා. භාවයතො එවංස තෙ ආසවා න හොන්තීති අයං නයො වෙදිතබ්බො. **ඉමෙ වුච්චන්ති** පෙ-**භාවනා පහාතබ්බා**ති ඉමෙ තයො ආසවා ඉමාය මග්ගත්තයසම්පයුත්තාය බොජ්ඣඞ්ගභාවනාය පහාතබ්බාති වුච්චන්තීති වෙදිතබ්බා

ඉදානි ඉමෙහි සත්තහාකාරෙහි පහීනාසවං භික්ඛුං ථොමෙන්තො ආසවප්පහානෙ චස්ස ආනිසංසං දස්සෙන්තො එතෙහෙව ච කාරණෙහි ආසවප්පහානෙ සත්තානං උස්සාහං ජනෙන්තො **යතො ඛො භික්ඛවෙ** පෙ-**අන්තමකාසි දුක්ඛස්සා**ති ආහ. තත්ථ යතො ඛොති සාමිවචනෙ තොකාරො; යස්ස ඛොති වුත්තං හොති; පොරාණා පන යම්හි[4] කාලෙති වණ්ණෙන්ති; **යෙ ආසවා දස්සනා**ති[5] යෙ ආසවා දස්සනෙන පහාතබ්බා තෙ දස්සනෙනෙව පහීනා හොන්ති න අප්පහීනෙසුයෙව පහීනසඤ්ඤී හොති; එවං සබ්බත්ථ විත්ථාරො.

සබ්බාසවසංවරසංවුතොති සබ්බෙහි ආසවපිධානෙහි පිහිතො; සබ්බෙසං වා ආසවානං පිධානෙහි පිහිතො; **අච්ඡෙච්ඡි**[6] **තණ්හ**න්ති සබ්බම්පි තණ්හං ඡින්දි සඤ්ඡින්දි සමුච්ඡින්දි;[7] **වාවත්තයි**[8] **සංයොජන**න්ති දසවිධසංයොජනං[9] පරිවත්තයි නිම්මූලමකාසි;[10] **සම්මා**ති හෙතුනා කාරණෙන; **මානාභිසමයා**ති මානස්ස දස්සනාභිසමයා පහානාභිසමයා ච; අරහත්තමග්ගො හි කිච්චවසෙන මානං පස්සති අයමස්ස දස්සනාභිසමයො; තෙන දිට්ඨො පන සො තාවදෙව පහීයති දිට්ඨවිසෙන දිට්ඨසත්තානං[11] ජීවිතං විය; අයමස්ස පහානාභිසමයො.

අන්තමකාසි දුක්ඛස්සාති එවං අරහත්තමග්ගෙන මානස්ස[12] දිට්ඨත්තා පහීනත්තා ච යෙ ඉමෙ "කායබන්ධනස්ස අන්තො ජීරති හරිතන්තං වා"ති[13] එවං වුත්තඅන්තිමමරියාදන්තො ච "අන්තමිදං

1. විවිත්තත්තා e. 5. දස්සනාපහාතබ්බාතිb s. 8. විවත්තයි b s. 11. දිට්ඨවිසෙනb දට්ඨ
2. නිස්සිතං b. 6. අච්ඡෙජ්ජි b s. 9. දසවිධම්පි සංයොජනං b s. [විසෙනාදට්ඨසත්තා
3 අරියමග්ගක්ඛණුප්පත්තියා b s 10. නිම්මලමකාb s. 12. සම්මා මානස්සb (කා. s.
4 යස්මිං b. 7. ඡින්දි සමුච්ඡින්දි a m2 r v ඡින්දිවා සමුච්ඡින්දිවා s. 13 හරිතන්තං වාතිbe s

භික්ඛවෙ ජීවිතානන්"ති[1] එවං වුත්තලාමකන්තෙන ච "සක්කායො එකො අන්තො"ති එවං වුත්තකොට්ඨාසන්තෙන ච, "එසෙවන්තො දුක්ඛස්ස සබ්බපච්චයසඞ්ඛයා"ති එවං වුත්තකොට්ඨාසන්තෙන[2] චාති එවං චත්තාරො අන්තා තෙසු සබ්බස්සෙව වට්ටදුක්ඛස්ස අද්ධං[3] චතුත්ථකොටිසඞ්ඛාතං අන්තමකාසි පරිච්ඡෙදං පරිවටුමං අකාසි; අන්තිමසමුස්සයමත්තාවසෙසං දුක්ඛමකාසීති වුත්තං හොති.

අත්තමනා තෙ භික්ඛූති සකමනා තුට්ඨමනා පීතිසොමනස්සෙහි වා සම්පයුත්තමනා හුත්වා; **භගවතො භාසිතං අභිනන්දු**න්ති ඉදං දුක්ඛස්ස අන්තකිරියපරියොසානං භගවතො භාසිතං සුකථිතං සුලපිතං එව මෙතං භගවා එවමෙතං සුගතාති මත්ථකෙන සම්පටිච්ඡන්තා අබ්භනුමොදිංසූති.

සෙසමෙත්ථ යං න වුත්තං තං පුබ්බෙ වුත්තත්තා ච සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා ච න වුත්තං; තස්මා සබ්බං වුත්තානුසාරෙන අනුපදසො පච්චවෙක්ඛිතබ්බං.

සබ්බාසවසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

එවමෙම සුත්තන්ති ධම්මදායාදසුත්තං යස්මා පනස්ස අට්ඨුප්පත්තිකො[5] නික්ඛෙපො තස්මා තං දස්සෙත්වාවස්ස අපුබ්බ[6]පදවණ්ණනං කරිස්සාම[7] කතරාය පන ඉදං අට්ඨුප්පත්තියා නික්ඛිත්තන්ති: ලාභසක්කාරෙ;[8] භගවතො කිර මහාලාභසක්කාරො උප්පජ්ජි යථා තං චත්තාරො අසඞ්ඛ්‍යෙය්‍ය පූරිතදානපාරමීසඤ්චයස්ස[9] සබ්බදිසාසු හි යමකමහාමෙඝො උට්ඨහිත්වා මහොඝං විය සබ්බපාරමියො එකස්මිං අත්තභාවෙ විපාකං දස්සාමාති සම්පිණ්ඩිතා විය ලාභසක්කාරමහොඝං නිබ්බත්තයිංසු; තතො තතො[10] අන්නපානයානවත්ථමාලාගන්ධවිලෙපනාදිහත්ථා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණාදයො ආගන්ත්වා කහං බුද්ධො කහං භගවා කහං දෙවදෙවො නරාසභො පුරිසසීහොති භගවන්තං පරියෙසන්ති; සකටසතෙහිපි පච්චයෙ ආහරිත්වා ඔකාසං අලභමානා සමන්තා ගාවුතප්පමාණම්පි සකටධුරෙන සකටධුරං[11] ආහච්ච තිට්ඨන්ති චෙව අනුබන්ධන්ති ච අන්ධකවින්දබ්‍රාහ්මණාදයො විය; සබ්බං ඛන්ධකෙ[12] තෙසු තෙසු සුත්තෙසු ච ආගතනයෙන[13] වෙදිතබ්බං. යථා ච භගවතො එවං භික්ඛුසඞ්ඝස්සාපි[14] වුත්තං හෙතං[15] "තෙන ඛො පන සමයෙන භගවා සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං; භික්ඛුසඞ්ඝොපි ඛො සක්කතො හොති–පෙ–පරික්ඛාරාන"න්ති. තථා "යාවතා

---

1. ජීවිකානන්ති b 6. අනුපුබ්බ s. 7 කරිස්සාමි b m | p | s t V w1 w2
2. කොට්ඨන්තෙන s. 8. ලාභසක්කාරෙන s. 12. ඛන්ධකෙසු l.
3 අන්තං b 9. පාරමිතාසඤ්චයස්ස w2 13. නයෙනෙවb s.
4. එවමෙවං pl. t. w1. w2. 10. තතො l 14. සඞ්ඝස්සාති s.
5. අට්ඨුප්පත්තිතො s. 11. සකටධුරෙන සකටධුරං s 15. වුත්තම්පිචෙතං b s

බො චුන්ද එතරහි සඞ්ඝා වා ගණා වා ලොකෙ උප්පන්නා[1] නාහං චුන්ද අඤ්ඤං එකසඞ්ඝම්පි සමනුපස්සාමි එවං ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තං යථරිව චුන්ද භික්ඛුසඞ්ඝො"ති. ස්වායං භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච උප්පන්නො ලාභසක්කාරො එකතො හුත්වා ද්වින්නං මහානදීනං උදකමිව අප්පමෙය්‍යො අහොසි.

තමෙන භික්ඛූ පච්චයගරුකා පච්චයගිද්ධා පච්චයබාහුලිකා[3] අහෙසුං; පච්ඡාභත්තම්පි තෙලමධුඵාණිතාදීසු ආගතෙසු[4] ගණ්ඩිං පහරිත්වා අම්හාකං ආචරියස්ස දෙථ උපජ්ඣායස්ස දෙථාති උච්චාසද්දං කරොන්ති; සා ච තෙසං පවත්ති භගවතොපි පාකටා අහොසි; තතො භගවා අනනුච්ඡවියන්ති[5] ධම්මසංවෙගං උප්පාදෙත්වා චින්තෙසි: පච්චයා අකප්පියාති න සක්කා සික්ඛාපදං පඤ්ඤපෙතුං;[6] පච්චයපටිබද්ධා[7] හි කුලපුත්තානං සමණධම්මවුත්ති; හන්දාහං ධම්මදායාදපටිපදං දෙසෙමි යා[8] සික්ඛාකාමානං කුලපුත්තානං සික්ඛාපදපඤ්ඤත්ති විය භවිස්සති නගරද්වාරෙ ඨපිතසබ්බකාසිකආදාසො විය ච; යථා හි නගරද්වාරෙ ඨපිතෙ සබ්බකාසිකෙ ආදාසෙ චත්තාරොපි[9] වණ්ණා අත්තනො ඡායං දිස්වා වජ්ජං පහාය නිද්දොසා හොන්ති එවමෙව සික්ඛාකාමා කුලපුත්තා සික්ඛායොගමණ්ඩනෙන[10] අත්තානං මණ්ඩෙතුකාමා[11] ඉමං සබ්බකාසිකාදාසූපමං දෙසනං ආවජ්ජිත්වා ආමිසදායාදපටිපදං වජ්ජෙත්වා ධම්මදායාදපටිපදං පූරෙන්තා ඛිප්පමෙව ජාතිජරාමරණස්ස අන්තං කරිස්සන්තීති ඉමිස්සා අට්ඨුප්පත්තියා ඉදං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදායාදාති ධම්මස්ස මෙ භික්ඛවෙ දායාදා[12] භවථ මා ආමිසස්ස; යො මය්හං ධම්මො තස්ස පටිග්ගාහකා භවථ යඤ්ච ඛො මය්හං ආමිසං තස්ස මා පටිග්ගාහකා භවථාති වුත්තං හොති; තත්ථ ධම්මොපි දුවිධො නිප්පරියායධම්මො පරියායධම්මොති; ආමිසම්පි දුවිධං නිප්පරියායාමිසං පරියායාමිසන්ති කථං: මග්ගඵලනිබ්බානභෙදො හි නවවිධොපි ලොකුත්තරධම්මො නිප්පරියායධම්මො නිබ්බට්ටිතධම්මොයෙව[13] න[14] කෙනචි පරියායෙන කාරණෙන වා ලෙසෙන වා ධම්මො; යං පනිදං විවට්ටූපනිස්සිතං කුසලං සෙය්‍යථිදං ඉධෙකච්චො විවට්ටං පත්ථෙන්තො දානං දෙති සීලං සමාදියති උපොසථකම්මං කරොති ගන්ධමාලාදීහි වත්ථුපූජං කරොති ධම්මං සුණාති දෙසෙති ඣානසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙති එවං කරොන්තො අනුපුබ්බෙන නිප්පරියායධම්මං අමතං නිබ්බානං පටිලභති අයං[15] පරියායධම්මො; තථා චීවරාදයො චත්තාරො පච්චයා නිප්පරියායාමිසමෙව න අඤ්ඤෙන පරියායෙන[16] වා ලෙසෙන වා ආමිසං; යං පනිදං වට්ටගාමිකුසලං සෙය්‍යථිදං ඉධෙකච්චො වට්ටං පත්ථෙන්තො,

1. උප්පන්නො b. 7. පටිබද්ධා s පච්චයබද්ධා e පච්චයුපනිබද්ධා b w2 14. න යෙන b.
2. ච b s. 3 බාහුල්ලිකා s. 8. සා b. 12. දායාද භික්ඛවෙ b s. 15. අයං පන s.
4. ඵාණිතාදීසු ආභතෙසු s. 9. චත්තාරො b s 13. නිබ්බත්තිතධම්මොයෙව b s– –නිබ්බත්තිත l
5. අනනුච්ඡවිකන්ති b e s. 10. කුලපුත්තාපයොගමණ්ඩනෙන b s.
6. පඤ්ඤාපෙතුං b s w2. 11. මණ්ඩිතුකාමා s. 16. පරියායෙන කාරණෙන b

සම්පත්තිභවං ඉච්ඡමානො දානං දෙති-පෙ-සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙති එවං කාරණතො අනුපුබ්බෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිං[1] පටිලභති ඉදං පරියායාමිසං නාම නිප්පරියායධම්මොපි භගවතොයෙව සන්තකො භගවතා හි ඨපිතත්තා භික්ඛූ මග්ගඵලනිබ්බානානි අධිගච්ඡන්ති වුත්තං හෙතං[2] "සො හි බ්‍රාහ්මණ භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා[3]-පෙ-මග්ගානුගා ච[4] පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා"ති ච "සො හාවුසො භගවා ජානං ජානාති පස්සං පස්සති චක්ඛුභූතො ඤාණභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නින්නෙතා[5] අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමී තථාගතො"ති ච.

පරියායධම්මොපි භගවතොයෙව සන්තකො භගවතා හි ඨපිතත්තා එව ජානන්ති;[6] විවට්ටං පත්ථෙන්තා දානං දෙන්තා-පෙ-සමාපත්තිං[7] නිබ්බත්තෙන්තා අනුක්කමෙන අමතං නිබ්බානං පටිලභන්තීති. නිප්පරියායාමිසම්පි[8] භගවතොයෙව සන්තකං භගවතා හි අනුඤ්ඤාතත්තායෙව භික්ඛූහි ජීවකවත්ථුං ආදිං කත්වා පණීතං[9] චීවරං ලද්ධං; යථාහ: "අනුජානාමි භික්ඛවෙ ගහපතිචීවරං යො ඉච්ඡති පංසුකූලිකො හොතු යො ඉච්ඡති ගහපතිචීවරං සාදියතු ඉතරීතරෙනපාහං[10] භික්ඛවෙ සන්තුට්ඨිංයෙව වණ්ණෙමී"ති පුබ්බෙ ච හි[11] භික්ඛූ පණීතං[12] පිණ්ඩපාතං නාලත්ථුං සපදානපිණ්ඩියාලොපභොජනායෙවාහෙසුං;[13] තෙහි රාජගහෙ විහරන්තෙන භගවතා "අනුජානාමි භික්ඛවෙ සඞ්ඝභත්තං උද්දෙසභත්තං නිමන්තණභත්තං[14] පක්ඛිකං උපොසථිකං පාටිපදික"න්ති එවං අනුඤ්ඤාතත්තායෙව පණීතං[15] භොජනං ලද්ධං. තථා සෙනාසනං; පුබ්බෙ හි[16] අසති[17] පබ්භාරරුක්ඛමූලාදිසෙනාසනායෙව භික්ඛූ අහෙසුං තෙ "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්ච ලෙණානී"ති[18] එවං භගවතා අනුඤ්ඤාතත්තායෙව විහාරො අඩ්ඪයොගො පාසාදො හම්මියං ගුහාති ඉමානි[19] සෙනාසනානි ලභිංසු; පුබ්බෙ[20] මුත්තහරීටකොනෙව හෙසජ්ජං අකංසු; තෙ භගවතායෙව "අනුජානාමි භික්ඛවෙ පඤ්ච භෙසජ්ජානි සෙය්‍යථිදං සප්පි නවනීතං තෙලං මධු ඵාණිත"න්ති එවමාදිනා නයෙන අනුඤ්ඤාතත්තා නානා භෙසජ්ජානි ලභිංසු; පරියායාමිසම්පි භගවතොයෙව සන්තකං භගවතා හි ඨපිතත්තායෙව[21] ජානන්ති;[22] සම්පත්තිභවං පත්ථෙන්තා දානං දත්වා සීලං -පෙ- සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අනුක්කමෙන පරියායාමිසං දිබ්බසම්පත්තිං මනුස්ස සම්පත්තිං පටිලභන්තීති.

---

1. දෙවසම්පත්තිං මනුස්සසම්පත්තිං s 8. ච b s w2 14 නිමන්තනං b s. 19 ඉමිනා l.
2. වුත්තම්පි චෙතං b s. 9 පණීත b e s. 15. පණීත b e w2. 20. ච b s.
3. සඤ්ජානෙතා b s w2. 10 ඵාහං s. 16 පුබ්බෙපි s 21 ඨපිතත්තා එවං s
4. සඤ්ජනෙතා අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදෙ [මග්ගානුගා b.
5. නිනෙතා b s e w2. 11. ච b s. 17 අසන b s.
6. එවං ජානන්ති b e l s 12. පණීත b s 18 සෙනාසනානීති s. 22 ජානන්ති
7. සමාපත්තියො b s. 13. භොජනා එවාහෙසුං b w2. යෙව අහෙසුං s. [b e l s.

තදෙව යස්මා නිප්පරියායධම්මොපි පරියායධම්මොපි නිප්පරියායාමිසම්පි පරියායාමිසම්පි භගවතොයෙව සන්තකං; තස්මා තත්ථ අත්තනො සාමිභාවං දස්සෙන්තො ආහ **ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදායාදාති**. යො මය්හං සන්තකො දුවිධොපි ධම්මො තස්ස දායාදා භවථ; යඤ්ච ඛො එතං මය්හමෙව; සන්තකං ආමිසං තස්ස දායාදා මා භවථ; ධම්මකොට්ඨාසස්සෙව සාමිනො භවථ මා ආමිසකොට්ඨාසස්ස; යො හි ජිනසාසනෙ පබ්බජිත්වා පච්චයපරමො විහරති චතූසු තණ්හුප්පාදෙසු සන්දිස්සමානො නික්ඛිත්තධුරො ධම්මාධම්මපටිපත්තියං අයං ආමිසදායාදො නාම; තාදිසා මා භවථ; යො පන අනුඤ්ඤාතපච්චයෙසු අප්පිච්ඡතාදීනියෙව[1] නිස්සාය පටිසඞ්ඛා සෙවමානො පටිපත්තිපරමො විහරති චතූසු අරියවංසෙසු සන්දිස්සමානො අයං ධම්මදායාදො නාම; තාදිසා භවථාති වුත්තං හොති.

ඉදානි යෙසං තත්ථ[2] එතදහොසි භවිස්සති වා අනාගතමද්ධානං කින්නු ඛො භගවා සාවකානං අලාභත්ථිකො එවමාහාති. තෙසං අතිපණීතලාභත්ථිකො අහං එවං වදාමීති දස්සෙතුං ආහ: **අත්ථි මෙ තුම්හෙසු–පෙ–නො ආමිසදායාදාති**. තස්සායමත්ථො අත්ථි මෙ තුම්හෙසු අනුකම්පා අනුද්දයා හිතෙසිතා කෙන නු ඛො මෙ[3] කාරණෙන කෙන උපායෙන සාවකා ධම්මදායාදා අස්සු ධම්මකොට්ඨාසසාමිනො නො ආමිසදායාදාති; අයං පන අධිප්පායො: පස්සති කිර භගවා ආමිසගරුකානං ආමිසෙ උපක්ඛලිතානං අතීතකාලෙ තාව කපිලස්ස භික්ඛුනො "සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා හොති"ති ආදිනා නයෙන ආගත පාපභික්ඛුභික්ඛුනීසික්ඛමානාදීනඤ්ච අනෙකසතානං අපායපරිපූරකත්තං, අත්තනො සාසනෙ පබ්බජිතානඤ්ච දෙවදත්තාදීනං,[4] ධම්මගරුකානං පන සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානමහාකස්සපාදීනං අභිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිගුණපටිලාභං; තස්මා තෙසං අපායපරිමුත්තිං සබ්බගුණසම්පත්තිඤ්ච ඉච්ඡන්තො ආහ: **අත්ථි මෙ තුම්හෙසු අනුකම්පා කින්ති මෙ සාවකා ධම්මදායාදා භවෙය්‍යුං නො ආමිසදායාදාති**. පච්චයගරුකො ච[5] චතුපරිසන්තරෙ කූටකහාපණො විය නිබ්බුතඞ්ගාරො විය ච නිත්තෙජො නිප්පභො හොති; තතො විවට්ටිතචිත්තො[6] ධම්මගරුකො තෙජවා සීහොව අභිභුය්‍ය චාරී; තස්මාපි එවමාහ: **අත්ථි මෙ[7]–පෙ–නො ආමිසදායාදාති** එවං ධම්මදායාදා මෙ භික්ඛවෙ භවථ මා ආමිසදායාදාති ඉදං අනුකම්පාය පණීතතරං ලාභං ඉච්ඡන්තෙන වුත්තං නො අලාභත්ථිකෙනාති සාධෙත්වා[8] ඉදානි ඉමස්ස ඔවාදස්ස අකරණෙ ආදීනවං දස්සෙන්තො ආහ: **තුම්හෙ ච මෙ භික්ඛවෙ–පෙ–නො ධම්මදායාදාති. තුම්හෙපි තෙන ආදිස්සා[9] භවෙය්‍යාථාති**. තුම්හෙපි තෙන ආමිසදායාදභාවෙන නො ධම්මදායාදභාවෙන ආදිස්සා[9] භවෙය්‍යාථ අවදිසිතබ්බා[10]

---

1. මෙව l දීනි b
2. යෙසන්තත්ථ s
3. නු ඛො b s.
4. පබ්බජිතානං දෙවදත්තාදීනං ච e
5. ගරුකො e.
6. නිවත්තිතචිත්තො s. විවත්තිතචිත්තො b.
7. මෙ තුම්හෙසු e.
8. සාධෙත්වා b pl V.
9. ආදිය්‍යා b.
10. අපදිසිතබ්බා b ml

විසුං කාතබ්බා වවත්ථපෙතබ්බා විඤ්ඤූහි ගාරය්හා භවෙය්‍යාථාති වුත්තං හොති කින්ති ආමිසදායාද සත්ථුසාවකා විහරන්ති නො ධම්මදායාදාති; **අහම්පි තෙන ආදිස්සො[1] භවෙය්‍යන්ති** අහම්පි තෙන තුම්හාකං ආමිසදායාදභාවෙන නො ධම්මදායාදභාවෙන ගාරය්හො භවෙය්‍යං.

කින්ති ආමිස-පෙ-දායාදාති ඉදං භගවා තෙසං අතීව මුදුකරණත්ථං ආහ. අයං හි එත්ථ අධිප්පායො: සචෙ භික්ඛවෙ තුම්හෙ ආමිසලොලා චරිස්සථ තත්ථ විඤ්ඤූ මං ගරහිස්සන්ති කථං හි නාම සබ්බඤ්ඤූ සමානො අත්තනො සාවකෙ ධම්මදායාදෙ නො ආමිසදායාදෙ කාතුං න සක්කොතීති[2] සෙය්‍යථාපි නාම අනාකප්පසම්පන්නෙ භික්ඛූ දිස්වා ආචරියුපජ්ඣායෙ[3] ගරහන්ති[4] කස්සිමෙ සද්ධිවිහාරිකා කස්සන්තෙවාසිකාති; සෙය්‍යථා වා පන[5] කුලකුමාරකෙ වා කුලකුමාරිකායො වා දුස්සීලෙ පාපධම්මෙ දිස්වා මාතාපිතරො ගරහන්ති කස්සිමෙ පුත්තා කස්ස ධීතරොති; එවමෙවං[6] මං විඤ්ඤූ ගරහිස්සන්ති[7] කථං හි නාම සබ්බඤ්ඤූ සමානො අත්තනො සාවකෙ ධම්මදායාදෙ නො ආමිසදායාදෙ කාතුං න සක්කොතීති; එවං ඉමස්ස ඔවාදස්ස අකරණෙ ආදීනවං දස්සෙත්වා කරණෙ ආනිසංසං දස්සෙන්තො **තුම්හෙ ච මෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **අහම්පි තෙන න ආදිස්සො භවෙය්‍යන්ති** සෙය්‍යථාපි නාම වත්තපරිපූරකෙ දහරභික්ඛූ උද්දෙසපරිපුච්ඡාසම්පන්නෙ වස්සසතිකත්ථෙරෙ[8] විය ආකප්පසම්පන්නෙ දිස්වා කස්ස සද්ධිවිහාරිකා කස්සන්තෙවාසිකාති[9] අපුකස්සාති[10] පතිරූපං[11] ථෙරස්ස පටිබලො වත ඔවදිතුං අනුසාසිතුන්ති ආචරියුපජ්ඣායා න ආදිස්සා න ගාරය්හා භවන්ති; එවමෙව අහම්පි තෙන තුම්හාකං ධම්මදායාදභාවෙන නො ආමිසදායාදභාවෙන කස්ස සාවකා නාලකපටිපදං තුවට්ටක[12]පටිපදං චන්දූපමපටිපදං රථවිනීතපටිපදං මහාගොසිඞ්ගසාලපටිපදං මහාසුඤ්ඤතාපටිපදං පටිපන්නා චතුපච්චයසන්තොසභාවනාරාමඅරියවංසෙසු සක්ඛිභූතා පච්චයගෙධතො විවට්ටමානසා අබ්භා මුත්තචන්දූපමා විහරන්තීති; සමණස්ස ගොතමස්සාති වුත්තෙ සබ්බඤ්ඤූ වත භගවා අසක්ඛි වත සාවකෙ ආමිසදායාදපටිපදං ඡඩ්ඩාපෙත්වා ධම්මදායාදපටිපත්තිපූරකෙ කාතුන්ති විඤ්ඤූනං න ආදිස්සො න ගාරය්හො භවෙය්‍යන්ති එවම්මිමස්මිං පදෙ අධිප්පායං ඤත්වා සෙසං කණ්හපක්ඛෙ වුත්තනයපච්චනීකතො වෙදිතබ්බං. එවං ඉමස්ස ඔවාදස්ස කරණෙ ආනිසංසං දස්සෙත්වා ඉදානි තං ඔවාදං නිය්‍යාතෙන්තො[13] ආහ. **තස්මාතිහ මෙ භික්ඛවෙ-පෙ-නො ආමිසදායාදාති.** එවම්මිමං ඔවාදං නිය්‍යාතෙත්වා ඉදානි තස්සා ධම්මදායාදපටිපත්තියා පරිපූරකාරිං ථොමෙතුං **ඉධාහං භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. භගවතො හි ථොමනං සුත්වාපි හොන්තියෙව තථත්තාය

---

1. ආදිස්සයො b. 3. දිස්වා b. 6. එවමෙව e s. 10. අපුකස්සාති වුත්තෙ s.
2. න සක්කොති b l. 7. ගරහන්ති s. 11. පතිරූප l. පටිරූපං b පටිරූපෙ s
4. ගරහිස්සන්ති a m⁴ p1 p2 r. 8. වස්සසතිකත්ථෙරෙ b e s. 12. තුවට්ටක b.
5. සෙය්‍යථාපි වා පන e. 9. වාසිකා b l 13. නිය්‍යාදෙන්තො b.

පටිපජ්ජිතාරො. තත්ථ **ඉධාති** නිපාතපදමෙතං; **භුත්තාවීති** භුත්තවා කතභත්තකිච්චොති වුත්තං හොති; **පවාරිතොති** යාවදත්ථපවාරණාය පවාරිතො යාවදත්ථං භුඤ්ජිත්වා පටික්ඛිත්තභොජනො තිත්තො චාති වුත්තං හොති.

චතුබ්බිධා හි පවාරණා වස්සංවුත්ථපවාරණා පච්චයපවාරණා අනතිරිත්තපවාරණා යාවදත්ථපවාරණාති. තත්ථ "අනුජානාමි භික්ඛවෙ වස්සංවුත්ථානං භික්ඛූනං තීහි ඨානෙහි පවාරෙතු"න්ති අයං වස්සංවුත්ථපවාරණා; "ඉච්ඡාමහං භන්තෙ සඞ්ඝං චාතුමාසං භෙසජ්ජෙහි පවාරෙතු"න්ති ච "අඤ්ඤත්‍ර පුන පවාරණාය අඤ්ඤං නිච්චපවාරණායා"ති ච අයං පච්චයපවාරණා; "පවාරිතො නාම ආසනං පඤ්ඤායති භොජනං පඤ්ඤායති හත්ථපාසෙ ඨිතො අභිහරති පටික්ඛෙපො පඤ්ඤායති එසො පවාරිතො නාමා"ති අයං අනතිරිත්තපවාරණා; "පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන[1] සහත්ථා සන්තප්පෙසි සම්පවාරෙසී"ති අයං යාවදත්ථපවාරණා; අයමිධ අධිප්පෙතා තෙන වුත්තං පවාරිතොති යාවදත්ථපවාරණාය පවාරිතොති.

පරිපුණ්ණොති භොජනෙන පරිපුණ්ණො; **පරියොසිතොති** පරියොසිතභොජනො; උත්තරපදලොපො දට්ඨබ්බො. යාවතකං භුඤ්ජිතබ්බං හොති තාවතකං භුත්තං හොති අවසිතා මෙ භොජනකිරියාති අත්ථො; **සුහිතොති** ධාතො[2] ජිඝච්ඡාදුක්ඛාභාවෙන වා සුහිතොති වුත්තං හොති; **යාවදත්ථොති** යාවතකො මෙ භොජනෙන අත්ථො සො සබ්බො පත්තොති;[3] එත්ථ ච පුරිමානං තිණ්ණං පච්ඡිමානි සාධකානි; යො හි පරියොසිතො සො භුත්තාවී හොති; යො ච සුහිතො සො යාවදත්ථපවාරණාය පවාරිතො; යො යාවදත්ථො සො පරිපුණ්ණොති[4] පුරිමානි වා පච්ඡිමානං; යස්මා හි භුත්තාවී තස්මා පරියොසීතො; යස්මා පවාරිතො තස්මා සුහිතො; යස්මා පරිපුණ්ණො තස්මා යාවදත්ථොති;[5] සබ්බමෙතං පරිකප්පෙත්වා වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

සියාති එකංසෙ ච විකප්පනෙ ච; "පඨවීධාතු සියා අජ්ඣත්තිකා සියා බාහිරා"ති එකංසෙ; සියා අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුනො ආපත්ති වීතික්කමො"ති විකප්පනෙ; ඉධ උභයම්පි වට්ටති. **අතිරෙකොව[6] අතිරෙකධම්මො**; පාඨො **ඡඩ්ඩියධම්මො**; අධිකො ච ඡඩ්ඩෙතබ්බො ච න[7] අඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බොති අත්ථො. **අථාති** තම්හි කාලෙ; **ජිඝච්ඡාදුබ්බල්‍යපරෙතාති** ජිඝච්ඡාය ච[8] දුබ්බල්‍යෙන ච පරෙතා ඵුට්ඨා අනුගතා ච: අට්ඨපි දසපි දිවසානි තත්ථ කෙචි ජිඝච්ඡිතාපි න දුබ්බලා හොන්ති සක්කොන්ති ජිඝච්ඡං සහිතුං ඉමෙ පන න තාදිසාති දස්සෙතුං උභයමාහ; **න්‍යාහ**න්ති තෙ අහං; **සචෙ ආකඞ්ඛථාති** යදි ඉච්ඡථ; **අප්පහරිතෙති** අප්පරූළ්හහරිතෙ; යස්මිං ඨානෙ පිණ්ඩපාතොත්ථරණෙන

1. ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන b s 4 පරිපුණ්ණො s. 6 අතිරෙකො ච b.
2. පූරිතො ධාතු m2 p2 ධාතො a පූරිතො m1 p1 r V w1 w2 s. 7. තව m1 p1 1 w1 w2,
3. නිපන්නොති m2 p2. නිප්පන්නොති e. 5. යාවදත්ථො e. 8. ජිඝච්ඡාය e.

විනස්සනධම්මානි තිණානි නත්ථි තස්මින්ති අත්ථො; තෙන නිත්තිණඤ්ච මහාතිණගහනඤ්ච[1] යත්ථ කත්ථචි ඡඩ්ඩිතෙ[2] පිණ්ඩපාතෙ තිණානි න විනස්සන්ති තඤ්ච ඨානං පරිග්ගහිතං[3] හොති; භූතගාමසික්ඛාපදස්ස හි අවිකොපනත්ථමෙතං වුත්තං.

අප්පාණකෙති නිප්පාණකෙ පිණ්ඩපාතජ්ඣොත්ථරණෙන මරිතබ්බපාණකරහිතෙ වා මහාඋදකක්ඛන්ධෙ; පරිත්තොදකෙ එව හි භත්තෙ පක්ඛිපෙන ආලුළිතෙ[4] සුඛුමපාණකා මරන්ති න මහාතළාකාදීසු පාණකානුරක්ඛණත්ථං හි එවං වුත්තං. **ඔපිලාපෙස්සාමී**ති නිමුජ්ජාපෙස්සාමි; **තත්‍රෙකස්සා**ති තෙසු ද්වීසු එකස්ස; යො ඉමං ධම්මදෙසනං සුට්ඨු සුතවා[5] පුනප්පුනං ආවජ්ජෙති ච තං සන්ධායාහ **වුත්තං ඛො පනෙත**න්ති. අයං වුත්තසද්දො කෙසොහාරණෙපි දිස්සති: "කාපටිකො මාණවො දහරො වුත්තසිරො"ති ආදීසු; රොපිතෙපි:–

"යථා සාරදිකං බීජං ඛෙත්තෙ වුත්තං විරූහතී"ති ආදීසු; කථිතෙපි: "වුත්තමිදං භගවතා වුත්තමරහතා"ති ආදීසු; ඉධ පන කථිතෙ දට්ඨබ්බො; කථිතං ඛො පනෙතන්ති අයං හිස්ස අත්ථො; **ආමිසඤ්ඤතර**න්ති චතුන්නං පච්චයාමිසානං අඤ්ඤතරං එකන්ති අත්ථො; **යදිද**න්ති නිපාතො සබ්බලිඞ්ගවිභත්තිවචනෙසු තාදිසොව තත්ථ තත්ථ අත්ථො පරිණාමෙතබ්බො;[6] ඉධ පනස්ස යො එසොති අත්ථො; යො එසො පිණ්ඩපාතො නාම ඉදං ආමිසඤ්ඤතරන්ති වුත්තං හොති; **යන්නූනාහ**න්ති සාධු වතාහං: **එව**න්ති යථා ඉදානි ඉමං ඛණං වීතිනාමෙමි[7] එවමෙවං[8] රත්තින්දිවම්පි; **වීතිනාමෙය්‍ය**න්ති ඛෙපෙය්‍යං අතිවත්තාපෙය්‍යං[9] **සො තං පිණ්ඩපාත**න්ති සො තං සදෙවකෙන ලොකෙන සිරසා සම්පටිච්ඡිතබ්බරූපං සුගතාතිරිත්තං පිණ්ඩපාතං අභුඤ්ජිත්වා ධම්මදායාදභාවං ආකඞ්ඛමානො ආදිත්තසීසූපමං පච්චවෙක්ඛිත්වා තෙනෙව ජිඝච්ඡාදුබ්බල්‍යෙන එවං තං රත්තින්දිවං වීතිනාමෙය්‍ය; **අථ දුතියස්සා**ති ඉමස්මිං පන වාරෙ එස සම්බන්ධො; සචෙ සො භික්ඛු යන්නූනාහං–පෙ–වීතිනාමෙය්‍යන්ති චින්තෙන්තො එවම්පි චින්තෙය්‍ය; පබ්බජිතෙන ඛො වාළමිගාකුලෙ අරඤ්ඤෙ භෙසජ්ජං විය පඤ්චකාමගුණවාළාකුලෙ ගාමෙ පිණ්ඩපාතොපි දුක්ඛං පරියෙසිතුං; අයං පන පිණ්ඩපාතො ඉති පරියෙසනාදීනවවිමුත්තො ච සුගතාතිරිත්තො චාති උභතොසුජාතඛත්තියකුමාරො විය හොති; යෙහි ච පඤ්චහි කාරණෙහි පිණ්ඩපාතො න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති; සෙය්‍යථීදං: පුග්ගලං ගරහිත්වා න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති අලජ්ජිපුග්ගලස්ස සන්තකොති; අපරිසුද්ධඋප්පත්තිතාය න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති භික්ඛුනීපරිපාචිතො[10] අසන්තසම්භාවනුප්පන්නොති; සාමිකානුකම්පාය න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති පිණ්ඩපාතසාමිකො භික්ඛු ජිඝච්ඡිතොති; සො ධාතො තස්සෙව

1. මහාතිණඤ්ච තිණගහනඤ්ච s. 5. සුට්ඨු m1 p1r t w2. සුත්වා e. s
2. ඡඩ්ඩිතෙපි l. 6. පරිණාමෙතබ්බා b. 9. අතිවත්තාපෙය්‍යං b.
3. පරිග්ගහිතං b s. 7. වීතිනාමෙසි b වීතිනාමෙති s. 10. පරිපාචිත b. s.
4. ආලුළිතෙ e. s ආළුලිතෙ b. 8. එවමෙව b e s.

අන්තෙවාසිකාදිසු[1] අනුකම්පාය න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති අන්තෙවාසිකා වා[2] අඤ්ඤෙ වා තප්පටිබද්ධා ජීවන්තීති; තෙපි ධාතා පීණිතා අපි ච ඛො අස්සද්ධතාය න පරිභුඤ්ජිතබ්බො හොති පිණ්ඩපාතසාමිකො භික්ඛු අස්සද්ධොති; තෙහි ච කාරණෙහි අයං විමුත්තො; භගවා හි ලජ්ජීනං අග්ගො; පරිසුද්ධුප්පත්තිකො පිණ්ඩපාතො; භගවා ච ධාතො පීණිතො; පච්චාසිංසකොපි ච අඤ්ඤො පුග්ගලො නත්ථි; යෙ ච ලොකෙ[3] සද්ධා භගවා තෙසං අග්ගොති; එවං විනෙත්වා ච සො තං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා-පෙ-වීතිනාමෙය්‍ය; එත්තාවතා යොපි අභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොති සොපි භුඤ්ජිතබ්බමෙව පිණ්ඩපාතං න භුත්තො හොති; යොපි භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොති සොපි භුඤ්ජිතබ්බකමෙව භුත්තො හොති; නත්ථි පිණ්ඩපාතෙ[4] විසෙසො; පුග්ගලෙ පන අත්ථි[5] විසෙසො තස්මා තං දස්සෙන්තො **කිඤ්චාපි සො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **කිඤ්චාපී**ති අනුජානන පසංසනත්ථෙ නිපාතො; කිං අනුජානාති: තස්ස භික්ඛුනො තං අනවජ්ජපරිභොගං; කිං පසංසති: භුඤ්ජිත්වා[6] සමණධම්මකරණං; ඉදං වුත්තං හොති: යදිපි සො භික්ඛු එවං භුඤ්ජිතබ්බමෙව භුඤ්ජිත්වා කාතබ්බමෙව කරෙය්‍ය **අථ ඛො අසුයෙව මෙ පුරිමො භික්ඛූ**ති යො පුරිමො භික්ඛු තං පිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා සමණධම්මං කරොති අසුයෙව මෙ සොයෙව මම වීසු සූරෙසු සූරතරො විය වීසු පණ්ඩිතෙසු පණ්ඩිතතරො විය ච පුජ්ජතරො ච පාසංසතරො ච; දුතියභික්ඛුතො අතිරෙකෙන පූජනීයො ච[7] පසංසනීයො චාති වුත්තං හොති. ඉදානි තමත්ථං කාරණෙන සාධෙන්තො: **තං කිස්ස හෙතූ**ති ආදිමාහ.

තස්සත්ථො: තත්ථ සියා තුම්හාකං කස්මා සො භික්ඛු භගවතො පුජ්ජතරො ච පාසංසතරො චාති; **තං හි තස්ස** යස්මා තං පිණ්ඩපාත පටික්ඛිපනං **තස්ස භික්ඛුනො දීඝරත්තං අප්පිච්ඡතාය-පෙ-විරියාරම්භාය සංවත්තිස්සති**; කථං: තස්ස හි සචෙ අපරෙන සමයෙන පච්චයෙසු අත්‍රිච්ඡතා වා පාපිච්ඡතා වා මහිච්ඡතා වා උප්පජ්ජිස්සති තතො තං ඉමිනා පිණ්ඩපාතපටික්ඛෙපඞ්කුසෙන නිවාරෙස්සති අරෙ ත්වං සුගතාතිරිත්තම්පි පිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා[8] ඊදිසං ඉච්ඡං උප්පාදෙසීති එවං පච්චවෙක්ඛමානො; එස නයො අසන්තුට්ඨියා අසල්ලෙඛස්ස ච උප්පන්නස්ස[9] නිවාරණෙ; එවං තාවස්ස අප්පිච්ඡතාය සන්තුට්ඨියා සල්ලෙඛාය සංවත්තිස්සති. **සුභරතායා**ති එත්ථ අයං සංවණ්ණනා:[10] ඉධෙකච්චො අත්තනොපි උපට්ඨාකානම්පි දුභරො[11] හොති දුප්පොසො එකච්චො අත්තනොපි උපට්ඨාකානම්පි සුභරො හොති සුප්පොසො; කථං: යො හි අම්බිලාදීනි ලද්ධා අනම්බිලාදීනි පරියෙසති අඤ්ඤස්ස ඝරෙ ලද්ධං අඤ්ඤස්ස ඝරෙ ඡඩ්ඩෙන්තො සබ්බං ගාමං විචරිත්වා රිත්තපත්තොව විහාරං පවිසිත්වා නිපජ්ජති අයං අත්තනො දුභරො;[11] යො පන සාලිමංසොදනාදීනං පත්තෙ පූරෙත්වා දින්නෙපි දුම්මුඛභාවං

1. අන්තෙවාසිකාදි l. 4. පිණ්ඩපාතෙ හි m1 m2 p1 p2 r t v w l. 9 චුප්පන්නස්ස b s.
2. අන්තෙවාසිකා b s. 5. අත්ථිපුග්ගලෙ පන l. 8. ඉදිසි c 10. වණ්ණනා b s.
3. යෙ ලොකෙ b s. 6. භුත්වා b l. 7. පූජනීයො b. 11. දුබ්භරො b s.

අනත්තමනභාවං දස්සෙන්ති තෙසං වා සම්මුඛාව තං පිණ්ඩපාතං කිං තුම්හෙහි දින්නන්ති අපසාදෙන්තා සාමණෙරගහට්ඨාදීනං[1] දෙන්ති අයං උපට්ඨාකානං දුභරො; එතං දිස්වා මනුස්සා දූරතොව පරිවජ්ජෙන්ති දුභරො භික්ඛු න සක්කා පොසිතුන්ති; යො පන යං කිඤ්චි ලූඛං වා පණීතං වා ලද්ධා තුට්ඨචිත්තොව භුඤ්ජිත්වා විහාරං ගන්ත්වා අත්තනොව කම්මං කරොති අයං අත්තනො සුභරො; යො ච පරෙසම්පි අප්පං වා බහුං වා ලූඛං වා පණීතං වාදූතං අභිලෙඛිත්වා අත්තමනො[2] විප්පසන්නමුඛො හුත්වා තෙසං සම්මුඛාව පරිභුඤ්ජිත්වා යාති අයං උපට්ඨාකානං සුභරො; එතං දිස්වා මනුස්සා අති විය විස්සත්ථා හොන්ති අම්හාකං භද්දන්තො සුභරො ථොකථොකෙනපි[3] තුස්සති මයමෙව නං පොසෙස්සාමාති පටිඤ්ඤං කත්වා පොසෙන්ති; තත්ථ සචෙ අපරෙන සමයෙන තස්ස[4] අත්තනො වා උපට්ඨාකානං වා දුභරතානයෙන චිත්තං උප්පජ්ජිස්සති තතො නං ඉමිනා පිණ්ඩපාතපටික්ඛෙපඞ්ගෙන නිවාරෙස්සති අරෙ ත්වං සුගතාතිරිත්තම්පි පිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා ඊදිසං චිත්තං උප්පාදෙසීති එවං පච්චවෙක්ඛමානො එවමස්ස සුභරතාය සංවත්තිස්සති; සචෙ පනස්ස කොසජ්ජං උප්පජ්ජිස්සති තම්පි එතෙනෙවඞ්ගෙන නිවාරෙස්සති අරෙ ත්වං නාම තදා සුගතාතිරිත්තම්පි පිණ්ඩපාතං පටික්ඛිපිත්වා තථා ජිඝච්ඡාදුබ්බල්‍යපරෙතොපි සමණධම්මං කත්වා අජ්ජ කොසජ්ජමනුයුඤ්ජසීති එවං පච්චවෙක්ඛමානො එවමස්ස විරියාරම්භාය සංවත්තිස්සති; එවමස්ස ඉදං පිණ්ඩපාතපටික්ඛිපනං දීඝරත්තං අප්පිච්ඡතාය-පෙ-විරියාරම්භාය සංවත්තිස්සති; එවමස්සිමෙ පඤ්ච ගුණා පරිපූරා දස කථාවත්ථූනි පරිපූරෙස්සන්ති; කථං: අත්‍ර හි පාළියං යෙව අප්පිච්ඡතා සන්තුට්ඨිතා[5] විරියාරම්භවසෙන තීණි ආගතානි; සෙසානි සල්ලෙඛෙන සඞ්ගහිතානි;[6] ඉදං හි සබ්බකථාවත්ථූනං නාමමෙව යදිදං සල්ලෙඛො; යථාහ "සා ච ඛො අයං ආනන්ද කථා අභිසල්ලෙඛිකා චෙතොවිවරණසප්පායා එකන්තනිබ්බිදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සම්බොධාය නිබ්බානාය සංවත්තති සෙය්‍යථීදං අප්පිච්ඡකථා"ති විත්ථාරො. එවං ඉමෙ පඤ්ච ගුණා පරිපූරා දස කථාවත්ථූනි පරිපූරෙස්සන්ති; දස කථාවත්ථූනි පරිපූරානි තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙස්සන්ති; කථං: එතෙසු හි අප්පිච්ඡකථා සන්තොසකථා අසංසග්ගකථා සීලකථාති ඉමා චතස්සො කථා අධිසීලසික්ඛාසඞ්ගහිතායෙව;[7] පවිවෙකකථා විරියාරම්භකථා සමාධිකථාති ඉමා තිස්සො අධිචිත්තසික්ඛාසඞ්ගහිතා;[8] පඤ්ඤාකථා විමුත්තිකථා විමුත්තිඤාණදස්සනකථාති ඉමා තිස්සො අධිපඤ්ඤාසික්ඛාසඞ්ගහිතාති; එවං දස කථාවත්ථූනි පරිපූරානි තිස්සො සික්ඛා පරිපූරෙස්සන්ති; තිස්සො[9] සික්ඛා පරිපූරා පඤ්ච අසෙඛෙ[10] ධම්මක්ඛන්ධෙ පරිපූරෙස්සන්ති; කථං: පරිපූරා හි අධිසීලසික්ඛා අසෙඛො[11] සීලක්ඛන්ධොයෙව හොති; අධිචිත්තසික්ඛා

1. ගහට්ඨාදීනම්පි b s
2. අත්තමනො b
3. ථොකෙනපි b e ථොකථොකෙනපි s.
4. අස්ස b
5. සන්තුට්ඨී b s.
6. සඞ්ගහිතානි b s.
7. සඞ්ගහිතායෙව b e s.
8. සඞ්ගහිතා b s e.
9. තිස්සොපි b s.
10. අසෙක්ඛා b s.
11. අසෙක්ඛො b s.

අසෙඛො සමාධික්ඛන්ධො; අධිපඤ්ඤාසික්ඛා අසෙඛා පඤ්ඤාවිමුත්ති විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධා එවාති; එවං තිස්සො සික්ඛා පරිපූරා පඤ්ච අසෙඛෙ ධම්මක්ඛන්ධෙ පරිපූරෙස්සන්ති; පඤ්ච ධම්මක්ඛන්ධා පරිපූරා අමතං නිබ්බානං පරිපූරෙස්සන්ති; සෙය්‍යථාපි උපරි පබ්බතෙ පාවුස්සකො මහාමෙඝො අභිප්පවට්ටො[1] පබ්බතකන්දරපදරසාඛා පරිපූරෙති; තා පරිපූරා කුසසුබ්භෙ;[2] කුසසුබ්භා මහාසුබ්භෙ; මහාසුබ්භා කුන්නදියො; කුන්නදියො මහානදියො; මහානදියො සමුද්දං සාගරං පරිපූරෙන්ති;[3] එවමෙවං තස්ස භික්ඛුනො ඉමෙ පඤ්ච ගුණා පරිපූරා දස කථාවත්ථූනි ආදිං කත්වා යාව අමතං නිබ්බානං[4] පරිපූරෙස්සන්ති;[5] එවමයං භික්ඛු ධම්මදායාදපටිපදං පටිපන්නො පරමධම්මදායාදං ලච්ඡතීති[6] එතමත්ථං සම්පස්සමානො භගවා **තං කිස්ස හෙතු තං හි තස්ස භික්ඛවෙ භික්ඛුනො**ති ආදිමාහ. එවං තස්ස භික්ඛුනො පුජ්ජතරපාසංසතරභාවං කාරණෙන සාධෙත්වා ඉදානි තෙ භික්ඛූ තථත්තාය සන්නියොජෙන්තො **තස්මාතිහ මෙ[7] භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ.

කිං වුත්තං හොති; යස්මා යො තං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරෙය්‍ය සො ඉමෙහි පඤ්චහි මූලගුණෙහි පරිබාහිරො; යො පන අභුඤ්ජිත්වා කරෙය්‍ය සො ඉමෙසං භාගී හොති **තස්මාතිහ මෙ[7] භික්ඛවෙ-පෙ-නො ආමිසදායාදා**ති. **ඉදමවොච භගවාති** ඉදං නිදාන[8] පරියොසානතො පභුති යාව නො ආමිසදායාදාති සුත්තපදෙසං භගවා අවොච; **ඉදං වත්වා[9] සුගතො[10]** ඉදඤ්ච සුත්තපදෙසං වත්වාව[11] සොභනාය පටිපදාය ගතත්තා සුගතොති සඞ්ඛං පත්තො සොව[12] භගවා; **උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසීති[13]** පඤ්ඤත්තවර[14] බුද්ධාසනතො උට්ඨහිත්වා විහාරං අන්තනො මහාගන්ධකුටිං පාවිසි අසම්භින්නාය[15] එව පරිසාය; කස්මා: ධම්මථොමනත්ථං. බුද්ධා කිර අපරිනිට්ඨිතාය දෙසනාය විහාරං පවිසන්තා ද්වීහි කාරණෙහි පවිසන්ති පුග්ගලථොමනත්ථං වා ධම්මථොමනත්ථං වා; පුග්ගලථොමනත්ථං පවිසන්තො එවං චින්තෙති; ඉමං මයා සංඛිත්තෙන[16] උද්දෙසං උද්දිට්ඨං විත්ථාරෙන අවිභත්තං ධම්මපටිග්ගාහකා භික්ඛූ උග්ගහෙත්වා ආනන්දං වා කච්චානං වා උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡිස්සන්ති; තෙ මය්හං ඤාණෙන සංසන්දෙත්වා විස්සජ්ජෙස්සන්ති;[17] තතො ධම්මපටිග්ගාහකා පුන මං පුච්ඡිස්සන්ති; තෙසමහං සුකථිතං භික්ඛවෙ ආනන්දෙන සුකථිතං කච්චානෙන මඤ්චෙපි තුම්හෙ එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යාථ අහම්පි නං එවමෙවං[18] ව්‍යාකරෙය්‍යන්ති එවං තෙ පුග්ගලෙ ථොමෙස්සාමි; තතො තෙසු ගාරවං ජනෙත්වා භික්ඛූ උපසඞ්කමිස්සන්ති; තෙපි භික්ඛූ අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච නියොජෙස්සන්ති; තෙ තෙහි නියොජිතා තිස්සො

1. අභිවුට්ඨො වුත්තෙ b s
2. කුසුබ්භෙ b s.
3. පරිපූරෙස්සන්ති s
4. මහානිබ්බානං w2.
5. පරිපූරෙන්ති b.
6. ලභතීති b.
7. තිහ l.
8. නිබ්බාන s.
9. වත්වාච b වත්වාන s.
10. සුගතොති b s.
11. වත්වා ච a b w2 වත්වා t e.
12. යෙව a m2 p2 r w2 s.
13. පාවිසි l e b
14. පවර s
15. අභිසම්භින්නාය s.
16. සඞ්ඛෙපෙන w2
17. කථෙස්සන්ති b s.
18. එවමෙව b e s

සික්ඛා පරිපූරෙන්තා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්තීති. ධම්මථොමනත්ථං පවිසන්තො එවං චින්තෙති; යථා ච[1] ඉධෙව චින්තෙසි; මයි විහාරං පවිට්ඨෙ නාමෙව ආමිසදායාදං ගරහන්තො ධම්මදායාදඤ්ච ථොමෙන්තො ඉමිස්සංයෙව[2] පරිසතිං[3] නිසින්නො සාරිපුත්තො ධම්මං දෙසෙස්සති;[4] එවං චින්නම්පි අම්හාකං එකජ්ඣාසයාය[5] මතියා දෙසිතා අයං දෙසනා අග්ගා ච ගරුකා ච භවිස්සති පාසාණච්ඡත්තසදිසා; චතුරොඝනිත්ථරණට්ඨෙන තිත්ථෙ ඨපිතනාවා[6] විය සග්ගගමනට්ඨෙන චතුයුත්තආජඤ්ඤරථො විය ච භවිස්සති; යථා ච එවං කරෙන්තස්ස අයං දණ්ඩොති පරිසතිං[3] ආණං ඨපෙත්වා උට්ඨායාසනා පාසාදං ආරුළ්හෙ රඤ්ඤි තත්ථෙව නිසින්නො සෙනාපති තං[7] රඤ්ඤා ඨපිතං ආණං පවත්තෙති; එවම්පි මයා ඨපිතං දෙසනං ඉමිස්සංයෙව[2] පරිසතිං[3] නිසින්නො සාරිපුත්තො ථොමෙත්වා දෙසෙස්සති;[4] එවං චින්නම්පි අම්හාකං මතියා දෙසිතා අයං දෙසනා බලවතරා මජ්ඣන්තිකසූරියො විය පජ්ජලිස්සතීති;[8] එවං ඉධ ධම්මථොමනත්ථං උට්ඨායාසනා විහාරං පාවිසි. ඊදිසෙසු ච ඨානෙසු භගවා නිසින්නාසනෙයෙව අන්තරහිතො චිත්තගතියා විහාරං පවිසතීති වෙදිතබ්බො; යදි හි කායගතියා ගච්ඡෙය්‍ය සබ්බා පරිසා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය; සා එකවාරං භින්නා පුන දුස්සන්නිපාතා භවෙය්‍යාති භගවා චිත්තගතියා එව පාවිසි; එවං පවිට්ඨෙ පන භගවති භගවතො අධිප්පායානුරූපං තං[9] ධම්මං ථොමෙතුකාමො **තත්‍ර ඛො ආයස්මා සාරිපුත්තො–පෙ–එතදවොච.**

තත්‍ථ ආයස්මාති පියවචනමෙතං; **සාරිපුත්තොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං; තඤ්ච ඛො මාතිතො න පිතිතො රූපසාරියා හි බ්‍රාහ්මණියා සො පුත්තො තස්මා සාරිපුත්තොති වුච්චති; **අචිරපක්කන්තස්සාති** පක්කන්තස්ස සතො න චිරෙන;[10] **ආවුසො භික්ඛවෙති**[11] එත්ථ පන බුද්ධා භගවන්තො සාවකෙ ආලපන්තා භික්ඛවෙති ආලපන්ති; සාවකා පන බුද්ධෙහි සදිසා මා හොමාති ආවුසොති පඨමං වත්වා පච්ඡා භික්ඛවෙති භණන්ති; බුද්ධෙහි ච ආලපිතො භික්ඛුසඞ්ඝො භදන්තෙති පටිවචනං දෙති; සාවකෙහි ආවුසොති; **කිත්තාවතා නු ඛො ආවුසොති** එත්ථ **කිත්තාවතාති** පරිච්ඡෙදවචනං කිත්තකෙනාති වුත්තං හොති; නුකාරො පුච්ඡායං; ඛොකාරො නිපාතමත්තං; **සත්ථු පවිවිත්තස්ස විහරතොති** තීහි විවෙකෙහි කායචිත්තඋපධිවිවෙකෙහි සත්ථුනො විහරන්තස්ස; **විවෙකං නානුසික්ඛන්තීති**[12] තිණ්ණං විවෙකානං අඤ්ඤතරම්පි නානුසික්ඛන්ති; **ආමිසදායාදාව හොන්තීති** ඉදමත්ථං[13] ආයස්මා සාරිපුත්තො භික්ඛූ පුච්ඡි; එස නයො සුක්කපක්ඛෙපි. එවං වුත්තෙ තමත්ථං සොතුකාමා භික්ඛූ **දූරතොපි ඛොති** ආදිමාහංසු.

---

1. යථා b. s.
2. ඉමාසංයෙව l.
3. පරිසති b. s.
4. දෙසිස්සති l b e.
5. එකජ්ඣාසය m. m2. P1. r. w1. w2.
6. වසිතනාවා s.
7. තං b m. P1. s. w2.
8. මජ්ඣන්තිකසූරියො b පජ්ජලිස්සති e w2 s.
9. එතං m1. P1. w2. e.
10. නචිරස්ස e.
11. (භික්ඛවොති ලඞ්කිය පාළිපොත්ථකෙසු.)
12. සික්ඛන්තීති (ච) b
13. ඉමමත්ථං b.

තත්ථ **දූරතොපීති** තිරොරට්ඨතොපි තිරොජනපදතොපි නෙක[1] යොජනගණනාතොපීති වුත්තං හොති; **සන්තිකෙති** සමීපෙ; **අඤ්ඤාතුන්ති** ජානිතුං බුජ්ඣිතුං; **ආයස්මන්තංයෙව සාරිපුත්තං පටිභාතූති** ආයස්මතොයෙව සාරිපුත්තස්ස භාගො හොතු ආයස්මා පන සාරිපුත්තො අත්තනො භාගං කත්වා විභජතූති වුත්තං හොති; ආයස්මතො හි භාගො යදිදං අක්ඛාතං අම්හාකං පන සවනං භාගොති අයමෙත්ථ අධිප්පායො; එවං සද්දලක්ඛණෙන සමෙති. කෙචි පන භණන්ති පටිභාතූති දිස්සතූති;[2] අපරෙ උපට්ඨාතූති. **ධාරෙස්සන්තීති** උග්ගහෙස්සන්ති පරියාපුණිස්සන්ති; තතො තෙසං සොතුකාමො ථෙරො **තෙනහීති** ආදිමාහ. තත්ථ **තෙනාති** කාරණ[3] වචනං; **හි**කාරො නිපාතො; යස්මා සොතුකාමත්ථ යස්මා ච මය්හං භාරං ආරොපයිත්ථ තස්මා සුණාථාති වුත්තං හොති; තෙපි භික්ඛූ[4] ථෙරස්ස වචනං සම්පටිච්ඡිංසු; තෙනාහ **එවමාවුසො–පෙ–පච්චස්සොසු**න්ති. අථ තෙසං ආමිසදායාදං ගරහන්තෙන භගවතා **තුම්හෙපි තෙන ආදිස්සා භවිස්සථා**ති එකෙනෙවාකාරෙන වුත්තමත්ථං තීහි ආකාරෙහි දස්සෙන්තො **ආයස්මා සාරිපුත්තො එතදවොච. ඉධාවුසො සත්ථු පවිවිත්තස්ස විහරතො**–පෙ–**එත්තාවතා ඛො ආවුසො සත්ථු පවිවිත්තස්ස විහරතො සාවකා විවෙකං නානුසික්ඛන්තී**ති එත්තාවතා යඤ්ච[5] භගවා ආමිසදායාදපටිපදං ගරහන්තො තුම්හෙපි තෙන ආදිස්සා[6] භවෙය්‍යාථාති ආහ යඤ්ච අත්තනා පුච්ඡං පුච්ඡි **කිත්තාවතා නු ඛො**–පෙ–**නානුසික්ඛන්තී**ති තස්ස විත්ථාරතො අත්ථො සුවිභත්තො හොති; සො ච ඛො භගවතො ආදිස්සභාවං අනාමසිත්වා[7] භගවතොයෙව හි යුත්තං සාවකෙ අනුගණ්හන්තස්ස[8] අහම්පි තෙන ආදිස්සො[9] භවිස්සාමීති වත්තුං; න සාවකානං; එස නයො සුක්කපක්ඛෙපි; අයං තාවෙත්ථ අනුසන්ධික්කමයොජනා අයං පනත්ථවණ්ණනා: **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ; **සත්ථු පවිවිත්තස්සාති** සත්ථුනො තීහි විවෙකෙහි අච්චන්තං විවිත්තස්ස;[10] **විවෙකං නානුසික්ඛන්තී**ති කායවිවෙකං නානුසික්ඛන්ති න පරිපූරෙන්තීති වුත්තං හොති, යදි පන තිවිධම්පි විවෙකං සන්ධාය වදෙය්‍ය පුච්ඡාය අවිසෙසො සියා; ව්‍යාකරණපක්ඛො[11] හි අයං; තස්මා **ඉමිනා** පදෙන කායවිවෙකං, **යෙසඤ්ච ධම්මාන**න්ති ආදිනා චිත්තවිවෙකං, **බාහුලිකා**ති ආදිනා උපධිවිවෙකඤ්ච දස්සෙසීති,[12] එවමෙත්ථ සඞ්ඛෙපතො අත්ථො වෙදිතබ්බො.

යෙසඤ්ච ධම්මානන්ති ලොභාදයො සන්ධායාහ. යෙ පරතො තත්‍රාවුසො ලොභො ච පාපකොති ආදිනා නයෙන වක්ඛති; **නප්පජහන්තී**ති න පරිච්චජන්ති චිත්තවිවෙකං න පරිපූරෙන්තීති වුත්තං හොති;

1. අනෙක b s. 5. එත්තාවතා ච l 9. ආදිස්සො b. 12. දස්සෙතීති b. l. e.
2. දිස්සතු b l e. 6. ආදිස්සා b. 10. අච්චන්තපවිවිත්තස්ස b.
3. කාරණෙ e. s. 7. ආදිස්සභාවං b. අනාමසිත්වාව a. b. m2. P2. r. e. s.
4. භික්ඛු s. 8. අනුගණ්හන්තස්ස b. 11. බ්‍යාකරණ b s.

බාහුලිකාති චීවරාදි බාහුල්ලාය පටිපන්නා; **සාසනං සිථිලං ගණ්හන්තීති** සාථලිකා; **ඔක්කමනෙ පුබ්බඞ්ගමාති** එත්ථ ඔක්කමනං වුච්චති[1] අවගමනට්ඨෙන[2] පඤ්චනීවරණානි; තෙන පඤ්චනීවරණපූරණෙ[3] පුබ්බඞ්ගමාති වුත්තං හොති; **පවිවෙකෙති** උපධිවිවෙකෙ නිබ්බානෙ; **නික්ඛිත්තධුරාති** ඔරෙපිතධුරා; තදධිගමාය ආරම්භම්පි[4] අකුරුමානාති[5] එත්තාවතා උපධිවිවෙකං න පරිපූරෙන්තීති වුත්තං හොති; එත්තාවතා අනියමෙනෙව වත්වා ඉදානි දෙසන්තං නියමෙන්තො **තත්‍රාවුසොති** ආදිමාහ. කස්මා: සාවකා තීහි ඨානෙහීති එවං හි අනියමෙත්වාව වුච්චමානො කම්පි මඤ්ඤෙ[6] භණති න අම්හෙති උදාසීනාපි හොන්ති; ථෙරා නවා මජ්ඣිමාති එවං පන නියමෙත්වා වුච්චමානෙ අම්හෙ භණතීති ආදරං[7] කරොන්ති; යථා රඤ්ඤා[8] අමච්චෙහි නගරවීථියො සොධෙතබ්බාති වුත්තෙපි කෙන නු ඛො සොධෙතබ්බාති මඤ්ඤමානා න සොධෙන්ති; අත්තනො[9] අත්තනො ඝරවාරං සොධෙතබ්බන්ති පන[10] හෙරියා නික්ඛන්තාය[11] සබ්බෙ මුහුත්තෙන සොධෙන්ති ච අලඞ්කරොන්ති ච; එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං

තත්ථ **තත්‍රාති** තෙසු සාවකෙසු; **ථෙරාති** දසවස්සෙ උපාදාය වුච්චන්ති; **තීහි ඨානෙහීති** තීහි කාරණෙහි; අයං හි ඨානසද්දො ඉස්සරියඨිතික්ඛණකාරණෙසු දිස්සති "කිං පනායස්මා දෙවානමින්දො කම්මං කත්වා ඉමං ඨානං පත්තො"ති ආදිසු හි ඉස්සරියෙ දිස්සති; "ඨානකුසලො හොති අක්ඛණවෙධී"ති ආදිසු ඨිතියං; "ඨානසො-චෙතං[12] තථාගතං පටිභාතී"ති ආදිසු ඛණෙ; "ඨානඤ්ච ඨානතො අට්ඨානඤ්ච අට්ඨානතො"ති ආදිසු කාරණෙ; ඉධ පන කාරණෙයෙව; කාරණං හි යස්මා තත්ථ ඵලං තිට්ඨති තදායත්තවුත්තිභාවෙන තස්මා ඨානන්ති වුච්චති. **ඉමිනා පඨමෙන ඨානෙන ථෙරා භික්ඛූ ගාරය්හාති** එත්ථ **ගාරය්හාති** ගරහිතබ්බා; ථෙරා නාම සමානා අරඤ්ඤෙ වනපත්ථානි[13] පන්තානි[14] සෙනාසනානි න උපෙන්ති ගාමන්තසෙනාසනං න මුඤ්චන්ති සඞ්ගණිකාරාමතං වඩ්ඪෙන්තා විහරන්ති කායවිවෙකම්පි න පූරෙන්ති[15] නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසා අහෙසුන්ති එවං නින්දිතබ්බා හොන්ති ඉමං නින්දං ආවුසො ලභන්තීති දස්සෙති; **දුතියෙන ඨානෙනාති**[16] එත්ථාපි ඉමෙ නාම[17] ථෙරාපි සමානා යෙසං ධම්මානං සත්ථා පහානමාහ තෙ ලොභාදිධම්මෙ න ජහන්ති අච්ඡරාසඞ්ඛාතමත්තම්පි එකමන්තෙන[18] නිසීදිත්වා විවෙකකග්ගතං[19] න ලභන්ති නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසා අහෙසුන්ති එවං නින්දිතබ්බා හොන්ති ඉමං නින්දං ආවුසො ලභන්තීති දස්සෙතීති[20] එවං යොජනා කාතබ්බා. **තතියෙනාති**[21] එත්ථාපි ඉමෙ

---

1. වුච්චන්ති b. 7. ආරද්ධං b. 12. පෙතං b. 17. නාමආවුසො b.
2. අවබොගමනට්ඨෙන s. 8. රඤ්ඤො l. s. 13. අරඤ්ඤවනපත්තානි b වනපත්ථානි s
3. පඤ්චනීවරණ b. පූරණෙන s 14. වනපත්ථානි e. 18. එකමන්තං b
4. ආරද්ධම්පි b 9. ධෙන්ති b. 15. නපරිපූරෙන්ති b s. 19. විනෙකකග්ගං b.
5. අකරමානාති a p2. 10. ආණා e. 16. දුතියෙනාති s 20. දස්සෙති b. s.
6. කම්පි අඤ්ඤෙ b. s. P2. 11. නික්ඛමන්තාය s. 21. තතියෙන ඨානෙනාති b

නාමාවුසො ථෙරාපි සමානා ඉතරීතරෙන[1] න යාපෙන්ති චීවරපත්තසෙනාසනසන්තුට්ඨිකාය[2] මණ්ඩනානුයොගමනුයුත්තා විහරන්ති උපධිවිවෙකං අපූරයමානා නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසා අහෙසුන්ති එවං නින්දිතබ්බා හොන්ති ඉමං ආවුසො නින්දං[3] ලභන්තීති දස්සෙතීති එවං යොජනා වෙදිතබ්බා. එස නයො මජ්ඣිමනවවාරෙසු. අයං පන විසෙසො: **මජ්ඣිමාති** පඤ්ච වස්සෙ උපාදාය යාව නවවස්සා වුච්චන්ති; **නවාති** ඌනපඤ්චවස්සා වුච්චන්ති; යථා ච තත්ථ නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසා අහෙසුන්ති වුත්තං එවමිධ නවකාලෙ කීදිසා අහෙසුං ථෙරකාලෙ කීදිසා භවිස්සන්ති මජ්ඣිමථෙරකාලෙ කීදිසා භවිස්සන්තීති වත්වා යොජෙතබ්බං. ඉමස්මිඤ්ච කණ්හපක්ඛෙ වුත්තපච්චනීකනයෙන සුක්කපක්ඛෙ අත්ථො වෙදිතබ්බො. අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො: ඉමෙ වත[4] ථෙරාපි සමානා යොජනපරම්පරාය අරඤ්ඤෙ වනපත්ථානි[5] පන්තානි[6] සෙනාසනානි සෙවන්ති ගාමන්තසෙනාසනං උපගන්තුං යුත්තකාලෙපි න උපගච්ඡන්ති එවං ජිණ්ණසරීරාපි ආරද්ධවිරියා පච්චයදායකානං පසාදං ජනෙන්ති නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසා අහෙසුන්ති ඉමිනා පඨමෙන[7] ඨානෙන ථෙරා පාසංසා භවන්ති පසංසං[8] ලභන්ති; ලොභාදයො පහාය චිත්තවිවෙකං පූරෙන්ති; අයම්පි මහාථෙරො සද්ධිවිහාරිකඅන්තෙවාසිකපරිවාරිතෙන[9] හුත්වා නිසීදිතුං යුත්තකාලෙපි ඊදිසෙපි වයෙ වත්තමානො භත්තකිච්චං කත්වා පවිට්ඨො සායං නික්ඛමති සායං පවිට්ඨො පාතො නික්ඛමති කසිණපරිකම්මං කරොති සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙති මග්ගඵලානි අධිගච්ඡති සබ්බථාපි චිත්තවිවෙකං පූරෙති;[10] ඉමිනා දුතියෙන ඨානෙන ථෙරා භික්ඛූ[11] පාසංසා භවන්ති පසංසං[8] ලභන්ති; යස්මිං කාලෙ ථෙරස්ස පට්ටදුකූල[12]කොසෙය්‍යාදීනි සුඛසම්ඵස්සානි ලහුචීවරානි[13] යුත්තානි තස්මිම්පි නාම කාලෙ අයං මහාථෙරො පංසුකූලානි ධාරෙති අසිථිලං සාසනං ගහෙත්වා විගතනීවරණො ඵලසමාපත්තිං අප්පෙත්වා උපධිවිවෙකං පරිපූරයමානො විහරති නවමජ්ඣිමකාලෙ කීදිසො අහොසීති ඉමිනා තතියෙන ඨානෙන ථෙරා පාසංසා භවන්ති පසංසං[8] ලභන්තීති[14] එස නයො මජ්ඣිමනවවාරෙසු.

තත්‍රාවුසොති කො අනුසන්ධි: එවං නවහාකාරෙහි ආමිසදායාදපටිපදං[15] ගරහන්තො නවහි ධම්මදායාදපටිපදං ථොමෙන්තො අට්ඨාරසහාකාරෙහි දෙසනං නිට්ඨපෙත්වා යෙ තෙ යෙසඤ්ච ධම්මානං සත්ථා පහානමාහ[16] තෙ ච ධම්මෙ නප්ප[17]ජහන්තීති එවං පහාතබ්බධම්මා වුත්තා තෙ[18] සරූපතො ඉමෙ තෙති දස්සෙතුං ඉදං **තත්‍රාවුසො ලොභො චාති** ආදිමාහ. අයමනුසන්ධි.[19] අපි ච හෙට්ඨා පරියායෙනෙව

1. ඉතරීතරෙන b.
2. කායං s.
3. නින්දං ආවුසො b.
4. ඉමෙව වා s.
5. අරඤ්ඤවනපත්ථපන්තානි b.
6. වනපත්ථානි s.
7. පඨමෙන b.
8. පාසංසං e.
9. පරිවාරිතො b s
10. පූරෙතීති b.
11. දුතියෙනඨානෙන ථෙරා b.
12. පට්ටුණ්ණදුකූල b පට්ටදුකූල s.
13. චීවරාදීනි b.
14. ලභන්ති e.
15. පපටිපදං b.
16. පහානංආහ b.
17. නප b.
18. තෙසං s.
19. අයං අනුසන්ධි b.

ධම්මො කථිතො;[1] ආමිසං පන පරියායෙනපි නිප්පරියායෙනපි කථිතං ඉදානි නිප්පරියායධම්මං ලොකුත්තරමග්ගං කථෙතුං ඉදමාහ. අයමෙත්ථ[2] අනුසන්ධි.

තත්ථ[3] **තත්‍රාති** අතීතදෙසනානිදස්සනං; තත්‍ර පවිවිත්තස්ස විහරතො සාවකා විවෙකං නානුසික්ඛන්තීති ආදිනා නයෙන වුත්තදෙසනායන්ති වුත්තං හොති; **ලොභො ච පාපකො දොසො ච පාපකොති** ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා පාපකා ලාමකා ඉමෙ පහාතබ්බාති දස්සෙති; තත්ථ ලුබ්භනලක්ඛණො ලොභො; දුස්සනලක්ඛණො දොසො; තෙසු ලොභො ආමිසදායාදස්ස පච්චයානං ලාභෙ හොති; දොසො අලාභෙ; ලොභෙන අලද්ධං පත්ථෙති; දොසෙන අලභන්තො විඝාතවා හොති;[4] ලොභො[5] දෙය්‍යධම්මෙ හොති; දොසො අදායකො වා අමනුඤ්ඤදායකො වා; ලොභෙන නව තණ්හාමූලකෙ ධම්මෙ පරිපූරෙති; දොසෙන පඤ්ච මච්ඡරියානි; ඉදානි තෙසං[6] පහානුපායං දස්සෙන්තො **ලොභස්ස ච පහානායාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො තස්ස පන පාපකස්ස ලොභස්ස ච දොසස්ස ච පහානාය **අත්ථි මජ්ඣිමා පටිපදාති** මග්ගං සන්ධාය ඉදං වුත්තං. මග්ගො හි ලොභො එකො අන්තො දොසො එකො අන්තොති එතෙ ච අන්තෙ න උපෙති න උපගච්ඡති විමුත්තො[8] එතෙහි අන්තෙහි තස්මා මජ්ඣිමා පටිපදාති වුච්චති; එතෙසං මජ්ඣෙ භවත්තා මජ්ඣිමා පටිපජ්ජිතබ්බතො ච පටිපදා;[7] තථා කාමසුඛල්ලිකානුයොගො එකො අන්තො අත්තකිලමථානුයොගො එකො අන්තො සස්සතං එකො අන්තො උච්ඡෙදො එකො අන්තොති පුරිමනයෙනෙව විත්ථාරෙතබ්බං. **චක්ඛුකරණීති** ආදීහි පන තමෙව පටිපදං ථොමෙති; සා හි සච්චානං දස්සනාය සංවත්තති දස්සනෙ[9] පරිණායකට්ඨෙනාති චක්ඛුකරණී; සච්චානං ඤාණාය සංවත්තති විදිතකරණට්ඨෙනාති[10] **ඤාණකරණී**; රාගාදීනඤ්ච වූපසමනතො උපසමාය සංවත්තති;[11] චතුන්නම්පි සච්චානං අභිඤ්ඤෙය්‍යභාවදස්සනතො **අභිඤ්ඤාය** සංවත්තති; සම්බොධොති මග්ගො තස්සත්ථාය සංවත්තනතො **සම්බොධාය** සංවත්තති මග්ගොයෙව හි මග්ගත්ථාය සංවත්තති මග්ගෙන කාතබ්බකිච්චකරණතො; නිබ්බානාමතස්ස[12] පන සච්ඡිකිරියාය[13] පච්චක්ඛකම්මාය සංවත්තනතො **නිබ්බානාය සංවත්තතීති** වුච්චති; අයමෙත්ථ සාරො ඉතො අඤ්ඤථා වණ්ණනා පපඤ්චා[14] ඉදානි තං මජ්ඣිමං පටිපදං[15] සරූපතො දස්සෙතුකාමො **කතමා ච සාති**[16] පුච්ඡිත්වා **අයමෙවාති** ආදිනා නයෙන විස්සජ්ජෙති;[17] තත්ථ **අයමෙවාති** අවධාරණවචනං අඤ්ඤමග්ගපටිසෙධනත්ථං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං[18] සාධාරණ

1. ධම්මා කථිතා s 7. පටිපදා s. 13. කිරිය s. 17 විස්සජ්ජෙසි l. විසජ්ජෙසි s. [විසජ්ජෙති b.
2. අයං මෙත්ථ s අයමෙත්ථ b 8. මුත්තො m. Pl. r. T. V w1. w2. e.
3. අනුසන්ධි s. 9. දස්සනා b 14. පපඤ්චා b. m'. s. T. V. w1. w2. e.
4. විඝාතමාහරති s. 10. විදිතකාරකට්ඨෙනාති l. e. 15. මජ්ඣිම s මප්පටි b.
5. ච b. 11. සංවත්තති නාම b. s. 16. කතමාවුසො සාති s 18 පච්චෙකබුද්ධබුද්ධසාව
6. තෙසං e. 12. නිබ්බානං නාම තස්ස s. නිබ්බානං නාම අප්පච්චයං තස්ස b. සානං b. s.

භාවදස්සනත්ථඤ්ච; වුත්තඤ්චෙතං "එසෙව[1] මග්ගො නත්ථඤ්ඤො දස්සනස්ස විසුද්ධියා"ති. සවාගං කිලෙසානං ආරකත්තාපි **අරියො**; අරියප්පහානාය[2] සංවත්තතීතිපි අරියෙන දෙසිතොතිපි අරියභාව පටිලාභාය සංවත්තතීතිපි අරියො; අට්ඨහි අඞ්ගෙහි උපෙතත්තා **අට්ඨඞ්ගිකො**; න ච අඞ්ගවිනිමුත්තො[3] පඤ්චඞ්ගිකතූරියාදීනි[4] විය. කිලෙසෙ මාරෙන්තො ගච්ඡති මග්ගති වා නිබ්බානං මග්ගීයති වා නිබ්බානත්ථිකෙහි ගම්මති වා තෙහි පටිපජ්ජීයතීති **මග්ගො**; **සෙය්‍යථීදන්ති** නිපාතො: තස්ස කතමො සො ඉති චෙති අත්ථො; කතමානි වා තානි අට්ඨඞ්ගානීති; එකමෙකං හි අඞ්ගං මග්ගොයෙව; යථාහ "සම්මා දිට්ඨි මග්ගො චෙව හෙතු චා"ති. පොරාණාපි භණන්ති දස්සනමග්ගො සම්මාදිට්ඨි අභිනිරොපනමග්ගො සම්මාසඞ්කප්පො–පෙ–අවික්ඛෙප මග්ගො සම්මාසමාධීති. සම්මාදිට්ඨාදීසු චෙතෙසු සම්මාදස්සනලක්ඛණා සම්මාදිට්ඨි; සම්මාඅභිනිරොපන[5] ලක්ඛණො සම්මාසඞ්කප්පො; සම්මා පරිග්ගහලක්ඛණා සම්මාවාචා; සම්මාසමුට්ඨාපනලක්ඛණො[6] සම්මා කම්මන්තො; සම්මාවොදානලක්ඛණො සම්මාආජීවො; සම්මාපග්ගහ ලක්ඛණො සම්මාවායාමො; සම්මාඋපට්ඨානලක්ඛණා සම්මාසති; සම්මා සමාධානලක්ඛණො සම්මාසමාධි; නිබ්බචනම්පි[7] තෙසං සම්මා පස්සතීති සම්මාදිට්ඨීති එතෙනෙව නයෙන වෙදිතබ්බං.

තත්ථ සම්මාදිට්ඨි උප්පජ්ජමානා මිච්ඡාදිට්ඨිං තප්පච්චනීය[8] කිලෙසෙ ච අවිජ්ජඤ්ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච පස්සති තෙ ච ඛො අසම්මොහතො න[9] ආරම්මණතො තස්මා සම්මාදිට්ඨීති වුච්චති; සම්මාසඞ්කප්පො මිච්ඡාසඞ්කප්පං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා අභිනිරොපෙති තස්මා සම්මාසඞ්කප්පොති වුච්චති; සම්මාවාචා මිච්ඡාවාචං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා පරිග්ගණ්හාති[10] තස්මා සම්මාවාචාති වුච්චති; සම්මාකම්මන්තො මිච්ඡාකම්මන්තං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා සමුට්ඨාපෙති තස්මා සම්මාකම්මන්තොති වුච්චති; සම්මාආජීවො මිච්ඡාආජීවං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා වොදාපෙති තස්මා සම්මාආජීවොති වුච්චති; සම්මාවායාමො මිච්ඡාවායාමං තප්පච්චනීයධම්මෙ[11] ච කොසජ්ජඤ්ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා පග්ගණ්හාති[12] තස්මා සම්මාවායාමොති වුච්චති; සම්මාසති මිච්ඡාසතිං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච පජහති

1. එසොව P1. r. T. w1. e
2. අරියප්පහානාය e. w2.
3. විමුත්තො s. විනිමුත්තො b
4. තූරියාදීනි b.
5. සම්මාභිනිරොපන s.
6. සමුට්ඨානලක්ඛණො b s
7. නිබ්බචනංපන b
8. තප්පච්චනීය b නීක s.
9. නො b.
10. පරිග්ගණ්හාති b
11. නීයකිලෙසෙ b.
12. පටිග්ගණ්හාති s. පග්ගණ්හාති b.

නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා උපට්ඨපෙති[1] තස්මා සම්මාසතීති වුච්චති; සම්මාසමාධි මිච්ඡාසමාධිං තප්පච්චනීයකිලෙසෙ ච උද්ධච්චඤ්ච පජහති නිබ්බානඤ්ච ආරම්මණං කරොති සම්පයුත්තධම්මෙ ච සම්මා සමාධියති තස්මා සම්මාසමාධීති වුච්චති.

ඉදානි අයං ඛො සා ආවුසොති තමෙව පටිපදං නිගමෙන්තො ආහ. තස්සත්ථො: ස්වායං[2] චත්තාරොපි ලොකුත්තර[3] මග්ගෙ එකතො කත්වා කථිතො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො අයං ඛො සා ආවුසො-පෙ-නිබ්බානාය සංවත්තතීති. එවං පහාතබ්බධම්මෙසු[4] ලොභදොසෙ තප්පහානූපායඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤෙපි පහාතබ්බධම්මෙ තෙසං පහානූපායඤ්ච දස්සෙන්තො **තත්‍රාවුසො කොධො චාති** ආදිමාහ. තත්ථ කුජ්ඣනලක්ඛණො කොධො චණ්ඩිකකලක්ඛණො වා ආඝාතකරණරසො දූසන[5]පච්චුපට්ඨානො; උපනන්ධනලක්ඛණො උපනාහො වෙරං අප්පටිනිස්සජ්ජනරසො කොධානුප්පබන්ධභාවපච්චුපට්ඨානො; වුත්තඤ්චෙතං "පුබ්බකාලෙ කොධො අපරකාලෙ උපනාහො"ති ආදි. පරගුණමක්ඛනලක්ඛණො මක්ඛො තෙසං විනාසනරසො තදවච්ඡාදනපච්චුපට්ඨානො; යුගග්ගාහලක්ඛණො පළාසො පරගුණෙහි අත්තනො ගුණානං සමීකරණරසො[6] පරෙසං ගුණප්පමාණෙන උපට්ඨානපච්චුපට්ඨානො; පරසම්පත්තිඛීයනලක්ඛණා[7] ඉස්සා තස්සා අක්ඛමනලක්ඛණා වා තත්ථ අනභිරතිරසා තතො විමුඛභාවපච්චුපට්ඨානා; අත්තනො සම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණං මච්ඡරං අත්තනො සම්පත්තියා පරෙහි සාධාරණභාව[8]අසුඛායනරසං සඞ්කොච[9]පච්චුපට්ඨානං; කතපාපපටිච්ඡාදනලක්ඛණා මායා තස්ස නිගූහනරසා තදාවරණපච්චුපට්ඨානා; අත්තනො අවිජ්ජමානගුණප්පකාසනලක්ඛණං සාඨෙය්‍යං තෙසං සමුදාහරණරසං සරීරකාරෙහිපි තෙසං විභූතකරණපච්චුපට්ඨානං; චිත්තස්ස උද්ධුමාතභාවලක්ඛණො ථම්භො අප්පතිස්සයවුත්තිරසො අමද්දවතාපච්චුපට්ඨානො; කරණුත්තරියලක්ඛණො සාරම්භො විපච්චනීකතාරසො අගාරවපච්චුපට්ඨානො; උණ්ණති[10]ලක්ඛණො මානො අහඞ්කාරරසො උද්ධුමාතභාවපච්චුපට්ඨානො; අබ්භුණ්ණති[11]ලක්ඛණො අතිමානො අතිවිය අහඞ්කාරරසො අච්චුද්ධුමාතභාවපච්චුපට්ඨානො; මත්තභාවලක්ඛණො මදො මදගාහනරසො[12] උම්මාදපච්චුපට්ඨානො; පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගලක්ඛණො පමාදො වොස්සග්ගානුප්පදානරසො සතිවිප්පවාසපච්චුපට්ඨානොති එවං ඉමෙසං ධම්මානං ලක්ඛණාදීනි වෙදිතබ්බානි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරො පන "තත්ථ කතමො කොධො"ති ආදිනා විභඞ්ගෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

---

1. උපට්ඨාපෙති b. s.
2. ස්වායං l.
3. ලොකුත්තරෙ e.
4. ධම්මෙ e
5. දූසන b s.
6. සමීකරණරසො b සමීන s.
7. ඛියනලක්ඛණා b. s.
8. භාවං s.
9. සඞ්කොචන b [සඞ්කොපන s.
10. උන්නති e s.
11. අබ්භුන්නති e s.
12. මදගහණරසො b.

විසෙසතො වෙත්ථ ආමිසදායාදෙ අත්තනා අලභන්තො අඤ්ඤස්ස ලාභිනො කුජ්ඣති; තස්ස සකිං උප්පන්නො කොධො කොධො යෙව තතුත්තරිං[2] උපනාහො; සො එවං[3] කුද්ධො උපනය්හන්තො[4] සන්තෙපි අඤ්ඤස්ස ලාභිනො ගුණෙ මක්ඛෙති අහම්පි තාදිසොති ච යුගග්ගාහං ගණ්හාති අයමස්ස මක්ඛො ච පළාසො ච; සො[5] එවං මක්ඛී පළාසී තස්ස ලාභසක්කාරාදීසු කිං ඉමස්ස ඉමිනාති ඉස්සති පදුස්සති අයමස්ස[6] ඉස්සා; සචෙ පනස්ස කාචි සම්පත්ති හොති තස්සා තෙන සාධාරණභාවං න සහති ඉදමස්ස මච්ඡෙරං; ලාභහෙතු ඛො පන අත්තනො සන්තෙපි දොසෙ පටිච්ඡාදෙති අයමස්ස මායා; අසන්තෙපි ගුණෙ පකාසෙති ඉදමස්ස සාඨෙය්‍යං; සො එවම්පටිපන්නො සචෙ යථාධිප්පායං ලාභං ලභති තෙන ථද්ධො හොති අමුදුචිත්තො නයිදං එවං කාතබ්බන්ති ඔවදිතුං අසක්කුණෙය්‍යො අයමස්ස ථම්භො; සචෙ පන තං කොචි කිඤ්චි[7] වදති නයිදං එවං කාතබ්බන්ති තෙන සාරද්ධචිත්තො හොති භාකුටිකමුඛො කො මෙ ත්වන්ති පසය්හ භාණී අයමස්ස සාරම්භො; තතො ථම්භෙන අහමෙව සෙය්‍යොති අත්තානං මඤ්ඤන්තො මානී හොති සාරම්භෙන නො ඉමෙති පරෙ අති මඤ්ඤන්තො අතිමානී අයමස්ස මානො ච අතිමානො ච; සො තෙහි මානාතිමානෙහි ජාතිමදාදිං[8] අනෙකරූපං මදං ජනෙති; මත්තො සමානො කාමගුණාදිභෙදෙසු වත්ථූසු පමජ්ජති අයමස්ස මදො ච පමාදො චාති එවං ආමිසදායාදො[9] අපරිමුත්තො හොති ඉමෙහි පාපකෙහි ධම්මෙහි අඤ්ඤෙහි ච එවරූපෙහි. එවං තාවෙත්ථ පහාතබ්බා[10] ධම්මා වෙදිතබ්බා. පහානුපායො පන[11] පාඨතො ච අත්ථතො ච සබ්බත්ථ නික්ඛිත්තොයෙව. ඤාණපරිචයපාටවත්ථං පනෙත්ථ අයං භෙදො ච කමො ච[12] භාවනානයො ච වෙදිතබ්බො.

තත්ථ භෙදො තාව: අයං හි මජ්ඣිමා පටිපදා කදාචි අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො හොති කදාචි සත්තඞ්ගිකො; අයං හි ලොකුත්තර පඨමජ්ඣානවසෙන උප්පජ්ජමානො අට්ඨඞ්ගිකො[13] හොති අවසෙස සජ්ඣානවසෙන සත්තඞ්ගිකො; උක්කට්ඨනිද්දෙසතො පනිධ[14] අට්ඨඞ්ගිකොති[15] වුත්තො; ඉතො[16] පරං හි මග්ගඞ්ගං නත්ථි; එවං තාවෙත්ථ[17] භෙදො වෙදිතබ්බො. යස්මා පන සබ්බකුසලානං සම්මා දිට්ඨි සෙට්ඨා;[18] යථාහ "පඤ්ඤා හි සෙට්ඨා[19] කුසලා වදන්ති"ති. කුසලවාරෙ[20] ච පුබ්බඞ්ගමා; යථාහ "කථඤ්ච භික්ඛවෙ සම්මාදිට්ඨි පුබ්බඞ්ගමා හොති සම්මාදිට්ඨිං සම්මාදිට්ඨීති පජානාති මිච්ඡාදිට්ඨිං මිච්ඡාදිට්ඨීති පජානාතී"ති විත්ථාරො. යථාහ[21] "විජ්ජා ච ඛො

---

1. අත්තනො b l s e.
2 තතුත්තරි l තදුත්තරිං s.
3. එව s.
4. ච b s
5 පළාසො ච b.
6 අයං s.
7. කිඤ්ච කිඤ්චි m1 P1 r t V w1 w2.
8. මදාදි b s.
9. දායාදො s
10 තබ්බ b s.
11. පහානුපායො b s.
12. භෙදො එවානමෙව m1 P1 t w2.
13. අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො b.
14. පනිධ s.
15. අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගොති s
16. තතො s.
17. තාව P1 t V w1.
18 සෙට්ඨා s
19 සෙට්ඨ l.
20. කුසලවාරෙසු s m2 R.
21. යථාචාහ P1 w2 b e s.

භික්ඛවෙ පුබ්බඞ්ගමා කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා"ති. තප්පභාවිතත්තා සෙසඞ්ගානි; යථාහ "සම්මාදිට්ඨිස්ස සම්මාසඞ්කප්පො පහොති -පෙ- සම්මාසතිස්ස සම්මාසමාධි පහොතී"ති.[1] තස්මා ඉමිනා කමෙන එතානි අඞ්ගානි වුත්තානීති එවමෙත්ථ කමො වෙදිතබ්බො. භාවනානයොති කොචි සමථපුබ්බඞ්ගමං විපස්සනං භාවෙති කොචි විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං සමථං; කථං ඉධෙකච්චො පඨමං උපචාරසමාධිං වා අප්පනාසමාධිං වා උප්පාදෙති අයං සමථො; සො තඤ්ච තං සම්පයුත්තෙ ච ධම්මෙ අනිච්චාදීහි විපස්සති අයං විපස්සනා; ඉති පඨමං සමථො පච්ඡා විපස්සනා තෙන වුච්චති සමථපුබ්බඞ්ගමං විපස්සනං භාවෙතීති; තස්ස සමථපුබ්බඞ්ගමං විපස්සනං භාවයතො මග්ගො සඤ්ජායති සො තං මග්ගං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති තස්ස තං මග්ගං ආසෙවතො භාවයතො බහුලීකරොතො සංයොජනානි පහීයන්ති අනුසයා ව්‍යන්ති[2] හොන්ති එවං සමථපුබ්බඞ්ගමං විපස්සනං භාවෙති. ඉධ පනෙකච්චො වුත්තප්පකාරං සමථං අනුප්පාදෙත්වාව පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ අනිච්චාදීහි විපස්සති අයං විපස්සනා; තස්ස විපස්සනාපාරිපූරියා තත්ථ ජාතානං ධම්මානං වවස්සග්ගාරම්මණතො[3] උප්පජ්ජති චිත්තස්ස එකග්ගතා අයං සමථො; ඉති පඨමං විපස්සනා පච්ඡා සමථො තෙන වුච්චති විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං සමථං භාවෙතීති; තස්ස විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං සමථං භාවයතො මග්ගො සඤ්ජායති සො තං මග්ගං ආසෙවති-පෙ-බහුලීකරොති තස්ස තං මග්ගං ආසෙවතො-පෙ-අනුසයා ව්‍යන්ති හොන්ති; එවං විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං සමථං භාවෙති. සමථපුබ්බඞ්ගමං පන විපස්සනං භාවයතොපි විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං සමථං භාවයතොපි ලොකුත්තරමග්ගක්ඛණෙ සමථවිපස්සනා යුගනද්ධාව[4] හොන්තීති[5] එවමෙත්ථ භාවනානයො වෙදිතබ්බොති.[6]

ධම්මදායාදසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

එවං මෙ සුතන්ති භයභෙරවසුත්තං. තත්‍රායං අපුබ්බ[7]පදවණ්ණනා: අථාති අවිච්ඡෙදත්ථෙ[8] නිපාතො; ඛොති අවධාරණත්ථෙ; භගවතො සාවත්ථියං විහරෙ අවිච්ඡින්නෙයෙවාති වුත්තං හොති; **ජාණුස්සොණීති** නෙතං තස්ස මාතාපිතූහි කතනාමං අපි ච ඛො ඨානන්තරපටිලාභලද්ධං; ජාණුස්සොණිට්ඨානං කිර නාමෙතං[9] පුරොහිතට්ඨානං තං තස්ස රඤ්ඤා දින්නං තස්මා ජාණුස්සොණීති වුච්චති; බ්‍රහ්මං අණතීති **බ්‍රාහ්මණො**[10] මන්තෙ සජ්ඣායතීති අත්ථො; ඉදමෙව හි ජාතිබ්‍රාහ්මණානං නිරුත්තිවචනං; අරියා පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණාති වුච්චන්ති; **යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමීති** යෙනාති භුම්මත්ථෙ කරණ

---

1. ච හොති s.
2. ව්‍යන්තී b s e.
3. වොස්සග්ගාරම්මණතො b.
4. යුගනන්ධාව b l e.
5. පහොන්ති s.
6. තබ්බො s.
7. අනුපුබ්බ s.
8. අවිච්ඡෙදනත්ථෙ b s.
9. කිරෙතං s.
10. බ්‍රහ්මණො P 1.

වචනං; තස්මා යත්ථ භගවා තත්ථ උපසඞ්කමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො; යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඞ්කමිතබ්බො තෙන කාරණෙන උපසඞ්කමීති එවම්පෙත්ථ[1] අත්ථො දට්ඨබ්බො; කෙන ච කාරණෙන භගවා උපසඞ්කමිතබ්බොති:[2] නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිප්පායෙන සාදුඵලූපභොගාධිප්පායෙන දිජගණෙහි නිච්චඵලිත[3]මහාරුක්ඛො විය; උපසඞ්කමීති ච ගතොති වුත්තං හොති; **උපසඞ්කමිත්වාති** උපසඞ්කමනපරියොසානදීපනං; අථ වා එවං ගතො[4] තතො ආසන්නතරං ඨානං භගවතො සමීපසඞ්ඛාතං ගන්ත්වාතිපි වුත්තං හොති; **භගවතා සද්ධිං සම්මොදීති** යථා ඛමනීයාදීනි පුච්ඡන්තො භගවා තෙන එවං සොපි භගවතා සද්ධිං සමප්පවත්තමොදො[5] අහොසි සීතොදකං විය උණ්හොදකෙන සම්මොදිතං එකීභාවං[6] අගමාසි; යාය ච කච්චි තෙ භො ගොතම[7] ඛමනීයං කච්චි භොතො ගොතමස්ස[8] ගොතමසාවකානඤ්ච අප්පාබාධං[9] අප්පාතඞ්කං ලහුට්ඨානං බලං ඵාසුවිහාරොති[10] ආදිකාය[11] කථාය සම්මොදි; තං පීතිපාමොජ්ජසඞ්ඛාතසම්මොදජනනතො සම්මොදිතුං යුත්තභාවතො ච[12] සම්මොදනීයං[13] අත්ථබ්‍යඤ්ජනමධුරතාය සුචිරම්පි කාලං සාරෙතුං නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහරූපතො සරිතබ්බභාවතො ච සාරණීයං[14] සුය්‍ය[15]මානසුඛතො ච සම්මොදනීයං අනුස්සරියමානසුඛතො සාරණීයං[16] තථා බ්‍යඤ්ජනපරිසුද්ධතාය සම්මොදනීයං අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණීයන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි **සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං වීතිසාරෙත්වා**[17] පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨපෙත්වා යෙනත්ථෙන ආගතො තං පුච්ඡිතුකාමො එකමන්තං නිසීදි; **එකමන්තන්ති** භාවනපුංසකනිද්දෙසො "විසමං චන්දිමසුරියා පරිවත්තන්තී"ති ආදීසු විය; තස්මා යථා නිසින්නො එකමන්තෙන[18] නිසින්නො හොති තථා නිසීදීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො; භුම්මත්ථෙ වා එතං උපයොගවචනං; **නිසීදීති** උපාවිසි; පණ්ඩිතා හි පුරිසා ගරුට්ඨානියං[19] උපසඞ්කමිත්වා ආසනකුසලතාය එකමන්තං නිසීදන්ති අයඤ්ච තෙසං අඤ්ඤතරො තස්මා එකමන්තං නිසීදි; කථං නිසින්නො පන[20] එකමන්තං නිසින්නො හොතීති: ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා; සෙය්‍යථිදං අතිදූරමච්චාසන්නං උපරිවාතමුන්නතප්පදෙසං අති[21]සම්මුඛමතිපච්ඡාති; අතිදූරෙ නිසින්නො හි[22] සචෙ කථෙතුකාමො හොති උච්චාසද්දෙන කථෙතබ්බං හොති; අච්චාසන්නෙ නිසින්නො සංඝට්ටනං කරොති; උපරිවාතෙ නිසින්නො සරීරගන්ධෙන බාධති; උන්නතප්පදෙසෙ[23] නිසින්නො අගාරවං පකාසෙති; අති

1. එවමෙත්ථ b M1 P1 R s w2.
2. උපසඞ්කමිතබ්බො l b.
3. ඵලභරිත P1
4. භගවතො l. එවං s.
5. සම්පවත්තමොදො P1 R T.
6. එකීභාවං b.
7. කච්චිභොගොතම l b කච්චිභොතොගොතමස්ස s.
8. භොතො l
9. සාවකානඤ්ච b.
10. ඵාසුවිහාරන්ති l.
11. ආදිකායච s.
12. භාවතො l.
13. සම්මොදනීයං කථං s.
14. සරණීයං b.
15. සුය්‍යං b s w2.
16. ච සාරණීයං b
17. වීතිසාරෙත්වාති e.
18. එකමන්තං b.
19. ගරුඨානියං l s.
20. කථං පන නිසින්නො b s.
21. මුන්නත b e s පදෙසමති b.
22. නිසින්නොපි l.
23. උන්නත b s e

සම්මුඛා[1] නිසින්නො සචෙ දට්ඨුකාමො හොති චක්ඛුනා චක්ඛුං ආහච්ච දට්ඨබ්බං හොති; අතිපච්ඡා නිසින්නො සචෙ දට්ඨුකාමො හොති ගීවං පසාරෙත්වා දට්ඨබ්බං හොති; තස්මා අයම්පි එතෙ ඡ නිසජ්ජදොසෙ වජ්ජෙත්වා නිසීදි තෙන වුත්තං එකමන්තං නිසීදීති; **සෙමෙ**ති යෙ ඉමෙ; **කුලපුත්තා**ති දුවිධා කුලපුත්තා ජාතිකුලපුත්තා ආචාරකුලපුත්තා ච; තත්ථ "තෙන ඛො පන සමයෙන රට්ඨපාලො නාම කුලපුත්තො තස්මිංයෙව ථුල්ලකොට්ඨිතෙ[2] අග්ගකුලිකස්ස පුත්තො"ති[3] එවං ආගතා උච්චාකුලප්පසුතා[4] ජාතිකුලපුත්තා නාම; "යෙ තෙ කුලපුත්තා සද්ධා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිතා"ති එවං ආගතා පන යත්ථ කත්ථචි කුලෙ පසුතාපි[5] ආචාරසම්පන්නා ආචාර කුලපුත්තා නාම; ඉධ පන විහිපි[6] කාරණෙහි කුලපුත්තායෙව. **සද්ධා**ති සද්ධාය: **අගාරස්මා**ති අගාරතො; **අනගාරිය**න්ති පබ්බජ්ජං භික්ඛු භාවඤ්ච; පබ්බජ්ජාපි හි නත්ථෙත්ථ අගාරියන්ති අනගාරියා අගාරස්ස හිතං කසිගොරක්ඛාදිකම්මං එත්ථ නත්ථීති අත්ථො; භික්ඛුපි නත්ථෙතස්ස අගාරන්ති අනගාරො අනගාරස්ස භාවො අනගාරියං; **පබ්බජිතා**ති උපගතා; එවං සබ්බථාපි අනගාරියසඞ්ඛාතං පබ්බජ්ජං භික්ඛුභාවඤ්ච[7] උපගතාති වුත්තං හොති; **පුබ්බඞ්ගමො**ති පුරතො ගාමී නායකො; **බහුකාරො**ති හිතකිරියාය බහූපකාරො; **භවං තෙසං ගොතමො සමාදපෙතා**ති තෙ කුලපුත්තෙ භවං ගොතමො අධිසීලාදීනි ගාහෙතා සික්ඛාපෙතා; **සා ජනතා**ති සො ජනසමූහො; **දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජතී**ති දස්සනානුගතිං පටිපජ්ජති; යන්දිට්ඨිකො භවං ගොතමො යංඛන්තිකො යංරුචිකො තෙපි[8] තන්දිට්ඨිකා[9] හොන්ති තංඛන්තිකා තංරුචිකාති අත්ථො; කස්මා පනායං එවමාහාති: එස කිර පුබ්බෙ අනෙකෙ කුලපුත්තෙ අගාරමජ්ඣෙ වසන්තෙ දෙවපුත්තෙ විය පඤ්චහි කාමගුණෙහි පරිචාරයමානෙ[10] අන්තො ච බහි ච සුසංවිහිතාරක්ඛෙ දිස්වා තෙ අපරෙන සමයෙන භගවතො මධුරස්සරං[11] ධම්මදෙසනං සුත්වා සද්ධාය ඝරා නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා කාසාවච්ඡාදනපරමතාය සන්තුට්ඨෙ ආරඤ්ඤකෙසු සෙනාසනෙසු කොතචි අරක්ඛියමානෙපි අනුස්සඞ්කිතා පරිසඞ්කිතෙ[12] හට්ඨපහට්ඨෙ උදග්ගුදග්ගෙ අද්දස; දිස්වා ච ඉමෙසං කුලපුත්තානං අයං ඵාසුවිහාරො තං[13] නිස්සාය උප්පන්නොති චින්තෙන්තො සමණං ගොතමන්ති භගවති පසාදං අලත්ථ; සො තං පසාදං නිවෙදෙතුං භගවතො සන්තිකං[14] ආගතො තස්මා එවමාහ. අථස්ස භගවා තං[15] වචනං සම්පටිච්ඡන්තො අබ්භනුමොදන්තො ච **එවමෙතං බ්‍රාහ්මණා**ති ආදිමාහ. වචනසම්පටිච්ඡනානුමොදනත්ථො යෙව හි එත්ථ අයං එවන්ති නිපාතො; **මමං උද්දිස්සා**ති මං[16] උද්දිස්ස;

1. පසොණෙතිසම්මුඛා s.
2. කොඨිතකෙ l කොඨිකෙ b.
3. පුත්තො හොතීති s.
4. කුලප්පසුතා b s.
5. පසුතාපි b s.
6. විහි a M2 P2 r s V.
7. භාවං වා b.
8. තෙ පන l.
9. තද්දිඨිකා b.
10. පරිචාරියමානෙ b M1 P1 s T V w1 w2 e.
11. මධුරසං b මධුරසධම්මදෙසනං s.
12. අනුස්සඞ්කිතපරිසඞ්කිතෙ b අනුසඞ්කිතා s
13. තං s
14. සන්තිකෙ b s.
15. භගවා s.
16. මමං s.

සද්ධාති සද්ධාය එව[1] න ඉණට්ටා න භයට්ටාති[2] ආදීනි සන්ධාය. ඊදිසානංයෙව හි භගවා පුබ්බඞ්ගමො න ඉතරෙසං; **දුරභිසම්භවානී**[3]ති සම්භවිතුං දුක්ඛානි දුස්සහානි න සක්කා අප්පෙසක්ඛෙහි අජ්ඣොගාහිතුන්ති වුත්තං හොති; **අරඤ්ඤවනපත්ථානීති**[5] අරඤ්ඤානි ච වනපත්ථානි ච; තත්ථ කිඤ්චාපි අභිධම්මෙ නිප්පරියායෙන "නික්ඛමිත්වා බහි ඉන්දඛීලා සබ්බමෙතං අරඤ්ඤ"න්ති වුත්තං තථාපි යන්තං "පඤ්චධනුසතිකං පච්ඡිම"න්ති ආරඤ්ඤකඞ්ග[6]නිප්ඵාදකං සෙනාසනං වුත්තං තදෙව අධිප්පෙතන්ති වෙදිතබ්බං. **වනපත්ථ**න්ති ගාමන්තං අතික්කමිත්වා මනුස්සානං අනුපචාරට්ඨානං[7] යත්ථ න කසීයති න වපීයති;[8] වුත්තඤ්හෙතං[9] "වනපත්ථන්ති දූරානමෙතං සෙනාසනානං අධිවචනං වනපත්ථන්ති වනසණ්ඩානමෙතං සෙනාසනානං-පෙ-[10]වනපත්ථන්ති භිංසනකානමෙතං[11]වනපත්ථන්ති සලොමහංසානමෙතං වනපත්ථන්ති පරියන්තානමෙතං වනපත්ථන්ති න මනුස්සූපචාරානමෙතං[12] සෙනාසනානං අධිවචන"න්ති. එත්ථ ච පරියන්තානන්ති ඉමමෙකං[13] පරියායං ඨපෙත්වා සෙසපරියායෙහි වනපත්ථානි වෙදිතබ්බානි. **පන්තානීති** පරියන්තානි අතිදූරානි; **දුක්කරං පවිවෙක**න්ති කායවිවෙකං දුක්කරං; **දුරභිරම**න්ති[14] අභිරමිතුං න සුඛං; **එකත්තෙ**ති එකීභාවෙ;[15] කිං දස්සෙති: කායවිවෙකෙ කතෙපි තත්ථ චිත්තං අභිරමාපෙතුං දුක්කරං ද්වයංද්වයාරාමො[16] හි අයං ලොකොති. **හරන්ති මඤ්ඤෙ**ති හරන්ති විය ඝසන්ති[17] විය; **මනො**ති මනං; **සමාධිං අලභමානස්සා**ති උපචාරසමාධිං වා[18] අප්පනාසමාධිං වා අලභන්තස්ස; කිං දස්සෙති: ඊදිසස්ස භික්ඛුනො තිණපණ්ණමිගාදිසද්දෙහි විවිධෙහි ච භිංසනකෙහි[19] වනානි චිත්තං වික්ඛිපන්ති මඤ්ඤෙති සබ්බං බ්‍රාහ්මණො සද්ධාපබ්බජිතානං[20] කුලපුත්තානං අරඤ්ඤවාසෙන[21] විම්හිතො ආහ. අථස්ස භගවා පුරිමනයෙනෙව එවමෙතං බ්‍රාහ්මණාති ආදීහි තං[22] වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා අබ්භනුමොදිත්වා ච යස්මා සොළසසු ඨානෙසු ආරම්මණපරිග්ගහරහිතානංයෙව තාදිසානි සෙනාසනානි දුරභිසම්භවානි න තෙසු ආරම්මණපරිග්ගහයුත්තානං;[23] අත්තනා ච[24] බොධිසත්තො සමානො තාදිසො අහොසි තස්මා අත්තනො තාදිසානං සෙනාසනානං දුරභිසම්භවතං දස්සෙතුං **මය්හම්පි ඛොති** ආදිමාහ. තත්ථ **පුබ්බෙව සම්බොධා**ති සම්බොධතො පුබ්බෙව; අරියමග්ගප්පත්තිතො[25] අපරභාගෙයෙවාති වුත්තං හොති. **අනභිසම්බුද්ධස්සා**ති අප්පටිවිද්ධ

1. සද්ධායෙව b s.
2. න ඉණට්ටා න භයට්ටාති b න ඉණත්තා න භයත්තා s.
3. දුරභි s.
4. අරඤ්ඤ b s.
5. වනප්පත්තානීති b.
6. අරඤ්ඤකඞ්ග b.
7. අනුපචරණට්ඨානං b.
8. නකසීයන්ති නවපීයන්ති M2 P2 R w2 න කසියන්ති න වපියන්ති
9. වුත්තම්පිහෙතං b.
10. වනසණ්ඩානන්ත්වෙතං e l එතං s එතං සෙනාසනානං b
11. භිසන b.
12. චරිතානමෙතං b.
13. ඉමමෙක s.
14. දුරභිමන්ති s.
15. එකීභාවෙ b e
16. වයංවයරාමො b.
17. ඝං සන්ති s.
18. සමාධී s
19. භිසනකෙහි b
20. සද්ධාය පබ්බජිතානං e.
21. වාසෙ b.
22. තං තං b s
23. ආරම්මණෙසු පරිග්ගහාගයුත්තානං b.
24. අත්තනානඤ්ච අත්තානාඤ්ච l.
25. අරිය මග්ගුප්පත්තිතො s මග්ගප්පවත්තිතො e.

චතුසච්චස්ස;[1] **බොධිසත්තස්සෙව සතොති** බුජ්ඣනකසත්තස්සෙව සම්මාසම්බොධිං අධිගන්තුං අරහසත්තස්සෙව[2] සතො; බොධියා වා සත්තස්සෙව ලග්ගස්සෙව සතො; දීපඞ්කරස්ස හි භගවතො පාදමූලෙ අට්ඨධම්මසමොධානෙන[3] අභිනීහාරසමිද්ධිතොප්පභුති[4] තථාගතො බොධියං සත්තො[5] ලග්ගො පත්තබ්බා මයා එසාති[6] තදධිගමාය පරක්කමං අමුඤ්චන්තොයෙව[7] ආගතො තස්මා බොධිසත්තොති වුච්චති; **තස්ස මය්හන්ති** තස්ස එවං බොධිසත්තස්සෙව සතො මය්හං; **යෙ ඛො කෙචි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වාති** යෙ කෙචි පබ්බජ්ජූපගතා වා භොවාදිනො වා; **අපරිසුද්ධකායකම්මන්තාති** අපරිසුද්ධෙන පාණාතිපාතාදිනා කායකම්මෙන සමන්නාගතා; **අපරිසුද්ධකායකම්මන්තසන්දොසහෙතූති** අපරිසුද්ධස්ස[8] කායකම්මන්තසඞ්ඛාතස්ස අත්තනො දොසස්ස හෙතු; අපරිසුද්ධකායකම්මන්තකාරණාති[9] වුත්තං හොති; **හවෙති** එකංසවචනෙ නිපාතො; **අකුසලන්ති** සාවජ්ජං අක්ඛමඤ්ච; **භයභෙරවන්ති** භයඤ්ච භෙරවඤ්ච; චිත්තුත්‍රාසස්ස ච භයානකාරම්මණස්ස චෙතං අධිවචනං. තත්ථ[10] භයං සාවජ්ජට්ඨෙන අකුසලං භෙරවං අක්ඛමට්ඨෙනාති වෙදිතබ්බං. **අව්හයන්තීති**[11] පක්කොසන්ති; කථං: තෙ හි පාණාතිපාතාදීනි කත්වා මයං අයුත්තමකම්හ[12] සචෙ නො තෙ ජානෙය්‍යුං යෙසං අපරජ්ඣිම්හ ඉදානි අනුබන්ධිත්වා අනයබ්‍යසනං[13] ආපාදෙය්‍යුන්ති අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගච්ඡන්තරෙ වා ගුම්බන්තරෙ වා නිසීදන්ති තෙ අප්පමත්තකම්පි තිණසද්දං වා පණ්ණසද්දං වා සුත්වා ඉදානිම්හ[12] නට්ඨාති තසන්ති විත්තසන්ති[14] ආගන්ත්වා පරෙහි පරිවාරිතා විය බද්ධා[15] වධිතා විය ච හොන්ති. එවං තං භයභෙරවං අත්තනි සමාරොපනට්ඨෙන අව්හයන්ති[11] පක්කොසන්ති.

න ඛො පනාහං–පෙ–පටිසෙවාමීති අහං ඛො පන[16] අපරිසුද්ධකායකම්මන්තො හුත්වා අරඤ්ඤවනපත්ථානි[17] පන්තානි සෙනාසනානි න පටිසෙවාමි;[18] **යෙ හි වොති** එත්ථ වොති නිපාතමත්තං; **අරියා** වුච්චන්ති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච; **පරිසුද්ධකායකම්මන්තාති** ඊදිසා[19] හුත්වා; අහං තෙසං[20] අඤ්ඤතමොති[21] තෙසං අහම්පි[22] එකො අඤ්ඤතරො; බොධිසත්තො හි ගහට්ඨොපි පබ්බජිතොපි පරිසුද්ධකායකම්මන්තොව හොති. **සෙය්‍යාති** අතිරෙකත්ථෙ නිපාතො; **පල්ලොමන්ති** පන්නලොමතං ඛෙමං සොත්ථිභාවන්ති අත්ථො; **ආපාදින්ති**[23] ආපජ්ජිං; අතිරෙකං සොත්ථිභාවං අතිරෙකෙන වා සොත්ථිභාවමාපජ්ජින්ති වුත්තං හොති; **අරඤ්ඤෙ විහාරායාති** අරඤ්ඤෙ විහාරත්ථාය.

කායකම්මන්තවාරකථා
නිට්ඨිතා.

---

1. චතුසච්චස්ස b.
2. අරහන්තස්සෙව e l.
3. සමොධානෙන b.
4. තොප්පභුති b e. පභුති s
5. බොධිසත්තො l s බොධියා සත්තො b.
6. එසාමයාති a. M2 P2 r e මයාඑසා'ති s.
7. අමුච්චන්තොයෙව b.
8. අපරිසුද්ධ s.
9. කම්මන්තස්ස කාරණාති e.
10. තත්‍ර b s.
11. අව්හායන්තීති b.
12. අයුත්තමකරිම්හා s.
13. බ්‍යසනං b.
14. විත්තසන්ති s.
15. බන්ධා b s.
16. ඛො s.
17. අරඤ්ඤ b s වන [පන්තානි b.
18. නපටිසෙවාමි s නපටි e.
19. තාදිසං M2 P2 R.
20. තෙසමහං b පාළි.
21. අඤ්ඤතරොහි a b m2 P2 r s.
22. අම්හි a m2 P2 r e.
23. අපාදින්ති m1 P1 T V w2 b

එස නයො සබ්බත්ථ. අයං පන විසෙසො: වචීකම්මන්තවාරෙ තාව **අපරිසුද්ධවචීකම්මන්තාති** අපරිසුද්ධෙන මුසාවාදාදිනා වචීකම්මන්තෙන සමන්නාගතා; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති: තෙ මුසාවාදෙන පරස්ස අත්ථං භඤ්ජිත්වා පිසුණාවාචාය[1] මිත්තභෙදං කත්වා ඵරුසාවාචාය[2] පරෙසං පරිසමජ්ඣෙ මම්මානි භින්දිත්වා[3] තුදිත්වා නිරත්ථකවාචාය පරසන්තානං[4] කම්මන්තෙ[5] නාසෙත්වා මයං අයුත්තමකම්හ[6] සචෙ නො[7] තෙ ජානෙය්‍යුං යෙසං අපරජ්ඣිම්හ[8] ඉදානි අනුබන්ධිත්වා අනයව්‍යසනං පාපෙය්‍යුන්ති[9] අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගච්ඡන්තරෙ වා ගුම්බන්තරෙ වා නිසීදන්ති; තෙ අප්පමත්තකම්පි තිණසද්දං වා පණ්ණසද්දං වා සුත්වා ඉදානිම්හ[8] නට්ඨාති තසන්ති විත්තසන්ති[10] ආගන්ත්වා පරෙහි පරිවාරිතා විය බද්ධා[11] විය ච හොන්ති එවං තං භයභෙරවං අත්තනි සමාරොපනවසෙන අව්හයන්ති පක්කොසන්ති.

මනොකම්මන්තවාරෙ **අපරිසුද්ධමනොකම්මන්තාති** අපරිසුද්ධෙන අභිජ්ඣාදිනා මනොකම්මන්තෙන සමන්නාගතා; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති; තෙ පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙසු භණ්ඩෙසු අභිජ්ඣාවිසමලොභං උප්පාදෙත්වා පරස්ස කුජ්ඣිත්වා පරසන්තෙ[12] මිච්ඡාදස්සනං ගාහාපෙත්වා මයං අයුත්තමකම්හ[6]–පෙ–අත්තනි සමාරොපනවසෙන අව්හයන්ති පක්කොසන්ති.

ආජීවවාරෙ **අපරිසුද්ධාජීවාති** අපරිසුද්ධෙන වෙජ්ජකම්ම දූතකම්ම[13] වඩ්ඪිප්පයොගාදිනා එකවීසති අනෙසනාභෙදෙන ආජීවෙන සමන්නාගතා; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති: තෙ එවං ජීවිකං කප්පෙත්වා සුණන්ති සාසනසොධකා කිර තෙපිටකා භික්ඛූ සාසනං සොධෙතුං නික්ඛන්තා අජ්ජ වා සෙව වා ඉධ ආගමිස්සන්තීති[14] අරඤ්ඤං පවිසිත්වා[15] ගච්ඡන්තරෙ වා–පෙ–තසන්ති විත්තසන්ති[10] තෙහි ආගන්ත්වා පරිවාරෙත්වා ගහිතා විය ඔදුතවත්ථාති[16] නිවාසිතා විය ච හොන්තීති.[17] සෙසං තාදිසමෙව. ඉතො පරං **අභිජ්ඣාලූති** ආදිසු කිඤ්චාපි අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදා මනොකම්මන්තසඞ්ගහීතා[18] තථාපි නීවරණවසෙන පුන වුත්තාති වෙදිතබ්බා. තත්ථ **අභිජ්ඣාලූති** පරභණ්ඩානි අභිජ්ඣායනසීලා; **කාමෙසු තිබ්බසාරාගා**[19] වත්ථුකාමෙසු බහලකිලෙසරාගා; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති: තෙ අවවත්ථිතාරම්මණා හොන්ති තෙසං අවවත්ථිතාරම්මණානං අරඤ්ඤෙ විහරන්තානං දිවා දිට්ඨං රත්තිං භයභෙරවං හුත්වා උපට්ඨාති තෙ අකුසලචිත්තා[20] අප්පමත්ත

1. පිසුණවාචාය b s. 7. සචෙපන l e. 14. ඉධාගමිස්සන්තීති b s. 15. විතසන්ති s.
2. ඵරුසවාචාය b s. 8. මහා b s. 15. පවිසෙත්වා b. 16. ඔදතවත්ථ b, s. 17. හොන්ති e.
3. මම්මානි s සම්මානි b. 9. පාපුණෙය්‍යුන්ති s. 18. කම්මන්තෙන සඞ්ගහිතා b.
4. පරපුත්තානං b. l e. 10. විතසන්ති s උත්තසන්ති l 19. තිබ්බරාගාති e සරාගාති s.
5. කම්මන්තෙ වා M1 M2 P1 T V w1. 12. පරපුත්තෙ l e. 20 ආකුලචිත්තා b.
6. මකාම්හා b මකරිම්හා s. 11. බන්ධා s. 13. වෙජ්ජකම්මෙන දූතකම්මෙන M2 P2 R.

කෙනාපි තසන්ති[1] රජ්ජුං වා ලතං වා දිස්වා සප්පසඤ්ඤිනො හොන්ති ඛාණුං දිස්වා යක්ඛසඤ්ඤිනො ථලං වා පබ්බතං වා දිස්වා හත්ථිසඤ්ඤිනො සප්පාදීහි අනයබ්‍යසනං ආපාදිතා විය හොන්තීති. සෙසං තාදිසමෙව. **බ්‍යාපන්නචිත්තා**ති පකතිභාවවිජහනෙන විපන්නචිත්තා;[2] කිලෙසානුගතං හි චිත්තං පකතිභාවං විජහති පුරාණභත්තබ්‍යඤ්ජනං විය පූතිකං හොති; **පදුට්ඨමනසඞ්කප්පා**ති පදුට්ඨචිත්තසඞ්කප්පා අහද්දකෙන[3] පරෙසං අනත්ථජනකෙන චිත්තසඞ්කප්පෙන සමන්නාගතාති වුත්තං හොති; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති: භයභෙරවව්හායනං ඉතොපපභුති[4] අභිජ්ඣාලුවාරෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං; යත්ථ පන විසෙසො භවිස්සති තත්ථ වක්ඛාම.[5] **න ඛො පනාහං බ්‍යාපන්නචිත්තො**ති එත්ථ පන මෙත්තචිත්තො අහං හිතචිත්තොති දස්සෙති; ඊදිසා හි බොධිසත්තා හොන්තීති[6] එවං සබ්බත්ථ වුත්තදෙසපටිපක්ඛවසෙන බොධිසත්තගුණා[7] වණ්ණෙතබ්බා. **ථීනමිද්ධපරියුට්ඨිතා**ති චිත්තගෙලඤ්ඤභූතෙන ථීනෙන සෙසනාමකායගෙලඤ්ඤභූතෙන මිද්ධෙන ච පරියුට්ඨිතා අභිභූතා ගහිතාති වුත්තං හොති; තෙ නිද්දාබහුලා හොන්ති. **උද්ධතා**ති උද්ධච්චපකතිකා විප්ඵන්දමානචිත්තා; උද්ධච්චෙන හි එකාරම්මණෙ චිත්තං විප්ඵන්දති ධජයට්ඨියං වාතෙන පටාකා විය. අවූපසන්ත[8]චිත්තාති අනිබ්බුතචිත්තා; ඉධ කුක්කුච්චං ගහෙතුං වට්ටති.

කඞ්ඛී වෙචිකිච්ඡී[9] එත්ථ එකමෙවිදං පඤ්චමං නීවරණං; කින්නු ඛො ඉදන්ති ආරම්මණං කඞ්ඛනතො කඞ්ඛා; ඉදමෙවිදන්ති නිච්ඡෙතුං අසමත්ථභාවතො විචිකිච්ඡාති වුච්චති; තෙන සමන්නාගතා[10] සමණබ්‍රාහ්මණා කඞ්ඛී වෙචිකිච්ඡීති[9] වුත්තා; **අත්තුක්කංසකා**[11] **පරවම්භී**ති යෙ අත්තානං උක්කංසෙන්ති[12] උක්ඛිපන්ති[13] උච්චෙ ඨානෙ[14] ඨපෙන්ති[15] පරඤ්ච[16] වම්භෙන්ති ගරහන්ති නින්දන්ති නීචෙ ඨානෙ ඨපෙන්ති තෙසමෙතං අධිවචනං; තෙ කථං භයභෙරවං අව්හයන්ති; තෙ පරෙහි අසුකො ච කිර අසුකො ච අත්තානං උක්කංසෙන්ති[17] අම්හෙ ගරහන්ති දාසෙ විය කරොන්තීති ගණ්හථ නෙති අනුබද්ධා[18] පලායිත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ගච්ඡන්තරෙ වාති[19] කායකම්මන්තසදිසං විත්ථාරෙතබ්බං. **ඡම්භී**ති කායත්ථම්භනලොමහංසනකරෙන[20] ඡම්භෙන[21] සමන්නාගතා; **භීරුකජාතිකා**ති භීරුකපකතිකා;[22] ගාමදාරකා විය භයබහුලා අප්පුරු කාතරාති[23] වුත්තං හොති; **ලාභසක්කාරසිලොක**න්ති[24] එත්ථ ලබ්භතීති ලාභො චතුන්නං පච්චයානමෙතං අධිවචනං;

---

1. තසන්තිවිතසන්ති b.
2. විපන්නචිත්තා b.
3. අහද්දකෙන b.
4. භෙරවා වහායනං b. ඉතොපභුති b. e. පහුති s.
5. පවක්ඛාම s.
6. හොන්ති b. s.
7. සත්තසගුණා b.
8. අවූපසන්ත P1. r. s. t. w1.
9. විචිකිච්ඡී b. r. s. w2.
10. සමන්නාගතත්තා l.
11. අත්තුක්කංසනකා b.
12. උක්කංසන්ති b. l. s.
13. උක්ඛිපන්ති b.
14. උච්චට්ඨානෙ k. m2. P2. r.
15. ඨාරෙන්ති m1. t. v. w1.
16. පරං m2. P1. P2. r.
17. උක්කංසන්ති b. s.
18. අනුබන්ධා b. s.
19. වා ගුම්බන්තරෙ වාති b.
20. කායථම්භන b, කායජම්භන s. ලොමහංසනාකාරෙන b. l. e.
21. ථම්භන b.
22. භීරුපකතිකා l.
23. අප්පුරකාතරාති b. l. s.
24. සිලොකොති s.

සක්කාරෙති සුන්දරකාරෙ[1] පච්චයා එව හි පණීතපණීතා සුන්දර සුන්දරා[2] අභිසඞ්ඛරිත්වා කතා සක්කාරාති[3] වුච්චන්ති යා ච පරෙහි අත්තනො ගාරවකිරියා පුප්ඵාදීහි වා පූජා; **සිලොකොති** වණ්ණභණනං; එතං ලාභඤ්ච සක්කාරඤ්ච සිලොකඤ්ච ලාභසක්කාරසිලොකං; **නිකාමයමානාති** පත්ථයමානා; භයභෙරවවභායනං[4] අභිජ්ඣාලුවාර සදිසමෙව. තදත්ථදීපකං පනෙත්ථ පියගාමිකවත්ථුං කථෙන්ති.

එකො කිර පියගාමිකො නාම භික්ඛු සමාදින්නධුතඞ්ගානං[5] භික්ඛූනං ලාභං දිස්වා අහම්පි ධුතඞ්ගං සමාදියිත්වා ලාභං උප්පාදෙමීති චින්තෙත්වා සොසානිකඞ්ගං සමාදාය සුසානෙ වසති; අථෙකදිවසං එකො කම්මමුත්තො ජරග්ගවො[6] දිවා ගොචරෙ චරිත්වා රත්තිං තස්මිං සුසානෙ පුප්ඵගුම්බෙ සීසං කත්වා රොමන්ථයමානො අට්ඨාසි; පියගාමිකො රත්තිං චඞ්කමන්තො නික්ඛන්තො තස්ස හනුසද්දං සුත්වා චින්තෙසි අද්ධා මං ලාභගිද්ධො එස සුසානෙ වසතීති ඤත්වා දෙවරාජා විහෙඨයිතුමාගතොති; සො ජරග්ගවස්ස පුරතො[8] අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා සප්පුරිස දෙවරාජ අජ්ජ මෙ එකරත්තිං ඛම සෙව පට්ඨාය න එවං කරිස්සාමීති නමස්සමානො සබ්බරත්තිං යාචන්තො අට්ඨාසි; තතො සූරියෙ උට්ඨිතෙ තං දිස්වා කත්තරයට්ඨියා[9] පහරිත්වා පලාපෙසි සබ්බරත්තිං මං භිංසාපෙසීති,[10] **කුසීතාති** කොසජ්ජානුගතා; **හීනවීරියාති** හීනා වීරියෙන රහිතා[11] සුත්තා නිබ්බිරියාති[12] වුත්තං හොති; තත්ථ කුසීතා[13] කායිකවීරියාරම්භවිරහිතා හොන්ති; හීනවීරියා චෙතසිකවීරියාරම්භවිරහිතා; තෙ ආරම්මණවවත්ථානමත්තම්පි කාතුං න සක්කොන්ති තෙසං අවවත්ථිතාරම්මණත්තා සබ්බං පුබ්බසදිසමෙව. **මුට්ඨස්සතීති** නට්ඨස්සතී;[14] **අසම්පජානාති** පඤ්ඤාවිරහිතා;[15] ඉමස්ස ච පටිපක්ඛෙ උපට්ඨිතස්සතීහමස්මීති[16] වචනතො සතිභාජනියමෙවෙතං;[17] පඤ්ඤා පනෙත්ථ සතිදුබ්බල්‍යා[18] දීපනත්ථං වුත්තා. දුවිධා හි සති පඤ්ඤාසම්පයුත්තා විප්පයුත්තා ච[19] තත්ථ පඤ්ඤාසම්පයුත්තා බලවතී විප්පයුත්තා දුබ්බලා; තස්මා යදිපි තෙසං[20] සති හොති තදපි අසම්පජානත්තා මුට්ඨස්සතීයෙව තෙ දුබ්බලාය සතියා සතිකිච්චාභාවතොති එතමත්ථං දීපෙතුං අසම්පජානාති වුත්තං. තෙ එවං මුට්ඨස්සතී අසම්පජානා ආරම්මණවවත්ථානමත්තම්පි කාතුං න සක්කොන්තීති සබ්බං පුබ්බසදිසමෙව. **අසමාහිතාති** උපචාරප්පනාසමාධිවිරහිතා; **විබ්භන්තචිත්තාති** උබ්භන්තචිත්තා; සමාධිවිරහෙ[21] ලද්ධොකාසෙන උද්ධච්චෙන තෙසං සමාධිවිරහතාය[22] චිත්තං නානාරම්මණෙසු පරිබ්භමති වනමක්කටො

1. සුන්දරසක්කාරො s.
2. ච b. s.
3. සක්කාරෙන්ති b. l. e.
4. භයවනාතං l. c ච අවභායනං b.
5. සමාදින්නා. b. e. s.
6. ජරග්ගවො s.
7. රොමන්ථයමානො s. l.
8. ජරග්ගවස්ස පුරතො s.
9. කත්තරයට්ඨියා s.
10. භිංසාපෙසීති b.
11. විරහිතා b.
12. නිවිරියාති s. නිබ්බිරියාති b.
13. කුසිතා b.
14. විස්සට්ඨසතී s.
15. පඤ්ඤාරහිතා b. l. e.
16. උපට්ඨිතස්සති හමස්මීති b.
17. නිය s. මෙවෙතං b.
18 දුබ්බල s
19. පඤ්ඤාවිප්පයුත්තා ච s.b.
20. තෙසං b. s.
21. විරහා m1. විරහෙන b. s.
22. විරහා s. විරහානං b.

විය වනසාඛාසු; උද්ධච්චෙන එකාරම්මණෙපි විප්ඵන්දති[1] පුබ්බෙ වුත්තනයෙන තෙ[2] එවං අසමාහිතා විබ්භන්තචිත්තා ආරම්මණ ව‍වත්ථානමත්තම්පි කාතුං න සක්කොන්තීති සබ්බං පුබ්බසදිසමෙව **දුප්පඤ්ඤාති** නිප්පඤ්ඤානමෙතං අධිවචනං; පඤ්ඤා[3] පන දුට්ඨා නාම නත්ථි. එළ[5]මූගාති එළ[5]මුඛා; ඛකාරස්ස ගකාරො කතො; ලාලමුඛාති[6] වුත්තං හොති; දුප්පඤ්ඤානං හි කථෙන්තානං ලාලා මුඛතො ගලති ලාලා ච එළාති වුච්චති; යථාහ "පස්සෙළමූගං උරගං දුජිව්හ"න්ති.[7] තස්මා තෙ එළ[5]මූගාති වුච්චන්ති; එළමූගාතිපි[8] පාඨො එළමූකාතිපි[9] කෙචි පඨන්ති; අපරෙ එළමුඛාතිපි.[10] සබ්බත්ථ එළමුඛාති අත්ථො. තෙ කථං[11] භයභෙරවං අව්හයන්ති: තෙ දුප්පඤ්ඤා එළමූගා ආරම්මණව‍වත්ථානමත්තම්පි කාතුං න සක්කොන්ති; තෙසං අව‍වත්ථිතාරම්මණානං අරඤ්ඤෙ විහරන්තානං දිවා දිවසං රත්තිං භයභෙරවං හුත්වා උපට්ඨාති; තෙ අකුසලචිත්තා[12] අප්පමත්තකෙනපි තසන්ති[13] රජ්ජුං වා ලතං වා දිස්වා සප්පසඤ්ඤිනො හොන්ති ඛාණුං දිස්වා යක්ඛසඤ්ඤිනො ථලං වා පබ්බතං වා දිස්වා හත්ථිසඤ්ඤිනො සප්පාදීහි අනයබ්‍යසනං ආපාදිතා විය හොන්ති; එවං තං භයභෙරවං අත්තනි සමාරොපෙන්තෙන[14] අව්හයන්ති පක්කොසන්ති; **පඤ්ඤාසම්පන්නොහමස්මීති** එත්ථ පඤ්ඤාසම්පන්නොති පඤ්ඤාය සම්පන්නො සමන්නාගතො; නො ච ඛො විපස්සනාපඤ්ඤාය න[15] මග්ගපඤ්ඤාය අපි ච ඛො පන ඉමෙසු සොළසසු ඨානෙසු ආරම්මණව‍වත්ථානපඤ්ඤායාති අත්ථො; සෙසං සබ්බත්ථ වුත්තනයමෙවාති.

සොළසට්ඨානාරම්මණපරිග්ගණහා
නිට්ඨිතො.

තස්ස මය්හන්ති කො අනුසන්ධි: බොධිසත්තො කිර ඉමානි සොළසාරම්මණානි පරිග්ගණ්හන්තො[16] භයභෙරවං අදිස්වා භයභෙරවං නාම එවරූපාසු රත්තීසු[17] එවරූපෙ සෙනාසනෙ[18] පඤ්ඤායති හන්ද නං තත්ථාපි ගවෙසාමීති[19] භයභෙරව[20]ගවෙසනං අකාසි; එතමත්ථං භගවා ඉදානි බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙන්තො තස්ස මය්හන්ති ආදිමාහ. තත්ථ **යා තාති** උභයමෙතං රත්තීනංයෙව උද්දෙසනිද්දෙසවචනං;[21] **අභිඤ්ඤාතාති** එත්ථ අභීති ලක්ඛණත්ථෙ උපසග්ගො; තස්මා අභිඤ්ඤාතාති චන්දපාරිපූරියා චන්දපරික්ඛයෙනාති එවමාදීහි ලක්ඛණෙහි ඤාතාති වෙදිතබ්බා; **අභිලක්ඛිතාති** එත්ථ උපසග්ගමත්තමෙව තස්මා අභි

---

1. එකාරම්මණෙපි s ණෙ විපඵන්දති b.
2. තණෙයතා s තණෙයතොව තෙ b.
3. පඤ්ඤාය a. m1. m2. P2 r. t V. w2. e.
4. දුප්පඤ්ඤකාමං නාම ɫ. e.
5. එළ e එළමූගාති. b
6. ලාලාමුඛාති e. l. s.
7. විජිව්හන්ති s දුජිව්හන්ති b.
8. එළමූඛා·පි b. s.
9. මුඛාතිපි s මූගහාති b
10. එළමූකාතිපි b
11. කථං l එළමූඛාතිපි s.
12. ආකුලචිත්තා b. s.
13. තසන්ති චිත්තසන්ති b.
14. තෙන b.
15. න ච b. [b. s.
16. පරිග්ගණ්හන්තො ච
17. රත්තීසු b. s
18. සෙනාසනෙ ච b.
19. ගවෙසිස්සාමීති b.
20. භයභෙරවං b.
21. උද්දෙසවචනං s.

ලක්ඛිතා ලක්ඛණීයා ඉච්චෙව අත්ථො; උපොසථසමාදානධම්මස්සවන[1] පූජාසක්කාරාදිකරණත්ථං ලක්ඛෙතබ්බා සල්ලක්ඛෙතබ්බා උපලක්ඛෙතබ්බාති වුත්තං හොති; **චාතුද්දසීති** පක්ඛස්ස පඨමදිවසතොප්පභුති චතුද්දසන්නං පූරණී එකා රත්ති; එවං **පඤ්චදසී**[2] **අට්ඨමී** ච; **පක්ඛස්සාති** සුක්කපක්ඛස්ස කණ්හපක්ඛස්ස ච එතා තිස්සො තිස්සො කත්වා ඡ රත්තියො; තස්මා සබ්බත්ථ පක්ඛවචනං යොජෙතබ්බං පක්ඛස්ස චාතුද්දසී පක්ඛස්ස පඤ්චදසී[2] පක්ඛස්ස අට්ඨමීති. අථ පඤ්චමී කස්මා න ගහිතාති: අසබ්බකාලිකත්තා; බුද්ධෙ[3] කිර භගවති අනුප්පන්නෙපි උප්පජ්ජිත්වා[4] අපරිනිබ්බුතෙපි පඤ්චමී අභිලක්ඛිතා යෙව; පරිනිබ්බුතෙ පන ධම්මසඞ්ගාහකත්ථෙරා[5] චින්තෙසුං ධම්මසවනං[6] විරළං හොතීති; තතො සම්මන්තිත්වා පඤ්චමීති ධම්මසවනදිවසං ඨපෙසුං; තතොප්පභුති සා අභිලක්ඛිතා ජාතාති එවං අසබ්බකාලිකත්තා එත්ථ න ගහිතාති. **තථාරූපාසූති** තථාවිධාසු; **ආරාමචෙතියානීති** පුප්ඵාරාමඵලාරාමාදයො ආරාමා එව ආරාමචෙතියානි; චිත්තීකතට්ඨෙන හි තෙ[7] චෙතියානීති වුච්චන්ති පූජනීයට්ඨෙනාති වුත්තං හොති; **වනචෙතියානීති** බලිහරණවනසණ්ඩසුභගවන දෙවසාලවනාදීනි වනානියෙව වනචෙතියානි; **රුක්ඛචෙතියානීති** ගාමනිගමාදිද්වාරෙසු පූජනීයරුක්ඛායෙව රුක්ඛචෙතියානි; ලොකියා හි දිබ්බාධිවුත්ථාති[8] වා මඞ්ගලමත්තා වා තෙසුයෙව වා දිබ්බසඤ්ඤිනො හුත්වා ආරාමවනරුක්ඛෙ චිත්තීකරෙන්ති[9] පූජෙන්ති තෙන තෙ සබ්බෙපි චෙතියානීති වුච්චන්ති; **භිංසනකානීති**[10] භයජනකානි පස්සතොපි සුණතොපි භයං ජනෙන්ති; **සලොමහංසානීති** සහෙව ලොමහංසෙන වත්තන්ති පවිසමානස්සෙව ලොමහංසජනනතො; **අප්පෙව නාම පස්සෙය්‍යන්ති** අපි නාම තං භයභෙරවං පස්සෙය්‍යමෙව; **අපරෙන සමයෙනාති** එතදහොසි යන්නූනාහන්ති එවං විතක්කිතකාලතො[11] අඤ්ඤෙන කාලෙන; **තත්ථ ච මෙ බ්‍රාහ්මණ විහරතොති** තථාරූපෙසු සෙනාසනෙසු යං යං මනුස්සානං ආයාචනඋපහාර[12]කරණාරහං යක්ඛට්ඨානං පුප්ඵධූපමංසරුහිරවසාමෙදපිහකපප්ඵාසසුරාමෙරයාදීහි ඔකිණ්ණකිලිත්තධරණිතලං එකනිපාතං[13] විය යක්ඛරක්ඛසපිසාචානං යං දිවාපි පස්සන්තානං හදයං මඤ්ඤෙ ඵලති තං ඨානං සන්ධාය **තත්ථ ච මෙ බ්‍රාහ්මණ විහරතොති; මගො වා ආගච්ඡතීති** සිඞ්ගානි වා ඛුරානි වා කොට්ටෙන්තො ගොකණ්ණඛග්ගපසදපිවරුගාදිභෙදො මගො[14] වා ආගච්ඡති; සබ්බචතුප්පදානං හි ඉධ මගොති[15] නාමං; කත්ථචි පන කාණසිඟාලොපි[16] වුච්චති. යථාහ:-

1. ධම්මස්සවන b s
2. පඤ්චද්දසී s.
3. පුබ්බෙ s.
4. උප්පජ්ජිත්වා b. s.
5. කාජෙථර s කාපෙථෙර b.
6. ධම්මස්සවනං b. s.
7. හි b V.
8. සිවත්ථාති b සිවුට්ඨානි s.
9. කත්ති· කරන්ති m1. P1. r t V w2. චිත්ති· a m2. P2. b s e.
10. භිංසනකානීයි b.
11. කාලතොපට්ඨාය b.
12. ආයාච නුපහාර s.
13. එකනිපාතං b. s එකංනිපාතං. l.
14. මිගා s.
15. මිගොති s.
16. කාණසිගාලොති a m2 P2. r කාණසිඛගාලොපි s කාළසි· b

"උසභස්සෙව තෙ ඛන්ධො සීහස්සෙව විජම්භිතං,[1]
මිගරාජ[2] නමො ත්‍යත්ථු අපි කිඤ්චි ලභාමසෙ"ති.[3]

මොරො වා කට්ඨං පාතෙතීති මොරො වා සුක්ඛකට්ඨං රුක්ඛතො වාලෙත්වා පාතෙති; මොරග්ගහණෙන ච ඉධ සබ්බපක්ඛිග්ගහණං අධිප්පෙතං; තෙන යො කොචි පක්ඛීති වුත්තං හොති; අථවා මොරො වාති වාසද්දෙන අඤ්ඤො වා කොචි පක්ඛීති; එස නයො පුරිමෙ මිගග්ගහ[4]ණෙපි. **වාතො වා පණ්ණසටං[5] එරෙතීති** වාතො වා පණ්ණකචවරං ඝට්ටෙති; **එතං නූන තං භයභෙරවං ආගච්ඡතීති** යං එතං ආගච්ඡති තං භයභෙරවං නූන;[6] ඉතොප්පභුති[7] ච ආරම්මණමෙව භයභෙරවන්ති වෙදිතබ්බං පරිත්තස්ස ච අධිමත්තස්ස ච භයස්ස ආරම්මණත්තා සුභාරම්මණං රූපං සුභමිව. **කිංනු ඛො අහං අඤ්ඤදත්ථු[8] භයපටිකඞ්ඛී[9] විහරාමීති** අහං ඛො කිං කාරණං එකංසෙනෙව භයං ආකඞ්ඛමානො ඉච්ඡමානො හුත්වා විහරාමි; **යථාභූත[10] යථාභූතස්සාති** යෙන යෙන ඉරියාපථෙන භූතස්ස භවිතස්ස සතො වත්තමානස්ස සමඞ්ගීභූතස්ස වා; **මෙති** මම සන්තිකො; **තථාභූත[11] තථාභූතො වාති** තෙන තෙනෙව ඉරියාපථෙන භූතො භවිතො සන්තො වත්තමානො සමඞ්ගි[12]භූතො වාති අත්ථො; **සො ඛො අහං-පෙ-පටිවිනෙමීති[13]** බොධිසත්තස්ස කිර චඞ්කමන්තස්ස තස්මිං මිගසිඞ්ගාලසකුණාදිභෙදෙ[14] භයභෙරවාරම්මණෙ ආගතෙ නෙව මහාසත්තො තිට්ඨති න නිසීදති න සයති අථ ඛො චඞ්කමන්තොව පරිවීමංසන්තො පරිච්ඡින්දන්තො භයභෙරවං න පස්සති; මිග[15]සිඞ්ගාලසකුණාදිමත්තමෙව තං හොති: සො තං ඤත්වා ඉදං නාමෙතං න භයභෙරවන්ති පුන තිට්ඨති වා නිසීදති වා සයති වා; එතමත්ථං දස්සෙන්තො **සො ඛො අහන්ති** ආදිමාහ. එස නයො සබ්බපෙය්‍යාලෙසු.

ඉතො පරඤ්ච ඉරියාපථපටිපාටියා අවත්වා ආසන්නපටිපාටියා ඉරියාපථා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. චඞ්කමන්තස්ස හි තස්මිං[16] භයභෙරවෙ ආගතෙ න ඨිතො න නිසින්නො න නිපන්නො සීහස්සාපි ආගතෙ න චඞ්කමීති[17] එවං තස්ස තස්ස ආසන්නපටිපාටියා වුත්තාති. එවං හීනසත්තෙසුපි[18] ඨානෙසු අත්තනො භයභෙරවාභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි ඛායිතං සම්මොහට්ඨානෙසු අත්තනො අසම්මොහවිහාරං දස්සෙන්තො **සන්ති ඛො පන බ්‍රාහ්මණාති** ආදිමාහ. තත්ථ **සන්තීති** අත්ථි සංවිජ්ජන්ති උපලබ්භන්ති; **රත්තිංයෙව සමානන්ති** රත්තිංයෙව සන්තං;[19] **දිවාති සඤ්ජානන්තීති** දිවසො අයන්ති සඤ්ජානන්ති;

1. විජම්භනං s. 6. නූනාති b. 11. තථාභූතො e. b. l. s. 17. චඞ්කමාමීති s.
2. මගරාජ b. 7. ඉතොප්පභුති b. V. භුති s. 15. මග b. 18. හීනසත්තෙසු b.
3. ලභාමහසෙ s. 8. දත්ථුං s. 12. සමඞ්ගි b s e. 16. හි b s. 19. උපලබ්භන්ති l e.
4. පුරිමග්ගහ b 9. භයපටි b පාටි s. 13. පටිවිනෙමීතිඉරියාපථෙනාති a M2 P2 r.
පුරිමිමිගග්ගහ s. 10. යථාභූතං e. b. l යථාභූතස්ස s. 14. මගධුරසකුණාදිභෙදෙ b.
5. පණ්ණකසටං, පණ්ණකචවරං M1. M2. T w2, පණ්ණසද්දං a. P1. P2. r. V. w1.

දිවායෙව සමානන්ති දිවසංයෙව සන්තං; **රත්තීති සඤ්ජානන්තීති** රත්තිං අහන්ති සඤ්ජානන්ති; **කස්මා පනෙතෙ එවංසඤ්ඤිනො හොන්තීති**: වුට්ඨානකොසල්ලාභාවතො වා සකුණරුතතො වා; කථං: ඉධෙකච්චො ඔදාතකසිණලාභී දිවා පරිකම්මං කත්වා දිවා සමාපන්නො දිවායෙව වුට්ඨහාමීති මනසිකාරං උප්පාදෙති න ච ඛො අද්ධානපරිච්ඡෙදෙ[1] කුසලො හොති; සො දිවසං අතික්කමිත්වා රත්තිභාගෙ වුට්ඨාති; ඔදාතකසිණඵරණවසෙන චස්ස විසදං හොති විභූතං සුවිභූතං; සො දිවා වුට්ඨහාමීති උප්පාදිතමනසිකාරතාය ඔදාතකසිණඵරණවිසදවිභූතතාය ච රත්තිංයෙව සමානං දිවාති සඤ්ජානාති; ඉධ පනෙකච්චො නීලකසිණලාභී රත්තිං පරිකම්මං කත්වා රත්තිං සමාපන්නො රත්තිංයෙව වුට්ඨහාමීති මනසිකාරං උප්පාදෙති න ච ඛො අද්ධානපරිච්ඡෙදෙ[1] කුසලො හොති; සො රත්තිං අතික්කමිත්වා දිවසභාගෙ වුට්ඨාති; නීලකසිණඵරණවසෙන චස්ස අවිසදං හොති අවිභූතං; සො රත්තිං වුට්ඨහාමීති උප්පාදිතමනසිකාරතාය නීලකසිණඵරණාවිසදඅවිභූතතාය[2] ච දිවායෙව සමානං රත්තීති සඤ්ජානාති; එවං තාව වුට්ඨානකොසල්ලාභාවතො එවංසඤ්ඤිනො හොන්ති. සකුණරුතතො පන ඉධෙකච්චො අරඤ්ඤසෙනාසනෙ නිසින්නො හොති; අථ දිවා රවනකසකුණා[3] කාකාදයො චන්දාලොකෙන දිවාති මඤ්ඤමානා රත්තිං රවන්ති අක්ඛණෙ වා කාරණෙහි; සො තෙසං සද්දං සුත්වා රත්තිංයෙව සමානං දිවාති සඤ්ජානාති; ඉධ පනෙකච්චො පබ්බතන්තරෙ ගම්භීරාය සත්තවනපටිච්ඡන්නාය ගිරිගුහාය සත්තාහවද්දලිකාය වත්තමානාය අන්තරහිතසුරියාලොකෙ[4] කාලෙ නිසින්නො[5] හොති; අථ රත්තිං රවනකසකුණා[3] උලූකාදයො මජ්ඣන්තිකසමයෙපි තත්ථ තත්ථ සන්ධකාරෙ[6] නිලීනා[7] රත්තිසඤ්ඤාය වා අක්ඛණෙ වා කාරණෙහි රවන්ති; සො තෙසං සද්දං සුත්වා දිවායෙව සමානං රත්තීති සඤ්ජානාති; එවං සකුණරුතතො එවංසඤ්ඤිනො හොන්තීති.[8] **ඉදමහන්ති** ඉදං අහං එවං සඤ්ජානනං; **අසම්මොහවිහාරස්මිං වදාමීති** අසම්මොහවිහාරපරියාපන්නං අනොගධං[9] අසම්මොහවිහාරසඤ්ඤිතරං වදාමීති වුත්තං හොති; **අහං ඛො පන බ්‍රාහ්මණ-පෙ-සඤ්ජානාමීති** පාඨො. බොධිසත්තස්ස රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදෙ සත්තාහවද්දලෙපි[10] චන්ද[11]සුරියෙසු අදිස්සමානෙසුපි ජානාතියෙව එත්තකං පුරෙභත්තකාලො ගතො එත්තකං පච්ඡාභත්තකාලො[12] එත්තකං පඨමයාමො එත්තකං මජ්ඣිමයාමොති;[13] තස්මා එවමාහ. අනච්ඡරියමෙතං[14] යං පූරිතපාරමී බොධිසත්තො

---

1. අද්ධානපරිච්ඡෙද l e
2. විසදවිභූතතාය b s.
3. සකුණා s. V.
4. සුරියාලොකෙ b
5. නිපන්නො m1. t w1.
6. සබ්බන්ධකාරෙ m1 P1 t V w1 w2. සන්ධකාරෙ a m2 P2 r.
7. නිසින්නා s.
8. හොන්ති e. [අනොගතං b.
9. අනනුභවං l e
10. වද්දලිකකාලෙපි s.
11. චන්දිම b s.
12. පච්ඡාභත්තකාලො ගතො l e.
13. යාමො එත්තකං පච්ඡිමයාමොති b.
14. අනච්ඡරියමෙතං b s P2.

එවං ජානාති පදෙසඤාණෙ[1] ඨිතානං සාවකානම්පි හි[2] රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො පාකටො හොති; කල්‍යාණිය[3]මහාවිහාරෙ කිර ගොදත්තත්ථෙරො[4] චඞ්ගුළකාලෙ භත්තං ගහෙත්වා අඞ්ගුලකාලෙ[5] භුඤ්ජති; සුරියෙ අදිස්සමානෙපි පාතොයෙව සෙනාසනං පවිසිත්වා කාය වෙලාය නික්ඛමති; එකදිවසං ආරම්භකා සෙව ථෙරස්ස නික්ඛමනකාලං[6] පස්සාමාති භත්තං සම්පාදෙත්වා කාලත්ථම්භමූලෙ නිසීදිංසු; ථෙරො චඞ්ගුලකාලෙයෙව නික්ඛමි;[7] තතොප්පභුති කිර සුරියෙ[8] අදිස්සමානෙපි ථෙරස්ස නික්ඛමනසඤ්ඤාය එව භෙරිං ආකොටෙන්ති. වජගරගිරි[9] විහාරෙපි කාළදෙවත්ථෙරො[10] අන්තොවස්සෙ යාමගණ්ඩිකං පහරති; ආචිණ්ණමෙතං ථෙරස්ස න ච යාමයන්තනාළිකං පයොජෙති; අඤ්ඤෙ භික්ඛූ පයොජෙන්ති; අථ නික්ඛන්තෙ පඨමෙ යාමෙ ථෙරෙ මුග්ගරං ගහෙත්වා ඨිතමත්තෙයෙව එකවෙවාරං[11] පහරන්තෙයෙව වා යාමයන්තං පටති[12] එවං තීසු යාමෙසු සමණධම්මං කත්වා ථෙරො පාතොයෙව ගාමං පවිසිත්වා පිණ්ඩපාතං ආදාය විහාරං ආගන්ත්වා[13] භොජනසාලාය[14] පත්තං ඨපෙත්වා[15] දිවාවිහාරට්ඨානං ගන්ත්වා සමණධම්මං කරොති; භික්ඛූ කාලත්ථම්භං දිස්වා ථෙරස්ස[16] ආගමනත්ථාය පෙසෙන්ති; සො භික්ඛු ථෙරං දිවාවිහාරට්ඨානා නික්ඛමන්තමෙව වා අන්තරාමග්ගෙ වා පස්සති, එවං පදෙසඤාණෙ ඨිතානං සාවකානම්පි රත්තින්දිවපරිච්ඡෙදො පාකටො හොති කිමඞ්ග[17] පන බොධිසත්තානන්ති. **යං ඛො තං[18]**-පෙ-**වදෙය්‍යාති** එත්ථ පන යං ඛො තං බ්‍රාහ්මණ අසම්මොහධම්මො සත්තො ලොකෙ උප්පන්නො-පෙ-සුඛාය දෙවමනුස්සානන්ති වචනං වදමානො යොචි සම්මා වදෙය්‍ය සම්මා වදමානො සියා න විතථවාදී අස්ස මමෙව තං වචනං වදමානො සම්මාවදෙය්‍ය සම්මාවදමානො සියා න විතථවාදී අස්සාති එවං පදසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ **අසම්මොහධම්මොති** අසම්මොහසභාවො; **ලොකෙති** මනුස්සලොකෙ; **බහුජනහිතායාති** බහුජනස්ස හිතත්ථාය පඤ්ඤාසම්පත්තියා දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකහිතූපදෙසකොති; **බහුජනසුඛායාති** බහුජනස්ස සුඛත්ථාය චාගසම්පත්තියා උපකරණසුඛසම්පදායකොති; **ලොකානුකම්පායාති**[19] ලොකස්ස අනුකම්පත්ථාය මෙත්තාකරුණාසම්පත්තියා මාතාපිතරො විය ලොකස්ස රක්ඛිතා ගොපයිතාති;[20] **අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සානන්ති** ඉධ දෙවමනුස්සග්ගහණෙන[21] භබ්බපුග්ගලෙ[22] වෙනෙය්‍යසත්තෙයෙව ගහෙත්වා තෙසං නිබ්බානමග්ගඵලාධිගමාය අත්තනො උප්පත්තිං දස්සෙතීති වෙදිතබ්බා

---

1. පදෙසඤ්ඤාණෙ s.
2. ම්පි s රත්තිඳිව b.
3. කල්‍යාණි s.
4. ගොහත්ථෙරො b. ගොදත්ත m1 P1 t v.
5. චඞ්ගුලකාලෙ s.
6. කාලෙ b. s.
7. නික්ඛමති b. s.
8. සුරියමානෙ b.
9. ධජගර s අජගර b පජ්ගරයිර් M2. P2
10. කාළිදෙවත්ථෙර s.
11. එකං චෙවාරෙ b.
12. පවති P1 T V w1. පතති s e.
13. ගන්ත්වා M1 p1 T Vw1. w2. e.
14. භොජනවෙලාය b. s.
15. පත්තං ගහෙත්වා b. s.
16. ථෙරස්ස අදිස්වා b. ආග
17. කිමඞ්ගං b. [මනත්ථාය s.
18. තං බ්‍රාහ්මණ b s.
19. කම්පායාති b. s. e.
20. රක්ඛිතාගොපයිතාති b. ගොපායිතාති s.
21. ගහණෙන ච b. s.
22. පුග්ගල b. s.

අත්ථායාති හි වුත්තෙන පරමත්ථාය නිබ්බානත්ථායාති[1] වුත්තං හොති; **හිතායාති** වුත්තෙන තංසම්පාපකමග්ගත්ථායාති වුත්තං හොති; නිබ්බානසම්පාපකමග්ගතො හි උත්තරිං[2] හිතං නාම නත්ථි; **සුඛායාති** වුත්තෙන ඵලසමාපත්තිසුඛත්ථායාති වුත්තං හොති; තතො උත්තරිං සුඛාභාවතො. වුත්තඤ්හෙතං "අයං සමාධි පච්චුප්පන්නසුඛො චෙව ආයතිඤ්ච සුඛවිපාකො"ති. එවං භගවා බුද්ධගුණපටිලාභාවසානං අත්තනො අසම්මොහවිහාරං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙත්වා ඉදානි යාය පටිපදාය තං කොටිප්පත්තං අසම්මොහවිහාරං අධිගතො තං පුබ්බභාගතොප්පභුති දස්සෙන්තො **ආරද්ධං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණාති** ආදිමාහ. කෙචි පනාහු ඉමං[3] අසම්මොහවිහාරං සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමෙවං උප්පන්නං කාය නු ඛො පටිපදාය ඉමං පත්තොති තස්ස චිත්තමඤ්ඤාය ඉමායාහං පටිපදාය ඉමං උත්තමං අසම්මොහවිහාරං පත්තොති දස්සෙන්තො එවමාහාති.

තත්ථ **ආරද්ධං ඛො පන මෙ බ්‍රාහ්මණ විරියං අහොසීති** බ්‍රාහ්මණ න මයා[4] අයං උත්තමො අසම්මොහවිහාරො කුසීතෙන මුට්ඨස්සතිනා සාරද්ධකායෙන වික්ඛිත්තචිත්තෙන වා[5] අධිගතො; අපි ච ඛො තදධිගමාය ආරද්ධං ඛො පන මෙ විරියං අහොසි;[6] බොධිමණ්ඩෙ නිසින්නෙන මයා චතුරඞ්ගවිරියං[7] ආරද්ධං අහොසි පග්ගහිතං අසිථිලප්පවත්තිතන්ති වුත්තං හොති; ආරද්ධත්තායෙව ච මෙ තං අසල්ලීනං අහොසි; **උපට්ඨිතා සති අසම්මුට්ඨාති**[8] න කෙවලඤ්ච විරියමෙව සතිපි මෙ ආරම්මණාභිමුඛීභාවෙන උපට්ඨිතා අහොසි[9] උපට්ඨිතත්තායෙව ච අසම්මුට්ඨා;[10] **පස්සද්ධො කායො අසාරද්ධොති**[11] කායචිත්තපස්සද්ධිවසෙන කායොපි මෙ පස්සද්ධො අහොසි;[12] තත්ථ යස්මා නාමකායෙ පස්සද්ධෙ රූපකායොපි පස්සද්ධොයෙව හොති තස්මා නාමකායො රූපකායොති අවිසෙසෙත්වාව පස්සද්ධො කායොති වුත්තං **අසාරද්ධොති** සො ච ඛො පස්සද්ධත්තායෙව අසාරද්ධො විගතදරථොති වුත්තං හොති; **සමාහිතං චිත්තං එකග්ගන්ති** චිත්තම්පි මෙ සම්මා ආහිතං සුට්ඨු ඨපිතං අප්පිතං විය අහොසි. සමාහිතත්තා එව ච එකග්ගං අචලං නිප්ඵන්දනන්ති;[13] එත්තාවතා ඣානස්ස පුබ්බභාගපටිපදා[14] කථිතා හොති. ඉදානි ඉමාය පටිපදාය අධිගතං පඨමජ්ඣානං[15] ආදිං කත්වා විජ්ජාත්තයපරියොසානං විසෙසං දස්සෙන්තො **සො ඛො අහන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **විවිච්චෙව කාමෙහි-පෙ-චතුත්ථජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහාසින්ති** එත්ථ තාව[16] යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ පථවීකසිණකථායං වුත්තං; කෙවලං හි තත්ථ උපසම්පජ්ජ විහරතීති ආගතං ඉධ විහාසින්ති අයමෙව විසෙසො; කිං කත්වා පන භගවා

---

1. නිබ්බානායාති b. s.
2. උත්තරි b.
3. ඉදං b.
4. බ්‍රාහ්මණමයා b.
5. වංස b.
6. අහොසීති a. m2. p2. r. v b. e.
7. චතුරඞ්ගං e. විරියං b.
8. අප්පමුට්ඨාති s.
9. නිසින්නෙන e. අහොසි; බොධිමණ්ඩෙ නිසින්නෙනා
10. උපට්ඨිතායෙවච e. අප්පමුට්ඨා s.
11. කායොති b.
12. අහොසීති b. s
13. නිප්ඵන්දනන්ති b
14. පුබ්බපටිපදා l.
15. පඨමංඣානං b.
16. එත්තාවතා b.

ඉමානි ඣානානි උපසම්පජ්ජ විහාසීති: කම්මට්ඨානං භාවෙත්වා; කතරං: ආනාපානසති[1] කම්මට්ඨානං; ඉමානි ච පන චත්තාරි ඣානානි කෙසඤ්චි චිත්තෙකග්ගත්ථානි[2] හොන්ති කෙසඤ්චි විපස්සනාපාදකානි කෙසඤ්චි අභිඤ්ඤාපාදකානි කෙසඤ්චි නිරොධපාදකානි කෙසඤ්චි භවොක්කමනත්ථානි;[3] තත්ථ ඛීණාසවානං චිත්තෙකග්ගත්ථානි[3] හොන්ති; තෙ හි[4] සමාපජ්ජිත්වා එකග්ගචිත්තා සුඛං දිවසං විහරිස්සාමාති ඉච්චෙවං[5] කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්ති; සෙඛපුථුජ්ජනානං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය සමාහිතෙන චිත්තෙන විපස්සිස්සාමාති නිබ්බත්තෙන්තානං විපස්සනාපාදකානි හොන්ති; යෙ පන අට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා සමාපත්තිතො වුට්ඨාය "එකොපි හුත්වා බහුධා හොතී"ති වුත්තනයා අභිඤ්ඤායො පත්ථෙන්තා[6] නිබ්බත්තෙන්ති තෙසං අභිඤ්ඤාපාදකානි හොන්ති; යෙ[7] අට්ඨසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා සත්තාහං අචිත්තා හුත්වා දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිරොධං නිබ්බානං පත්වා සුඛං විහරිස්සාමාති නිබ්බත්තෙන්ති තෙසං නිරොධපාදකානි හොන්ති; යෙ පන අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා අපරිහීනජ්ඣානා බ්‍රහ්මලොකෙ උපපජ්ජිස්සාමාති[8] නිබ්බත්තෙන්ති තෙසං භවොක්කමනත්ථානි හොන්ති: භගවතා පනිදං[9] චතුත්ථජ්ඣානං බොධිරුක්ඛමූලෙ නිබ්බත්තිතං, තං තස්ස විපස්සනාපාදකඤ්චෙව අහොසි අභිඤ්ඤාපාදකඤ්ච. සබ්බකිච්චසාධකඤ්ච සබ්බලොකියලොකුත්තරගුණදායකන්ති වෙදිතබ්බං. සෙසගුණානං දායකං අහොසි තෙසං එකදෙසං දස්සෙන්තො සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති ආදිමාහ.

තත්ථ තිණ්ණං විජ්ජානං අනුපදවණ්ණනා චෙව භාවනානයො ච විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතො. කෙවලං හි තත්ථ "සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ-පෙ-අභිනින්නාමෙතී"ති වුත්තං ඉධ අභිනින්නාමෙසින්ති **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණාති** අයඤ්ච අප්පනාවාරෙ තත්ථ අනාගතොති අයමෙව[10] විසෙසො තත්ථ **සොති** සො අහං; **අභිනින්නාමෙසින්ති** අභිනීහරිං; අභිනින්නාමෙසින්ති ච[11] වචනතො සොති එත්ථ සො අහන්ති එව මත්ථො වෙදිතබ්බො. යස්මා චිදං භගවතො වසෙන පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණං ආගතං තස්මා **සො තතො චුතො ඉධූපපන්නොති** එත්ථ එවං යොජනා වෙදිතබ්බා: එත්ථ හි **සො තතො චුතොති** පටිනිවත්තන්තස්ස පච්චවෙක්ඛනං; තස්මා **ඉධූපපන්නොති** ඉමිස්සා[12]

1. ආනාපානානුස්සති b s.
2. චිත්තෙකග්ගත්ථානි b.
3. භවොක්කමනත්ථානි c t w1
4. තෙ හි ඣානං b.
5. ඉච්චෙව a b m 2. P 2.
6. අභිඤ්ඤායො e.
7. යෙ පන s w2 v b.
8. උපපජ්ජිස්සාමාති b e.
9. පනිදං a m2 P2, r
10. අයමෙවෙත්ථ b s v.
11. අභිනින්නාමෙසින්ති r s t v w1.
12. ඉමිස්සාපි b.

ඉධූපපත්තියා අනන්තරං; **අමුත්‍ර උපපාදින්ති**[1] තුසිතභවනං සන්ධායාහාති වෙදිතබ්බා; **තත්‍රාපාසිං එවංනාමොති** තත්‍රාපි තුසිතභවනෙ සෙතකෙතු නාම දෙවපුත්තො අහොසිං; **එවංගොත්තොති** සහ දෙවතාහි සද්ධිං එකගොත්තො; **එවංවණ්ණොති** සුවණ්ණවණ්ණො; **එවමාහාරොති** දිබ්බසුධාහාරො; **එවං සුඛදුක්ඛපටිසංවෙදීති** එවං දිබ්බසුඛ[2]පටිසංවෙදී; දුක්ඛං පන සඞ්ඛාරදුක්ඛමත්තමෙව. **එවමායුපරියන්තොති** එවං සත්තපඤ්ඤාසවස්සකොටිසට්ඨි[3]වස්සසතසහස්සායුපරියන්තො; **සො තතො චුතොති** සො අහං තතො තුසිතභවනතො චුතො; **ඉධූපපන්නොති** ඉධ මහාමායාදෙවියා කුච්ඡිම්හි[4] නිබ්බත්තො; **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණාති** ආදිසු මෙති මයා; **විජ්ජාති** විදිතකරණට්ඨෙන විජ්ජා; කිං විදිතං කරොති: පුබ්බෙනිවාසං; **අවිජ්ජාති** තස්සෙව[5] පුබ්බෙනිවාසස්ස අවිදිතකරණට්ඨෙන තප්පටිච්ඡාදකො මොහො[6] වුච්චති[7] **තමොති** සොවෙව මොහො පටිච්ඡාදකට්ඨෙන තමොති වුච්චති; **ආලොකොති** සායෙව විජ්ජා ඔභාසකරණට්ඨෙන ආලොකොති වුච්චති එත්ථ ච විජ්ජා අධිගතාති අයං අත්ථො; සෙසං පසංසාවචනං; යොජනා පනෙත්ථ අයං ඛො මෙ විජ්ජා අධිගතා තස්ස මෙ අධිගතවිජ්ජස්ස අවිජ්ජා විහතා විනට්ඨාති අත්ථො; කස්මා: යස්මා විජ්ජා උප්පන්නා. එස නයො ඉතරස්මිම්පි පදද්වයෙ. **යථා තන්ති** එත්ථ **යථාති** ඔපම්මෙ; **තන්ති** නිපාතො; සතියා අවිප්පවාසෙන **අප්පමත්තස්ස**; විරියාතාපෙන **ආතාපිනො**; කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතාය **පහිතත්තස්ස**[8] පෙසිතත්තස්සාති අත්ථො;[9] ඉදං වුත්තං හොති යථා අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො පහිතත්තස්ස විහරතො අවිජ්ජා විහඤ්ඤෙය්‍ය විජ්ජා උප්පජ්ජෙය්‍ය තමො විහඤ්ඤෙය්‍ය ආලොකො උප්පජ්ජෙය්‍ය එවමෙවං[10] මම අවිජ්ජා විහතා විජ්ජා උප්පන්නා තමො විහතො ආලොකො උප්පන්නො එතස්ස මෙ පධානානුයොගස්ස අනුරූපමෙව ඵලං ලද්ධන්ති

පුබ්බෙනිවාසකථා නිට්ඨිතා.

චුතූපපාතකථායං යස්මා[11] ඉධ භගවතො වසෙන පාළි ආගතා තස්මා පස්සාමි පජානාමීති වුත්තා; අයං විසෙසො. සෙසං **විසුද්ධිමග්ග**වුත්තසදිසමෙව. එත්ථ පන **විජ්ජාති** දිබ්බචක්ඛුඤාණවිජ්ජා. **අවිජ්ජාති** සත්තානං චුතිපටිසන්ධිච්ඡාදිකා අවිජ්ජා; සෙසං වුත්තනයෙනෙවාති.[12] යස්මා ච පූරිතපාරමීනං මහාසත්තානං පරිකම්මකිච්චං නාම **නත්ථි තෙහි** චිත්තෙන අභිනීහාරමත්තෙනෙව අනෙකවිහිතං **පුබ්බෙනිවාසං** අනුස්සරන්ති දිබ්බෙන චක්ඛුනා සත්තෙ පස්සන්ති තස්මා **යො කසිණ**පරිකම්මං ආදිං කත්වා භාවනානයො වුත්තො න තෙන ඉධ **අත්ථොති**

1. උදපාදින්ති b s e.
2. දිබ්බසුඛං b
3. සට්ඨිඤ්ච m1 P1 t V w1 w2. සට්ඨි s.
4. කුච්ඡිස්මිං e.
5. තස්සෙව s.
6. ලොහො m1 P1 t w මොහොති-s.
7. මොහො b.
8. පහිතත්තස්සාති s V
9. පෙසිතත්තස්ස මෙ a m2 P2 r.
10 එවමෙව b s e
11. යස්මා පන b s.
12. වුත්තනයෙනෙව m1 P1 t v w1 w2 e.

තතියාය[1] විජ්ජාය **සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙති** විපස්සනාපාදකං[2] චතුත්ථජ්ඣානචිත්තං වෙදිතබ්බං; **ආසවානං ඛයඤාණායාති** අරහත්තමග්ගඤාණත්ථාය; අරහත්තමග්ගො හි ආසවවිනාසනතො ආසවානං ඛයොති වුච්චති තත්‍ර චෙතං ඤාණං තප්පරියාපන්නත්තාති; **චිත්තං අභිනින්නාමෙසින්ති** විපස්සනාචිත්තං අභිනීහරිං; **සො ඉදං දුක්ඛන්ති** එවමාදීසු එත්තකං දුක්ඛං න ඉතො භිය්‍යොති සබ්බම්පි දුක්ඛසච්චං සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන **යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං** ජානිං පටිවිජ්ඣිං; තස්ස ච දුක්ඛස්ස නිබ්බත්තිකං තණ්හං **අයං දුක්ඛසමුදයොති**; තදුභයම්පි යං ඨානං පත්වා නිරුජ්ඣති තං තෙසං අප්පවත්තිං නිබ්බානං **අයං දුක්ඛනිරොධොති**; තස්ස ච සම්පාපකං අරියමග්ගං **අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති** සරසලක්ඛණපටිවෙධෙන යථාභූතං අබ්භඤ්ඤාසිං ජානිං පටිවිජ්ඣින්ති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො; එවං සරූපතො සච්චානි දස්සෙත්වා ඉදානි කිලෙසවසෙන පරියායතො දස්සෙන්තො **ඉමෙ ආසවාති** ආදිමාහ. **තස්ස මෙ එවං ජානතො එවං පස්සතොති** තස්ස මය්හං එවං ජානන්තස්ස එවං පස්සන්තස්ස සහ විපස්සනාය කොටිප්පත්තං මග්ගං කථෙති. **කාමාසවාති** කාමාසවතො; **විමුච්චිත්ථාති** ඉමිනා ඵලක්ඛණං දස්සෙති; මග්ගක්ඛණෙ හි චිත්තං විමුච්චති ඵලක්ඛණෙ විමුත්තං හොති; **විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති**[3] **ඤාණන්ති** ඉමිනා පච්චවෙක්ඛණඤාණං දස්සෙති. **ඛීණා ජාතීති** ආදීහි තස්ස භූමිං; තෙන හි ඤාණෙන භගවා පච්චවෙක්ඛන්තො ඛීණා ජාතීති ආදීනි අබ්භඤ්ඤාසි; කතමා පන භගවතො ජාති ඛීණා කථඤ්ච නං අබ්භඤ්ඤාසීති: න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා; න අනාගතා අනාගතෙ වායාමාභාවතො; න පච්චුප්පන්නා විජ්ජමානත්තා; යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා; තං සො මග්ගභාවනාය පහීනකිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං හොතීති ජානන්තො අබ්භඤ්ඤාසි.[4] **වුසිතන්ති** වුත්ථං පරිවුත්ථං[5] කතං චරිතං නිට්ඨිතන්ති අත්ථො; **බ්‍රහ්මචරියන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියං; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකෙන හි සද්ධිං සත්ත සෙඛා බ්‍රහ්මචරියවාසං වසන්ති නාම; ඛීණාසවො වුත්ථවාසො;[6] තස්මා භගවා අත්තනො බ්‍රහ්මචරියවාසං පච්චවෙක්ඛන්තො වුසිතං බ්‍රහ්මචරියන්ති අබ්භඤ්ඤාසි; **කතං කරණීයන්ති** චතූසු[7] සච්චෙසු චතූහි[8] මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති[9] අත්ථො; පුථුජ්ජනකල්‍යාණකාදයො හි තං කිච්චං කරොන්ති ඛීණාසවො කතකරණීයො තස්මා

1. තතිය b s.
2. පාදක e.
3. විමුත්තමහිති s.
4. අඤ්ඤාසිනි s.
5. වුට්ඨං පරිවුට්ඨං s.
6. වුට්ඨවාසො s.
7. චතුසු b s.
8. චතුහි b s.
9. නිට්ඨපිතන්ති b.

භගවා අත්තනො කරණීයං පච්චවෙක්ඛන්තො කතං කරණීයන්ති අබ්භඤ්ඤාසි; **නාපරං ඉත්ථත්තායාති** ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය[1] එවං සොළසවිධකිච්චභාවාය[2] කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනාකිච්චං මෙ නත්ථීති අබ්භඤ්ඤාසි; අථවා **ඉත්ථත්තායාති** ඉත්ථභාවතො[3] ඉමස්මා එවංපකාරා ඉදානි වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං මය්හං නත්ථි ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකා රුක්ඛා විය; තෙ චරිමකවිඤ්ඤාණනිරොධෙන අනුපාදානො විය ජාතවෙදො නිබ්බායිස්සන්තීති අබ්භඤ්ඤාසි; ඉදානි එවං පච්චවෙක්ඛණඤාණපරිග්ගහිතං තං ආසවානං ඛයඤාණාධිගමං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙන්තො **අයං ඛො මෙ බ්‍රාහ්මණාති** ආදිමාහ. තත්ථ **විජ්ජාති** අරහත්තමග්ගඤාණවිජ්ජා; **අවිජ්ජාති** චතුසච්චපටිච්ඡාදිකා අවිජ්ජා; සෙසං වුත්තනයමෙව. එත්තාවතා ච පුබ්බෙනිවාසඤාණෙන අතීතංසඤාණං දිබ්බචක්ඛුනා පච්චුප්පන්නානාගතංසඤාණං ආසවක්ඛයෙන සකලලොකුත්තරගුණන්ති එවං තීහි විජ්ජාහි සබ්බෙපි සබ්බඤ්ඤුගුණෙ සඞ්ගහෙත්වා පකාසෙන්තො[4] අත්තනො අසම්මොහවිහාරං බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙසි. එවං වුත්තෙ කිර බ්‍රාහ්මණො චින්තෙසි සමණො ගොතමො සබ්බඤ්ඤුතං පටිජානාති අජ්ජාපි ච අරඤ්ඤවාසං න විජහති අත්ථි නු ඛ්වස්ස අඤ්ඤම්පි කිඤ්චි කරණීයන්ති; අථස්ස භගවා අජ්ඣාසයං විදිත්වා ඉමිනා අජ්ඣාසයානුසන්ධිනා[5] **සියා ඛො පන තෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **සියා ඛො පන තෙ බ්‍රාහ්මණ එවමස්සාති** බ්‍රාහ්මණ කදාචි තුය්හං එවං භවෙය්‍ය; **න ඛො පනෙතං බ්‍රාහ්මණ එවං දට්ඨබ්බ**න්ති එතං[6] ඛො පන බ්‍රාහ්මණ තයා මය්හං පන්තසෙනාසනපටිසෙවනං අවීතරාගාදිතායාති එවං න දට්ඨබ්බං; එවං පන්තසෙනාසනපටිසෙවනෙ[7] අකාරණං පටික්ඛිපිත්වා කාරණං **දස්සෙන්තො ද්වෙ ඛො අහ**න්ති ආදිමාහ. තත්ථ අත්ථොයෙව **අත්ථවසො**; තස්මා **ද්වෙ ඛො අහං බ්‍රාහ්මණ අත්ථවසෙති** අහං ඛො බ්‍රාහ්මණ **ද්වෙ** අත්ථෙ ද්වෙ කාරණානි සම්පස්සමානොති වුත්තං හොති; **අත්තනො ච දිට්ඨධම්මසුඛවිහාර**න්ති[8] එත්ථ දිට්ඨධම්මො නාම අයං[9] පච්චක්ඛො අත්තභාවො; සුඛවිහාරො නාම චතුන්නං ඉරියාපථවිහාරානං ඵාසුතා; එකකස්ස[10] හි අරඤ්ඤෙ අන්තමසො උච්චාරපස්සාවකිච්චං උපාදාය සබ්බෙ ඉරියාපථා ඵාසුකා හොන්ති තස්මා දිට්ඨධම්මස්ස සුඛවිහාරං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරන්ති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො; **පච්ඡිමඤ්ච**[11] **ජනතං අනුකම්පමානො**ති කථං අරඤ්ඤවාසෙන පච්ඡිමා ජනතා අනුකම්පිතා හොති; සද්ධාපබ්බජිතා හි කුලපුත්තා භගවතො අරඤ්ඤවාසං දිස්වා භගවාපි නාම අරඤ්ඤසෙනාසනානි න මුඤ්චති යස්ස නෙවත්ථි පරිඤ්ඤාතබ්බං න පහාතබ්බං න භාවෙතබ්බං න සච්ඡිකාතබ්බං

---

1. ඉත්ථභාවාය b r w2.
2. සොළසකිච්ච භාවාය b s. වා s.
3. ඉත්ථභාවතො b s.
4. සඞ්ගහෙත්වා e(පකාසෙන්තො)b
5. සන්ධියා s.
6. එවං s.
7. පන්තසෙනාසනං s සනපපටිසෙවනෙ b.
8. දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරන්ති b
9. නාම e.
10. එකස්ස e.
11. පච්ඡිමං s.

කිමඞ්ග[1] පන මයන්ති විනෙත්වා තත්‍ථ වසිතබ්බමෙව[2] මඤ්ඤිස්සන්ති එවං ඛිප්පමෙව දුක්ඛස්සන්තංකරා[3] භවිස්සන්තීති[4] එවං පච්ඡිමා ජනතා අනුකම්පිතා හොති; එතමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ. **පච්ඡිමඤ්ච ජනතං අනුකම්පමානො**ති තං සුත්වා අත්තමනො බ්‍රාහ්මණො **අනුකම්පිතරූපා**ති ආදිමාහ. තත්‍ථ **අනුකම්පිතරූපා**ති අනුකම්පිතජාතිකා අනුකම්පිතසභාවා; **ජනතා**ති ජනසමූහො; **යථා තං අරහතා සම්මාසම්බුද්ධෙනා**ති යථා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො අනුකම්පෙය්‍ය තථෙව අනුකම්පිතරූපාති; එවඤ්ච වත්වා පුන තං භගවතො ධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදමානො භගවන්තං එතදවොච **අභික්කන්තං භො ගොතම අභික්කන්තං භො ගොතමා**ති. තත්‍රායං අභික්කන්තසද්දො ඛයසුන්දරාභිරූපඅබ්භනුමොදනෙසු දිස්සති. තථා හි[5] “අභික්කන්තා භන්තෙ රත්ති නික්ඛන්තො පඨමො යාමො චිර[6] නිසින්නො භික්ඛුසඞ්ඝො”ති ආදිසු හි ඛයෙ දිස්සති. “අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා”ති ආදිසු සුන්දරෙ.

“කො මෙ වන්දති පාදානි ඉද්ධියා යසසා ජලං,
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන සබ්බා ඔභාසයං දිසා”ති-

ආදිසු අභිරූපෙ. “අභික්කන්තං භන්තෙ”ති ආදිසු අබ්භනුමොදනෙ. ඉධාපි අබ්භනුමොදනෙයෙව; යස්මා ච අබ්භනුමොදනෙ. තස්මා සාධු[7] සාධු භො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං.

“භයෙ කොධෙ පසංසායං තුරිතෙ කොතූහලච්ඡරෙ,[8]
හාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච කරෙ ආමෙණ්ඩිතං බුධො”ති-

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන චායං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තොති වෙදිතබ්බො. අථවා අභික්කන්තන්ති අතික්කන්තං[9] අතිඉට්ඨං අතිමනාපං අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති; තත්‍ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති; එකෙන අත්තනො පසාදං; අයං හෙත්‍ථ අධිප්පායො; අභික්කන්තං භො ගොතම යදිදං[10] භොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා; අභික්කන්තං යදිදං භොතො ගොතමස්ස දෙසනං[11] ආගම්ම මම පසාදො; භගවතොයෙව වා වචනං[12] ද්වෙ ද්වෙ අත්‍ථෙ සන්ධාය ථොමෙති; භොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො; අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො; තථා සද්ධාජනනතො පඤ්ඤාජනනතො;[13] සාත්‍ථතො සබ්‍යඤ්ජනතො; උත්තානපදතො ගම්භීරත්‍ථතො; කණ්ණසුඛතො හදයඞ්ගමතො; අනත්තුක්කංසනතො අපරවම්භනතො; කරුණාසීතලතො පඤ්ඤාවදාතතො; ආපාථ

1. කිමඞ්ගං s.
2. °මෙතං b.
3. °න්තකරා b s e.
4. භවිස්සන්ති l b e.
5. දිස්සති b s.
6. චිර° s.
7. තස්මා b.
8. කොතූහලච්ඡරෙ b s.
9. අභික්කන්තං අභික්කන්තන්ති b.
10. අභික්කන්තං s.
11. ධම්මදෙසනං s b.
12. පාවචනං ml Pl t v wl.
13. පඤ්ඤාජනන °නතොයෙව s.

රමණීයතො විමද්දක්ඛමතො; සුගන්ධසුඛතො වීමංසියමානගුණතොති එවමාදීහි යොජෙතබ්බං. තතො පරම්පි චතූහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ **නික්කුජ්ජිතන්ති**[1] අධොමුඛඨපිතං[2] හෙට්ඨාමුඛජාතං වා; **උක්කුජ්ජෙය්‍යාති** උපරිමුඛං කරෙය්‍ය;[3] **පටිච්ඡන්නන්ති** තිණපණ්ණාදිච්ඡාදිතං; **විවරෙය්‍යාති** උග්ඝාටෙය්‍ය; **මූළ්හස්සාති** දිසාමූළ්හස්ස;[4] **මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති** හත්ථෙ ගහෙත්වා එස මග්ගොති වදෙය්‍ය; **අන්ධකාරෙති** කාළපක්ඛචාතුද්දසීඅඩ්ඪරත්ත[5] ඝනවනසණ්ඩමෙඝපටලෙහි චතුරඞ්ගෙ තමෙ; අයං තාව අනුත්තානපදත්ථො. අයම්පන අධිප්පායයොජනා: යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං[1] උක්කුජ්ජෙය්‍ය එවං සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මෙ පතිතං මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්තෙන යථා පටිච්ඡන්නං විවරෙය්‍ය එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතොපපභුති මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්නං සාසනං විවරන්තෙන, යථා මූළ්හස්ස[4] මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍ය එවං කුම්මග්ගං මිච්ඡාමග්ගං පටිපන්නස්ස[6] මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං ආවිකරොන්තෙන;[7] යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්‍ය එවං මොහන්ධකාර[8] නිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සතො තප්පටිච්ඡාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසක දෙසනාපජ්ජොතධාරණෙන මය්හං භොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො. එවං දෙසනං ථොමෙත්වා ඉමාය දෙසනාය රතනත්තයෙ පසන්නචිත්තො පසන්නාකාරං කරොන්තො එසාහන්ති ආදිමාහ. තත්ථ **එසාහන්ති** එසො අහං; **භවන්තං ගොතමං සරණං ගච්ඡාමීති** භවං මෙ ගොතමො සරණං පරායනං[9] අඝස්ස තාතා[10] හිතස්ස ච විධාතාති ඉමිනා අධිප්පායෙන භවන්තං ගොතමං ගච්ඡාමි[11] භජාමි සෙවාමි පයිරුපාසාමි එවං වා ජානාමි[12] බුජ්ඣාමීති; යෙසං හි ධාතූනං ගති අත්ථො බුද්ධිපි තෙසං අත්ථො තස්මා ගච්ඡාමීති ඉමස්ස ජානාමි බුජ්ඣාමීති අයමත්ථො වුත්තො; **ධම්මඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චාති** එත්ථ පන අධිගතමග්ගෙ[13] සච්ඡිකතනිරොධෙ යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානෙ[14] අපායෙසු අපතමානෙ[15] ධාරෙතීති ධම්මො; සො අත්ථතො අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච. වුත්තං හෙතං[16] "යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඞ්ඛතා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති විත්ථාරො. න කෙවලඤ්ච අරියමග්ගො චෙව නිබ්බානඤ්ච අපි ච ඛො අරියඵලෙහි සද්ධිං පරියත්තිධම්මොපි. වුත්තං හෙතං ඡත්තමාණවක විමානෙ :–

---

1. නික්කුජ්ජිතන්ති b s.
2. අධොමුඛං ඨපිතං a m2 P2 r s e.
3. උපරිමුඛං ඨපෙය්‍ය s.
4. මූළහස්ස s.
5. අඩ්ඪරත්ති s.
6. කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස b.
7. ආචික්ඛන්තෙන s b.
8. මොහන්ධකාරෙ b s.
9. පරායණො s
10. තාතා a b t v.
11. සරණං ගච්ඡාමි l e.
12. එවං පජානාමි m1 P1 t v e එවං ජානාමි a m2 w2.
13. (ච) b.
14. ච b. ව s. චතූසු e s.
15. අපායෙච a m1. p1. t v w1. w2. අපතමානෙකාච a m2 P2 r.
16. හෙතං භගවතා PI. t v w1 w2 e.

"රාගවිරාගමනෙජමසොකං ධම්මමසඞ්ඛතමප්පටිකූලං,[1]
මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තං ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහී"ති[2]

එත්ථ රාගවිරාගොති මග්ගො කථිතො; අනෙජමසොකන්ති ඵලං; ධම්මමසඞ්ඛතන්ති නිබ්බානං; අප්පටිකූලං[1] මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තන්ති පිටකත්තයෙන විභත්තා සබ්බධම්මක්ඛන්ධාති.[3] දිට්ඨිසීල සඞ්ඝාතෙන සංහතොති සඞ්ඝො; සො අත්ථතො අට්ඨඅරියපුග්ගල සමූහො; වුත්තං හෙතං තස්මිංයෙව විමානෙ:-

"යත්ථ ච දින්න[4]මහප්ඵලමාහු චතූසු සුචීසු[5] පුරිසයුගෙසු
අට්ඨ ච පුග්ගල ධම්මදසා තෙ සඞ්ඝමිමං සරණත්ථමුපෙහී"ති.[6]

භික්ඛූනං සඞ්ඝො භික්ඛුසඞ්ඝො; එත්තාවතා බ්‍රාහ්මණො තීණි සරණගමනානි පටිවෙදෙසි.

ඉදානි තෙසු සරණගමනෙසු කොසල්ලත්ථං සරණං සරණගමනං යො ච[7] සරණං ගච්ඡති සරණගමනප්පභෙදො සරණගමනඵලං[8] සඞ්කිලෙසො භෙදොති අයං විධි වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථීදං: පදත්ථතො තාව හිංසතීති සරණං: සරණගතානං තෙනෙව සරණගමනෙන භයං සන්තාසං දුක්ඛං දුග්ගතිපරිකිලෙසං හනති[9] විනාසෙතීති අත්ථො; රතනත්තයස්සෙවෙතං[10] අධිවචනං; අථවා හිතෙ පවත්තනෙන අහිතා ච නිවත්තනෙන සත්තානං භයං හිංසතීති බුද්ධො; භවකන්තාරා උත්තාරණෙන අස්සාසදානෙන ච ධම්මො; අප්පකානම්පි කාරානං විපුලඵලපටිලාභකරණෙන සඞ්ඝො; තස්මා ඉමිනාපි පරියායෙන රතනත්තයං සරණං; තප්පසාදතග්ගරුතාහි විහතකිලෙසො තප්පරායනතාකාරප්පවත්තො චිත්තුප්පාදො සරණගමනං; තංසමඞ්ගිසත්තො[11] සරණං ගච්ඡති; වුත්තප්පකාරෙන චිත්තුප්පාදෙන එතානි[12] තීණි රතනානි[13] සරණං එතානි පරායනන්ති එවං උපෙතීති අත්ථො; එවං තාව සරණං සරණගමනං යො ච සරණං ගච්ඡති ඉදං තයං[14] වෙදිතබ්බං.

සරණගමනප්පභෙදෙ පන දුවිධං සරණගමනං ලොකුත්තරං ලොකියඤ්ච; තත්ථ ලොකුත්තරං දිට්ඨසච්චානං මග්ගක්ඛණෙ සරණගමනුපක්කිලෙසසමුච්ඡෙදෙන ආරම්මණතො නිබ්බානාරම්මණං හුත්වා කිච්චතො සකලෙපි රතනත්තයෙ ඉජ්ඣති; ලොකියං[15] පුථුජ්ජනානං සරණගමනුපක්කිලෙසවික්ඛම්භනෙන ආරම්මණතො බුද්ධාදිගුණාරම්මණං හුත්වා ඉජ්ඣති; තං අත්ථතො බුද්ධාදිසු වත්ථූසු[16] සද්ධාපටිලාභො; සද්ධාමූලිකා ච සම්මාදිට්ඨි දසසු පුඤ්ඤකිරියවත්ථූසු[17] දිට්ඨුජ්ජු

---

1. කූල° b.
2. සරණත්තමුපෙහිති b.
3. සභාවිභත්තා b. .. විභත්තා සබ්බධම්මක්ඛන්ධානි s.
4. දින්නං s.
5. චතුසු b s සුචිසු s.
6. සරණත්ත b.
7. යො 1 e.
8. සරණගමනස්සඵල° b.
9. පරිකිලසං හනති b s.
10. යස්සෙතං s.
11. තංසමඞ්ගිසත්තො b s e.
12. එතානි මෙ b e.
13. තීණිසරණානි b.
14. ගච්ඡතීති b ඉදන්තයං s.
15. ලොකිය s v.
16. දීසුවත්ථුසු b s.
17. කිරියා s වත්ථුසු b s.

කම්මන්ති[1] වුච්චති. තයිදං චතුධා පවත්තති අත්තසන්නිය්‍යාතනෙන[2] තප්පරායනතාය සිස්සභාවූපගමනෙන පණිපාතෙනාති; තත්ථ අත්තසන්නිය්‍යාතනං නාම අජ්ජ ආදිං[3] කත්වා අහං අත්තානං බුද්ධස්ස නිය්‍යාතෙමි[4] ධම්මස්ස සඞ්ඝස්සාති එවං බුද්ධාදීනං අත්තපරිච්චජනං; තප්පරායනතා නාම අජ්ජ ආදිං[3] කත්වා අහං බුද්ධපරායනො ධම්මපරායනො සඞ්ඝපරායනො ඉති මං ධාරෙථාති එවං තප්පරායනභාවො; සිස්සභාවූපගමනං නාම අජ්ජ ආදිං[3] කත්වා අහං බුද්ධස්ස අන්තෙවාසිකො ධම්මස්ස සඞ්ඝස්ස ඉති මං ධාරෙථාති එවං සිස්සභාවූපගමො; පණිපාතො නාම අජ්ජ ආදිං[5] කත්වා අහං අභිවාදනපච්චුට්ඨානඅඤ්ජලි කම්ම[6] සාමීචිකම්මං බුද්ධාදීනංයෙව තිණ්ණං වත්ථූනං කරොමි ඉති මං ධාරෙථාති එවං බුද්ධාදිසු පරමනිපච්චාකාරො;[7] ඉමෙසං හි චතුන්නං ආකාරානං අඤ්ඤතරම්පි කරොන්තෙන ගහිතංයෙව හොති සරණගමනං.

අපි ච භගවතො අත්තානං පරිච්චජාමි ධම්මස්ස සඞ්ඝස්ස අත්තානං පරිච්චජාමි ජීවිතං[8] පරිච්චජාමි පරිච්චත්තොයෙව මෙ අත්තා පරිච්චත්තංයෙව මෙ ජීවිතං ජීවිතපරියන්තිකං බුද්ධං සරණං ගච්ඡාමි බුද්ධො මෙ සරණං ලෙණං තාණන්ති එවම්පි අත්තසන්නිය්‍යාතනං[9] වෙදිතබ්බං. 'සත්ථාරඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං සුගතඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍යං සම්මාසම්බුද්ධඤ්ච වතාහං පස්සෙය්‍යං භගවන්තමෙව පස්සෙය්‍ය"න්ති එවම්පි මහාකස්සපස්ස සරණගමනෙ[10] විය සිස්සභාවූපගමනං දට්ඨබ්බං.

"සො අහං විචරිස්සාමි ගාමා ගාමං පුරා පුරං
නමස්සමානො සම්බුද්ධං ධම්මස්ස ච සුධම්මත"න්ති–

එවම්පි ආළවකාදීනං සරණගමනං විය තප්පරායනතා වෙදිතබ්බා. "අථ ඛො බ්‍රහ්මායු බ්‍රාහ්මණො උට්ඨායාසනා එකංසං උත්තරාසඞ්ගං කරිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතිත්වා භගවතො පාදානි මුඛෙන ච පරිචුම්බති පාණීහි ච පරිසම්බාහති නාමඤ්ච සාවෙති බ්‍රහ්මායු අහං භො ගොතම බ්‍රාහ්මණො බ්‍රහ්මායු අහං භො ගොතම බ්‍රාහ්මණො"ති එවම්පි පණිපාතො දට්ඨබ්බො. සො පනෙස ඤාතිභයාචරියදක්ඛිණෙය්‍යවසෙන චතුබ්බිධො හොති; තත්ථ දක්ඛිණෙය්‍යපණිපාතෙන සරණගමනං හොති න ඉතරෙහි; සෙට්ඨවසෙනෙව හි සරණං ගය්හති සෙට්ඨවසෙන භිජ්ජති; තස්මා යො සාකියො වා කොලියො වා බුද්ධො අම්හාකං ඤාතකොති වන්දති අග්ගහිතමෙව හොති සරණං; යො වා සමණො ගොතමො රාජපූජිතො මහානුභාවො අවන්දියමානො අනත්ථම්පි කරෙය්‍යාති භයෙන වන්දති අග්ගහිතමෙව හොති සරණං; යොපි බොධිසත්තකාලෙ භගවතො සන්තිකෙ කිඤ්චි උග්ගහිතං සරමානො බුද්ධකාලෙ වා:–

1. දිට්ඨිජ්ජුකම්මන්ති a p1 r w1 දිට්ඨුජු s දිට්ඨිජු b.
2. සන්නියාතනෙන s.
3. අජ්ජාදිං s.
4. නියාතෙමි s.
5. අජ්ජාදිං b s.
6. අඤ්ජලිකම්මං b s.
7. නිපච්චකාරො b s.
8. ජීවිතඤ්ච m1 P1 p2 t w1 w2 e.
9. නියාතනං s.
10. ගමනං b.

“එකෙන භොගෙ[1] භුඤ්ජෙය්‍ය ද්වීහි කම්මං පයොජයෙ
චතුත්ථඤ්ච නිධාපෙය්‍ය ආපදාසු භවිස්සතී”ති–

එවරූපං අනුසාසනිං උග්ගහෙත්වා ආචරියො මෙති වදති අගහිතමෙව හොති සරණං; යො පන අයං[2] ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යොති වදති තෙනෙව ගහිතං හොති. එවං ගහිතසරණස්ස උපාසකස්ස වා උපාසිකාය වා අඤ්ඤතිත්ථියෙසු පබ්බජිතම්පි ඤාතිං ඤාතකො මෙ අයන්ති වදතො සරණගමනං න භිජ්ජති පගෙව අපබ්බජිතං; තථා රාජානං භයවසෙන වදතො; සො හි රට්ඨපූජිතත්තා අවන්දියමානො අනත්ථම්පි[3] කරෙය්‍යාති; තථා යං කිඤ්චි සිප්ප සික්ඛාපකං තිත්ථියම්පි ආචරියො මෙ අයන්ති වදතොපි න භිජ්ජතීති[5] එවං සරණගමනප්පභෙදො වෙදිතබ්බො.

එත්ථ ච ලොකුත්තරස්ස සරණගමනස්ස චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි විපාකඵලං; සබ්බදුක්ඛක්ඛයො ආනිසංසඵලං.

වුත්තං හෙතං :–

“යො ච බුද්ධඤ්ච ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච සරණං ගතො,
චත්තාරි අරියසච්චානි සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සති.

දුක්ඛං දුක්ඛසමුප්පාදං දුක්ඛස්ස ච අතික්කමං,
අරියඤ්චට්ඨඞ්ගිකං[6] මග්ගං දුක්ඛූපසමගාමිනං.

එතං ඛො සරණං ඛෙමං එතං සරණමුත්තමං,
එතං සරණමාගම්ම සබ්බදුක්ඛා පමුච්චතී”ති.

අපි ච නිච්චතො අනුපගමනාදිවසෙනපෙතස්ස ආනිසංසඵලං වෙදිතබ්බං. වුත්තං හෙතං “අට්ඨානමෙතං භික්ඛවෙ අනවකාසො යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො කඤ්චි[7] සඞ්ඛාරං නිච්චතො උපගච්ඡෙය්‍ය; සුඛතො උපගච්ඡෙය්‍ය; කඤ්චි[7] ධම්මං අත්තතො උපගච්ඡෙය්‍ය; මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය; පිතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය;[8] අරහන්තං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය; දුට්ඨචිත්තො තථාගතස්ස ලොහිතං උප්පාදෙය්‍ය; සඞ්ඝං භින්දෙය්‍ය; අඤ්ඤං සත්ථාරං උද්දිසෙය්‍ය නෙතං ඨානං විජ්ජතී”ති.

ලොකියස්ස පන සරණගමනස්ස භවසම්පදාපි භොගසම්පදාපි ඵලමෙව. වුත්තං හෙතං :–

“යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ න තෙ ගමිස්සන්ති අපායං[9]
පහාය මානුසං දෙහං දෙවකායං පරිපූරෙස්සන්තී”ති.

අපරම්පි වුත්තං “අථ ඛො සක්කො දෙවානමින්දො අසීතියා දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං යෙනායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තෙනුපසඞ්කමි. –පෙ– එකමන්තං ඨිතං ඛො සක්කං දෙවානමින්දං ආයස්මා මහා

1. භාගෙන s.
2. පන e.
3. අනත්ථම්පි මෙ V.
4. සිප්පං. a m2 P2 r s w1 b.
5. භිජ්ජති e V.
6. අරියං චාට්ඨඞ්ගිකං b.
7. කිඤ්චි b l s.
8. පිතරං. b s V.
9. අපායභූමිං s.

මොග්ගල්ලානො එතදවොච. සාධු ඛො දෙවානමින්ද බුද්ධං සරණ[1]ගමනං හොති බුද්ධං සරණ[1]ගමනහෙතු ඛො දෙවානමින්ද එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස භෙදා පරම්මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති[2] තෙ අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිගණ්හන්ති දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන; සුඛෙන; යසෙන; ආධිපතෙය්‍යෙන[3] දිබ්බෙහි රූපෙහි; සද්දෙහි; ගන්ධෙහි; රසෙහි; ඵොට්ඨබ්බෙහී"ති. එසනයො ධම්මෙ සඞ්ඝෙ ච. අපි ච වෙලාමසුත්තාදිවසෙනාපි සරණගමනස්ස ඵලවිසෙසො වෙදිතබ්බො. එවං සරණගමනඵලං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ[4] ලොකියසරණගමනං තිසු වත්ථූසු අඤ්ඤාණසංසයමිච්ඡාඤාණාදීහි සඞ්කිලිස්සති න මහාජුතිකං හොති න මහාවිප්ඵාරං; ලොකුත්තරස්ස නත්ථි සඞ්කිලෙසො. ලොකියස්ස[5] සරණගමනස්ස දුවිධො භෙදො සාවජ්ජො අනවජ්ජො ච; තත්ථ සාවජ්ජො අඤ්ඤසත්ථාරාදීසු අත්තසන්නිය්‍යාතනාදීහි[6] හොති; සො අනිට්ඨඵලො; අනවජ්ජො කාලකිරියාය;[7] සො අවිපාකත්තා අඵලො; ලොකුත්තරස්ස පන. නෙවත්ථි භෙදො; භවන්තරෙපි හි අරියසාවකො අඤ්ඤං සත්ථාරං න උද්දිසතීති.[8] එවං සරණගමනස්ස සඞ්කිලෙසො ච භෙදො ච වෙදිතබ්බොති.[9]

උපාසකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතූති මං භවං 'ගොතමො උපාසකො අයන්ති එවං ධාරෙතු ජානාතූති අත්ථො; උපාසකවිධිකොසල්ලත්ථං පනෙත්ථ කො උපාසකො; කස්මා උපාසකොති වුච්චති; කිමස්ස සීලං; කො ආජීවො; කා විපත්ති; කා සම්පත්තීති ඉදං පකිණ්ණකං වෙදිතබ්බං. තත්ථ කො උපාසකොති යො කොචි තිසරණගතො ගහට්ඨො; වුත්තඤ්හෙතං "යතො ඛො මහානාම[10] බුද්ධං සරණං ගතො හොති ධම්මං සරණං ගතො හොති සඞ්ඝං[11] සරණං ගතො හොති එත්තාවතා ඛො මහානාම උපාසකො හොතී"ති. කස්මා උපාසකොති රතනත්තයං[12] උපාසනතො; සො හි බුද්ධං උපාසතීති උපාසකො ධම්මං-සඞ්ඝං උපාසතීති උපාසකො. **කිමස්ස සීලන්ති** පඤ්චවෙරමණියො; යථාහ "යතො ඛො මහානාම උපාසකො පාණාතිපාතා පටිවිරතො හොති අදින්නාදානා; කාමෙසු මිච්ඡාචාරා; මුසාවාදා; සුරාමෙරයමජ්ජපමාදට්ඨානා පටිවිරතො හොති එත්තාවතා ඛො මහානාම උපාසකො සීලවා හොතී"ති. කො ආජීවොති පඤ්ච මිච්ඡාවණිජ්ජා[13] පහාය ධම්මෙන සමෙන ජීවිකාකප්පනං;[14] වුත්තඤ්හෙතං "පඤ්චිමා භික්ඛවෙ වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණීයා කතමා පඤ්ච සත්ථවණිජ්ජා සත්තවණිජ්ජා මංසවණිජ්ජා මජ්ජවණිජ්ජා විසවණිජ්ජා

1. සරණං b.
2. උපපජ්ජන්ති e.
3. අධිපතෙය්‍යෙන b.
4. තත්ථ ච m2 p2 r.
5. ලොකියස්ස ච b e.
6. අත්තනිය්‍යාතනාදීහි l.
7. කාලංකිරියාය b s.
8. න උද්දිසති e.
9. තබ්බො e.
10. මහානාමඋපාසකො b l s.
11. ධම්මං සඞ්ඝං b s.
12. රතනත්තය s රතනත්තයස්ස b.
13. මිච්ඡාවණිජ්ජෙ b.
14. ජීවිතකප්පනං b s.

ඉමා ඛො භික්ඛවෙ පඤ්ච වණිජ්ජා උපාසකෙන අකරණීයා"ති. කා විපත්තීති යා තස්සෙව සීලස්ස ච ආජීවස්ස ච විපත්ති අයමස්ස විපත්ති; අපි ච යාය එස චණ්ඩාලො චෙව හොති මලඤ්ච පතිකිට්ඨො ච සාපිස්ස[1] විපත්තීති වෙදිතබ්බා; තෙ ච අත්ථතො අස්සද්ධියාදයො පඤ්ච ධම්මා හොන්ති. යථාහ "පඤ්චහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො උපාසකො[2] උපාසකචණ්ඩාලො ච හොති උපාසක මලඤ්ච උපාසකපතිකිට්ඨො ච[1] කතමෙහි පඤ්චහි අස්සද්ධො හොති දුස්සීලො හොති කොතුහලමඞ්ගලිකො හොති මඞ්ගලං පච්චෙති නො කම්මං ඉතො ච බහිද්ධා දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසති තත්ථ ච පුබ්බකාරං කරොතී"ති. කා සම්පත්තීති යා චස්ස[3] සීලසම්පදා[4] ආජීවසම්පදා ච සම්පත්ති යෙ චස්ස රතනභාවාදිකරා සද්ධාදයො[5] පඤ්ච ධම්මා; යථාහ "පඤ්චහි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්නාගතො උපාසකො උපාසකරතනඤ්ච හොති උපාසකපදුමඤ්ච උපාසකපුණ්ඩරීකො ච කතමෙහි පඤ්චහි සද්ධො හොති සීලවා හොති න කොතුහල[6]මඞ්ගලිකො හොති කම්මං පච්චෙති නො මඞ්ගලං න ඉතො බහිද්ධා දක්ඛිණෙය්‍යං ගවෙසති ඉධ ච පුබ්බකාරං කරොතී"ති.

අජ්ජතග්ගෙති එත්ථ අයං අග්ගසද්දො ආදිකොටිකොට්ඨාස සෙට්ඨෙසු දිස්සති. "අජ්ජතග්ගෙ සම්ම දොවාරික ආවරාමි ද්වාරං නිගණ්ඨානං නිගණ්ඨීන"න්ති[7] ආදීසු හි ආදිම්හි දිස්සති. "තෙනෙව අඞ්ගුලග්ගෙන තං අඞ්ගුලග්ගං පරාමසෙය්‍ය" "උච්ඡග්ගං වෙලග්ග"න්ති[8] ආදීසු කොටියං. "අනුජානාමි භික්ඛවෙ අම්බිලග්ගං වා මධුරග්ගං වා තිත්තකග්ගං වා විහාරග්ගෙන[9] වා පරිවෙණග්ගෙන වා භාජෙතු"න්ති ආදීසු කොට්ඨාසෙ. "යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපදා වා-පෙ-තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී"ති ආදීසු සෙට්ඨෙ. ඉධ පනායං ආදිම්හි දට්ඨබ්බො; තස්මා අජ්ජතග්ගෙති අජ්ජතං ආදිං කත්වාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො; අජ්ජතන්ති අජ්ජභාවං;[10] අජ්ජදග්ගෙති වා පාඨො දකාරො පදසන්ධිකරො; අජ්ජ අග්ගං කත්වාති අත්ථො; **පාණුපෙතන්ති** පාණෙහි උපෙතං යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති තාව උපෙතං අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි සරණගමනෙහි සරණගතං[11] උපාසකං කප්පියකාරකං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු ජානාතු; අහං හි සචෙපි මෙ තිඛිණෙන අසිනා සීසං ඡින්දෙය්‍යුං[12] නෙව බුද්ධං න බුද්ධොති වා ධම්මං න ධම්මොති වා සඞ්ඝං න සඞ්ඝොති වා වදෙය්‍යන්ති එවං අත්තසන්නිය්‍යාතනෙන සරණං ගන්ත්වා චතූහි ච පච්චයෙහි පවාරෙත්වා උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා පක්කාමීති.[13]

භයභෙරවසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. මලඤ්ච පටිමලඤ්ච s පතිකුට්ඨො ච සා අස්සවිපත්තීති b
2. සමන්නාගතො b.
3. සා චස්ස p1 s. [ච සා b.
4. සීලසම්පදා ච b l s e ආජීවසම්පදා
5. රතනභාවාදිකරා e.
6. කොතුහල b s.
7. නිගණ්ඨානන්ති s.
8. වෙළග්ගන්ති s.
9. තිත්තගග්ගං වා b අනුජානාමි භික්ඛවෙ විහා
10. අජ්ජභාවං b l s.
11. සරණංගතං b.
12. ඡින්දෙය්‍ය b.
13. පක්කාමීති b. [රග්ගෙන e.

1. 1. 5.

එවම්මෙ සුතං[1] **ආයස්මා සාරිපුත්තොති** අනඞ්ගණසුත්තං. තත්‍රායං අනුත්තානපදවණ්ණනා: යථා චෙත්ථ එවං සබ්බසුත්තෙසු. තස්මා ඉතො පරං එත්තකම්පි අවත්වා අපුබ්බපදවණ්ණනංයෙව කරිස්සාම. **චත්තාරොති** ගණනපරිච්ඡෙදො; **පුග්ගලා**ති සත්තා නරා පොසා; එත්තාවතා ච පුග්ගලවාදී මහාථෙරොති න ගහෙතබ්බං; අයං හි ආයස්මා බුද්ධපුත්තානං සෙට්ඨො සො බුද්ධස්ස භගවතො දෙසනං අවිලොමෙන්තොයෙව දෙසෙති; බුද්ධස්ස භගවතො දුවිධා දෙසනා සම්මුතිදෙසනා පරමත්ථදෙසනා චාති; තත්ථ පුග්ගලො සත්තො ඉත්ථී පුරිසො ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණො දෙවො මාරොති එවරූපා සම්මුති දෙසනා; අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා ඛන්ධා ධාතු ආයතනානි[2] සති පට්ඨානාති එවරූපා පරමත්ථදෙසනා. තත්ථ භගවා යෙ සම්මුතිවසෙන[3] දෙසනං සුත්වා අත්ථං පටිවිජ්ඣිත්වා මොහං පහාය විසෙසමධිගන්තුං සමත්ථා තෙසං සම්මුතිදෙසනං[4] දෙසෙති; යෙ පන පරමත්ථවසෙන දෙසනං සුත්වා අත්ථං පටිවිජ්ඣිත්වා මොහං පහාය විසෙසමධිගන්තුං සමත්ථා තෙසං පරමත්ථදෙසනං දෙසෙති. තත්‍රායං[5] උපමා: යථා හි දෙසභාසාකුසලො තිණ්ණං වෙදානං අත්ථසංවණ්ණනකො ආචරියො යෙ දමිළභාසාය වුත්තෙ අත්ථං ජානන්ති තෙසං දමිළභාසාය ආචික්ඛති යෙ අන්ධ[6] භාසාදිසු අඤ්ඤතරාය තෙසං තාය[7] තාය භාසාය එවං තෙ මාණවකා ඡෙකං ව්‍යත්තං ආචරියමාගම්ම ඛිප්පමෙව සිප්පං උග්ගණ්හන්ති තත්ථ ආචරියො විය බුද්ධො භගවා; තයො වෙදා[8] විය කථෙතබ්බභාවෙ ඨිතානි තීණි පිටකානි; දෙසභාසාකොසල්ලමිව සම්මුති‘පරමත්ථකොසල්ලං; නානාදෙසභාසාමාණවකා විය සම්මුතිපරමත්ථවසෙන[9] පටිවිජ්ඣනසමත්ථා වෙනෙය්‍යසත්තා; ආචරියස්ස දමිළභාසාදි ආචික්ඛනං විය භගවතො සම්මුතිපරමත්ථවසෙන දෙසනා වෙදිතබ්බා. ආහ චෙත්ථ:–

"දුවෙ සච්චානි අක්ඛාසි සම්බුද්ධො වදතං වරො,
සම්මුතිං පරමත්ථඤ්ච තතියං නූපලබ්භති.
සඞ්කෙතවචනං සච්චං ලොකසම්මුතිකාරණා,
පරමත්ථවචනං සච්චං ධම්මානං භූතකාරණා.
තස්මා වොහාරකුසලස්ස ලොකනාථස්ස සත්ථුනො,
සම්මුතිං වොහරන්තස්ස මුසාවාදො න ජායතී"ති.

අපි ච අට්ඨහි කාරණෙහි භගවා පුග්ගලකථං කථෙති[10] හිරොත්තප්පදීපනත්ථං කම්මස්සකතාදීපනත්ථං පච්චත්තපුරිසකාරදීපනත්ථං ආනන්තරියදීපනත්ථං බ්‍රහ්මවිහාරදීපනත්ථං පුබ්බෙනිවාසදීපනත්ථං දක්ඛිණාවිසුද්ධිදීපනත්ථං ලොකසම්මුතියා අප්පහානත්ථඤ්චාති. ඛන්ධධාතු[11]

---

1. එවම්මෙසුතං–පෙ–b e s.
2. ආයතනා 1 b s.
3. සම්මතිවසෙන s.
4. සම්මති s.
5. තත්ථායං b s.
6. අන්ධක s b.
7. තෙසං b e.
8. වෙදා b.
9. සම්මුති b සම්මති s. පරමත්ථදෙසනා b s.
10. කථෙසි s.
11. ඛන්ධාධාතුයො b.

ආයතනානි හිරියන්ති ඔත්තප්පන්තීති හි[1] වුත්තෙ මහාජනො න ජානාති සම්මොහමාපජ්ජති පටිසත්තු හොති කිමිදං ඛන්ධධාතු[2] ආයතනානි හිරියන්ති ඔත්තප්පන්ති නාමාති. ඉත්ථි හිරියති ඔත්තප්පති[3] පුරිසො ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණො දෙවො මාරොති වුත්තෙ පන ජානාති[4] න සම්මොහමාපජ්ජති න පටිසත්තු හොති; තස්මා භගවා හිරොත්තප්පදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති; ඛන්ධා කම්මස්සකා ධාතුයො ආයතනානීති[5] වුත්තෙපි[6] එසෙව නයො; තස්මා භගවා[7] කම්මස්සකතාදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති. වෙළුවනාදයො මහාවිහාරා ඛන්ධෙහි කාරාපිතා ධාතූහි ආයතනෙහීති වුත්තෙපි එසෙව නයො; තස්මා භගවා පච්චත්තපුරිසකාරදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති, ඛන්ධා මාතරං ජීවිතා වොරොපෙන්ති පිතරං අරහන්තං[8] රුහිරුප්පාදකම්මං කරොන්ති[9] සඞ්ඝභෙදකම්මං[10] කරොන්ති ධාතුයො ආයතනානීති වුත්තෙපි එසෙව නයො; තස්මා භගවා ආනන්තරියදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති. ඛන්ධා මෙත්තායන්ති ධාතුයො ආයතනානීති වුත්තෙපි එසෙව නයො; තස්මා භගවා බ්‍රහ්මවිහාරදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති. ඛන්ධා[11] පුබ්බෙනිවාසමනුස්සරන්ති ධාතුයො ආයතනානීති වුත්තෙපි එසෙව නයො; තස්මා භගවා පුබ්බෙනිවාසදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති. ඛන්ධා දානං පති[12]ගණ්හන්ති ධාතුයො ආයතනානීති වුත්තෙපි ච මහාජනො න ජානාති සම්මොහමාපජ්ජති පටිසත්තු හොති කිමිදං ඛන්ධධාතුආයතනානි[13] පතිගණ්හන්ති නාමාති; පුග්ගලා පතිගණ්හන්ති සීලවන්තො කල්‍යාණධම්මාති වුත්තෙ පන ජානාති න සම්මොහමාපජ්ජති න පටිසත්තු හොති; තස්මා භගවා දක්ඛිණාවිසුද්ධිදීපනත්ථං පුග්ගලකථං කථෙති. ලොකසම්මුතිඤ්ච බුද්ධා භගවන්තො නප්පජහන්ති ලොකසමඤ්ඤාය ලොකනිරුත්තියා[14] ලොකාභිලාපෙ ඨිතායෙව ධම්මං දෙසෙන්ති; තස්මා භගවා ලොකසම්මුතියා අප්පහානත්ථම්පි පුග්ගලකථං කථෙති. තස්මා අයම්පි ආයස්මා ලොකවොහාරකුසලතාය බුද්ධස්ස භගවතො දෙසනං අවිලොමෙන්තො ලොකසම්මුතියං ඨත්වා[15] **චත්තාරොමෙ ආවුසො පුග්ගලා**ති ආහ.[16] තස්මා එත්ථ පරමත්ථවසෙන අගහෙත්වා සම්මුතිවසෙනෙව පුග්ගලො වෙදිතබ්බො.

සන්තො සංවිජ්ජමානාති ලොකසඞ්කෙතවසෙන අත්ථි උපලබ්භමානා; **ලොකස්මි**න්ති සත්තලොකෙ; **සාඞ්ගණොව**[17] **සමානො**ති ආදීසු පන අඞ්ගණන්ති කත්ථචි කිලෙසා වුච්චන්ති. යථාහ "තත්ථ කතමානි තීණි අඞ්ගණානි රාගො අඞ්ගණං දොසො අඞ්ගණං මොහො අඞ්ගණ"න්ති. කත්ථචි යං කිඤ්චි මලං වා පඞ්කො වා. යථාහ "තස්සෙව

---

1. හිරීයන්ති b l. ඔත්තප්පන්තීති s.
2. ඛන්ධාධාතුයො b.
3. නාමාති s.
4. වුත්තෙපජානාති b.
5. ආයතනානීති ච m1 t y w1 e.
6. පිච b s.
7. තස්මා l s e.
8. පිතරං ජීවිතාවොරොපෙන්ති අරහන්තං-පෙ-e.
9. කම්මං e s.
10. සඞ්ඝභෙදං e.
11. ඛන්ධාමෙ s.
12. පටි s.
13. දානං e.
14. නිරුත්තියං b.
15. ඨත්වා s V.
16. ආදිමාහ s.
17. සඞ්ගණොව b m2 P2 s.

රජස්ස වා අඞ්ගණස්ස වා පහානාය වායමතී"ති. කත්ථචි තථාරූපො භූමිභාගො; සො බොධියඞ්ගණං චෙතියඞ්ගණන්ති ආදිවසෙන[1] වෙදිතබ්බො. ඉධ පන නානප්පකාරා තිබ්බකිලෙසා අඞ්ගණන්ති අධිප්පෙතා; තථා හි වක්ඛති පාපකානං ඛො එතං ආවුසො අකුසලානං ඉච්ඡාවචරානං අධිවචනං යදිදං අඞ්ගණන්ති. සහ අඞ්ගණෙන සාඞ්ගණො;[2] **සාඞ්ගණොව සමානො**ති සංකිලෙසොයෙව[3] සමානො; **අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං අඞ්ගණන්ති යථාභූතං නප්පජානාතී**ති මය්හං අත්තනි චිත්තසන්තානෙ කිලෙසා අත්ථීති[4] න ජානාති; ඉමෙ කිලෙසා නාම කක්ඛළා වාළා පජහිතබ්බා[5] න ගහෙතබ්බා විසදිද්ධසල්ලසදිසාති[6] එවං යාථාවසරසතොපි න ජානාති; යො අත්ථීති ච ජානාති එවඤ්ච ජානාති සො අත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං අඞ්ගණන්ති යථාභූතං පජානාතීති වුච්චති; යස්ස පන න ච[7] මග්ගෙන සමූහතා කිලෙසා න ච උප්පජ්ජන්ති යෙන වා තෙන වා වාරිතත්තා අයම්පි අනඞ්ගණොති අධිප්පෙතො. **නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං අඞ්ගණන්ති යථාභූතං නප්පජානාතී**ති මය්හං කිලෙසා යෙන වා තෙන වා වාරිතත්තා නත්ථි න ච මග්ගෙන[8] සමූහතත්තාති න ජානාති; තෙ උප්පජ්ජමානා මහානත්ථං[9] කරිස්සන්ති කක්ඛළා වාළා පජහිතබ්බා විසදිද්ධ[10]සල්ලසදිසාති එවං යාථාවසරසතොපි න ජානාති; යො පන ඉමිනා කාරණෙන නත්ථීති ච ජානාති එවඤ්ච ජානාති සො නත්ථි මෙ අජ්ඣත්තං අඞ්ගණන්ති යථාභූතං පජානාතීති වුච්චති.

තත්‍රාති තෙසු චතූසු පුග්ගලෙසු තෙසු වා වීසු සාඞ්ගණෙසු; **ය්වායන්**ති යො අයං; යායන්තිපි පාඨො. **කො නු ඛො ආවුසො සාරිපුත්ත හෙතු කො පච්චයො**ති උභයෙනාපි කාරණමෙව පුච්ඡති; **යෙනිමෙස**න්ති යෙන හෙතුනා යෙන පච්චයෙන ඉමෙසං ද්වින්නං එකො සෙට්ඨපුරිසො එකො හීනපුරිසො අක්ඛායති සො කො හෙතු කො පච්චයොති එවමෙත්ථ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො; තත්ථ කිඤ්චාපි නප්පජානාති පජානාතීති එවං වුත්තං, පජානනා නප්පජානනාති ඉදමෙව උභයං හෙතු චෙව පච්චයො ච; ථෙරො පන අත්තනො විචිත්‍රපටිභානතාය තං පාකටතරං කත්වා දස්සෙතුං පුන **තත්‍රාවුසො**ති ආදිමාහ. තත්ථ **තස්සෙතං පාටිකඞ්ඛ**න්ති තස්ස පුග්ගලස්ස එතං පාටිකඞ්ඛිතබ්බං ඉදමෙව එස පාපුණිස්සති තො[11] අඤ්ඤන්ති ඉච්ඡිතබ්බං අවස්සභාවීති[12] වුත්තං හොති; **න ඡන්දං ජනෙස්සතී**ති ආදිනා නයෙන වුත්තං අච්ඡන්දජනනාදිං සන්ධායාහ. තත්ථ ච න[13] ඡන්දං ජනෙස්සතීති අප්පජානන්තො තස්ස අඞ්ගණස්ස[14] පහානත්ථං කත්තුකම්‍යතාඡන්දං න ජනෙස්සති; **න වායමිස්සතී**ති තතො බලවතරං

---

1. ආදීනංවසෙන b.
2. සඞ්ගණො b m2 s.
3. සංකිලෙසොයෙව b s.
4. අත්ථීතිපි b s.
5. ජහිතබ්බා b.
6. විසදට්ඨ s.
7. පන b s
8. න මග්ගෙන a b m2 p2 r e.
9. මහාඅනත්ථං m1 p1 t v w1 w2.
10. වාළවිසදුට්ඨ b පජහිතබ්බාන ගහෙතබ්බ විසදද්ධ s.
11. න b m1 s w2.
12. අවස්සං භාවීති b s
13. තත්ථ පන s.
14. තස්සඞ්ගණස්ස e.

වායාමම්පි න කරිස්සති; **න වීරියං ආරභිස්සතීති** ථාමගතවීරියං පන නෙව ආරභිස්සති න පවත්තෙස්සතීති වුත්තං හොති; **සාඞ්ගණොති** ඉමෙහි රාගාදීහි අඞ්ගණෙහි සාඞ්ගණො; **සඞ්කිලිට්ඨචිත්තොති** තෙහියෙව සුට්ඨුතරං කිලිට්ඨචිත්තො මලිනචිත්තො[1] විබාධිතචිත්තො[2] උපතාපිතචිත්තොව හුත්වා; **කාලං කරිස්සතීති** මරිස්සති; **සෙය්‍යථාපීති** යථා නාම; **කංසපාතීති** කංසලොහභාජනං; **ආභතාති** ආනීතා; **ආපණා වා කම්මාරකුලා වාති** ආපණතො වා කංසපාතිකාරකානං කම්මාරානං ඝරතො වා; **රජෙනාති** ආගන්තුක[3]රජෙන පංසුආදිනා; **මලෙනාති** තත්ථෙව[4] උට්ඨිතෙන ලොහමලෙන; **පරියොනද්ධාති** සඤ්ඡන්නා; **න චෙව පරිභුඤ්ජෙය්‍යුන්ති** උදකභාජනීයපක්ඛිපනාදීහි පරිභොගං න කරෙය්‍යුං;[5] **න ච පරියොදපෙය්‍යුන්ති** ධොවනඝංසනාදීහි න පරිසුද්ධං කාරාපෙය්‍යුං; **රජාපථෙති** රජපථෙ; අයමෙව වා පාඨො. රජස්ස ආගමනට්ඨානෙ[6] උට්ඨානට්ඨානෙ වා හෙට්ඨාමඤ්චෙ[7] වා භුසකොට්ඨකෙ[8] වා භාජනන්තරෙ වා යත්ථ[9] රජෙන ඔකිරීයතීති අත්ථො; **සඞ්කිලිට්ඨතරා අස්ස මලග්ගහිතාති**[10] එත්ථ රජපථෙ[11] නික්ඛිපනෙන සඞ්කිලිට්ඨතරා අපරිභොගඅපරියොදපනෙහි[12] මලග්ගහිතා මලග්ගහිතතරාති වුත්තං හොති; පටිපුච්ඡාවචනඤ්චෙතං; තෙනස්ස එවමත්ථො වෙදිතබ්බො: ආවුසො සා කංසපාති එවං කයිරමානා[13] අපරෙන කාලෙන සඞ්කිලිට්ඨතරා ච මලග්ගහිතතරා ච මත්තිකපාතීති වා කංසපාතීති වාපි[14] දුජ්ජානා භවෙය්‍ය නනු ඛො හොතීති; ථෙරො තං පටිජානන්තො ආහ **එවමාවුසොති**. පුන ධම්මසෙනාපති උපමං[15] සම්පටිපාදෙන්තො **එවමෙව ඛොති** ආදිමාහ. තත්‍රෙවං උපමාසංසන්දනා[16] වෙදිතබ්බා: කිලිට්ඨකංසපාතිසදිසො සාඞ්ගණො[17] පුග්ගලො කිලිට්ඨ[18]කංසපාතියා න පරිභුඤ්ජනමාදිං කත්වා රජාපථෙ[19] නික්ඛෙපො විය තස්ස පුග්ගලස්ස පබ්බජ්ජං ලභමානස්ස වෙජ්ජකම්මාදි[20]පසුතපුග්ගලසන්තිකෙ පබ්බජ්ජාපටිලාභො; සඞ්කිලිට්ඨකංසපාතියා පුන සඞ්කිලිට්ඨතරභාවො විය තස්ස පුග්ගලස්ස අනුක්කමෙන ආචරියුපජ්ඣායානං[21] අනුසික්ඛතො වෙජ්ජකම්මාදිකරණං; එවං ඨිතස්ස සාඞ්ගණකාලකිරියා; අථ වා අනුක්කමෙන දුක්කටදුබ්භාසිතවීතික්කමනං; එවං ඨිතස්ස සාඞ්ගණකාලකිරියා; අථවා අනුක්කමෙන පාචිත්තියථුල්ලච්චයවීතික්කමනං සඞ්ඝාදිසෙසවීතික්කමනං පාරාජිකවීතික්කමනං මාතුඝාතාදිආනන්තරියකරණං; එවං ඨිතස්ස සාඞ්ගණකාලකිරියාති.

---

1. මලීනචිත්තා b.
2. විබාධිතචිත්තා m2 r.
3. ආගන්තුක l.
4. තත්ථ a m2 r
5 සඤ්ඡන්නා l s e.
6. වා e
7. මඤ්චං b.
8. ථුසකොට්ඨකෙ b s.
9. යථා s.
10. ගහිතාති b s e.
11. රජපථෙ b V.
12. භොගාපරියොදපනෙහි b.
13. කරීයමානා b කරියමානා s
14. වාඉතිපි b.
15. ඔපම්මං b s.
16. තත්‍රෙවං ඔපම්මසංසන්ද [නා b s.
17. සඞ්ගණො b s.
18. සඞ්කිලිට්ඨ b s.
19. රජපථෙ e.
20. වෙජ්ජකම්මාදිසු b s.
21. ආචරියුපජ්ඣායානං s.

සඞ්කිලිට්ඨචිත්තො කාලං කරිස්සතීති එත්ථ ච අකුසලචිත්තෙන කාලං කරිස්සතීති න එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො; සබ්බසත්තා හි පකතිචිත්තෙන භවඞ්ගචිත්තෙනෙව කාලං කරොන්ති; අයං පන අවිසොධෙත්වා චිත්තසන්තානං කාලං කරිස්සතීති එතමත්ථං සන්ධාය එවං වුත්තොති වෙදිතබ්බො. දුතියවාරෙ **පරියොදපෙය්‍යු**න්ති ධොවන සංසනසණ්හඡාරිකාපරිමජ්ජනාදීහි පරිසුද්ධං ආදාසමණ්ඩලසදිසං කරෙය්‍යුං; **න ච නං රජාපථෙ**ති පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරෙ ඨානෙ අනික්ඛිපිත්වා කරණ්ඩකමඤ්ජූසාදිසු[1] වා ඨපෙය්‍යුං පලිවෙඨෙත්වා වා[2] නාගදන්තෙ ලග්ගෙය්‍යුං[3] සෙසං වුත්තනයානුසාරෙනෙව ගහෙතබ්බං. උපමාසංසන්දනාපෙත්ථ[4] එවං වෙදිතබ්බා: කිලිට්ඨකංසපාතිසදිසො සාඞ්ගණො පුග්ගලො;[5] කිලිට්ඨකංසපාතියා පරිභුඤ්ජනමාදිං කත්වා සුද්ධට්ඨානෙ ඨපනං විය තස්ස පුග්ගලස්ස පබ්බජ්ජං ලභමානස්ස පෙසලභික්ඛූනං[6] සන්තිකෙ පබ්බජ්ජාපටිලාභො යෙ[7] ඔවදන්ති අනුසාසන්ති අප්පමත්තකම්පි පමාදං දිස්වා දණ්ඩකම්මං කත්වා පුනප්පුනං[8] සික්ඛාපෙන්ති; සඞ්කිලිට්ඨකංසපාතියා අපරකාලෙ පරිසුද්ධපරියොදාතභාවො විය තස්ස පුග්ගලස්ස ආචරියුපජ්ඣායානං අනුසික්ඛතො අනුක්කමෙන සම්මා වත්තපටිපත්ති;[9] එත්ථ ඨිතස්ස අනඞ්ගණකාලකිරියා; අථවා අනුක්කමෙන පරිසුද්ධෙ සීලෙ පතිට්ඨාය අත්තනො අනුරූපං බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිත්වා ධුතඞ්ගානි සමාදාය අත්තනො අනුකූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගාමන්තසෙනාසනවාසං මුඤ්චිත්වා පන්තසෙනාසනවාසො; එත්ථ ඨිතස්ස අනඞ්ගණකාලකිරියා; අථවා අනුක්කමෙන කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨසමාපත්ති නිබ්බත්තනෙන කිලෙසවික්ඛම්භනං; විපස්සනාපාදකජ්ඣානා වුට්ඨාය විපස්සනාය කිලෙසානං තදඞ්ගනිවාරණං;[10] සොතාපත්තිඵලාධිගමො-පෙ-අරහත්තසච්ඡිකිරියාති; එත්ථ ඨිතස්ස අච්චන්තානඞ්ගණ[11]කාලකිරියා එව. තතියවාරෙ **සුභනිමිත්ත**න්ති රාගට්ඨානියං[12] ඉට්ඨාරම්මණං; **මනසි කරිස්සතී**ති තස්මිං විපන්නසති[13] තන්නිමිත්තං ආවජ්ජිස්සති; **තස්ස සුභනිමිත්තස්ස මනසිකාරා**ති තස්ස පුග්ගලස්ස සුභනිමිත්ත මනසිකාරකාරණා; **අනුද්ධංසෙස්සතී**ති හිංසිස්සති අධිභවිස්සති;[14] රාගො හි උප්පජ්ජන්තො[15] කුසලවාරං පච්ඡින්දිත්වා සයමෙව අකුසල[16] ජවනං හුත්වා තිට්ඨන්තො කුසලචිත්තං අනුද්ධංසෙතීති වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයානුසාරෙනෙව ගහෙතබ්බං.[17]

1. කරණ්ඩ b මඤ්ජූසාදීසු s.
2. පලිවෙඨෙත්වා පන m2 r.
3. ලග්ගයුං b s e.
4. ඔපම්මසංසන්දනා s චෙත්ථ bs.
5. සඞ්ගණභබ්බපුග්ගලො bs.
6. පෙසලභික්ඛු b l e.
7. යෙච e.
8. පුනප්පුන a m1 m2 P1 P2 t v w1 w2.
9. පටිපත්ති m1 t v w1 w2.
10. නීවරණං l.
11. අච්චන්තං අනඞ්ගණ b.
12. රාගට්ඨානීයං m1 P1 t v w2.
13. පනසති s විප්පනාසස්සති b.
14. අභිභවිස්සති s.
15. උප්පජ්ජමානෙ m1 P1 t v w1 w2 උප්පජ්ජමානො e.
16. අකුසලං s
17. වෙදිතබ්බං l e.

උපමා[1]සංසන්දනා පනෙත්ථ එවං වෙදිතබ්බා: පරිසුද්ධකංසපාතිසදිසො පකතියා අප්පකිලෙසො අනඞ්ගණ[2]පුග්ගලො; පරිසුද්ධකංසපාතියා න පරිභුඤ්ජනමාදිං කත්වා රජාපථ[3]නික්ඛෙපො විය තස්ස පුග්ගලස්ස පබ්බජ්ජං ලභමානස්සාති ඉතො පරං සබ්බං පඨමවාරසදිසමෙව.

චතුත්ථවාරෙ **සුභනිමිත්තං න මනසි කරිස්සතීති** තස්මිං සති විරාගභාවතො තං නිමිත්තං නාවජ්ජිස්සති; සෙසං දුතියවාරානුසාරෙන[4] වෙදිතබ්බං. **අයං ඛො ආවුසොති** ආදි පන කො නු ඛො ආවුසොති[5] ආදිම්හි වුත්තනයමෙව ඉදානි තං අඞ්ගණං නානප්පකාරතො පාකටං කාරාපෙතුකාමෙනායස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන **අඞ්ගණං අඞ්ගණන්ති** ආදිනා නයෙන පුට්ඨො තං ව්‍යාකරොන්තො **පාපකානං ඛො එතං ආවුසොති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඉච්ඡාවචරානන්ති** ඉච්ඡාය අවචරානං ඉච්ඡාවසෙන ඔකිණ්ණානං[6] පවත්තානං නානප්පකාරානං කොප අප්පච්චයානන්ති අත්ථො; **යං ඉධෙකච්චස්සාති** යෙන ඉධෙකච්චස්ස එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජෙය්‍ය තං ඨානං තං කාරණං විජ්ජති අත්ථි උපලබ්භතීති වුත්තං හොති; **ආපන්නො අස්සන්ති** ආපන්නො භවෙය්‍යං; **න ච මං භික්ඛූ ජානෙය්‍යුන්ති** භික්ඛූ ච මං න ජානෙය්‍යුං; කිං පනෙත්ථ ඨානං; ලාභත්ථිකතා; ලාභත්ථිකො හි භික්ඛු පකතියාපි ච කතපුඤ්ඤො මනුස්සෙහි සක්කතො[7] ගරුකතො එවං චින්තෙති ආපත්තිං[8] ආපන්නං භික්ඛුං ථෙරා ඤත්වා මජ්ඣිමානං ආරොචෙන්ති තෙ නවකානං නවකා විහාරෙ විඝාසාදීනං තෙ ඔවාදං ආගතානං භික්ඛුනීනං එවං කමෙන චතස්සො පරිසා ජානන්ති, එවමස්ස ලාභන්තරායො හොති, අහො වතාහං ආපත්තිඤ්ච වත[9] ආපන්නො අස්සං න ච මං භික්ඛූ ජානෙය්‍යුන්ති; **යං තං භික්ඛුං භික්ඛූ ජානෙය්‍යුන්ති** යෙන කාරණෙන තං භික්ඛුං අඤ්ඤෙ භික්ඛූ ජානෙය්‍යුං තං කාරණං විජ්ජති ඛො පන අත්ථියෙව න[10] නත්ථි; ථෙරා හි ඤත්වා මජ්ඣිමානං ආරොචෙන්ති එවං සො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන චතූසු පරිසාසු පාකටො හොති, එවං පාකටො ච අයසාභිභූතො ගාමසතම්පි පවිසිත්වා උම්මාරසතෙසු පාදෙ පුඤ්ඡිත්වා යථාධොතෙන[11] පාදෙන නික්ඛමති; තතො **ජානන්ති මං භික්ඛූ ආපත්තිං ආපන්නොති** තෙහි චම්හි එවං භාසිතොති චින්තෙත්වා **ඉති යො කුපිතො හොති අප්පතීතො** සො ඉමිනා කාරණෙන කුපිතො චෙව[12] හොති කොධාභිභූතො අප්පතීතො ච දොමනස්සාභිභූතො; **යො චෙව ඛො ආවුසො කොපො යො ච අප්පච්චයො උභයමෙතං අඞ්ගණන්ති** ආවුසො යො චායං සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතො[13] කොපො යො ච වෙදනාක්ඛන්ධසඞ්ගහිතො[13]

---

1. ඔපම්ම b s.
2. අනඞ්ගණො e.
3. රජපථෙ b e.
4. සාරෙනෙව P1 r t v w1 w2 e.
5. ආදිකො b ආදියතොනුඛොති s.
6. ඔතිණ්ණානං b s.
7. සක්කත e.
8. ආපත්ති e.
9. ආපත්තිඤ්ච b.
10. නො b.
11. සතෙසු ඨානෙසු උඤ්ඡිත්වා තථාධොතෙන b.
12. කුපිතො b තොච s.
13. හිතො b s.

අප්පච්චයො එතං උභයං අඞ්ගණන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො;[1] ඉදඤ්ච තාදිසානං පුග්ගලානං වසෙන වුත්තං; ලොභො පන ඉමස්ස අඞ්ගණස්ස පුබ්බභාගවසෙන මොහො සම්පයොගවසෙනාපි ගහිතො යෙව හොති **අනුරහො මන්ති** පුරිමසදිසොව භික්ඛු[2] අත්තානං ගහෙත්වා විහාරපච්චන්තෙ සෙනාසනං පවෙසෙත්වා[3] ද්වාරං ථකෙත්වා[4] චොදෙන්තං ඉච්ඡති; **ඨානං ඛො පනෙතන්ති** එතම්පි[5] කාරණං විජ්ජති යං තං භික්ඛුං චතුපරිසමජ්ඣෙ[6] ආනෙත්වා ව්‍යත්තා විනීතා තයා අමු කම්හි[7] නාම ඨානෙ වෙජ්ජකම්මං කතන්ති ආදිනා නයෙන චොදෙය්‍යුං; සො චතූසු පරිසාසු පාකටො හොති; එවං පාකටො ච අයසාභි භූතොති[8] සබ්බං පුබ්බසදිසමෙව; **සප්පටිපුග්ගලොති** සමානො පුග්ගලො;[9] සමානොති සාපත්තිකො; පටිපුග්ගලොති චොදකො; අයං සාපත්තිකොනෙව චොදනං ඉච්ඡති ත්වම්පි[10] ඉමඤ්චිමඤ්ච ආපත්තිං ආපන්නො තං තාව පටිකරොහි අථ මං චොදෙස්සසීති වත්තුං සක්කාති මඤ්ඤමානො; අපි ච ජාතිආදීහිපි සමානො පුග්ගලො සප්පටිපුග්ගලො; අයං හි අත්තනො ජාතියා කුලෙන බාහුසච්චෙන ව්‍යත්තතාය ධුතඞ්ගෙනාති එවමාදීහිපි සමානෙනෙව චොදනං ඉච්ඡති තාදිසෙන වුත්තං නාතිදුක්ඛං හොතීති මඤ්ඤමානො; අප්පටිපුග්ගලොති එතෙහි අයුත්තෙන පටිපුග්ගලො අප්පටිපුග්ගලො; ඉමෙහි ආපත්තාදීහි[11] අසදිසත්තා පටිසත්තු පටිමල්ලො[12] චොදකො භවිතුං අයුත්තොති වුත්තං හොති; **ඉති සො කුපිතොති** ඉති සො ඉමාය අප්පටිපුග්ගලචොදනාය එවං කුපිතො හොති; චතුත්ථවාරෙ **අහො වතාති** "අහොවත රෙ අම්හාකං පණ්ඩිතකා[13] අහොවත රෙ අම්හාකං[14] බහුස්සුතකා තෙවිජ්ජකා"ති[15] ගරහායපි[16] දිස්සති; "අහොවත මං දහරංයෙව සමානං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චෙය්‍යු"න්ති පත්ථනායම්පි;[17] ඉධ පත්ථනායමෙව; **පටිපුච්ඡිත්වා පටිපුච්ඡිත්වාති** පුනප්පුනං පුච්ඡිත්වා; අයම්පි[18] භික්ඛු ලාභත්ථිකො භගවතා[19] අත්තානං පටිපුච්ඡිතබ්බං ඉච්ඡති; තඤ්ච ඛො අනුමතිපුච්ඡාය නො මග්ගං වා ඵලං වා විපස්සනං වා අන්තරං කත්වා; අයං හි පස්සති භගවන්තං සාරිපුත්තාදයො[20] මහාථෙරෙ "තං කිං මඤ්ඤසි සාරිපුත්ත; මොග්ගල්ලාන;[21] කස්සප; රාහුල චක්ඛුං නිච්චං වා අනිච්චං වා"ති එවං පරිසමජ්ඣෙ පටිපුච්ඡිත්වා[22] පටිපුච්ඡිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තං; මනුස්සෙ ච තෙසං පණ්ඩිතා ථෙරා සත්ථුචිත්තං ආරාධෙන්තීති[23] වණ්ණං භණන්තෙ ලාභසක්කාරඤ්ච

1. චොදිතබ්බො s.
2. සදිසො b ; භික්ඛු e s.
3. පවිසිත්වා s.
4. ථකෙත්වා b.
5. එතං b s.
6. චතුප්පරිසමජ්ඣෙ b.
7. අමුකම්හි b s.
8. භූතො b.
9. සමානො පටිපුග්ගලො s.
10. ත්වඤ්ච a m1 p1 t v w1 w2 e ත්වම්පි m2 P2 r.
11. ආපත්තාදීහි a m2 P2 r.
12. පටිමල්ලො b.
13. පණ්ඩිතකා b පණ්ඩිතක e.
14. අම්හාකඤ්ච s.
15. බහුස්සුතක -පෙ- e බහුස්සුතකා තෙවිජ්ජකාති b.
16. ගරහාය b යම්පි s.
17. පත්ථනාය b s.
18. අයං b s.
19. භගවතො b s.
20. සාරි s.
21. මොග්ගල්ලාන b.
22. මජ්ඣෙ b s.
23. න්ති e.

උපහරන්තො; තස්මා තං ලාභසක්කාරං ඉච්ඡන්තො එවං චින්තෙත්වා නිඛණිත්වා[1] ඨපිතඛාණු[2] විය භගවතො පුරතොව හොති; **ඉති සො[3] කුපිතො**ති අථ භගවා තං අමනසිකරිත්වාව අඤ්ඤං ථෙරං පටිපුච්ඡිත්වා ධම්මං දෙසෙති; තත්‍ථ සො කුපිතො හොති භගවතො ච ථෙරස්ස ච; කථං භගවතො කුප්පති; අහං පබ්බජිතකාලතොප්පභුති[4] ගන්ධකුටිපරිවෙණතො බහි නික්ඛමන්තං[5] න ජානාමි සබ්බකාලං ඣායාව න විජහාමි මං නාම පුච්ඡිත්වා ධම්මදෙසනාමත්තම්පි නත්‍ථි තම්මුහුත්තං දිට්ඨමත්තකථෙරං[6] පුච්ඡිත්වා ධම්මං දෙසෙතීති එවං භගවතො කුප්පති; කථං ථෙරස්ස කුප්පති; අයං මහල්ලකථෙරො භගවතො පුරතො ඛාණු විය නිසීදති කදා නු ඛො ඉමං ධම්මකම්මිකා අබ්භට්ඨානං පාපෙත්වා නීහරිස්සන්ති අයං හි යදි ඉමස්මිං විහාරෙ න භවෙය්‍ය අවස්සං භගවා මයා සද්ධිං සල්ලපෙය්‍යාති එවං ථෙරස්ස කුප්පති; **පුරක්ඛත්වා පුරක්ඛත්වා**ති[7] පුරතො[8] පුරතො කත්වා සම්පරිවාරෙත්වාති වුත්තං හොති; අයම්පි ලාභජ්ඣාසයොයෙව; අයං හි පස්සති බහුස්සුතෙ භික්ඛූ මහාපරිවාරෙන ගාමං පවිසන්තෙ චෙතියං වන්දන්තෙ; තෙසඤ්ච තං සම්පත්තිං දිස්වා උපාසකෙ පසන්නෙ පසන්නාකාරං කරොන්තෙ තස්මා එවං ඉච්ඡති; **කුපිතො**ති අයම්පි ද්වීසු ඨානෙසු කුප්පති භික්ඛූනං ථෙරස්ස ච; කථං භික්ඛූනං : ඉමෙ යදෙව මය්හං උප්පජ්ජති චීවරං වා පිණ්ඩපාතො වා තං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජන්ති මය්හං පන පත්තචීවරං ගහෙත්වා පිට්ඨිතො ආගච්ඡන්තාපි නත්‍ථීති එවං භික්ඛූනං කුප්පති; කථං ථෙරස්ස : එසො මහල්ලකථෙරො තෙසු තෙසු ඨානෙසු සයමෙව පඤ්ඤායති කදාස්සුනාම[9] තං ධම්මකම්මිකා නික්කඩ්ඪිස්සන්ති ඉමස්මිං අසති අවස්සං මංයෙව පරිවාරෙස්සන්තීති;[10] **භත්තග්ගෙ**ති භොජනට්ඨානෙ; **අග්ගාසන**න්ති සඞ්ඝත්ථෙරාසනං;[11] **අග්ගොදක**න්ති දක්ඛිණොදකං; **අග්ගපිණ්ඩ**න්ති සඞ්ඝත්ථෙරපිණ්ඩං; සබ්බත්‍ථ වා **අග්ග**න්ති පණීතාධිවචනමෙතං; තත්‍ථ අහමෙව ලභෙය්‍යන්ති ඉච්ඡා නාතිමහාසාවජ්ජා;[12] න අඤ්ඤෙ ලභෙය්‍යුන්ති[13] පන අතිමහාසාවජ්ජා; අයම්පි ලාභජ්ඣිකො පාසාදිකො හොති චීවරධාරණාදීහි; කදාචි පබ්බජති කදාචි විබ්භමති; තෙන සො පුබ්බෙ ලද්ධපුබ්බං ආසනාදිං පච්ඡා අලභන්තො එවං චින්තෙති;[14] **න සො භික්ඛු ලභෙය්‍යා**ති සො[15] භික්ඛු ථෙරානං අග්ගාසනාදීසු පත්තෙසු[16] තදනුසාරෙන මජ්ඣිමානං අඤ්ඤෙසඤ්ච නවානං කදාචි යං වා තං වා සබ්බනිහීනං ආසනාදිං ලභති නෙව වා ලභති;[17] **කුපිතො**ති අයම්පි ද්වීසු ඨානෙසු

1. නික්ඛනිත්වා s.
2. ඨපිතඛණ්ඩො s ඨපි තත්‍ථමෙව b.
3. පුරතො අභාසි සො s පුරතොව හොති සො b.
4. කාලතොපභුති b e s.
5. නික්ඛමන්තං b s.
6. මත්තකමෙවථෙරං b.
7. පුරක්ඛිත්වාපුරක්ඛිත්වාති b.
8. පුරක්ඛත්වාති s.
9. කදස්සුනාම b s.
10. පවාරෙස්සන්තීති s පරිවාරිස්සන්තීති b.
11. සඞ්ඝථෙරාසනං s.
12. නාතිසාවජ්ජා b.
13. අඤ්ඤෙ b s භික්ඛු s ලභෙය්‍යාති b s.
14. චින්තෙසි b s.
15. න සො b.
16. අග්ගාසනාදීසු b.
17. ආසනාදිං ලභති b.

කුප්පති මනුස්සානඤ්ච ථෙරානඤ්ච; කථං මනුස්සානං: ඉමෙ මඞ්ගලාමඞ්ගලාදිසු[1] මං නිස්සාය භික්ඛූ ලභන්ති; භන්තෙ[2] එත්තකෙ භික්ඛූ ගහෙත්වා අම්හාකං අනුකම්පං කරොථාති වදන්ති; ඉදානි තම්මුහුත්තං දිට්ඨමත්තකං මහල්ලකත්ථෙරං වත්වා[3] ගතා; හොතු ඉදානි නෙසං[4] කිච්චෙ උප්පන්නෙ ජානිස්සාමීති එවං මනුස්සානං කුප්පති; කථං ථෙරානං: ඉමෙ නාම යදි න භවෙය්‍යුං මංයෙව මනුස්සා නිමන්තෙය්‍යුන්ති එවං ථෙරානං කුප්පති; **අනුමොදෙය්‍ය**න්ති අනුමොදනං කරෙය්‍යං; අයම්පි ලාභත්ථිකො යං වා තං වා භණ්ඩානුමොදනං ජානාති; සො අනුමොදනට්ඨානෙ බහූ[5] මාතුගාමා ආගච්ඡන්ති තා මං සඤ්ජානිත්වා තතොප්පභුති[6] පාලිකභික්ඛං[7] දස්සන්තීති පත්ථෙන්තො එවං චින්තෙති;[8] **ඨාන**න්ති බහුස්සුතානං අනුමොදනා භාරෙ;[9] තෙන බහුස්සුතො අනුමොදෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **කුපිතො**ති අයං[10] තීසු ඨානෙසු කුප්පති මනුස්සානං ථෙරස්ස ධම්මකථිකස්ස ච; කථං මනුස්සානං: ඉමෙ පුබ්බෙ මංයෙව උපසඞ්කමිත්වා යාචන්ති අම්හාකං නාගත්ථෙරො අම්හාකං සුමනත්ථෙරො අනුමොදතූති; අජ්ජ පන නාවොචුන්ති එවං මනුස්සානං කුප්පති; කථං ථෙරස්ස: අයං සඞ්ඝත්ථෙරො තුම්හාකං කුලූපකං[11] නාගත්ථෙරං සුමනත්ථෙරං උපසඞ්කමථ අයං අනුමොදිස්සතීති න භණතීති එවං ථෙරස්ස කුප්පති; කථං ධම්මකථිකස්ස ථෙරෙන වුත්තමත්තෙනෙව පහාරං ලද්ධකුක්කුටො විය තුරිතතුරිතං වස්සති[12] ඉමං නාම නික්කඩ්ඪන්තා නත්ථි ඉමස්මිං හි අසති අහමෙව අනුමොදෙය්‍යන්ති එවං ධම්මකථිකස්ස කුප්පති; **ආරාමගතාන**න්ති විහාරෙ සන්නිපතිතානං; අයම්පි ලාභත්ථිකො යං වා තං වා භණ්ඩධම්මකථං ජානාති; සො පස්සති තාදිසෙසු ඨානෙසු වියොජනතියොජනතො සන්නිපතිත්වා භික්ඛූ සබ්බරත්තිකනිච්චධම්මසවනානි[13] සුණන්තෙ තුට්ඨචිත්තෙ ච[14] දහරෙ වා සාමණෙරෙ වා සාධු සාධූති මහාසද්දෙන සාධුකාරං දෙන්තෙ; තතො දුතියදිවසෙ[15] අන්තො ගාමගතෙ භික්ඛූ උපාසකා පුච්ඡන්ති කෙ භන්තෙ ධම්මකථං[16] කථෙසුන්ති; තෙ භණන්ති අසුකො ච අසුකො චාති; තං සුත්වා පසන්නා මනුස්සා ධම්මකථිකානං මහාසක්කාරං කරොන්ති; සො තං ඉච්ඡමානො එවං චින්තෙති;[17] **ඨාන**න්ති බහුස්සුතානං විනිච්ඡයකුසලානං ධම්මදෙසනා භාරෙ; තෙන බහුස්සුතො දෙසෙය්‍යාති[18] වුත්තං හොති; **කුපිතො**ති චතුප්පදිකගාථාමත්තම්පි[19] වත්තුං ඔකාසං අලභමානො කුපිතො හොති අත්තනො මන්දභාවස්ස අහං හි[20] මඤ්ඤෙ දුප්පඤ්ඤෙසු කුතො

---

1. මඞ්ගලාදීසු b s.
2. එතෙ භන්තෙ b.
3. ගහෙත්වා b s.
4. ඉදානෙසං m1 t w2 ඉදානි නෙසං r ඉදා° එසං e.
5. බහූ b.
6. තතොපභුති b s e.
7. පාලිකභික්ඛං b s.
8. චින්තෙසි b s.
9. අනුමොදනාභාරෙවා s.
10. අයම්පි b s.
11. කුලූපගං a m2 P2 r.
12. පස්සති m2 P2 r b s.
13. සබ්බරත්තිකානි ධම්මස්සවනානි b නිච්චධම්මස්සවනානි s.
14. ච s.
15. දිවසෙව s.
16. ධම්ම° b s.
17. චින්තෙසි b.
18. ධම්මං දෙසෙය්‍යාති P1 t v w1 w2 s e.
19. චතුප්පදිකං ගාථම්පි b.
20. අයං හි b.

ලභිස්සාමි දෙසෙතුන්ති; **භික්ඛුනීනන්ති** ඔවාදත්ථං වා උද්දෙසත්ථං වා පරිපුච්ඡත්ථං වා පූජාකරණත්ථං වා ආරාමං ආගන්ත්වා සන්නිපතිතානං[1] භික්ඛුනීනං අයම්පි ලාභප්පිකො; තස්සෙවං හොති; ඉමා මහාකුලා පබ්බජිතා භික්ඛුනියො තා[2] කුලෙසු පවිසිත්වා නිසින්නා[3] මනුස්සා පුච්ඡිස්සන්ති කුතො ඔවාදං වා[4] පරිපුච්ඡං වා ගණ්හථාති; තතො වක්ඛන්ති අසුකො නාම අය්‍යො බහුස්සුතො තස්ස දෙථ කරොථාති; තෙනස්ස එවං ඉච්ඡා උප්පජ්ජති; **ඨානන්ති** ඔවාදදායො නාම බහුස්සුතානං භාරො; තෙන බහුස්සුතො දෙසෙය්‍යාති වුත්තං හොති; **කුපිතොති** අයං[5] වීසු ඨානෙසු කුප්පති; තාසඤ්ච භික්ඛුනීනං; ඉමා පුබ්බෙ මං නිස්සාය උපොසථපවාරණාදීනි[6] ලභන්ති තා ඉදානි තම්මුහුත්තං දිට්ඨමත්තකමහල්ලකත්ථෙරස්ස සන්තිකං ගතාති; ධම්මකථිකස්ස ච එස ඉමාසං සහසා ඔවාදං අදාසියෙවාති; **උපාසකානන්ති** ආරාමගතා උපාසකා නාම නිස්සට්ඨකම්මන්තා[7] මහාඋපාසකා හොන්ති; තෙ පුත්තභාතුකානං කම්මන්තං නිය්‍යාතෙත්වා[8] ධම්මං සුණන්තා විචරන්ති; අයං තෙසං දෙසෙතුං ඉච්ඡති; කිං කාරණා; ඉමෙ පසීදිත්වා උපාසිකානම්පි ආරොචෙස්සන්ති තතො සද්ධිං උපාසිකාහි මය්හමෙව ලාභසක්කාරං උපහරිස්සන්තීති; **ඨානං** බහුස්සුතෙනෙව යොජෙතබ්බං. **කුපිතොති** අයම්පි වීසු ඨානෙසු කුප්පති; උපාසකානඤ්ච; ඉමෙ අඤ්ඤදත්ථු සුණන්ති අම්හාකං කුලූපකස්ස[9] සන්තිකෙ සුණාමාති නාගච්ඡන්ති හොතු ඉදානි තෙසං[10] උප්පන්නෙ කිච්චෙ ජානිස්සාමීති; ධම්මකථිකස්ස ච; අයමෙතෙසං දෙසෙතීති; **උපාසිකානන්ති** ආරාමගතා[11] උපාසිකා නාම ආසනපූජාදිකරණත්ථං වා උපොසථදිවසෙ වා ධම්මසවනත්ථං[12] සන්නිපතිතා; සෙසං උපාසකවාරෙ වුත්තනයමෙව. **සක්කරෙය්‍යුන්ති** සක්කච්චඤ්ච කරෙය්‍යුං සුන්දරඤ්ච කරෙය්‍යුං; ඉමිනා අත්තනි කාරං කසිරමානං[13] සක්කච්චං-කතඤ්ච[14] සුන්දරඤ්ච පත්ථෙති; ගරුකරෙය්‍යුන්ති[15] භාරියං කරෙය්‍යුං; ඉමිනා භික්ඛූහි අත්තානං ගරුට්ඨානෙ[16] ඨපියමානං[17] පත්ථෙති; **මානෙය්‍යුන්ති** පියායෙය්‍යුං; **පූජෙය්‍යුන්ති** එවං සක්කරොන්තා ගරුකරොන්තා[15] මානෙන්තා පච්චයෙහි පූජෙය්‍යුන්ති පච්චයපූජං පත්ථෙති; **ඨානන්ති** පියො ගරුභාවනීයොති වුත්තප්පකාරෙ බහුස්සුතො ච සීලවා ච එතං විධිං අරහති තෙන භික්ඛූ එවරූපං එවං කරෙය්‍යුන්ති වුත්තං හොති; **කුපිතොති** අයම්පි වීසු ඨානෙසු කුප්පති; භික්ඛූනඤ්ච; ඉමෙ එතං සක්කරොන්තීති ථෙරස්ස ච; ඉමස්මිං අසති මංයෙව සක්කරෙය්‍යුන්ති; එසනයො ඉතො

---

1. සන්නිපතිත m2 P2 r b s
2. තාසු b r s.
3. පවිසෙත්වා b නිසින්නාසු b s.
4. කස්ස සන්තිකෙ ඔවාදං වා උද්දෙසං වා b s.
5. අයම්පි b.
6. සථපවාරණාදීනි b.
7. ආරාමගතානං උපාසකානං නිස්සට්ඨකම්මන්තානාම b
8. කම්මං b නිය්‍යාදෙත්වා b s.
9. කුලූපගස්ස m1 P1 t v w1 w2
10. තෙසං b.
11. ආරාමගතානං b.
12. ධම්මස්සවනත්ථං b e s.
13. කරීයමානං b කරියමානං s.
14. සක්කච්චඤ්ච a m1 m2 p1 P2 r v w! e.
15. ගරුංකරෙය්‍යුන්ති b
16. ගරුකට්ඨානෙ P1 t v w1 w2.
17. ඨපීයමානං b ඨපියමානං s.

පරෙසු[1] තීසු වාරෙසු. **පණීතානං චීවරානන්ති** පට්ටදුකූලපත්තුණ්ණ කොසෙය්‍යාදීනං[2] මහග්ඝසුඛුමසුඛසම්ඵස්සානං;[3] ඉධාපි අහමෙව ලාභී අස්සන්ති ඉච්ඡා නාතිමහාසාවජ්ජා; න අඤ්ඤො ලාභී අස්සාති පන මහාසාවජ්ජා; **පණීතානං පිණ්ඩපාතානන්ති** සප්පිතෙලමධු සක්කරාදිපූරිතානං[4] සෙට්ඨපිණ්ඩපාතානං; **පණීතානං සෙනාසනානන්ති** අනෙකසතඅනෙකසහස්සග්ඝනකානං[5] මඤ්චපීඨාදීනං; **පණීතානං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති** සප්පිතෙලමධුඵාණිතා දීනං උත්තමභෙසජ්ජානං;[6] සබ්බත්ථාපි ඨානං බහුස්සුතෙහි පුඤ්ඤවන්තෙහි ච යොජෙතබ්බං. **කුපිතොති** සබ්බත්ථාපි වීසු ඨානෙසු කුප්පති; මනුස්සානඤ්ච; ඉමෙසං නාම පරිචිතභාවොපි නත්ථි; දීඝ රත්තං එකතො වසන්තස්ස පංසුකූලත්ථාය වා පිණ්ඩපාතත්ථාය වා සප්පිතෙලාදිකාරණා වා සරපටිපාටියා[7] චරන්තස්සාපි මෙ එකදිවසම්පි කිඤ්චි පණීතං පච්චයං න දෙන්ති; ආගන්තුකමහල්ලකං[8] පන දිස්වාව යං ඉච්ඡති[9] තං දෙන්තීති;[10] ථෙරස්ස ච: අයම්පි මහල්ලකො ඉමෙසං අත්තානං දස්සනෙනායෙව චරති කුදස්සු[11] නාම නං ධම්මකම්මිකා නික්කඩ්ඪෙය්‍යුං එවං ඉමස්මිං අසති අහමෙව ලාභී අස්සන්ති; **ඉමෙසං ඛො ආවුසොති**[12] ඉමෙසං හෙට්ඨා එකූනවීසතිවාරෙහි වුත්තානං[13] ඉච්ඡාවචරානං; **දිස්සන්ති චෙව සූයන්ති චාති**[14] න ඉච්ඡාවචරා චක්ඛුනා දිස්සන්ති න සොතෙන සූයන්ති[14] මනොවිඤ්ඤාණවිසයත්තා; අප්ප හීනඉච්ඡාවචරස්ස පන[15] පුග්ගලස්ස ඉච්ඡාවචරවසෙන පවත්තං[16] කායකම්මං දිස්වා දිට්ඨා විය වචීකම්මං සුත්වා සුතා විය ච හොන්ති; තෙන වුත්තං දිස්සන්ති චෙව සූයන්ති චාති;[14] පච්චක්ඛකාලෙ[17] දිස්සන්ති අසුකො කිර භික්ඛු ඊදිසොති; තිරොක්ඛකාලෙ සූයන්ති;[18] **කිඤ්චාපීති** අනුග්ගහගරහවචනං; තෙන ආරඤ්ඤකත්තං අනු ගණ්හාති[19] ඉච්ඡාවචරානං අප්පහානං ගරහති; තත්‍රායං යොජනා: කිඤ්චාපි සො භික්ඛු ගාමන්තසෙනාසනං පටික්ඛිපිත්වා ආරඤ්ඤකො හොති අඤ්ඤෙන පන්තසෙනාසනෙ වසති ඉමෙ චස්ස එත්තකා ඉච්ඡාව චරා අප්පහීනා; කිඤ්චාපි සො අතිරෙකලාභං පටික්ඛිපිත්වා පිණ්ඩ පාතිකො හොති කිඤ්චාපි සො ලොලුප්පචාරං වජ්ජෙත්වා සපදානචාරී හොති කිඤ්චාපි සො ගහපතිචීවරං පටික්ඛිපිත්වා පංසුකූලිකො හොති; **ලූඛචීවරධරොති** එත්ථ පන ලූඛන්ති සත්ථලූඛං සුත්තලූඛං රජන ලූඛන්ති තීහි කාරණෙහි ලූඛං වෙදිතබ්බං. තත්ථ සත්ථෙන ඛණ්ඩා

---

1. ඉතරෙසු a m1 P1 t w1 w2.
2. පට්ටදුකූලපත්තුණ්ණ s පට්ටුණ්ණ b.
3. සම්ඵස්සානං චීවරානං b.
4. තෙලමධුසක්කරාදිපූරි තානං s තෙලමධුසක්ක රාදි පූරිතානං b.
5. අනෙකසතසහස්සග්ඝනකානං b s.
6. භෙසජ්ජාදීනං b.
7. ඝරප්පටිපාටියා b
8. ආගන්තුකමහල්ලකං b.
9. ඉච්ඡන්ති a m2 P2 r.
10. ඉච්ඡන්තිදෙන්තීති s.
11. කුදස්සු b කදස්සු s.
12. ඛො එතං ආවුසොති b.
13. වුත්තානං b s.
14. සුය්‍යන්ති චාති b s.
15. චචරස්ස s.
16. පවත්ත b.
17. පච්චක්ඛකාලෙ s.
18. පරොක්ඛකාලෙ s සුය්‍යන්ති b s.
19. අනුගණ්හාති b e අනුගණ්හන්ති s.

බණ්ඩිකං ජිණ්ණං සත්ථලූඛං නාම; තං අග්ඝෙන පරිහායති; දුබ්බල දීඝසුත්තකෙන සිබ්බිතං සුත්තලූඛං නාම; තං ඵස්සෙන පරිහායති ඛරසම්ඵස්සං හොති; රජනෙන රත්තං රජනලූඛං නාම; තං වණ්ණෙන පරිහායති දුබ්බණ්ණං හොති; කිඤ්චාපි සො භික්ඛු එවං සත්ථලූඛසුත්තලූඛරජනලූඛචීවරධරො හොති ඉමෙ චස්ස එත්තකා ඉච්ඡාවචරා අප්පහීනා දිස්සන්ති චෙව සූයන්ති ච අථ ඛො නං විඤ්ඤූ සබ්‍රහ්මචාරී නෙව සක්කරොන්ති න පූජෙන්තීති; තං කිස්ස හෙතූති එත්ථ නන්ති නිපාතමත්තං; කිස්ස හෙතූති කිං කාරණා; තෙහි තස්ස සූයන්ති ච[1] යස්මා තස්ස තෙ පාපකා සූයන්ති චාති[1] වුත්තං හොති; ඉමෙසං ඉච්ඡාවචරානං අප්පහීනත්තාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො; ඉදානි තමත්ථං උපමාය පාකටං කරොන්තො සෙය්‍යථාපීති ආදිමාහ.

තත්ථ කුණපන්ති මතකළෙබරං;[2] අහිස්ස කුණපං අහිකුණපං; එවං ඉතරානි; අතිපටික්කූලජිගුච්ඡනීයභාවතො චෙත්ථ ඉමානෙව තීණි වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි; අඤ්ඤෙසං හි සසසූකරාදීනං[3] කුණපං මනුස්සා කටුකභණ්ඩාදීහි අභිසඞ්ඛරිත්වා පරිභුඤ්ජන්තිපි ඉමෙසං පන කුණපං අභිනවම්පි ජිගුච්ඡන්තියෙව; කො පන වාදො කාලාතික්කමෙන පූතිභූතෙ;[4] රචයිත්වාති[5] වඩ්ඪෙත්වා පූරෙත්වාති[6] අත්ථො; කුණපං ගහෙත්වා කංසපාතියං පක්ඛිපිත්වාති වුත්තං හොති. අඤ්ඤිස්සාති අපරාය; පටිකුජ්ජිත්වාති පිදහිත්වා; අන්තරාපණන්ති ආපණානමන්තරෙ මහාජනසඞ්කිණ්ණරච්ඡාමුඛං;[7] පටිපජ්ජෙය්‍යුන්ති ගවෙසෙය්‍යුං; ජඤ්ඤජඤ්ඤං වියාති චොක්ඛචොක්ඛං[8] විය මනාපමනාපං විය; අපි ච වධුකාපණ්ණාකාරං වියාතිපි[9] වුත්තං හොති; වධුකා හි ජඤ්ඤාති[10] වුච්චති තස්සා නීයමානපණ්ණාකාරං ජඤ්ඤං; උභයත්ථාපි[11] ආදරවසෙන[12] පසංසාවසෙන වා පුනරුත්තං;[13] ජඤ්ඤං ජඤ්ඤං වියාතිපි වා[14] පාඨො. අපාපුරිත්වාති[15] විවරිත්වා; තස්ස සහ දස්සනෙන අමනාපතා ච සණ්ඨහෙය්‍යාති තස්ස කුණපස්ස දස්සනෙන සහෙව තස්ස ජනස්ස අමනාපතා තිට්ඨෙය්‍ය; අමනාපතාති ච අමනාපං ඉදන්ති උප්පන්නචිත්තචෙතසිකානමෙතං අධිවචනං; එස නයො පටික්කූල්‍යෙ[16] ජෙගුච්ඡතාසු. ජිඝච්ඡිතානම්පීති ඡාතානම්පි; න හොත්තුකම්‍යතා අස්සාති භුඤ්ජිතුකාමතා න භවෙය්‍ය; පගෙව සුහිතානන්ති ධාතානං[17] පන පඨමතරමෙව; භුඤ්ජිතුකාමතා න භවෙය්‍යාති වුත්තං හොති; තත්‍රායං උපමාසංසන්දනා: පරිසුද්ධකංසපාතිසදිසං ඉමස්ස

1. තස්ස දිස්සන්ති චෙව s සූයන්ති ච b s.
2. කළෙවරං b s.
3. පසූසූකරාදීනං s
4. පූතිභූතෙන b r s.
5. රජ්ජිත්වාති a m2 P2 r.
6. පරිපූරෙත්වාති b s.
7. සඞ්කිණ්ණරච්ඡාමුඛං s.
8. මොක්ඛමොක්ඛං P1 p2 r t w2 e s.
9. වියාති b s.
10. ජනෙතාති b ජනානීති s ජාතීති a m2 P2 r.
11. උභයත්ථාපි a m2 p2 r s උභයත්‍රාපි b.
12. වා b s.
13. පුනවුත්තං s.
14. බ්‍යාතිපි b වාතිපි s.
15. අපාපුරිත්වාති b s.
16. පටිකූල්‍ය b පාටිකූල්‍ය s.
17. යාතානං m ඡාතානං s [අජ්ඣාතානං b.

පබ්බජ්ජාලිඞ්ගං;[1] කුණපරචනං[2] විය ඉච්ඡාවචරානං අප්පහානං; අපරාය[3] කංසපාතියා පටිකුජ්ජනං විය ආරඤ්ඤකඞ්ගාදීහි ඉච්ඡාවචරපටිච්ඡාදනං; කංසපාතිං විවරිත්වා කුණපදස්සනෙන ජනස්ස අමනුඤ්ඤතා[4] විය ආරඤ්ඤකඞ්ගාදීනි අනාදියිත්වා ඉච්ඡාවචරදස්සනෙන සබ්‍රහ්මචාරීනං න සක්කාරකරණාදිතාති. සුක්කපක්ඛෙ පන **කිඤ්චාපීති** අනුග්ගහපසංසාවචනං; තෙන ආරඤ්ඤකත්තං[5] අනුගණ්හාති[6] ඉච්ඡාවචරප්පහානං පසංසති; **නෙමන්තනිකොති** නිමන්තනපටිග්ගාහකො;[7] **විචිතකාළක**න්ති විචිනිත්වා අපනීතකාළකං; **අනෙකසූපං අනෙකබ්‍යඤ්ජන**න්ති එත්ථ සූපො නාම හත්ථහාරියො වුච්චති; බ්‍යඤ්ජනන්ති උත්තරිභඞ්ගං; තෙන මච්ඡමංසමුග්ගසූපාදීහි අනෙකසූපං නානප්පකාරමංසාදිබ්‍යඤ්ජනෙහි අනෙකබ්‍යඤ්ජනන්ති වුත්තං හොති; සෙසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. උපමාසංසන්දනෙ ච සාලිභත්තරචනං විය ඉච්ඡාවචරප්පහානං; අපරාය[8] කංසපාතියා පටිකුජ්ජනං විය අප්පිච්ඡතාසමුට්ඨානෙහි ගාමන්තවිහාරාදීහි ඉච්ඡාවචරප්පහානපටිච්ඡාදනං; කංසපාතිං විවරිත්වා සාලිභත්තදස්සනෙන ජනස්ස මනාපතා විය ගාමන්තවිහාරාදීනි අනාදියිත්වා ඉච්ඡාවචරප්පහානදස්සනෙන සබ්‍රහ්මචාරීනං සක්කාරකරණාදිතා වෙදිතබ්බා.[9] **උපමා මං ආවුසො සාරිපුත්ත පටිභාතීති** මය්හං ආවුසො සාරිපුත්ත උපමා උපට්ඨාති; එකං උපමං වත්තුකාමො අහන්ති අධිප්පායො; **පටිභාතු ත**න්ති තුය්හං පටිභාතු උපට්ඨාතු; වද ත්වන්ති[10] අධිප්පායො; **එකමිදාහ**න්ති එත්ථ ඉදන්ති[11] නිපාතමත්තං; එකස්මිං සමයෙ අහන්ති වුත්තං හොති; භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං; **රාජගහෙ විහරාමි ගිරිබ්බජෙ**ති රාජගහන්ති තස්ස නගරස්ස නාමං; සමන්තතො පන ගිරිපරික්ඛෙපෙන[12] වජො විය සණ්ඨිතත්තා ගිරිබ්බජන්ති වුච්චති; තස්මිං නගරෙ විහරාමි තං නිස්සාය විහරාමීති වුත්තං හොති; **අථ ඛ්වාහ**න්ති අථ ඛො අහං; එත්ථ ච අථාති අඤ්ඤාධිකාරවචනාරම්භෙ නිපාතො; ඛොති පදපූරණමත්තෙන; පුබ්බන්හසමයන්ති[13] දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං; පුබ්බන්හසමයෙති අත්ථො; පුබ්බන්හෙ වා සමයං පුබ්බන්හසමයං; පුබ්බන්හෙ එකං ඛණන්ති වුත්තං හොති; එවං අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්භති; **නිවාසෙත්වාති** පරිදහිත්වා; විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං[14] වෙදිතබ්බං; ගාමප්පවෙසනත්ථාය වා සණ්ඨපෙත්වා නිවාසනවසෙන;[15] න හි සො තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථො අහොසි; **පත්තචීවරමාදායාති** පත්තං හත්ථෙහි චීවරං කායෙන ආදියිත්වා; **පිණ්ඩායාති** පිණ්ඩපාතත්ථාය;[16] සමිතීති[17] තස්ස නාමං; **යානකාර**

1. පබ්බජ්ජාලාභං l.
2. රජනං a m1 P1 P2 t v w1 w2 රචිතං s.
3. අපර b s.
4. අමනාපතා s.
5. ආරඤ්ඤිකත්තං b.
6. "තෙන ගාමන්තවිහාරං අනුගණ්හාතීති වත්තබ්බං ආරඤ්ඤකත්තන්ති පන පොත්ථකෙසු ලිඛිතං" ටීකා.
7. නෙමන්තණිකොති නිමන්තනපටිග්ගාහකො bs.
8. අපර b m1 P1 s t v w2.
9. කරණාදීනිවෙදිතබ්බානි s
10. වදතූති s.
11. ඉදන්ති l e.
12. ගිරිරාජපරික්ඛෙපෙන a m2 r.
13. පුබ්බණ්හසමයන්ති b s e.
14. වසෙනෙවෙතං s
15. වසෙනෙව s
16. අත්ථාය s.
17. සමිතීති l e.

පුතෙතාති රථකාරපුතෙතා; **පණ්ඩුපුතෙතාති** පණ්ඩුසස පුතෙතා; **ආජීවකොති** නගගසමණකො; **පුරාණයානකාරපුතෙතාති** පොරාණයානකාරකුලසස පුතෙතා; **පචචුපටඨිතොති** උපගනතවා ඨිතො; **වඞකං** නාම එකතො කුටිලං; **ජිමහං** නාම[1] සපපගතමගගසදිසං; **දණ්ඩනති** ගොගුතතිසමගගණඨිකාදි;[2] **යදා යදාති** කාලපෙඡදෙ නිපාතො; යදා යදා යසමිං යසමිං කාලෙති වුතතං හොති; **තදා තදාති** අයමපි කාලපෙඡදො[3] යෙව; තසමිං තසමිං කාලෙති වුතතං හොති; සො අතතනො සුතානුලොමෙන චිනෙතති; ඉතරෙ තෙන චිනතිතකඛණෙ චිනතිතටඨානමෙව ගචඡනති; **අතතමනොති** සකමනො තුටඨමනො; පීතිසොමනසෙසහි වා[4] ගහිතමනො; **අතතමනවාචං නිචඡාරෙසීති** අතතමනතාය වාචං අතතමනභාවසස වා යුතතවාචං නිචඡාරෙසි උදීරයි පබයාහරීති[5] වුතතං හොති; **හදයා හදයං මඤෙඤ අඤඤායාති** චිතෙතන චිතතං ජානිතවා විය; **අසසදධාති** බුදධධමමසඞෙඝසු සදධාවිරහිතා; **ජීවිකතථාති** ඉණභයාදිපීළිතා බහි ජීවිතුං අසකෙකානතා ඉධ ජීවිකතථිකා හුතවා; **න සදධාති** න සදධාය; **සඨා මායාවිනොති** මායාසාඨෙයෙයහි යුතතා; **කෙටුභිනොති** සිකඛිතකෙරාටිකා; නිපඵනනථාමගතසාඨෙයයාති වුතතං හොති; සාඨෙයයං හි අභූතගුණදසසනතො අභූතභණඩගුණදසසනසමතථං කතවා කෙරාටියනති වුචචති; **උනනළාති** උගගතනළා; උටඨිතතුචඡමානාති වුතතං හොති; **චපලාති** පතතචීවරමණඩනාදිනා චාපලෙලන[6] යුතතා; **මුඛරාති** මුඛඛරා; ඛරවචනාති වුතතං හොති; **විකිණණවාචාති** අසංයතවචනා; දිවසමපි නිරතථකවචනපලාපිනො; **ඉනද්‍රියෙසු අගුතතද්වාරාති** ඡසු ඉනද්‍රියෙසු අසංවුතකමමද්වාරා; **භොජනෙ අමතතඤඤුනොති** භොජනෙ යා[7] මතතා ජානිතබබා පරියෙසනපටිගගහණපරිභොගෙසු යුතතතා[8] තසසා අජානනකා;[9] **ජාගරියං අනනුයුතතාති** ජාගරණෙ[10] අයුතතා; **සාමඤෙඤ අනපෙකඛවනෙතාති** සමණධමෙම නිරපෙකඛා; ධමමානුධමමපටිපතතිරහිතාති අතෙථා; **සිකඛාය න තිබබගාරවාති** සිකඛාපදෙසු බහලගාරවා[11] න හොනති; ආපතතිවීතිකකමබහුලා; **බාහුලිකාති**[12] ආදි ධමමදායාදෙ වුතතං. **කුසීතාති** ආදි භයභෙරවෙ. **ධමමපරියායෙනාති** ධමමදෙසනාය; **සදධා අගාරසමාති** පකතියාපි සදධා පබබජනතාපි සදධාය[13] අගාරසමා අනගාරියං පබබජිතා; **පිවනති මඤෙඤ ඝසනති මඤෙඤති** පිවනති විය ගිලනති වියාති;[14] අතතමනවාචං නිචඡාරෙනතා වචසා පිවනති විය; අබභනුමොදනතා මනසා ඝසනති විය; **සාධු වතාති** සුනදරං වත; **සබ්‍රහමචාරීති** රසසමපි වටටති දීඝමපි; රසෙස සති සාරිපුතතසස උපරි හොති; දීඝෙ සති සබ්‍රහමචාරීනං

1. ජිමහං b s.
2. කාදිං s.
3. කාලපෙඡදො e
4. සොමනසෙසහි s.
5. පවයාහරීති l.
6. චාපලෙයයන s.
7. යා පන s.
8. යුතතතතා l.
9. අජානකා m1 m2 P1 r s t v w1 w2 අනජානකා s.
10. ජාගරෙ b s.
11. බහුලගාරවා s.
12. බාහුලලිකාති s. [සධා s.
13. සධාය s පබබජිතාපි b s
14. ගිලනතිවිය s ඝසනතිවිය b.

යදා සාරිපුත්තස්ස උපරි හොති තදා සබ්‍රහ්මචාරී[1] සාරිපුත්තො අම්හෙ අකුසලා වුට්ඨාපෙතීති අත්ථො; යදා සබ්‍රහ්මචාරීනං තදා සබ්‍රහ්මචාරයො[2] අකුසලා වුට්ඨාපෙතීති අත්ථො; **දහරොති** තරුණො; **යුවාති** සොබ්බනභාවෙ ඨිතො; **මණ්ඩනකජාතිකොති**[3] අලඞ්කාරකසභාවො; තත්ථ කොචි තරුණොපි යුවා න හොති යථා අතිතරුණො කොචි යුවාපි මණ්ඩනකජාතිකො න හොති යථා උපසන්තසභාවො ආලසියව්‍යසනාදීහි[4] අභිභූතො; ඉධ පන දහරො චෙව යුවා ච මණ්ඩනකජාතිකො ච[5] අධිප්පෙතො තස්මා එවමාහ; උප්පලාදීනි ලොකසම්මතත්තා වුත්තානි. **ඉති හ තෙති** එවං තෙ; **උභො මහානාගාති** ද්වෙපි මහානාගා; ද්වෙපි හි එතෙ අග්ගසාවකා මහානාගාති වුච්චන්ති; තත්‍රායං වචනත්ථො; ඡන්දාදීහි න ගච්ඡන්තීති නාගා; තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනෙ කිලෙසෙ න ආගච්ඡන්තීති නාගා; නානප්පකාරං ආගුං න කරොන්තීති නාගා; අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරො පන මහානිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. අපි ච:-

"ආගුං න කරොති කිඤ්චි[6] ලොකෙ
සබ්බසංයොගෙ විසජ්ජ බන්ධනානි
සබ්බත්ථ න සජ්ජති විමුත්තො[7]
නාගො තාදි පවුච්චතෙ තථත්තා"ති[8]:-

එවමෙපත්ථ[9] අත්ථො වෙදිතබ්බො. මහන්තා නාගා මහානාගා; අඤ්ඤෙහි ඛීණාසවනාගෙහි පුජ්ජතරා ච පාසංසතරා චාති අත්ථො; **අඤ්ඤමඤ්ඤස්සාති** අඤ්ඤො අඤ්ඤස්ස; **සමනුමොදිංසූති** සමං අනුමොදිංසු; තත්ථ ඉමාය උපමාය මහාමොග්ගල්ලානො ථෙරො[10] අනුමොදි; පටිභාතු තං ආවුසොති ධම්මසෙනාපති; තෙන වුත්තං **අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සුභාසිතං සමනුමොදිංසූති.**

අනඞ්ගණසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 1. 6.

එවං මෙ සුතන්ති ආකඞ්ඛෙය්‍යසුත්තං. තත්ථ **සම්පන්නසීලාති** තිවිධං සම්පන්නං පරිපුණ්ණසමඞ්ගි[11]මධුරවසෙන. තත්ථ:-

"සම්පන්නං[12] සාලිකෙදාරං සුවා භුඤ්ජන්ති කොසිය
පටිවෙදෙමි[13] තෙ බ්‍රහ්මෙ න නං වාරෙතුමුස්සහෙ"ති-

---

1. සබ්‍රහ්මචාරී b s.
2. සබ්‍රහ්මචාරිනො s.
3. ජාතියොති a P1 t v w2.
4. වා b s.
5. ජාතිකො ච b l s e.
6. කිඤ්චි b s.
7. සජ්ජති b s e විප්පමුත්තො b s.
8. තථත්තාති b s e.
9. එවමෙත්ථ a b m2 p2 r s.
10. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො a m2 p2 r මහා[මොග්ගල්ලානො b s.
11. සමඞ්ගී b.
12. සම්පන්න b.
13. පටිවෙදයාමි e.

ඉදං පරිපුණ්ණසම්පන්නං නාම; "ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො සමන්නාගතො"ති ඉදං සම්බන්ධි[1]සම්පන්නං නාම; "ඉමිස්සා භන්තෙ මහාපඨවියා[2] හෙට්ඨිමං[3] තලං සම්පන්නං සෙය්‍යථාපි ඛුද්දං[4] මධුං අනෙලකං එවමස්සාදං"න්ති ඉදං මධුරසම්පන්නං නාම; ඉධ පන පරිපුණ්ණසම්පන්නම්පි සම්බන්ධිසම්පන්නම්පි වට්ටති; තස්මා **සම්පන්න සීලා**ති පරිපුණ්ණසීලා හුත්වාතිපි සීලසම්බන්ධිනො හුත්වාතිපි එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.[5] සීලන්ති කෙනට්ඨෙන සීලං: සීලනට්ඨෙන[6] සීලං; තස්ස විත්ථාරකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා. තත්ථ[7] පරිපුණ්ණසීලාති ඉමිනා අත්ථෙන ඛෙත්ත[8]දොසවිගමෙන ඛෙත්තපාරිපූරි[9] විය සීලදොසවිගමෙන සීලපාරිපූරි[9] වුත්තා හොති; යථා හි ඛෙත්තං බීජඛණ්ඩං වප්පඛණ්ඩං උදකඛණ්ඩං ඌසඛණ්ඩන්ති[10] චතුදොසසමන්නාගතං අපරිපූරං හොති; තත්ථ බීජඛණ්ඩං නාම යත්ථ අන්තරන්තරා බීජානි ඛණ්ඩානි වා පූතීනි වා හොන්ති තානි යත්ථ වපන්ති[11] තත්ථ සස්සං න උට්ඨෙති[12] ඛෙත්තං ඛණ්ඩං හොති; වප්පඛණ්ඩං නාම යත්ථ අකුසලො බීජානි වපන්තො අන්තරන්තරා න පාතෙති එවං හි[13] සබ්බත්ථ සස්සං න උට්ඨෙති ඛෙත්තං ඛණ්ඩං හොති; උදකඛණ්ඩං නාම යත්ථ කත්ථචි උදකං අතිබහුං වා හොති න වා හොති[14] තත්‍රාපි හි[15] සස්සානි න උට්ඨෙන්ති ඛෙත්තං ඛණ්ඩං හොති; ඌසඛණ්ඩං[10] නාම යත්ථ කස්සකො කිස්මිචි[16] පදෙසෙ නඞ්ගලෙන භූමිං චත්තාරො පඤ්ච වාරෙ කසන්තො අතිගම්භීරං කරොති තතො ඌසං[17] උප්පජ්ජති තත්‍රාපි[18] සස්සං න උට්ඨාති[19] ඛෙත්තං ඛණ්ඩං හොති තාදිසඤ්ච ඛෙත්තං න මහප්ඵලං හොති න මහානිසංසං; තත්‍රාපි හි[20] බහුං[21] වපිත්වා අප්පං ලභන්ති[22] ඉමෙසං පන චතුන්නං දොසානං විගමා ඛෙත්තං පරිපුණ්ණං හොති; තාදිසඤ්ච ඛෙත්තං මහප්ඵලං හොති මහානිසංසං එවමෙව;[23] ඛණ්ඩං[24] ඡිද්දං සබලං කම්මාසන්ති චතුදොසසමන්නාගතං සීලං අපරිපූරං හොති; තාදිසඤ්ච සීලං න මහප්ඵලං හොති න මහානිසංසං ඉමෙසං පන චතුන්නං දොසානං විගමා සීලං[25] පරිපුණ්ණං හොති; තාදිසඤ්ච සීලං මහප්ඵලං හොති මහානිසංසං; සීලසම්බන්ධිනොති[26] ඉමිනා පනත්ථෙන[27] සීලෙන සම්බන්ධිභූතා සමොධානගතා[28] සමන්නාගතා හුත්වා විහරථාති ඉදමෙව වුත්තං හොති; තත්ථ ඒහි කාරණෙහි

---

1. සම්බන්ධී b:
2. භන්තෙ පඨවියා b
3. හෙඨිම b s.
4. ඛුද්ද b ඛුද්දක s.
5. වෙදිතබ්බො b s.
6. කෙනත්ථෙන සීලං සීලනත්ථෙන s.
7. තත්ථපි s
8. ඛෙත්ත b.
9. පාරිපූරී e.
10. ඔස s උසඛණ්ඩන්ති b චතුදොස b.
11. පතන්ති l e.
12. න වුට්ඨෙති e.
13. නිපාතෙති b එවඤ්හි b s.
14. අතිබහුවා නවාහොති b අතිබහුවා හොතිනවා s.
15. තත්‍රාපි e.
16. කිස්මිචි s b.
17. ඔසං s උසං b
18. තත්‍රාපි හි b s.
19. න උට්ඨෙති b s.
20. තත්‍ර හි a m2 P1 r t e.
21. බහුම්පි s b වපෙත්වා s.
22. ලභති b s ලභන්ති m1 P1 t w w2 e.
23. එවමෙවං m1 P1 r t v w1 w2 b.
24. ඛණ්ඩ b.
25. සීලඛෙත්තං b.
26. සීලසම්බන්ධිනො හි s.
27. පනාත්ථෙන b.
28. සමොධානං ගතා b.

සම්පන්නසීලතා හොති සීලවිපත්තියා ච ආදීනවදස්සනෙන සීලසම්පත්තියා ච ආනිසංසදස්සනෙන; තදුභයම්පි විසුද්ධිමග්ගෙ විත්‍ථාරිතං. තත්‍ථ **සම්පන්නසීලා**ති එත්තාවතා කිර භගවා චතුපාරිසුද්ධිසීලං උද්දිසිත්‍වා **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතා**ති ඉමිනා තත්‍ථ ජෙට්ඨකසීලං විත්‍ථාරෙත්‍වා දස්සෙසීති දීපවිහාරවාසිසුමනත්‍ථෙරො[1] ආහ. අන්තෙවාසිකො පනස්ස තෙපිටකචූළනාගත්‍ථෙරො[2] ආහ උභයත්‍ථාපි[3] පාතිමොක්ඛසංවරො භගවතා වුත්තො; පාතිමොක්ඛසංවරො යෙව හි[4] සීලං ඉතරානි පන තීණි සීලන්ති වුත්තට්ඨානං නාම අත්‍ථීති අනනුජානන්තො වත්‍වා ආහ ඉන්‍ද්‍රියසංවරො නාම ඡද්වාරරක්ඛාමත්තකමෙව. ආජීවපාරිසුද්ධි ධම්මෙන සමෙන පච්චයුප්පත්තිමත්තකං; පච්චයනිස්සිතං පටිලද්ධපච්චයෙ ඉදමත්‍ථන්ති පච්චවෙක්ඛිත්‍වා පරිභුඤ්ජනමත්තකං;[5] නිප්පරියායෙන පාතිමොක්ඛසංවරොව[6] සීලං; යස්ස සො භින්නො අයං ඡින්නසීසො විය පුරිසො හත්‍ථපාදෙ සෙසානි රක්ඛිස්සතීති න වත්තබ්බො; යස්ස පන සො අරොගො අයං අච්ඡින්නසීසො විය පුරිසො ජීවිතං සෙසානි පුන පාකතිකානි කත්‍වා රක්ඛිතුං සක්කොති; තස්මා **සම්පන්නසීලා**ති ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරං උද්දිසිත්‍වා **සම්පන්නපාතිමොක්ඛා**ති තස්සෙව වෙවචනං වත්‍වා තං විත්‍ථාරෙත්‍වා දස්සෙන්තො **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතා**ති ආදිමාහාති.[7]

තත්‍ථ **පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතා**ති පාතිමොක්ඛසංවරෙන සමන්නාගතා; **ආචාරගොචරසම්පන්නා**ති ආචාරෙන ච ගොචරෙන ච සම්පන්නා; **අණුමත්තෙසූ**ති අප්පමත්තකෙසු;[8] **වජ්ජෙසූ**ති අකුසලධම්මෙසු; **භයදස්සාවී**ති භයදස්සිනො; **සමාදායා**ති සම්මා ආදියිත්‍වා; **සික්ඛථ සික්ඛාපදෙසූ**ති සික්ඛාපදෙසු තං තං සික්ඛාපදං සමාදියිත්‍වා[9] සික්ඛථ; අපි ච **සමාදාය සික්ඛථ සික්ඛාපදෙසූ**ති යං කිඤ්චි සික්ඛාපදෙසු[10] සික්ඛාකොට්ඨාසෙසු සික්ඛිතබ්බං කායිකං වා[11] වාචසිකං වා[12] තං සබ්බං සම්මා ආදාය[13] සික්ඛථාති අයමෙත්‍ථ සඞ්ඛෙපො; විත්‍ථාරතො පන සබ්බානෙතානි පාතිමොක්ඛසංවරාදීනි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තානි. **ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ**ති ඉදං කස්මා ආරද්ධං: සීලානිසංසදස්සනත්‍ථං, සචෙපි[14] අචිරපබ්බජිතානං වා දුප්පඤ්ඤානං වා එවමස්ස භගවා සීලං පූරෙථ සීලං පූරෙථාති වදති කො නු ඛො සීලපූරණෙ ආනිසංසො කො විසෙසො කා වඩ්ඪීති;[15] තෙසං සත්තරස ආනිසංසෙ දස්සෙතුං එවමාහ. අප්පෙව නාම එවං[16] සබ්‍රහ්මචාරීනං පියමනාපතාදි[17] ආසවක්ඛයපරියොසානං ආනිසංසං සුත්‍වාපි සීලං පරිපූරෙස්සන්තීති[18] විසකණ්ටකවාණිජො විය; විසකණ්ටකවාණිජො නාම

1. වංසි b s සුමනත්‍ථෙරො m1 p1 s t v w1 w2 e
2. චූළාභයත්‍ථෙරො m1 P1 t v w1 w2 e.
3. උභයත්‍ථාපි b s.
4. යෙව b s.
5. ත්‍වා භුඤ්ජනමත්තකං e.
6. සංවරොව s.
7. ආදිමාහ b l s.
8. අප්පමත්තකෙසු s.
9. සම්මා ආදියිත්‍වා s.
10. කිඤ්චි b.
11. කායිකං a m2 p2 r e b
12. වාචසිකංව b.
13. සමාදාය b.
14. සචෙපි හි s.
15. වුඩ්ඪීති s.
16. එතං b s.
17. තාදිං e s.
18. පරිපූරෙස්සන්ති s.

ගුළවාණිජො වුච්චති; සො කිර ගුළඵාණිතඛණ්ඩසක්කරාදීනි සකටෙ ආදාය පච්චන්තගාමං ගන්ත්වා විසකණ්ටකං ගණ්හථ විසකණ්ටකං ගණ්හථාති උග්ඝොසෙසි; තං සුත්වා ගාමිකා විසං නාම කක්ඛළං යො නං ඛාදති සො මරති කණ්ටකම්පි විජ්ඣිත්වා මාරෙති උභොපෙතෙ කක්ඛළා කො එත්ථ ආනිසංසොති ගෙහද්වාරානි[1] ථකෙසුං; දාරකෙ ච පලාපෙසුං; තං දිස්වා වාණිජො අවොහාරකුසලා ඉමෙ ගාමිකා හන්ද නෙ උපායෙන ගණ්හාපෙමීති අතිමධුරං ගණ්හථ අතිසාදුං ගණ්හථ ගුළං[2] ඵාණිතං සක්කරං සමග්ඝං ලබ්භති කූටමාසකකූටකහාපණාදීහිපි ලබ්භතීති උග්ඝොසෙසි; තං සුත්වා ගාමිකා හට්ඨපහට්ඨා[3] නිග්ගන්ත්වා[4] බහුම්පි මූල දත්වා ගහෙසුං. තත්ථ වාණිජස්ස විසකණ්ටකං ගණ්හථාති උග්ඝොසනං විය භගවතො සම්පන්නසීලා භික්ඛවෙ විහරථ සමාදාය[5] සික්ඛථ සික්ඛාපදෙසූති වචනං; උභොපෙතෙ කක්ඛළා කො එත්ථ ආනිසංසොති ගාමිකානං චින්තනං විය භගවා සම්පන්නසීලා විහරථාති ආහ සීලඤ්ච නාමෙතං කක්ඛළං හස්සඛිඩ්ඩාදිවිපච්චනීකං[6] කො නු ඛො[7] සම්පන්නසීලානං ආනිසංසොති භික්ඛූනං චින්තනං; අථ තස්ස වාණිජස්ස අතිමධුරං ගණ්හථාති ආදිවචනං විය භගවතො පියමනාපතාදිආසවක්ඛයපරියොසාන[8]සත්තරසආනිසංසප්පකාසනත්ථං[9] ආකඞ්ඛෙය්‍යාති[10] ආදිවචනං වෙදිතබ්බං.

තත්ථ **ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙති** යදි ආකඞ්ඛෙය්‍ය යදි ඉච්ඡෙය්‍ය; **පියො චස්සන්ති**[11] පියචක්ඛූහි සම්පස්සිතබ්බො සිනෙහුප්පත්තියා පදට්ඨානභූතො භවෙය්‍යන්ති වුත්තං හොති; **මනාපොති** තෙසං මනවඩ්ඪනකො තෙසං වා මනෙන පත්තබ්බො මෙත්තචිත්තෙන ඵරිතබ්බොති වුත්තං හොති; **ගරූති** තෙසං ගරුට්ඨානියො[12] පාසාණච්ඡත්තසදිසො; **භාවනීයොති**[13] අද්ධායමායස්මා[14] ජානං ජානාති පස්සං පස්සතීති එවං සම්භාවනීයො;[13] **සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරීති**[15] චතුපාරිසුද්ධිසීලෙසුයෙව පරිපූරකාරී[15] අස්ස; අනූනෙන පරිපූරෙනාකාරෙන[16] සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති වුත්තං හොති. **අජ්ඣත්තං චෙතොසමථමනුයුත්තොති** අත්තනො චිත්තසමථෙ යුත්තො; එත්ථ හි අජ්ඣත්තන්ති වා අත්තනොති වා එතං එකට්ඨං[17] බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං; භුම්මත්ථෙ පනෙතං සමථන්ති උපයොගවචනං අනූති ඉමිනා උපසග්ගෙන යොගෙ සිද්ධං; **අනිරාකතජ්ඣානොති** බහි අනීහටජ්ඣානො[18] අවිනාසිතජ්ඣානො වා; නීහරණවිනාසනත්ථං හි ඉදං නිරාකරණං නාම; "ථම්භං නිරංකත්වා, නිවාතවුත්තී"ති ආදීසු චස්ස පයොගො දට්ඨබ්බො. **විපස්සනාය සමන්නාගතොති** සත්තවිධාය අනුපස්සනාය යුත්තො,

1. ගෙහද්වාරානි s.
2. ගුළ s.
3. හට්ඨතුට්ඨා s b හෘෂ්ටා l.
4. ආගන්ත්වා b ගන්ත්වා s.
5. විහරථ-පෙ-සමාදාය e s.
6. කක්ඛළං ඵරුසං b හස්සඛිඩ්ඩාදි s පච්චනීකං b s.
7. කොනු s.
8. පරියොසානං b e.
9. සංසප්පකාසනත්ථං s.
10. ආකඞ්ඛෙය්‍යචෙති b s.
11. ච අස්සන්ති s.
12. ගරුට්ඨානිකො s.
13. භාවනියොති b.
14. අද්ධා අයමායස්මා b.
15. පරිපූරිකාරීති s.
16. පරිපූරිතාකාරෙන b s.
17. එකත්ථං b s.
18. අනීහතජ්ඣානො b s.

සත්තවිධා අනුපස්සනා නාම අනිච්චානුපස්සනා දුක්ඛානුපස්සනා අනත්තානුපස්සනා නිබ්බිදානුපස්සනා විරාගානුපස්සනා නිරොධානුපස්සනා පටිනිස්සග්ගානුපස්සනාති. තා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා. **බ්‍රූහෙතා සුඤ්ඤාගාරානන්ති** වඩ්ඪෙතා සුඤ්ඤාගාරානං; එත්ථ ච සමථවිපස්සනාවසෙන කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා රත්තින්දිවං[1] සුඤ්ඤාගාරං පවිසිත්වා නිසීදමානො භික්ඛු බ්‍රූහෙතා සුඤ්ඤාගාරානන්ති වෙදිතබ්බො; එකභූමකාදි[2] පාසාදෙ කුරුමානොපි පන නෙව සුඤ්ඤාගාරානං බ්‍රූහෙතාති දට්ඨබ්බො.[3] එත්තාවතා ච යථා තණ්හාවිචරිතදෙසනා පඨමං තණ්හාවසෙන ආරද්ධාපි තණ්හාපදට්ඨානත්තා මානදිට්ඨීනං මානදිට්ඨියො ඔසරිත්වා[4] කමෙන පපඤ්චත්තයදෙසනා ජාතා; එවමයං දෙසනා පඨමං අධිසීලසික්ඛාවසෙන ආරද්ධාපි සීලපදට්ඨානත්තා සමථවිපස්සනානං සමථවිපස්සනායො ඔසරිත්වා[4] කමෙන සික්ඛාත්තය[5] දෙසනා ජාතාති වෙදිතබ්බා. එත්ථ[6] හි **සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරීති**[7] එත්තාවතා අධිසීලසික්ඛා වුත්තා; **අජ්ඣත්තං චෙතොසමථමනුයුත්තො අනිරාකතජ්ඣානොති** එත්තාවතා අධිචිත්තසික්ඛා; **විපස්සනාය සමන්නාගතොති** එත්තාවතා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා **බ්‍රූහෙතා සුඤ්ඤාගාරානන්ති** ඉමිනා පන සමථවසෙන සුඤ්ඤාගාරවඩ්ඪනෙ අධිචිත්තසික්ඛා; විපස්සනාවසෙන අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති එවං ද්වෙපි සික්ඛා සඞ්ගහෙත්වා වුත්තා. එත්ථ ච **අජ්ඣත්තං චෙතොසමථමනුයුත්තො අනිරාකතජ්ඣානොති** ඉමෙහි පදෙහි සීලානුරක්ඛිකා එව[8] චිත්තෙකග්ගතා කථිතා; විපස්සනායාති ඉමිනා පදෙන සීලානුරක්ඛිකො[9] සඞ්ඛාරපරිග්ගහො. කථං චිත්තෙකග්ගතා සීලමනුරක්ඛති; යස්ස හි චිත්තෙකග්ගතා නත්ථි සො ව්‍යාධිම්හි[10] උප්පන්නෙ විහඤ්ඤති සො ව්‍යාධිවිහතො වික්ඛිත්තචිත්තො සීලං විනාසෙත්වාපි ව්‍යාධිවූපසමං[11] කත්තා හොති; යස්ස පන චිත්තෙකග්ගතා අත්ථි සො තං ව්‍යාධිදුක්ඛං වික්ඛම්භෙත්වා[12] සමාපත්තිං සමාපජ්ජති සමාපන්නක්ඛණෙ දුක්ඛං දූරාපගතං[13] හොති බලවතරං[14] සුඛමුප්පජ්ජති; එවං චිත්තෙකග්ගතා සීලමනුරක්ඛති.[15] කථං සඞ්ඛාරපරිග්ගහො සීලමනුරක්ඛති; යස්ස හි සඞ්ඛාරපරිග්ගහො නත්ථි තස්ස මම රූපං මම විඤ්ඤාණන්ති අත්තභාවෙ බලවමමත්තං හොති; සො තථාරූපෙසු දුබ්භික්ඛව්‍යාධිභයාදීසු සම්පත්තෙසු සීලං විනාසෙත්වාපි අත්තභාවං පොසෙතා හොති; යස්ස පන සඞ්ඛාරපරිග්ගහො අත්ථි තස්ස අත්තභාවෙ බලවමමත්තං වා සිනෙහො වා න හොති[16] සො[17] තථාරූපෙසු දුබ්භික්ඛව්‍යාධිභයාදීසු සම්පත්තෙසු සචෙපිස්ස අන්තං බහි නික්ඛමති[18] සචෙපි උස්සුස්සති සුස්සති[19] ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකො වා හොති සතධාපි සහස්සධාපි නෙව සීලං විනාසෙත්වා අත්තභාවං

1. රත්තිදිවං
2. භූමිකාදි s.
3. දට්ඨබ්බොති b s.
4. ඔතරිත්වා e.
5. සික්ඛත්තය b.
6. තත්ථ b s.
7. පරිපූරිකාරීති s.
8. රක්ඛා එව s රක්ඛිකා එව b එව-l.
9. රක්ඛිකො b රක්ඛකො s.
10. බ්‍යාධිම්හි b
11. බ්‍යාධි b s වූපසම s.
12. වික්ඛම්භිත්වා b s.
13. දූරපගතං b.
14. බලවතර b.
15. සීලං අනුරක්ඛති s.
16. නත්ථි a m1 m2 P1 P2 [r t v w1.
17. සොපි b s.
18. අන්තානි බහි නික්ඛමන්ති b.
19. විසුස්සති b.

පොසෙතා හොති; එවං සබ්බාරපරියගහො සීලමනුරක්ඛති. **භූමියා සුඤ්ඤාගාරානන්ති** ඉමිනා පන තස්සෙව උභයස්ස බ්‍රෑහනා වඩ්ඪනා සාතච්චකිරියා දස්සිතා. එවං භගවා යස්මා සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො චස්සං–පෙ–[1] භාවනීයො චාති ඉමෙ චත්තාරො ධම්මෙ ආකඞ්ඛන්තෙන තත්‍ථඤ්ඤං කිඤ්චි කාතබ්බං; අඤ්ඤදත්‍ථු[2] සීලාදිගුණසමන්නාගතෙනෙව[3] භවිතබ්බං; ඊදිසො හි සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති මනාපො ගරුභාවනීයො.

වුත්තම්පි හෙතං:–[4]

“සීල[5]දස්සනසම්පන්නං ධම්මට්ඨං සච්චවාදිනං
අත්තනො කම්මකුබ්බානං තං ජනො කුරුතෙ පිය”න්ති.

තස්මා ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො චස්සං–පෙ–භාවනීයො[6] චාති සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරී[7]–පෙ–සුඤ්ඤාගාරානන්ති වත්වා ඉදානි යස්මා පච්චයලාභාදිනං[8] පත්‍ථයන්තෙනාපි ඉදමෙව කරණීයං නාඤ්ඤං[9] කිඤ්චි තස්මා **ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ භික්ඛවෙ භික්ඛු ලාභී අස්ස**න්ති ආදිමාහ. න චෙත්‍ථ භගවා ලාභනිමිත්තං සීලාදි පරිපූරණං කථෙතීති[10] වෙදිතබ්බො; භගවා හි

“ඝාසෙසනං ඡින්නකථො න වාචං පයුත්තං[11] භණෙ”ති

එවං සාවකෙ ඔවදති සො කථං ලාභනිමිත්තං සීලාදිපරිපූරණං කථෙස්සති; පුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන පනෙතං වුත්තං; යෙසං හි එවං අජ්ඣාසයො භවෙය්‍ය සචෙ මයං චතූහි පච්චයෙහි න කිලමෙය්‍යාම සීලානි පරිපූරෙතුං සක්කුණෙය්‍යාමාති; තෙසං අජ්ඣාසයවසෙන භගවා එවමාහ. අපි ච සරසානිසංසො එස සීලස්ස යදිදං චත්තාරො පච්චයා නාම; තථා හි පණ්ඩිතමනුස්සා කොට්ඨාදිසු ඨපිතම්පි[12] නීහරිත්වා පුත්තාදීනම්පි අදත්වා අත්තනාපි අපරිභුඤ්ජිත්වා සීලවන්තානං දෙන්තීති සීලස්ස සරසානිසංසදස්සනත්‍ථමෙපෙතං[13] වුත්තං.

තතියවාරෙ **යෙසාහ**න්ති යෙසං අහං; **තෙසං තෙ කාරා**ති තෙසං දෙවානං වා මනුස්සානං වා තෙ මයි කතා පච්චයදානකාරා; දෙවාපි හි සීලාදිගුණයුත්තානං පච්චයෙ දෙන්ති න කෙවලං මනුස්සායෙව; සක්කො විය ආයස්මතො මහාකස්සපස්ස; **මහප්ඵලා මහානිසංසා**ති උභයමෙතං අත්‍ථතො එකං බ්‍යඤ්ජනමෙව නානං; මහන්තං වා ලොකියසුඛං ඵලන්තීති මහප්ඵලා; මහතො ලොකුත්තරසුඛස්ස පච්චයා හොන්තීති මහානිසංසා; සීලාදිගුණයුත්තස්ස හි කටච්ඡුභික්ඛාපි පඤ්චරතනමත්තාය භූමියා පණ්ණසාලාපි කත්වා දින්නා අනෙකානි කප්පසහස්සානි දුග්ගතිවිනිපාතතො රක්ඛති පරියොසානෙ ච අමතාය

1. චස්සං මනාපො ච ගරු ච b s භාවනියො b.
2. දත්‍ථු s.
3. ගතෙන b s.
4. චෙතං e.
5. සීලං b
6. මනාපො ච ගරු ච භාවනියො b.
7. පරිපූරිකාරී s.
8. ලාභාදිං b ලාභාදීනං l s.
9. න අඤ්ඤං b s.
10. කාරෙතීති w2.
11. සම්පයුත්තං s පයුත්තං b.
12. ඨපිතං b s.
13. දස්සනත්‍ථං තෙතං s චෙතං a m2 p2 r.

ධාතුයා පරිනිබ්බානස්ස[1] පච්චයො හොති; "ඛීරොදනං අහමදාසි"න්ති ආදීනි චෙත්ථ වත්ථූනි සකලමෙව වා පෙතවත්ථු විමානවත්ථු ච සාධකං; තස්මා පච්චයදායකෙහි අත්තනි කතානං කාරානං මහප්ඵලතං ඉච්ඡන්තෙනාපි සීලාදිගුණයුත්තෙනෙව භවිතබ්බන්ති දස්සෙති.

චතුත්ථවාරෙ **ඤාතීති** සස්සුසසුරපක්ඛිකා; **සාලොහිතාති** එකලොහිතබද්ධා පිතිපිතාමහාදයො;[2] **පෙතාති** පෙච්චභාවං ගතා; **කාලකතාති**[3] මතා; **තෙසං තන්ති** තෙසං තං මයි පසන්නචිත්තතං[4] වා පසන්නෙන චිත්තෙන අනුස්සරණං වා;[5] යස්ස හි[6] භික්ඛුනො කාලකතො[3] පිතා වා මාතා වා අම්හාකං ඤාතකො ථෙරො සීලවා කල්‍යාණධම්මොති පසන්නචිත්තො හුත්වා තං භික්ඛුං අනුස්සරති තස්ස සො චිත්තප්පසාදොපි තං අනුස්සරණමත්තම්පි මහප්ඵලං මහානිසංසමෙව හොති; අනෙකානි කප්පසහස්සානි[7] දුග්ගතිතො වාරෙතුං අනෙන ච අමතං පාපෙතුං සමත්ථමෙව හොති; වුත්තං හෙතං භගවතා "යෙ කෙචි[8] භික්ඛවෙ භික්ඛූ සීලසම්පන්නා සමාධිසම්පන්නා පඤ්ඤා, විමුත්ති, විමුත්තිඤාණදස්සනසම්පන්නා දස්සනම්පහං[9] භික්ඛවෙ තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමි සවනං. අනුස්සතිං.[10] අනුපබ්බජ්ජං, උපසඞ්කමනං, පයිරුපාසනම්පහං[11] භික්ඛවෙ තෙසං භික්ඛූනං බහුකාරං වදාමී"ති. තස්මා ඤාතිසාලොහිතානං අත්තනි චිත්තප්පසාදස්ස අනුස්සතියා ච[12] මහප්ඵලතං ඉච්ඡන්තෙනාපි සීලාදිගුණයුත්තෙනෙව භවිතබ්බන්ති දස්සෙති.

පඤ්චමවාරෙ **අරතිරතිසහො අස්සන්ති** අරතියා රතියා ච සහො අභිභවිතා අජ්ඣොත්ථරිතා[13] භවෙය්‍යං; එත්ථ ච **අරතීති** අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු පන්තසෙනාසනෙ ච[14] උක්කණ්ඨා; **රතීති** පඤ්චකාමගුණරති; **න ච මං අරති සහෙය්‍යාති** මඤ්ච[15] අරති නාභිභවෙය්‍ය[16] න මද්දෙය්‍ය න අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය; **උප්පන්නන්ති** ජාතං නිබ්බත්තං; සීලාදිගුණයුත්තො හි අරතිඤ්ච රතිඤ්ච සහති අජ්ඣොත්ථරති මද්දිත්වා තිට්ඨති; තස්මා ඊදිසමත්තානං ඉච්ඡන්තෙනාපි සීලාදිගුණයුත්තෙනෙව[17] භවිතබ්බන්ති දස්සෙති.

ඡට්ඨවාරෙ **භයං**[18] චිත්තුත්‍රාසොපි ආරම්මණම්පි; **භෙරවං** ආරම්මණමෙව; සෙසං පඤ්චමවාරෙ වුත්තනයමෙව. සීලාදිගුණයුත්තො හි භයභෙරවං සහති අජ්ඣොත්ථරිත්වා[19] මද්දිත්වා තිට්ඨති අරියකොටියවාසි[20] මහාදත්තත්ථෙරො විය; ථෙරො කිර මග්ග[21] පටිපන්නො

---

1. පරිනිබ්බාන e s ධාතුයා b.
2. සම්බද්ධා b පිතුපිතාමහාදයො e s බද්ධාපිතාමහාදයො r.
3. කාලංකතාති b.
4. චිත්තංතං b.
5. අනුස්සරණං b.
6. යස්ස p1 t v w1 w2.
7. සතසහස්සානි b
8. යෙතෙ b s.
9. දස්සනම්පාහං b s.
10. අනුස්සති e.
11. පයිරුපාසනම්පාහං b s.
12. ච s.
13. අජ්ඣොත්ථරිතා ච a m2 p1 p2 r w2 e අජ්ඣොත්ථරිතාව m1 t v w1.
14. පන්තසෙනාසනෙසු ච m1 p1 t v w1 w2 b e තෙසු s.
15. මං b.
16. න අභිභවෙය්‍ය b.
17. යුත්තෙන s
18. භයන්ති e s.
19. අජ්ඣොත්ථරති b e s.
20. පාචියකොටියවාසි b අරියකොටියවාසි s. අරියකොට්ටිවාසි e.
21. මග්ගං b.

අඤ්ඤතරං පාසාදිකං අරඤ්ඤං දිස්වා ඉධෙවජ්ජ සමණධම්මං කත්වා ගමිස්සාමීති මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ සඞ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා[1] පල්ලඞ්කං ආභුජිත්වා නිසීදි; රුක්ඛදෙවතාය දාරකා ථෙරස්ස සීලතෙජෙන සකභාවෙන සණ්ඨාතුං[2] අසක්කොන්තා විස්සරමකංසු; දෙවතාපි සකලරුක්ඛං[3] චාලෙසි; ථෙරො අචලොව නිසීදි; සා ධූපායි[4] පජ්ජලි නෙවාසක්ඛි[5] ථෙරං චාලෙතුං; තතො උපාසකවණ්ණෙනාගන්ත්වා වන්දිත්වා අට්ඨාසි; කො එසොති වුත්තා අහම්භන්තෙ එතස්මිං[6] රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතාති අවොච; ත්වං එතෙ විකාරෙ අකාසීති; ආම භන්තෙති; කස්මාති ච වුත්තා ආහ තුම්හාකං[7] භන්තෙ සීලතෙජෙන දාරකා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං[2] අසක්කොන්තා විස්සරමකංසු සාහං තුම්හෙ පලාපෙතුං එවමකාසින්ති; ථෙරො ආහ අථ කස්මා[8] ඉධ භන්තෙ මා වසථ මය්හං අඵාසුන්ති[9] පටිගච්චෙව[10] නාවොචාසි[11] ඉදානි පන මා කිඤ්චි අවච; අරියකොටිය[12]මහාදත්තො අමනුස්සභයෙන ගතොති වදන්තො ලජ්ජාමි; තෙනාහං ඉධෙව වසිස්සං; ත්වං පන[13] අජ්ජෙකදිවසං යත්ථ කත්ථචි වසාහීති. එවං සීලාදිගුණයුත්තො භයභෙරවසහො හොති; තස්මා ඊදිසමත්තානං ඉච්ඡන්තෙනාපි සීලාදිගුණයුත්තෙනෙව භවිතබ්බන්ති දස්සෙති.

සත්තමවාරෙ **ආභිචෙතසිකානන්ති**[14] අභිචෙතොති අභික්කන්තං විසුද්ධචිත්තං[15] වුච්චති අධිචිත්තං වා; අභිචෙතසි ජාතානි ආභිචෙතසිකානි;[16] අභිචෙතොසන්නිස්සිතානි වා ආභිචෙතසිකානි;[17] **දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානන්ති** දිට්ඨධම්මෙ සුඛවිහාරානං; **දිට්ඨධම්මොති** පච්චක්ඛො අත්තභාවො වුච්චති තත්ථ සුඛවිහාරභූතානන්ති අත්ථො; රූපාවචරජ්ඣානානමෙතං අධිවචනං; තානි හි අප්පෙත්වා නිසින්නා ඣායිනො ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ අසඞ්කිලිට්ඨං නෙක්ඛම්මසුඛං වින්දන්ති තස්මා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානීති වුච්චන්ති; **නිකාමලාභීති** නිකාමෙන ලාභී අත්තනො ඉච්ඡාවසෙන ලාභී; ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සමාපජ්ජිතුං සමත්ථොති වුත්තං හොති; **අකිච්ඡලාභීති** සුඛෙනෙව පච්චනීකධම්මෙ වික්ඛම්භෙත්වා[18] සමාපජ්ජිතුං සමත්ථොති වුත්තං හොති; **අකසිරලාභීති** අකසිරානං ලාභී විපුලානං;[19] යථාපරිච්ඡෙදෙයෙව[20] වුට්ඨාතුං සමත්ථොති වුත්තං හොති; එකච්චො හි[21] ලාභීයෙව හොති න පන සක්කොති ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණෙ සමාපජ්ජිතුං; එකච්චො සක්කොති

1. පඤ්ඤපෙත්වා b.
2. සණ්ඨාරෙතුං b.
3. සකලං s සකරුක්ඛං m1 P1 t v w1 w2 e දෙවතාපි රුක්ඛං b.
4. සා දෙවතා b ධූමායි b ධුමායි s.
5. නෙව සක්ඛි b l e.
6. අස්මිං m2 P2 r එකස්මිං P1 t v w2.
7. තුම්හාකංමෙ b තුම්හාකමෙව s.
8. කස්මාති s.
9. අඵාසුති b e s
10. පටිකච්චෙව b s.
11. නාවචාසි b.
12. පාචියකොටිය b.
13. ත්වඤ්ච පන a m2 p2 r.
14. අභිචෙතසිකානන්ති b.
15. විසුද්ධං චිත්තං b.
16. ජාතා අභිචෙතසිකා b.
17. අභිචෙතොසන්නිස්සිතානීතිවා b s අභිචෙතසිකානි b.
18. වික්ඛම්භිත්වා b s.
19. විපුලානං ලාභී b.
20. යථාපරිච්ඡෙදෙනෙව l e.
21. එකච්චො e.

තථා සමාපජ්ජිතුං පාරිපන්ථිකෙ[1] පන කිච්ඡෙන වික්ඛම්භෙති; එකච්චො තථා ච[2] සමාපජ්ජති පාරිපන්ථිකෙ[1] ච අකිච්ඡෙනෙව වික්ඛම්භෙති න සක්කොති නාළිකායන්තං[3] විය යථාපරිච්ඡෙදෙනෙව[4] වුට්ඨාතුං; යො පන ඉමං තිවිධම්පි සම්පදං ඉච්ඡති සොපි[5] සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරීති.

එවමභිඤ්ඤාපාදකෙ[6] ඣානෙ වුත්තෙ න කිඤ්චාපි අභිඤ්ඤානං වාරෙ ආගතො අථ ඛො නං භගවා අග්ගහෙත්වාව[7] යස්මා න කෙවලං අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානානි ච අභිඤ්ඤායොයෙව ච සීලානං ආනිසංසො අපි ච ඛො චත්තාරි අරූපජ්ඣානානිපි[8] තයො ච හෙට්ඨිමා[9] අරියමග්ගා තස්මා තං සබ්බං පරියාදියිත්වා දස්සෙතුං **ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ-පෙ-යෙ තෙ සන්තාති** එවමාදිමාහ. තත්ථ **සන්තාති** අඞ්ගසන්තතාය චෙව ආරම්මණසන්තතාය ච සන්තා;[10] **විමොක්ඛාති** පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තතා[11] ආරම්මණෙ ච අධිමුත්තතා;[12] **අතික්කම්ම රූපෙති** රූපාවචරජ්ඣානෙ අතික්කමිත්වා; යෙ තෙ විමොක්ඛා අතික්කම්ම රූපෙ සන්තාති පදසම්බන්ධො. ඉතරථා හි අතික්කම්ම රූපෙ කිං කරොන්තීති[13] න පඤ්ඤායෙය්‍යුං. **ආරුප්පාති** ආරම්මණතො ච[14] විපාකතො ච රූපවිරහිතා; **කායෙන ඵස්සිත්වාති**[15] නාමකායෙන ඵුසිත්වා පාපුණිත්වා අධිගන්ත්වාති වුත්තං හොති; සෙසං උත්තානමෙව. ඉදං වුත්තං හොති යොපි භික්ඛු ඉමෙ විමොක්ඛෙ ඵුසිත්වා විහරිතුකාමො සොපි සීලෙස්වෙව[16] පරිපූරකාරී අස්සාති.[17]

නවමවාරෙ **තිණ්ණං සංයොජනානන්ති** සක්කායදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාසීලබ්බතපරාමාසසඞ්ඛාතානං තිණ්ණං බන්ධනානං; තානි හි[18] සංයොජෙන්ති ඛන්ධගතිභවාදීහි ඛන්ධගතිභවාදයො කම්මං වා ඵලෙන[19] තස්මා සංයොජනානීති වුච්චන්ති බන්ධනානීති අත්ථො; **පරික්ඛයාති** පරික්ඛයෙන; **සොතාපන්නොති** සොතං ආපන්නො; සොතොති ච[20] මග්ගස්සෙතං අධිවචනං; **සොතාපන්නොති** තඞ්ඛණෙ පුග්ගලස්ස; යථාහ "සොතො[21] සොතොති හිදං සාරිපුත්ත වුච්චති කතමො නු ඛො සාරිපුත්ත සොතොති; අයමෙව හි භන්තෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො සෙය්‍යථිදං සම්මාදිට්ඨි[22]-පෙ-සම්මාසමාධි; සොතාපන්නො[23] සොතාපන්නොති හිදං සාරිපුත්ත වුච්චති කතමො නු ඛො සාරිපුත්ත සොතාපන්නොති; යො හි භන්තෙ ඉමිනා අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො අයං වුච්චති සොතාපන්නො සො'යමායස්මා[24] එවං

1. පාරිබන්ධිකෙ b.
2. තථා b.
3. නාළියන්තං m1 P1
4. යෙව ච b s. [t v wl w2.
5. සො s
6. එවං අභිඤ්ඤා b s.
7. අග්ගහෙත්වාව b.
8. අරූපජ්ඣානානි s ආරුප්පජ්ඣානානිපි b.
9. හෙට්ඨා b s.
10. සන්තතාය ච b.
11. විමුත්තත්තා b s විමුත්තතාය l.
12. අධිමුත්තත්තා b l s.
13. කරොන්තීති b s.
14. චෙව s.
15. ඵුසිත්වාති b s ඵුස්සිත්වාති m1 m2 P1 t v w2.
16. සීලෙස්වෙවස්ස b.
17 පරිපූරකාරීති b
18 තානි m1 P1 t v w1 c.
19. වා කම්මඵලෙන s කම්ම ඵලෙන සංයොජෙන්ති යස්මා b.
20. සොතොති ච s.
21. යථාහ b.
22. දිට්ඨිසම්මාසඞ්කප්පා s.
23. සමාධීති b
24. සො [යං ආයස්මා b.

නාමො එවං ගොත්තො"ති. ඉධ පන මග්ගෙන ඵලස්ස නාමං දින්නං තස්මා ඵලට්ඨො සොතාපන්නොති වෙදිතබ්බො. **අවිනිපාතධම්මොති** විනිපාතෙතීති විනිපාතො; නාස්ස[1] විනිපාතො ධම්මොති අවිනිපාතධම්මො; න අත්තානං අපායෙසු[2] විනිපාතනසභාවොති[3] වුත්තං හොති; කස්මා: යෙ ධම්මා අපායගමනියා[4] තෙසං පහීනත්තා. සම්බොධි පරං අයනං පරා[5]ගති අස්සාති **සම්බොධිපරායණො** උපරි මග්ගත්තයං අවස්සං සම්පාපකොති අත්ථො; කස්මා: පටිලද්ධපඨමමග්ගත්තා; **සීලෙස්වෙවාති** ඊදිසො හොතු කාමොපි සීලෙස්වෙව පරිපූරකාරීති.

දසමවාරෙ පඨමමග්ගෙන පරික්ඛීණානිපි තීණි සංයොජනානි සකදාගාමිමග්ගස්ස වණ්ණභණනත්ථං වුත්තානි; **රාගදොසමොහානං තනුත්තාති** එතෙසං තනුභාවෙන තනුත්තකරණෙනාති[6] වුත්තං හොති; තත්ථ ද්වීහි කාරණෙහි තනුත්තං වෙදිතබ්බං අධිච්චුප්පත්තියා ච පරියුට්ඨානමන්දතාය ච; සකදාගාමිස්ස හි වට්ටානුසාරිමහාජනස්සෙව කිලෙසා අභිණ්හං න උප්පජ්ජන්ති කදාචි කදාචි[7] උප්පජ්ජන්ති පවිරලාකාරා[8] හුත්වා විරලවාපිතෙ ඛෙත්තෙ අඞ්කුරා විය; උප්පජ්ජමානාපි ච වට්ටානුසාරිමහාජනස්සෙව[9] මද්දන්තා ඵරන්තා ඡාදෙන්තා අන්ධකාරං කරොන්තා න උප්පජ්ජන්ති මන්දමන්දා උප්පජ්ජන්ති තනුකාකාරා[10] හුත්වා අබ්භපටලමිව මක්ඛිකාපත්තමිව ච;[11] තත්ථ කෙචි ථෙරා භණන්ති සකදාගාමිස්ස කිලෙසා කිඤ්චාපි චිරෙන උප්පජ්ජන්ති බහලාව උප්පජ්ජන්ති තථා හිස්ස පුත්තා ච ධීතරො ච දිස්සන්තීති; එතං පන අප්පමාණං පුත්තධීතරො හි අඞ්ගපච්චඞ්ගපරාමසනමත්තෙනාපි හොන්තීති. ද්වීහියෙව කාරණෙහිස්ස කිලෙසානං තනුත්තං වෙදිතබ්බං අධිච්චුප්පත්තියා ච පරියුට්ඨානමන්දතාය චාති. **සකදාගාමීති** සකිං ආගමනධම්මො; **සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගන්ත්වාති** එකවාරංයෙව ඉමං මනුස්සලොකං පටිසන්ධිවසෙන ආගන්ත්වා; යොපි හි ඉධ සකදාගාමිමග්ගං භාවෙත්වා ඉධෙව පරිනිබ්බාති සොපි ඉධ න ගහිතො; යොපි[12] ඉධ මග්ගං භාවෙත්වා දෙවෙසු උප්පජ්ජිත්වා[13] තත්ථෙව පරිනිබ්බාති; යොපි දෙවලොකෙ මග්ගං භාවෙත්වා තත්ථෙව පරිනිබ්බාති; යොපි දෙවලොකෙ මග්ගං භාවෙත්වා ඉධ මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බාති;[14] යො පන ඉධ මග්ගං භාවෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තො තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා පුන ඉධෙව උප්පජ්ජිත්වා[15] පරිනිබ්බාති අයමිධ ගහිතොති වෙදිතබ්බො. **දුක්ඛස්සන්තං කරෙය්‍යන්ති** වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං පරිච්ඡෙදං[16] කරෙය්‍යං; **සීලෙස්වෙවාති** ඊදිසො හොතුකාමොපි සීලෙස්වෙව පරිපූරකාරීති.

---

1. නාස්ස s.
2. අපායෙ b.
3. විනිපාතසභාවොති b.
4. විනිපාතගමනියා m1 p1 t v w1 w2 නීයා e· අපායගමනීයා s.
5. අයනං b.
6. තනුකරණෙනාති s.
7. කදාචි කරහචි b.
8. ච විරලාකාරා s විරලාකාරා b විරලාකාරං e.
9. සාරිනොමහාජනස්සෙව s.
10. මන්දමන්දතනුකාකාරා b උප්පජ්ජන්තිතනුකාරා s.
11. පත්තං වියච s.
12. යො පන b.
13. උප්පජ්ජිත්වා e s.
14. යොපි දෙවලොකෙ මග්ගං භාවෙත්වා ඉධෙව මනුස්සලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පරිනිබ්බාති b s.
15. උප්පජ්ජිත්වා b e s.
16. වට්ටදුක්ඛස්ස පරිච්ඡෙදං m1 t v w1 w2 b e s.

එකාදසමවාරෙ **පඤ්චන්නන්ති** ගණනපරිච්ඡෙදො; **ඔරම්භාගියානන්ති** ඔරං වුච්චති හෙට්ඨා හෙට්ඨාභාගියානන්ති අත්ථො; කාමාවචර **දෙවලොකෙ**[1] උපපත්තිපච්චයානන්ති[2] අධිප්පායො; **සංයොජනානන්ති** බන්ධනානං; **තානී** කාමරාගබ්‍යාපාදසංයොජනෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ වුත්ත සංයොජනානෙව[3] වෙදිතබ්බානීති; යස්ස හි තානි[4] අප්පහීනානි සො කිඤ්චාපි භවග්ගෙ උපපන්නො[5] හොති අථ ඛො ආයුපරික්ඛයා කාමාවචරෙ **නිබ්බත්ත**තියෙව ගිලිතබළිසමච්ඡොපමො ගයං[6] පුග්ගලො දීඝසුත්තකෙන පාදෙ බද්ධවිහඞ්ගූපමො චාති[7] වෙදිතබ්බො. පුබ්බෙ වුත්තානම්පි චෙත්ථ වචනං වණ්ණභණනත්ථමෙවාති වෙදිතබ්බං. **ඔපපාතිකොති** සෙසයොනිපටික්ඛෙපවචනමෙතං; **තත්ථ පරිනිබ්බායීති** තත්ථෙව බ්‍රහ්මලොකෙ පරිනිබ්බායී; **අනාවත්තිධම්මො තස්මා ලොකාති** තතො බ්‍රහ්මලොකා පටිසන්ධිවසෙන පුන අනාවත්තිසභාවො; **සීලෙස්වෙවාති** ඊදිසො හොතුකාමොපි සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරීති.[8]

එවං අනාගාමිමග්ගෙ වුත්තෙන කිඤ්චාපි චතුත්ථමග්ගස්ස වාරො ආගතො අථ ඛො තං භගවා අග්ගහෙත්වාව[9] යස්මා න කෙවලං[10] ආසවක්ඛයාභිඤ්ඤා එව සීලානං ආනිසංසො අපි ච ඛො ලොකියපඤ්චාභිඤ්ඤායොපි[11] තස්මා තාපි දස්සෙතුං[12] යස්මා ච ආසවක්ඛයෙ කථිතෙ දෙසනා නිට්ඨිතා හොති එවඤ්ච සති ඉමෙසං ගුණානං අකථිතත්තා අයං කථා මුණ්ඩාභිඤ්ඤා කථා නාම භවෙය්‍ය තස්මා[13] අභිඤ්ඤාපාරිපූරිං කත්වා දෙසෙතුම්පි[14] යස්මා ච අනාගාමිමග්ගෙ ඨිතස්ස සුඛෙන ඉද්ධිවිකුබ්බනා[15] ඉජ්ඣති සමාධිපරිපන්ථානං[16] කාමරාගබ්‍යාපාදානං සමූහතත්තා අනාගාමී හි[17] සීලෙසු ච සමාධිම්හි ච පරිපූරකාරී[8] තස්මා වුත්තට්ඨානෙයෙව ලොකියාභිඤ්ඤායො දෙසෙතුම්පි[12] **ආකඞ්ඛෙය්‍ය චෙ -පෙ- අනෙකවිහිතන්ති** එවමාදිමාහාති අයමනුසන්ධි.[18] තත්ථ **අනෙකවිහිතං ඉද්ධිවිධන්ති** ආදිනා නයෙන ආගතානං පඤ්චන්නම්පි ලොකියාභිඤ්ඤානං පාළිවණ්ණනා[19] සද්ධිං භාවනානයෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා.

ඡට්ඨාභිඤ්ඤාය **ආසවානං ඛයාති** අරහත්තමග්ගෙන සබ්බකිලෙසානං ඛයා; **අනාසවන්ති** ආසවවිරහිතං; **චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තින්ති** එත්ථ චෙතොවචනෙන අරහත්තඵලසම්පයුත්තො සමාධි පඤ්ඤාවචනෙන තංසම්පයුත්තා පඤ්ඤා ච[20] වුත්තා; තත්ථ ච සමාධි රාගතො විමුත්තත්තා චෙතොවිමුත්ති පඤ්ඤා අවිජ්ජාය විමුත්තත්තා

---

1. කාමාවචරලොකෙ b s.
2. උපපත්ති b e s.
3. වුත්තසංයොජනානෙව a m3 p2 r.
4. එතානි b s.
5. උපපන්නො b e s.
6. මච්ඡූපමො චායං s.
7. බද්ධ b s විහඞ්ගූපමො චාති a p2 r w2.
8. පරිපූරිකාරී s.
9. අග්ගහෙත්වාව b
10. කෙවලා b.
11. අපිච ලොකිය e ලොකියාභිඤ්ඤායොපි a p2 r.
12. දස්සෙතුම්පි b.
13. තස්මා ච b s.
14. දස්සෙතුම්පි s b.
15. විකුප්පනා b.
16. පරිබන්ධානං b.
17. අනාගාමී | මී s මීහි b
18. අයස්ස අනුසන්ධි s.
19. ලොකියාභිඤ්ඤානං b s පාලිවණ්ණනා s.
20. ච b.

පඤ්ඤාවිමුත්තීති වෙදිතබ්බා. වුත්තඤ්චෙතං භගවතා "යො හිස්ස භික්ඛවෙ සමාධි තදස්ස සමාධින්ද්‍රියං යා හිස්ස භික්ඛවෙ පඤ්ඤා තදස්ස පඤ්ඤින්ද්‍රියං ඉති ඛො භික්ඛවෙ රාගවිරාගා චෙතොවිමුත්ති අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තී"ති. අපි චෙත්ථ සමථඵලං චෙතොවිමුත්ති විපස්සනාඵලං පඤ්ඤාවිමුත්තීති වෙදිතබ්බා. **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**ති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ; **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා**ති අත්තනායෙව[1] පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා; අපරප්පච්චයෙන[2] ඤත්වාති අත්ථො; **උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය**න්ති පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා විහරෙය්‍යං; **සීලෙස්වෙවා**ති එවං සබ්බාසවෙ නිද්ධුනිත්වා[3] චෙතොවිමුත්තිං පඤ්ඤාවිමුත්තිං අධිගන්තුකාමොපි[4] සීලෙස්වෙවස්ස පරිපූරකාරීති.[5]

එවං භගවා සීලානිසංසකථං[6] යාව අරහත්තා කථෙත්වා ඉදානි සබ්බම්පි තං සීලානිසංසං සම්පිණ්ඩෙත්වා[7] දස්සෙන්තො නිගමනං ආහ **සම්පන්නසීලා භික්ඛවෙ**-පෙ-**ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්ත**න්ති. තස්සායං සඞ්ඛෙපත්ථො: සම්පන්නසීලා භික්ඛවෙ විහරථ-පෙ-සික්ඛාපදෙසූති[8] **ඉති යන්තං වුත්තං** යං තං මයා[9] පුබ්බෙ එවං වුත්තං එතං[10] සබ්බම්පි සම්පන්නසීලො භික්ඛු සබ්‍රහ්මචාරීනං පියො හොති මනාපො[11] ගරුභාවනීයො පච්චයානං ලාභී පච්චයදායකානං මහප්ඵලකරො පුබ්බඤාතීනං අනුස්සරණචෙතනාය ඵලමහත්තකරො අරතිරතිසහො භයභෙරවසහො රූපාවචරජ්ඣානානං[12] අරූපාවචරජ්ඣානානඤ්ච ලාභී හෙට්ඨිමානි තීණි සාමඤ්ඤඵලානි[13] පඤ්චලොකිකාභිඤ්ඤා ආසවක්ඛයඤාණන්ති ඉමෙ ච ගුණෙ සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්තා[14] හොති ඉදං[15] පටිච්ච ඉදං සන්ධාය වුත්තන්ති.

ආකඞ්ඛෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 1. 7.

එවම්මෙ සුතන්ති වත්ථසුත්තං; තත්ථ **සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ වත්ථ**න්ති භික්ඛවෙ යථා වත්ථං;[16] උපමාවචනමෙතං;[17] උපමං කරොන්තො ච භගවා කත්ථචි උපමං පඨමංයෙව[18] දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙති; කත්ථචි පඨමං අත්ථං දස්සෙත්වා පච්ඡා උපමං; කත්ථචි උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙති; කත්ථචි අත්ථෙන උපමං; තථා හෙස "සෙය්‍යථාපස්සු[19] භික්ඛවෙ වෙ අගාරා සද්වාරා[20] තත්ථ චක්ඛුමා

---

1. අත්තනොයෙව b.
2. අපරපච්චයෙන b e.
3. නිට්ඨංගමෙත්වාව s නිරංකත්වා b නිද්ධුනිත්වා e.
4. කාමො l e.
5. පරිපූරිකාරීති s.
6. කථා l.
7. සම්පිණ්ඩිත්වා b s.
8. සමාදායසික්ඛථසික්ඛාපදෙසූති b.
9. ඉතියන්තං මයා b ඉති යන්තංවුත්තන්තියංතංමයා s.
10. ඉදං b.
11. නොපිගරු l e.
12. ච e
13. ඵලානිපි a p2 r.
14. සච්ඡකතා l කත්වා s
15. එතං b. [කත්තා b.
16. භික්ඛවෙවත්ථන්ති b යථාවත්ථන්ති s.
17. මෙවෙතං b.
18. පඨමංයෙව උපමං b.
19. සෙය්‍යථාපි s සෙය්‍යථාපිඅස්සු b.
20. අගාරසන්තචාරා b.

පුරිසො මජ්ඣෙ ඨිතො පස්සෙය්‍යා"ති සකලම්පි දෙවදූතසුත්තං උපමං පඨමං දස්සෙත්වා[1] පච්ඡා අත්ථං දස්සෙන්තො ආහ; "තිරොකුඩ්ඩං[2] තිරොපාකාරං තිරොපබ්බතං අසජ්ජමානො ගච්ඡති-සෙය්‍යථාපි ආකාසෙ"ති ආදිනා පන නයෙන සකලම්පි ඉද්ධිවිධං අත්ථං පඨමං දස්සෙත්වා පච්ඡා උපමං දස්සෙන්තො ආහ; "සෙය්‍යථාපි බ්‍රාහ්මණ පුරිසො සාරත්ථිකො සාර[3]ගවෙසී"ති ආදිනාච[4] නයෙන සකලම්පි චූළසාරොපමසුත්තං[5] උපමාය අත්ථං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ; "ඉධ පන භික්ඛවෙ එකච්චෙ කුලපුත්තා ධම්මං පරියාපුණන්ති සුත්තං -පෙ- සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ පුරිසො අලගද්දත්ථිකො"ති ආදිනා පන[6] නයෙන සකලම්පි අලගද්දසුත්තං මහාසාරොපමසුත්තන්ති[7] එවමාදීනි සුත්තානි අත්ථෙන උපමං පරිවාරෙත්වා දස්සෙන්තො ආහ; ස්වායං ඉධ පඨමං[8] උපමං දස්සෙත්වා පච්ඡා අත්ථං දස්සෙති; කස්මා පනෙවං භගවා දස්සෙතීති: පුග්ගලජ්ඣාසයෙන වා දෙසනාවිලාසෙන වා. යෙ හි පුග්ගලා පඨමං[9] උපමං දස්සෙත්වා වුච්චමානං අත්ථං සුඛෙන පටිවිජ්ඣන්ති තෙසං පඨමං උපමං දස්සෙති; එස නයො සබ්බත්ථ. යස්සා ච ධම්මධාතුයා සුප්පටිවිද්ධත්තා[10] දෙසනාවිලාසප්පත්තො[11] හොති සත්ථා සුප්පටිවිද්ධා[10] තස්මා එස දෙසනා විලාසප්පත්තො[11] ධම්මිස්සරො ධම්මරාජා සො යථා[12] යථා ඉච්ඡති තථා[13] තථා ධම්මං දෙසෙතීති එවං ඉමිනා පුග්ගලජ්ඣාසයෙන වා දෙසනාවිලාසෙන වා එවං දස්සෙතීති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ **වත්ථන්ති** පකතිපරිසුද්ධවත්ථං;[14] **සඞ්කිලිට්ඨං මලග්ගහිතන්ති**[15] ආගන්තුකෙන පංසුරජාදිනා සඞ්කිලෙසෙන සඞ්කිලිට්ඨං සෙදජල්ලිකාදිනා ච මලෙන ගහිතත්තා මලග්ගහිතං;[15] **රඞ්ගජාතෙති** එත්ථ රඞ්ගමෙව රඞ්ගජාතං; **උපසංහරෙය්‍යාති** උපනාමෙය්‍ය; **යදි නීලකායාති**[16] නීලකත්ථායවාති[17] වුත්තං හොති; එවං සබ්බත්ථ. රජකො හි නීලකත්ථාය උපසංහරන්තො කංසනීලපලාසනීලාදිකෙ නීලරඞ්ගෙ උපසංහරති; පීතකත්ථාය උපසංහරන්තො කණිකාරපුප්ඵ සදිසෙ[18] පීතක[19]රඞ්ගෙ; ලොහිතකත්ථාය උපසංහරන්තො බන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසෙ ලොහිතකරඞ්ගෙ; මඤ්ජෙට්ඨකත්ථාය[20] උපසංහරන්තො කණවීරපුප්ඵසදිසෙ[21] මන්දරත්තරඞ්ගෙ; තෙන වුත්තං **යදි නීලකාය යදි පීතකාය යදි ලොහිතකාය යදි මඤ්ජෙට්ඨකායාති.**[22] **දුරත්තවණ්ණමෙවස්සාති** දුරඤ්ජිත[23] වණ්ණමෙව අස්ස; අපරිසුද්ධ

1. උපමං දස්සෙත්වා a r.
2. තිරොකුට්ටං b.
3. සාරං b.
4. ආදිනා r s ආදිනා ච b.
5. චූළසාරූපමසුත්තං b.
6. ආදිනා a p2 r b.
7. මහාසාරූපම b.
8. ස්වායං ඉධ පඨමං b.
9. පුග්ගලා s.
10. සුපටි s.
11. විලාසංපත්තො b.
12. සො e.
13. ඉච්ඡති e.
14. පරිසුද්ධං වත්ථං b.
15. මලග්ගහිතන්ති b s
16. නීලකායවා b.
17. වාති s.
18. කණ්ණිකාර s.
19. පීත b.
20. මඤ්ජට්ඨ කත්ථාය a P2 r s. මඤ්ජට්ඨකත්ථාය b.
21. කනවීර b.
22. යදිනීලකාය-පෙ-යදි b s. මඤ්ජට්ඨකායාති b මඤ්ජෙට්ඨිකායාති s.
23. දුවණ්ණරඤ්ජිත b s.

වණ්ණමෙවස්සාති නීලවණ්ණො'පිස්ස පරිසුද්ධො න භවෙය්‍ය සෙසවණ්ණො'පි; තාදිසං හි වත්ථං නීලකුම්භියා පක්ඛිත්තම්පි සුනීලං න හොති; සෙසකුම්භීසු පක්ඛිත්තම්පි සුපීතකාදිවණ්ණං[1] න හොති; මිලාතනීලකුරණ්ඩකකණ්ණිකාරබන්ධුජීවකකණවීර[2] පුප්ඵවණ්ණමෙව හොති; **තං කිස්ස හෙතූති** තං වත්ථං කිස්ස හෙතු කිං කාරණා ඊදිසං හොති තස්මිං වා වත්ථෙ තං[3] රඞ්ගජාතං කිස්ස හෙතු ඊදිසං දුරත්තවණ්ණං අපරිසුද්ධවණ්ණං හොතීති; යස්මා පන[4] වත්ථස්ස සඞ්කිලිට්ඨභාවොයෙවෙත්ථ කාරණං නාඤ්ඤං[5] කිඤ්චි; තස්මා **අපරිසුද්ධත්තා භික්ඛවෙ වත්ථස්සාති** ආහ; **එවමෙවාති**[6] උපමාසම්පටිපාදනං; **චිත්තෙ සඞ්කිලිට්ඨෙති** චිත්තම්හි සඞ්කිලිට්ඨම්හි; කස්මා පන භගවා සඞ්කිලිට්ඨවත්ථෙන ඔපම්මං අකාසීති චෙ: වායාමසාඵල්‍ය[7]දස්සනත්ථං; යථා[8] ආගන්තුකෙහි[9] මලෙහි සඞ්කිලිට්ඨං වත්ථං පකතියා පණ්ඩරත්තා පුන ධොවියමානං[10] පණ්ඩරං හොති; න තත්ථ ජාතිකාළකෙ විය එළකලොමෙ වායාමො නිප්ඵලො හොති; එවං චිත්තම්පි ආගන්තුකෙහි කිලෙසෙහි සඞ්කිලිට්ඨං පකතියා පන තං සකලෙපි[11] පටිසන්ධිභවඞ්ගවාරෙ පණ්ඩරමෙව; යථාහ: "පභස්සරමිදං භික්ඛවෙ චිත්තං තඤ්ච ඛො ආගන්තුකෙහි උපක්කිලෙසෙහි උපක්කිලිට්ඨ"න්ති. තං විසොධියමානං[12] සක්කා පභස්සරං[13] කාතුං න තත්ථ වායාමො නිප්ඵලොති එවං වායාමසාඵල්‍ය[7]දස්සනත්ථං සඞ්කිලිට්ඨවත්ථෙන ඔපම්මමකාසීති[14] වෙදිතබ්බො. **දුග්ගති පාටිකඞ්ඛාති** ඊදිසෙ චිත්තෙ දුග්ගති පාටිකඞ්ඛිතබ්බා; දුග්ගතිමෙව එස[15] පාපුණිස්සති නාඤ්ඤදාති[16] එවං දුග්ගති ඉච්ඡිතබ්බා අවස්සභාවිනීති[17] වුත්තං හොති; සා චායං දුග්ගති නාම පටිපත්තිදුග්ගති ගතිදුග්ගතීති දුවිධා හොති: පටිපත්තිදුග්ගතිපි[18] අගාරිය[19] පටිපත්තිදුග්ගති අනගාරිය[20] පටිපත්තිදුග්ගතීති දුවිධා හොති; අගාරිකො[21] හි සඞ්කිලිට්ඨචිත්තො පාණම්පි හනති[22] අදින්නම්පි ආදියති සකලෙපි දස අකුසලකම්මපථෙ පූරෙති අයමස්ස අගාරියපටිපත්තිදුග්ගති[19] සො තතො චුතො කායස්ස භෙදා නිරයම්පි ගච්ඡති තිරච්ඡානයොනිම්පි පෙත්තිවිසයම්පි;[23] අයමස්ස ගතිදුග්ගති. අනගාරියොපි[24] ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිතො සඞ්කිලිට්ඨචිත්තො දූතෙය්‍යපහිණගමනං ගච්ඡති[25] වෙජ්ජකම්මං කරෙති සඞ්ඝභෙදාය චෙතියභෙදාය පරක්කමති වෙළුදානාදීහි ජීවිකං කප්පෙති සකලම්පි අනාචාරං අගොචරඤ්ච පරිපූරෙති; අයමස්ස අනගාරියපටිපත්තිදුග්ගති.[20] සො තතො චුතො

1. පීතකාදිවණ්ණං b.
2. කුරණ්ඩ b කණ්ණි s කණවීර b කණ්ණවීරකාර l.
3. වත්ථෙ b s.
4. පනස්ස b.
5. න අඤ්ඤං b s.
6. එවමෙව ඛොති b.
7. වායාමමහප්ඵල b.
8. යථාහි b s.
9. ආගන්තුක l.
10 ධොවියමානං b.
11. සකලම්පි l e
12. විසොධියමානං b.
13. පභස්සරතරං b s.
14. ඔපම්මං අකාසීති b e.
15. දුග්ගතිමෙව l e.
16. න අඤ්ඤදාති b s.
17. අවස්සං b s භාවිනි b භාවිනීති s.
18. දුග්ගති l.
19. ආගාරිය s.
20. අනාගාරිය b s.
21. ආගාරිකො s.
22. හනති b s,
23. පිත්තිවිසය_පි a b m1 P2 r s v w2
24. අනාගාරියොපි b e s.
25. ඉච්ඡති l.

කායස්ස භෙදා නිරයම්පි ගච්ඡති තිරච්ඡානයොනිම්පි පෙත්තිවිසයම්පි ගච්ඡති සමණයක්ඛො නාම හොති සමණපෙතො ආදිත්තෙහි සඞ්ඝාටි ආදීහි සම්පජ්ජලිතකායො අට්ටස්සරං කරොන්තො විචරති; අයමස්ස ගතිදුග්ගති.

සෙය්‍යථාපීති සුක්කපක්ඛො[1] දස්සෙතුමාරද්ධො; තස්සත්ථො කණ්හපක්ඛෙ වුත්තපච්චනීකතො[2] වෙදිතබ්බො. එත්ථාපි ච සුගති නාම පටිපත්තිසුගති ගතිසුගතීති දුවිධා හොති; පටිපත්තිසුගතිපි අගාරිය[3] පටිපත්තිසුගති අනගාරියපටිපත්තිසුගතීති[4] දුවිධා හොති; අගාරියො[3] හි පරිසුද්ධචිත්තො පාණාතිපාතාපි විරමති අදින්නාදානාපි. සකලෙපි දස කුසලකම්මපථෙ පරිපූරෙති අයමස්ස අගාරියපටිපත්ති සුගති;[4] සො තත්ථ ඨිතො කායස්ස භෙදා මනුස්සමහත්තම්පි[5] දෙව මහත්තම්පි[5] උපපජ්ජති;[6] අයමස්ස ගතිසුගති. අනගාරියො වා[7] ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා පරිසුද්ධචිත්තො චතුපාරිසුද්ධිසීලං[8] සොධෙති තෙරස ධුතඞ්ගානි සමාදියති අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු අත්තනො අනු කූලකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා පන්තසෙනාසනං පටිසෙවමානො කසිණ පරිකම්මං කත්වා ඣානසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සොතාපත්තිමග්ගං භාවෙති.[9] අනාගාමිමග්ගං භාවෙති; අයමස්ස අනගාරියපටිපත්තිසුගති, සො තත්ථ ඨිතො කායස්ස භෙදා මනුස්සලොකෙ වා තීසු මහාකුලෙසු ඡසු වා[10] කාමාවචරදෙවෙසු දසසු වා බ්‍රහ්මභවනෙසු පඤ්චසු වා සුද්ධාවාසෙසු චතූසු වා ආරුප්පෙසු උපපජ්ජති;[6] අයමස්ස ගතිසුගතීති. එවං සඞ්කිලිට්ඨචිත්තෙන දුග්ගති පාටිකඞ්ඛා අසඞ්කිලිට්ඨෙ ච සුගතීති වත්වා ඉදානි යෙහි උපක්කිලෙසෙහි චිත්තං සඞ්කිලිට්ඨං හොති තෙ දස්සෙන්තො **කතමෙ ච භික්ඛවෙ චිත්තස්ස උපක්කිලෙසා අභිජ්ඣා විසමලොභොති** ආදිමාහ.

තත්ථ සකභණ්ඩෙ ඡන්දරාගො අභිජ්ඣා; පරභණ්ඩෙ විසමලොභො; අථවා සකභණ්ඩෙ වා පරභණ්ඩෙ වා හොතු යුත්තපත්තට්ඨානෙ ඡන්ද රාගො අභිජ්ඣා; අයුත්තාපත්තට්ඨානෙ[11] විසමලොභො; ථෙරො පනාහ කිස්ස විනිබ්භොගං කරෙථ යුත්තෙ වා අයුත්තෙ වා[12] හොතු. "රාගො විසමං දොසො විසමං මොහො විසම"න්ති[13] වචනතො න කොචි ලොභො අවිසමො නාම තස්මා ලොභොයෙවෙස[14] අභිජ්ඣා යනට්ඨෙන අභිජ්ඣා විසමට්ඨෙන විසමං එකට්ඨමෙතං[15] බ්‍යඤ්ජන මෙව නානන්ති. සො පනෙස අභිජ්ඣාවිසමලොභො උප්පජ්ජිත්වා චිත්තං දූසෙති ඔභාසිතුං න දෙති තස්මා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති වුච්චති; යථා චෙස එවං නවවිධආඝාත[16]වත්ථුසම්භවො බ්‍යාපාදො;

1. සුක්කපක්ඛං b s.
2. වුත්තපච්චනීකතොව b s.
3. අගාරිය s.
4. අනාගාරිය b s.
5. මහග්ගතත්තම්පි s මහත්තතම්පි b.
6. උපපජ්ජති e s.
7. අනගාරියොපි b අනාගාරියොපි s.
8. චතුපාරිසුද්ධි s.
9. -පෙ- b s.
10. ජසු l.
11. අයුත්තඅපත්තට්ඨානෙ b අයුත්තපත්තට්ඨානෙ s.
12. යුත්තෙවාඅයුත්තෙවා l.
13. විසමන්ති ච l.
14. ලොභොයෙව b.
15. එකත්ථමෙතං b e s.
16. නවවිධාඝාත e නවවිධආඝාට s.

දසවිධආඝාත[1]වත්ථුසම්භවො **කොධො**; පුනප්පුනං චිත්තපරියො නද්ධනො[2] **උපනාහො**; අගාරියස්ස වා[3] අනගාරියස්ස වා සුකතකරණ විනාසනො **මක්ඛො**; අගාරියොපි හි කෙනචි අනුකම්පකෙන දලිද්දො සමානො උච්චෙ ඨානෙ ඨපිතො අපරෙන සමයෙන කිං තයා මය්හං කතන්ති තස්ස සුකතකරණං විනාසෙති; අනගාරියොපි සාමණෙර කාලතොපභුති[4] ආචරියෙන වා උපජ්ඣායෙන වා චතූහි පච්චයෙහි උද්දෙසපරිපුච්ඡාහි ච අනුග්ගහෙත්වා ධම්මකථානය[5]පකරණකොසල්ලා දීනි සික්ඛාපිතො අපරෙන සමයෙන රාජරාජමහාමත්තාදීහි සක්කතො ගරුකතො ආචරියුපජ්ඣායෙසු[6] අචිත්තීකතො චරමානො අයං අම්හෙහි දහරකාලෙ එවං අනුග්ගහිතො සංවඩ්ඪිතො ච අථ ච[7] පනිදානි නිස්නෙහො[8] ජාතොති වුච්චමානො කිං මය්හං තුම්හෙහි කතන්ති තෙසං සුකතකරණං විනාසෙති තස්සෙසො සුකතකරණවිනාසනො මක්ඛො උප්පජ්ජිත්වා චිත්තං දූසෙති ඔභාසිතුං න දෙති තස්මා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති වුච්චති; යථා චායං එවං බහුස්සුතෙපි පුග්ගලෙ අජ්ඣොත්ථරිත්වා ඊදිසස්ස ච[9] බහුස්සුතස්ස අනියතා ගති තව වා මම වා කො විසෙසොති ආදිනා නයෙන උප්පජ්ජමානො යුගග්ගාහො[10] **පළාසො**;[11] පරෙසං සක්කාරාදීනි ඛීයමානා[12] **ඉස්සා**; අත්තනො සම්පත්තියා පරෙහි සාධාරණභාවං අසහමානං[13] **මච්ඡරියං**; වඤ්චනි කා[14]චරියභූතා **මායා**; කෙරාටිකභාවෙන උප්පජ්ජමානං **සාඨෙය්‍යං**; කෙරාටිකො හි ආනන්දමච්ඡො[15] විය හොති; ආනන්දමච්ඡො[15] නාම කිර[16] මච්ඡානං නඞ්ගුට්ඨං දස්සෙති සප්පානං සීසං තුම්හෙහි සදිසො අහන්ති ජානාපෙතුං; එවමෙව කෙරාටිකො පුග්ගලො යං[17] සුත්තන්තිකං වා ආභිධම්මිකං[18] වා උපසඞ්කමති තං[19] එවං වදති අහං තුම්හාකං බද්ධචරො[20] තුම්හෙ මය්හං අනුකම්පකා නාහං තුම්හෙ මුඤ්චාමීති එවමෙතෙ[21] සගාරවො අයං අම්හෙසු සප්පතිස්සොති මඤ්ඤිස්සන්තීති; තස්සෙතං කෙරාටිකභාවෙන උප්පජ්ජමානං සාඨෙය්‍යං උප්පජ්ජිත්වා චිත්තං දූසෙති ඔභාසිතුං න දෙති තස්මා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති වුච්චති යථා චෙතං එවං වාතභරිතභස්තා[22]සදිසථද්ධභාවපග්ගහිතසිර[23] අනිවාතවුත්තිකාරකරො[24] **ථම්භො**; තදුත්තරි කරණො **සාරම්භො**; සො දුවිධෙන ලබ්භති අකුසලවසෙන චෙව කුසලවසෙන ච; තත්ථ

1. නවවිධාඝාත e නවවිධආඝාට s.
2. චිත්තංපරියොනද්ධනො s.
3. අගාරියස්ස s.
4. අනාගාරියොපි හි කෙනචි අනුසාමණෙරකාලතො පභුති s කාලතොපභුති b.
5. ධම්මකථාය s.
6. යුපජ්ඣායෙසු b s.
7. අථ r s b.
8. නිසිනෙහො b s.
9. චෙව b s.
10. යුගග්ගාහි s යුගග්ගා හගාහි b.
11. පලාසො b.
12. ඛියන්තා b s.
13. අසහමානං l s e.
14. වඤ්චනීක s.
15. ආයතනමච්ඡො b.
16. නාම e.
17. යං යං b s.
18. අභිධම්මිකං s.
19. තං තං b s.
20. පබද්ධචරො a P2 r t w2 බද්ධචාරො b කම්මත්ථචරො s.
21. එවමෙවතෙ s.
22. භස්ත b s.
23. සිරො s.
24. වුත්තිකාරො b P2 r වුත්තිකාරකරණො b.

අගාරියස්ස ච[1] පරෙන කතං අලඞ්කාරාදිං දිස්වා තද්දිගුණතද්දිගුණ කරණෙන උප්පජ්ජමානො අනගාරියස්ස ච[2] යත්තකං යත්තකං පරො පරියාපුණාති[3] සාධෙති වා මානවසෙන තද්දිගුණතද්දිගුණකරණෙන උප්පජ්ජමානො අකුසලො; අගාරියස්ස පන පරං එකං සලාකභත්තං දෙන්තං දිස්වා අත්තනා[4] ද්වෙ වා තීණි වා දාතුකාමතාය උප්පජ්ජ මානො අනගාරියස්ස ච පරෙන එකනිකායෙ ගහිතෙ මානං අනිස්සාය කෙවලං[5] දිස්වා අත්තනො ආලසියං අභිභුය්‍ය ද්වෙ නිකායෙ ගහෙතු කාමතාය උප්පජ්ජමානො කුසලො; ඉධ පන අකුසලො අධිප්පෙතො; අයං හි උප්පජ්ජිත්වා චිත්තං දූසෙති ඔභාසිතුං න දෙති තස්මා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති වුච්චති; යථා වායං එවං ජාතිආදීනි[6] නිස්සාය චිත්තස්ස උණ්ණති[7] වසෙන පවත්තො **මානො**;[8] අබ්භුණ්ණතිවසෙන **අතිමානො**; මදග්ගහණාකාරො **මදො**; කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ග වසෙන උප්පජ්ජමානො **පමාදො**; උප්පජ්ජිත්වා චිත්තං දූසෙති ඔභා සිතුං න දෙති තස්මා චිත්තස්ස උපක්කිලෙසොති වුච්චති.

කස්මා පන භගවා උපක්කිලෙසං දෙසෙන්තො ලොභමාදිං කත්වා දෙසෙසීති:[9] තස්ස පඨමුප්පත්තිතො; සබ්බසත්තානං හි යත්ථ කත්ථචි උප්පන්නානං[10] අන්තමසො සුද්ධාවාසභූමියම්පි සබ්බපඨමං භවනිකන්ති වසෙන ලොභො උප්පජ්ජති; තතො අත්තනො[11] අත්තනො අනු රූපං[12] පච්චයං පටිච්ච යථාසම්භවං ඉතරෙ; න ච එතෙ සොළසෙව චිත්තස්ස උපක්කිලෙසා එතෙන පන නයෙන සබ්බෙ 'පි කිලෙසා ගහිතා යෙව හොන්තීති වෙදිතබ්බා. එත්තාවතා සඞ්කිලෙසං දෙසෙත්වා ඉදානි වොදානං දෙසෙන්තො **ස ඛො සො භික්ඛවෙ**ති ආදිමාහ. තත්ථ **ඉති**[13] **විදිත්වා**ති එවං ජානිත්වා; **පජහතී**ති සමුච්ඡෙදප්පහානවසෙන අරිය මග්ගෙන පජහති; තත්ථ කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියාති ද්විධා පහානං වෙදිතබ්බං; කිලෙසපටිපාටියා තාව අභිජ්ඣාවිසමලොභො ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදොති ඉමෙ ඡ කිලෙසා අරහත්තමග්ගෙන පහීයන්ති;[14] බ්‍යාපාදො කොධො උපනාහො පමා දොති ඉමෙ චත්තාරො කිලෙසා අනාගාමිමග්ගෙන පහීයන්ති;[14] මක්ඛො පළාසො[15] ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යන්ති ඉමෙ ඡ සොතා පත්තිමග්ගෙන පහීයන්තීති. මග්ගපටිපාටියා පන සොතාපත්තිමග්ගෙන මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යන්ති ඉමෙ ඡ පහී යන්ති; අනාගාමිමග්ගෙන බ්‍යාපාදො කොධො උපනාහො පමාදොති ඉමෙ චත්තාරො; අරහත්තමග්ගෙන අභිජ්ඣාවිසමලොභො ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදොති ඉමෙ ඡ පහීයන්තීති. ඉමස්මිං

1. ආගාරියස්සච s. අගාරියස්ස b e.
2. අනාගාරියස්ස s
3. වා b
4. අත්තනො b.
5. කෙවලං තං s b.
6. යථා වයජාතියා ආදීනි- යථා ච ජාතියසාදීනි l.
7. උන්නති s.
8. පවත්තමානොමානො b.
9. දෙසෙසිති m1 P1 t v w1.
10. උප්පන්නානං e.
11. තතො s.
12. අනුරූප b.
13. ඉතිපි a m1 P1 P2 r t w1.
14. පහියන්ති b.
15. පලාසො b s.

පන ඨානෙ ඉමෙ කිලෙසා සොතාපත්තිමග්ගවජ්ඣා වා හොන්තු සෙසමග්ගවජ්ඣා වා අථ ඛො අනාගාමිමග්ගෙනෙව පහානං සන්ධාය **අභිජ්ඣාවිසමලොභං චිත්තස්ස උපක්කිලෙසං පජහතීති** ආදිමාහාති වෙදිතබ්බා;[1] අයමෙත්ථ පවෙණිමග්ගාගතො සබ්භාවො;[2] සො චාපි[3] උපරි චතුමග්ගසෙසව[4] නිද්දිට්ඨත්තා යුජ්ජති; තතියමග්ගෙන පහීනාවසෙසානං හි විසමලොභාදීනං තෙන පහානං හොති සෙසානං ඉමිනාව; යෙ'පි හි[5] සොතාපත්තිමග්ගෙන පහීයන්ති තෙ'පි තංසමුට්ඨාපකචිත්තානං අප්පහීනත්තා අනාගාමිමග්ගෙනෙව සුප්පහීනා හොන්තීති.[6] කෙචි පන පඨමමග්ගෙනෙවෙත්ථ[7] පහානං වණ්ණයන්ති; තං පුබ්බාපරෙන න සන්ධීයති;[8] කෙචි වික්ඛම්භනප්පහානන්ති;[9] තං තෙසං ඉච්ඡාමත්තමෙව. **යතො ඛො භික්ඛවෙති** එත්ථ **යතොති** යම්හි[10] කාලෙ; **පහීනො හොතීති** අනාගාමිමග්ගක්ඛණෙ පහානං සන්ධායෙවාහ. **සො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙනාති** එතං යතො ඛො භික්ඛවෙ[11] විසමලොභො පහීනො හොති සො බුද්ධෙ-පෙ-[12]සමන්නාගතො හොතීති එවං එකමෙකෙන පදෙන යොජෙතබ්බං. ඉමස්ස[13] භික්ඛුනො අනාගාමිමග්ගෙන ලොකුත්තරප්පසාදො ආගතො අථස්ස. අපරෙන සමයෙන බුද්ධගුණෙ ධම්මගුණෙ[14] සඞ්ඝගුණෙ ච අනුස්සරතො ලොකියො උප්පජ්ජති; තමස්ස සබ්බම්පි ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පසාදං දස්සෙන්තො භගවා **බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙනාති** ආදිමාහ. තත්ථ **අවෙච්චප්පසාදෙනාති** බුද්ධධම්මසඞ්ඝගුණානං යාථාවතො[15] ඤාතත්තා අචලෙන අච්චුතෙන පසාදෙන; ඉදානි යථා තස්ස භික්ඛුනො අනුස්සරතො සො අවෙච්චප්පසාදො උප්පන්නො තං විධිං දස්සෙන්තො **ඉතිපි සො භගවාති** ආදිනා නයෙන තීණි අනුස්සතිට්ඨානානි විත්ථාරෙසි;[16] තෙසං අත්ථවණ්ණනා සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ අනුස්සතිකථාය[17] වුත්තා.

එවමස්ස ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පසාදං දස්සෙත්වා ඉදානි කිලෙසප්පහානං අවෙච්චප්පසාදසමන්නාගමඤ්ච[18] පච්චවෙක්ඛතො[19] උප්පජ්ජමානං සොමනස්සාදිං[20] ආනිසංසං දස්සෙන්තො **යතො'පි ඛො[21] පනස්සාති** ආදිමාහ. අනාගාමිස්ස හි පච්චන්තෙ වුට්ඨිතං චොරූපද්දවං වූපසමෙත්වා තං[22] පච්චවෙක්ඛන්තො මහානගරෙ වසන්තස්ස රඤ්ඤො විය ඉමෙ චිමෙ ච මම කිලෙසා පහීනාති අත්තනො කිලෙසප්පහානං පච්චවෙක්ඛතො බලවසොමනස්සං උප්පජ්ජති; තං

1. වෙදිතබ්බා b s.
2. සම්භවො s b.
3. සොච b සොචෙව s.
4. චතුත්ථමග්ගසෙසව b s.
5. සෙසානි ඉමිනාව නයෙන හි s නයෙනයෙ'පි b ඉමිනාවසෙනාපි හි l.
6. හොන්ති e.
7. මග්ගෙනෙවෙත්ථ b.
8. සණ්ඨියති b s.
9. පහානම්පි l b.
10. යස්මිං e.
11. අභිජ්ඣා b.
12. බුද්ධෙඅවෙච්චප්පසාදෙන b s.
13. ඉමස්ස හි s b.
14. ධම්ම b s.
15. යථාවතො l.
16. විත්ථාරෙති l.
17. කථායං b s.
18. සමන්නාගතඤ්ච b s.
19. පච්චවෙක්ඛන්තො e.
20. සොමනස්සාදි b s.
21. යථොධිඛො e යතොධි ඛො l b s.
22. වූපසමිත්වා තං b s. වූපසමෙන්තං ච l.

දස්සෙන්තො භගවා **යතො'පි ඛො**[1] **පනස්සා**ති ආදිමාහ. තස්සත්‍ථො: ය්වායං[2] අනාගාමී[3] භික්ඛු එවං බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති ධම්මෙ-සඞ්ඝෙ-අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සාති; තස්ස තං යතො'පි[4] ඛො චත්තං හොති පටිනිස්සට්ඨං සකසකඔධිවසෙන චත්තමෙව හොති තං තං කිලෙසජාතං වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨං; සකසකඔධිවසෙනාති චෙ ඔධි කිලෙසොධි ච මග්ගොධි ච; තත්‍ථ කිලෙසොධිවසෙනාපි යෙ කිලෙසා යම්මග්ගවජ්ඣා[5] තෙ අඤ්ඤමග්ගවජ්ඣෙහි අමිස්සා හුත්වා සකෙනෙව ඔධිනා පහීනා; මග්ගොධිවසෙනාපි යෙ කිලෙසා යෙන මග්ගෙන පහාතබ්බා තෙන තෙයෙව[6] පහීනා හොන්ති; එවං සකසකඔධිවසෙන තං තං කිලෙසජාතං චත්තමෙව[7] හොති පටිනිස්සට්ඨං; තං පච්චවෙක්ඛිත්වාව ලද්ධසොමනස්සො තතුත්තරිම්පි[8] සො **බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො'මහීති ලභති අත්‍ථවෙද**න්ති සම්බන්ධො. යතොධි[9] ඛොතිපි පාඨො. තස්ස වසෙන අයමත්‍ථො: අස්ස[10] භික්ඛුනො යතොධි ඛො පන චත්තං හොති පටිනිස්සට්ඨං; තත්‍ථ **යතො**ති කාරණවචනං; යස්මාති වුත්තං හොති; ඔධීති හෙට්ඨා තයො මග්ගා වුච්චන්ති; කස්මා: තෙහි ඔධිං කත්වා කොට්ඨාසං කත්වා උපරි[11] උපරි මග්ගෙන පහාතබ්බකිලෙසෙ ඨපෙත්වා පජහන්ති තස්මා ඔධීති වුච්චන්ති, අරහත්තමග්ගො පන කිඤ්චි කිලෙසං අනවසෙසෙත්වා පජහති තස්මා අනොධීති වුච්චති; ඉමස්ස ච භික්ඛුනො හෙට්ඨාමග්ගත්තයෙන චත්තං[12] යතොධි ඛො පන චත්තං හොති;[13] තත්‍ථ **ඛො පනා**ති නිපාතමත්තං; අයං පන පිණ්ඩත්‍ථො: යස්මා[14] අස්ස ඔධි චත්තං හොති පටිනිස්සට්ඨං තස්මා තං[15] පච්චවෙක්ඛිත්වා[16] ලද්ධසොමනස්සො තතුත්තරිම්පි[17] සො බුද්ධෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො'මහීති ලභති අත්‍ථවෙදන්ති යථාපාළි නෙතබ්බං. තත්‍ථ **චත්ත**න්ති ඉදං සකභාව[18]පරිච්චජනවසෙන වුත්තං; **වන්ත**න්ති ඉදං පුන[19] අනාදියනභාවදස්සනවසෙන; **මුත්ත**න්ති ඉදං සන්තති[20]විනිමොචනවසෙන; **පහීන**න්ති ඉදං මුත්තස්සපි ක්වචි අනවට්ඨාන[21]දස්සනවසෙන; **පටිනිස්සට්ඨ**න්ති ඉදං පුබ්බෙ ආදිණ්ණ පුබ්බස්ස නිස්සග්ග[22]දස්සනවසෙන පටිමුඛං[23]වා නිස්සට්ඨභාවදස්සනවසෙන; භාවනාබලෙන අභිභුය්‍ය[24] නිස්සට්ඨභාවදස්සනවසෙනාති වුත්තං හොති; **ලභති අත්‍ථවෙදං ලභති ධම්මවෙද**න්ති එත්‍ථ බුද්ධාදිසු අවෙච්චප්පසාදෙයෙව අරණීයතො අත්‍ථො උපගන්තබ්බතොති වුත්තං

---

1. යථොධිඛො e යතොධි ඛො l b s.
2. ස්වායං l
3. අනාගාමි b s.
4. තස්සයථොධි තස්සත්තං b යථොධිස තස්සත්තංයථොධිe.
5. යම්මග්ගංවජ්ඣා s.
6. තෙනතෙනෙව e.
7. චත්තමෙව l.
8. තතුත්තරි b තතුත්තරිපි s.
9. යථොධි s.
10. තස්ස l e.
11. කත්වා b.
12. චත්තං එතනවුත්තං b s.
13. හොතීති b s.
14. යස්මා පන s.
15. තං e.
16. ච b ව s.
17. තතුත්තරිපි b s.
18. සභාව s සකභාවං e.
19. පන b s.
20. සන්තතිතො s b.
21. අනවට්ඨාන b.
22. ආදින්න s පටිනිස්සග්ග b s.
23. පරිමුඛං s.
24. අනභිභුය්‍ය l.

හොති; ධාරණතො ධම්මො විනිපතිතුං[1] අප්පදානතොති වුත්තං හොති; වෙදොති ගන්ථො'පි ඤාණම්පි සොමනස්සම්පි; "තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ"ති ආදීසු හි[2] ගන්ථො වෙදොති වුච්චති;

"යං බ්‍රාහ්මණං වෙදගුං ආභිජඤ්ඤා[3]
අකිඤ්චනං කාමභවෙ අසත්ත"න්ති

ආදීසු ඤාණං; "යෙ වෙදජාතා විචරන්ති ලොකෙ"ති ආදීසු සොමනස්සං; ඉධ පන සොමනස්සඤ්ච සොමනස්සසම්පයුත්තඤාණඤ්ච අධිප්පෙතං; තස්මා ලභති අත්ථවෙදං ලභති ධම්මවෙදන්ති අවෙච්චප්පසාදාරම්මණං[4] සොමනස්සඤ්ච සොමනස්සමයඤාණඤ්ච ලභතීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.[5] අථවා **අත්ථවෙද**න්ති අවෙච්චප්පසාදං පච්චවෙක්ඛතො උප්පන්නං වුත්තප්පකාරමෙව වෙදං; **ධම්මවෙද**න්ති අවෙච්චප්පසාදස්ස හෙතුං[6] ඔධිසො කිලෙසප්පහානං පච්චවෙක්ඛතො උප්පන්නං වුත්තප්පකාරමෙව වෙදන්ති එවම්පි එත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. වුත්තං හෙතං: "හෙතුම්හි ඤාණං ධම්මපටිසම්භිදා හෙතුඵලෙ ඤාණං අත්ථපටිසම්භිදා"ති.

ධම්මූපසංහිතං[7] **පාමුජ්ජ**න්ති තමෙව අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච තඤ්ච[8] අත්ථධම්මාභිසංහතං වෙදං[9] පච්චවෙක්ඛතො උප්පන්නං[10] පාමොජ්ජං;[11] තං හි අනවජ්ජලක්ඛණෙන පච්චවෙක්ඛනාකාරප්පවත්තෙන ධම්මෙන උපසංහිතන්ති වුච්චති; **පමුදිතස්ස පීති ජායතීති** ඉමිනා පාමොජ්ජෙන පමුදිතස්ස නිරාමිසා පීති ජායති; **පීතිමනස්සාති** තාය පීතියා පීනිතමනස්ස;[12] **කායො පස්සම්භතීති** කායො පටිප්පස්සද්ධො[13] හොති වූපසන්තදරථො; **පස්සද්ධකායො සුඛ**න්ති එවං වූපසන්තකායදරථො චෙතසිකසුඛං පටිසංවෙදෙති; **චිත්තං සමාධියතීති** චිත්තං සම්මා ආධියති අප්පිතං විය අචලං තිට්ඨති; එවමස්ස කිලෙසප්පහානං අවෙච්චප්පසාදසමන්නාගමනඤ්ච[14] පච්චවෙක්ඛතො උප්පජ්ජමානං සොමනස්සාදිමානිසංසං[15] දස්සෙත්වා ඉදානි යතො'පි[16] ඛො පන මෙති වාරෙන තස්සා[17] පච්චවෙක්ඛනාය පවත්තාකාරං දස්සෙත්වා[18] තස්සෙව අනාගාමිමග්ගානුභාවස්ස ච බලං[19] දස්සෙන්තො **ස ඛො සො භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. තත්ථ **එවංසීලොති** තස්ස අනාගාමිමග්ගසම්පයුත්තං සීලක්ඛන්ධං දස්සෙති; **එවංධම්මො එවංපඤ්ඤොති** තංසම්පයුත්තමෙව සමාධික්ඛන්ධං[20] පඤ්ඤාක්ඛන්ධඤ්ච දස්සෙති; **සාලීන**න්ති ලොහිතසාලිගන්ධසාලිආදීනං අනෙකරූපානං; **පිණ්ඩපාත**න්ති ඔදනං; **විචිතකාළක**න්ති අපනීතකාළකං; **නෙවස්ස නං**[21] **හොති අන්තරායායාති** තස්ස එවංවිධස්ස භික්ඛුනො තං[21]

1. විනිපාතිතුං l b.
2. ආදීසුපි s.
3. බ්‍රාහ්මණවෙදගූ අභිජ්ජඤ්ඤා b බ්‍රාහ්මණං වෙදගූ s.
4. රම්මණං b s.
5. වෙදිතබ්බො b s.
6. හෙතු l s e.
7. ධම්මූපසංහිතං b.
8. ධම්මඤ්ච b.
9. ච b.
10. උප්පන්න s.
11. පාමුජ්ජං b.
12. ච s.
13. කායො'පි b s පස්සද්ධො b පටි [පස්සද්ධො s.
14. සමන්නාගතං b s.
15. දිආනිසංසං b.
16. යථොධි e යතොධි l b s.
17. තස්ස b.
18. පකාසෙත්වා b s.
19. මග්ගානුභාව සූචකං ඵලං b.
20. ච s.
21. තං b s e.

වුත්තප්පකාර[1]පිණ්ඩපාතභොජනං මග්ගස්ස වා ඵලස්ස වා නෙව අන්තරායාය හොති; පටිලද්ධගුණස්ස හි තං කිමන්තරායං කරිස්සති; යො'පිස්ස[2] අප්පටිලද්ධො චතුත්ථමග්ගො ච ඵලඤ්ච තප්පටිලාභාය විපස්සනං ආරභතො'පි[3] නෙවස්ස තං[4] හොති අන්තරායාය අන්තරායං කාතුං අසමත්ථමෙව හොති; කස්මා: වුත්තප්පකාරසීලධම්මපඤ්ඤුතං[5] සඞ්ගහෙන මග්ගෙන විසුද්ධචිත්තත්තා; යස්මා චෙත් එතදෙව කාරණං තස්මා තදනුරූපං[6] උපමං දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ.

තත්ථ **අච්ඡන්ති** විප්පසන්නං; **පරිසුද්ධං** මලවිගමෙන; **පරියොදාතං** පභස්සරතාය; **උක්කාමුඛන්ති** සුවණ්ණකාරානං මූසාමුඛං; සුවණ්ණකාරානං මූසා හි ඉධ උක්කා; අඤ්ඤත්ථ පන දීපිකාදයො'පි වුච්චන්ති; "උක්කාසු ධාරියමානාසූ"ති ආගතට්ඨානෙ දීපිකා උක්කාති වුච්චති; "උක්කං බන්ධෙය්‍ය උක්කං බන්ධිත්වා උක්කාමුඛං ආලිම්පෙය්‍යා"ති ආගතට්ඨානෙ අඞ්ගාරකපල්ලං;[7] "කම්මාරානං යථා උක්කා අන්තො ඣායති නො බහී"ති ආගතට්ඨානෙ කම්මාරුද්ධනං; "එවං විපාකො උක්කාපාතො භවිස්සතී"ති ආගතට්ඨානෙ වාතවෙගො උක්කාති වුච්චති; ඉමස්මිං පන ඨානෙ අඤ්ඤෙසු ච එවරූපෙසු "සණ්ඩාසෙන ජාතරූපං ගහෙත්වා උක්කාමුඛෙ පක්ඛිපතී"ති ආගතට්ඨානෙසු[8] සුවණ්ණකාරානං මූසා උක්කාති වෙදිතබ්බා.

තත්‍රායං උපමාසංසන්දනා: සඞ්කිලිට්ඨවත්ථං විය හි සඞ්කිලිට්ඨජාතරූපං විය ච ඉමස්ස භික්ඛුනො පුථුජ්ජනකාලෙ කාමරාගාදිමලානුගතං[9] චිත්තං දට්ඨබ්බං; අච්ඡොදකං විය උක්කාමුඛං විය ච අනාගාමිමග්ගො; තං උදකං උක්කාමුඛඤ්ච ආගම්ම වත්ථසුවණ්ණානං පරිසුද්ධතා විය තස්ස භික්ඛුනො වුත්තප්පකාරසීලධම්මපඤ්ඤාසඞ්ගහං අනාගාමිමග්ගමාගම්ම[10] විසුද්ධචිත්තතාති. **සො මෙත්තාසහගතෙන චෙතසාති** යථානුසන්ධිවසෙන දෙසනා ආගතා;[11] තයො හි අනුසන්ධී: පුච්ඡානුසන්ධි අජ්ඣාසයානුසන්ධි යථානුසන්ධීති. තත්ථ "එවං වුත්තෙ අඤ්ඤතරො භික්ඛු භගවන්තං එතදවොච සියා නු ඛො භන්තෙ බහිද්ධා අසති පරිතස්සනාති[12] සියා භික්ඛූති භගවා අවොචා"ති එවං පුච්ඡන්තානං විස්සජ්ජිතසුත්තවසෙන පුච්ඡානුසන්ධි වෙදිතබ්බො;[13] "සියා ඛො[14] පන තෙ බ්‍රාහ්මණ එවමස්ස අජ්ජාපි නූන සමණො ගොතමො අවීතරාගො"ති එවං පරෙසං අජ්ඣාසයං විදිත්වා වුත්තස්ස සුත්තස්ස වසෙන අජ්ඣාසයානුසන්ධි වෙදිතබ්බො;[15] යෙන පන ධම්මෙන ආදිම්හි දෙසනා උට්ඨිතා තස්ස ධම්මස්ස අනුරූපධම්මවසෙන වා පටිපක්ඛවසෙන වා යෙසු සුත්තෙසු උපරි දෙසනා ආගච්ඡන්ති තෙසං

1. කාරං b s.
2. සො'පිස්ස l.
3. ආරබ්භතො'පි s.
4. තං b s.
5. ධම්මපඤ්ඤා b s.
6. රූප s.
7. කපල්ලකං s.
8 ඨානෙ s.
9. මලානුගත b.
10. සඞ්ගහිතං b අනාගාමිමග්ගං ආගම්ම b s.
11. ගතා b l
12. බහිද්ධාසතිඅපරිතස්ස
13. වෙදිතබ්බා s. [නාති b.
14. නුඛො s.

වසෙන[1] යථානුසන්ධි වෙදිතබ්බො;[2] සෙය්‍යථීදං ආකඞ්ඛෙය්‍යසුත්තෙ හෙට්ඨා සීලෙන දෙසනා උට්ඨිතා උපරි ඡ අභිඤ්ඤා ආගතා; කකචොපමෙ[3] හෙට්ඨා අක්ඛන්තියා උට්ඨිතා උපරි කකචොපමොවාදො[3] ආගතො; අලගද්දෙ හෙට්ඨා දිට්ඨිපරිදීපනෙන උට්ඨිතා උපරි තිපරිවට්ටසුඤ්ඤතාපකාසනා ආගතා; චූළඅස්සපුරෙ[4] හෙට්ඨා කිලෙසපරිදීපනෙන උට්ඨිතා[5] උපරි බ්‍රහ්මවිහාරා ආගතා; කොසම්බක[6]සුත්තෙ හෙට්ඨා භණ්ඩනෙන උට්ඨිතා උපරි සාරණීය[7]ධම්මා ආගතා; ඉමස්මිම්පි[8] වත්ථසුත්තෙ හෙට්ඨා කිලෙසවසෙන දෙසනා[9] උට්ඨිතා උපරි බ්‍රහ්මවිහාරා ආගතා; තෙන වුත්තං යථානුසන්ධිවසෙන දෙසනා ආගතාති බ්‍රහ්මවිහාරෙසු පන අනුපදවණ්ණනා ච භාවනානයො ච සබ්බො සබ්බාකාරෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තො.

එවං[10] භගවා අභිජ්ඣාදීනං උපක්කිලෙසානං පටිපක්ඛභූතං සබ්බසො ච[11] කාමරාගබ්‍යාපාදප්පහානෙන විගතපච්චත්ථිකත්තා ලද්ධපදට්ඨානං තස්ස අනාගාමිනො බ්‍රහ්මවිහාරභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානිස්ස[12] අරහත්තාය විපස්සනං දස්සෙත්වා අරහත්තප්පත්තිං දස්සෙතුං **සො අත්ථි ඉදන්ති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: සො අනාගාමී එවං භාවිතබ්‍රහ්මවිහාරො එතෙසං බ්‍රහ්මවිහාරානං යතො කුතොචි වුට්ඨාය තෙ එව බ්‍රහ්මවිහාරධම්මෙ නාමවසෙන තෙසං නිස්සයං හදයවත්ථුං වත්ථුනිස්සයානි භූතානීති ඉමිනා නයෙන භූතුපාදායධම්මෙ[13] රූපවසෙන ච[14] වවත්ථපෙත්වා **අත්ථි ඉදන්ති** පජානාති; එත්තාවතානෙන දුක්ඛසච්ච[15] වවත්ථානං කතං හොති; තතො තස්ස දුක්ඛස්ස සමුදයං පටිවිජ්ඣන්තො **අත්ථි හීනන්ති** පජානාති; එත්තාවතානෙන සමුදයසච්චවවත්ථානං කතං හොති; තතො තස්ස පහානූපායං විචින්තෙන්තො **අත්ථි පණීතන්ති** පජානාති; එත්තාවතානෙන මග්ගසච්චවවත්ථානං කතං හොති; තතො තෙන මග්ගෙන අධිගන්තබ්බං ඨානං[16] විචින්තෙන්තො **අත්ථි උත්තරිං[17] ඉමස්ස සඤ්ඤාගතස්ස නිස්සරණන්ති** පජානාති; ඉමස්ස මයා අධිගතස්ස බ්‍රහ්මවිහාරසඤ්ඤාගතස්ස උත්තරිං[17] නිස්සරණං නිබ්බානං අත්ථීති එවං පජානාතීති අධිප්පායො; එත්තාවතානෙන නිරොධසච්චවවත්ථානං කතං හොති; **තස්ස එවං ජානතො එවං පස්සතොති** තස්ස විපස්සනාපඤ්ඤාය එවං චතූහි ආකාරෙහි චත්තාරි සච්චානි ජානතො මග්ගපඤ්ඤාය එවං පස්සතො භයභෙරවෙ වුත්තනයෙනෙව කාමාසවාපි චිත්තං විමුච්චති-[18] ඉත්ථත්තායාති පජානාතීති.

1. තෙසං s.
2. වෙදිතබ්බා s.
3. කකචූපමෙ b.
4. චූළවෙදල්ලස්සපුරෙ b s.
5. හෙට්ඨා අක්ඛන්තියා උට්ඨිතා s.
6. කොසම්බික s.
7. සාරණීය b.
8. ඉමස්මිං b.
9. කිලෙසපරිදීපනෙන b. කිලෙසදෙසනා s.
10. එවඤ්ච l.
11. සබ්බසො ච b ml pl P2 r t v w1 w2 e.
12. ඉමස්ස l.
13. භූතුපාදාය ධම්මෙ b.
14. වසෙන b s.
15. දුක්ඛසච්ච b s e.
16. තබ්බට්ඨානං b s.
17. උත්තරි b.
18. විමුච්චති -පෙ- b.

එවං යාව අරහත්තා දෙසනං පාපෙත්වා ඉදානි යස්මා තස්සං[1] පරිසතිං[2] නහානසුද්ධිකො[3] බ්‍රාහ්මණො නිසින්නො සො එවං[4] නහානසුද්ධියා **වණ්ණං** වුච්චමානං සුත්වා පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සතීති භගවතා විදිතො; තස්මා තස්ස චොදනං[5] සන්ධාය[6] **අයං වුච්චති භික්ඛවෙ භික්ඛු සිනාතො[7] අන්තරෙන සිනානෙනාති[8]** ඉමං පාටියෙක්කං අනුසන්ධිං ආහ. තත්ථ **අන්තරෙන සිනානෙනාති**[8] අබ්භන්තරෙන කිලෙසවුට්ඨානසිනානෙන; **සුන්දරිකභාරද්වාජොති** භාරද්වාජො නාම සො බ්‍රාහ්මණො අත්තනො ගොත්තවසෙන; සුන්දරිකාය පන නදියා සිනාතස්ස පාපපවාහනං[9] හොතීති අයමස්ස දිට්ඨි; තස්මා සුන්දරිකභාරද්වාජොති වුච්චති; සො තං වචනං[10] සුත්වා චින්තෙසි මයම්පි නහානසුද්ධිං[11] වණ්ණෙම සමණො'පි ගොතමො තදෙව වණ්ණෙති සමානච්ඡන්දො එස අම්හෙහීති; අථ භගවන්තං බාහුකං නදිං ගන්ත්වා තත්ථ පාපං පවාහෙත්වා ආගතං විය මඤ්ඤමානො ආහ **ගච්ඡති පන භවං ගොතමො බාහුකං නදිං සිනායිතුන්ති;**[12] භගවා තස්ස ගච්ඡාමීති වා න ගච්ඡාමීති වා අවත්වායෙව බ්‍රාහ්මණස්ස දිට්ඨිසමුග්ඝාතං කත්තුකාමො **කිං බ්‍රාහ්මණ බාහුකාය නදියා කිං බාහුකා නදී කරිස්සතීති** ආහ; තස්සත්ථො: කිං පයොජනං බාහුකාය[13] කිං(සා) කරිස්සති අසමත්ථා සා කස්සචි අත්ථස්ස[14] කිං තත්ථ ගමිස්සාමීති; අථ බ්‍රාහ්මණො තං පසංසන්තො **ලොඛ්‍යසම්මතාති** ආදිමාහ.

තත්ථ **ලොඛ්‍යසම්මතාති**[15] ලූඛභාව[16]සම්මතා; මොක්ඛභාවං[17] විසුද්ධභාවං දෙතීති එවං සම්මතාති වුත්තං හොති. **ලොක්‍යසම්මතා**තිපි පාඨො;[18] තස්සත්ථො: සෙට්ඨං[19] ලොකං ගමයතීති **එවං සම්මතාති**; **පුඤ්ඤසම්මතාති** පුඤ්ඤන්ති සම්මතා: **පවාහෙතීති** ගමයති විසොධෙති; **ගාථාහි අජ්ඣභාසීති** ගාථාහි අභාසි; ගාථා හි[20] වුච්චමානා තදත්ථදීපනත්ථමෙව වා ගාථාරුචිකානං වුච්චන්ති[21] විසෙසත්ථදීපනත්ථං වා; ඉධ පනෙතා උභයත්ථදීපනත්ථං වුත්තාති වෙදිතබ්බා.

බාහුකන්ති ඉදමෙව හි[22] එත්ථ වචනං[23] තදත්ථදීපකං; සෙසානි විසෙසත්ථදීපකානි; යථෙව හි බාහුකං එවං අධිකක්කාදීනිපි[24] ලොකො ගච්ඡති නහානෙන පාපං පවාහෙතුං. තත්ථ යෙ තෙසං ඨානානං ආසන්නා හොන්ති තෙ දිවසස්ස තික්ඛත්තුං නහායන්ති; යෙ දූරෙ[25]

---

1. තාසං l
2. පරිසති b s.
3. නහානසුද්ධිකො b s.
4. එව s නහාන b s.
5. චොදනං l.
6. චොදනත්ථාය b s.
7. සිනානතො b.
8. සිනානෙනානාති b
9. සිනානස්ස b පාපපහානං b s.
10. තං භගවතො වචනං b s.
11. මයං සිනානානපුඤ්ඤං b නහාන s.
12. සිනානාසිතුන්ති b.
13. බාහුකායනදියා e.
14. අත්ථාය b.
15. ලොක්ඛසම්මතාති b s.
16. ලොක්ඛභාව s.
17. මොක්ඛභාවං p1 p2 r ලූඛභාවන්ති මොක්ඛභාවං විසුද්ධභාවං b ලොක්ඛභාවං මොක්ඛභාවං විසුද්ධභාවං s.
18. ලොකසම්මතානිපි m1 w1 w2.
19. සෙට්ඨ s.
20. ගාථාව b.
21. වුච්චන්ති b.
22. මෙව e.
23. එත්ථ s.
24. අධිකක්කාදිනිපි l.
25. දූරා b.

තෙ ගථාකකමමං විකඛනතුං සකිං එකාදිවසනතරං; එවං යාව සංවචඡරනතරං නහායනති; යෙ පන සබබථාපි ගනතුං න සකෙකානති තෙ සගෙහෙපි තතො උදකං ආහරාපෙතවා නහායනති; සබබමෙතං[1] නිරතථකං; තසමා ඉමං විසෙසතථං දීපෙතුං අධිකකකාදීනිපි ආහ; තතථ **අධිකකක**නති නහානසමභාරවසෙන ලදධවොහාරං එකං තිතථං වුචචති; **ගයාති**පි[2] මණඩලවාපිසණඨානං තිතථමෙව[3] වුචචති; **පයාගාති**[4] එතමපි[5] ගඞගායං[6] එකං තිතථමෙව; මහාපනාදසස රඤෙඤා ගඞගාය[7] නිමුගගපාසාදසස සොපානසමමුඛටඨානං; **බාහුකා සුනදරිකා සරසසතී බාහුමතී**ති ඉමා පන චතසෙසා නදියො; **බාලො**ති දුපපඤෙඤා; **පකඛනෙදා**ති[8] පවිසනෙතා;[9] **න සුජඣති**ති කිලෙසසුදධිං න පාපුණාති කෙවලං රජොජලලමෙව පවාහෙති.

කිං සුනදරිකා කරිසසතිති සුනදරිකා කිලෙසවිසොධනෙ කිං කරිසසති න කිඤචි කාතුං සමතථාති අධිපපායො; එස නයො පයාගබාහුකාසු. ඉමෙහි ච තීහි[10] පදෙහි වුතෙතහි ඉතරානිපි චතතාරි[11] ලකඛණ[12] හාරනයෙන වුතතානෙව හොනති; තසමා යථෙව සුනදරිකා පයාග[13] බාහුකා න කිඤචි කරොනති තථා අධිකකකාදයො'පීති වෙදිතබබා.

වෙරිනති පාණාතිපාතාදිපඤචවෙරසමනනාගතං; **කතකිබබිස**නති කතලුදදකමමං; **න හි නං සොධයෙ**ති සුනදරිකා වා පයාගො බාහුකා වා[14] න සොධයෙ න විසොධෙතීති[15] වුතතං හොති; **පාපකමමින**නති පාපකෙහි වෙරකිබබිසකමෙමහි යුතතං ලාමකකමෙමහි[16] යුතතං වා; වෙරකිබබිසභාවං අපපතෙතහි ඛුදදකෙහිපි[17] පාපෙහි යුතතනති වුතතං හොති; **සුදධසසා**ති නිකකිලෙසසස; **සදා ඵගගූ**ති නිචචමපි ඵගගුනී[18] නකඛතතමෙව; ඵගගුනමාසෙ කිර උතතරඵගගුනී[18]දිවසෙ යො නහායති[19] සො සංවචඡරකතං[20] පාපං සොධෙතීති එවං දිටඨිකො සො බ්‍රාහමණො; තෙනසස භගවා තං දිටඨිං පටිහනනෙතා ආහ **සුදධසස වෙ සදා ඵගගු**[21] නිකකිලෙසසස නිචචං ඵගගුනී "නකඛතතං ඉතො කිං සුජඣිසසතීති;[22] **උපොසථො සදා**ති සුදධසස ච[23] චාතුදදසී[24] පනනරසාදිසු උපොසථඞගානි අසමාදියතො'පි නිචචමෙව උපොසථො; **සුදධසස සුචිකමමසසා**ති නිකකිලෙසතාය සුදධසස සුචීහි ච කාය කමමාදීහි සමනනාගතසස; **සදා සමපජජතෙ වත**නති ඊදිසසස ච කුසලූපසංහිතං වතසමාදානමපි නිචචං සමපනනමෙව හොතීති.

---

1. සබබසෙචතං b s.
2. ගයාති s.
3. සණඨාන s තං තිතථටඨානමෙව e.
4. පයාගාති b s
5. තමපි l.
6. ගඞගාය b s.
7. ගඞගායං b s.
8. පකඛනෙතාති a b P1 P2 r w1 w2 පකඛනෙදති h.
9. අවිසනෙතා l.
10. තිහි l.
11. ඉතරානිපි l.
12. ලකඛණා b e.
13. පයාගා b s.
14. පයාගා වා බාහුකාවා bs පයාගබාහුකා l. e.
15. වා නසොධෙතීති s වා න සොධයෙ න සොධෙතීති b.
16. කාමෙමසු a m1 v w2 කමෙමහි P1 r t කමම b s.
17. ලුදදකෙහි l.
18. ඵගගුණ s.
19. නහායති b s.
20. කත s සංවචඡරංකතb.
21. ඵගගූති b e
22. සුජඣතීති b.
23. සුධසස l
24. චාතුදදස b චාතුදදසී s පණණ e s.

U

ඉධෙව සිනාහීති[1] ඉමස්මිංයෙව මම සාසනෙ සිනාහි; කිං[2] වුත්තං හොති. සචෙ අජ්ඣත්තිකකිලෙසමලපවාහනං ඉච්ඡසි ඉධෙව මම සාසනෙ අට්ඨඞ්ගිකමග්ගසලිලෙන සිනාහි අඤ්ඤත්‍ර හි[3] ඉදං නත්ථීති; ඉදානස්ස[4] සප්පායදෙසනාවසෙන තිසුපි ද්වාරෙසු සුද්ධිං දස්සෙන්තො **සබ්බභූතෙසු කරොහි ඛෙමතන්ති** ආදිමාහ.[5] **ඛෙමතන්ති** අභයං හිතභාවං මෙත්තන්ති වුත්තං හොති; එත්තෙනස්ස මනොද්වාරසුද්ධි දස්සිතා හොති; **සචෙ මුසා න භණසීති** එතෙන වචීද්වාරසුද්ධි; **සචෙ පාණං න හිංසසි සචෙ අදින්නං නාදියසීති** එතෙහි කායද්වාරසුද්ධි; **සද්දහානො අමච්ඡරීති** එතෙහි පන තං එවං පරිසුද්ධද්වාරං සද්ධාසම්පදාය චාගසම්පදාය ච නියොජෙසි; **කිං කාහසි ගයං ගන්ත්වා උදපානො'පි තෙ ගයාති** අයං පන උපඩ්ඪගාථා. සචෙ සබ්බ[6]භූතෙසු ඛෙමතං කරිස්සසි මුසා න භණිස්සසි පාණං න හනිස්සසි අදින්නං නාදියිස්සසි සද්දහානො අමච්ඡරී භවිස්සසි කිං කාහසි ගයං ගන්ත්වා උදපානො'පි තෙ ගයා;[7] ගයායපි තෙ නහායන්තස්ස[8] උදපානෙ'පි[9] ඉමාය එවං[10] පටිපත්තියා කිලෙසසුද්ධි; සරීරමලසුද්ධි පන උභයත්ථ සමාති එවං යොජෙතබ්බා.[11] යස්මා ච ලොකෙ ගයා සම්මතතරා තස්මාස්ස[12] භගවා ගච්ඡති පන භවං ගොතමො බාහුකන්ති පුට්ඨො'පි කිං කාහසි බාහුකං ගන්ත්වාති අවත්වා කිං කාහසි ගයං ගන්ත්වාති ආහාති වෙදිතබ්බො.

එවං වුත්තෙනාති එවමාදි භයභෙරවෙ වුත්තත්තා පාකටමෙව. **එකො වූපකට්ඨොති** ආදීසු පන **එකො** කායවිවෙකෙන; **වූපකට්ඨො** චිත්තවිවෙකෙන; **අප්පමත්තො** කම්මට්ඨානෙ සති[13] අවිජහන්තෙන; **ආතාපී** කායිකචෙතසිකවීරියසඞ්ඛාතෙන ආතාපෙන; **පහිතත්තො** කායෙ ච ජීවිතෙ ච අනපෙක්ඛතාය විහරන්තො අඤ්ඤතරඉරියාපථ විහාරෙන; **න චිරස්සෙවාති** පබ්බජ්ජං උපාදාය වුච්චති; **කුලපුත්තාති** ද්විධා කුලපුත්තා ජාතිකුලපුත්තා ච ආචාරකුලපුත්තා ච; අයං පන උභයථාපි කුලපුත්තො; **අගාරස්මාති** ඝරා; **අනගාරියන්ති** අගාරස්ස[14] හිතං අගාරියං කසිගොරක්ඛාදි කුටුම්බපොසනකම්මං වුච්චති; නත්ථි එත්ථ අගාරියන්ති **අනගාරියං** පබ්බජ්ජායෙතං අධිවචනං; **පබ්බජන්තීති** උපගච්ඡන්ති උපසඞ්කමන්ති; **තදනුත්තරන්ති** තං අනුත්තරං; **බ්‍රහ්මචරියපරියොසානන්ති** මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස පරියොසානං අරහත්තඵලන්ති වුත්තං හොති; තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා පබ්බජන්ති. **දිට්ඨෙව ධම්මෙති** තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ; **සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති** අත්තනා[15]යෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා අපරප්පච්චයං ඤත්වාති[16] අත්ථො; **උපසම්පජ්ජ විහාසීති** පාපුණිත්වා සම්පාදෙත්වා

---

1. සිනානාහීති b.
2. සිනාහාහි කිං b සිනාහීති l s.
3. අඤ්ඤථා හි a m1 P2 r t w2
4. ඉදානිස්ස b s.
5. මාහතන්ති b s.
6. සබ්බෙසු a P2 r t.
7. තෙ s
8. ගයායපිහි පන නහායන්තස්ස b s.
9. උදපානොපි b.
10. එව b ƀ c.
11. තබ්බාදෙ යොජෙතබ්බං b.
12. තස්මා තස්ස b.
13. සතිං ƀ.
14. අගාරස්ස b අනාගාරියන්ති අගාරස්ස s අගාරිය l.
15. අත්තනො b.
16. ඤත්වාති s b.

විහාසි;[1] එවං විහරන්තො ච ඛීණා ජාති–පෙ–අබ්භඤ්ඤාසි; එතෙනස්ස පච්චවෙක්ඛණාභූමිං දස්සෙති; කතමා පනස්ස ජාති ඛීණා කථඤ්ච නං අබ්භඤ්ඤාසීති: වුච්චතෙ; සාමඤ්ඤඵලෙ[2] භයභෙරවෙ'පි වුත්තං තථාපි නං ඉධ පඨමං[3] පුරිසවසෙන යොජනානයදස්සනත්ථං පුන සඞ්ඛෙපතො භණාම. න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛීණා පුබ්බෙව ඛීණත්තා; න අනාගතා තත්ථ[4] වායාමාභාවතො; න පච්චුප්පන්නා විජ්ජමානත්තා; මග්ගස්ස පන අභාවිතත්තා යා උප්පජ්ජෙය්‍ය එකචතුපඤ්චවොකාර භවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදා ජාති සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජනෙන ඛීණා; තං සො මග්ගභාවනාය පහීන කිලෙසෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අප්පටිසන්ධිකං[5] හොතීති ජානන්තො ජානාති; වුසිතන්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං[6] කතං චරිතං නිට්ඨිතන්ති[7] අත්ථො; බ්‍රහ්මචරියන්ති මග්ග බ්‍රහ්මචරියං; කතං කරණීයන්ති චතූසු සච්චෙසු චතූහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති[7] අත්ථො; නාපරං ඉත්ථත්තායාති ඉදානි පුන[8] ඉත්ථම්භාවාය[9] එවං සොළස[10] කිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනා නත්ථීති;[11] අථවා ඉත්ථත්තායාති ඉත්ථභාවතො ඉමස්මා එවම්පකාරා ඉදානි වත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං නත්ථි ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා තිට්ඨන්ති ඡින්නමූලකො රුක්ඛො වියාති අබ්භඤ්ඤාසි; අඤ්ඤතරොති එකො; අරහතන්ති අරහන්තානං භගවතො සාවකානං අරහන්තානං[12] අබ්භන්තරො අහොසීති.

වත්ථසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

---

1. 1. 8.

එවමෙම සුතන්ති සල්ලෙඛසුත්තං. තත්ථ මහාචුන්දොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං; සායන්හසමයන්ති සායන්හකාලෙ; පටිසල්ලාණා[13] වුට්ඨිතොති එත්ථ පටිසල්ලාණන්ති තෙහි තෙහි සත්තසඞ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලාණං නිලීයනං එකීභාවො පවිවෙකොති[14] වුත්තං හොති. යො තතො වුට්ඨිතො සො[15] පටිසල්ලාණා වුට්ඨිතො නාම හොති; අයං පන යස්මා[16] පටිසල්ලාණානං උත්තමතො ඵලසමාපත්තිතො වුට්ඨාසි තස්මා පටිසල්ලාණා වුට්ඨිතොති වුත්තො; භගවන්තං අභිවාදෙත්වාති සමදසනඛසමුජ්ජලඤ්ජලිහි[17] විභූසිතෙන සිරසා භගවන්තං සක්කච්චං වන්දිත්වා; අභිවාදාපෙත්වා වා සුඛී භව[18] වුත්තොති එවං වචීභෙදං

---

1 විහාසීති b.
2. සාමඤ්ඤඵලෙ විත්ථං l.
3. පඨම b
4. තත්ථභව s.
5. සන්ධිකා b
6. වුට්ඨං පරිවුට්ඨං s.
7. නිට්ඨාපිතන්ති b e.
8. ඉදානි පන Pl t w1 ඉදානිපි a m1 P4 r v w2.
9 ඉත්ථත්තාවාය b s.
10. සොළසවිධ e
11. නත්ථි e.
12. අරහතං b s.
13. පටිසල්ලානා e b s.
14. විවෙකොති s.
15. තතො සො l.
16. පනායස්මා b.
17 සමදසනඛුජ්ජල b නඛසමුජ්ජල s.
18. භවතු b.

කාරෙත්වා;[1] භගවා කිර[2] වන්දිතො සමානො සුවණ්ණදුන්දුභි[3] සදිසං ගීවං පග්ගය්හ කණ්ණසුඛං පෙමනීයං අමතාභිසෙකසදිසං බ්‍රහ්මඝොසං නිච්ඡාරෙන්තො සුඛී හොහීති[4] තස්ස තස්ස නාමං ගහෙත්වා වදති; එවං තං[5] ආචිණ්ණං තථාගතානං; තත්‍රිදං සාධකසුත්තං "සක්කො භන්තෙ දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතීති සුඛී හොතු පඤ්චසිඛ[6] දෙවානමින්දො සාමච්චො සපරිජනො සුඛකාමා හි දෙවා මනුස්සා අසුරා නාගා ගන්ධබ්බා යෙ'පි[7] චඤ්ඤෙ සන්ති පුථුකායා"ති. එවඤ්ච පන තථාගතා එවරූපෙ මහෙසක්ඛෙ යක්ඛෙ අභිවදන්තීති.

යා ඉමාති ඉදානි වත්තබ්බා අභිමුඛං[8] කරොන්තො විය ආහ; **අනෙකවිහිතාති** නානප්පකාරා; **දිට්ඨියොති** මිච්ඡාදිට්ඨියො; **ලොකෙ උප්පජ්ජන්තීති** සත්තෙසු පාතුභවන්ති; **අත්තවාදපටිසංයුත්තාති**[9] "රූපං අත්තතො සමනුපස්සතී"ති ආදිනයප්පවත්තෙන අත්තවාදෙන පටිසංයුත්තා; තා වීසති භවන්ති; **ලොකවාදපටිසංයුත්තාති** "සස්සතො අත්තා ච ලොකො චා"ති ආදිනයප්පවත්තෙන ලොකවාදෙන පටිසංයුත්තා; තා අට්ඨ හොන්ති; සස්සතො; අසස්සතො; සස්සතො ච අසස්සතො ච; නෙව සස්සතො නාසස්සතො; අන්තවා; අනන්තවා;[10] අන්තවා ච අනන්තවා ච; නෙවන්තවා නානන්තවා[11] අත්තා ච ලොකො චාති එවං පවත්තන්තා.[12] **ආදිමෙවාති** ආදිසු අයමත්ථො: කින්නු ඛො භන්තෙ ආදිමෙව මනසි කරොන්තස්ස අප්පත්වාපි[13] සොතාපත්තිමග්ගං විපස්සනා භිස්සකං[14] පඨමමනසිකාරමෙව මනසි කරොන්තස්ස භික්ඛුනො එව මෙතාසං එත්තකෙනෙව උපායෙන එතාසං දිට්ඨීනං පහානඤ්ච පටිනිස්සග්ගො ච හොතීති; ඉදඤ්ච ථෙරො අත්තනා අනධිමානිකො'පි සමානො අධිමානිකානං අධිමානප්පහානත්ථං අධිමානිකො විය හුත්වා පුච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. අපරෙ පනාහු: ථෙරස්ස අන්තෙවාසිකා ආදිමනසිකාරෙනෙව[15] දිට්ඨීනං සමුච්ඡෙදප්පහානං හොතීති එවං සඤ්ඤිනො'පි සමාපත්තිවිහාරා සල්ලෙඛවිහාරාති එවං සඤ්ඤිනො'පි අත්ථි සො තෙසං අත්ථාය භගවන්තං පුච්ඡතීති.[16]

අථස්ස භගවා තාසං[17] දිට්ඨීනං පහානං[18] දස්සෙන්තො **යා ඉමාති** ආදිමාහ. තත්ථ **යත්ථ චෙතා දිට්ඨියො උප්පජ්ජන්තීති** ආදි පඤ්චක්ඛන්ධෙ සන්ධාය වුත්තං; එතෙසු හි එතා දිට්ඨියො උප්පජ්ජන්ති; යථාහ "රූපෙ ඛො භික්ඛවෙ සති රූපං අභිනිවිස්ස එවං දිට්ඨි උප්පජ්ජති සො[19] අත්තා සො[20] ලොකො සො පෙච්ච භවිස්සාමි නිච්චො ධුවො සස්සතො

1. වචන හද° s කාරා පෙත්වා b කත්වා l.
2. භගවා පන කිර b s.
3. දුද්දුභි b.
4. හොතූති b හොහීති තස්ස නාම° e.
5. එතං b s.
6. පඤ්චසිඛ සක්කො b.
7. යෙ b s.
8. වත්තාභිමුඛ° b වත්තබ්බානං අභිමුඛි° s.
9. වාදප්පටි b.
10. නාසස්සතොච අන්තවා අනන්තවා ච b නාසස්සතො ච s.
11. ච b අනන්තවා ච s.
12. පවත්තා e.
13. අප්පත්තාපි l.
14. භිස්සක b.
15. ආදිමනසිකාරෙනෙව ච s.
16. පුච්ඡතීති b.
17. තං e.
18. පහානූපායං b s.
19. යො s.
20. යොච s.

අවිපරිණාමධම්මා"ති විත්ථාරෙ. ආරම්මණවසෙන පන එකවචනං කත්වා **යත්ථ චාති** ආහ; යස්මිං ආරම්මණෙ උප්පජ්ජන්තීති වුත්තං හොති; එත්ථ ච **උප්පජ්ජන්ති අනුසෙන්ති සමුදාචරන්තීති** ඉමෙසං එවං නානාකරණං වෙදිතබ්බං: ජාතිවසෙන හි අජාතා ජායමානා **උප්පජ්ජන්තීති** වුච්චන්ති; පුනප්පුනං ආසෙවිතා ථාමගතා අප්පටිවිනීතා **අනුසෙන්තීති**; කායවචීද්වාරං සම්පත්තා **සමුදාචරන්තීති**; ඉදමෙතෙසං නානාකරණං. **තං නෙතං මමාති** ආදීසු තං පඤ්චක්ඛන්ධප්පභෙදං ආරම්මණං එතං මය්හං න හොති අහම්පි එසො නාස්මි[1] එසො මෙ අත්තාපි[2] න හොතීති[3] එවමෙතං යථාභූතං සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතොති එවං තාව පදත්ථො වෙදිතබ්බො; යස්මා ච පනෙත්ථ[4] **එතං මමාති** තණ්හාගාහො; තඤ්ච ගණ්හන්තො අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතප්පභෙදං[5] තණ්හාපපඤ්චං ගණ්හාති; **එසො'හමස්මීති** මානගාහො; තඤ්ච ගණ්හන්තො නවප්පභෙදං මානපපඤ්චං[6] ගණ්හාති; **එසො මෙ අත්තාති** දිට්ඨිගාහො; තඤ්ච ගණ්හන්තො ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතප්පභෙදං[7] දිට්ඨිපපඤ්චං ගණ්හාති; තස්මා **නෙතං මමාති** වදන්තො භගවා යථාවුත්තප්පභෙදං තණ්හාපපඤ්චං පටික්ඛිපති; **නෙසො'හමස්මීති** මානපපඤ්චං;[6] **න මෙසො අත්තාති** දිට්ඨිපපඤ්චං; දිට්ඨෙකට්ඨායෙවෙත්ථ[8] තණ්හාමානා වෙදිතබ්බා; **එවමෙතන්ති** එවං නෙතං මමාති ආදිනා ආකාරෙන එතං ඛන්ධපඤ්චකං; **යථාභූතන්ති** යථාසභාවං යථා අත්ථීති වුත්තං හොති; ඛන්ධපඤ්චකං හි එතෙනෙව ආකාරෙන අත්ථි මමාති[9] ආදිනා පන ගය්හමානං[10] තෙනාකාරෙන නෙවත්ථීති[11] අධිප්පායො; **සම්මප්පඤ්ඤාය පස්සතොති** සොතාපත්තිමග්ගපඤ්ඤා[12]පරියොසානාය විපස්සනාපඤ්ඤාය සුට්ඨු පස්සන්තස්ස; **එවමෙතාසන්ති** එතෙන උපායෙන එතාසං; **පහානං පටිනිස්සග්ගොති** උභයමෙතං[13] සමුච්ඡෙදප්පහානස්සෙවාධිවචනං.

එවං භගවා ආදිමනසිකාරෙනෙව දිට්ඨීනං පහානං හොති නු ඛො නොති ආයස්මතා මහාචුන්දෙන අධිමානිකානං වසෙන පඤ්හං පුට්ඨො සොතාපත්තිමග්ගෙන දිට්ඨිප්පහානං දස්සෙත්වා ඉදානි සයමෙව අධිමානිකානං ඨානං විභජන්තො **ඨානං ඛො පනෙතන්ති**[14] ආදිමාහ. තත්ථ අධිමානිකා නාම යෙසං අප්පත්තෙ පත්තසඤ්ඤාය අධිමානො උප්පජ්ජති ස්වායං[15] උප්පජ්ජමානො නෙව ලොකෙ වට්ටානු[16]සාරීනං බාලපුථුජ්ජනානං උප්පජ්ජති; න අරියසාවකානං; න හි සොතාපන්නස්ස සකදාගාමී අහන්ති අධිමානො උප්පජ්ජති; න සකදාගාමිස්ස අනාගාමී

1 න අස්මි b.
2. අත්තාති l.
3. න හොති s.
4. පන එත්ථ b s
5. තණ්හාවිපරීතප්පභෙදං s.
6. මානපපඤ්චං b.
7. ගණ්හන්තො චාසට්ඨි b.
8. දිට්ඨිකාට්ඨා s
යෙව එත්ථ s b.
9. මමන්ති b.
10. ගය්හමානම්පි l b.
11 තෙනාකාරෙනෙවත්ථීති b l කාරෙනෙවනත්ථීති s.
12. පඤ්ඤාය s.
13. උභයං පෙතං b.
14. ඨානං ඛො පනාති b s.
15. සවායං s.
16. ලොක b s වජ්ජානු s.

අහන්ති; න අනාගාමිනො අරහා අහන්ති; කාරකස්සෙව පන[1] සමථවසෙන වා විපස්සනාවසෙන වා වික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස නිච්චං[2] යුත්තපයුත්තස්ස ආරද්ධවිපස්සකස්ස උප්පජ්ජති; තස්ස හි[3] සමථවික්ඛම්භිතානං වා විපස්සනාවික්ඛම්භිතානං වා කිලෙසානං සමුදාචාරං අපස්සතො සොතාපන්නො අහන්ති වා සකදාගාමී අනාගාමී අරහා අහන්ති වා අධිමානො උප්පජ්ජති; තලඞ්ගර[4]තිස්සපබ්බතවාසි ධම්මදින්නත්ථෙරෙන ඔවදියමාන[5]ත්ථෙරානං විය.

ථෙරස්ස කිර අචිරූපසම්පන්නස්සෙව ඔවාදෙ ඨත්වා බහූ භික්ඛූ විසෙසං අධිගච්ඡිංසු; තං පවත්තිං සුත්වා තිස්සමහාවිහාරවාසි[6]භික්ඛුසඞ්ඝො න අට්ඨාන[7]නියොජකො ථෙරො[8] ථෙරං ආනෙථාති සම්බහුලෙ භික්ඛූ පාහෙසි; තෙ ගන්ත්වා ආවුසො ධම්මදින්න භික්ඛුසඞ්ඝො තං පක්කොසාපෙතීති ආහංසු; සො ආහ කිං පන තුම්හෙ භන්තෙ අත්තානං ගවෙසථ පරන්ති; අත්තානං සප්පුරිසාති; සො තෙසං කම්මට්ඨානමදාසි; සබ්බෙව අරහත්තං පාපුණිංසු; භික්ඛුසඞ්ඝො පුන අඤ්ඤෙ භික්ඛූ පාහෙසි; එවං යාව තතියං පහිතා සබ්බෙ'පි තත්ථෙව[9] අරහත්තං පත්වා විහරිංසු; තතො සඞ්ඝො ගතගතා[10] නාගච්ඡන්තීති අඤ්ඤතරං වුඩ්ඪපබ්බජිතං පාහෙසි; සො ගන්ත්වා ච[11] භන්තෙ ධම්මදින්න තික්ඛත්තුං තිස්සමහාවිහාරවාසී[12] භික්ඛුසඞ්ඝො තුය්හං සන්තිකෙ පෙසෙසි ත්වං නාම සඞ්ඝස්ස ආණං ගරුං න කරොසි නාගච්ඡසීති ආහ; ථෙරො කිමෙතන්ති පණ්ණසාලං අපවිසිත්වාව[13] පත්තචීවරං ගාහාපෙත්වා තාවදෙව නික්ඛමි. සො අන්තරාමග්ගෙ හඞ්කනවිහාරං[14] පාවිසි; තත්ථ චෙකො මහාථෙරො සට්ඨිවස්සාතීතො අධිමානෙන අරහත්තං පටිජානාති; ථෙරො තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පටිසන්ථාරං[15] කත්වා අධිගමං පුච්ඡි, ථෙරො ආහ ආම ධම්මදින්න යං පබ්බජිතෙන කාතබ්බං චිරකතං තං මයා අතීතසට්ඨිවස්සො'මහි එතරහීති; කිං භන්තෙ ඉද්ධිම්පි වලඤ්ජෙථාති; ආම ධම්මදින්නාති; සාධු වත භන්තෙ හත්ථිං තුම්හාකං පටිමුඛං ආගච්ඡන්තං මාපෙථාති; සාධාවුසොති[16] ථෙරො සබ්බසෙතං සත්තප්පතිට්ඨං[17] තිධා පභින්නං නඞ්ගුට්ඨං වීජමානං[18] සොණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපිත්වා විහි දන්තෙහි[19] විජ්ඣිතුකාමං විය පටිමුඛං ආගච්ඡන්තං මහාහත්ථිං මාපෙසි; සො තං අත්තනායෙව මාපිතං හත්ථිං දිස්වා භීතො පලායිතුං ආරභි; තදාව[20] අත්තානං නාහං අරහාති ඤත්වා ධම්මදින්නස්ස පාදමූලෙ උක්කුටිකං නිසීදිත්වා පතිට්ඨා මෙ හොහි ආවුසොති ආහ; ධම්මදින්නො මා භන්තෙ සොචි මා අනත්තමනො අහොසි කාරකානංයෙව අධිමානො උප්පජ්ජතීති ථෙරං සමස්සාසෙත්වා[21] කම්මට්ඨානමදාසි; ථෙරො තස්සොවාදෙ ඨත්වා අරහත්තං පාපුණි.

---

1. පනවසෙන b.
2. නිච්ච s යුත්තපප
3. තස්ස l [යුත්තස්ස b.
4. වාලඞ්ගර b.
5. ඔවාදිත b s.
6. වාසී b s.
7. නඅට්ඨානෙ s.
8. ථෙරොති b.
9. තත්ථෙව r s.
10. ගතා ගතා b.
11. ගන්ත්වාව b ගන්ත්වා e.
12. වාසී b s.
13. අපවිසෙත්වාව b.
14. නඞ්ගණකවිහාරං b.
15. පටිසන්ධාරං b.
16. සාධාවුසොති b.
17. පටිට්ඨං s.
18. බීජයමානං b.
19. දණ්ඩෙහි b.
20. තදාව b.
21. සමස්සාසිත්වා b.

චිත්තලපබ්බතෙ'පි තාදිසොව[1] ථෙරො වසති; ධම්මදින්නො තම්පි උපසඞ්කමිත්වා තථෙව පුච්ඡි; සො'පි තථෙව ව්‍යාකාසි; තතො නං ධම්මදින්නො කිං භන්තෙ ඉද්ධිම්පි වළඤ්ජෙථාති ආහ; ආමාවුසොති; සාධු වත භන්තෙ එකං පොක්ඛරණිං මාපෙථාති; ථෙරො මාපෙසි; එත්ථ[2] භන්තෙ පදුමගුම්බං[3] මාපෙථාති; තම්පි මාපෙසි; පදුමගුම්බෙ මහාපදුමං මාපෙථාති; තම්පි මාපෙසි; එතස්මිං පදුමගබ්භෙ[4] ඨත්වා මධුරස්සරෙන ගායන්තං නච්චන්තඤ්ච[5] එකං ඉත්ථිවිග්ගහං මාපෙථාති; තම්පි මාපෙසි; සො එතං භන්තෙ පුනප්පුනං උපනිජ්ඣායථාති වත්වා සයං පාසාදං පාවිසි; ථෙරස්ස තං උපනිජ්ඣායතො සට්ඨිවස්සානි වික්ඛම්භිතකිලෙසා චලිංසු; සො තදා අත්තානං ඤත්වා පුරිමථෙරො විය ධම්මදින්නස්ස[6] සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරහත්තං පාපුණි.

ධම්මදින්නො'පි අනුපුබ්බෙන තිස්සමහාවිහාරං අගමාසි; තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරා චෙතියඞ්ගණං සම්මජ්ජිත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා නිසින්නා හොන්ති; එතං කිර තෙසං වත්තං; තෙන තෙසං[7] එකො'පි ඉධ පත්තචීවරං ඨපෙහීති ධම්මදින්නං [වත්තා] පුච්ඡිතාපි නාහොසි;[8] ධම්මදින්නො එසො භවෙය්‍යාති ඤත්වා පන[9] පඤ්හං පුච්ඡිංසු; සො පුච්ඡිත[10]පුච්ඡිතපඤ්හෙ තිණ්හෙන අසිනා කුමුදනාළකලාපං විය ඡින්දිත්වා පාදඞ්ගුලියා මහාපථවිං පහරි; භන්තෙ අයං අචෙතනා මහාපථවීපි ධම්මදින්නස්ස ගුණං ජානාති තුම්හෙ පන න ජානිත්ථාති[11] වත්වා ඉමං ගාථමාහ:–

"අචෙතනායං පථවී විජානාති ගුණාගුණං,
සචෙතනාව ඛො[12] භන්තෙ න ජානාථ ගුණාගුණන්"ති.

තාවදෙව ච ආකාසෙ අබ්භුග්ගන්ත්වා තළඞ්ගර[13]තිස්සපබ්බතමෙව අගමාසි; එවං කාරකස්සෙව අධිමානො උප්පජ්ජති; තස්මා භගවා තාදිසානං භික්ඛූනං වසෙන ඣානං විභජන්තො **ඨානං ඛො පනාති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: අත්ථෙතං කාරණං නො නත්ථි යෙන **ඉධෙකච්චො භික්ඛු**[14] බාහිරපරිබ්බාජකෙහි සාධාරණං **විවිච්චෙව කාමෙහි–පෙ–පඨමජ්ඣානං**[15] **උපසම්පජ්ජ විහරෙය්‍ය** යං පන **තස්ස**[16] **එවමස්ස සල්ලෙඛෙන විහරාමීති** යං පටිපත්තිවිධානං කිලෙසෙ සල්ලිඛති[17] තෙනාහං විහරාමීති තං න යුජ්ජති; න හි අධිමානිකස්ස භික්ඛුනො ඣානං[18] සල්ලෙඛො වා සල්ලෙඛපටිපදා වා හොති; කස්මා: අවිපස්සනාපාදකත්තා; න හි සො ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය සඞ්ඛාරෙ

1. තාදිසො ච s.
2. එත්ථ e.
3. ගුම්බම්පි l.
4. පදුමගුම්බෙ l b s.
5. නච්චන්තං·ච l නච්චන්තං b.
6. දින්නත්ථෙරස්ස b s
7. තෙන මෙතෙසං l.
8. ආපුච්ඡන්තොපි b "වත්තා" ඉති උදාහාති සල්ලෙඛත්වා නිසින්නානං "ධම්මදින්න ඉධ පත්තචීවරං ඨපෙහීති වත්තාපි පටිසන්ථාර වසෙන කිඤ්චි පුච්ඡිතාපි නාහොසි" ඉති ටීකා
9. පුන s.
10. සො b s.
11. තිච b s.
12. සචෙතනාථ ඛො s b.
13. චාළඞ්ගර b.
14. ඉධෙකච්චො s
15. පඨමං ඣානං b s.
16. පනස්ස l.
17. සංලිඛති b
18. ඣානං b s.

සම්මසති ඣානං පනස්ස විතක්කාගමත්තකාරෙ[1] දිට්ඨධම්මසුඛ විහාරෙ හොති; තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො භගවා **න ඛො පනෙතෙ චුන්ද අරියස්ස විනයෙ සල්ලෙඛා වුච්චන්ති දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරා එතෙ අරියස්ස විනයෙ වුච්චන්තීති** ආහ. තත්ථ **එතෙති** ඣානධම්ම වසෙන බහුවචනං වෙදිතබ්බං; එතෙ පඨමජ්ඣානධම්මාති වුත්තං හොති; සමාපත්තිවසෙන වා එකම්පි[2] පඨමජ්ඣානං පුනප්පුන[3]සමාපත්තිවසෙන පවත්තං[4] බහුත්තං ගච්ඡති; ආරම්මණවසෙන වා එකම්පි හි පඨමජ්ඣානං පඨවීකසිණාදිසු පවත්ති[5]වසෙන බහුත්තං ගච්ඡතීති[6] එස නයො දුතියතතියචතුත්ථජ්ඣානෙසු. අරූපජ්ඣානෙසු[7] පන ආරම්මණභෙදභාවතො පුරිමකාරණද්වයවසෙනෙව[8] බහුවචනං වෙදිතබ්බං. යස්මා ච තෙසං[9] අඞ්ගානිපි සන්තානි ආරම්මණානිපි නිබ්බුතානි චෙව සුඛුමානි චාති වුත්තං හොති තස්මා තානි **සන්තා එතෙ විහාරාති** එවං වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි; අයං තාවෙතෙසං[10] චතුන්නම්පි සාධාරණවණ්ණනා.

විසෙසවණ්ණනා පන **සබ්බසො රූපසඤ්ඤාන**න්ති ආදිපදානුසාරතො වත්තබ්බා සියා සා විසුද්ධිමග්ගෙ සබ්බාකාරෙන වුත්තායෙව. එවං යස්මා අධිමානිකස්ස භික්ඛුනො ඣානවිහාරො අවිපස්සනාපාදකත්තා සල්ලෙඛවිහාරො න හොති; න හි සො ඣානං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය සඞ්ඛාරෙ සම්මසති; විතක්කගතකාරෙ[11] දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරො පනස්ස හොති; තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො රූපජ්ඣානානි චෙව[12] අරූපජ්ඣානානි ච විභජිත්වා ඉදානි[13] යත්ථ සල්ලෙඛො කාතබ්බො චතුචත්තාලීසාය ආකාරෙහි තඤ්ච වත්ථුං තඤ්ච සල්ලෙඛං දස්සෙන්තො **ඉධ ඛො පන වොති** ආදිමාහ. කස්මා පන අට්ඨහි සමාපත්තීහි අවිහිංසාදයොව සල්ලෙඛාති වුත්තා: ලොකුත්තරපාදකත්තා බාහිරකානං හි අට්ඨසමාපත්තියො වට්ටපාදිකායෙව;[14] සාසනෙ සරණගමනම්පි ලොකුත්තරපාදකං; පගෙව අවිහිංසාදයො; ඉමිනා යෙව ච සුත්තෙන වෙදිතබ්බං යථා බාහිරකස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො පඤ්චාභිඤ්ඤස්සාපි[15] දින්නදානතො සාසනෙ තිසරණගතස්ස දින්නදානං මහප්ඵලතරං හොතීති;[16] ඉදං හි සන්ධාය දක්ඛිණාවිසුද්ධිසුත්තෙන "බාහිරකෙ කාමෙසු වීතරාගෙ දානං දත්වා කොටිසතසහස්සගුණා දක්ඛිණා[17] පාටිකඞ්ඛිතබ්බා සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නෙ දානං දත්වා අසඞ්ඛෙය්‍යා අප්පමෙය්‍යා දක්ඛිණා පාටිකඞ්ඛිතබ්බා කො පන වාදො සොතාපන්නෙ"ති වුත්තං; සරණගමනතො පට්ඨාය හි තත්ථ සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අධිප්පෙතොති. අයං තාවෙත්ථ පාළියොජනා.

---

1. මත්තං කරොති b l s e.
2. එකම්පිහි b s.
3. පුනප්පුනං b s e
4. පවත්තන්තා b.
5. පවත්ත
6. ගච්ඡති e.
7. ආරුප්පජ්ඣානෙසු b.
8. වසෙන l.
9. චෙතසං b s.
10. තාවෙතසං b.
11. විතක්කගතං කරොති a b r s.
12. ච b.
13. ඉදානි ච b s.
14. පාදකායෙව b s e
15. පඤ්චාභිඤ්ඤාණස්සාපි l.
16. හොති b l s.
17. ගුණා b s.

අනුපදවණ්ණනායං[1] පන **ඉධා**ති විහිංසාදිවත්ථුදීපනමෙතං; **ඛො**
පනාති නිපාතමත්තං; **වො**ති කරණත්ථෙ සාමිවචනං; අයං පනෙත්ථ[2]
සඞ්ඛෙපත්ථො: යදෙතං පරෙ විහිංසකා භවිස්සන්තීති ආදිනා නයෙන
විහිංසාදිවත්ථුං වදාම ඉධ චුන්ද තුම්හෙහි සල්ලෙඛො කාතබ්බොති; එවං
සඞ්ඛෙපතො වත්වා ඉදානි විත්ථාරෙන්තො **පරෙ විහිංසකා භවිස්සන්ති**
මයමෙත්ථ අවිහිංසකා භවිස්සාමාති සල්ලෙඛො කරණීයොති ආදි
මාහ. තත්ථ **පරෙ**ති යෙ කෙචි ඉමං සල්ලෙඛමනනුයුත්තා; **විහිංසකා**
භවිස්සන්තීති පාණිනා වා ලෙඩ්ඩුනා වාති ආදීහි සත්තානං විහෙඨකා
භවිස්සන්ති; **මයමෙත්ථ අවිහිංසකා භවිස්සාමා**ති මයං පන යත්ථෙව
වත්ථුස්මිං පරෙ එවං විහිංසකා භවිස්සන්ති එත්ථෙව අවිහිංසකා
භවිස්සාම අවිහිංසං උප්පාදෙත්වා විහරිස්සාම; **ඉති සල්ලෙඛො කර**
ණීයොති එවං තුම්හෙහි සල්ලෙඛො කාතබ්බො; **සල්ලෙඛො**ති ච
ඉධ අවිහිංසාව වෙදිතබ්බා; අවිහිංසා හි විහිංසං සල්ලෙඛති[3] ඡින්දති
තස්මා සල්ලෙඛොති වුච්චති; එස නයො සබ්බත්ථ.

අයං පන විසෙසො: **පරෙ මිච්ඡාදිට්ඨී**ති එත්ථ කම්මපථානං
අන්තමිච්ඡාදිට්ඨිඤ්ච මිච්ඡත්තානං ආදිමිච්ඡාදිට්ඨිඤ්ච මිස්සෙත්වා දිට්ඨි
වුත්තාති වෙදිතබ්බා. යථායමෙත්ථ තථා[4] සම්මාදිට්ඨීති වුත්තට්ඨානෙ
සම්මාදිට්ඨි. එත්ථ ච කම්මපථා විත්ථාරතො සම්මාදිට්ඨිසුත්තෙ ආවි
භවිස්සන්ති;[5] මිච්ඡත්තෙසු මිච්ඡාදිට්ඨිආදයො වෙඩාවිතකෙක. අයං
පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපො: පාණං අතිපාතෙන්තීති **පාණාතිපාතී** පාණ
ඝාතකාති අත්ථො; අදින්නං ආදියන්තීති **අදින්නාදායී** පරස්සහාරි
නොති අත්ථො; අබ්‍රහ්මං හීනං ලාමකං[6] ධම්මං චරන්තීති **අබ්‍රහ්මචාරී**
මෙථුනධම්මපටිසෙවකාති අත්ථො; බ්‍රහ්මං සෙට්ඨං පටිපදං චරන්තීති[7]
බ්‍රහ්මචාරී මෙථුනා[8] පටිවිරතාති අත්ථො; එත්ථ ච බ්‍රහ්මචරියං සල්ලෙ
ඛොති වෙදිතබ්බං.[9] බ්‍රහ්මචරියං හි අබ්‍රහ්මචරියං සල්ලෙඛති; මුසා
වදන්තීති **මුසාවාදී** පරෙසං අත්ථභඤ්ජනකං තුච්ඡං අලිකං වාචං භාසි
තාරොති අත්ථො; පිසුණා වාචා එතෙසන්ති **පිසුණාවාචා**;[10] පරෙසං[11]
මම්මච්ඡෙදිකා ඵරුසා වාචා එතෙසන්ති **ඵරුසාවාචා**;[12] සම්ඵං
නිරත්ථකං[13] වචනං පලපන්තීති **සම්ඵප්පලාපී**; අභිජ්ඣායන්තීති
අභිජ්ඣාලූ; පරභණ්ඩෙ[14] ලුබ්භනසීලාති අත්ථො; බ්‍යාපන්නං පූතිභූතං
චිත්තමෙතෙසන්ති **බ්‍යාපන්නචිත්තා**; මිච්ඡා පාපිකා විඤ්ඤුගරහිතා
එතෙසං දිට්ඨීති **මිච්ඡාදිට්ඨී**; කම්මපථපරියාපන්නාය නත්ථි දින්නන්ති
ආදිවත්ථුකාය[15] මිච්ඡත්තපරියාපන්නාය අනිය්‍යානිකදිට්ඨියා ච සමන්නා
ගතාති අත්ථො; සම්මා සොභනා විඤ්ඤුප්පසත්ථා එතෙසං දිට්ඨීති

1. වණ්ණනාය s.
2. පන b.
3. තං b s.
4. යථාමයමෙත්ථ b තථා යමෙත්ථ තථා l තථා මය මෙත්ථ
5. ආවිභවිස්සන්ති b s.
6. ලාමක b s.
7. පටිපජ්ජන්තීති l e.
8. මෙථුනා e.
9. වෙදිතබ්බා b s.
10. පිසුණවාචා s පිසුනවාචා b.
11. පරං b පර s.
12. ඵරුසවාචා b s.
13. නිරත්ථක b.
14. පරභණ්ඩ b s.
15. ආදිකාය s.

සම්මාදිට්ඨී; කම්මපථපරියාපන්නාය අත්ථි දින්නන්ති ආදිකාය කම්මස්සකතාදිට්ඨියා සම්මත්තපරියාපන්නාය මග්ගදිට්ඨියා ච සමන්නාගතාති අත්ථො.

මිච්ඡාසඞ්කප්පාති අයාථාව[1] අනිය්‍යානිකඅකුසලසඞ්කප්පා; එස නයො **මිච්ඡාවාචාති** ආදීසු. අයං පන විසෙසො: මිච්ඡාසඞ්කප්පාදයො විය හි මිච්ඡාසති නාම පාටිඑක්කො[2] කොචි ධම්මො නත්ථි, අතීතං පන චින්තයතො පවත්තානං චතුන්නම්පි අකුසලක්ඛන්ධානමෙතං අධිවචනං; යම්පි වුත්තං භගවතා "අත්ථෙසා භික්ඛවෙ අනුස්සති නෙසා නත්ථීති වදාමි පුත්තපටිලාභං[3] වා භික්ඛවෙ අනුස්සරතො ධනපටිලාභං[3] වා භික්ඛවෙ[4] යසපටිලාභං[3] වා භික්ඛවෙ අනුස්සරතො"ති තම්පි[5] තං තං චින්තෙන්තස්ස සතිපතිරූපකෙන උප්පත්තිං සන්ධාය වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. **මිච්ඡාඤාණීති** එත්ථ ච[6] මිච්ඡාඤාණන්ති පාපකිරියාසු උපායචින්තාවසෙන පාපං කත්වා සුකතං මයාති පච්චවෙක්ඛනාකාරෙන ච උප්පන්නො මොහො වෙදිතබ්බො; තෙන සමන්නාගතා පුග්ගලා මිච්ඡාඤාණී; **සම්මාඤාණීති** එත්ථ පන එකූනවීසතිභෙදං පච්චවෙක්ඛනාඤාණං සම්මාඤාණන්ති වුච්චති තෙන සමන්නාගතා පුග්ගලා සම්මාඤාණී; **මිච්ඡාවිමුත්තීති** අවිමුත්තායෙව සමානා විමුත්තා මයන්ති එවංසඤ්ඤිනො; අවිමුත්තියං වා විමුත්තිසඤ්ඤිනො; තත්‍රායං වචනත්ථො: මිච්ඡා පාපිකා විපරීතා විමුත්ති එතෙසං අත්ථීති මිච්ඡාවිමුත්තී; මිච්ඡාවිමුත්තීති ච යථාවුත්තෙනාකාරෙන පවත්තානං අකුසලක්ඛන්ධානමෙතං අධිවචනං; ඵලසම්පයුත්තානි පන සම්මාදිට්ඨිආදීනි අට්ඨඞ්ගානි ඨපෙත්වා සෙසධම්මා[7] සම්මාවිමුත්තීති වෙදිතබ්බා;[8] සා ච මිච්ඡාවිමුත්තිං සල්ලිඛිත්වා[9] ඨිතත්තා සල්ලෙඛොති වෙදිතබ්බා; තත්ථ නියොජෙන්තො ආහ. **මයමෙත්ථ සම්මාවිමුත්තී භවිස්සාමාති සල්ලෙඛො කරණීයොති**. ඉතො පරානි තීණි නීවරණවසෙන වුත්තානි. **අභිජ්ඣාලූ බ්‍යාපන්නචිත්තාති** එවං කම්මපථෙසු වුත්තත්තා පනෙත්ථ පඨමානි ද්වෙ නීවරණානි න වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි. තත්ථ ථීනමිද්ධෙන[10] පරියුට්ඨිතා අභිභූතාති **ථීනමිද්ධපරියුට්ඨිතා**; උද්ධච්චෙන සමන්නාගතාති **උද්ධතා**; විචිනන්තා කිච්ඡන්ති න සක්කොන්ති සන්නිට්ඨානං කාතුන්ති **වෙචිකිච්ඡී**.[11]

කොධනාති ආදීනි දස චිත්තස්ස උපක්කිලෙසවසෙන වුත්තානි; තත්ථ කොධාදීසු යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං ධම්මදායාදවත්ථසුත්තෙසු වුත්තං; අයං පනෙත්ථ වචනත්ථො: **කොධනාති** කුජ්ඣනසීලා; **උපනාහීති** උපනාහනසීලා උපනාහො වා එතෙසං අත්ථීති;[12] තථා **මක්ඛී පලාසී** ච;[13] ඉස්සන්තීති **ඉස්සුකී**; මච්ඡරායන්තීති **මච්ඡරී** මච්ඡරං[14] වා එතෙසං අත්ථීති;[15] සඨයන්තීති **සඨා**; න සම්මා භාසන්තීති වුත්තං හොති

1. අයථාව e.
2. පාතිඑක්කො b
3. පුත්තලාභං b s.
4. භික්ඛවෙඅනුස්සරතො s b.
5. අනුස්සරතො"ති b.
6 එත්ථ b.
7. සෙසධම්මො l
8. වෙදිතබ්බො l.
9. සල්ලෙඛිත්වා l.
10. ථිනමිද්ධෙන b.
11. විචිකිච්ඡී s විචිකිච්ඡා b.
12. අත්ථි උපනාහී b.
13. පලාසීච b s.
14. මච්ඡෙරං b s.
15. අත්ථිමච්ඡරී b.

ඛෙරාටිකයුත්තානං එතං අධිවචනං; මායා එතෙසං අත්ථීති **මායාවී**; ථම්භසමඞ්ගිතාය **ථද්ධා**; අතිමානයොගෙන **අතිමානී**; වුත්තපච්චනීකනයෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො. **දුබ්බචාති** වත්තුං දුක්ඛා කිඤ්චි වුච්චමානා න සහන්ති;[1] තබ්බිපරීතා **සුබ්බචා**;[2] දෙවදත්තාදිසදිසා පාපකා මිත්තා එතෙසන්ති **පාපමිත්තා**; බුද්ධා වා සාරිපුත්ත[3]සදිසා වා කල්‍යාණා මිත්තා එතෙසන්ති **කල්‍යාණමිත්තා**; කායදුච්චරිතාදීසු චිත්තවොස්සග්ගවසෙන **පමත්තා**; විපරීතා **අප්පමත්තාති** වෙදිතබ්බා; ඉමානි තීණි පකිණ්ණකවසෙන වුත්තානි.

අස්සද්ධාති ආදීනි සත්ත[4] අසද්ධම්මවසෙන; තත්ථ තීසු වත්ථූසු සද්ධා එතෙසං නත්ථීති **අස්සද්ධා**; සුක්කපක්ඛෙ සද්දහන්තීති **සද්ධා**; සද්ධා වා එතෙසං අත්ථීතිපි **සද්ධා**; නත්ථෙතෙසං[5] හිරීති **අහිරිකා**. අකුසලසමාපත්තියා අජිගුච්ඡමානානමෙතං අධිවචනං; හිරි[6] එතෙසං මනෙ හිරියා වා යුත්තමනාති **හිරිමනා**; න ඔත්තප්පන්තීති **අනොත්තාපී**;[7] අකුසලසමාපත්තියා න භායන්තීති වුත්තං හොති; තබ්බිපරීතා **ඔත්තාපී**;[8] අප්පං සුතමෙතෙසන්ති **අප්පස්සුතා**;[9] අප්පන්ති ච ථොකන්ති න ගහෙතබ්බං නත්ථීති ගහෙතබ්බං; අප්පස්සුතාති හි නිස්සුතා සුතවිරහිතා වුච්චන්ති; බහු[10] සුතමෙතෙසන්ති **බහුස්සුතා**; තථාගතභාසිතං එකමපි ගාථං[11] ගාථාවතො ඤත්වා අනුරූපපටිපදං පටිපන්නානමෙතං[12] අධිවචනං; කුච්ඡිතං[13] සීදන්තීති **කුසීතා**; හීනවිරියානමෙතං අධිවචනං; ආරද්ධං විරියමෙතෙසන්ති **ආරද්ධවිරියා**; සම්මප්පධානයුත්තානමෙතං අධිවචනං; මුට්ඨා සති එතෙසන්ති **මුට්ඨස්සතී**; නට්ඨස්සතීති වුත්තං හොති; උපට්ඨිතා සති එතෙසන්ති **උපට්ඨිතස්සතී**;[14] නිච්චං ආරම්මණාභිමුඛප්පවත්තසතීනමෙතං අධිවචනං; දුට්ඨා පඤ්ඤා එතෙසන්ති **දුප්පඤ්ඤා**; නට්ඨපඤ්ඤාති වුත්තං හොති; පඤ්ඤාය සම්පන්නාති **පඤ්ඤාසම්පන්නා**; පඤ්ඤාති ච ඉධ විපස්සනාපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා: විපස්සනාසම්භාරෙ හි පරිපූරෙ ඉමස්මිං ඨානෙ ආගතො තස්මා විපස්සනාපඤ්ඤාව අයන්ති පොරාණානං ආණා.

ඉදානි එකමෙව[15] ලොකුත්තරගුණානං අන්තරායකරං අනිය්‍යානිකදිට්ඨිං තීහාකාරෙහි දස්සෙන්තො **සන්දිට්ඨිපරාමාසීති** ආදිමාහ. තත්ථ සන්දිට්ඨිං පරාමසන්තීති **සන්දිට්ඨිපරාමාසී**; ආධානං ගණ්හන්තීති **ආධානගාහී**;[16] ආධානන්ති දළ්හං වුච්චති දළ්හගාහීති[17] අත්ථො; යුත්තං කාරණං දිස්වා[18] ලද්ධිං පටිනිස්සජ්ජන්තීති[19] **පටිනිස්සග්ගී**; දුක්ඛෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන බහුම්පි කාරණං දස්සෙත්වා න සක්කා පටිනිස්සග්ගී

1. න සහන්ති l.
2. සුවචා b s
3. සාරිපුත්තාදි s
4. ආදීනි b අසද්ධම්ම s.
5. නත්ථි එතෙසං b.
6. හිරි b.
7. න උත්තප්පන්තීති අනොත්තාපි s.
8. ඔත්තාපී s.
9. අප්පසුතා s.
10. බහුං e s
11. ගාථං s.
12. අනුරූපපටිපන්නානමෙතං b.
13. කුච්ඡිතා b.
14. උපට්ඨිතස්සතී b.
15. එත්තකමෙව b
16. ආධානගාහීb.
17. දළ්හගාහීති e s.
18. යුත්තකාරණං දිස්වාව bs
19. නිස්සජ්ජන්තීති b s

කාතුන්ති[1] දුප්පටිනිස්සග්ගී; යෙ අත්තනො උප්පන්නං දිට්ඨිං ඉදමෙව සච්චන්ති දළ්හං ගණ්හිත්වා අපි බුද්ධාදීහි කාරණං දස්සෙත්වා වුච්චමානා න පටිනිස්සජ්ජන්ති[2] තෙසමෙතං අධිවචනං. තාදිසා හි පුග්ගලා යං යදෙව ධම්මං වා අධම්මං වා සුණන්ති[3] තං සබ්බං එවං අම්හාකං ආචරියෙහි කථිතං එවං අම්හෙහි සුතන්ති කුම්මොව අඞ්ගානි සකෙ කපාලෙ අන්තොයෙව සමොදහන්ති කුම්භීලග්ගාහං[4] ගණ්හන්ති න විස්සජ්ජෙන්ති.[5] වුත්තවිපරියායෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො.

එවං චතුචත්තාලීසාය ආකාරෙහි සල්ලෙඛං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං සල්ලෙඛෙ චිත්තුප්පාදස්සාපි බහුකාරතං[6] දස්සෙතුං චිත්තුප්පාදම්පි ඛො අහන්ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො: අහං චුන්ද කුසලෙසු ධම්මෙසු චිත්තුප්පාදම්පි බහුකාරං[7] වදාමි; යා පනෙතා කායෙන වාචාය අනුවිධියනා[8] යථා පඨමං චිත්තං උප්පන්නං තථෙව තෙසං ධම්මානං කායෙන[9] කරණං වාචාය ච කාරෙථාති ආණාපනං වා උග්ගහපරිපුච්ඡාදීනි වා තාසු වාදෙයෙව කො එකන්තබහුකාරායෙව[10] හි තා අනුවිධියනාති[11] දස්සෙති; කස්මා පනෙත්ථ චිත්තුප්පාදෙ'පි බහුකාරොති:[12] එකන්තහිතසුඛාවහත්තා අනුවිධියනානං[11] හෙතුත්තා ච; දානං දස්සාමීති[13] චිත්තුප්පාදෙ සයම්පි එකන්තහිතසුඛාවහො අනුවිධියනානම්පි හෙතු; එවං හි උප්පන්නචිත්තත්තායෙව දුතියදිවසෙ මහාවීථිං[14] පටියාදෙත්වා මහාමණ්ඩපං කත්වා භික්ඛුසතස්ස වා භික්ඛුසහස්සස්ස වා දානං දෙති; භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙථ පූජෙථ පරිවිසථාති පරිජනෙ ආණාපෙති; එවං සඞ්ඝස්ස චීවරසෙනාසනභෙසජ්ජං[15] දස්සාමීති චිත්තුප්පාදෙ සයම්පි එකන්තහිතසුඛාවහො අනුවිධියනානම්පි[16] හෙතු; එවං උප්පන්නචිත්තත්තායෙව හි චීවරාදීනි අභිසඞ්ඛරොති දෙති[17] දාපෙති ච; එස නයො සරණගමනාදීසු;[18] සරණං ගච්ඡාමීති හි චිත්තං උප්පාදෙත්වාව පච්ඡා කායෙන වා වාචාය වා[19] සරණං ගණ්හාති;[20] තථා පඤ්චඞ්ගං අට්ඨඞ්ගං දසඞ්ගං වා සීලං සමාදියිස්සාමීති චිත්තං උප්පාදෙත්වාව[21] කායෙන වා වාචාය වා සමාදියති; පබ්බජිත්වා චතූසු සීලෙසු පතිට්ඨහිස්සාමීති ච චිත්තං උප්පාදෙත්වාව[21] කායෙන වාචාය ච පූරෙතබ්බං සීලං පූරෙති; බුද්ධවචනං උග්ගණ්හිස්සාමීති[22] චිත්තං උප්පාදෙත්වාව[23] එකං වා නිකායං ද්වෙ වා තයො වා චත්තාරො වා පඤ්ච වා නිකායෙ වාචාය උග්ගණ්හාති;[24] එවං ධුතඞ්ගසමාදානකම්මට්ඨානුග්ගහ

1. න සක්කා සග්ගං කාතුන්ති l e පටිනිස්සග්ගං s නිස්සග්ගි b.
2. නිස්සජ්ජන්තීති b s.
3. ගණ්හන්ති b.
4. කුම්භිලග්ගාහං b කුම්භිලගාහං s.
5. විසජ්ජන්ති b s.
6. බහුකාරං l e බහුපකාරතං b.
7. බහුපකාරං b.
8. කායෙන ච වාචාය ච අනුවිධියනා b s
9. කායෙන වා b.
10. බහුපකාරායෙව b.
11. අනුවිධියනාති b s.
12. බහුපකාරොති b.
13. මීති හි b s.
14. මහාවීථියං l.
15. චීවරං සෙනාසනං භෙසජ්ජං b s.
16. අනුවිධියමානානම්පි b.
17. අභිසඞ්ඛරොති s
18. දීසු b s.
19. කායෙනවාචාය l.
20. ගණ්හාති b.
21. උප්පාදෙත්වා b.
22. උග්ගහිස්සාමීති b s.
23. උප්පාදෙත්වා ච b.
24. චත්තාරො පඤ්චනිකායෙ වා උග්ගණ්හන්ති s.

කසිණපරිකම්මඣානසමාපත්ති විපස්සනාමග්ගඵලපච්චෙකබොධිසම්මාසම්බොධිවසෙන[1] නෙතබ්බං. බුද්ධො භවිස්සාමීති හි චිත්තුප්පාදෙ සයම්පි එකන්තහිතසුඛාවහො අනුවිධියනානම්පි[2] හෙතු; එවං හි උප්පන්නචිත්තත්තායෙව අපරෙන සමයෙන කප්පසතසහස්සාධිකානි චත්තාරි අසඞ්ඛෙය්‍යානි කායෙන වචාය ච[3] පාරමියො පූරෙත්වා සදෙවකං ලොකං තාරෙන්තො විචරති;[4] එවං සබ්බත්ථ චිත්තුප්පාදො'පි බහුකාරො[5] කායවාචාහි පන අනුවිධියනා[6] අතිබහුකාරායෙවාති[5] වෙදිතබ්බා.

එවං කුසලෙසු ධම්මෙසු චිත්තුප්පාදස්සාපි බහුකාරතං[5] දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ නියොජෙන්තො **තස්මාතිහ චුන්දාති** ආදිමාහ. තං අත්ථතො පාකටමෙව. එවං චතුචත්තාලීසාය ආකාරෙහි දස්සිතෙ සල්ලෙඛෙ චිත්තුප්පාදස්සාපි බහුකාරතං[5] දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සෙව සල්ලෙඛස්ස හිතාධිගමාය මග්ගභාවං දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යථා නාම චුන්ද ඛාණුකණ්ටකපාසාණාදීහි විසමො මග්ගො භවෙය්‍ය තස්ස පරික්කමනාය පරිවජ්ජනත්ථාය අඤ්ඤො සුපරිකම්මකතො විය[7] භූමිභාගො සමො මග්ගො භවෙය්‍ය; යථා වා[8] රුක්ඛමූලපාසාණපපාතකුම්භිලමකරාදිපරියාකුලං[9] විසමං තිත්ථමස්ස තස්ස පරික්කමනාය පරිවජ්ජනත්ථාය අඤ්ඤං අවිසමං[10] අනුපුබ්බගම්භීරං සොපාන[11] ඵලකසදිසං තිත්ථං භවෙය්‍ය යං පටිපන්නො සුඛෙනෙව තං නදිං වා තළාකං වා අජ්ඣොගාහෙත්වා නහායෙය්‍ය[12] වා උත්තරෙය්‍ය වා; එවමෙව ඛො චුන්ද විසමමග්ගවිසමතිත්ථසදිසාය[13] විහිංසාය සමන්නාගතස්ස විහිංසකස්ස[14] පුග්ගලස්ස සමමග්ගසමතිත්ථසදිසා අවිහිංසා හොති පරික්කමනාය; යථෙව හි විසමමග්ගතිත්ථ[15] පරිවජ්ජනත්ථාය සමො මග්ගො ච තිත්ථඤ්ච පටියත්තං එවං විහිංසාපරිවජ්ජනත්ථාය අවිහිංසා පටියත්තා යං ස[16] පටිපන්නො සුඛෙනෙව මනුස්සගතිං වා දෙවගතිං වා[17] අජ්ඣොගාහෙත්වා[18] සම්පත්තිං වා අනුභවෙය්‍ය උත්තරෙය්‍ය වා ලොකා; එතෙනෙව උපායෙන සබ්බපදානි යොජෙතබ්බානි. එවං තස්සෙව හිතාධිගමාය මග්ගභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි උපරිභාවඞ්ගමනීයතං දස්සෙන්තො **සෙය්‍යථාපීති** ආදිමාහ. තස්සත්ථො: යථා නාම චුන්ද යෙ කෙචි අකුසලා ධම්මා පටිසන්ධිජනකා[19] වා අජනකා වා දින්නායපි පටිසන්ධියා විපාකජනකා වා අජනකා වා සබ්බෙ තෙ ජාතිවසෙන අධොභාවඞ්ගමනීයාති එවං නාමාච[20] හොන්ති විපාකකාලෙ අනිට්ඨාකන්තවිපාකත්තා; යථා ච යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා

1. පච්චෙකසම්බොධිවසෙන l
2. අනුවිධියනානම්පි b s.
3. වාචාය l e
4. තාරෙන්තොවිචරති s.
5. බහුපකාරෙ b.
6. අනුවිධියනා b s
7. වියච b
8. යථා ච b s.
9. කුම්භිලපරිබ්‍යාකුලං b s
10. පරිවජ්ජනත්ථාය අවිසමං.
11. සොපාණ b s.
12. අජ්ඣොගාහෙත්වා b s e නහායෙය්‍ය b s.
13. චුන්දවිසමතිත්ථ සදිසාය s.
14. විහිංසක b s.
15. විසමමග්ගවිසමතිත්ථ e.
16. අවිහිංසායපටියත්තා යච s පටියත්තායං. b e.
17. මනුස්සගතිං වා l.
18. අජ්ඣොගාහෙත්වා b s e.
19. පටිසන්ධියාජනකා b.
20. නාමාච s.

පටිසන්ධිජනකා[1] වා අජනකා වා දින්නායපි පටිසන්ධියා විපාකජනකා වා අජනකා වා සබ්බෙ තෙ ජාතිවසෙන උපරිභාවඞ්ගමනීයාති එවං නාමාව[2] හොන්ති විපාකකාලෙ ඉට්ඨකන්තවිපාකත්තා: **එවමෙව ඛො චුන්ද විහිංසකස්ස–පෙ–උපරිභාවායාති.**

තත්‍රායං උපමාසංසන්දනා:[3] යථා හි සබ්බෙ අකුසලා අධොභාවඞ්ගමනීයා එවං විහිංසකස්ස එකා විහිංසාපි; යථා ච සබ්බෙ කුසලා උපරිභාවඞ්ගමනීයා එවං අවිහිංසකස්ස එකා අවිහිංසාපි; එතෙනෙව උපායෙන අකුසලං අකුසලෙන කුසලඤ්ච[4] කුසලෙන උපමෙතබ්බං, අයං කිරෙත්ථ අධිප්පායොති එවං තස්සෙව සල්ලෙඛස්ස උපරිභාවඞ්ගමනීයතං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිනිබ්බාපනෙ සමත්ථභාවං දස්සෙතුං **සො වත චුන්දාති** ආදිමාහ. තත්ථ සොති වත්තබ්බප්පකාර[5] පුග්ගලනිද්දෙසො. තස්ස සොති[6] ඉමං උද්දෙසවචනං ආහරිත්වා යො අත්තනා පලිපපලිපන්නො සො වත චුන්ද පරං පලිපපලිපන්නං උද්ධරිස්සතීති එවං සබ්බපදෙසු සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. **පලිපපලිපන්නොති** ගම්භීරකද්දමෙ නිමුග්ගො වුච්චති; න ච ඛො අරියස්ස විනයෙ; අරියස්ස පන විනයෙ **පලිපොති** පඤ්ච කාමගුණා වුච්චන්ති; **පලිපන්නොති** තත්ථ නිමග්ගො බාලපුථුජ්ජනො; තස්මා එවමෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා: යථා චුන්ද කොචි පුරිසො යාව නාසිකග්ගා ගම්භීරකද්දමෙ[7] නිමුග්ගො අපරම්පි තත්ථෙව[8] නිමුග්ගං හත්ථෙ වා සීසෙ වා ගහෙත්වා උද්ධරිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති නහි තං කාරණමත්ථි යෙන සො[9] තං උද්ධරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨපෙය්‍ය; එවමෙව යො අත්තනා පඤ්චකාමගුණපලිපෙ[10] පලිපන්නො සො වත පරං තත්ථෙව පලිපන්නං[11] උද්ධරිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති; තත්ථ සියා: අයුත්තමෙතං පුථුජ්ජනා නාමපි[12] භික්ඛුභික්ඛුනීඋපාසකඋපාසිකානං ධම්මදෙසනං සුත්වා හොන්ති යෙව ධම්මං අභිසමෙතාරො තස්මා පලිපපලිපන්නො උද්ධරතීති; තං න තථා දට්ඨබ්බං; භගවායෙව හි තත්ථ උද්ධරති පසංසාමත්තමෙව පන ධම්මකථිකා ලභන්ති රඤ්ඤො පහිතලෙඛවාචකො විය; යථා හි රඤ්ඤො පච්චන්තජනපදෙ පහිතං ලෙඛං තත්ථ මනුස්සා ලෙඛං වාචෙතුමජානන්තා[13] යො වාචෙතුං ජානාති තෙන වාචාපෙත්වා තමත්ථං සුත්වා රඤ්ඤො ආණාති ආදරෙන සම්පාදෙන්ති; න ච තෙසං හොති ලෙඛවාචකස්ස අයං ආණාති; ලෙඛවාචකො පන විස්සට්ඨාය වාචාය වාචෙති[14] අනෙළගලායාති[15] පසංසාමත්තමෙව ලභති; එවමෙව[16] කිඤ්චාපි සාරිපුත්තප්පභූතයො ධම්මකථිකා ධම්මං දෙසෙන්ති

1. පටිසන්ධියාජනකා b.
2. එවං නාමාව s.
3. ඔපම්මසංසන්දනා b s. යථා සබ්බෙ b s.
4. කුසලං b.
5. වුත්තප්පකාර b s.
6. යොති b s.
7. ගම්භීරෙකද්දමෙ b s.
8. අපරං b තථෙව l.
9. කාරණං අත්ථි e න සො b
10. පලිප s.
11. තථෙව b පලිපපලිපන්නං b s
12. මපි හි b.
13. තුං අජානන්තා b s.
14. වාචෙසි b
15. අනෙළගලායාති e s අනෙලගලායාති b
16. එවමෙවං b

අථ ඛො ලිඛිතපණ්ණවාචකා[1] විය තෙ හොන්ති; භගවතොයෙව පන සා ධම්මදෙසනා රඤ්ඤො ආණා විය; යෙ ච තං සුත්වා ධම්මං අභිසමෙන්ති තෙ භගවායෙව උද්ධරතීති වෙදිතබ්බා;[2] ධම්මකථිකා පන විසට්ඨාය වාචාය ධම්මං දෙසෙන්ති[3] අනෙලගලායාති[4] පසංසාමත්තමෙව ලභන්තීති; තස්මා යුත්තමෙවෙතන්ති. වුත්තවිපරියායෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො.

අදන්තො අවිනීතො අපරිනිබ්බුතොති එත්ථ පන අනිබ්බිසතාය අදන්තො; අසික්ඛිතවිනයතාය අවිනීතො; අනිබ්බුතකිලෙසතාය අපරිනිබ්බුතොති[5] වෙදිතබ්බො;[6] සො තාදිසො පරං දමෙස්සති නිබ්බිසං කරිස්සති විනෙස්සති වා තිස්සො සික්ඛා සික්ඛාපෙස්සති පරිනිබ්බාපෙස්සති වා තස්ස කිලෙසෙ නිබ්බාපෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති; වුත්තවිපරියායෙන සුක්කපක්ඛො වෙදිතබ්බො.

එවමෙව ඛො චුන්ද විහිංසකස්ස–පෙ–**පරිනිබ්බානායා**ති[7] එත්ථ පන එවමත්ථො වෙදිතබ්බො; යථා[8] අත්තනා පලිපාපලිපන්නො[9] පරං පලිපපලිපන්නං උද්ධරිස්සති දන්තො දමෙස්සති විනීතො විනෙස්සති පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙස්සතීති ඨානමෙතං විජ්ජති; කිං පන තං[10] පලිපාපලිපන්නත්තං[11] දන්තත්තං විනීතත්තං පරිනිබ්බුතත්තඤ්ච; එවමෙව ඛො චුන්ද විහිංසකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස අවිහිංසා හොති පරිනිබ්බානාය; කිං වුත්තං හොති: යො අත්තනා අවිහිංසකො තස්ස යා අවිහිංසා අයං[12] යා එසා විහිංසකස්ස පරස්ස විහිංසා තස්ස පරිනිබ්බානාය හොති; අත්තනා[13] අවිහිංසකො පරස්ස විහිංසාචෙතනං නිබ්බාපෙස්සතීති ඨානමෙතං විජ්ජති; කිං පන තන්ති: අවිහිංසකත්තමෙව; යං හි යෙන අත්තනා අධිගතං හොති සො[14] පරං තථත්තාය[15] සමාදපෙතුං සක්කොති;[16] අථවා යථා අත්තනා පලිපාපලිපන්නො[9] දන්තො විනීතො පරිනිබ්බුතො පරං පලිපපලිපන්නං අදන්තං අවිනීතං අපරිනිබ්බුතඤ්ච උද්ධරිස්සති විනෙස්සති දමෙස්සති[17] පරිනිබ්බාපෙස්සතීති ඨානමෙතං විජ්ජති; එවමෙවං[18] විහිංසකස්ස පුරිසපුග්ගලස්ස විහිංසාපහානාය මග්ගං භාවයතො උප්පන්නා අවිහිංසා හොති පරිනිබ්බානාය; පරිනිබ්බුතො විය හි අපරිනිබ්බුතං අවිහිංසාචෙතනාව විහිංසාචෙතනං[19] පරිනිබ්බාපෙතුං සමත්ථා;[20] එතමත්ථං දස්සෙන්තො **එවමෙව ඛො චුන්දා**ති ආදිමාහාති[21] එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යථා චෙත්ථ එවං සබ්බපදෙසු; අතිවිත්ථාරභයෙන පන අනුපදයොජනා න කතාති.

---

1. වාචකා b.
2. වෙදිතබ්බා b.
3. දෙසෙන්ති s.
4. අනෙලගලායාති e s අනෙලගළායාති b.
5. අපරිනිබ්බුතො l.
6. අපරිනිබ්බුතොති අත්ථො b
7. විහිංසකස්ස පරිනිබ්බානායාති s.
8 යථාති සික්ඛා b යථාති s.
9. අපලිපපලිපන්නො b s.
10 කිං පනත්තන්ති b s.
11. අපලිපපලිපන්නත්තං bs.
12. අවිහිංසා s
13. අත්තනා හි b s.
14. අධිගතං තෙන සො s.
15 තදත්ථාය b.
16. සක්කොතීති b s.
17. දමෙස්සති විනෙස්සති b.
18. එවමෙව b e s
19. අවිහිංසාචෙතනා ච s. විහිංසාචෙතනාතං b
20. සමත්ථාති s
21. ආදිමාහ l.

එවං තස්ස පරිනිබ්බාපනෙ සමත්ථභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි තං දෙසනං නිගමෙත්වා ධම්මපටිපත්තියං නියොජෙතුං **ඉති ඛො චුන්දා**ති ආදිමාහ. තත්ථ **සල්ලෙඛපරියායො**ති සල්ලෙඛකාරණං; එස නයො සබ්බත්ථ. එත්ථ අවිහිංසාදයො එව විහිංසාදීනං[1] සල්ලෙඛනතො සල්ලෙඛකාරණං; තෙසං වසෙන චිත්තස්ස උප්පාදෙතබ්බතො චිත්තුප්පාදකාරණං; විහිංසාදිපරික්කමනස්ස හෙතුතො පරික්කමනකාරණං; උපරිභාවනිප්ඵාදනතො උපරිභාවකාරණං; විහිංසාදීනං පරිනිබ්බාපනතො පරිනිබ්බාන[2]කාරණන්ති වෙදිතබ්බා.[3]

හිතෙසිනාති හිතං එසන්තෙන; **අනුකම්පකෙනා**ති අනුකම්පමානෙන; **අනුකම්පං උපාදායා**ති අනුකම්පං චිත්තෙන පරිග්ගහෙත්වා;[4] පටිච්චාතිපි වුත්තං හොති; **කතං වො තං මයා**ති තං මයා[5] ඉමෙ පඤ්ච පරියායෙ දෙසෙන්තෙන[6] තුම්හාකං කතං; එත්තකමෙව හි අනුකම්පකස්ස සත්ථු කිච්චං යදිදං අවිපරීතධම්මදෙසනා; ඉතො පරං පන පටිපත්ති නාම සාවකානං කිච්චං; තෙනාහ **එතානි චුන්ද රුක්ඛමූලානි** -පෙ- **අම්හාකං අනුසාසනී**ති. තත්ථ ච **රුක්ඛමූලානී**ති ඉමිනා රුක්ඛමූලසෙනාසනං දස්සෙති; **සුඤ්ඤාගාරානී**ති ඉමිනා ජනවිවිත්තට්ඨානං; උභයෙනාපි ච යොගානුරූපං[7] සෙනාසනමාචික්ඛති දායජ්ජං නිය්‍යාතෙති;[8] **ඣායථා**ති ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන අට්ඨතිංසාරම්මණානි ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච අනිච්චාදිතො[9] ඛන්ධායතනාදීනි උපනිජ්ඣායථ; සමථඤ්ච විපස්සනඤ්ච වඩ්ඪෙථාති වුත්තං හොති; **මා පමාදත්ථා**ති මා පමජ්ජිත්ථ; **මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථා**ති යෙ හි පුබ්බෙ දහරකාලෙ ආරොග්‍යකාලෙ සත්තසප්පායාදිසම්පත්තිකාලෙ සත්ථු සම්මුඛී[10]භාවකාලෙ ච යොනිසොමනසිකාරවිරහිතා රත්තින්දිවං[11] මඞ්කුණභත්තා[12] හුත්වා සෙය්‍යසුඛං මිද්ධසුඛමනුභොන්තා පමජ්ජන්ති, තෙ පච්ඡා ජරාකාලෙ රොගකාලෙ මරණකාලෙ විපත්තිකාලෙ සත්ථු පරිනිබ්බුතකාලෙ ච තං පුබ්බෙ පමාදවිහාරං අනුස්සරන්තා සප්පටිසන්ධිකාලකිරියඤ්ච භාරියං[13] සම්පස්සමානා විප්පටිසාරිනො හොන්ති; තුම්හෙ පන තාදිසා මා අහුවත්ථාති එතමත්ථං දස්සෙන්තො ආහ **මා පච්ඡා විප්පටිසාරිනො අහුවත්ථා**ති. **අයං වො අම්හාකං අනුසාසනී**ති අයං අම්හාකං සන්තිකා ඣායථ මා පමාදත්ථාති[14] තුම්හාකං අනුසාසනී ඔවාදොති වුත්තං හොතීති.

සල්ලෙඛසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

1. අවිහිංසාදයො එවං අවිහිංසාදීනං s.
2. පරිනිබ්බාපන s.
3. වෙදිතබ්බං b.
4. පරිග්ගහෙත්වා b.
5. කතං මයා s.
6. දස්සෙන්තෙන b s e.
7 යොගානුරූප b.
8. නිය්‍යාදෙති s.
9. අනිච්චාදිතො ච l.
10. සම්මුඛී b. [රත්තිදිවං b.
11 රත්තිංදිවං සි a P2
12. මඞ්ගුලභත්තා b
13. සප්පටිසන්ධිකාලකිරියං b.
14. පමාදථාති l s.

එවම්මෙ සුතන්ති සම්මාදිට්ඨිසුත්තං; තත්‍ථ **සම්මාදිට්ඨි සම්මාදිට්ඨීති ආවුසො වුච්චති කිත්තාවතා නු ඛො ආවුසොති** වා **කතමං පනාවුසො අකුසල**න්ති වා එවං යත්තිකා[1] ථෙරෙන පුච්ඡා වුත්තා සබ්බා කථෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා එව. තත්‍ථ යස්මා ජානන්තාපි සම්මාදිට්ඨීති වදන්ති අජානන්තාපි බාහිරකාපි සාසනිකාපි අනුස්සවාදිවසෙනපි[2] අත්තපච්චක්ඛෙනපි; තස්මා තං බහුන්නං[3] වචනං උපාදාය විභත්තුං ආමසන්තො **සම්මාදිට්ඨි සම්මාදිට්ඨීති ආවුසො වුච්චතී**ති ආහ. අයං හි එත්‍ථ අධිප්පායො: අපරෙහිපි සම්මාදිට්ඨීති වුච්චති අථාපරෙහිපි[4] සම්මාදිට්ඨීති වුච්චති[5] ස්වායං[6] එවං වුච්චමානො අත්‍ථඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච උපාදාය කිත්තාවතා නු ඛො ආවුසො අරියසාවකො සම්මාදිට්ඨි[7] හොතීති; තත්‍ථ **සම්මාදිට්ඨී**ති සොභනාය පසත්‍ථාය ච දිට්ඨියා සමන්නාගතො; යදා පන ධම්මෙයෙවායං[8] සම්මාදිට්ඨිසද්දො වත්තති තදාස්ස සොභනා පසත්‍ථා ච දිට්ඨි සම්මාදිට්ඨීති එවමත්‍ථො වෙදිතබ්බො. සා චායං සම්මාදිට්ඨි දුවිධා හොති ලොකියා ලොකුත්තරාති, තත්‍ථ කම්මස්සකතඤාණං[9] සච්චානුලොමිකඤාණඤ්ච ලොකියා සම්මාදිට්ඨි; සඞ්ඛෙපතො වා සබ්බාපි සාසවා පඤ්ඤා; අරියමග්ගඵලසම්පයුත්තා පඤ්ඤා ලොකුත්තරා සම්මාදිට්ඨි; සම්මාදිට්ඨිපුග්ගලො[10] පන තිවිධො හොති පුථුජ්ජනො සෙඛො අසෙඛොති.[11] තත්‍ථ පුථුජ්ජනො දුවිධො හොති බාහිරකො සාසනිකො ච;[12] තත්‍ථ බාහිරකො කම්මවාදී කම්මස්සකතාදිට්ඨියා[13] සම්මාදිට්ඨි හොති නො සච්චානුලොමිකාය අත්තදිට්ඨිපරාමාසකත්තා; සාසනිකො ද්වීහිපි; සෙඛො නියතාය සම්මාදිට්ඨියා සම්මාදිට්ඨි; අසෙඛො අසෙඛාය; ඉධ පන නියතාය නිය්‍යානිකාය ලොකුත්තරකුසලසම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො **සම්මාදිට්ඨී**ති අධිප්පෙතො; තෙනෙවාහ **උජුගතාස්ස දිට්ඨි ධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්නාගතො ආගතො ඉමං සද්ධම්ම**න්ති ලොකුත්තරකුසලසම්මාදිට්ඨියෙව හි[14] අන්තද්වයමනුපගම්ම උජුභාවෙන ගතත්තා කායවඞ්කාදීනි වා[15] සබ්බවඞ්කානි සමුච්ඡින්දිත්වා ගතත්තා උජුගතා හොති; තායෙව ච දිට්ඨියා සමන්නාගතො නවප්පකාරෙ'පි ලොකුත්තරධම්මෙ අවෙච්චප්පසාදෙන අචලප්පසාදෙන සමන්නාගතො හොති සබ්බදිට්ඨිගහනානි ච[16] විනිබ්බෙඨෙන්තො[17] සබ්බකිලෙසෙ පජහන්තො ජාතිසංසාරා නික්ඛමන්තො පටිපත්තිං පරිනිට්ඨපෙන්තො අරියෙන මග්ගෙන ආගතො ඉමං සම්බුද්ධප්පවෙදිතං අමතොගධං[18] නිබ්බානසඞ්ඛාතං සද්ධම්මන්ති වුච්චති.

1. යත්තකා b s
2. වසෙනාපි b s.
3. බහුනං b බහූ s.
4. වුච්චති අපරෙහිපි වුච්චතීති b.
5. අධිප්පායො අපරෙහිපි සම්මාදිට්ඨීති වුච්චති s.
6. ස්වායං b.
7. සම්මාදිට්ඨී b s.
8. යෙව අයං b s.
9. කම්මස්සකතා ඤාණං s.
10. පුග්ගලො b.
11. සෙක්ඛො අසෙක්ඛො s ච b s.
12. සාසනිකොති e.
13. කම්මස්සකතා දිට්ඨියා s
14. යෙවෙහි b.
15. දීනි ච b.
16. ගහණානිව b ගහණානි s.
17. විනිබ්බෙධෙන්තො s.
18. අමතොගධ e.

යතො ඛොති කාලපරිච්ඡෙදවචනමෙතං; යස්මිං කාලෙති වුත්තං හොති; **අකුසලඤ්ච පජානාතී**ති දසඅකුසල[1]කම්මපථසඞ්ඛාතං අකුසලඤ්ච පජානාති නිරොධාරම්මණාය පජානනාය කිච්චවසෙන ඉදං දුක්ඛන්ති පටිවිජ්ඣන්තො;[2] **අකුසලමූලඤ්ච පජානාතී**ති[3] තස්ස මූලපච්චයභූතං අකුසලමූලඤ්ච[4] පජානාති[5] තෙනෙව පකාරෙන අයං දුක්ඛසමුදයොති පටිවිජ්ඣන්තො; එස නයො **කුසලඤ්ච කුසලමූලඤ්චා**ති එත්ථාපි. යථාචෙත්ථ එවං ඉතො පරෙසු සබ්බවාරෙසු කිච්චවසෙනෙව චතුප්පජානනා වෙදිතබ්බා. **එත්තාවතාපී**ති එත්තකෙන ඉමිනා අකුසලාදිපජානනෙනාපි; **සම්මාදිට්ඨි[6] හොතී**ති වුත්තප්පකාරාය ලොකුත්තරසම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො හොති **උජුගතාස්ස -පෙ- ආගතො ඉමං[7] සද්ධම්ම**න්ති; එත්තාවතා සඞ්ඛිත්තදෙසනා නිට්ඨිතා හොති දෙසනායෙව චෙසා සඞ්ඛිත්තා තෙසං පන භික්ඛූනං විත්ථාරවසෙනෙව සම්මා මනසිකාරපටිවෙධො[8] වෙදිතබ්බො.

දුතියවාරෙ පන දෙසනාපි විත්ථාරෙන මනසිකාරපටිවෙධො'පි විත්ථාරෙනෙව පවත්තොති[9] වෙදිතබ්බො. තත්ථ සඞ්ඛිත්තදෙසනාය චෙ හෙට්ඨිමමග්ගා විත්ථාරදෙසනාය චෙ උපරිමමග්ගා කථිතාති භික්ඛූ ආහංසු විත්ථාරදෙසනාවසානෙ **සබ්බසො රාගානුසයං පහායා**ති[10] ආදිවචනං සම්පස්සමානා; ථෙරො පනාහ සඞ්ඛිත්තදෙසනායපි චත්තාරො මග්ගා රාසිතො කථිතා විත්ථාරදෙසනායපීති; යා චායං ඉධ සඞ්ඛිත්තවිත්ථාරදෙසනාසු විචාරණා ආවිකතා[11] සා සබ්බවාරෙසු ඉධ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා; අපුබ්බානුත්තානපදවණ්ණනාමත්තමෙව හි ඉතො පරං කරිස්සාම.[12] තත්ථ පඨමවාරස්ස තාව විත්ථාරදෙසනායං[13] **පාණාතිපාතො ඛො ආවුසො අකුසල**න්ති ආදීසු අකොසල්ලප්පවත්තියා අකුසලං වෙදිතබ්බං පරතො වත්තබ්බකුසලපටිපක්ඛතො වා; තං ලක්ඛණතො සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකසඞ්කිලිට්ඨං[14] වා; අයං තාවෙත්ථ සාධාරණපදවණ්ණනා.

අසාධාරණෙසු පන පාණස්ස අතිපාතො **පාණාතිපාතො**; පාණවධො පාණඝාතොති වුත්තං හොති; පාණොති චෙත්ථ වොහාරතො සත්තො පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං; තස්මිං පන පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරප්පවත්තා වධකචෙතනා පාණාතිපාතො; සො ගුණවිරහිතෙසු තිරච්ඡානගතාදීසු පාණෙසු ඛුද්දකෙ පාණෙ අප්පසාවජ්ජො; මහාසරීරෙ මහාසාවජ්ජො; කස්මා: පයොගමහන්තතාය; පයොගසමත්තෙ'පි වත්ථුමහන්තතාය; ගුණවන්තෙසු මනුස්සාදීසු අප්පගුණෙ පාණෙ අප්ප

---

1. දසාකුසල b s.
2. පටිවිජ්ඣන්තො අකුසලං (ච ස) පජානාති b s.
3. පජානාති s.
4. අකුසලමූලඤ්ච b s.
5. පජානාතීති s.
6. සම්මාදිට්ඨි b s.
7. උජුගතස්ස -පෙ- ඉමං b
8. පටිවෙධො b.
9. විත්ථාරෙනෙව වුත්තොති b.
10. පහායාති s. [ආවිකතා b s.
11. දෙසනා සුවිචාරණා s
12. කරිස්සාමි b.
13. දෙසනාය b. [ලිට්ඨං b s.
14. දුක්ඛවිපාකං සඞ්කි

සාවජ්ජො; මහාගුණෙ පාණෙ[1] මහාසාවජ්ජො; සරීරගුණානං පන සමභාවෙ සති කිලෙසානං උපක්කමානඤ්ච මුදුතාය අප්පසාවජ්ජො; තිබ්බතාය මහාසාවජ්ජොති වෙදිතබ්බො. තස්ස පඤ්ච සම්භාරා හොන්ති පාණො පාණසඤ්ඤිතා වධකචිත්තං උපක්කමො තෙන මරණන්ති; ඡප්පයොගා[2] සාහත්ථිකො ආණත්තිකො නිස්සග්ගියො ථාවරො විජ්ජාමයො ඉද්ධිමයොති; ඉමස්මිං පනත්ථෙ[3] විත්ථාරියමානෙ[4] අතිපපඤ්චො හොති තස්මා තං[5] න විත්ථාරයාම අඤ්ඤඤ්ච එවරූපං; අත්ථිකෙහි පන සමන්තපාසාදිකං විනයට්ඨකථං ඔලොකෙත්වා ගහෙතබ්බො.[6]

අදින්නස්ස ආදානං අදින්නාදානං; පරස්සහරණං ථෙය්‍යං චොරිකාති වුත්තං හොති; තත්ථ[7] අදින්නන්ති පරපරිග්ගහිතං;[8] යත්ථ පරො යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජන්තො අදණ්ඩාරහො අනුපවජ්ජො ච හොති; තස්මිං පන පරපරිග්ගහිතෙ[8] පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො තදාදායක උපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා අදින්නාදානං; තං හීනෙ පරසන්තකෙ අප්පසාවජ්ජං; පණීතෙ මහාසාවජ්ජං; කස්මා: වත්ථුපණීතතාය; වත්ථුසමත්තෙ සති ගුණාධිකානං සන්තකෙ වත්ථුස්මිං මහාසාවජ්ජං; තං තං ගුණාධිකං උපාදාය තතො[9] හීනගුණස්ස සන්තකෙ වත්ථුස්මිං අප්පසාවජ්ජං; තස්ස පඤ්ච සම්භාරා හොන්ති පරපරිග්ගහිතං[8] පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිතා ථෙය්‍යචිත්තං උපක්කමො තෙන හරණන්ති; ඡප්පයොගා[2] සාහත්ථිකාදයොව;[10] තෙ ච ඛො යථානුරූපං ථෙය්‍යාවහාරො පසය්හාවහාරො පටිච්ඡන්නාවහාරො පරිකප්පාවහාරො කුසාවහාරොති ඉමෙසං අවහාරානං වසෙන පවත්තන්තීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරො පන සමන්තපාසාදිකායං[11] වුත්තො.

කාමෙසු මිච්ඡාචාරාති එත්ථ පන කාමෙසූති මෙථුනසමාචාරෙසු; **මිච්ඡාචාරොති** එකන්තනින්දිතො ලාමකාචාරො; ලක්ඛණතො පන අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරප්පවත්තා අගමනීයට්ඨානවීතික්කමචෙතනා කාමෙසු මිච්ඡාචාරො; තත්ථ අගමනීයට්ඨානං නාම පුරිසානං තාව මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා භගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩාති මාතුරක්ඛිතාදයො දස; ධනක්කීතා[12] ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභතචුම්බටා[13] දාසී ච භරියා[14] කම්මකාරී[15] ච භරියා[14] ධජාහටා[16] මුහුත්තිකාති එතා[17] ධනක්කීතා[12]දයො දසාති වීසති ඉත්ථියො; ඉත්ථීසු පන ද්වින්නං සාරක්ඛ[18]සපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතා[12]දීනන්ති ද්වාදසන්නං ඉත්ථීනං

---

1. මහාගුණෙ b s.
2. ඡ පයොගා b.
3. පනත්ථ b s.
4. විත්ථාරීයමානෙ b
5. තං b. s.
6. ගහෙතබ්බං b.
7. හොති; s
8. පරපරිග්ගහිතං b s.
9. තතො තතො b e.
10. දයො ච s.
11. කාය b.
12. ධනක්කීතා b.
13. ඔහටචුම්බටා b.
14. භරියා ච b s.
15. කාරී b e s.
16. ධජාහතා b s.
17. එතා ච b s
18. සාරක්ඛා b.

අඤ්ඤපුරිසා[1] ඉදං අගමනීයට්ඨානං නාම; සො පනෙස මිච්ඡාචාරො සීලාදිගුණරහිතෙ අගමනීයට්ඨානෙ අප්පසාවජ්ජො; සීලාදිගුණසම්පන්නෙ මහාසාවජ්ජො; තස්ස චත්තාරො සම්භාරා අගමනීයවත්ථු, තස්මිං සෙවනා[2]චිත්තං, සෙවනා පයොගො,[3] මග්ගෙනමග්ගපටිපත්ති අධිවාසනන්ති; එකො පයොගො සාහත්ථිකොයෙව.[4]

මුසාති විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථභඤ්ජකො වචීපයොගො කායපයොගො වා; විසංවාදනාධිප්පායෙන පනස්ස[5] පරවිසංවාදක[6] කායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා **මුසාවාදො**; අපරො නයො: **මුසාති** අභූතං අතච්ඡං වත්ථු;[7] **වාදොති** තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපනං; ලක්ඛණතො පන අතථං වත්ථුං[8] තථතො පරං විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථාවිඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො; සො යමත්ථං භඤ්ජති තස්ස අප්පතාය අප්පසාවජ්ජො මහන්තතාය මහාසාවජ්ජො; අපි ච ගහට්ඨානං අත්තනො සන්තකං අදාතුකාමතාය නත්ථීති ආදිනයප්පවත්තො අප්පසාවජ්ජො; සක්ඛිනා හුත්වා අත්ථභඤ්ජනත්ථං වුත්තො මහාසාවජ්ජො; පබ්බජිතානං අප්පකම්පි තෙලං වා සප්පිං වා[9] ලභිත්වා හසා[10]ධිප්පායෙන අජ්ජ ගාමෙ තෙලං නදී මඤ්ඤෙ සන්දතීති පූරණ[11]කථානයෙන පවත්තො අප්පසාවජ්ජො; අදිට්ඨංයෙව පන දිට්ඨන්ති ආදිනා නයෙන වදන්තානං මහාසාවජ්ජො; තස්ස චත්තාරො සම්භාරා හොන්ති අතථං වත්ථු විසංවාදනචිත්තං තජ්ජො වායාමො පරස්ස තදත්ථවිජානනන්ති; එකො පයොගො සාහත්ථිකොව; සො කායෙන වා කායපටිබද්ධෙන[12] වා වාචාය වා පරවිසංවාදක[13]කිරියාකරණෙ[14] දට්ඨබ්බො. තාය චෙ කිරියාය පරො තමත්ථං ජානාති අයං කිරියාසමුට්ඨාපක[15]චෙතනාක්ඛණෙයෙව මුසාවාදකම්මුනා[16] බජ්ඣති.

පිසුණා[17]වාචාති ආදීසු යාය වාචාය යස්ස තං වාචං භාසති තස්ස හදයෙ අත්තනො පියභාවං පරස්ස ච සුඤ්ඤභාවං කරොති සා **පිසුණා[17]වාචා**; යාය පන අත්තානම්පි පරම්පි ඵරුසං කරොති යා වාචා සයම්පි ඵරුසා නෙව කණ්ණසුඛා න හදයසුඛා වා[18] අයං **ඵරුසා[19] වාචා**; යෙන සම්ඵං පලපති නිරත්ථකං සො **සම්ඵප්පලාපො**: තෙසං මූලභූතා චෙතනාපි[20] පිසුණා[17]වාචාදිනාමමෙව ලභති; සා එව[21]ච ඉධ අධිප්පෙතාති. තත්ථ සංකිලිට්ඨචිත්තස්ස පරෙසං වා භෙදාය අත්ත[22]

---

1. අඤ්ඤස්ස පුරිසා a. P2 r. t. අඤ්ඤපුරිසා m1. P1. V. w1. e.
2. සෙවන e. s.
3. සෙවනප්පයොගො s
4. කොඑව b. කොව e.
5. පරස්ස විසංවාදකස්ස s.
6. පරවිසංවාදනක b.
7. වත්ථුං b s.
8. වත්ථු b.
9. සප්පිං වා b.
10. හසා b.
11. පූරණ e.
12. කායප්පටිබද්ධෙන b.
13. වාචායවා විසංවාදක b.
14. කරණෙ s.
15. සමුට්ඨාපික b.
16. කම්මුනා b s.
17. පිසුන b.
18. වාචා l. හදයසුඛා අයං e
19. ඵරුස b.
20. චෙතනා p1, t.
21. සා එවං s.
22. අත්තනො b.

පියකම්‍යතාය වා කායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා පිසුණා[1] වාචා; සා යස්ස භෙදං කරොති තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා; තස්සා චත්තාරො සම්භාරා භින්දිතබ්බො පරො ඉති ඉමෙ නානා භවිස්සන්ති විනා භවිස්සන්තීති භෙදපුරෙක්ඛාරතා වා ඉති[2] අහං පියො භවිස්සාමි විස්සාසිකොති පියකම්‍යතා වා තජ්ජො වායාමො තස්ස[3] තදත්ථවිජානනන්ති.

පරස්ස මම්මච්ඡෙදකකායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා එකන්තඵරුස[4] චෙතනා ඵරුසා වාචා;[5] තස්සා ආවි[6] භාවත්ථමිදං වත්ථු. එකො කිර ගාමදාරකො[7] මාතු වචනං අනාදියිත්වා අරඤ්ඤං ගච්ඡති; තං මාතා නිවත්තෙතුං අසක්කොන්තී චණ්ඩා තං මහිසී[8] අනුබන්ධතූති අක්කොසි; අථස්ස තථෙව අරඤ්ඤෙ[9] මහිසී[8] උට්ඨාසි; දාරකො යං මම මාතා මුඛෙන කථෙසි තං මා හොතු යං චිත්තෙන චින්තෙසි තං හොතූති සච්චකිරියං අකාසි; මහිසී[8] තත්ථෙව බද්ධා[10] විය අට්ඨාසි; එවං මම්මච්ඡෙදකො'පි පයොගො චිත්තසණ්හතාය ඵරුසා වාචා න හොති; මාතාපිතරො හි කදාචි පුත්තකෙ එවං[11] වදන්ති චොරා වො[12] ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං කරොන්තූති; උප්පලපත්තම්පි ච නෙසං උපරි පතන්තං[13] න ඉච්ඡන්ති; ආචරියුපජ්ඣායා ච කදාචි නිස්සිතකෙ එවං වදන්ති කිං ඉමෙ අහිරිකා[14] අනොත්තප්පිනොති වදන්ති[15] නිද්ධමථ නෙති; අථ ච[16] නෙසං ආගමාධිගමසම්පත්තිං ඉච්ඡන්ති; යථා ච චිත්තසණ්හතාය ඵරුසා[17] වාචා න හොති එවං වචනසණ්හතාය අඵරුසා[17] වාචාපි න හොති; න හි මාරෙතුකාමස්ස ඉමං සුඛං සයාපෙථාති වචනං අඵරුසා[17] වචා හොති චිත්තඵරුසතාය පනෙසා ඵරුසා[18] වාචාව; සා යං සන්ධාය[19] පවත්තිතා තස්ස අප්පගුණතාය අප්පසාවජ්ජා මහාගුණතාය මහාසාවජ්ජා; තස්සා තයො සම්භාරා අක්කොසිතබ්බො පරො කුපිතචිත්තං අක්කොසනාති අනත්ථවිඤ්ඤාපන[20] කාය වචීපයොගසමුට්ඨාපිකා අකුසලචෙතනා **සම්ඵප්පලාපො**; සො ආසෙවනමන්දතාය අප්පසාවජ්ජො ආසෙවනමහන්තතාය මහාසාවජ්ජො; තස්ස ද්වෙ සම්භාරා භාරතයුද්ධසීතාහරණාදිනිරත්ථකකථා පුරෙක්ඛාරතා තථාරූපිකථාකථනඤ්ච.[21]

අභිජ්ඣායතීති **අභිජ්ඣා** පරභණ්ඩාභිමුඛී හුත්වා තන්නින්නතාය පවත්තතීති[22] අත්ථො; සා අහො වත ඉදං මමස්සාති එවං පරභණ්ඩාභිජ්ඣායනලක්ඛණා; අදින්නාදානං විය අප්පසාවජ්ජා[23] මහාසාවජ්ජා ච;

1. පිසුන b.
2. භෙදපුරෙක්ඛාරතාවා b.
3. වායාමො s.
4. ඵරුසා b.
5. ඵරුසවාචා b.
6. ආවි s.
7. කිර දාරකො b s.
8. මහිංසී b.
9. තථෙව s.
10. බන්ධා b. s.
11. එවම්පි b. s.
12. චොරාණං b.
13. පතනං b.
14. අහිරීකා b.
15. අනොත්තප්පිනො b. s චරන්ති b.
16. අථඛො b.
17. ඵරුස s.
18. ඵරුස b. s.
19. සන්ධාය වා P 1. r.
20. විඤ්ඤාපකා a. P2. r. විඤ්ඤාපක b. s.
21. තථාරූපිකථා කථනන්ති b. s
22. පවත්තතීති l;
23. ච. b.

තස්සා ද්වෙ සම්භාරා පරභණ්ඩං අත්තනො පරිණාමනඤ්ච; පරභණ්ඩවත්ථුකෙ හි[1] ලොභෙ උප්පන්නෙ'පි න තාව කම්මපථභෙදො හොති යාව[2] අහො වතිදං[3] මමස්සාති අත්තනො න[4] පරිණාමෙති; හිතසුඛං බ්‍යාපාදයතීති බ්‍යාපාදො; සො පරවිනාසාය මනොපදොසලක්ඛණො ඵරුසාවාචා විය අප්පසාවජ්ජො මහාසාවජ්ජො ච; තස්ස ද්වෙ සම්භාරා පරසත්තො ච තස්ස ච විනාසචින්තා; පරසත්තවත්ථුකෙ හි කොධෙ උප්පන්නෙ'පි න තාව කම්මපථභෙදො හොති යාව අහො වතායං උච්ඡිජ්ජෙය්‍ය විනස්සෙය්‍යාති තස්ස විනාසං න චින්තෙති,[5] යථාභුච්ච ගහණාභාවෙන මිච්ඡා පස්සතීති මිච්ඡාදිට්ඨි; සා නත්ථි දින්නන්ති ආදිනා නයෙන විපරීතදස්සනලක්ඛණා; සම්ඵප්පලාපො විය අප්පසාවජ්ජා මහාසාවජ්ජා ච; අපි ච අනියතා අප්පසාවජ්ජා නියතා මහාසාවජ්ජා; තස්සා[6] ද්වෙ සම්භාරා වත්ථුනො ච ගහිතාකාරවිපරීතතා යථා ච තං ගණ්හාති තථාභාවෙන තස්සුපට්ඨානන්ති.

ඉමෙසං පන දස[7] අකුසලකම්මපථානං ධම්මතො කොට්ඨාසතො ආරම්මණතො වෙදනතො[8] මූලතොති පඤ්චහාකාරෙහි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ ධම්මතොති එතෙසු හි පටිපාටියා සත්ත චෙතනා ධම්මාව හොන්ති අභිජ්ඣාදයො තයො චෙතනාසම්පයුත්තා කොට්ඨාසතොති පටිපාටියා සත්ත මිච්ඡාදිට්ඨී චාති ඉමෙ අට්ඨ කම්මපථා එව හොන්ති නො මූලානි[9] අභිජ්ඣාබ්‍යාපාදා කම්මපථා චෙව මූලානි ච; අභිජ්ඣා හි මූලං පත්වා ලොභො අකුසලමූලං හොති බ්‍යාපාදො දොසො අකුසලමූලං; ආරම්මණතොති පාණාතිපාතො ජීවිතින්ද්‍රියාරම්මණතො සඞ්ඛාරාරම්මණො හොති; අදින්නාදානං සත්තාරම්මණං වා සඞ්ඛාරාරම්මණං වා මිච්ඡාචාරො ඵොට්ඨබ්බවසෙන සඞ්ඛාරාරම්මණො;[10] සත්තාරම්මණොතිපි එකෙ; මුසාවාදො සත්තාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා; තථා පිසුණාවාචා[11] ඵරුසාවාචා[12] සත්තාරම්මණාව; සම්ඵප්පලාපො දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතවසෙන සත්තාරම්මණො වා සඞ්ඛාරාරම්මණො වා; තථා අභිජ්ඣා; බ්‍යාපාදො සත්තාරම්මණොව; මිච්ඡාදිට්ඨි තෙභූමකධම්මවසෙන සඞ්ඛාරාරම්මණා. වෙදනතොති[8] පාණාතිපාතො දුක්ඛවෙදනො හොති; කිඤ්චාපි හි රාජානො චොරං දිස්වා හසමානාපි[13] ගච්ඡථ නං ඝාතෙථාති වදන්ති සන්නිට්ඨාපකචෙතනා පන තෙසං දුක්ඛසම්පයුත්තාව හොති; අදින්නාදානං තිවෙදනං; මිච්ඡාචාරො සුඛමජ්ඣත්තවසෙන ද්විවෙදනො; සන්නිට්ඨාපකචිත්තෙ පන මජ්ඣත්තවෙදනො හොති;[14] මුසාවාදො තිවෙදනො; තථා පිසුණාවාචා[11]

1. වත්ථුකෙ P. 1. t. V.
2. යාවත b. [වතඉදං-P1 e Vw.
3. අහොවතිදං b s අහො
4. අත්තනො b. 1.
5. න චින්තෙති b
6. තස්ස b
7. දසන්නං b s.
8. වෙදනාතො b. s e.
9. නොව මූලානි a. p 2 r,
10. සඞ්ඛාරාරම්මණොව h,
11. පිසුනාවාචා b.
12. ඵරුසවාචා s.
13. හසමානාපි b. s,
14. න හොති b. s.

ඵරුසා වාචා[1] දුක්ඛවෙදනා; සම්ඵප්පලාපො තිවෙදනො; අභිජ්ඣා සුඛමජ්ඣත්තවසෙන ද්විවෙදනා; තථා මිච්ඡාදිට්ඨි; බ්‍යාපාදො දුක්ඛවෙදනො. මූලතොති පාණාතිපාතො දොසමොහවසෙන ද්විමූලකො හොති; අදින්නාදානං දොසමොහවසෙන වා ලොභමොහවසෙන වා; මිච්ඡාචාරො ලොභමොහවසෙන; මුසාවාදො දොසමොහවසෙන වා ලොභමොහවසෙන වා; තථා පිසුණා වාචා[2] සම්ඵප්පලාපො ච; ඵරුසා වාචා[1] දොසමොහවසෙන; අභිජ්ඣා මොහවසෙන එකමූලා;[3] තථා බ්‍යාපාදො; මිච්ඡාදිට්ඨි ලොභමොහවසෙන ද්විමූලාති. **ලොභො අකුසලමූල**න්ති ආදීසු ලුබ්භතීති **ලොභො** දුස්සතීති **දොසො** මුය්හතීති **මොහො**; තෙසු ලොභො සයඤ්ච අකුසලං[4] සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකට්ඨෙන ඉමෙසඤ්ච පාණාතිපාතාදීනං අකුසලානං කෙසඤ්චි සම්පයුත්තපභාවකට්ඨෙන[5] කෙසඤ්චි උපනිස්සයපච්චයට්ඨෙන මූලන්ති අකුසලමූලං; වුත්තම්පි චෙතං "රත්තො ඛො ආවුසො රාගෙන අභිභූතො පරියාදින්නචිත්තො[6] පාණම්පි හනතී"ති[7] ආදි. දොසමොහානං අකුසලමූලභාවෙ'පි එසෙව නයො.

පාණාතිපාතා වෙරමණී කුසලන්ති ආදීසු පාණාතිපාතාදයො වුත්තත්ථා එව. වෙරං[8] මණතීති වෙරමණී; වෙරං පජහතීති අත්ථො; විරමති වා එතාය කාරණ[9]භූතාය වෙරමහා පුග්ගලොති[10] විකාරස්ස වෙකාරං කත්වාපි වෙරමණී; අයං තාවෙත්ථ බ්‍යඤ්ජනතො වණ්ණනා. අත්ථතො පන **වෙරමණී**ති කුසලචිත්තසම්පයුත්තා විරති; සා පාණාතිපාතා විරමන්තස්ස "යා තස්මිං සමයෙ පාණාතිපාතා ආරති විරතී"ති එවං වුත්තා කුසලචිත්තසම්පයුත්තා විරති; සා භෙදතො[11] තිවිධා හොති සම්පත්තවිරති සමාදානවිරති සමුච්ඡෙදවිරතීති; තත්ථ අසමාදින්න[12]සික්ඛාපදානං අත්තනො ජාතිවයබාහුසච්චාදීනි පච්චවෙක්ඛිත්වා අයුත්තං අම්හාකං එවරූපං[13] කාතුන්ති සම්පත්තවත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති සම්පත්තවිරතීති වෙදිතබ්බා; සීහළදීපෙ චක්කනඋපාසකස්ස විය; තස්ස කිර දහරකාලෙයෙව මාතුයා රොගො උප්පජ්ජි; වෙජ්ජෙන ච අල්ලසසකමංසං[14] ලද්ධුං වට්ටතීති වුත්තං; තතො චක්කනස්ස භාතා ගච්ඡ තාත ඛෙත්තං ආහිණ්ඩාති[15] චක්කනං පෙසෙසි; සො තත්ථ ගතො; තස්මිඤ්ච සමයෙ එකො සසො තරුණසස්සං ඛාදිතුං ආගතො හොති; සො තං දිස්වා වෙගෙන ධාවන්තො වල්ලියා බද්ධො[16] කිරි කිරීති සද්දමකාසි; චක්කනො තෙන සද්දෙන ගන්ත්වා තං ගහෙත්වා චින්තෙසි මාතුභෙසජ්ජං කරොමීති; පුන චින්තෙසි න මෙතං පතිරූපං[17] ය්වාහං[18] මාතු ජීවිත

1. ඵරුසවාචා s.
2. පිසුනාවාචා b.
3. එකමූලකා e.
4. අකුසලා b. s.
5. සභාවකට්ඨෙන b s
6. පරියාදිනානචිත්තො b. e. s.
7. හනතීති b. s.
8. වෙරං පන P1. P2. t. v. w1.
9. කරණ e.
10. කරණභූතාය b.
11. සාපභෙදතො e.
12. අසමාදින්නා b. s.
13. එවං නාම b
14. අල්ලසසමංසං b e
15. ආසිණ්ඩාහීති e s.
16. බන්ධො b.
17. පතිරූපං b. s. [යාහං b. සවාහං s.
18. සවාහං P2 r-සවායං t w1.

කාරණා පරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යන්ති; අථ නං ගච්ඡි අරඤ්ඤෙ සසෙහි සද්ධිං නිරොදකං පරිභුඤ්ජන්ති මුඤ්චි; හාතරු ච[1] කිං තාත සසො ලද්ධොති පුච්ඡිතො[2] තං පවත්තිං ආචික්ඛි; තතො නං හාතා පරිභාසි; සො මාතුයා[3] සන්තිකං ගන්ත්වා යතො'හං ජාතො නාභි ජානාමි සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙතාති[4] සච්චං වත්වා[5] අධිට්ඨාසි;[6] තාවදෙවස්ස මාතා අරොගා අහොසි. සමාදිණ්ණෙ[7] සික්ඛාපදානං පන සික්ඛාපදසමාදානෙ තතුත්තරිඤ්ච[8] අත්තනො ජීවිතම්පි[9] පරිච්චජිත්වා වත්ථුං අවීතික්කමන්තානං උප්පජ්ජමානා විරති සමාදානවිරතීති වෙදිතබ්බා උත්තරවඩ්ඪමානවාසි[10] උපාසකස්ස විය. සො කිර අම්බරියවිහාරවාසි පිඞ්ගලබුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ සික්ඛාපදානි ගහෙත්වා ඛෙත්තං කසති;[11] අථස්ස ගොණො නට්ඨො; සො තං ගවෙසන්තො උත්තරවඩ්ඪමාන[10] පබ්බතං ආරුහි;[12] තත්‍ර නං මහාසප්පො අග්ගහෙසි; සො චින්තෙසි ඉමායස්ස තිඛිණවාසියා[13] සීසං ඡින්දාමීති; පුන චින්තෙසි න මෙතං පතිරූපං ය්වාහං[14] භාවනීයස්ස ගරුනො[15] සන්තිකෙ සික්ඛාපදං ගහෙත්වා භින්දෙය්‍යන්ති; එවං යාව තතියං චින්තෙත්වා ජීවිතං පරිච්චජාමි න සික්ඛාපදන්ති අංසෙ ඨපිතං තිඛිණදණ්ඩවාසිං අරඤ්ඤෙ ඡඩ්ඩෙසි; තාවදෙව නං මහාවාළො[16] මුඤ්චිත්වා අගමාසීති.

අරියමග්ගසම්පයුත්තා පන විරති සමුච්ඡෙදවිරතීති වෙදිතබ්බා; යස්සා උප්පත්තිතො පභුති පාණං ඝාතෙස්සාමීති[17] අරියපුග්ගලානං චිත්තම්පි න උප්පජ්ජති;[18] සා පනායං විරති කොසල්ලප්පවත්තියා කුසලන්ති වුත්තා කුච්ඡිතස්ස සලනතො වා;[19] කුසනන්ති[20] ලද්ධවොහාරං දුස්සීල්‍යං[21] ලුනාතීතිපි කුසලං; කතමඤ්ච ආවුසො කුසලන්ති ඉමස්ස පන පඤ්හස්ස අනනුරූපත්තා කුසලාති න වුත්තා; යථා ච අකුසලානං එවං ඉමෙසම්පි කුසලකම්මපථානං ධම්මතො කොට්ඨාසතො ආරම්මණතො වෙදනතො[22] මූලතොති පඤ්චහාකාරෙහි විනිච්ඡයො වෙදිතබ්බො.

තත්ථ ධම්මතොති එතෙසුපි පටිපාටියා සත්ත චෙතනාපි[23] වට්ටන්ති විරතියො'පි; අන්තෙ තයො චෙතනාසම්පයුත්තාව. කොට්ඨාසතොති පටිපාටියා සත්ත කම්මපථා එව නො මූලානි; අන්තෙ තයො කම්මපථා චෙව මූලානි ච; අනභිජ්ඣා මූලං පත්වා[24] අලොභො

1. මුඤ්චිත්වාගතභාතාතාව b.
2 පුච්ඡිසො b.
3. මාතු b s.
4 වොරොපිතාති b
5 සච්චවචනං s.
6. අට්ඨාසි b L s e
7. සමාදින්න b. s.
8. සමාදානෙව b. s. තතුත්තරි ච b.
9. අත්තනොව b
10. උත්තරවත්තමාන වාසි b.
11. කස්සති b.
12. ආරූහි b.
13. තිඛිණායවාසියා b s e.
14. ස්වාහං l. පතිරූපං b s යාහං b.
15. ගරුනො m1 P2s t b w1 යාහං බුද්ධරක්ඛිතත්ථෙරස්ස
16. මහාසප්පො s.
17. ඝාතෙස්සාමීති b. s.
18. උප්පජ්ජතීති b l.
19. කුච්ඡිතං සයනතො වා q.
20. කුසලන්ති b l s.
21. දුස්සීල්‍යං b.
22. වෙදනාතො b. e. s.
23. චෙතනා s.
24. අනභිජ්ඣාති කම්මපථං පත්වා b s.

කුසලමූලං හොති; අබ්‍යාපාදො අදොසො කුසලමූලං; සම්මාදිට්ඨි අමොහො කුසලමූලං. ආරම්මණතොති පාණාතිපාතාදීනං[1] ආරම්මණතොව එතෙසං ආරම්මණානි වීතික්කමිතබ්බතොයෙව හි වෙරමණී නාම හොති; යථා පන නිබ්බානාරම්මණො[2] අරියමග්ගො[3] කිලෙසෙ පජහති[4] එවං ජීවිතින්ද්‍රියාදිආරම්මණාපෙතෙ කම්මපථා පාණාතිපාතාදීනි දුස්සීල්‍යානි[5] පජහන්තීති වෙදිතබ්බා. වෙදනතොති[6] සබ්බෙ සුඛ[7]වෙදනා වා හොන්ති මජ්ඣත්තවෙදනා වා; කුසලං පත්වා හි දුක්ඛ[8]වෙදනා නාම නත්ථි.

මූලතොති පටිපාටියා සත්තඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස අලොභඅදොසඅමොහවසෙන තිමූලා හොන්ති; ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස ද්විමූලා; අනභිජ්ඣා ඤාණසම්පයුත්තචිත්තෙන විරමන්තස්ස ද්විමූලා හොති[9] ඤාණවිප්පයුත්තචිත්තෙන එකමූලා; අලොභො පන අත්තනාව අත්තනො මූලං න හොති; අබ්‍යාපාදෙ'පි එසෙව නයො. සම්මාදිට්ඨි අලොභාදොසවසෙන ද්විමූලා වාති. **අලොභො කුසලමූලන්ති** ආදීසු න ලොභොති අලොභො ලොභපටිපක්ඛස්ස ධම්මස්සෙතං අධිවචනං; අදොසාමොහෙසුපි එසෙව නයො. තෙසු අලොභො සයඤ්ච කුසලං ඉමෙසඤ්ච පාණාතිපාතා වෙරමණී ආදීනං[10] කුසලානං කෙසඤ්චි සම්පයුත්තපභාවකට්ඨෙන කෙසඤ්චි උපනිස්සයපච්චයට්ඨෙන මූලන්ති කුසලමූලං; අදොසාමොහානම්පි කුසලමූලභාවෙ එසෙව නයො. ඉදානි සබ්බම්පි තං සඞ්ඛෙපෙන ච විත්ථාරෙන ච දෙසිතං අත්ථං නිගමෙන්තො **යතො ඛො ආවුසොති** ආදිං[11] අප්පනාවාරං ආහ. තත්ථ **එවං අකුසලං පජානාතීති** එවං යථානිද්දිට්ඨදසඅකුසල[12]කම්මපථවසෙන අකුසලං පජානාති; එවං **අකුසලමූලන්ති** ආදීසුපි එසෙව නයො.

එත්තාවතා එකෙන නයෙන චතුසච්චකම්මට්ඨානිකස්ස යාව අරහත්තා නිය්‍යානං කථිතං හොති; කථං: එත්ථ හි ඨපෙත්වා අභිජ්ඣං දස අකුසලකම්මපථා ච කුසලකම්මපථා ච දුක්ඛසච්චං; අභිජ්ඣා ච ලොභො අකුසලමූලඤ්චාති ඉමෙ ද්වෙ ධම්මා නිප්පරියායෙන සමුදයසච්චං; පරියායෙන පන සබ්බෙ'පි කම්මපථා දුක්ඛසච්චං; සබ්බානි[13] කුසලාකුසලමූලානි සමුදයසච්චං; උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං; දුක්ඛපරිජානනො සමුදයපජහනො නිරොධපජානනො[14] අරියමග්ගො මග්ගසච්චන්ති; ඉති ද්වෙ සච්චානි සරූපෙන වුත්තානි; ද්වෙ ආවත්තනහාරවසෙන වෙදිතබ්බානි. **සො සබ්බසො රාගානුසයං පහායාති** සො එවං අකුසලාදීනි පජානන්තො සබ්බාකාරෙන රාගානුසයං පජහිත්වා; **පටිඝානුසයං පටිවිනොදෙත්වාති** පටිඝානුසයඤ්ච සබ්බා-

1. පාණාතිපාතාදි s.
2. නිබ්බානාරම්මණා b.
3. අරියමග්ගා b.
4. පජහන්ති b.
5. දුස්සීල්‍යානි b.
6. වෙදනාතො b e s.
7. සුඛා s.
8. දුක්ඛා s.
9. ද්විමූලා b.
10. වෙරමණී ආදීනං b e.
11. ආදි b
12. දසාකුසල b.
13. සබ්බානිපි s.
14. දුක්ඛං පරිජානන්තො bs. සමුදයං පජහමානො b පජහන්තො s නිරොධං පජානන්තො b s.

කාරෙනෙව නීහරිත්වාති වුත්තං හොති; එත්තාවතා අනාගාමිමග්ගො කථිතො. **අස්මීති දිට්ඨිමානානුසයං සමූහනිත්වාති** පඤ්චසු ඛන්ධෙසු කඤ්චි[1] ධම්මං අනවකාරං කරිත්වා[2] අස්මීති ඉමිනා සමූහග්ගහණාකාරෙන පවත්ත[3]දිට්ඨිමානානුසයං සමුග්ඝාතෙත්වා; තත්ථ **දිට්ඨිමානානුසයන්ති** දිට්ඨිසදිසං මානානුසයන්ති වුත්තං හොති; අයං හි මානානුසයො අස්මීති පවත්තත්තා දිට්ඨිසදිසො හොති. තස්මා එවං වුත්තො. ඉමඤ්ච[4] අස්මිමානං විත්ථාරතො විඤ්ඤාතුකාමෙන ඛන්ධිය[5]වග්ගෙ ඛෙමකසුත්තං ඔලොකෙතබ්බං.[6] **අවිජ්ජං පහායාති** වට්ටමූලං අවිජ්ජං පජහිත්වා; **විජ්ජං උප්පාදෙත්වාති** තස්සා අවිජ්ජාය සමුග්ඝාතිකං[7] අරහත්තමග්ගවිජ්ජං උප්පාදෙත්වා; එත්තාවතා අරහත්තමග්ගො කථිතො: **දිට්ඨෙව ධම්මෙ දුක්ඛස්සන්තකරො හොතීති** අස්මිංයෙව අත්තභාවෙ[8] වට්ටදුක්ඛස්ස පරිච්ඡෙදකරො හොති; **එත්තාවතාපි ඛො ආවුසොති** දෙසනං නිය්‍යාතෙති; ඉමාය කම්මපථදෙසනාය වුත්තමනසිකාරපටිවෙධවසෙනාපීති වුත්තං හොති; සෙසං වුත්තනයමෙව. එවං අනාගාමිඅරහත්තමග්ගෙහි[9] දෙසනං නිට්ඨපෙසීති.[10]

කම්මපථවාරවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

සාධාවුසොති ඛො -පෙ- **ආගමා ඉමං සද්ධම්මන්ති** එවං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස කුසලාකුසලමුඛෙන චතුසච්චදෙසනං සුත්වා තං ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං සාධාවුසොති ඉමිනා වචනෙන තෙ භික්ඛූ අභිනන්දිත්වා ඉමස්සෙව වචනස්ස සමුට්ඨාපකෙන චිත්තෙන අනුමොදිත්වා වචසා සම්පටිච්ඡිත්වා චෙතසා ච[11] සම්පියායිත්වාති වුත්තං හොති; ඉදානි යස්මා ථෙරො නානප්පකාරෙන චතුසච්චදෙසනං දෙසෙතුං පටිබලො; යථාහ "සාරිපුත්තො භික්ඛවෙ පහොති චත්තාරි අරියසච්චානි විත්ථාරෙන ආචික්ඛිතුං දෙසෙතු"න්ති. යස්මා වා උත්තරිම්පි දෙසෙතුකාමොව හුත්වා එත්තාවතාපි ඛොති අවච තස්මා අපරෙනපි නයෙන සච්චදෙසනං සොතුකාමා තෙ භික්ඛූ ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං උත්තරිං[12] පඤ්හං ආපුච්ඡිංසු[13] යෙන සයමෙව පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජිත[14] පඤ්හතො උත්තරිං සියා ඛො පනාවුසො අඤ්ඤො'පි පරියායො භවෙය්‍ය අඤ්ඤම්පි කාරණන්ති ඉමිනා නයෙන අඤ්ඤං අතිරෙකං[15] පඤ්හං පුච්ඡිංසු; පුරිමපඤ්හස්ස වා උපරිභාගෙ පුච්ඡිංසූති වුත්තං හොති, අථ නෙසං ව්‍යාකරමානො[16] ථෙරො **සියා ආවුසොති** ආදිමාහ. තත්‍රාය මනුත්තාන[17]පදවණ්ණනා: **ආහාරන්ති** පච්චයං; පච්චයො හි ආහරති

1. කිඤ්චි b s.
2. අනවකාරි b කත්වා s.
3. පවත්තං b s
4. ඉදඤ්ච l.
5. ඛන්ධක s.
6. තබ්බන්ති b.
7. සමුග්ඝාටකං b s.
8. අස්මිංයෙව අත්තභාවෙ b ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ s.
9. අනාගාමිමග්ග අරහත්තමග්ගෙහි b s.
10. නිට්ඨාපෙසීති s
11. චෙතසා b චෙතසාව s.
12. උත්තරි b.
13. අපුච්ඡිංසු a P2 s b e පුච්ඡිංසු m1 P1 t v wi.
14. විසජ්ජිත s.
15. අතිරෙක s.
16. බ්‍යා b s කුරුමානො s.
17. තත්‍රායං අනුත්තාන b s.

අත්තනො ඵලං තස්මා ආහාරෙති වුච්චති; **භූතානං වා සත්තානන්ති** ආදිසු භූතාති ජාතා[1] නිබ්බත්තා; **සම්භවෙසීනන්ති**[2] යෙ සම්භවං ජාතිං නිබ්බත්තිං[3] එසන්ති ගවෙසන්ති; තත්ථ චතුසු යොනිසු අණ්ඩජ ජලාබුජා[4] සත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න භින්දන්ති තාව සම්භවෙසිනො නාම; අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච භින්දිත්වා බහි නික්ඛන්තා[5] භූතා නාම; සංසෙදජොපපාතිකා ච[6] පඨමචිත්තක්ඛණෙ සම්භවෙසිනො නාම; දුතියචිත්තක්ඛණතොපභුති[7] භූතා නාම; යෙ වා යෙන[8] ඉරියාපථෙන ජායන්ති යාව තතො[9] අඤ්ඤං න පාපුණන්ති තාව සම්භවෙසිනො නාම; තතො පරං භූතා නාම; අථවා **භූතාති** ජාතා අභිනිබ්බත්තා යෙ භූතායෙව[10] න පුන භවිස්සන්තීති සඞ්ඛං[11] ගච්ඡන්ති තෙසං ඛීණාසවානං එතං අධිවචනං; සම්භවමෙසන්තීති **සම්භවෙසිනො**; අප්පහීනභවසංයොජනත්තා ආයතිම්පි සම්භවං එසන්තානං සෙඛ[12]පුථුජ්ජනානමෙතං අධිවචනං; එවං සබ්බථාපි ඉමෙහි ද්වීහි පදෙහි සබ්බසත්තෙ පරියාදියති; වාසද්දො චෙත්ථ සම්පිණ්ඩනත්ථො; තස්මා භූතානඤ්ච සම්භවෙසීනඤ්චාති අයමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො: **ඨිතියාති** ඨිතත්ථං; **අනුග්ගහායාති** අනුග්ගහත්ථං උපකාරත්ථං; වචනභෙදොයෙව චෙස[13] අත්ථො පන ද්වින්නම්පි පදානං එකොයෙව; අථවා **ඨිතියාති** තස්ස තස්ස සත්තස්ස උප්පන්නධම්මානං අනුප්පබන්ධවසෙන අවිච්ඡෙදාය; **අනුග්ගහායාති** අනුප්පන්නානං උප්පාදාය; උභො'පි චෙතානි භූතානං වා[14] ඨිතියා චෙව අනුග්ගහාය ච සම්භවෙසීනං වා ඨිතියා චෙව අනුග්ගහාය චාති එවං උභයත්ථ දට්ඨබ්බානි.

කබළීකාරො[15] ආහාරොති කබළං[16] කත්වා අජ්ඣොහරිතබ්බතො ආහාරො;[17] ඔදනකුම්මාසාදිවත්ථුකාය ඔජායෙතං අධිවචනං; **ඔළාරිකො වා සුඛුමො වාති** වත්ථුඔළාරිකතාය ඔළාරිකො වත්ථුසුඛුමතාය සුඛුමො; සභාවෙන පන සුඛුමරූපපරියාපන්නත්තා කබළීකාරො[15] ආහාරො සුඛුමොව හොති; සාපි චස්ස[18] වත්ථුතො[19] ඔළාරිකතා[20] සුඛුමතා ච උපාදායුපාදාය වෙදිතබ්බා. කුම්භිලානං[21] හි ආහාරං උපාදාය මොරානං ආහාරො සුඛුමො; කුම්භිලා[22] කිර පාසාණෙ ගිලන්ති තෙ ච තෙසං කුච්ඡිප්පත්තා[23] විලීයන්ති; මොරා සප්පවිච්ඡිකාදිපාණෙ ඛාදන්ති; මොරානං පන ආහාරං උපාදාය තරච්ඡානං ආහාරො සුඛුමො;

1. සඤ්ජාතා b s
2. සම්භවෙසිනොති b s.
3. නිබ්බත්තිං b s.
4. ජලම්බුජා s.
5. නික්ඛමන්තා s.
6. සංසෙදජාඋපපාතිකාච s.
7. ණතොපභුති b e පභුතිs.
8. යෙන වා තං යෙන l r t
   1 යෙන වා යෙන
   P1 P2 s යෙන v ජයනවා e යෙනයෙනවා b.
9. යො තතො b.
10. භූතා යෙව b
11. සඞ්ඛං b s.
12. සෙක්ඛ b.
13. භෙදොයෙව b
    භෙදොයෙව තෙසං s.
14. භූතානං b.
15. කබලිඞ්කාරො s
    කබළීකාරො b.
16. කබලං s
17. තබ්බාහාරො s
    තබ්බතො කබළීකාරො
    ආහාරො b.
18. සාපිස්ස s.
19. වත්ථුතො b l s
20. ඔළාරිකතා ච s.
21. කුම්භිලානං b.
22. කුම්භිලා b.
23. කුච්ඡිප්පත්තාව b s.

තෙ කිර තිවස්සජ්ඣඩිතානි[1] විසාණානි චෙව අට්ඨීනි ච ඛාදන්ති; තානි ච තෙසං ඛෙළෙන තෙමිතමත්තානෙව කන්‍දමූලං[2] විය මුදුකානි හොන්ති; තරච්ඡානම්පි ආහාරං උපාදාය හත්ථීනං ආහාරො සුඛුමො; තෙ හි[3] නානාරුක්ඛසාඛායො ඛාදන්ති; හත්ථීනං ආහාරතො ගවය ගොකණ්ණමිගාදීනං ආහාරො සුඛුමො; තෙ කිර නිස්සාරානි[4] නානා රුක්ඛපණ්ණාදීනි ඛාදන්ති; තෙසම්පි ආහාරතො ගුන්නං ආහාරො සුඛුමො; තා[5] අල්ලසුක්ඛතිණානි ඛාදන්ති; තාසං[6] ආහාරතො සසානං ආහාරො සුඛුමො; සසානං ආහාරතො සකුණානං සුඛුමො;[7] සකුණානමාහාරතො පච්චන්තවාසීනං සුඛුමො;[7] පච්චන්තවාසීනං ආහාරතො ගාමභොජකානං සුඛුමො;[7] ගාමභොජකානං ආහාරතො රාජරාජමහාමත්තානං සුඛුමො;[7] තෙසම්පි ආහාරතො චක්කවත්තිනො ආහාරො සුඛුමො; චක්කවත්තිනො ආහාරතො භුම්මදෙවානං[8] ආහාරො සුඛුමො; තෙසම්පි ආහාරතො[9] චාතුම්මහාරාජිකානං;[10] එවං යාව පරනිම්මිතවසවත්තීනං ආහාරො විත්ථාරෙතබ්බො. තෙසං පනාහාරො[11] සුඛුමොත්වෙව නිට්ඨං පත්තො. එත්ථ ච ඔළාරිකෙ වත්ථුස්මිං ඔජා පරිත්තා හොති දුබ්බලා; සුඛුමෙ බලවතී; තථා හි එකපත්තපූරම්පි යාගුං පීතො[12] මුහුත්තෙනෙව ජිඝච්ඡිතො හොති යංකිඤ්චිදෙව ඛාදිතුකාමො; සප්පිං පන පසතමත්තම්පි[13] පිවිත්වා දිවසං අභොත්තුකාමො[14] හොති; තත්ථ වත්ථුපරිස්සමං විනොදෙති න පන සක්කොති පාලෙතුං; ඔජා පාලෙති න සක්කොති පරිස්සමං විනොදෙතුං; ද්වෙ පන එකතො හුත්වා පරිස්සමඤ්චෙව විනොදෙන්ති පාලෙන්ති චාති.

එසො දුතියොති චක්ඛුසම්ඵස්සාදි[15] ඡබ්බිධො'පි එසො එතෙසු චතූසු ආහාරෙසු දුතියො ආහාරොති වෙදිතබ්බො; දෙසනානයො එව වෙස තස්මා ඉමිනා නාම කාරණෙන දුතියො තතියො චාති[16] ඉධ මෙත්ථ න ගවෙසිතබ්බං. **මනොසඤ්චෙතනාති** චෙතනා එව වුච්චති; **විඤ්ඤාණන්ති** යං කිඤ්චි චිත්තං; එත්ථාහ යදි පච්චයට්ඨො ආහාරට්ඨො අථ කස්මා අඤ්ඤෙසුපි සත්තානං පච්චයෙසු විජ්ජමානෙසු ඉමෙයෙව චත්තාරො වුත්තාති: වුච්චතෙ: අජ්ඣත්තිකසන්තතියා විසෙසපච්චයත්තා; විසෙසපච්චයො[17] හි කබළිඞ්කාරාහාරභක්ඛානං සත්තානං රූපකායස්ස කබළිඞ්කාරාහාරො[18] නාමකායෙ වෙදනාය ඵස්සො විඤ්ඤාණස්ස මනොසඤ්චෙතනා නාමරූපස්ස විඤ්ඤාණං; යථාහ: "සෙය්‍යථාපි

1. තිවස්සුජ්ඣිතානි m1 P1 t v w1 තිවස්සවජ්ජඩ්ඩිතානි b තිපි s
2. තෙමිතමත්තෙනෙව b කණ්ඩමූලං b s.
3. තෙ'පි b s.
4. නිස්සාරානි b.
5. තෙ b s.
6. තෙසං b s.
7. ආහාරො සුඛුමො b.
8. භුම්මදෙවානං b.
9. භුම b භුම්ම s දෙවානං ආහාරතො b s සුඛුමො තතො e.
10. චාතුම්මහා b රාජිකානං ආහාරො සුඛුමො b s.
11. තෙසං ආහාරො b s.
12. පිවිතො b.
13. පසට b s මත්තං b.
14. කාමොව a P2 r e.
15. සං කිඤ්චි චක්ඛුසම්ඵස්සාදි b.
16. දුතියොවා තතියො චාති b.
17. විසෙසපච්චයො b.
18. කබළිංකාරො s. කබළීකාරො b ආහාරො b s.

භික්ඛවෙ අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨති;[1] අනාහාරො නො තිට්ඨති තථා[2] ඵස්සපච්චයා[3] වෙදනා සඞ්ඛාරපච්චයා[3] විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණපච්චයා[3] නාමරූප"න්ති.

කො පනෙත්ථ ආහාරො කිං ආහරතීති: කබළිඞ්කාරාහාරො ඔජට්ඨමකරූපානි ආහරති; ඵස්සාහාරො තිස්සො වෙදනා; මනොසඤ්චෙතනාහාරො තයො භවෙ; විඤ්ඤාණාහාරො පටිසන්ධිනාමරූපන්ති; කථං: කබළිඞ්කාරාහාරො තාව මුඛෙ ඨපිතමත්තෙයෙව[4] අට්ඨරූපානි සමුට්ඨාපෙති;[5] දන්තවිචුණ්ණිතං පන අජ්ඣොහරියමානං එකෙකසිත්ථං[6] අට්ඨට්ඨ රූපානි සමුට්ඨාපෙති[5]යෙව; එවං ඔජට්ඨමකරූපානි ආහරති. ඵස්සාහාරො පන සුඛවෙදනියො ඵස්සො උප්පජ්ජමානො[7] සුඛවෙදනං ආහරති[8] දුක්ඛවෙදනියො දුක්ඛං අදුක්ඛමසුඛවෙදනියො අදුක්ඛමසුඛන්ති එවං සබ්බථාපි ඵස්සාහාරො තිස්සො වෙදනා ආහරති; මනොසඤ්චෙතනාහාරො[9] කාමභවූපගං කම්මං කාමභවං ආහරති; රූපාරූපභවූපගානි තං තං භවං; එවං සබ්බථාපි මනොසඤ්චෙතනාහාරො තයො භවෙ ආහරති. විඤ්ඤාණාහාරො පන යෙ[10] පටිසන්ධික්ඛණෙ තංසම්පයුත්තකා තයො ඛන්ධා යානි ච තිසන්තති වසෙන තිංස රූපානි උප්පජ්ජන්ති සහජාතාදිපච්චයෙන[11] තානි ආහරතීති වුච්චති; එවං විඤ්ඤාණාහාරො පටිසන්ධිනාමරූපං ආහරතීති. එත්ථ ච මනොසඤ්චෙතනා[12] තයො භවෙ ආහරතීති සාසව[13]කුසලාකුසලචෙතනාව වුත්තා; විඤ්ඤාණං පටිසන්ධිනාමරූපං ආහරතීති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණමෙව වුත්තං; අවිසෙසෙන පන තංසම්පයුත්තකතංසමුට්ඨානධම්මානං[14] ආහරණතො'පෙතෙ ආහාරාති වෙදිතබ්බා. එතෙසු චතූසු ආහාරෙසු කබළිඞ්කාරාහාරො උපත්ථම්භෙන්තො ආහාරකිච්චං සාධෙති; ඵස්සො ඵුසන්තොයෙව; මනොසඤ්චෙතනා ආයූහමානාව; විඤ්ඤාණං විජානන්තමෙව;[15] කථං: කබළිඞ්කාරාහාරො හි උපත්ථම්භෙන්තොයෙව කායට්ඨපනෙන සත්තානං ඨිතියා හොති; කම්මජනිතො'පි හි අයං කායො කබළිඞ්කාරාහාරෙන උපත්ථද්ධො[16] දසපි වස්සානි වස්සසතම්පි යාව ආයුපරිමාණා[17] තිට්ඨති; යථා කිං: යථා මාතුයා ජනිතො'පි දාරකො ධාතියා ථඤ්ඤාදීනි පායෙත්වා පොසියමානො[18] චිරං තිට්ඨති; යථා ච උපත්ථම්භෙන[19] උපත්ථම්භිතං[20] ගෙහං; වුත්තම්පි චෙතං "යථා මහාරාජ ගෙහෙ පතන්තෙ අඤ්ඤෙන දාරුනා උපත්ථම්භෙන්ති අඤ්ඤෙන දාරුනා උපත්ථම්භිතං සන්තං එවං[21] තං ගෙහං

1. ආහාරං පටිච්චාති
2. තිට්ඨති යථා s
3. පපච්චයා s.
4. මත්තායෙව b.
5 සමුට්ඨාපෙති s
6. අජ්ඣොහරීයමානං එකෙකං සිත්ථං s.
7. උප්පජ්ජමානොව e.
8. ආහරති තථා b s.
9. හාරෙ b l s.
10. යෙව b.
11. පච්චයනයෙන s.
12. මනොසඤ්චෙතනාහාරො r t l b e.
13. සාසවා b.
14. තං සම්පයුත්තානං සමුට්ඨානධම්මානං l.
15. විජානන්තමෙව l.
16. උපත්ථම්භිතො b s.
17. පරිමාණං b s.
18 පොසියමානොව b
19. යථාචුපත්ථම්භන s යථාවුපත්ථම්භන b.
20. උපත්ථම්භිත b
21. එව b.

න පත්ති එවමෙව ඛො මහාරාජ අයං කායො ආහාරට්ඨිතිකො ආහාරං පටිච්ච තිට්ඨතී"ති. එවං කබළිඞ්කාරෙ ආහාරෙ උපත්ථම්භෙන්තො ආහාරකිච්චං සාධෙති; එවං සාධෙන්තො පන[1] කබළිඞ්කාරෙ ආහාරෙ ද්වින්නං රූපසන්තතීනං පච්චයො හොති ආහාරසමුට්ඨානස්ස ච උපාදිණ්ණස්ස ච;[2] කම්මජානං අනුපාලකො හුත්වා පච්චයො හොති ආහාරසමුට්ඨානානං ජනකො හුත්වාති.[3] ඵස්සො පන සුඛාදිවත්ථුභූතං ආරම්මණං ඵුසන්තොයෙව සුඛාදිවෙදනාපවත්තනෙන[4] සත්තානං ඨිතියා හොති; මනොසඤ්චෙතනා කුසලාකුසලකම්මවසෙන ආයූහමානායෙව භවමූලනිප්ඵාදනතො සත්තානං ඨිතියා හොති; විඤ්ඤාණං විජානන්තමෙව නාමරූපප්පවත්තනෙන සත්තානං ඨිතියා හොති.

එවං උපත්ථම්භනාදිවසෙන ආහාරකිච්චං සාධයමානෙසු පන තෙසු[5] චත්තාරි භයානි දට්ඨබ්බානි; සෙය්‍යථීදං: කබළිඞ්කාරාහාරෙ නිකන්තිභයං[6] ඵස්සෙ උපගමනමෙව මනොසඤ්චෙතනාය[7] ආයූහනමෙව විඤ්ඤාණෙ අභිනිපාතොයෙව භයන්ති; කිං කාරණා: කබළිඞ්කාරාහාරෙ හි නිකන්තිං කත්වා[8] සීතාදීනං පුරක්ඛතා[9] සත්තා ආහාරත්ථාය මුද්දාගණනාදීනි[10] කම්මානි කරොන්තා[11] අනප්පකං දුක්ඛං නිගච්ඡන්ති; එකච්චෙ ච ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වාපි වෙජ්ජකම්මාදිකාය අනෙසනාය ආහාරං පරියෙසන්තා දිට්ඨෙ'පි ධම්මෙ ගාරය්හා හොන්ති; සම්පරායෙ'පි "තස්ස සඞ්ඝාටිපි ආදිත්තා සම්පජ්ජලිතා"ති ආදිනා ලක්ඛණසංයුත්තෙ වුත්තනයෙන සමණපෙතා හොන්ති; ඉමිනා[12] තාව කාරණෙන කබළිඞ්කාරාහාරෙ නිකන්තියෙව භයන්ති වෙදිතබ්බා. ඵස්සං උපගච්ඡන්තාපි ඵස්සස්සාදිනො පරෙසං රක්ඛිතගොපිතෙසු[13] දාරාදිසු භණ්ඩෙසු[14] අපරජ්ඣන්ති; තෙ සහ භණ්ඩෙන භණ්ඩසාමිකා ගහෙත්වා ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං වා ඡින්දිත්වා සඞ්කාරකූටෙ[15] ඡඩ්ඩෙන්ති රඤ්ඤො වා නිය්‍යාතෙන්ති; තතො තෙ රාජා[16] විවිධා කම්මකාරණා[17] කාරාපෙති; කායස්ස ච භෙදා දුග්ගති තෙසං පාටිකඞ්ඛා හොති; ඉති ඵස්සස්සාදමූලකං දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි භයං සබ්බමාගත[18]මෙව හොති; ඉමිනා කාරණෙන ඵස්සාහාරෙ උපගමනමෙව භයන්ති වෙදිතබ්බං. කුසලාකුසලකම්මායූහනෙනෙව පන[19] තම්මූලකං තීසු භවෙසු භයං සබ්බමාගතංයෙව හොති; ඉමිනා කාරණෙන මනොසඤ්චෙතනාහාරෙ ආයූහනමෙව භයන්ති වෙදිතබ්බං. පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණඤ්ච යස්මිං යස්මිං ඨානෙ අභිනිපතති තස්මිං තස්මිං ඨානෙ පටිසන්ධිනාමරූපං ගහෙත්වාව නිබ්බත්තති; තස්මිඤ්ච නිබ්බත්තෙ සබ්බභයානි නිබ්බත්තානියෙව

---

1. සාධෙන්තො'පිච b s.
2. උපාදින්නස්ස ච b s.
3. හුත්වාතිට්ඨති s හුත්වා පච්චයොහොති. b.
4. ප්පවත්තනෙන b.
5. පනෙතෙසු b s.
6. කබළීකාරෙ ආහාරෙනිකන්තියෙව භයං b.
7. සඤ්චෙතනායං s.
8. නිකන්තිං භයං කත්වා s
9. පුරෙක්ඛතා b s.
10. මුද්දාගණනාදි b s.
11. කරොන්තා b
12. ඉමිනාව b ච s
13. ගොපිතෙසුපි l e.
14. භණ්ඩකෙසු b.
15. කූටෙසු b s.
16. නිය්‍යාතෙන්ති රාජා b.
17. කම්මකරණා b s.
18. සම්මාගත s.
19. තෙනෙව l

හොන්ති තම්මූලකත්තාති; ඉමිනා කාරණෙන විඤ්ඤාණාහාරෙ අභිනිපාතොයෙව භයන්ති වෙදිතබ්බො.[1] එවං සභයෙසු[2] පන ඉමෙසු ආහාරෙසු සම්මාසම්බුද්ධො කබළිඞ්කාරෙ ආහාරෙ[3] නිකන්තිපරියාදානත්ථං "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා"ති[4] ආදිනා නයෙන පුත්තමංසූපමං දෙසෙසි; ඵස්සාහාරෙ නිකන්තිපරියාදානත්ථං "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ ගාවී නිච්චම්මා"ති ආදිනා නයෙන නිච්චම්මගාවූපමං දෙසෙසි; මනොසඤ්චෙතනාහාරෙ නිකන්තිපරියාදානත්ථං "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ අඞ්ගාරකාසූ"ති ආදිනා නයෙන අඞ්ගාරකාසූපමං දෙසෙසි; විඤ්ඤාණාහාරෙ නිකන්තිපරියාදානත්ථං "සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ චොරං ආගුචාරි"න්ති ආදිනා නයෙන සත්තිසතාහතූපමං[5] දෙසෙසි. තත්‍රායං භූතමත්ථං[6] ඤත්වා සඞ්ඛෙපතො අත්ථයොජනා:

ද්වෙ කිර ජයම්පතිකා[4] පුත්තං ගහෙත්වා පරිත්තෙන පාථෙය්‍යෙන යොජනසතිකං කන්තාරමග්ගං පටිපජ්ජිංසු; තෙසං පඤ්ඤාස[7] යොජනානි ගන්ත්වා[8] පාථෙය්‍යං නිට්ඨාසි; තෙ ඛුප්පිපාසාතුරා විරළච්ඡායායං නිසීදිංසු; තතො පුරිසො භරියං ආහ: භද්දෙ ඉතො සමන්තා පඤ්ඤාස[7] යොජනානි ගාමො වා නිගමො වා නත්ථි. තස්මා යං තං පුරිසෙන කාතබ්බං බහුම්පි කසිගොරක්ඛාදිකම්මං න දානි සක්කා තං මයා කාතුං එහි මං මාරෙත්වා උපඩ්ඪමංසං[9] ඛාදිත්වා උපඩ්ඪං පාථෙය්‍යං කත්වා පුත්තෙන සද්ධිං කන්තාරං නිත්ථරාහීති; සාපි ආහ: [10] සාමි මයා දානි යං තං ඉත්ථියා කාතබ්බං බහුම්පි සුත්තකන්තනාදිකම්මං තං කාතුං න සක්කා එහි මං මාරෙත්වා උපඩ්ඪමංසං[9] ඛාදිත්වා උපඩ්ඪං පාථෙය්‍යං කත්වා පුත්තෙන සද්ධිං කන්තාරං නිත්ථරාහීති; තතො සො[11] තං ආහ භද්දෙ මාතුගාමමරණෙන ද්වින්නං මරණං පඤ්ඤායති නහි මඤ්ඤෙ කුමාරො මාතරා[12] විනා ජීවිතුං සක්කොති යදි පන මයං ජීවාම පුන දාරකං ලභෙය්‍යාම හන්ද දානි පුත්තකං මාරෙත්වා මංසං ගහෙත්වා කන්තාරං නිත්ථරාමාති;[13] තතො මාතා පුත්තමාහ තාත පිතු සන්තිකං ගච්ඡාති;[14] සො අගමාසි; අථස්ස පිතා මයා පුත්තකං පොසෙස්සාමීති[15] කසිගොරක්ඛාදීහි අනප්පකං දුක්ඛමනුභූතං න සක්කොමි පුත්තං මාරෙතුං ත්වංයෙව තව පුත්තං මාරෙහීති වත්වා තාත මාතු සන්තිකං ගච්ඡාති[16] ආහ; සො අගමාසි; අථස්ස මාතාපි මයා පුත්තං පත්ථෙන්තියා ගොවත[17] කුක්කුරවතදෙවතායාචනාදීහිපි තාව අනප්පකං දුක්ඛමනුභූතං[18] කො

1. තබ්බාති b s.
2. එවං සභයෙසු s.
3. කාරාහාරෙ b s.
4. ජයපතිකාති b s. ජායම්පතිකාති e.
5. නිසත්තිසතාහතූපමං m1 P1 t v w e s.
6. තත්‍රායං තමත්ථං s.
7. පඤ්ඤාසං b.
8. ගන්තාතං s.
9. උපඩ්ඪංමංසං s.
10. නිත්ථරාහීති සාපිසාමිකමාහ s.
11. නිත්ථරාහීති s r p පුන සො s b.
12. මාතරං b s.
13. නිත්ථරාමාති s r P1.
14. ගච්ඡාහීති b e.
15. පොසිස්සාමීති b s.
16. සන්තිකංයෙව b ගච්ඡාහීති a m1 P2 r t v w1 b e
17. ගොවත්ත කුක්කුරවත්ත s.
18. දුක්ඛං අනුභූතං b.

පන වාදෙ කුච්ඡියා[1] පරිහරන්තියා න සක්කාමහං[2] පුත්තං මාරෙතුන්ති වත්වා තාත පිතු සන්තිකමෙව ගච්ඡාහී[3] ආහ; එවං සො චිත්තමන්තරා[4] ගච්ඡන්තොයෙව මතො; තෙ තං[5] දිස්වා පරිදෙවිත්වා පුත්තෙන[6] වුත්තනයෙන[7] මංසානි ගහෙත්වා ඛාදන්තා පක්කමිංසු. තෙසං සො පුත්තමංසාහාරො නවහි කාරණෙහි පටික්කූලත්තා[8] නෙව දවාය හොති න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය; කෙවලං කන්තාරනිත්ථරණත්ථායෙව[9] හොති; කතමෙහි නවහි කාරණෙහි පටික්කූලන්ති[10] චෙ: සජාතිමංසතාය ඤාතිමංසතාය පුත්තමංසතාය පියපුත්තමංසතාය තරුණමංසතාය ආමකමංසතාය අගොරසතාය[11] අලොණතාය අධූපිතතායාති. තස්මා යො භික්ඛු කබළිඞ්කාරාහාරං එවං පුත්තමංසසදිසං පස්සති සො තත්ථ නිකන්තිං පරියාදියති; අයං තාව පුත්තමංසූපමායං අත්ථයොජනා.

නිච්චම්මගාවූපමායං පන යථා සා ගාවී ගීවතො යාව ඛුරා තාව චම්මං උද්දාලෙත්වා[12] මුත්තා යං යදෙව නිස්සාය තිට්ඨති තත්ථ පාණකෙහි ඛජ්ජමානා දුක්ඛස්සෙවාධිකරණං හොති; එවං එසොපි යං යදෙව වත්ථුමාරම්මණං[13] වා නිස්සාය තිට්ඨති තංතංවත්ථාරම්මණසම්භවස්ස වෙදයිතදුක්ඛස්ස අධිකරණමෙව හොති; තස්මා යො භික්ඛු ඵස්සාහාරං එවං නිච්චම්මගාවිසදිසං පස්සති සො තත්ථ නිකන්තිං පරියාදියති; අයං නිච්චම්මගාවූපමායං අත්ථයොජනා.

අඞ්ගාරකාසූපමායං පන යථා සා අඞ්ගාරකාසු එවං මහාපරිළාහට්ඨෙන තයො භවා; යථා නානාබාහාසු ගහෙත්වා තත්ථ උපකඩ්ඪකා[14] ච පුරිසා එවං භවෙසු උපකඩ්ඪනට්ඨෙන මනොසඤ්චෙතනා; තස්මා යො භික්ඛු මනොසඤ්චෙතනාහාරං එවං අඞ්ගාරකාසූපකඩ්ඪකපුරිස[15] සදිසං පස්සති සො තත්ථ නිකන්තිං පරියාදියති; අයං අඞ්ගාරකාසූපමායං අත්ථයොජනා.

සත්තිසතාහතූපමායං[16] පන යෙන සො පුරිසො පුබ්බණ්හසමයෙ[17] සත්තිසතෙන හඤ්ඤති තස්ස සරීරෙ[18] වණමුඛසතං කත්වා අන්තරා අට්ඨත්වා විනිවිජ්ඣිත්වා පරභාගෙයෙව[19] පතති; එවං ඉතරානිපි ද්වෙ සත්තිසතානි;[20] එවමස්ස පතිතොකාසෙ අපතිත්වා ගතාහි සත්තීහි සබ්බ සරීරං ඡිද්දාවච්ඡිද්දමෙව හොති; තස්ස එකවණමුඛෙපි උප්පන්නස්ස දුක්ඛස්ස පමාණං නත්ථි; කො පන වාදෙ තීසු වණමුඛසතෙසු. තත්ථ

---

1. කුච්ඡිතා b e r.
2. තස්සක්කාහං b / තසක්කාමි e.
3. සන්තිකංයෙව b / ගච්ඡාහීති b e.
4. චිත්තං අන්තරා b.
5. තෙසං b p2 r t v w1.
6. පුනබ්බ b
7. තනයෙනෙව b.
8. පටිකූලත්තා b.
9. නිත්ථරණත්ථායෙව s.
10. පටිකූලන්ති
11. අපභාගමංසතාය s / අපගොරසමංසතාය b / අපගොචරතාය m1 t v w1 w2.
12. උද්දාලිත්වා b.
13. වත්ථුං ආරම්මණං b s.
14. උපකඩ්ඪන්තා
15. කාසුප b කාසූප / කඩ්ඪනකපුරිස s.
16. තිසත්තිසතාහතූපමායං e s.
17. පුබ්බණ්හසමයෙ e b s.
18. සරීරං e s.
19. අපරභාගෙයෙව b s p1
20. ඉතරානි ච b ඉතරානි / ච සත්තිසතානිපි e.

සත්තිනිපාතකාලො විය පටිසන්ධි;[1] වණමුඛජනනං[2] විය ඛන්ධජනනං; වණමුඛෙසු දුක්ඛවෙදනුප්පාදො විය ජාතෙසු ඛන්ධෙසු වට්ටමූලක නානාවිධදුක්ඛුප්පාදො.[3] අපරො නයො: ආගුචාරි[4] පුරිසො විය පටිසන්ධි විඤ්ඤාණං; තස්ස සත්තිඝාතෙහි[5] උප්පන්නවණමුඛානි[6] විය විඤ්ඤාණ පච්චයා නාමරූපං; වණමුඛපච්චයා තස්ස පුරිසස්ස කක්ඛළදුක්ඛුප්පාදො විය නාමරූපපච්චයා විඤ්ඤාණස්ස බත්තිංසකම්මකාරණා[7] අට්ඨනවුති රොගාදිවසෙන නානප්පකාර[8] දුක්ඛුප්පාදො දට්ඨබ්බො.[9] තස්මා යො භික්ඛු විඤ්ඤාණාහාරං එවං සත්තිසතාහතසදිසං[10] පස්සති සො තත්ථ නිකන්තිං පරියාදියති; අයං සත්තිසතාහතූපමාය[10] අත්ථයොජනා.

සො එවං ඉමෙසු ආහාරෙසු නිකන්තිං පරියාදියන්තො චත්තාරො'පි ආහාරෙ පරිජානාති; තෙසු පරිඤ්ඤාතෙසු සබ්බම්පි පරිඤ්ඤාතබ්බ[11] වත්ථුං පරිඤ්ඤාතමෙව හොති; වුත්තං හෙතං[12] භගවතා "කබළිඞ්කාරෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ පඤ්චකාමගුණිකො රාගො පරිඤ්ඤාතො හොති පඤ්චකාමගුණිකෙ රාගෙ පරිඤ්ඤාතෙ නත්ථි තං සංයොජනං යෙන සංයොජනෙන සංයුත්තො[13] අරියසාවකො පුන ඉමං ලොකං ආගච්ඡෙය්‍ය; ඵස්සෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ තිස්සො වෙදනා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති තීසු වෙදනාසු පරිඤ්ඤාතාසු අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං[14] කරණීයන්ති වදාමි; මනොසඤ්චෙතනාය භික්ඛවෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ තිස්සො තණ්හා පරිඤ්ඤාතා හොන්ති තීසු තණ්හාසු පරිඤ්ඤාතාසු අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං[14] කරණීයන්ති වදාමි; විඤ්ඤාණෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ නාමරූපං පරිඤ්ඤාතං හොති නාමරූපෙ පරිඤ්ඤාතෙ අරියසාවකස්ස නත්ථි කිඤ්චි උත්තරිං[14] කරණීයන්ති වදාමී"ති.

තණ්හාසමුදයා ආහාරසමුදයොති පුරිමතණ්හාසමුදයා පටිසන්ධිකානං ආහාරානං සමුදයො නිබ්බත්ති[15] හොතීති අත්ථො; කථං: පටිසන්ධික්ඛණෙ හි තිසන්තතිවසෙන උප්පන්නසමතිංසරූපබ්භන්තරෙ[16] ජාතා ඔජා අත්ථි අයං තණ්හාපච්චයනිබ්බත්තො[17] උපාදිණ්ණකකබළිඞ්කාරාහාරො; පටිසන්ධිචිත්තසම්පයුත්තා පන ඵස්සචෙතනා සයඤ්ච චිත්තං විඤ්ඤාණන්ති ඉමෙ තණ්හාපච්චයනිබ්බත්තා[17] උපාදිණ්ණක ඵස්සමනොසඤ්චෙතනාවිඤ්ඤාණාහාරාති; එවං තාව පුරිමතණ්හා සමුදයා පටිසන්ධිකානං[18] ආහාරානං සමුදයො වෙදිතබ්බො. යස්මා පනිධ උපාදිණ්ණකාපි අනුපාදිණ්ණකාපි ආහාරා මිස්සකා[19] කථිතා

1. පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණ නිබ්බත්තනකාලො b.
2. වනමුඛජනනං s r.
3. දුක්ඛුප්පාදොති b.
4. ආගුචාරී b.
5. ඝාතෙහි b.
6. වණමුඛෙ a P2 r මුඛානි m1 P1 t v w1 w2.
7. බත්තිංසකම්මකරණ bsp1
8. නානාප්පකාරක b.
9. දට්ඨබ්බාති l.
10. තිසත්තිසතාහතූපමායං es
11. පරිඤ්ඤාතං b. පරිඤ්ඤාතා l s වත්ථු b s.
12. වුත්තඤ්හෙතං b s.
13. සම්පයුත්තො s.
14. උත්තරි b.
15. නිබ්බත්තො b.
16. සමතිංස b රූපගබ්භන්තරෙ l.
17. පච්චයානිබ්බත්තො b s උපාදින්නක b s.
18. පටිසන්ධිජනකානං e.
19. විසිට්ඨා b s.

තස්මා අනුපාදිණ්ණකානම්පි එවං තණ්හාසමුදයා ආහාරසමුදයො වෙදිතබ්බො. අට්ඨලොභසහගතචිත්තසමුට්ඨිතෙසු හි රූපෙසු ඔජා අත්ථි අයං සහජාතතණ්හාපච්චයනිබ්බත්තො අනුපාදිණ්ණකකබළිඞ්කාරාහාරො; ලොභසහගතචිත්තසම්පයුත්තා පන ඵස්සචෙතනා සඤ්ච චිත්තං විඤ්ඤාණන්ති ඉමෙ තණ්හාපච්චයනිබ්බත්තා අනුපාදිණ්ණකඵස්සමනොසඤ්චෙතනාවිඤ්ඤාණාහාරාති. **තණ්හානිරොධා ආහාරනිරොධොති** ඉමිස්සා උපාදිණ්ණකානඤ්ච අනුපාදිණ්ණකානඤ්ච ආහාරානං පච්චයභූතාය තණ්හාය නිරොධෙන ආහාරනිරොධො පඤ්ඤායති; සෙසං වුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො:[1] ඉධ[2] චත්තාරිපි සච්චානි සරූපෙනෙව වුත්තානි යථා ච ඉධ එවං ඉතො උත්තරිම්පි සබ්බවාරෙසු තස්මා සබ්බත්ථ අසම්මුය්හන්තෙන සච්චානි උද්ධරිතබ්බානි; සබ්බවාරෙසු ච **එත්තාවතාපි ඛො ආවුසොති** ඉදං දෙසනානිය්‍යාතනං තත්ථ තත්ථ දෙසිතධම්මවසෙන යොජෙතබ්බං. තස්ස ඉධ තාව අයං යොජනා: **එත්තාවතාපීති** ඉමාය ආහාරදෙසනාය වුත්තමනසිකාරපටිවෙධවසෙනපීති[3] වුත්තං හොති; එස නයො සබ්බත්ථාපීති.[4]

ආහාරවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

ඉදානි[5] **සාධාවුසොති** පුරිමනයෙනෙව ථෙරස්ස භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා තෙ භික්ඛූ උත්තරිං[6] පඤ්හං පුච්ඡිංසු; ථෙරො ච නෙසං අඤ්ඤෙනපි පරියායෙන ව්‍යාකාසි; එස නයො ඉතො පරෙසුපි සබ්බවාරෙසු. තස්මා ඉතො පරං එවරූපානි වචනානි අනාමසිත්වා[7] යෙන යෙන පරියායෙන ව්‍යාකරොති තස්ස තස්සෙව[8] අත්ථං වණ්ණයිස්සාම; ඉමස්ස පන වාරස්ස සඞ්ඛෙපදෙසනාය[9] **දුක්ඛඤ්ච පජානාතීති** එත්ථ **දුක්ඛන්ති** දුක්ඛසච්චං; විත්ථාරදෙසනායං පන යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ සච්චනිද්දෙසෙ වුත්තමෙවාති.

සච්චවාරවණ්ණනා[10]
නිට්ඨිතා.

ඉතො පරං පටිච්චසමුප්පාදවසෙන දෙසනා හොති; තත්ථ ජරාමරණවාරෙ තාව **තෙසං තෙසන්ති** අයං සඞ්ඛෙපතො අනෙකෙසං සත්තානං සාධාරණනිද්දෙසොති ඤාතබ්බො; යා දෙවදත්තස්ස ජරා යා සොමදත්තස්සාති එවං හි[11] දිවසම්පි කථෙන්තස්ස නෙව සත්තා පරියාදානං ගච්ඡන්ති ඉමෙහි පන ද්වීහි පදෙහි න කොචි සත්තො අපරියාදිණ්ණො[12] හොති තස්මා වුත්තං අයං සඞ්ඛෙපතො අනෙකෙසං

1. වුත්තනයමෙව s.
2. ඉධ පන l.
3. පපටිවෙධ b වසෙනාපීති b s.
4. සබ්බත්ථාපි b s.
5. තස්ස ඉදානි s.
6. උත්තරිම්පි b s.
7. අනාමසෙත්වා b.
8. තස්සෙව b l.
9. දෙසනායං b.
10. සච්චවණ්ණනා e.
11. සොමදත්තස්සජරාති b එවඤ්හි b s.
12. අපරියා දින්නා b s.

සත්තානං සාධාරණනිද්දෙසොති; **තම්හි තම්හීති** අයං ගතිජාතිවසෙන අනෙකෙසං නිකායානං සාධාරණනිද්දෙසො; **සත්තනිකායෙති** සාධාරණනිද්දෙසනිද්දිට්ඨස්ස[1] සරූපනිදස්සනං; **ජරා ජීරණතාති**[2] ආදීසු පන **ජරාති** සභාවනිද්දෙසො; **ජීරණතාති**[2] ආකාරනිද්දෙසො; **ඛණ්ඩිච්චන්ති** ආදයො කාලාතික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා; පච්ඡිමා ද්වෙ පකතිනිද්දෙසා; අයං හි **ජරාති** ඉමිනා පදෙන සභාවතො දීපිතා[3] තෙනස්සායං සභාවනිද්දෙසො; **ජීරණතාති**[2] ඉමිනා ආකාරතො තෙනස්සායං ආකාරනිද්දෙසො; **ඛණ්ඩිච්චන්ති** ඉමිනා කාලාතික්කමෙ දන්තනඛානං ඛණ්ඩිතභාවකරණකිච්චතො; **පාලිච්චන්ති** ඉමිනා කෙසලොමානං පලිතභාවකරණකිච්චතො; **වලිත්තචතාති** ඉමිනා මංසං මිලාපෙත්වා තචෙ ච[4] වලිතභාවකරණකිච්චතො[5] දීපිතා; තෙනස්සා ඉමෙ **ඛණ්ඩිච්චන්ති** ආදයො තයො කාලාතික්කමෙ කිච්චනිද්දෙසා; තෙහි ඉමෙසං විකාරානං[6] දස්සනවසෙන පාකටීභූතා පාකටජරා දස්සිතා; යථෙව හි උදකස්ස වා වාතස්ස වා අග්ගිනො වා[7] තිණරුක්ඛාදීනං[8] සම්භග්ගපලිභග්ගතාය වා ඣාමතාය වා ගතමග්ගො පාකටො හොති; න ච සො ගතමග්ගො තානෙව උදකාදීනි; එවමෙවං[9] ජරාය දන්තාදීසු ඛණ්ඩිච්චාදිවසෙන ගතමග්ගො පාකටො චක්ඛුං උම්මීලෙත්වාපි[10] ගය්හති; න ච ඛණ්ඩිච්චාදීනි ජරා;[11] න හි ජරා චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා හොති; **ආයුනො සංහානි ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොති** ඉමෙහි පන පදෙහි කාලාතික්කමෙයෙව අභිබ්‍යත්තාය[12] ආයුක්ඛයචක්ඛාදිඉන්ද්‍රියපරිපාකසඤ්ඤිතාය පකතියා දීපිතා; තෙනස්සිමෙ පච්ඡිමා ද්වෙ පකතිනිද්දෙසාති වෙදිතබ්බා; තත්ථ යස්මා ජරං පත්තස්ස ආයු හායති තස්මා ජරා ආයුනො සංහානීති ඵලූපචාරෙන වුත්තා; යස්මා ච[13] දහරකාලෙ සුප්පසන්නානි[14] සුඛුමම්පි අත්තනො විසයං සුඛෙනෙව ගණ්හනසමත්ථානි චක්ඛාදීනි ඉන්ද්‍රියානි ජරං පත්තස්ස පරිපක්කානි ආලුළිතානි[15] අවිසදානි ඔළාරිකම්පි අත්තනො විසයං ගහෙතුං අසමත්ථානි හොන්ති; තස්මා ඉන්ද්‍රියානං පරිපාකොතිපි ඵලූපචාරෙනෙව[16] වුත්තා; සා පනායං එවං නිද්දිට්ඨා සබ්බාපි ජරා පාකටා පටිච්ඡන්නාති දුවිධා හොති; තත්ථ දන්තාදීසු ඛණ්ඩභාවාදිදස්සනතො රූපධම්මෙසු[17] ජරා පාකටජරා නාම;[18] අරූපධම්මෙසු පන ජරා[19] තාදිසස්ස විකාරස්ස අදස්සනතො පටිච්ඡන්නජරා නාම;[20] පුන අවීචි සවීචීති[21] එවම්පි දුවිධා

1. නිද්දෙසෙනනිද්දිට්ඨස්ස b
2. ජිරණතාති b s.
3. සභාවතොදස්සිතා s.
4. තචෙ b s.
5. කිච්චතො'පි s.
6. විකාර l.
7. අග්ගිනොවා වාතස්සවා b.
8. තිණරුක්ඛාදීනං වා l.
9. එවමෙව b e s
10. උම්මීලෙත්වාපි s
උම්මිලිත්වාපි b.
11. ඛණ්ඩිච්චාදි න ජරා l
ඛණ්ඩිච්චාදිනෙව ජරා b
ඛණ්ඩිච්චාදිවසෙන ජරා s.
12. අභිව්‍යත්තතාය b m l
pl r s t v wl
13. යස්මා පන s.
14. සුපසන්නානි s.
15. ආලුළිතානි e s.
16. පරිපාකොති e
ඵලූපචාරෙන s.
17. රූපධම්මෙසු පන s.
18. පාකටජරා b s.
19. පන b s.
20. පටිච්ඡන්නජරා නාම; තත්‍ර යථායං ඛණ්ඩාදිභාවො දිස්සති සො තාදිසානං දන්තාදීනං සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා වණ්ණායෙව තං චක්ඛුනා දිස්වා මනොචාරෙන විඤ්ඤාත්වා ඉමෙ දන්තා ජරාය පහටාති ජරං ජානාති උදකට්ඨානෙ බද්ධානි ගොසිඞ්ගාදීනි ඔලොකෙත්වා හෙට්ඨා උදකස්ස අත්ථිභාවං ජානන්තං විය b.
21. අවීචිසවීචීති b.

හොති; තත්ථ මණිකනකරජත[1]පවාළචන්දසුරියාදීනං විය[2] මන්දදසකාදීසු පාණීනං විය ච[3] පුප්ඵඵලපල්ලවාදීසු ච අපාණීනං[4] විය අන්තරන්තරා වණ්ණවිසෙසාදීනං දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා[5] ජරා අවීචිජරා[6] නාම නිරන්තරජරාති අත්ථො; තතො අඤ්ඤෙසු පන යථාවුත්තෙසු අන්තරන්තරා වණ්ණවිසෙසාදීනං සුවිඤ්ඤෙය්‍යත්තා ජරා සවීචිජරා නාමාති වෙදිතබ්බා.

ඉතො පරං **තෙසං තෙස**න්ති ආදි වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. **චුති චවනතා**ති ආදීසු පන චුතීති චවනකවසෙන වුච්චති; එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධානං[7] සාමඤ්ඤවචනමෙතං. **චවනතා**ති භාවවචනෙන ලක්ඛණනිදස්සනං; **භෙදො**ති චුතික්ඛන්ධානං භඞ්ගුප්පත්ති[8] පරිදීපනං; **අන්තරධාන**න්ති ඝටස්සෙව භින්නස්ස භින්නානං චුතික්ඛන්ධානං යෙන කෙනචි පරියායෙන ඨානාභාව[9]පරිදීපනං; **මච්චු මරණ**න්ති මච්චුසඞ්ඛාතං මරණං; තෙන සමුච්ඡෙදමරණාදීනි නිසෙධෙති; කාලො නාම අන්තකො තස්ස කිරියා[10] **කාලකිරියා**; එතෙන ලොකසම්මුතියා[11] මරණං දීපෙති; ඉදානි පරමත්ථෙන[12] දීපෙතුං **ඛන්ධානං භෙදො**ති ආදිමාහ; පරමත්ථෙන හි ඛන්ධායෙව භිජ්ජන්ති න සත්තො නාම කොචි මරති; ඛන්ධෙසු පන[13] භිජ්ජමානෙසු සත්තො මරති භින්නෙසු මතොති වොහාරො හොති; එත්ථ[14] චතුවොකාරවසෙන ඛන්ධානං භෙදො; එකවොකාරවසෙන කලෙබරස්ස[15] නික්ඛෙපො; චතුවොකාරවසෙන වා ඛන්ධානං භෙදො; සෙසද්වයවසෙන කලෙබරස්ස[15] නික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො; කස්මා භවද්වයෙ'පි රූපකායසඞ්ඛාතස්ස කලෙබරස්ස[15] සම්භවතො; අථවා යස්මා[16] චාතුම්මහාරාජිකාදීසු ඛන්ධා භිජ්ජන්තෙව න කිඤ්චි නික්ඛිපන්ති[17] තස්මා තෙසං වසෙන ඛන්ධානං භෙදො; මනුස්සාදීසු කලෙබරස්ස නික්ඛෙපො; එත්ථ ච කලෙබරස්ස[15] නික්ඛෙපකාරණතොව[18] මරණං කලෙබරස්ස නික්ඛෙපොති වුත්තන්ති[19] එවමත්ථො දට්ඨබ්බො; **ඉති අයඤ්ච ජරා ඉදඤ්ච මරණං ඉදං වුච්චතාවුසො**ති ඉදං උභයම්පි එකතො කත්වා ජරාමරණන්ති කථීයති; සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ජරාමරණවණ්ණනා[20]

නිට්ඨිතා.

ජාතිවාරෙ **ජාති සඤ්ජාතී**ති ආදීසු ජායනට්ඨෙන **ජාති**; සා[21] අපරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා;[22] සඤ්ජායනට්ඨෙන **සඤ්ජාති**; සා පරිපුණ්ණායතනවසෙන වුත්තා;[22] ඔක්කමනට්ඨෙන **ඔක්කන්ති**; සා අණ්ඩජ

---

1. රජට s.
2. පවාළසුරියාදීනං b / පවාළචන්දසුරියාදීනං s.
3. විය b s.
4. අප්පාණීනං b.
5. දුබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා b / දූබ්බිඤ්ඤෙය්‍යත්තා s.
6. අවිචිජරා b
7. පඤ්චක්ඛන්ධය l
8. චුතිඛන්ධානං s / භඞ්ගප්පත්ති b.
9. ඨානා චුතිභාව s.
10. කිරියාති b s.
11. සම්මතියා s.
12. පරමත්ථෙන b m1 / P1 s t v w1
13. ඛන්ධෙසු s.
14. එත්ථ ච b.
15. කළෙවරස්ස b s.
16. යස්මා ච b s.
17. නික්ඛමන්ති b.
18. කාරණතො b s / කාරණතො ච l.
19. වුත්තං s.
20. ජරාමරණවාරවණ්ණනා [b s.
21. සායං a P2 r w1.
22. යුත්තා b s.

ජලාබුජ[1]වසෙන වුත්තා[2] තෙ හි අණ්ඩකොසං[3] වත්ථිකොසඤ්ච ඔක්කමන්තා[4] පවිසන්තා විය පටිසන්ධිං ගණ්හන්ති; අභිනිබ්බත්තනවසෙන **අභිනිබ්බත්ති**ති; සා සංසෙදජඔපපාතිකවසෙන වුත්තා[2] තෙ හි පාකටායෙව හුත්වා නිබ්බත්තන්ති; අයං තාව වොහාරදෙසනා. ඉදානි පරමත්ථදෙසනාව[5] හොති ඛන්ධායෙව හි පරමත්ථතො පාතුභවන්ති න සත්තා; තත්ථ[6] **ඛන්ධානන්ති** එකවොකාරභවෙ එකස්ස චතුවොකාරභවෙ චතුන්නං පඤ්චවොකාරභවෙ පඤ්චන්නම්පි ගහණං වෙදිතබ්බං; **පාතුභාවොති** උප්පත්ති; **ආයතනානන්ති** එත්ථ තත්‍ර තත්‍ර උප්පජ්ජමානායතනවසෙන[7] සඞ්ගහො වෙදිතබ්බො; **පටිලාභොති** සන්තතියං පාතුභාවො;[8] පාතුභවන්තානෙව හි තානි පටිලද්ධානි නාම හොන්ති; **අයං වුච්චතාවුසො[9] ජාතීති** ඉමිනා පදෙන වොහාරතො පරමත්ථතො ච දෙසිතාය ජාතියා නිගමනං කරොති[10]; **භවසමුදයාති** එත්ථ පන ජාතියා පච්චයභූතො කම්මභවො වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ජාතිවණ්ණනා[11]
නිට්ඨිතා.

භවවාරෙ **කාමභවොති** කම්මභවො ච උප්පත්තිභවො ච; තත්ථ කම්මභවො නාම කාමභවූපගං[12] කම්මමෙව; තං හි උප්පත්තිභවස්ස කාරණත්තා "සුඛො බුද්ධානං උප්පාදො"[13] "දුක්ඛො පාපස්ස උච්චයො"ති ආදීනි විය ඵලවොහාරෙන භවොති වුත්තං.[14] උප්පත්තිභවො නාම තෙන කම්මෙන නිබ්බත්තං උපාදින්නක්ඛන්ධපඤ්චකං;[15] තං හි තත්ථ භවෙ භවතීති[16] කත්වා භවොති වුත්තං. එවං සබ්බම්පි ඉමං[17] කම්මඤ්ච උප්පත්තිං ච උභයමෙතමිධ කාමභවොති වුත්තං; එස නයො රූපාරූපභවෙසු. **උපාදානසමුදයාති** එත්ථ පන උපාදානං කුසලකම්මභවස්ස උපනිස්සයවසෙනෙව පච්චයො හොති; අකුසලකම්මභවස්ස උපනිස්සයවසෙනාපි සහජාතාදිවසෙනාපි; උප්පත්තිභවස්ස පන සබ්බස්සාපි උපනිස්සයවසෙනෙව; සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

උපාදානවාරෙ **කාමුපාදානන්ති**[18] ආදීසු වත්ථුකාමං උපාදියන්ති[19] එතෙන සයං වා තං උපාදියතීති කාමුපාදානං; කාමො ච සො උපාදානඤ්චාති වා කාමුපාදානං; **උපාදානන්ති** දළ්හග්ගහණං වුච්චති; දළ්හත්ථො හි එත්ථ උපසග්ගො උපායාස[20] උපකට්ඨාදීසු[21] විය; පඤ්ච

---

1. ජලාබුජ s
2. වුත්තා b s.
3. කොසඤ්ච b s
4. ඔක්කමන්තීති ඔක්කමන්තා s ඔක්කන්තා b.
5. දෙසනා b s.
6. තත්ථ ච b m1 p2 r e.
7. වසෙනෙව b.
8. පාතුභාවො හොති b s e l හොති l.
9. වුච්චති e
10. කරොතීති b s.
11. ජාතිවාරවණ්ණනා b s.
12. කාමභවො නාම l කාමභවූපග s
13. බුද්ධානමුප්පාදො b.
14. භවොති වෙදිතබ්බං a P2 r.
15. උපාදින්නක්ඛන්ධපඤ්චකං b s.
16. තත්ථ භවතීති b s.
17. ඉදං b s.
18. කාමුපාදානන්ති s.
19. උපාදියන්ති b e.
20. උපාදාය P1 a r.
21. උපකට්ඨාදිසු b s.

කාමගුණිකස්සෙතං රාගස්ස[1] අධිවචනං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරතො පනෙතං 'තත්ථ කතමං කාමුපාදානං යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො'ති වුත්තනයෙනෙව[2] වෙදිතබ්බං. තථා දිට්ඨි ච සා උපාදානඤ්චාති **දිට්ඨුපාදානං**; අථවා දිට්ඨිං උපාදියති[3] උපාදියන්ති වා එතෙන දිට්ඨින්ති දිට්ඨුපාදානං; උපාදියති හි පුරිමදිට්ඨිං උත්තරදිට්ඨි;[4] උපාදියන්ති ච තාය දිට්ඨිං; යථාහ[5] "සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච[6]" "ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ"න්ති ආදි. සීලබ්බතුපාදානඅත්තවාදුපාදානවජ්ජස්ස[7] සබ්බදිට්ඨිගතස්සෙතං අධිවචනං. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං දිට්ඨුපාදානං නත්ථි දින්න"න්ති වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තථා සීලබ්බතමුපාදියන්ති[8] එතෙන සයං වා තං උපාදියති සීලබ්බතඤ්ච තං උපාදානඤ්චාති වා **සීලබ්බතුපාදානං**; ගොසීලගොවතාදීනි හි එවං සුද්ධීති අභිනිවෙසතො සයමෙව උපාදානානීති;[9] අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං සීලබ්බතුපාදානං ඉතො බහිද්ධා සමණබ්‍රාහ්මණානං සීලෙන සුද්ධී"ති වුත්තනයෙනෙව[10] වෙදිතබ්බං. තථා[11] වදන්ති එතෙනාති වාදො උපාදියන්ති එතෙනාති උපාදානං; කිං වදන්ති උපාදියන්ති වා: අත්තානං;[12] අත්තනො වාදුපාදානං **අත්තවාදුපාදානං**; අත්තවාදමත්තමෙව වා අත්තාති උපාදියන්ති එතෙනාති අත්තවාදුපාදානං; වීසතිවත්ථුකාය සක්කායදිට්ඨියා එතං අධිවචනං; අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො. විත්ථාරතො පනෙතං "තත්ථ කතමං අත්තවාදුපාදානං ඉධ අස්සුතවා පුථුජ්ජනො අරියානං අදස්සාවී"ති වුත්තනයෙනෙව[13] වෙදිතබ්බං. **තණ්හාසමුදයා**ති එත්ථ තණ්හා කාමුපාදානස්ස උපනිස්සයවසෙන අනන්තරසමනන්තරනත්ථිවිගතාසෙවනවසෙන වා පච්චයො; අවසෙසානං පන සහජාතාදිවසෙනපි;[14] සෙසං වුත්තනයමෙවාති.[15]

තණ්හාවාරෙ **රූපතණ්හා**-පෙ-**ධම්මතණ්හා**ති එතං[16] චක්ඛුද්වාරාදීසු ජවනවීථියා පවත්තාය තණ්හාය සෙට්ඨිපුත්තො බ්‍රාහ්මණපුත්තොති එවමාදීසු පිතිතො නාමං විය පිතිසදිසාරම්මණතො නාමං; එත්ථ ච රූපාරම්මණා තණ්හා[17] රූපෙ තණ්හාති රූපතණ්හා; සා කාමරාගභාවෙන රූපං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා කාමතණ්හා; සස්සතදිට්ඨිසහගතරාගභාවෙන රූපං නිච්චං ධුවං සස්සතන්ති එවං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා භවතණ්හා; උච්ඡෙදදිට්ඨිසහගතරාගභාවෙන රූපං

---

1. පඤ්චකාමගුණිකරාගස්සෙතං b s.
14. වසෙනාපි b s.
2. නයෙන b s.
7. සීලබ්බතුපාදාන අත්තවාදුපාදාන වජ්ජිතස්ස s.
3. අථවාදිට්ඨිං උපාදියතීති දිට්ඨුපාදානං s.
5. උපාදානවාරවණ්ණනා නිට්ඨිතා s.
4. පුරිමදිට්ඨිඋත්තරදිට්ඨිං b.
8. තත්ථ s සීලබ්බතං උපාදියන්ති b.
5. දිට්ඨුපාදානං s.
9. උපාදානානි b උපාදානන්ති s.
6. ලොකොචාති ආදීසු හි පුරිමදිට්ඨිං උපාදියති ; තථා යථාහ සස්සතො අත්තා ච ලොකො ච s.
10. වුත්තනයෙන b s m2.
11. ඉදානි b l s. (තථාති විසුද්ධිමග්ගාදිසු)
12. උපාදියන්ති වා b.
16 ධම්මතණ්හාති එවං b s.
13. නයෙන b s.
17. කාමතණ්හා b.

උච්ඡිජ්ජති විනස්සති පෙච්ච න භවිස්සතීති[1] එවං අස්සාදෙන්තී පවත්තමානා විභවතණ්හාති එවං තිවිධා හොති; යථා ච රූපතණ්හා තථා සද්දතණ්හාදයො'පීති එතානි අට්ඨාරස තණ්හාතං[2] විචරිතානි[3] හොන්ති; තානි අජ්ඣත්තරූපාදිසු අට්ඨාරස බහිද්ධාරූපාදිසු අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස; ඉති අතීතානි ඡත්තිංස අනාගතානි ඡත්තිංස පච්චුප්පන්නානි ඡත්තිංසාති අට්ඨසතං; "අජ්ඣත්තිකස්සුපාදාය අස්මීති සති ඉත්ථස්මීති හොතී"ති[4] වා එවමාදීනි අජ්ඣත්තිකරූපාදිනිස්සිතානි අට්ඨාරස "බාහිරස්සුපාදාය ඉමිනා අස්මීති සති ඉමිනා[5] ඉත්ථස්මීති හොතී"ති බාහිරරූපාදිනිස්සිතානි අට්ඨාරසාති ඡත්තිංස; ඉති අතීතානි ඡත්තිංස අනාගතානි ඡත්තිංස පච්චුප්පන්නානි ඡත්තිංසාති එවම්පි අට්ඨසත තණ්හාවිචරිතානි හොන්ති; පුන සඞ්ගහෙ කයිරමානෙ[6] රූපාදිසු ආරම්මණෙසු ඡළෙව තණ්හාකායා තිස්සොයෙව කාමතණ්හාදයො හොන්තීති එවං:-

නිද්දෙසත්ථෙන නිද්දෙසවිත්ථාරා විත්ථරස්ස ච[7],
පුන සඞ්ගහතො තණ්හා විඤ්ඤාතබ්බා විභාවිනාති.

වෙදනාසමුදයාති එත්ථ පන **වෙදනා**ති විපාකවෙදනා අධිප්පෙතා සා කථං ඡසු ද්වාරෙසු තණ්හාය පච්චයො හොතීති චෙ; අස්සාදනීයතො; සුඛාය හි වෙදනාය අස්සාදෙන්ත[8] සත්තා තං[9] වෙදනං මමායන්තා[10] වෙදනාය තණ්හං උප්පාදෙත්වා වෙදනාරාගරත්තා හුත්වා චක්ඛුද්වාරෙ ඉට්ඨමෙව රූපං පත්ථෙන්ති; ලද්ධා ච නං[11] අස්සාදෙන්ති; ආරම්මණදායකානඤ්ච චිත්තකාරාදීනං සක්කාරං කරොන්ති; තථා සොතද්වාරාදිසු ඉට්ඨෙව[12] සද්දාදයො පත්ථෙන්ති; ලද්ධා ච නෙ අස්සාදෙන්ති; ආරම්මණදායකානඤ්ච වීණාවාදකගන්ධිකසූදක[13]තන්තවායනානාවිධසිප්පසන්දස්සකාදීනං[14] සක්කාරං කරොන්ති; යථා කිං; යථා පුත්තසිනෙහෙන පුත්තං මමායන්තා ධාතියාපි[15] සක්කාරං කරොන්ති සප්පායසප්පිඛීරාදීහියෙව නං පායෙන්ති චෙව භොජෙන්ති ච; සෙසං වුත්තනයමෙව.

වෙදනාවාරෙ **වෙදනාකායා**ති වෙදනාසමූහා; **චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා-පෙ-මනොසම්ඵස්සජා වෙදනා**ති එතං[16] "චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා අත්ථි කුසලා අත්ථි අකුසලා අත්ථි අබ්‍යාකතා"ති[17] එවං විභඞ්ගආගතත්තා චක්ඛුද්වාරාදිසු පවත්තානං කුසලාකුසලාබ්‍යාකතවෙදනානං සාරිපුත්තො මන්තාණිපුත්තොති එවමාදිසු මාතිතො නාමං විය මාති

1. න භවතීති l e.
2. තණ්හා b s.
3. විපරිතානි s.
4. අජ්ඣත්තිකස්සඋපාදාය ඉමිනා අස්මීති ඉත්ථස්මීති හොතීති b.
5. අස්මීති සති b s
6. කරියමානෙ s කරීයමානෙ b.
7. විත්ථාරස්ස ච b s.
8. අස්සාදෙන්තා b.
9. සත්තා b.
10. මිමායන්තානං s.
11. ලද්ධා ච යං m2 P2 r.
12. ඉට්ඨෙච b.
13. සූද b s m2.
14. සිප්පසන්දස්සනකාරාදීනං b.
15. ධාතියො b.
16. එවං l
17. අබ්‍යාකතානි b s

සදිසවත්ථුතො නාමං; වචනත්ථො පනෙත්ථ චක්ඛුසම්ඵස්සහෙතු ජාතා වෙදනා[1] චක්ඛුසම්ඵස්සජා වෙදනා;[2] එස නයො සබ්බත්ථ; අයං තාවෙත්ථ සබ්බසඞ්ගාහිකා[3] කථා. විපාකවසෙන[4] චක්ඛුද්වාරෙ ද්වෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණානි ද්වෙ මනොධාතුයො තිස්සො මනොවිඤ්ඤාණධාතුයොති එතාහි සම්පයුත්තවසෙන වෙදනා වෙදිතබ්බා; එස නයො සොතද්වාරාදීසු; මනොද්වාරෙ මනොවිඤ්ඤාණධාතුසම්පයුත්තාව.[5] **ඵස්සසමුදයා**ති එත්ථ පන පඤ්චද්වාරෙ පඤ්චවත්ථුකවෙදනානං සහජාතචක්ඛුසම්ඵස්සාදිසමුදයා සමුදයො හොති; අවසෙසානං චක්ඛුසම්ඵස්සාදයො උපනිස්සයාදිවසෙන පච්චයා, මනොද්වාරෙ තදාරම්මණවෙදනානං අවාරිකානඤ්ච පටිසන්ධිභවඞ්ගචුතිවෙදනානං සහජාතමනොසම්ඵස්සසමුදයා සමුදයො හොතීති වෙදිතබ්බො; සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඵස්සවාරෙ **චක්ඛුසම්ඵස්සො**ති චක්ඛුම්හි සම්ඵස්සො; එස නයො සබ්බත්ථ. **චක්ඛුසම්ඵස්සො-පෙ-කායසම්ඵස්සො**ති එත්තාවතා ච කුසලාකුසලවිපාකා පඤ්චවත්ථුකා දස ඵස්සා[6] වුත්තා හොන්ති; **මනොසම්ඵස්සො**ති ඉමිනා සෙසබාවීසති[7] ලොකියවිපාකසම්පයුත්තඵස්සා;[8] **සළායතනසමුදයා**ති ඡන්නං චක්ඛායතනාදීනං[9] ආයතනානං සමුදයෙන ඉමස්ස ඡබ්බිධස්සාපි ඵස්සස්ස[10] සමුදයො හොතීති වෙදිතබ්බො සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සළායතනවාරෙ **චක්ඛායතන**න්ති ආදීසු යං වත්තබ්බං තං සබ්බං විසුද්ධිමග්ගෙ ඛන්ධනිද්දෙසෙ චෙව ආයතනනිද්දෙසෙ ච වුත්තනයමෙව. **නාමරූපසමුදයා**ති එත්ථ පන යඤ්ච[11] නාමං යඤ්ච රූපං යඤ්ච නාමරූපං තස්ස[12] ආයතනස්ස පච්චයො හොති තස්ස වසෙන විසුද්ධිමග්ගෙ පටිච්චසමුප්පාදනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙන නාමරූපසමුදයා සළායතනසමුදයො වෙදිතබ්බො; සෙසං වුත්තප්පකාරමෙවාති.

නාමරූපවාරෙ නමනලක්ඛණං **නාමං**; රුප්පනලක්ඛණං **රූපං**; විත්ථාරවාරෙ පනස්ස **වෙදනා**ති වෙදනාක්ඛන්ධො; **සඤ්ඤා**ති සඤ්ඤාක්ඛන්ධො; **චෙතනා ඵස්සො මනසිකාරො**ති සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො වෙදිතබ්බො; කාමඤ්ච අඤ්ඤෙ'පි සඞ්ඛාරක්ඛන්ධසඞ්ගහිතා[13] ධම්මා සන්ති ඉමෙ පන තයො සබ්බදුබ්බලෙසුපි චිත්තෙසු සන්ති තස්මා එතෙසං යෙව වසෙනෙත්ථ සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො[14] දස්සිතො; **චත්තාරි**[15] **මහාභූතානී**ති එත්ථ **චත්තාරී**ති ගණනපරිච්ඡෙදො; **මහාභූතානී**ති පඨවීආපතෙජවායා;[16] යෙන පන කාරණෙන තානි **මහාභූතානී**ති වුච්චන්ති යො චෙත්ථ අඤ්ඤො විනිච්ඡයනයො සො **සබ්බසො**[17]

1. වෙදනාති l e.
2. වෙදනාති b s.
3. සඞ්ගාහික b s.
4. වසෙන පන b s.
5. සම්පයුත්තා වා l සම්පයුත්තාච s.
6. සම්ඵස්සා b s.
7. සෙසා b බාවීසති b s 2.
8. ලොකියවිපාකම්හ සම්පයුත්තා ඵස්සා b.
9. චක්ඛාදීනං b s m2.
10. සම්ඵස්සස්ස b s.
11. යං b s m2.
12. යස්ස b s.
13. සඞ්ගහිතා b s m2.
14. ක්ඛන්ධො'පි b s.
15. චත්තාරි ච b.
16. පඨවීආපතෙජවායානං එතං අධිවචනං b s
17. සොසපබ්බා b s.

විසුද්ධිමග්ගෙ රූපක්ඛන්ධනිද්දෙසෙ වුත්තො. **චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදායාති** එත්ථ පන චතුන්නන්ති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං; චත්තාරි මහාභූතානීති වුත්තං හොති; **උපාදායාති** උපාදියිත්වා[1] ගහෙත්වාති අත්ථො; නිස්සායාතිපි එකෙ; වත්තමානන්ති අයඤ්චෙත්ථ පාඨසෙසො;[2] සමූහත්ථෙ වා එතං සාමිවචනං; තෙන චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං සමූහං උපාදාය වත්තමානං රූපන්ති අයමත්ථො[3] වෙදිතබ්බො; එවං සබ්බත්ථාපි[4] යානි ච චත්තාරි පඨවීආදීනි මහාභූතානි[5] යඤ්ච චතුන්නං මහාභූතානං උපාදාය වත්තමානං[6] චක්ඛායතනාදිභෙදෙන අභිධම්මෙ[7] පාළියමෙව වුත්තං තෙවීසතිවිධං රූපං තං සබ්බම්පි රූපන්ති වෙදිතබ්බං. **විඤ්ඤාණසමුදයාති**[8] එත්ථ පන යං විඤ්ඤාණං යස්ස නාමස්ස යස්ස ච[9] රූපස්ස යස්ස ච නාමරූපස්ස පච්චයො හොති[10] තස්ස වසෙන විසුද්ධිමග්ගෙ පටිච්චසමුප්පාදනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව විඤ්ඤාණසමුදයා නාමරූපසමුදයො වෙදිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

විඤ්ඤාණවාරෙ **චක්ඛුවිඤ්ඤාණන්ති** චක්ඛුම්හි විඤ්ඤාණං චක්ඛුතො වා ජාතං විඤ්ඤාණන්ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං; එවං **සොතඝානජිව්හාකායවිඤ්ඤාණානි**. ඉතරං පන මනොයෙව විඤ්ඤාණන්ති **මනොවිඤ්ඤාණං** ද්විපඤ්චවිඤ්ඤාණවජ්ජිතස්ස[11] තෙභූමකවිපාකචිත්තස්සෙතං අධිවචනං; **සඞ්ඛාරසමුදයාති** එත්ථ පන යො සඞ්ඛාරො යස්ස විඤ්ඤාණස්ස පච්චයො හොති තස්ස වසෙන විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තනයෙනෙව[12] සඞ්ඛාරසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයො වෙදිතබ්බො; සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සඞ්ඛාරවාරෙ අභිසඞ්ඛරණලක්ඛණො **සඞ්ඛාරො**; විත්ථාරවාරෙ පනස්ස **කායසඞ්ඛාරොති** කායතො පවත්තසඞ්ඛාරො; කායද්වාරෙ චොපනවසෙන පවත්තානං කාමාවචරකුසලතො අට්ඨන්නං අකුසලතො ද්වාදසන්නන්ති වීසතියා කායසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං; **වචීසඞ්ඛාරොති** වචීද්වාරෙ වචනභෙදවසෙන පවත්තානං වීසතියා එව වචීසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං; **චිත්තසඞ්ඛාරොති** චිත්තතො පවත්තසඞ්ඛාරො; කායවචීද්වාරචොපනං[13] අකත්වා රහො නිසීදිත්වා චින්තෙන්තස්ස[14] පවත්තානං ලොකියකුසලාකුසලවසෙන එකූනතිංසමනොසඤ්චෙතනානමෙතං අධිවචනං; **අවිජ්ජාසමුදයාති** එත්ථ පන කුසලානං උපනිස්සයවසෙන අකුසලානං සහජාතාදිවසෙනපි[15] අවිජ්ජා පච්චයො හොතීති වෙදිතබ්බා;[16] සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අවිජ්ජාවාරෙ **දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණන්ති** දුක්ඛසච්චෙ අඤ්ඤාණං; මොහස්සෙතං අධිවචනං; එස නයො **සමුදයෙ අඤ්ඤාණන්ති** ආදීසු. තත්ථ චතූහි කාරණෙහි දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං වෙදිතබ්බං: අන්තො

---

1. උපාවිසිත්වා l.
2. පවත්තමානන්තිපි අයඤ්චෙත්ථ විසෙසො l.
3. අයං පනෙත්ථ b s.
4. සබ්බථාපි b s m2.
5. භූතානිච s.
6. පවත්තමානං b.
7. අභිධම්මෙ b.
8. සමුදයාතිපි s.
9. යස්ස c.
10. පච්චයොති s.
11. විඤ්ඤාණවජ්ජස්ස b තෙභූමිකb s.
12. තස්සවසෙන b.
13. කායවචීද්වාරෙචොපනං b.
14. චින්තයන්තස්ස b චින්තෙන්ත m 2.
15. වසෙනාපි b s.
16. වෙදිතබ්බො [b s m2.

ගධතො වත්ථුතො ආරම්මණතො පටිච්ඡාදනතො ච; තථා හි තං දුක්ඛසච්චපරියාපන්නත්තා දුක්ඛෙ අන්තොගධං; දුක්ඛසච්චඤ්ඤස්ස[1] නිස්සයපච්චයභාවෙන වත්ථු; ආරම්මණපච්චයභාවෙන ආරම්මණං; දුක්ඛසච්චඤ්ච තං[2] පටිච්ඡාදෙති; තස්ස යාථාවලක්ඛණපටිවෙධනිවාරණෙන ඤාණප්පවත්තියා චෙත්ථ අප්පදානෙන; සමුදයෙ අඤ්ඤාණං තීහි කාරණෙහි වෙදිතබ්බං වත්ථුතො ආරම්මණතො පටිච්ඡාදනතො ච; නිරොධෙ පටිපදාය ච අඤ්ඤාණං එකෙනෙව කාරණෙන වෙදිතබ්බං පටිච්ඡාදනතො;[3] නිරොධපටිපදානං හි[4] පටිච්ඡාදකමෙව අඤ්ඤාණං; තෙසං යාථාවලක්ඛණපටිවෙධනිවාරණෙන තෙසු ච ඤාණප්පවත්තියා අප්පදානෙන; න පන තං තත්ථ[5] අන්තොගධං තස්මිං සච්චද්වයෙ අපරියාපන්නත්තා; න තස්ස තං සච්චද්වයං වත්ථු අසහජාතත්තා; නාරම්මණං තදාරබ්භ[6] අප්පවත්තනතො; පච්ඡිමං හි සච්චද්වයං ගම්භීරත්තා දුද්දසං; න තත්ථ[7] අන්ධභූතං අඤ්ඤාණං පවත්තති, පුරිමං පන වචනීයට්ඨෙන[8] සභාවලක්ඛණස්ස දුද්දසත්තා ගම්භීරං; තත්ථ විපල්ලාසගාහවසෙන පවත්තති; අපි ච දුක්ඛෙති එත්තාවතා සඞ්ගහතො වත්ථුතො ආරම්මණතො කිච්චතො ච අවිජ්ජා දීපිතා; **දුක්ඛසමුදයෙති** එත්තාවතා වත්ථුතො ආරම්මණතො කිච්චතො ච; **දුක්ඛනිරොධෙ දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදායාති** එත්තාවතා කිච්චතො; අවිසෙසතො පන **අඤ්ඤාණන්ති** එතෙන සභාවතො නිද්දිට්ඨාති ඤාතබ්බා.

ආසවසමුදයාති එත්ථ පන කාමාසවභවාසවා[9] සහජාතාදිවසෙන අවිජ්ජාය පච්චයා හොන්ති; අවිජ්ජාසවො උපනිස්සයවසෙනෙව; පුබ්බුප්පන්නා චෙත්ථ අවිජ්ජා අවිජ්ජාසවොති[10] වෙදිතබ්බා; සා[11] අපරාපරුප්පන්නාය අවිජ්ජාය උපනිස්සයපච්චයො හොති; සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආසවවාරෙ **අවිජ්ජාසමුදයාති** එත්ථ අවිජ්ජා කාමාසවභවාසවානං සහජාතාදිවසෙන පච්චයො හොති; අවිජ්ජාසවස්ස උපනිස්සයවසෙනෙව අපරාපරුප්පන්නා චෙත්ථ අවිජ්ජා[12] අවිජ්ජාසවොති වෙදිතබ්බා; පුබ්බුප්පන්නා අවිජ්ජායෙව සා අපරාපරුප්පන්නස්ස අවිජ්ජාසවස්ස උපනිස්සයපච්චයො හොති; සෙසං වුත්තනයමෙවාති. අයං වාරො යා එසා පටිච්චසමුප්පාදපදෙසු ජෙට්ඨිකා අවිජ්ජා තස්සාපි පච්චයදස්සනවසෙන වුත්තො; එවං වුත්තෙන චානෙන[13] සංසාරස්ස අනමතග්ගතා සාධිතා හොති; කථං: ආසවසමුදයෙන හි අවිජ්ජාසමුදයො; අවිජ්ජාසමුදයෙනාපි ආසවසමුදයො; එවං ආසවා අවිජ්ජාය අවිජ්ජාපි ආසවානං පච්චයොති කත්වා පුබ්බා කොටි න පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය තස්සා අපඤ්ඤායනතො[14] සංසාරස්ස අනමතග්ගතා සිද්ධා හොතීති.

---

1. දුක්ඛසච්චං තස්ස s
2. එතං b.
3. 'නිරොධෙ' ඉච්චාදිනො පනෙස පාඨො සන්ධිපොත්ථකෙයෙව ආගතො
4. නිරොධපටිපදානඤ්ච s පටිපදාය සි b.
5. න පන තත්ථ b.
6. තදාරම්මණං l.
7. න චෙත්ථ b s.
8. වඤ්චනියට්ඨෙන b
9. කාමාසවාභවාසවා s m2.
10. පුබ්බුප්පන්නත්තා චෙත්ථ අවිජ්ජාසවොති l.
11. වෙදිතබ්බා s m2 සො s.
12. චෙත්ථ s.
13. වාරෙන b s.
14. අපඤ්ඤාණතො l

එවං සබ්බෙ'පිමෙ ඉමස්මිං සුත්තෙ කම්මපථවාරො-ආහාරවාරො-දුක්ඛවාරො ජරාමරණ-ජාති-භව-උපාදාන-තණ්හා-වෙදනා-ඵස්ස-සළායතන-නාමරූප-විඤ්ඤාණ-සඞ්ඛාර-අවිජ්ජා-ආසවවාරොති[1] සොළස වාරා වුත්තා; තෙසු එකෙකස්ස[2] වාරස්ස සඞ්ඛෙපවිත්ථාරවසෙන විධා භිත්තත්තා[3] ද්වත්තිංසට්ඨානානි හොන්ති; ඉති ඉමස්මිං සුත්තෙ ඉමෙසු ද්වත්තිංසට්ඨානෙසු චත්තාරි සච්චානි කථිතානි; එතෙසංයෙව විත්ථාරවසෙන වුත්තෙසු සොළසසු ඨානෙසු අරහත්තං කථිතං; ථෙරස්ස පන මතෙන ද්වත්තිංසායපි ඨානෙසු චත්තාරි සච්චානි චත්තාරො ච මග්ගා කථිතානි;[4] ඉති සකලෙ'පි පඤ්චමහානිකායසඞ්ගහිතෙ බුද්ධවචනෙ නත්ථි තං සුත්තං යත්ථ ද්වත්තිංසක්ඛත්තුං චත්තාරි සච්චානි ද්වත්තිංසක්ඛත්තුඤ්ච අරහත්තං පකාසිතං අඤ්ඤත්‍ර ඉමම්හා සම්මාදිට්ඨිසුත්තාති.

ඉදමවොචායස්මා සාරිපුත්තොති[5] ඉදං ද්වත්තිංසාය චතුසච්චපරියායෙහි ද්වත්තිංසාය අරහත්තපරියායෙහීති චතුසට්ඨියා කාරණෙහි අලඞ්කරිත්වා සම්මාදිට්ඨිසුත්තං ආයස්මා සාරිපුත්තො අවොච; **අත්තමනා තෙ භික්ඛූ ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස භාසිතං අභිනන්දු**න්ති.

සම්මාදිට්ඨිසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

1. 1. 10.

එවං මෙ සුතන්ති සතිපට්ඨානසුත්තං. තත්ථ **කුරූසු විහරතී**ති කුරූ නාම ජානපදිනො[6] රාජකුමාරා; තෙසං නිවාසො එකො'පි ජනපදො රුළ්හිසද්දෙන[7] කුරූති[8] වුච්චති; තස්මිං කුරුජනපදෙ;[9] අට්ඨකථාචරියා පනාහු: මන්ධාතුකාලෙ තීසු දීපෙසු මනුස්සා ජම්බුදීපො නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධමහාසාවකචක්කවත්තිප්පභුතීනං උත්තමපුරිසානං උප්පත්තිභූමි[10] උත්තමදීපො අතිරමණීයොති සුත්වා රඤ්ඤා මන්ධාතුචක්කවත්තිනා චක්කරතනං පුරක්ඛත්වා[11] චත්තාරො දීපෙ අනුසංයායන්තෙන[12] සද්ධිං ආගමිංසු;[13] තතො රාජා පරිණායකරතනං[14] පුච්ඡි: අත්ථි නු ඛො මනුස්සලොකතො රමණීයතරං ඨානන්ති; කස්මා දෙව එවං භණසි කිං න පස්සසි චන්දිමසුරියානං[15] ආනුභාවං නනු[16] එතෙසං ඨානං ඉතො රමණීයතරන්ති; රාජා චක්කරතනං පුරක්ඛත්වා[17] තත්ථ අගමාසි; චත්තාරො මහාරාජානො මන්ධාතුමහාරාජා ආගතොති සුත්වාව[18] මහිද්ධිකො මහානුභාවො රාජා[19] න සක්කා යුද්ධෙන පටිබාහිතුන්ති සකරජ්ජං නිය්‍යාතෙසුං;[20] සො තං ගහෙත්වා පුන පුච්ඡි:

---

1. ආසවවාරානි b.
2. එකස්ස s.
3. විභත්තා b.
4. කථිතානි b s e.
5. සාරිපුත්තො l.
6. කුරුනාමිකා b s .. ජනපදිනො e m2 රාජානො e.
7. රුළ්හිසද්දෙන e.
8. කුරූසූති b.
9. කුරූසුජනපදෙ s.
10. උප්පත්තිභූමී b s e.
11. පුරක්ඛිත්වා b s.
12. අනුයායන්තෙන b s.
13. ආගමංසු b.
14. පරිනායකරතනං s.
15. සූරියානං b.
16. නූන b s.
17. පුරක්ඛිත්වා b s.
18. සුත්වා s.
19. මහිද්ධිකො රාජා b s m2.
20. නියාදෙසුං s.

අත්‍ථි නු ඛො ඉතො රමණීයතරං ඨානන්ති; අථස්ස තාවතිංසභවනං කථයිංසු: තාවතිංසභවනං දෙව රමණීයතරං;[1] තත්‍ථ[2] සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ඉමෙ චත්තාරො මහාරාජානො පරිවාරකා[3] දොවාරිකභූමියං තිට්ඨන්ති;[4] සක්කො දෙවරාජා මහිද්ධිකො මහානුභාවො; තස්සිමානි[5] උපභොගට්ඨානානි: යොජනසහස්සුබ්බෙධො වෙජයන්ත[6] පාසාදො; පඤ්චයොජනසතුබ්බෙධා සුධම්මා දෙවසභා; දියඩ්ඪයොජනසතිකො වෙජයන්ත[6] රථො; තථා එරාවණො හත්‍ථී; දිබ්බරුක්ඛසහස්සපතිමණ්ඩිතං නන්දනවනං චිත්තලතාවනං ඵාරුසකවනං මිස්සකවනං;[7] යොජනසතුබ්බෙධො පාරිච්ඡත්තකො කොවිළාරො; තස්ස හෙට්ඨා සට්ඨියොජනායතා[8] පඤ්ඤාසයොජනවිත්‍ථතා පඤ්චදසයොජනුබ්බෙධා ජයසුමන[9] පුප්ඵවණ්ණා පණ්ඩුකම්බලසිලා යස්සා මුදුතාය සක්කස්ස නිසීදතො උපඩ්ඪකායො අනුපවිසතීති; තං සුත්වා රාජා තත්‍ථ ගන්තුකාමො චක්කරතනං අබ්භුක්කිරි; තං ආකාසං[10] උට්ඨහි සද්ධිං චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය; අථ ද්වින්නං දෙවලොකානං වෙමජ්ඣතො චක්කරතනං ඔතරිත්වා පඨවියං පතිට්ඨාසි සද්ධිං පරිණායකරතනපමුඛාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය; රාජා එකකොව තාවතිංසභවනං අගමාසි; සක්කො මන්ධාතා ආගතොති සුත්වාව තස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා ස්වාගතං තෙ මහාරාජ සකන්තෙ මහාරාජ අනුසාස මහාරාජාති වත්වා සද්ධිං නාටකෙහි රජ්ජං ද්වෙ භාගෙ කත්වා එකං භාගමදාසි; රඤ්ඤො තාවතිංසභවනෙ පතිට්ඨිතමත්තස්සෙව මනුස්සභාවො[11] විගච්ඡි: දෙවභාවො[12] පාතුරහොසි; තස්ස කිර සක්කෙන සද්ධිං පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නස්ස අක්ඛිනිමෙසන[13] මත්තෙන නානත්තං පඤ්ඤායති; තං අසල්ලක්ඛෙන්තා[14] දෙවා සක්කස්ස ච තස්ස ච නානත්තෙ මුය්හන්ති; සො තත්‍ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානො යාව ඡත්තිංස සක්කා උපපජ්ජිත්වා[15] චුතා තාව රජ්ජං කාරෙත්වා අතිත්තොව කාමෙහි තතො චවිත්වා අත්තනො උය්‍යානෙ පතිතො වාතාතපෙන ඵුට්ඨගත්තො[16] කාලමකාසි; චක්කරතනෙ පන පඨවියං පතිට්ඨිතෙ පරිණායකරතනං සුවණ්ණපට්ටෙ මන්ධාතුඋපාහනං[17] ලිඛාපෙත්වා ඉදං මන්ධාතුරජ්ජන්ති රජ්ජමනුසාසි; තෙ'පි තීහි දීපෙහි ආගතමනුස්සා පුන ගන්තුං අසක්කොන්තා පරිණායකරතනං උපසඞ්කමිත්වා දෙව මයං රඤ්ඤො ආනුභාවෙන ආගතා ඉදානි ගන්තුං න සක්කොම වසනට්ඨානං නො දෙහීති යාචිංසු; සො තෙසං එකෙකං ජනපදමදාසි; තත්‍ථ පුබ්බවිදෙහතො ආගතමනුස්සෙහි ආවසිතප්පදෙසො තායෙව පුරිමසඤ්ඤාය විදෙහරට්ඨන්ති නාමං ලභි; අපරගොයානතො ආගතමනුස්සෙහි

1. රමණීයං l.
2. තත්‍ථස්ස s.
3. පරිවාරිකා b s
4. දොවාරභූමියං තිට්ඨන්ති l
5. තස්සිමානි ච s
   තස්සිමානි පන b.
6. වෙජයන්තො l.
7. ඵාරුසකවනං l.
8. යොජනායාමා s.
9. ජයකුසුම s
10. ආකාසෙ m2
    ආකාසෙන b s.
11. මනුස්සත්තභාවො s.
12. දෙවත්තභාවො s.
13. අක්ඛිනිම්මිල s
    අක්ඛිහිම්මිස b.
14. අසල්ලක්ඛන්තා b m2.
15. උපපජ්ජිත්වා b s e m2.
16. ඵුසිතගත්තො s ඵුසිතගත්තො b ඵුට්ගත්තො m2.
17. පසදනං a m1 m2 p2 r e.

ආචිණ්ණප්පදෙසො අපරන්තජනපදොති නාමං ලභි; උත්තරකුරුතො ආගතමනුස්සෙහි ආචිණ්ණප්පදෙසො කුරුරට්ඨන්ති නාමං ලභි; පහූතෙ[1] පන ගාමනිගමාදයො උපාදාය බහුවචනෙන වොහරීයති;[2] තෙන වුත්තං **කුරූසු විහරතීති**.

කම්මාස්සධම්මං[3] නාම කුරූනං නිගමොති කම්මාස්සධම්මන්ති එත්ථ කෙචි ධකාරස්ස දකාරෙන අත්ථං වණ්ණයන්ති; කම්මාසො එත්ථ දමිතොති කම්මාස්සදම්මං;[4] **කම්මාසොති** කම්මාසපාදො පොරිසාදො වුච්චති; තස්ස කිර පාදෙ ඛාණුකෙන විද්ධට්ඨානෙ වණො රුහන්තො[5] චිත්තදාරුසදිසො හුත්වා රුහි;[6] තස්මා කම්මාසපාදොති පඤ්ඤායිත්ථ; සො ච තස්මිං ඔකාසෙ දමිතො පොරිසාද[7]භාවතො පටිසෙධිතො; කෙන: මහාසත්තෙන; කතරස්මිං ජාතකෙති: [8] සුතසොම[9]ජාතකෙති එකෙ; ඉමෙ පන ථෙරා ජයද්දිස[10]ජාතකෙති වදන්ති; තදා හි මහාසත්තෙන කම්මාසපාදො දමිතො; යථාහ:–

"පුත්තො යදා හොමි ජයද්දිසස්ස
පඤ්චාලරට්ඨාධිපතිස්ස අත්‍රජො,
චජිත්වාන[11] පාණං පිතරං අමොචයිං
කම්මාසපාදම්පි චහං පසාදයි"න්ති.

කෙචි පන ධකාරෙනෙව අත්ථං වණ්ණයන්ති; කුරුරට්ඨවාසීනං කිර කුරුවත්තධම්මො තස්මිං කම්මාසො ජාතො; තස්මා තං ඨානං කම්මාසො එත්ථ ධම්මො ජාතොති **කම්මාස්සධම්ම**න්ති[3] වුච්චති; තත්ථ නිවිට්ඨනිගමස්සාපි එතදෙව නාමං; භුම්මවචනෙන කස්මා න වුත්තන්ති: අවසනොකාසතො; භගවතො කිර තස්මිං නිගමෙ[12] වසනොකාසො කොචි විහාරො නාහොසි; නිගමතො පන අපක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං උදකසම්පන්නෙ රමණීයෙ භූමිභාගෙ මහාවනසණ්ඩො අහොසි; තත්ථ භගවා විහාසි තං නිගමං ගොචරගාමං කත්වා; තස්මා එවමෙත්ථ[13] අත්ථො වෙදිතබ්බො: කුරූසු විහරති කම්මාස්සධම්මං නාම කුරූනං නිගමො තංයෙව[14] ගොචරගාමං කත්වාති. **එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගොති** කස්මා භගවා ඉදං සුත්තමභාසි: කුරුවාසීනං[15] ගම්භීරදෙසනාපටිග්ගහණසමත්ථතාය; කුරුරට්ඨවාසිනො කිර භික්ඛූ[16] භික්ඛුනියො උපාසකා උපාසිකායො උතුපච්චයාදිසම්පන්නත්තා තස්ස රට්ඨස්ස සප්පායඋතුපච්චයසෙවනෙන[17] නිච්චං කල්ලසරීරා කල්ලචිත්තා ච[18] හොන්ති තෙ චිත්තසරීරකල්ලතාය අනුග්ගහිතපඤ්ඤාබලා ගම්භීරකථං පටිග්ගහෙතුං

1. බහුකෙ b s.
2. වොහරීයන්ති m2 වොහරියන්ති b වොහරෙය්‍යුන්ති s.
3. කම්මාසධම්මං b s e කම්මාස්සදම්මං m2.
4. කම්මාසධම්මං b කම්මාසදම්මං s e m2.
5. රුහන්තො b s.
6. රුසි b s.
7. පොරිසාදි s.
8. ජාතකෙසු e.
9. මහාසුතසොම b සුතසොම s.
10. ජයදිස b s.
11. දත්වාන b චජිත්වා e චජිත්වා m2
12. නිගමෙව s.
13. තස්මා එත්ථ s.
14. තං b s.
15. කුරුරට්ඨවාසීනං b.
16. භික්ඛු b.
17. පච්චයවසෙනෙව s සෙවනෙනෙව b.
18. ච s m2.

සමත්ථා හොන්ති; තෙන තෙසං[1] භගවා ඉමං ගම්භීරදෙසනාපටිග්ගහණසමත්ථතං සම්පස්සන්තො[2] එකවීසතියා ඨානෙසු කම්මට්ඨානං අරහත්තෙ පක්ඛිපිත්වා ඉදං ගම්භීරත්ථං සතිපට්ඨානසුත්තං අභාසි; යථා හි පුරිසො සුවණ්ණචඞ්ගොටකං ලභිත්වා තත්ථ නානාපුප්ඵානි පක්ඛිපෙය්‍ය සුවණ්ණමඤ්ජූසං වා[3] පන ලභිත්වා සත්ත රතනානි පක්ඛිපෙය්‍ය එවං භගවා කුරුරට්ඨවාසිපරිසං ලභිත්වා[4] ගම්භීරදෙසනං දෙසෙසිති;[5] තෙනෙවෙත්ථ අඤ්ඤානිපි ගම්භීරත්ථානි දීඝනිකායෙ මහානිදානං මහාසතිපට්ඨානං ඉමස්මිං මජ්ඣිමනිකායෙ සාරොපමං, රුක්ඛූපමං, රට්ඨපාලං, මාගන්දියං, ආනඤ්ජසප්පායන්ති අඤ්ඤානිපි සුත්තානි දෙසෙසි.

අපි ච තස්මිං ජනපදෙ චතස්සො'පි[6] පරිසා පකතියාව[7] සතිපට්ඨානභාවනානුයොගමනුයුත්තා විහරන්ති; අන්තමසො දාසකම්මකරපරිජනාපි සතිපට්ඨානපටිසංයුත්තමෙව කථං කථෙන්ති; උදකතිත්ථසුත්තකන්තනට්ඨානාදිසුපි නිරත්ථකකථා නාම නප්පවත්තති; සචෙ කාචි ඉත්ථී අම්ම ත්වං කතරං[8] සතිපට්ඨානභාවනං මනසි කරොසීති පුච්ඡිතා න කිඤ්චීති වදති; තං[9] ගරහන්ති ධිරත්ථු[10] තව ජීවිතං ජීවමානාපි[11] ත්වං මතසදිසාති; අථ නං මා දානි පුන එවමකාසීති[12] ඔවදිත්වා අඤ්ඤතරං සතිපට්ඨානං උග්ගණ්හාපෙන්ති; යා පන අහං අසුකං[13] සතිපට්ඨානං නාම මනසි[14] කරොමීති වදති තස්සා සාධු සාධූති සාධුකාරං දත්වා තව ජීවිතං සුජීවිතං[15] ත්වං නාම මනුස්සත්තං පත්තා තවත්ථාය සම්මාසම්බුද්ධො උප්පන්නොතිපි[16] ආදීහි පසංසන්ති; න කෙවලඤ්චෙත්ථ මනුස්සජාතිකායෙව සතිපට්ඨානමනසිකාරයුත්තා[17] තෙ නිස්සාය විහරන්තා තිරච්ඡානගතාපි; තත්‍රිදං වත්ථු: එකො කිර නටකො සුවපොතකං[18] ගහෙත්වා සික්ඛාපෙන්තො විචරති; සො භික්ඛුනිඋපස්සයං[19] උපනිස්සාය වසිත්වා ගමනකාලෙ සුවපොතකං පමුස්සිත්වා[20] ගතො; තං සාමණෙරියො ගහෙත්වා පටිජග්ගිංසු; බුද්ධරක්ඛිතොති වස්ස[21] නාමං අකංසු; තං එකදිවසං පුරතො නිසින්නං දිස්වා මහාථෙරී ආහ බුද්ධරක්ඛිතාති; කිං අය්‍යෙති; අත්ථි තෙ කොචි භාවනාමනසිකාරොති;[22] නත්ථය්‍යෙති; ආවුසො පබ්බජිතානං සන්තිකෙ වසන්තෙන නාම විස්සට්ඨඅත්තභාවෙන භවිතුං න වට්ටති කොචිදෙව මනසිකාරො ඉච්ඡිතබ්බො[23] ත්වං පන අඤ්ඤං න සක්ඛිස්සසි අට්ඨි අට්ඨීති සජ්ඣායං කරොහීති; සො ථෙරියා ඔවාදෙ ඨත්වා අට්ඨි අට්ඨීති සජ්ඣායන්තො චරති; තං එකදිවසං පාතොව තොරණග්ගෙ නිසීදිත්වා

1. තෙසං e m2.
2. සම්පස්සමානො b.
3. මඤ්ජූසං s m2.
4. කුරුරට්ඨවාසිනං ලභිත්වා s වාසිපරිසං ලභිත්වා b.
5. දෙසෙසි b s.
6. චතස්සො b s m2.
7. පකතියා b.
8. අම්ම කතරං s.
9. තං b s.
10. ධිරත්ථු b ධිරත්ථං s.
11. ජීවන්තීපි s.
12. මා දානි එවරූපමකාසීති b s
13. අසුක e.
14. සතිපට්ඨානං මනසි b.
15. සාත්ථකං තවජීවිතං b.
16. උප්පන්නොති b s e. උප්පන්නොතිපි m2.
17. මනසිකාරෙ යුත්තා l.
18. නටකො b නටො සුවපොටකං s.
19. භික්ඛුනූපස්සයං s.
20. පමුස්සිත්වා s m2 පමුසිත්වා b.
21. බුද්ධරක්ඛිතොතිස්ස b s. බුද්ධරක්ඛිතොති තස්ස l.
22. අත්ථිකොචි b s තව මනසිකාරොති b.
23. ඉච්ඡිතබ්බොති s.

බාලාතපං තප්පමානං[1] එකො සකුණො තාවපඤ්ජරෙන අග්ගහෙසි; සො කි කීති[2] සද්දමකාසි; සාමණෙරියො සුත්වා[3] අය්‍යො බුද්ධරක්ඛිතො සකුණෙන ගහිතො මොචෙථ නන්ති ලෙඩ්ඩු ආදීනි ගහෙත්වා අනු බන්ධිත්වා මොචෙසුං; තං ආනෙත්වා පුරතො ඨපිතං ථෙරී ආහ: බුද්ධ රක්ඛිත සකුණෙන ගහිතකාලෙ කිං චින්තෙසීති; න අය්‍යෙ අඤ්ඤං චින්තෙසිං අට්ඨිපුඤ්ජංව අට්ඨිපුඤ්ජං ගහෙත්වා ගච්ඡති කතරස්මිම්පි ඨානෙ විප්පකිරීසිස්සතීති[4] එවං අය්‍යෙ අට්ඨිපුඤ්ජමෙව චින්තෙසින්ති; සාධු සාධු බුද්ධරක්ඛිත අනාගතෙ භවක්ඛයස්ස[5] තෙ පච්චයො භවිස්සතීති එවං තත්ථ තිරච්ඡානගතාපි[6] සතිපට්ඨානමනසිකාරයුත්තා; තස්මා තෙසං භගවා සතිපට්ඨානවුද්ධිමෙව[7] ජානන්තො[8] ඉදං සුත්තං අභාසි. තත්ථ **එකායනො**ති එකමග්ගො; මග්ගස්ස හි:

"මග්ගො පන්ථො පථො පජ්ජො අඤ්ජසං වටුමායනං,
නාවා උත්තරසෙතු ච කුල්ලො ච භිසි සඞ්කමො"ති.

බහූනි නාමානි; ස්වායං ඉධ අයනනාමෙන වුත්තො; තස්මා එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගොති එත්ථ එකමග්ගො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො න ද්වෙධාපථභූතොති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො; අථවා එකෙන[9] අයිතබ්බොති එකායනො; එකෙනාති ගණසඞ්ගණිකං පහාය වවකට්ඨෙන[10] පවිවිත්තෙන;[11] අයිතබ්බොති පටිපජ්ජිතබ්බො අයන්ති වා එතෙනාති අයනො; සංසාරතො නිබ්බානං ගච්ඡන්තීති අත්ථො; එකස්ස අයනො එකායනො; එකස්සාති සෙට්ඨස්ස; සබ්බසත්තසෙට්ඨො ච[12] භගවා; තස්මා භගවතොති වුත්තං හොති; කිඤ්චාපි හි තෙන අඤ්ඤෙ'පි අයන්ති එවං සන්තෙ'පි භගවතොව[13] සො අයනො තෙන උප්පාදිතත්තා; යථාහ "සො හි බ්‍රාහ්මණ භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා"ති ආදි. අයතීති වා අයනො ගච්ඡතීති අත්ථො; එකස්මිං අයනො[14] එකායනො; ඉමස්මිංයෙව ධම්මවිනයෙ පවත්තති නාඤ්ඤත්‍රාති[15] වුත්තං හොති; යථාහ. "ඉමස්මිං ඛො සුභද්ද ධම්මවිනයෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො උපලබ්භතී"ති. දෙසනාභෙදොයෙව හෙසො අත්ථො පනෙකො[16] අපි ච එකං අයතීති එකායනො; පුබ්බභාගෙ නානාමුඛභාවනානය[17]ප්පවත්තො'පි අපරභාගෙ එකං නිබ්බානමෙව ගච්ඡතීති වුත්තං හොති. යථාහ බ්‍රහ්මා සහම්පති:-

"එකායනං ජාතිඛයන්තදස්සී
මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පී,
එතෙන මග්ගෙන අතංසු[18] පුබ්බෙ
තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඔඝ"න්ති.[19]

---

1. තපමානො b.
2. කිරිති l e කිරි කිරීති s b.
3. සාමණෙරියො b s.
4. විප්පකිරිස්සතීති b l s e.
5. අනාගත භවස්ස l e.
6. තිරච්ඡානගතාපි s.
7. වඩ්ඪිනිච්ච s බුද්ධිමෙව b.
8. ජනෙන්තො b පජානන්තො l e.
9. එකෙනෙව s.
10. විනවකාසට්ඨෙන P1 r චෙකාසට්ඨෙන m2P2 වූපකාසට්ඨෙන s.
11. පවිවිත්තචිත්තෙන b.
12. සබ්බසත්තානං b s සෙට්ඨොව a e.
13. භගවතො ච s.
14. අයනොති b.
15. නා අඤ්ඤත්‍රාති b s.
16. පනෙකොව b.
17. නයෙන s.
18. තරිංසු b s.
19. තරිස්සන්තිචෙව b තරිස්සරෙචෙවතරන්තිචොඝන්ති s.

කෙචි පන ‘න පාරං දිගුණං යන්ති”ති ගාථානයෙන[1] යස්මා එකවාරං නිබ්බානං ගච්ඡති[2] තස්මා එකායනොති[3] වදන්ති තං න යුජ්ජති; ඉමස්ස හි අත්ථස්ස සකිං අයනොති ඉමිනා බ්‍යඤ්ජනෙන භවිතබ්බං; යදි පන එකං අයනමස්ස එකා ගති පවත්තතීති[4] එවං අත්ථං යොජෙත්වා වුච්චෙය්‍ය බ්‍යඤ්ජනං යුජ්ජෙය්‍ය අත්ථො පන උභයථාපි න යුජ්ජති: කස්මා: ඉධ පුබ්බභාගමග්ගස්ස අධිප්පෙතත්තා; කායාදිචතුආරම්මණප්පවත්තො හි පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගො ඉධාධිප්පෙතො;[5] න ලොකුත්තරො; සො ච අනෙකවාරම්පි අයති අනෙකඤ්චස්ස අයනං හොති; පුබ්බෙ'පි ච ඉමස්මිං පදෙ මහාථෙරානං සාකච්ඡා අහොසියෙව. තිපිටකචුල්ල[6]නාගත්ථෙරො පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගොති ආහ ආචරියො පනස්ස තිපිටකචුල්ලසුමත්ථෙරො[7] මිස්සකමග්ගොති ආහ; පුබ්බභාගො භන්තෙති;[8] මිස්සකො ආවුසොති; ආචරියෙ පුනප්පුනං භණන්තෙ[9] අප්පටිබාහිත්වා තුණ්හී අහොසි; පඤ්හං අවිනිච්ඡිනිත්වාව[10] උට්ඨහිංසු; ආචරියත්ථෙරො නහානකොට්ඨකං ගච්ඡන්තො මයා මිස්සකමග්ගො කථිතො චුල්ලනාගො[11] පුබ්බභාගමග්ගොති[12] ආදාය[13] වොහරති කො නු ඛො[14] එත්ථ විනිච්ඡයොති සුත්තන්තං ආදිතො පට්ඨාය පරිවත්තෙන්තො “යො හි කොචි භික්ඛවෙ ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ එවං භාවෙය්‍ය සත්ත වස්සානී”ති ඉමස්මිං ඨානෙ සල්ලක්ඛෙසි: ලොකුත්තරමග්ගො උප්පජ්ජිත්වා සත්ත වස්සානි තිට්ඨමානො නාම නත්ථි මයා වුත්තො මිස්සකමග්ගො න ලබ්භති චුල්ල[6]නාගෙන දිට්ඨො පුබ්බභාගමග්ගොව[15] ලබ්භතීති ඤත්වා අට්ඨමියං ධම්මසවනෙ ඝුට්ඨෙ[16] අගමාසි; පොරාණකත්ථෙරා කිර පියධම්මසවනා[17] හොන්ති සද්දං සුත්වාව අහං පඨමං අහං පඨමන්ති[18] එකප්පහාරෙනෙව ඔසරන්ති; තස්මිඤ්ච දිවසෙ චුල්ලනාගත්ථෙරස්ස වාරො තෙන ධම්මාසනෙ නිසීදිත්වා වීජනිං[19] ගහෙත්වා පුබ්බගාථාසු[20] වුත්තාසු ථෙරස්ස ආසනපිට්ඨියං ඨිතස්ස න[21] එතදහොසි[22] රහො නිසීදිත්වා වක්ඛාමීති;[23] පොරාණකත්ථෙරා හි අනුසූයකා[24] හොන්ති න අත්තනො රුචිමෙව උච්ඡුභාරං විය[25] උක්ඛිපිත්වා විචරන්ති කාරණමෙව ගණ්හන්ති අකාරණං විස්සජ්ජෙන්ති; තස්මා ථෙරො ආවුසො චුල්ලනාගාති ආහ; සො ආචරියස්ස විය සද්දොති ධම්මං ඨපෙත්වා කිං භන්තෙති ආහ; ආවුසො චුල්ලනාග මයා වුත්තො මිස්සකමග්ගො න ලබ්භති තයා වුත්තො පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගොව ලබ්භතීති; ථෙරො චින්තෙසි:

---

1. ආගතනයෙන e
2. ගච්ඡන්ති l.
3. තිපි e.
4. පවත්තතීති b s e පවත්තන්තීති l.
5. ඉධ අධිප්පෙතො b.
6. චූළ b.
7. චූළසුමනත්ථෙරො b සුමනත්ථෙරො s.
8. භන්තෙ l.
9. පුනප්පුන භණන්තෙ භණන්තෙ a d2.
10. අවිනිච්ඡිත්වාව b s.
11. චූළනාගො b
12. පුබ්බභාගොති b s.
13. මග්ගොති e.
14. ඛොනු e.
15. මග්ගො ච s.
16. ස්සවනෙ b සංඝුට්ඨෙ b d2 s.
17. ධම්මස්සවනා b s.
18. අහං අහං පඨමන්ති l.
19. බීජනිං b.
20. පුබ්බකථාසු b s.
21. ඨිතස්ස පන d1 ඨිතස්ස a b d2 m2 P2 r s.
22. න අහොසි e.
23. න වක්ඛාමීති b s.
24. අනුස්සූයකා b.
25. විය එවං b.

අම්හාකං ආචරියො සබ්බපරියත්තිකො තෙපිටකො[1] සුතබුද්ධො එව රූපස්සාපි නාම භික්ඛුනො අයං පඤ්හො ආලුළති[2] අනාගතෙ මම භාතිකා[3] ඉමං පඤ්හං ආලුළිස්සන්ති[4] සුත්තං ගහෙත්වා ඉමං පඤ්හං නිච්චලං කරිස්සාමීති පටිසම්භිදාමග්ගතො එකායනො[5] මග්ගො වුච්චති පුබ්බභාගසතිපට්ඨානමග්ගො :–

"මග්ගානට්ඨඞ්ගිකො සෙට්ඨො සච්චානං චතුරො පදා,
විරාගො සෙට්ඨො ධම්මානං දිපදානඤ්ච[6] චක්ඛුමා.

එසෙව[7] මග්ගො නත්ථඤ්ඤො දස්සනස්ස විසුද්ධියා,
එතං හි[8] තුම්හෙ පටිපජ්ජථ මාරසෙනං පමොහනං[9]
එතං හි[8] තුම්හෙ පටිපන්නා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථා"ති–

සුත්තං ආහරිත්වා ඨපෙසි.

මග්ගොති කෙනට්ඨෙන[10] මග්ගො නිබ්බානගමනට්ඨෙන නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගනීයට්ඨෙන[11] ච; **සත්තානං විසුද්ධියාති** රාගාදීහි මලෙහි අභිජ්ඣාවිසමලොභාදීහි ච උපක්කිලිට්ඨචිත්තානං[12] සත්තානං විසුද්ධත්ථාය[13]; තථා හි: ඉමිනාව මග්ගෙන ඉතො සතසහස්සකප්පාධිකානං චතුන්නං අසඞ්ඛෙය්‍යානං උපරි එකස්මිංයෙව[14] කප්පෙ නිබ්බත්තෙ[15] තණ්හඞ්කරමෙධඞ්කරසරණඞ්කරදීපඞ්කරනාමකෙ බුද්ධෙ ආදිං කත්වා සක්‍යමුනි[16]පරියොසානා අනෙකෙ[17]සම්මාසම්බුද්ධා අනෙකසතා පච්චෙකසම්බුද්ධා[18] ගණනපථං වීතිවත්තා අරියසාවකාති[19] ඉමෙ සත්තා සබ්බෙ[20] චිත්තමලෙ පවාහෙත්වා[21] පරමවිසුද්ධිං පත්තා; රූපමලවසෙන පන සඞ්කිලෙසවොදානපඤ්ඤත්තියෙව නත්ථි; තථා හි:–

රූපෙන සඞ්කිලිට්ඨෙන සඞ්කිලිස්සන්ති මානවා,[22]
රූපෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති අනක්ඛාතං[23] මහෙසිනා.

චිත්තෙන සඞ්කිලිට්ඨෙන සඞ්කිලිස්සන්ති මානවා,
චිත්තෙ සුද්ධෙ විසුජ්ඣන්ති ඉති වුත්තං මහෙසිනා.

යථාහ: "චිත්තසඞ්කිලෙසා භික්ඛවෙ සත්තා සඞ්කිලිස්සන්ති චිත්තවොදානා විසුජ්ඣන්තී"ති. තඤ්ච චිත්තවොදානං ඉමිනා සතිපට්ඨානමග්ගෙන හොති; තෙනාහ සත්තානං විසුද්ධියාති; **සොකපරිදෙවානං[24] සමතික්කමායාති** සොකස්ස ච පරිදෙවස්ස ච සමතික්කමාය පහානාය

1. තිපිටකො s තිපෙටකො l. 15. නිබ්බත්තා l. 19. සාවකාචාති b s.
2. ආලුලති e s. 9. මාරසෙනප්පමද්දනං b l s. 20. සබ්බ s.
3. අනාගතෙ භාතිකා m2 s 16. සාක්‍යමුනි s. 21. පවාහිත්වා b s.
අනාගතෙ ධම්මකථිකා d2. 17. අනෙකා b. 22. මාණවා s.
4. ආලුළිස්සන්තීති b. 10. කෙනපෙඨන s. 23. න අක්ඛාතං b.
5. එකායන b. 11. "ගම්නීයට්ඨෙනාති වා පාඨො" ඉති ටීකා මග්ගනියඨෙන b.
6. දිපදානං ච b 12. සඞ්කිලිට්ඨචිත්තානං d2 කිලිට්ඨචිත්තානං b d1.
7. එසොව V w1 e. 13. විසුද්ධියා e. 18. පච්චෙකබුද්ධා b.
8. එතඤ්හි e එතඤ්හි bs. 14. එකස්මිංකප්පෙව b s. 24. සොකපරිදෙවානං b s.

යාති අත්ථො; අයං හි මග්ගො භාවිතො සන්තතිමහාමත්තාදීනං විය සොකසමතික්කමාය පටාචාරාදීනං විය ච පරිදෙවසමතික්කමාය[1] සංවත්තති; තෙනාහ සොකපරිද්දවානං[a] සමතික්කමායාති; කිඤ්චාපි හි සන්තතිමහාමත්තො :-

"යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි පච්ඡා තෙ මාහු[2] කිඤ්චනං
මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසි උපසන්තො චරිස්සසී"ති.

ඉමං ගාථං සුත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්තො.
පටාචාරා :-

"න සන්ති පුත්තා තාණාය න පිතා නාපි[3] බන්ධවා
අන්තකෙනාධිපන්නස්ස නත්ථි ඤාතීසු තාණතා"ති

ඉමං ගාථං සුත්වා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨිතා. යස්මා පන කායවෙදනා චිත්තධම්මෙසු කඤ්චි[4] ධම්මං අනාමසිත්වා භාවනා නාම නත්ථි තස්මා තෙ'පි ඉමිනාව මග්ගෙන සොකපරිදෙවෙ සමතික්කන්තාති වෙදිතබ්බා; **දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමායාති**[5] කායිකදුක්ඛස්ස ච[6] චෙතසිකදොමනස්සස්ස චාති ඉමෙසං ද්වින්නං අත්ථඞ්ගමාය නිරොධායාති අත්ථො; අයං හි මග්ගො භාවිතො තිස්සත්ථෙරාදීනං විය දුක්ඛස්ස සක්කාදීනං විය ච දොමනස්සස්ස අත්ථඞ්ගමාය සංවත්තති; තත්‍රායං අත්ථදීපනා:

සාවත්ථියං කිර තිස්සො නාම කුටුම්බිපුත්තො චත්තාරීස[7] හිරඤ්ඤකොටියො පහාය පබ්බජිත්වා[8] අගාමකෙ අරඤ්ඤෙ විහරති; තස්ස කනිට්ඨභාතුභරියා ගච්ඡථ නං ජීවිතා වොරොපෙථාති පඤ්චසතෙ චොරෙ පෙසෙසි; තෙ ගන්ත්වා ථෙරං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු; ථෙරො ආහ කස්මා ආගතත්ථ[9] උපාසකාති; තං ජීවිතා වොරොපෙස්සාමාති; පාටිභොගං[10] මෙ උපාසකා ගහෙත්වා අජ්ජෙකරත්තිං ජීවිතං දෙථාති; කො තෙ සමණ ඉමස්මිං ඨානෙ පාටිභොගො[10] භවිස්සතීති; ථෙරො මහන්තං පාසාණං ගහෙත්වා ද්වෙ ඌරට්ඨිනි[11] භින්දිත්වා වට්ටති උපාසකා පාටිභොගොති[10] ආහ; තෙ අපක්කමිත්වා චඞ්කමසීසෙ[12] අග්ගිං කත්වා නිපජ්ජිංසු;[13] ථෙරස්ස වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා[14] සීලං පච්චවෙක්ඛතො පරිසුද්ධං සීලං නිස්සාය පීතිපාමොජ්ජං උප්පජ්ජි; තතො අනුක්කමෙන විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො තියාමරත්තිං සමණධම්මං කත්වා අරුණුග්ගමනෙ අරහත්තං පත්තො ඉමං උදානං උදානෙසි :-

"උභො පාදානි භින්දිත්වා සඤ්ඤපෙස්සාමි[15] වො අහං,
අට්ටියාමි හරායාමි සරාගමරණං අහං
එවාහං චින්තයිත්වාන යථාභූතං විපස්සිසං[16]
සම්පත්තෙ අරුණුග්ගම්හි අරහත්තං අපාපුණි"න්ති.[17]

1. ච b.
2. මාහු b.
3. කාපි b.
4. කිඤ්චි b s.
5. අත්ථගමායාති l.
6. දුක්ඛස්ස s.
a. සොකපරිදෙවානං bs
7. චත්තාලීස b චත්තාළීස s.
8. පබ්බජිත්වා එකකොව d2.
9. ආගතාත්ථ b.
10. පාතිභොගං b.
11. ඌරුට්ඨිනි b s.
12. චඞ්කමනසීසෙ b s.
13. නිපජ්ජිංසු b
14. වික්ඛම්භිත්වා b s.
15. සඤ්ඤාපෙස්සාමි b සඤ්ඤපස්සාමි s
16. විපස්සිසං e s.
17. අරහත්ත[මපාපුණිං]න්ති b. [සංයමිස්සාමි l e.

අපරෙපි[1] තිංස භික්ඛූ භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤවිහාරෙ වස්සං උපගන්ත්වා ආවුසො තියාමරත්තිං සමණධම්මොව[2] කාතබ්බො න අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස සන්තිකං ආගන්තබ්බන්ති වත්වා විහරිංසු; තෙසං සමණධම්මං කත්වා පච්චූසසමයෙ[3] පචලායන්තානං එකො ව්‍යග්ඝො[4] ආගන්ත්වා එකෙකං භික්ඛුං ගහෙත්වා ගච්ඡති; න කොචි මං ව්‍යග්ඝො ගණ්හීති වාචම්පි නිච්ඡාරෙසි; එවං පඤ්චදසසු[5] භික්ඛූසු ඛාදිතෙසු උපොසථදිවසෙ ඉතරෙ ආවුසො කුහින්ති පුච්ඡිත්වා ඤත්වා ච[6] ඉදානි[7] ගහිතෙන ගහිතො'ම්හීති වත්තබ්බන්ති වත්වා විහරිංසු; අථ අඤ්ඤතරං දහරභික්ඛුං පුරිමනයෙනෙව ව්‍යග්ඝො ගණ්හි; සො ව්‍යග්ඝො භන්තෙති ආහ; භික්ඛූ කත්තරදණ්ඩෙ ච උක්කායො ච[8] ගහෙත්වා මොචෙස්සාමාති අනුබන්ධිංසු; ව්‍යග්ඝො භික්ඛූනං අගතිපථං[9] ඡින්නතටට්ඨානං ආරුය්හ තං භික්ඛුං පාදඞ්ගුට්ඨකතො[10] පට්ඨාය ඛාදිතුං ආරභි; ඉතරෙ'පි ඉදානි සප්පුරිස අම්හෙහි කත්තබ්බං[11] නත්ථි භික්ඛූනං විසෙසො නාම එවරූපෙ ඨානෙ පඤ්ඤායතීති ආහංසු; සො ව්‍යග්ඝමුඛෙ නිපන්නොව[12] තං වෙදනං වික්ඛම්භෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො යාව ගොප්ඵකා ඛාදිතසමයෙ සොතාපන්නො හුත්වා යාව ජණ්ණුකා ඛාදිතසමයෙ සකදාගාමී[a] යාව නාභියා ඛාදිතසමයෙ අනාගාමී හුත්වා හදයරූපෙ අඛාදිතෙයෙව සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා ඉමං උදානං උදානෙසි:-

"සීලවා වතසම්පන්නො පඤ්ඤවා සුසමාහිතො,
මුහුත්තං පමාදමන්වාය ව්‍යග්ඝෙනොරුද්ධමානසො.

පඤ්ජරස්මිං ගහෙත්වාන සිලාය[13] උපනීතකො
කාමං ඛාදතු මං ව්‍යග්ඝො භක්ඛො කායො අචෙතනො[14]
පටිලද්ධෙ කම්මට්ඨානම්හි[15] මරණං හෙහිති[16] භද්දක"න්ති.

අපරෙ'පි පීත[17]මල්ලත්ථෙරො නාම ගිහිකාලෙ තීසු රජ්ජෙසු පටාකං ගහෙත්වා තම්බපණ්ණිදීපං ආගම්ම රාජානං දිස්වා රඤ්ඤා කතානුග්ගහො එකදිවසං කිලඤ්ජකාපණසාලද්වාරෙන[18] ගච්ඡන්තො "රූපං භික්ඛවෙ න තුම්හාකං තං පජහථ තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතී"ති න තුම්හාකවග්ගං සුත්වා චින්තෙසි නෙව කිර රූපං අත්තනො න වෙදනාති; සො තංයෙව අඞ්කුසං කත්වා නික්ඛමිත්වා මහාවිහාරං ගන්ත්වා පබ්බජ්ජං[19] යාචිත්වා පබ්බජිතො උපසම්පන්නො ද්වෙ මාතිකා පගුණං කත්වා තිංස[20] භික්ඛූ ගහෙත්වා ගවරවාලිය[21] අඞ්ගණං ගන්ත්වා සමණධම්මං අකාසි; පාදෙසු අවහන්තෙසු ජණ්ණුකෙහි චඞ්කමති; තමෙනං රත්තිං එකො මිගලුද්දකො

1. අපරෙ'පි b s e. 7. ඉදානිච ආවුසො b. 13. සිලාය b s. 19. පබ්බජං b.
2. ධම්මොළ s. 8. උක්කායොච b s. 14. අම්හාකං b අචිතනං l.
3 සම්යෙ e 9. අගතිං lb s. a. සකදාගාමී හුත්වා ls 15. කම්මට්ඨානෙ b s. 20. තිංසති e.
4. බ්‍යග්ඝො b s. 10. පාදඞ්ගුට්ඨකො e. 16. හොති s. 21. ගරවාලිය s ගබල
5. පඤ්චසු දසසු b s භික්ඛූසු b s. 11. කාතබ්බං e. 17 දීප s. [වා ලිය b ගගරවාලිය e.
6. ඤත්වාච s m2. 12. නිපජ්ජන්තොච b. 18. කිලඤ්ජකාපණ b සාලාවාරෙන s.

මිගො'ති මඤ්ඤමානො පහරි;[1] සත්ති විනිවිජ්ඣිත්වා ගතා; සො තං සත්තිං හරාපෙත්වා පහාරමුඛානි තිණවට්ටියා[2] පූරාපෙත්වා පාසාණ පිට්ඨියං අත්තානං නිසීදාපෙත්වා ඔකාසං කාරාපෙත්වා[3] විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පත්වා උක්කාසිතසද්දෙන ආගතානං භික්ඛූනං ව්‍යාකරිත්වා[4] ඉමං උදානං උදානෙසි:-

"භාසිතං බුද්ධසෙට්ඨස්ස[5] සබ්බලොකග්ගවාදිනො[6],
න තුම්හාකං ඉදං රූපං තං ජහෙය්‍යාථ භික්ඛවෙ.
අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා උප්පාදවයධම්මිනො,
උප්පජ්ජිත්වා නිරුජ්ඣන්ති තෙසං වූපසමො සුඛො"ති.

අථ නං භික්ඛූ ආහංසු. සචෙ භන්තෙ සම්මාසම්බුද්ධො අරොගො අභවිස්ස අද්ධා තෙ සමුද්දමත්ථකෙන[7] හත්ථං පසාරෙත්වා සීසං පරාමසෙය්‍යාති; එවං තාව[8] අයං මග්ගො තිස්සත්ථෙරාදීනං විය දුක්ඛස්ස අත්ථඞ්ගමාය සංවත්තති.

සක්කො පන දෙවානමින්දො අත්තනො පඤ්චවිධං පුබ්බනිමිත්තං දිස්වා මරණභයසන්තජ්ජිතො දොමනස්සජාතො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡි; සො උපෙක්ඛාපඤ්හවිස්සජ්ජනාවසානෙ[9] අසීති සහස්සාහි දෙවතාහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි; සා වස්ස[10] උපපත්ති පුන පාකතිකාව අහොසි.

සුබ්‍රහ්මාපි දෙවපුත්තො අච්ඡරාසහස්සපරිවුතො[11] සග්ගසම්පත්තිං අනුභොති; තත්ථ පඤ්චසතා අච්ඡරා[12] රුක්ඛතො පුප්ඵානි ඔචිනන්තියො[13] චවිත්වා නිරයෙ උප්පන්නා;[14] සො කිං ඉමා චිරායන්තීති උපධාරෙන්තො තාසං නිරයෙ නිබ්බත්තභාවං දිස්වා කිත්තකං නු ඛො මම ආයූති උපපරික්ඛන්තො අත්තනො'පි ආයුපරික්ඛයං විදිත්වා[15] තත්ථෙව නිරයෙ නිබ්බත්තනභාවං දිස්වා භීතො අතිවිය දොමනස්ස ජාතො හුත්වා ඉමං මෙ දොමනස්සං සත්ථා විනොදෙස්සති න අඤ්ඤොති අවසෙසා පඤ්චසතා අච්ඡරායො ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡි:-

"නිච්චං උත්‍රස්තමිදං[16] චිත්තං නිච්චං උබ්බිග්ගමිදං මනො,
අනුප්පන්නෙසු කිච්ඡෙසු[17] අථො උප්පතිතෙසු ච;
සචෙ අත්ථි අනුත්‍රාසං[18] තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො"ති.

තතො නං භගවා ආහ:

"නාඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣා තපසා[19] නාඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රිය[20]සංවරා,
නාඤ්ඤත්‍ර සබ්බනිස්සග්ගා සොත්ථිං පස්සාමි පාණින"න්ති.

---

1. සත්තියා පහරි b.
2. වට්ටියාව b ච s
3. කාරෙත්වා b s.
4. බ්‍යාකරිත්වා b s.
5. සෙට්ඨස්ස l s.
6. වාදිනා l s.
7. මුඛමත්ථකෙ b.
8. එත්තාවතා b s.
9. සො පඤ්හවිස්සජ්ජනාවසානෙ l b s e.
10. සාපස්ස s.
11. පරිවාරො b s.
12. අච්ඡරායො b.
13. නන්තියො b.
14. උප්පන්නා s e m2.
15. විදිත්වාව s චවිත්වාව b.
16. උත්‍රාසමිදං s
17. කිච්චෙසු b l s.
18. අනුත්‍රසං [b s m2.
19. බොජ්ඣඞ්ග [තපසා b l s.
20. නාඤ්ඤත්‍රින්ද්‍රිය b.

සො දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චහි අච්ඡරාසතෙහි සද්ධිං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාය තං සම්පත්තිං ථාවරං කත්වා දෙවලොකමෙව අගමාසීති. එවමයං මග්ගො භාවිතො සක්කාදීනං විය දොමනස්සස්ස අත්ථඞ්ගමාය සංවත්තතීති වෙදිතබ්බො.

ඤායස්ස අධිගමායාති ඤායො වුච්චති අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො තස්ස අධිගමාය පත්තියාති වුත්තං හොති; අයං හි පුබ්බභාගෙ ලොකියො සතිපට්ඨානමග්ගො භාවිතො ලොකුත්තරමග්ගස්ස[1] අධිගමාය සංවත්තති; තෙනාහ ඤායස්ස අධිගමායාති. **නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති** තණ්හාවානවිරහිතත්තා නිබ්බානන්ති ලද්ධනාමස්ස අමතස්ස සච්ඡිකිරියාය අත්තපච්චක්ඛතායාති වුත්තං හොති; අයං හි[2] මග්ගො භාවිතො අනුපුබ්බෙන නිබ්බානසච්ඡිකිරියං සාධෙති; තෙනාහ නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියායාති.

තත්ථ කිඤ්චාපි සත්තානං විසුද්ධියාති වුත්තෙන සොකසමතික්කමාදීනි අත්ථතො සිද්ධානෙව හොන්ති; ඨපෙත්වා පන සාසනයුත්තිකොවිදෙ අඤ්ඤෙසං න පාකටානි න ච භගවා පඨමං සාසනයුත්තිකොවිදං ජනං[3] කත්වා පච්ඡා ධම්මං දෙසෙති තෙන තෙන[4] සුත්තෙන තං තං අත්ථං ඤාපෙති; තස්මා ඉධ යං යං අත්ථං එකායනමග්ගො සාධෙති තං තං පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො සොකපරිද්දවානං[5] සමතික්කමායාති ආදිමාහ. යස්මා වා යා සත්තානං විසුද්ධි[6] එකායනමග්ගෙන සංවත්තති සා සොකපරිද්දවානං සමතික්කමෙන හොති; සොකපරිද්දවානං[5] සමතික්කමො දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමෙන දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමො ඤායස්ස අධිගමෙන;[7] ඤායස්ස අධිගමො[8] නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය; තස්මා ඉමම්පි කමං දස්සෙන්තො සත්තානං විසුද්ධියාති වත්වා සොකපරිද්දවානං[5] සමතික්කමායාති ආදිමාහ අපි ච වණ්ණභණනමෙතං එකායනමග්ගස්ස; යථෙව හි භගවා "ධම්මං වො භික්ඛවෙ දෙසිස්සාමි ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙස්සාමි යදිදං ඡ ඡක්කානී"ති ඡ ඡක්කදෙසනාය අට්ඨහි පදෙහි වණ්ණං අභාසි; යථා ච අරියවංසදෙසනාය "චත්තාරොමෙ භික්ඛවෙ අරියවංසා අග්ගඤ්ඤා රත්තඤ්ඤා වංසඤ්ඤා පොරාණා අසඞ්කිණ්ණා අසඞ්කිණ්ණපුබ්බා න සඞ්කියන්ති න සඞ්කියිස්සන්ති[9] අප්පටිකුට්ඨා සමණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විඤ්ඤූහී"ති නවහි පදෙහි වණ්ණං අභාසි; එවං ඉමස්සපි එකායනමග්ගස්ස සත්තානං විසුද්ධිආදීහි සත්තහි පදෙහි වණ්ණං අභාසි. කස්මා ඉති චෙ:[10] තෙසං භික්ඛූනං උස්සාහජනනත්ථං; වණ්ණභාසනං හි සුත්වා තෙ භික්ඛූ අයං කිර[11]

---

1. ලොකුත්තරසම්මග්ගස්ස b.
2. අයඤ්හි b.
3. කොවිදංව ජනං l.
4. තෙනෙව පන b s.
5. සොකපරිදෙවානං b s.
6. විසුද්ධි සා s.
7. ඤායස්සාධිගමෙන b.
8. ඤායස්සාධිගමො b.
9. පුබ්බා b න සඞ්කියන්ති න සඞ්කියිස්සන්ති
10. ඉති චෙති l.
11. අයං b s.

මග්ගො හදයසන්තාපභූතං සොකං වාචාවිප්පලාපභූතං පරිදෙවං කායිකං[1] අසාතභූතං දුක්ඛං චෙතසිකං[1] අසාතභූතං දොමනස්සන්ති චත්තාරො උපද්දවෙ හරති[2] විසුද්ධිං සන්ධාය නිබ්බානන්ති තයො විසෙසෙ ආවහතීති උස්සාහජාතා ඉමං ධම්මදෙසනං[3] උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං ධාරෙතබ්බං වාචෙතබ්බං ඉමඤ්ච මග්ගං භාවෙතබ්බං මඤ්ඤිස්සන්ති; ඉති තෙසං භික්ඛූනං උස්සාහජනනත්ථං **වණ්ණං** අභාසි කම්බලවාණිජාදයො කම්බලාදීනං[4] වණ්ණං විය: යථා හි සතසහස්සග්ඝනක[5] පණ්ඩුකම්බලං වාණිජෙන කම්බලං ගණ්හථාති[6] උග්ඝොසිතෙ'පි අසුකකම්බලොති න තාව මනුස්සා ජානන්ති; කෙසකම්බලවාලකම්බලාදයො'පි හි[7] දුග්ගන්ධා ඛරසම්ඵස්සා කම්බලාත්වෙව වුච්චන්ති; යදා පන තෙන ගන්ධාරකො[8] රත්තකම්බලො සුඛුමො උජ්ජලො සුඛසම්ඵස්සොති උග්ඝොසිතං හොති; තදා යෙ පහොන්ති තෙ ගණ්හන්ති; යෙ නප්පහොන්ති[9] තෙ'පි[10] දස්සනකාමා හොන්ති; එවමෙවං[11] එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගොති වුත්තෙ'පි අසුකමග්ගොති න තාව පාකටො හොති; නානප්පකාරකා හි අනිය්‍යානමග්ගාපි[12] මග්ගාත්වෙව වුච්චන්ති; **සත්තානං විසුද්ධියාති** ආදිම්හි පන වුත්තෙ අයං කිර මග්ගො චත්තාරො උපද්දවෙ හරති තයො විසෙසෙ ආවහතීති උස්සාහජාතා ඉමං දෙසනං[13] උග්ගහෙතබ්බං පරියාපුණිතබ්බං ධාරෙතබ්බං වාචෙතබ්බං ඉමඤ්ච මග්ගං භාවෙතබ්බ[14] මඤ්ඤිස්සන්තීති වණ්ණං භාසන්තො[15] සත්තානං විසුද්ධියාති ආදිමාහ. යථා ච සතසහස්සග්ඝනක[16] පණ්ඩුකම්බලවාණිජූපමා[17] එවං රත්තජම්බුනද[18] සුවණ්ණ උදකප්පසාදක මණිරතන-විසුද්ධමුත්තා[19] මණිරතන[20]- ශරුමකපවාළාදි[21] වාණිජූපමායො'පෙත්ථ[22] ආහරිතබ්බා.

යදිදන්ති නිපාතො; යෙ ඉමෙති අයමස්ස[23] අත්ථො; **චත්තාරොති** ගණනපරිච්ඡෙදො; තෙන න තතො හෙට්ඨා න උද්ධන්ති සතිපට්ඨාන[24] පරිච්ඡෙදං දීපෙති; **සතිපට්ඨානාති** තයො සතිපට්ඨානා: සතිගොචරො'පි තිධා පටිපන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනො පටිඝානුනයවීතිවත්තතාපි සතිපි; "චතුන්නං භික්ඛවෙ සතිපට්ඨානානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච දෙසිස්සාමි තං සුණාථ-පෙ-කො ච භික්ඛවෙ කායස්ස සමුදයො ආහාරසමුදයා[25] කායස්ස සමුදයො"ති[26] ආදීසු හි සතිගොචරො[27] සතිපට්ඨානන්ති වුච්චති; තථා "කායො උපට්ඨානං[28] නො සති සති උපට්ඨානඤ්චෙව[29] සති චා"ති ආදීසු;[30] තස්සත්ථො: පතිට්ඨාති[31]

1. කායිකා b s. 10. තෙ s. 16. ග්ඝනිකා b s. 18. රත්තජම්බොනද b s. 31. පතිඨාති
2. හනති b. 11. එවමෙව s e. 19. සුවිසුද්ධ b s e 20. මුත්තාරතන b s. [bse.
3. ඉමං දෙසනං b m2. 17. වාණිජොපමා b s 25. ආහාරසමුදයා s m2.
4. කම්බලාදි s. 12 අනියානා කා b s මග්ගාs e. 26. කායසමුදයොති e s.
5. සතසහස්සගඝනිකා s ග්ඝනිකා b පණ්ඩුකම්බල e. 27. ගොචරොපි s. 29. සති
6. කම්බලං ගණ්හථ කම්බලං ගණ්හථාති e. 21. ධොතපවාළාදි b s. [පට්ඨානඤ්චෙව b.
7 දයො'පි l. 13. ධම්මදෙසනං b. 22. පමාදයො'පෙත්ථ b ?ායොපෙත්ථ s.
8. ගන්ධාරකා s. 14. භාවෙතබ්බං m4. 23. ඉමෙති b. 28. කායෙ උපට්ඨානං b.
9. න පහොන්ති b. 15 භාසෙන්තො b s. 24. සතිපට්ඨානමග්ග e. 30. ආදීසුපි b s

අස්මින්ති පට්ඨානං; කා පතිට්ඨාති[1] සති; සතියා පට්ඨානං; සතිපට්ඨානං පධානං ඨානන්ති[2] වා පට්ඨානං; සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානං හත්ථිට්ඨානඅස්සට්ඨානාදීනි විය. "තයො සතිපට්ඨානා යදරියො සෙවති යදරියො සෙවමානො සත්ථා ගණමනුසාසිතුමරහතී"ති එත්ථ[3] තිධා පටිපන්නෙසු සාවකෙසු සත්ථුනො පටිඝානුනයවීතිවත්තතා සතිපට්ඨානන්ති වුත්තං;[4] තස්සත්ථො: පට්ඨපෙතබ්බතො පට්ඨානං; පවත්තයිතබ්බතොති අත්ථො; කෙන පට්ඨපෙතබ්බතොති: සතියා; සතියා පට්ඨානං සතිපට්ඨානන්ති. "චත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා බහුලීකතා සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිපූරෙන්තී"ති ආදීසු පන සතියෙව සතිපට්ඨානන්ති වුච්චති: තස්සත්ථො: පතිට්ඨාතීති පට්ඨානං; උපට්ඨාති ඔක්ඛන්දිත්වා[5] පක්ඛන්දිත්වා පවත්තතීති[6] අත්ථො; සතියෙව[7] සතිපට්ඨානං; අථවා සරණට්ඨෙන සති; උපට්ඨානට්ඨෙන පට්ඨානං; ඉති සති ච සා පට්ඨානඤ්චාතිපි සතිපට්ඨානං; ඉදමිධ අධිප්පෙතං[8] යදි එවං කස්මා සතිපට්ඨානාති බහුවචනං: සතිබහුත්තා; ආරම්මණභෙදෙන හි බහුකා තා සතියො;[9] අථ මග්ගොති කස්මා එකවචනං: මග්ගට්ඨෙන එකත්තා; චතස්සො'පි හි එතා සතියො මග්ගට්ඨෙන එකත්තං ගච්ඡන්ති; වුත්තංහෙතං[10] "මග්ගොති කෙනට්ඨෙන මග්ගො නිබ්බානගමනට්ඨෙන නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගනීයට්ඨෙන චා"ති. චතස්සො'පි චෙතා අපරභාගෙ කායාදීසු ආරම්මණෙසු කිච්චං සාධයමානා නිබ්බානං ගච්ඡන්ති ආදිතො පට්ඨාය ච නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයන්තීති[11] තස්මා චතස්සො'පි එකො මග්ගොති වුච්චන්ති[12] එවඤ්ච සති වචනානුසන්ධිනා සානුසන්ධිකාව දෙසනා හොති; "මාරසෙනප්පමද්දනං වො භික්ඛවෙ මග්ගං දෙසිස්සාමි[13] තං සුණාථ–පෙ–කතමො ච භික්ඛවෙ මාරසෙනප්පමද්දනො මග්ගො යදිදං සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා"ති ආදීසු විය[14] යථා මාරසෙනප්පමද්දනොති[15] ච සත්ත බොජ්ඣඞ්ගාති ච අත්ථතො එකං බ්‍යඤ්ජනමෙව[16] නානං එවං එකායනමග්ගොති ච චත්තාරො සතිපට්ඨානාති ච අත්ථතො එකං බ්‍යඤ්ජනමෙවෙත්ථ නානං; තස්මා මග්ගට්ඨෙන එකත්තා එකවචනං ආරම්මණභෙදෙන සතිබහුත්තා බහුවචනං වෙදිතබ්බං.

කස්මා පන භගවතා චත්තාරොව සතිපට්ඨානා වුත්තා අනූනා අනධිකාති: වෙනෙය්‍යහිතත්තා; තණ්හාචරිතදිට්ඨිචරිතසමථයානිකවිපස්සනායානිකෙසු හි මන්දතික්ඛවසෙන ද්වෙධා ද්වෙධා පවත්තෙසු[17] වෙනෙය්‍යෙසු මන්දස්ස තණ්හාචරිතස්ස ඔළාරිකං කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො; තික්ඛස්ස සුඛුමං වෙදනානුපස්සනා[18] සතිපට්ඨානං

1. කාපතිට්ඨාති b s e.
2. පධානට්ඨානන්ති e m2.
3. එත්ථපි b s.
4. වුත්තො b s වුච්චති d2.
5. ඔක්කන්දිත්වා b s m2.
6. වත්තතීති s m2.
7. සතියෙව පට්ඨානං b s.
8. අධිප්පෙතා b.
9 එතාසතියොති b.
10. සෙදනං b s.
11. මග්ගියන්තීති s මග්ගියන්ති b.
12. වුච්චති s.
13. දෙසෙස්සාමි b s.
14. විය හි b m2.
15 සෙනපමද්දනො b.
16. මෙවච s මෙවෙත්ථ b.
17. ද්වෙධා පවත්තෙසු b d2.
18. වෙදනානුපස්සනං b.

දිට්ඨිචරිතස්සපි[1] මන්දස්ස නාතිප්පභෙදගතං චිත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො; තික්ඛස්ස අතිප්පභෙදගතං ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං; සමථයානිකස්ස ච මන්දස්ස අකිච්ඡෙන අධිගන්තබ්බනිමිත්තත්තා පඨමං සතිපට්ඨානං විසුද්ධිමග්ගො. තික්ඛස්ස ඔළාරිකාරම්මණෙ අසණ්ඨහනතො දුතියං; විපස්සනායානිකස්සපි මන්දස්ස නාතිප්පභෙදගතාරම්මණං තතියං. තික්ඛස්ස අතිප්පභෙදගතාරම්මණං චතුත්ථං; ඉති චත්තාරොව වුත්තා අනූනා අනධිකාති.

සුභසුඛනිච්චඅත්තභාවවිපල්ලාසප්පහානත්ථං වා; කායො හි අසුභො තත්ථ ච සුභවිපල්ලාසවිපල්ලත්ථා සත්තා.[2] තෙසං තත්ථ අසුභභාවදස්සනෙන තස්ස විපල්ලාසස්ස පහානත්ථං[3] පඨමං සතිපට්ඨානං වුත්තං; සුඛං නිච්චං අත්තාති ගහිතෙසුපි ච[4] වෙදනාදීසු[5] වෙදනා දුක්ඛා චිත්තං අනිච්චං ධම්මා අනත්තා: තෙසු ච සුඛනිච්ච[6] අත්තවිපල්ලාසවිපල්ලත්ථා[7] සත්තා; තෙසං තත්ථ දුක්ඛාදිභාවදස්සනෙන තෙසං විපල්ලාසානං පහානත්ථං සෙසානි තීණි වුත්තානීති එවං සුභසුඛනිච්චඅත්තභාවවිපල්ලාසප්පහානත්ථං වා චත්තාරොව වුත්තා අනූනා අනධිකානි වෙදිතබ්බා.

න කෙවලඤ්ච විපල්ලාසප්පහානත්ථමෙව[8] චතුරොඝයොගාසවගන්ථඋපාදානඅගතිප්පහානත්ථම්පි චතුබ්බිධාහාරපරිඤ්ඤත්ථඤ්ච[9] චත්තාරොව වුත්තානීති වෙදිතබ්බානි.[10] අයං තාව පකරණනයො. අට්ඨකථායං පන සරණවසෙන චෙව එකත්ත[11]සමොසරණවසෙන ච එකමෙව සතිපට්ඨානං ආරම්මණවසෙන චත්තාරොති එතදෙව වුත්තං; යථා හි චතුද්වාරෙ නගරෙ පාචීනතො[12] ආගච්ඡන්තා පාචීනදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං[13] ගහෙත්වා පාචීන[12]ද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති; දක්ඛිණතො පච්ඡිමතො උත්තරතො ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං[13] ගහෙත්වා උත්තරද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති; එවං සම්පදමිදං වෙදිතබ්බං. නගරං විය හි නිබ්බානං; මහානගරද්වාරං විය[14] අට්ඨඞ්ගිකො ලොකුත්තරමග්ගො; පාචීන[12]දිසාදයො විය කායාදයො; යථා[15] පාචීනතො[12] ආගච්ඡන්තා පාචීනදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං[13] ගහෙත්වා පාචීනද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං කායානුපස්සනාමුඛෙන[16] ආගච්ඡන්තා චුද්දසවිධෙන කායානුපස්සනං භාවෙත්වා කායානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති; යථා දක්ඛිණතො ආගච්ඡන්තා දක්ඛිණදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං[13] ගහෙත්වා දක්ඛිණද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං වෙදනානුපස්සනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනං භාවෙත්වා වෙදනානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන අරියමග්ගෙන

---

1. දිට්ඨිචරිතස්ස හි l චරිතස්සාපි b s
2. විපල්ලත්ථචිත්තා m1 p1 t V w1 විපලට්ඨාසත්තා s.
3. තස්සපහානත්ථං s.
4. ගහිතෙසුචාපි a m2 p2 r.
5. ගහිතෙසුපි වෙදනාසු ච s.
6. තෙ සුභසුඛනිච්ච l s තෙසුච නිච්ච b.
7. විපලට්ඨා b s.
8. මෙව අථබා b.
9. පරිඤ්ඤත්ථම්පි b පරිඤ්ඤත්ථඤ්ච s.
10. වෙදිතබ්බා b s.
11. එකත්ත s එකත්ත b.
12. පාචීනතො b.
13. උට්ඨානකං භණ්ඩං b.
14. නගරං වියහි නිබ්බාන මහානගරං ද්වාරං විය b [නිබ්බානං නගරද්වාරං වියෙ වියහි s.
15. යථා ච s යථා හි d2.
16. කායානුපස්සනාවසෙන s.

එකං නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති; යථා පච්ඡිමතො ආගච්ඡන්තා පච්ඡිමදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං ගහෙත්වා පච්ඡිමද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං චිත්තානුපස්සනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා සොළසවිධෙන චිත්තානුපස්සනං භාවෙත්වා චිත්තානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බානමෙව ඔසරන්ති; යථා[1] උත්තරතො ආගච්ඡන්තා උත්තරදිසාය උට්ඨානකභණ්ඩං[2] ගහෙත්වා උත්තරද්වාරෙන නගරමෙව පවිසන්ති එවං ධම්මානුපස්සනාමුඛෙන ආගච්ඡන්තා පඤ්චවිධෙන ධම්මානුපස්සනං භාවෙත්වා ධම්මානුපස්සනාභාවනානුභාවනිබ්බත්තෙන අරියමග්ගෙන එකං නිබ්බානමෙව ඔසරන්තීති[3] එවං සරණවසෙන චෙව එකත්ථ[4] සමොසරණවසෙන ච එකමෙව සතිපට්ඨානං ආරම්මණවසෙන චත්තාරොව[5] වුත්තන්ති වෙදිතබ්බා.

කතමෙ චත්තාරොති කථෙතුකම්‍යතා[6] පුච්ඡා; **ඉධාති** ඉමස්මිං සාසනෙ; **භික්ඛවෙති** ධම්මපටිග්ගාහකපුග්ගලාලපනමෙතං;[7] **භික්ඛූති** පටිපත්තිසම්පාදකපුග්ගලනිදස්සනමෙතං; අඤ්ඤෙ'පි වා දෙව[8]මනුස්සා පටිපත්තිං සම්පාදෙන්තියෙව සෙට්ඨත්තා පන පටිපත්තියා භික්ඛුභාවදස්සනතො ච භික්ඛූති ආහ; භගවතො හි අනුසාසනිං පටිච්ඡන්තෙසු[9] භික්ඛු සෙට්ඨො සබ්බප්පකාරාය අනුසාසනියා භාජනභාවතො; තස්මා සෙට්ඨත්තා භික්ඛූති ආහ; තස්මිං ගහිතෙ පන සෙසා ගහිතාව හොන්ති රාජගමනාදීසු රාජග්ගහණෙන සෙසපරිසා[10] විය; යො ඉමං[11] පටිපත්තිං පටිපජ්ජති සො භික්ඛු නාම හොතීති පටිපත්තියා භික්ඛුභාවදස්සනතො'පි භික්ඛූති ආහ; පටිපන්නකො හි[12] දෙවො වා හොතු මනුස්සො වා භික්ඛූති සඞ්ඛං ගච්ඡතියෙව. යථාහ:-

"අලඞ්කතො චෙ'පි සමං චරෙය්‍ය
සන්තො දන්තො නියතො බ්‍රහ්මචාරී,
සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං
සො බ්‍රාහ්මණො සො සමණො ස භික්ඛූ"ති.

කායෙති රූපකායෙ; රූපකායො හි ඉධ අඞ්ගපච්චඞ්ගානං කෙසාදීනඤ්ච ධම්මානං සමූහට්ඨෙන හත්ථිකායරථකායාදයො[13] විය කායොති අධිප්පෙතො; යථා ච සමූහට්ඨෙන එවං කුච්ඡිතානං ආයට්ඨෙන; කුච්ඡිතානං හි පරමජෙගුච්ඡානං සො ආයොතිපි කායො; ආයොති උප්පත්තිදෙසො;[14] තත්‍රායං වචනත්ථො; ආයන්ති තතොති ආයො; කෙ ආයන්ති: කුච්ඡිතා කෙසාදයො; ඉති කුච්ඡිතානං ආයොති කායො; **කායානුපස්සීති** කායං අනුපස්සනසීලො කායං වා අනුපස්සමානො; කායෙති ච වත්වාපි පුන කායානුපස්සීති දුතියං කායග්ගහණං[15]

---

1 යථාච s.
2. උට්ඨානකං භණ්ඩං b.
3. ඔසරන්ති d2 s b.
4. එකත්ත s එකත්ත b.
5 චත්තාරොති e.
6. කථෙතුකාම්‍යතා s.
7 පුග්ගලානමාලපනමෙත d2,
8 අඤ්ඤෙපි වා පදෙවා P1 අඤ්ඤෙපි පදෙව a r අඤ්ඤෙ'පි [දෙවා P2 w2 අඤ්ඤෙ [පිචදෙව b.
9. සංපටිච්ඡන්තෙසු b පටිපජ්ජන්තෙසු s.
10. සෙස පුරිසා m1 P1 T V w1.
11. යො ච ඉමං b m2 P2 r s.
12. පටිපන්නකො a d1 m2 P1 P2 r T V w1 s e
13. හත්ථිකාය අස්සකායාදයො හත්ථිකායඅස්සකායරථ [කායාදයො b
14. උප්පත්තිදෙසො b s e.
15. කායග්ගහණං b.

අසම්මිස්සතො වවත්ථානඝනවිනිබ්භොගාදිදස්සනත්ථං කතන්ති වෙදිතබ්බං; තෙන න කායෙ[1] වෙදනානුපස්සී වා[2] චිත්තධම්මානුපස්සී වා අථ ඛො කායානුපස්සීයෙවාති කායසඞ්ඛාතෙ වත්ථුස්මිං කායානුපස්සනාකාරස්සෙව දස්සනෙන අසම්මිස්සතො වවත්ථානං දස්සිතං හොති; තථා න කායෙ අඞ්ගපච්චඞ්ගවිනිමුත්ත[3]එකධම්මානුපස්සී නාපි[4] කෙසලොමාදිවිනිමුත්ත[3]ඉත්ථිපුරිසානුපස්සී;[5] යො'පි චෙත්ථ කෙසලොමාදිකො භූතුපාදාය[6]සමූහසඞ්ඛාතො කායො තත්ථපි න භූතුපාදාය[6]විනිමුත්ත[3]එකධම්මානුපස්සී අථ ඛො රථසම්භාරානුපස්සකො විය අඞ්ගපච්චඞ්ගසමූහානුපස්සී[7] නගරාවයවානුපස්සකො විය කෙසලොමාදිසමූහානුපස්සී කදලික්ඛන්ධපත්තවට්ටිවිනිබ්භුජ්ජකො[8] රිත්තමුට්ඨිවිනිවෙඨකො විය ච භූතුපාදායසමූහානුපස්සීයෙවාති නානප්පකාරතො සමූහවසෙනෙව කායසඞ්ඛාතස්ස වත්ථුනො දස්සනෙන ඝනවිනිබ්භොගො දස්සිතො හොති; න හෙත්ථ යථාවුත්තසමූහවිනිමුත්තො කායො වා ඉත්ථී වා පුරිසො වා අඤ්ඤො වා කොචි ධම්මො දිස්සති; යථාවුත්තධම්මසමූහමත්තෙයෙව පන තථා තථා සත්තා මිච්ඡාභිනිවෙසං කරොන්ති. තෙනාහු පොරාණා:-

"යං පස්සති න තං දිට්ඨං යං දිට්ඨං තං න පස්සති,
අපස්සං බජ්ඣතෙ මූළ්හො බජ්ඣමානො න මුච්චතී"ති

ඝනවිනිබ්භොගාදිදස්සනත්ථන්ති වුත්ත[9]ආදිසද්දෙන චෙත්ථ අයම්පි අත්ථො වෙදිතබ්බො: අයං හි එතස්මිං කායෙ කායානුපස්සීයෙව න අඤ්ඤධම්මානුපස්සී; කිං වුත්තං හොති: යථා අනුදකභූතායපි[10] මරීචියා උදකානුපස්සිනො හොන්ති න එවං අනිච්චදුක්ඛානත්තඅසුභභූතෙයෙව[11] ඉමස්මිං කායෙ නිච්චසුඛඅත්තසුභභාවානුපස්සී[12] අථ ඛො කායානුපස්සී අනිච්චදුක්ඛානත්තඅසුභාකාර[13]සමූහානුපස්සීයෙවාති වුත්තං හොති;[14] අථ වා ය්වායං පරතො "ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු අරඤ්ඤගතො වා-පෙ-සො සතොව අස්සසතී"ති ආදිනා නයෙන අස්සාසපස්සාසාදිචුණ්ණක[15]ජාතඅට්ඨිකපරියොසානො කායො වුත්තො; යො ච "ඉධෙකච්චො පඨවී[16]කායං අනිච්චතො අනුපස්සති ආපොකායං තෙජොකායං වායොකායං කෙසකායං ලොමකායං ඡවිකායං චම්මකායං මංසකායං රුහිරකායං නහාරුකායං අට්ඨිකායං අට්ඨිමිඤ්ජකාය"න්ති පටිසම්භිදායං කායො වුත්තො; තස්ස සබ්බස්ස ඉමස්මිංයෙව කායෙ අනුපස්සනතො කායෙ කායානුපස්සීති එවම්පි අත්ථො දට්ඨබ්බො. අථවා කායෙ අහන්ති වා මමන්ති වා එවං ගහෙතබ්බස්ස

1. තෙන කායෙ න e.
2. වෙදනානුපස්සී b s වෙදනානුපස්සී න e.
3. විනිමුත්ත b s.
4. නාපි b s.
5. ඉත්ථිපුරිසානුපස්සී s.
6. භූතුපාදාය b.
7. අඞ්ගසමූහානුපස්සී s.
8. විනිබ්භුජ්ජකො විය b s.
9. වුත්තං b l s.
10. අනොදකභූතායපි s.
11. භූතෙව s.
12. භාවානුපස්සී s.
13. අනිච්චදුක්ඛානත්තඅසුභාකාර s.
14. අනිච්චදුක්ඛඅනත්තඅසුභා[කාර සමූහානුපස්සීයෙවාති b
15. චුණ්ණික b.
16. පථවි b, පඨවිං e

කස්සචි[1] අනනුපස්සනතො තස්සතස්සෙව පන කෙසලොමාදිකස්ස නානාධම්මසමූහස්ස අනුපස්සනතො කායෙ[2] කෙසාදිධම්මසමූහසඞ්ඛාත[3]කායානුපස්සීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

අපි ච "ඉමස්මිං කායෙ අනිච්චතො අනුපස්සති නො නිච්චතො"ති ආදිනා අනුක්කමෙන[4] පටිසම්භිදායං ආගතනයස්ස සබ්බස්සෙව අනිච්චලක්ඛණාදිනො ආකාරසමූහසඞ්ඛාතස්ස කායානුපස්සනතො'පි **කායෙ කායානුපස්සීති** එවම්පි[5] අත්ථො දට්ඨබ්බො. තථා හි අයං කායෙ කායානුපස්සනාපටිපදං පටිපන්නො භික්ඛු ඉමං කායං අනිච්චානුපස්සනාදීනං සත්තන්නං අනුපස්සනානං වසෙන අනිච්චතො අනුපස්සති නො නිච්චතො දුක්ඛතො අනුපස්සති නො සුඛතො අනත්තතො අනුපස්සති නො අත්තතො නිබ්බින්දති නො නන්දති විරජ්ජති නො රජ්ජති නිරොධෙති නො සමුදෙති පටිනිස්සජ්ජති[6] නො ආදියති; සො තං අනිච්චතො අනුපස්සන්තො නිච්චසඤ්ඤං පජහති දුක්ඛතො අනුපස්සන්තො සුඛසඤ්ඤං පජහති අනත්තතො අනුපස්සන්තො අත්තසඤ්ඤං පජහති නිබ්බින්දන්තො නන්දිං පජහති විරජ්ජන්තො රාගං පජහති නිරොධෙන්තො සමුදයං පජහති පටිනිස්සජ්ජන්තො[7] ආදානං පජහතීති වෙදිතබ්බො.

විහරතීති ඉරියති; **ආතාපීති** තීසු භවෙසු කිලෙසෙ ආතාපතීති[8] ආතාපො විරියස්සෙතං නාමං;[9] ආතාපො අස්ස අත්ථීති ආතාපී; **සම්පජානොති** සම්පජඤ්ඤසඞ්ඛාතෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො; **සතිමාති** කායපරිග්ගාහිකාය සතියා සමන්නාගතො; අයං පන යස්මා සතියා ආරම්මණං පරිග්ගහෙත්වා[10] පඤ්ඤාය අනුපස්සති: න හි සති විරහිතස්ස අනුපස්සනා නාම අත්ථි; තෙනෙවාහ "සතිඤ්ච ඛ්වාහං භික්ඛවෙ සබ්බත්ථිකං වදාමී"ති. තස්මා එත්ථ කායෙ කායානුපස්සී විහරතීති එත්තාවතා කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානකම්මට්ඨානං වුත්තං හොති; අථ[11] යස්මා අනාතාපිනො අන්තොසඞ්ඛෙපො අන්තරායකරො හොති; අසම්පජානො උපායපරිග්ගහෙ අනුපායපරිවජ්ජනෙ ච මුය්හති;[12] මුට්ඨස්සති[13] උපායාපරිච්චාගෙ අනුපායාපරිග්ගහෙ ච[14] අසමත්ථො හොති; තෙනස්ස තං කම්මට්ඨානං න සම්පජ්ජති; තස්මා යෙසං ධම්මානං ආනුභාවෙන තං සම්පජ්ජති තෙසං දස්සනත්ථං ආතාපී සම්පජානො සතිමාති ඉදං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

ඉති කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං[15] සම්පයොගඞ්ගඤ්චස්ස[16] දස්සෙත්වා ඉදානි පහානඞ්ගං දස්සෙතුං **විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති** වුත්තං. තත්ථ **විනෙය්‍යාති** තදඞ්ගවිනයෙන වා

---

1. යස්ස කස්සචි d2 s b.
2. කායකායෙ s.
3. සමූහසඞ්ඛාතෙ b.
4. ආදිනානයෙන b s.
5. එවං b.
6. පටිනිස්සජ්ජති b s.
7. පටිනිස්සජ්ජන්තො b s.
8. ආතාපෙතීති b ආතපපතීති s
9. අධිවචනං a p2 r.
10. පරිග්ගහෙත්වා e පරිග්ගණ්හිත්වා s පරිගණ්හිත්වා b.
11. අථවා b.
12. සම්මුය්හති b
13. අනුපායපරිවජ්ජනෙ ච මුට්ඨස්සති L s.
14. උපායපරිග්ගහෙ අනුපායපරිච්චාගෙ ච s.
15. සතිපට්ඨානෙ l.
16. සම්පයොගඞ්ගඤ්චb [සම්පයොගඞ්ගඤ්චස්ස l s.

වික්ඛම්භනවිනයෙන වා විනයිත්වා; ලොකෙති තස්මිංයෙව කායෙ; කායො හි ඉධ ලුජ්ජනපලුජ්ජනට්ඨෙන[1] ලොකොති අධිප්පෙතො යස්මා පනස්ස න කායමත්තෙයෙව අභිජ්ඣාදොමනස්සං පහීයති[2] වෙදනාදීසුපි පහීයතියෙව;[2] තස්මා "පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො"ති විභඞ්ගෙ වුත්තං; ලොකසඞ්ඛාතත්තා වා තෙසං ධම්මානං අත්ථුද්ධාරණනයෙනෙතං[3] වුත්තං; යං පනාහ "තත්ථ කතමො ලොකො සොව කායො ලොකො"ති අයමෙත්ථ[4] අත්ථො; තස්මිං ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං විනෙය්‍යාති එවං සම්බන්ධො දට්ඨබ්බො; යස්මා පනෙත්ථ අභිජ්ඣාගහණෙන කාමච්ඡන්දො දොමනස්සගහණෙන බ්‍යාපාදො සඞ්ගහං ගච්ඡති; තස්මා නීවරණපරියාපන්නබලවධම්මද්වය දස්සනෙන නීවරණප්පහානං වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං; විසෙසෙන පනෙත්ථ අභිජ්ඣාවිනයෙන කායසම්පත්තිමූලකස්ස අනුරොධස්ස දොම නස්සවිනයෙන[5] කායවිපත්තිමූලකස්ස විරොධස්ස අභිජ්ඣාවිනයෙන ච[6] කායෙ අභිරතියා දොමනස්සවිනයෙන කායභාවනාය අනභිරතියා අභිජ්ඣාවිනයෙන කායෙ අභූතානං සුභසුඛභාවාදීනං පක්ඛෙපස්ස දොමනස්සවිනයෙන කායෙ භූතානං අසුභාසුඛභාවාදීනං අපනය නස්ස ච පහානං වුත්තං; තෙන යොගාවචරස්ස යොගානුභාවො යොගසමත්ථතා ච[7] දීපිතා හොති යොගානුභාවො හි එස යදයං[8] අනු රොධවිරොධවිප්පමුත්තො අරතිරතිසහො අභූතපක්ඛෙපභූතාපනයන විරහිතො[9] ච හොති; අනුරොධවිරොධවිප්පමුත්තො චෙස අරති රතිසහො අභූතං අපක්ඛිපන්තො භූතඤ්ච අනපනෙන්තො යොග සමත්ථො හොතීති.

අපරො නයො: කායෙ කායානුපස්සීති එත්ථ අනුපස්සනාය කම්මට්ඨානං වුත්තං; විහරතීති එත්ථ වුත්තවිහාරෙන කම්මට්ඨානිකස්ස කායපරිහරණං; ආතාපීති ආදීසු ආතාපෙන සම්මප්පධානං; සතිසම්ප ජඤ්ඤෙන සබ්බත්ථක[10]කම්මට්ඨානං කම්මට්ඨානපරිහරණූපායො වා; සතියා වා කායානුපස්සනාවසෙන පටිලද්ධසමථො; සම්පජඤ්ඤෙන විපස්සනා; අභිජ්ඣාදොමනස්සවිනයෙන භාවනාඵලං[11] වුත්තන්ති වෙදි තබ්බං. විභඞ්ගෙ පන "අනුපස්සීති තත්ථ කතමා අනුපස්සනා[12] යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ-සම්මාදිට්ඨි අයං වුච්චති අනුපස්සනා ඉමාය අනුපස්සනාය උපෙතො හොති සමුපෙතො උපාගතො සමුපාගතො උපපන්නො සම්පන්නො[13] සමන්නාගතො තෙන වුච්චති අනුපස්සීති; විහරතීති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති චරති[14] විහරති තෙන වුච්චති විහරතීති; ආතාපීති තත්ථ කතමං ආතාපං[15] යො චෙත සිකො විරියාරම්භො-පෙ-සම්මාවායාමො ඉදං වුච්චති ආතාපං[15]

1 ලුජ්ජනට්ඨෙන r s. ලුජ්ජනට්ඨෙන පලුජ්ජනට්ඨෙන a m2.
2. පහීයන්ති b.
3. අත්ථුද්ධාරනයෙන තං b s.
4. අයමෙවෙත්ථ b s.
5. විනයෙන පන b පුන s.
6. විනයෙන l.
7. සමත්ථතාව s.
8. යදිදං b s e.
9 නයනවිරහිතො s.
10. සබ්බත්ථක b
11. භාවනාඵලං s. 15 ආතප්පං b.
12. කතමානුපස්සනා b.
13. උපපන්නො b e.
14. යාපෙති හරති b s.

ඉමිනා ආතපෙන[1] උපෙතො හොති-පෙ-සමන්නාගතො තෙන වුච්චති ආතාපීති. සම්පජානොති තත්ථ කතමං සම්පජඤ්ඤං යා පඤ්ඤා පජානනා-පෙ-සම්මාදිට්ඨි ඉදං වුච්චති සම්පජඤ්ඤං ඉමිනා සම්පජඤ්ඤෙන උපෙතො හොති-පෙ-සමන්නාගතො තෙන වුච්චති සම්පජානොති.[2] සතිමාති තත්ථ කතමා සති යා සති අනුස්සති-පෙ-සම්මාසති අයං වුච්චති සති ඉමාය සතියා උපෙතො හොති-පෙ-සමන්නාගතො තෙන වුච්චති සතිමාති. විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති තත්ථ කතමො ලොකො සොව කායො ලොකො පඤ්චපි උපාදානක්ඛන්ධා ලොකො අයං වුච්චති ලොකො. තත්ථ කතමා අභිජ්ඣා යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නන්දි නන්දිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො අයං වුච්චති අභිජ්ඣා. තත්ථ කතමං දොමනස්සං යං චෙතසිකං අසාතං චෙතසිකං දුක්ඛං චෙතොසම්ඵස්සජා අසාතා දුක්ඛා වෙදනා ඉදං වුච්චති දොමනස්සං ඉති අයඤ්ච අභිජ්ඣා ඉදඤ්ච දොමනස්සං ඉමම්හි ලොකෙ විනීතා හොන්ති පටිවිනීතා සන්තා සමිතා වූපසන්තා අත්ථඞ්ගතා අබ්භත්ථඞ්ගතා අප්පිතා බ්‍යප්පිතා සොසිතා විසොසිතා ව්‍යන්තිකතා[3] තෙන වුච්චති විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්ස''න්ති එවමෙතෙසං පදානං අත්ථො වුත්තො; තෙන සහ අයං අට්ඨකථානයො යථා සංසන්දති එවං වෙදිතබ්බො.

අයං තාව කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානුද්දෙසස්ස අත්ථවණ්ණනා.

ඉදානි[4] වෙදනාසු-චිත්තෙ-ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති-පෙ-විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සන්ති එත්ථ වෙදනාසු[5] වෙදනානුපස්සීති එවමාදීසු වෙදනාදීනං පුන වචනෙ[6] පයොජනං කායානුපස්සනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී[7] චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සීති එත්ථ පන වෙදනාති තිස්සො වෙදනා; තා ච ලොකියා එව;[8] චිත්තම්පි ලොකියං; තථා ධම්මා; තෙසං විභාගො නිද්දෙසවාරෙ පාකටො භවිස්සති; කෙවලං පනිධ යථා වෙදනා අනුපස්සිතබ්බා තථා අනුපස්සන්තො වෙදනාසු[9] වෙදනානුපස්සීති වෙදිතබ්බො. එස[10] නයො චිත්තධම්මෙසු.[11] කථඤ්ච වෙදනා[12] අනුපස්සිතබ්බාති: සුඛා තාව වෙදනා දුක්ඛතො; දුක්ඛා සල්ලතො; අදුක්ඛමසුඛා අනිච්චතො; යථාහ:-

"යො සුඛං දුක්ඛතො අද්ද[13] දුක්ඛමද්දක්ඛි සල්ලතො,
අදුක්ඛමසුඛං සන්තං අද්දක්ඛි නං අනිච්චතො,
ස වෙ සම්මද්දසො භික්ඛු උපසන්තො චරිස්සතී"ති.

සබ්බා එව වෙතා දුක්ඛාතිපි අනුපස්සිතබ්බා; වුත්තං හෙතං "යං කිඤ්චි වෙදයිතං සබ්බං තං දුක්ඛස්මින්ති වදමී"ති. සුඛා[14] දුක්ඛතො'පි ච අනුපස්සිතබ්බා; යථාහ "සුඛා වෙදනා ඨිතිසුඛා විපරිණාම

---

1. ආතපෙන b.
2. සම්පජානො s.
3. බ්‍යන්තිකතා b බ්‍යන්තීකතා s
4. අත්ථවණ්ණනා b.
5. එත්ථපන b.
6. පුනකථනෙ s.
7. පස්සීවිහරති b s.
8. එවං s.
9. අනුපස්සන්තො b m2.
10. එසෙව s.
11. ධම්මෙසුපි b.
12. වෙදනාසු a m2. P2. r.
13. අද්දා s.
14. සුඛ b සුඛං m2.

දුක්ඛා"ති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. අපි ච අනිච්චාදිසත්තානුපස්සනාවසෙනාපි[1] අනුපස්සිතබ්බා සෙසං නිද්දෙසවාරෙයෙව පාකටං භවිස්සති. චිත්තධම්මෙසුපි චිත්තං තාව ආරම්මණාධිපතිසහජාතභූමිකම්මවිපාකකිරියාදිනානත්තභෙදානං අනිච්චාදි[2] අනුපස්සනානං නිද්දෙසවාරෙ ආගතසරාගාදිභෙදානඤ්ච වසෙන අනුපස්සිතබ්බං. ධම්මා[3] සලක්ඛණසාමඤ්ඤලක්ඛණානං සුඤ්ඤතධම්මස්ස[4] අනිච්චාදිසත්තානුපස්සනානං නිද්දෙසවාරෙ ආගතසන්තාසන්තාදිභෙදානඤ්ච වසෙන අනුපස්සිතබ්බා; සෙසං වුත්තනයමෙව. කාමඤ්චෙත්ථ යස්ස කායසඞ්ඛාතෙ ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං පහීනං තස්ස වෙදනාදිලොකෙසුපි තං පහීනමෙව නානාපුග්ගලවසෙන පන නානාචිත්තක්ඛණිකසතිපට්ඨානභාවනාවසෙන ච සබ්බත්ථ වුත්තං; යතො වා එකත්ථ පහීනං සෙසෙසුපි පහීනං හොති තෙනෙවස්ස තත්ථ පහානදස්සනත්ථම්පි එවං[5] වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

උද්දෙසවාරකථා නිට්ඨිතා.

ඉදානි සෙය්‍යථාපි නාම ඡෙකො විලිවකාරකො[6] ථූලකිලඤ්ජසණ්හකිලඤ්ජචඞ්ගොටක[7]පෙළාපුටාදීනි උපකරණානි කත්තුකාමො එකං මහාවෙළුං[8] ලභිත්වා චතුධා භින්දිත්වා තතො එකෙකං වෙළුඛණ්ඩං[9] ගහෙත්වා ඵාලෙත්වා තං තං උපකරණං කරෙය්‍ය; එවමෙව භගවා සතිපට්ඨානදෙසනාය සත්තානං අනෙකප්පකාරවිසෙසාධිගමං කත්තුකාමො එකමෙව සම්මාසතිං "චත්තාරො සතිපට්ඨානා කතමෙ චත්තාරො ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී"ති ආදිනා නයෙන ආරම්මණවසෙන චතුධා භින්දිත්වා තතො එකෙකං සතිපට්ඨානං ගහෙත්වා විභජන්තො **කථඤ්ච භික්ඛවෙ**ති ආදිනා නයෙන නිද්දෙසවාරං වත්තුමාරද්ධො. තත්ථ **කථඤ්චා**ති ආදි විත්ථාරෙතුකම්‍යතා පුච්ඡා; අයං පනෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො:[10] භික්ඛවෙ කෙන ච[11] පකාරෙන භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරතීති; එස නයො සබ්බ[12]පුච්ඡාවාරෙසු. **ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛූ**ති භික්ඛවෙ ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛු; අයං හෙත්ථ ඉධ සද්දො සබ්බප්පකාරකායානුපස්සනානිබ්බත්තකස්ස[13] පුග්ගලස්ස සන්නිස්සයභූතසාසනපරිදීපනො අඤ්ඤසාසනස්ස තථාභාවපටිසෙධනො ච; වුත්තං හෙතං "ඉධෙව[14] භික්ඛවෙ සමණො–පෙ–සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණෙහි අඤ්ඤෙ"ති.[15] තෙන වුත්තං ඉමස්මිං සාසනෙ භික්ඛූති. **අරඤ්ඤගතො වා–පෙ–සුඤ්ඤාගාරගතො වා**ති ඉදමස්ස සතිපට්ඨානභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනං; ඉමස්ස හි භික්ඛුනො දීඝරත්තං රූපාදීසු ආරම්මණෙසු අනුවිසටං[16] චිත්තං

1. වසෙනාපි s.
2. අනිච්චාදීනං a m1 P1 r t V w1 e.
3. ධම්ම s.
4. සුඤ්ඤතා ධම්මස්ස b s.
5. එතං d1 m2 P2 r එවං තං a m1 P1 t V w1.
6. විලීවකාරකො s.
7. චඞ්ගොටක b s.
8. මහාවෙළුං b s.
9. එවමෙවං b
10. සඞ්ඛෙපො e.
11. කෙනචි s.
12. සබ්බත්ථ s.
13. නිබ්බත්තස්ස e
14. ඉධ e.
15. සමණෙහි [අඤ්ඤෙහීති s.
16. අනුපවිසන්තං b

කම්මට්ඨානවීථිං ඔතරිතුං න ඉච්ඡති; කූටගොණයුත්තරථො විය උප්පථමෙව ධාවති; තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම ගොපො කූටධෙනුයා සබ්බං ඛීරං පිවිත්වා වඩ්ඪිත[1]කූටවච්ඡං දමෙතුකාමො ධෙනුතො අපනෙත්වා එකමන්තෙ මහන්තං ථම්භං[2] නිඛණිත්වා තත්ථ යොත්තෙන බන්ධෙය්‍ය; අථස්ස සො වච්ඡො ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තො තමෙව ථම්භං උපනිසීදෙය්‍ය වා උපනිපජ්ජෙය්‍ය වා; එවමෙවං[3] ඉමිනාපි භික්ඛුනා දීඝරත්තං රූපාරම්මණාදිරසපානවඩ්ඪිතං දුට්ඨචිත්තං දමෙතුකාමෙන රූපාදිආරම්මණතො අපනෙත්වා අරඤ්ඤං වා රුක්ඛමූලං වා සුඤ්ඤාගාරං වා පවෙසෙත්වා[4] තත්ථ සතිපට්ඨානාරම්මණත්ථම්භෙ සතියොත්තෙන බන්ධිතබ්බං; එවමස්ස තං චිත්තං ඉතො චිතො ච විප්ඵන්දිත්වාපි පුබ්බෙ[5] ආචිණ්ණාරම්මණං[6] අලභමානං සතියොත්තං ඡින්දිත්වා පලායිතුං අසක්කොන්තං තමෙවාරම්මණං උපචාරප්පනාවසෙන උපනිසීදති චෙව උපනිපජ්ජති ච; තෙනාහු පොරාණා:–

"යථා ථම්භෙ නිබන්ධෙය්‍ය වච්ඡං දම්මං[7] නරො ඉධ,
බන්ධෙය්‍යෙවං සකං චිත්තං සතියාරම්මණෙ දළ්හ"න්ති.

එවමස්සෙතං[8] සෙනාසනං භාවනානුරූපං හොති. තෙන වුත්තං ඉදමස්ස සතිපට්ඨානභාවනානුරූපසෙනාසනපරිග්ගහපරිදීපනන්ති. අපි ච යස්මා ඉදං කායානුපස්සනාය මුද්ධභූතං[9] සබ්බබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං[10] විසෙසාධිගමදිට්ඨධම්මසුඛවිහාරපදට්ඨානං ආනාපානසතිකම්මට්ඨානං ඉත්ථි[11]පුරිසහත්ථිඅස්සාදිසද්දසමාකුලං ගාමන්තං අපරිච්චජිත්වා න සුකරං සම්පාදෙතුං සද්දකණ්ටකත්තා ඣානස්ස; අගාමකෙ පන අරඤ්ඤෙ සුකරං යොගාවචරෙන ඉදං කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා ආනාපානචතුත්ථජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව[12] ඣානං පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අග්ගඵලං[13] අරහත්තං පාපුණිතුං; තස්මාස්ස අනුරූපං[14] සෙනාසනං දස්සෙන්තො භගවා **අරඤ්ඤගතො වා**ති ආදිමාහ. වත්ථුවිජ්ජාචරියො විය හි භගවා; සො යථා වත්ථුවිජ්ජාචරියො නගරභූමිං පස්සිත්වා සුට්ඨු උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ නගරං මාපෙථාති උපදිසති; සොත්ථිනාව[15] නගරෙ නිට්ඨිතෙ රාජකුලතො මහාසක්කාරං ලභති; එවමෙවං[16] යොගාවචරස්ස අනුරූපං සෙනාසනං උපපරික්ඛිත්වා එත්ථ කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිතබ්බන්ති උපදිසති තතො තත්ථ[17] කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජන්තෙන[18] යොගිනා අනුක්කමෙන අරහත්තෙ පත්තෙ සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවාති[19] මහන්තං සක්කාරං ලභති; අයං පන භික්ඛු දීපිසදිසොති වුච්චති; යථා හි

1. වඩ්ඪිතං b s.
2. එකං මහන්තං ථම්භං එකම්භන්තං b s.
3. එවමෙව b s e.
4. පවිසිත්වා d2 s පවිසෙත්වා b
5. විප්ඵන්දිත්වාපි e.
6. ආචිණ්ණං ආරම්මණං b s.
7. දම්මං b
8. එවමස්සෙතං b s.
9. සම්භීභූතං a m2 P2 r V
10. පච්චෙකබුද්ධ බුද්ධසාවකානං b s
11. ඉත්ථී s.
12. තමෙව b s
13. අග්ගඵල s.
14. අනුරූප b m3.
15. සොත්ථිනා ච b s.
16. එවමෙව b e
17. තතො s m'.
18. කම්මට්ඨානං අනු[යුඤ්ජන්තෙන b s.
19. වත සො භගවාති b s

මහාදීපිරාජා අරඤ්ඤෙ තිණගහනං වා වනගහනං වා පබ්බතගහනං වා නිස්සාය නිලීයිත්වා වනමහිංසගොකණ්ණසූකරාදයො මිගෙ ගණ්හාති එවමෙවං[1] අයං අරඤ්ඤාදීසු කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජන්තො භික්ඛු යථාක්කමෙන චත්තාරො මග්ගෙ චෙව[2] අරියඵලානි ච ගණ්හාති[3] තෙනාහු පොරාණා:-

"යථා හි[4] දීපිකො නාම නිලීයිත්වා ගණ්හතී මිගෙ,
තථෙවායං බුද්ධපුත්තො යුත්තයොගො විපස්සකො,
අරඤ්ඤං පවිසිත්වාන ගණ්හාති[6] ඵලමුත්තම"න්ති.

තෙනස්ස[7] පරක්කමජවයොග්ගභූමිං අරඤ්ඤසෙනාසනං දස්සෙන්තො[8] භගවා **අරඤ්ඤගතො වා**ති ආදිමාහ. ඉතො පරං ඉමස්මිං තාව ආනාපානපබ්බෙ යං වත්තබ්බං සියා තං විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තමෙව. තස්ස පන ඉමෙසං **දීඝං වා**[9] **අස්සසන්තො දීඝං අස්සසාමීති පජානාති**-පෙ-**පස්සම්භයං කායසඞ්ඛාරං පස්සසිස්සාමීති සික්ඛතීති** එවං වුත්තානං අස්සාසපස්සාසානං වසෙන සික්ඛතො අස්සාසපස්සාසනිමිත්තෙ චත්තාරි ඣානානි උප්පජ්ජන්ති; සො ඣානා වුට්ඨහිත්වා අස්සාසපස්සාසෙ වා පරිගණ්හාති[10] ඣානඞ්ගානි වා[11] තත්ථ අස්සාසපස්සාසකම්මිකො අස්සාසපස්සාසා[12] කිංනිස්සිතා වත්ථු නිස්සිතා[13] වත්ථු නාම කරජකායො කරජකායො නාම චත්තාරි මහාභූතානි උපාදාරූපඤ්චාති එවං[14] රූපං පරිගණ්හාති; තතො තදාරම්මණෙ ඵස්සපඤ්චමකෙ නාමන්ති; එවං නාමරූපං පරිග්ගහෙත්වා[15] තස්ස පච්චයං පරියෙසන්තො අවිජ්ජාදි[16] පටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා පච්චයපච්චයුප්පන්නධම්මමත්තමෙවෙතං අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථීති විතිණ්ණකඞ්ඛො සප්පච්චයනාමරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අනුක්කමෙන අරහත්තං පාපුණාති; ඉදමෙකස්ස[17] භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛං; ඣානකම්මිකොපි ඉමානි ඣානඞ්ගානි කිංනිස්සිතානි වත්ථු[18] නිස්සිතානි වත්ථු නාම කරජකායො; ඣානඞ්ගානි නාමං කරජකායො රූපන්ති නාමරූපං වවත්ථපෙත්වා තස්ස පච්චයං පරියෙසන්තො අවිජ්ජාදි පච්චයාකාරං දිස්වා පච්චයපච්චයුප්පන්නධම්මමත්තමෙවෙතං අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථීති විතිණ්ණකඞ්ඛො සප්පච්චයනාමරූපෙ තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙන්තො අනුක්කමෙන අරහත්තං පාපුණාති; ඉදමෙකස්ස[19] භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛං.

---

1. මිගෙ b ගණ්හාති b s එවමෙව b s e.
2. චෙව චත්තාරි b s.
3. ගණ්හන්ති b s e.
4. යථාපි b s m2.
5. නිලීයිත්වාන ගණ්හති s නිලීයිත්වා ගණ්හතෙ මිගෙ b.
6. ගණ්හති b e.
7. තෙනාස්ස b.
8. අපදිසන්තො a m2 P2 R.
9. දීඝං b s.
10. පරිගණ්හති e පරිග්ගණ්හති b s.
11. වා පරිගණ්හතු s
12. ඉමෙ අස්සාසපස්සාසා b.
13. වත්ථුං නිස්සිතා b,
14. එව s
15. එවරූපං පරිගණ්හිත්වා s.
16. අවිජ්ජාදිං e m2
17. ඉදං එකස්ස b s ඉදං [චෙකස්ස m2.
18. වත්ථුං b.
19. ඉදං එකස්ස b.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං අත්තනො වා අස්සාසපස්සාසකායෙ කායානුපස්සී විහරති; **බහිද්ධා වා**ති පරස්ස වා අස්සාසපස්සාසකායෙ; **අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා**ති කාලෙන[1] අත්තනො කාලෙන පරස්ස අස්සාසපස්සාසකායෙ; එතෙනස්ස පගුණකම්මට්ඨානං අට්ඨපෙත්වා[2] අපරාපරං සඤ්චරණකාලො[3] කථිතො; එකකාලෙ[4] පන ඉදං උභයං න ලබ්භති. **සමුදයධම්මානුපස්සී වා**ති යථා නාම කම්මාරස්ස[5] භස්තඤ්ච ගග්ගරනාළිඤ්ච තජ්ජඤ්ච වායාමං පටිච්ච වාතො අපරාපරං සඤ්චරති; එවං භික්ඛුනො කරජකායඤ්ච නාසාපුටඤ්ච[6] චිත්තඤ්ච පටිච්ච අස්සාසපස්සාසකායො අපරාපරං සඤ්චරති: කායාදයො ධම්මා සමුදයො;[7] තෙ පස්සන්තො **සමුදයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරතී**ති වුච්චති. **වයධම්මානුපස්සී වා**ති යථා භස්තාය අපනීතාය ගග්ගරනාළියා භින්නාය තජ්ජෙ ච වායාමෙ අසති සො වාතො නප්පවත්තති; එවමෙවං[8] කායෙ භින්නෙ නාසාපුටෙ[6] විද්ධස්තෙ චිත්තෙ[9] නිරුද්ධෙ අස්සාසපස්සාසකායො නාම නප්පවත්තතීති[8] කායාදිනිරොධා අස්සාසපස්සාසනිරොධො;[10] එවං පස්සන්තො **වයධම්මානුපස්සී වා කායස්මිං විහරතී**ති වුච්චති. **සමුදයවයධම්මානුපස්සී**ති[11] කාලෙන සමුදයං කාලෙන වයං අනුපස්සන්තො; **අත්ථි කායොති වා පනස්සා**ති[12] කායොති ච[13] අත්ථි න සත්තො න පුග්ගලො න ඉත්ථී න පුරිසො න අත්තා න අත්තනියං නාහං න මම න කොචි න කස්ස චීති එවමස්ස සති පච්චුපට්ඨිතා හොති; **යාවදෙවා**ති පයොජනපරිච්ඡෙදවවත්ථාපනමෙතං; ඉදං වුත්තං හොති: යා සා සති[14] පච්චුපට්ඨිතා හොති සා න අඤ්ඤදත්ථාය;[15] අථ ඛො **යාවදෙව ඤාණමත්තාය** අපරාපරං උත්තරුත්තරිං[16] ඤාණපමාණත්ථාය චෙව සතිපමාණත්ථාය ච; සතිසම්පජඤ්ඤානං වුද්ධත්ථායාති[17] අත්ථො. **අනිස්සිතො ච විහරතී**ති තණ්හානිස්සයදිට්ඨිනිස්සයානං වසෙන අනිස්සිතො ච[18] විහරති; **න ච කිඤ්චි ලොකෙ උපාදියතී**ති ලොකස්මිං කිඤ්චි රූපං වා-පෙ-විඤ්ඤාණං වා අයං මෙ අත්තා වා අත්තනියං වාති න ගණ්හාති;[19] **එවම්පී**ති උපරි අත්ථං උපාදාය සම්පිණ්ඩනත්ථො[20] පිකාරො; ඉමිනා පන පදෙන භගවා ආනාපානපබ්බදෙසනං නිය්‍යාතෙත්වා දස්සෙසි.[21] තත්ථ අස්සාසපස්සාස[22] පරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චං; තස්සා සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං; උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං; දුක්ඛපරිජානනො

1. වාති එවං s.
2. අට්ඨපෙත්වා s පට්ඨපෙත්වා b
3. සඤ්චරණකායො b.
4. එකස්මිං කාලෙ b.
5. කම්මාරb s.
6. නාසපුටඤ්ච b s
7. සමුදයධම්මා b.
8. න පවත්තති b එවමෙව b s e.
9. චිත්තෙ ච b s.
10. නිරොධොති b.
11. පස්සීවාති b.
12. වා පනස්සසතිපච්චුපට්ඨිතා හොතීති c.
13. කායොච b කායො ච d2 s m2.
14. යා සති b s.
15. අඤ්ඤදත්ථාය s m2.
16. උත්තරුත්තරි e උත්තරි b s.
17. වුඩ්ඪත්ථායාති b s e.
18. අනිස්සිතො b s m2.
19. න ගණ්හති b s.
20. සම්පිණ්ඩණත්ථො b m2.
21. දංසෙති b දස්සෙතීති s.
22. අස්සාසපස්සාසෙ b.

සමුදයපජහතො[1] නිරොධාරම්මණො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං; එවං චතුසච්චවසෙන උස්සක්කිත්වා නිබ්බුතිං පාපුණාතීති. ඉදමෙකස්ස අස්සාසපස්සාසවසෙන අභිනිවිට්ඨ[2]භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිය්යානමුඛන්ති.

ආනාපානපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං අස්සාස[3]පස්සාසවසෙන කායානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි ඉරියාපථවසෙන විභජිතුං පුන ච පරන්ති ආදිමාහ. තත්ථ කාමං සොණසිගාලාදයො'පි[4] ගච්ඡන්තා ගච්ඡාමාති ජානන්ති; න පනෙතං එවරූපං ජානනං සන්ධාය වුත්තං; එවරූපං හි ජානනං සත්තූපලද්ධිං න පජහති අත්තසඤ්ඤං න උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න හොති; ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ජානනං සත්තූපලද්ධිං පජහති අත්තසඤ්ඤං උග්ඝාටෙති කම්මට්ඨානඤ්චෙව සතිපට්ඨානභාවනා ච හොති; ඉදං හි කො ගච්ඡති කස්ස ගමනං කිං කාරණා ගච්ඡතීති[5] එවරූපං ජානනං[6] සන්ධාය වුත්තං; ඨානාදිසුපි එසෙව නයො. තත්ථ කො ගච්ඡතීති න කොචි සත්තො වා පුග්ගලො වා ගච්ඡති; කස්ස ගමනන්ති න කස්සචි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා ගමනං; කිං කාරණා ගච්ඡතීති චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන ගච්ඡති; තස්මා[7] එස එවං පජානාති: ගච්ඡිස්සාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති තං වායං ජනෙති වායො විඤ්ඤත්තිං ජනෙති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන සකලකායස්ස පුරතො අභිනීහාරො ගමනන්ති වුච්චති; ඨානාදිසුපි එසෙව නයො. තත්රාපි හි තිට්ඨාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති තං වායං ජනෙති වායො විඤ්ඤත්තිං ජනෙති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන සකලකායස්ස කොටිතො පට්ඨාය උස්සිතභාවො ඨානන්ති වුච්චති; නිසීදාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති තං වායං ජනෙති වායො විඤ්ඤත්තිං ජනෙති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන හෙට්ඨිමකායස්ස සමිඤ්ජනං[8] උපරිමකායස්ස උස්සිතභාවො නිසජ්ජාති වුච්චති; සයාමීති චිත්තං උප්පජ්ජති තං වායං ජනෙති වායො විඤ්ඤත්තිං ජනෙති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන සකලසරීරස්ස තිරියතො පසාරණං සයනන්ති වුච්චතීති. තස්ස එවං පජානතො එවං හොති:[9] සත්තො ගච්ඡති සත්තො තිට්ඨතීති වුච්චති න කොචි සත්තො ගන්තා වා ඨිතො වා අත්ථි;[10] යථා වා පන[11] සකටං ගච්ඡති සකටං තිට්ඨතීති වුච්චති න[12] කිඤ්චි සකටං නාම ගච්ඡන්තං වා තිට්ඨන්තං වා අත්ථි; චත්තාරො පන ගොණෙ යොජෙත්වා ඡෙකම්හි සාරථිම්හි පාජෙන්තෙ

1 සමුදයපජහතො s සමුදයං පජහතො b.
2 අභිනිවිට්ඨස්ස b s.
3. එවමස්සාස b.
4. සිගාලාදයො'පි b s.
5. ගමනන්ති l e.
6. එවං සම්පජානනං b s එවං සම්පජානනගමනං l.
7. තස්මා l.
8. සමිඤ්ජනං b.
9. එවං පස්සතො හොති s.
10 වුච්චති අත්ථතො පන කොචි සත්තො ගච්ඡන්තො වා ඨිතො වා නත්ථි b වුච්චති අත්ථි පන කොචි සත්තො ගන්තා වා ඨිතො වාති නත්ථි s.
11. යථා පන b s m2.
12. නච b s.

සකටං ගච්ඡති සකටං තිට්ඨතීති වොහාරමත්තං[1] හොති; එවමෙවං[2] අජවනට්ඨෙන[3] සකටං විය කායො; ගොණා විය චිත්තජවාතා;[4] සාරථී[5] විය චිත්තං; ගච්ඡාමි තිට්ඨාමීති[6] චිත්තෙ උප්පන්නෙ වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙන ගමනාදීනි පවත්තන්ති; තතො[7] සත්තො ගච්ඡති සත්තො තිට්ඨති අහං ගච්ඡාමි අහං තිට්ඨාමීති වොහාරමත්තං හොතීති.

තෙනාහ:–[8]

"නාවා මාලුතවෙගෙන ජියාවෙගෙන තෙජනං,
යථා යාති තථා කායො යාති වාතාහතො අයං.
යන්ත[9]සුත්තවසෙනෙව චිත්තසුත්තවසෙනිදං,
පයුත්තං කායයන්තම්පි යාති ඨාති[10] නිසීදති.
කො නාම එත්ථ සො සත්තො යො විනා හෙතුපච්චයෙ,
අත්තනො ආනුභාවෙන තිට්ඨෙ වා යදි වා වජෙ"ති.

තස්මා එවං හෙතුපච්චයවසෙනෙව පවත්තානි ගමනාදීනි සල්ලක්ඛෙන්තො[11] එස **ගච්ඡන්තො වා[12] ගච්ඡාමීති පජානාති ඨිතො වා නිසින්නො වා සයානො වා සයානොම්හීති පජානාතීති** වෙදිතබ්බො. **යථා යථා වා පනස්ස කායො පණිහිතො හොති තථා තථා නං පජානාතීති** සබ්බසඞ්ගාහිකවචනමෙතං; ඉදං වුත්තං හොති: යෙන යෙන වා ආකාරෙනස්ස[13] කායො ඨිතො හොති තෙන තෙන තං පජානාති; ගමනාකාරෙන ඨිතං ගච්ඡතීති පජානාති; ඨාන. නිසජ්ජා.[14] සයනාකාරෙන ඨිතං සයානොති පජානාතීති. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං අත්තනො වා චතුඉරියාපථපරිග්ගණ්හනෙන[15] කායෙ කායානුපස්සී විහරති; **බහිද්ධා වාති** පරස්ස වා චතුඉරියාපථපරිග්ගණ්හනෙන;[16] **අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති** කාලෙන අත්තනො කාලෙන පරස්ස[17] චතුඉරියාපථපරිග්ගණ්හනෙන[16] කායෙ කායානුපස්සී විහරති; **සමුදයධම්මානුපස්සීති**[18] ආදීසු පන අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයොති ආදිනා නයෙන පඤ්චහාකාරෙහි රූපක්ඛන්ධස්ස සමුදයො ච වයො ච නීහරිතබ්බො; තං හි[19] සන්ධාය ඉධ සමුදයධම්මානුපස්සීති[20] ආදි වුත්තං. **අත්ථි කායොති වා පනස්සාති** ආදි වුත්තසදිසමෙව. ඉධාපි[21] චතුඉරියාපථපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චං; තස්සා සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං; උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං; දුක්ඛ[22]පරිජානනො සමුදය[23]පජහනො නිරොධා

1. වොහාරමත්තමෙව b.
2. එවමෙව b s e m2.
3. පාජනට්ඨෙන b අජානනට්ඨෙන s.
4. චිත්තජාවාතා s.
5. සාරථී s.
6. ගච්ඡාමීති b s.
7. පවත්තන්ති s.
8. හොතීති s m2.
9. යන්තං b m2.
10. සෙතියාති m2.
11. සල්ලක්ඛන්තො b.
12. ගච්ඡන්තො s.
13. ආකාරෙන තස්ස b s.
14. නිසජ්ජ b s l.
15. පරිග්ගහණෙන b පරිග්ගණ්හනෙන s
16. පරිග්ගණ්හනෙන b s.
17. පරස්ස වා l e.
18. පස්සීවාති b s.
19. තඤ්හි b s.
20. සමුදයවයධම්මානුපස්සීති e [පස්සීවාති b.
21. ඉධ පන b s.
22. දුක්ඛං b.
23. සමුදයං b [සමුදයපජහනො s.

රම්මණො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං; එවං චතුසච්චවසෙන උස්සක්කිත්වා නිබ්බුතිං පාපුණාතීති ඉදමෙකස්ස චතුඉරියාපථපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛන්ති.

ඉරියාපථපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං ඉරියාපථවසෙන කායානුපස්සනං[1] විභජිත්වා ඉදානි චතුසම්පජඤ්ඤවසෙන විභජිතුං **පුන ච පරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙති** එත්ථ තාව අභික්කන්තං වුච්චති ගමනං; පටික්කන්තං නිවත්තනං; තදුභයම්පි චතූසු ඉරියාපථෙසු ලබ්භති; ගමනෙ තාව පුරතො කායං අභිහරන්තො අභික්කමති නාම; පටිනිවත්තන්තො[2] පටික්කමති නාම; ඨානෙ'පි ඨිතකොව කායං පුරතො ඔණාමෙන්තො අභික්කමති නාම; පච්ඡතො අපනාමෙන්තො පටික්කමති නාම; නිසජ්ජාය[3] නිසින්නකොව ආසනස්ස පුරිමඅඞ්ගාභිමුඛො සංසරන්තො අභික්කමති නාම; පච්ඡිමං අඞ්ගපදෙසං[4] පච්චාසංසරන්තො[5] පටික්කමති නාම; නිපජ්ජායපි[6] එසෙව නයො. **සම්පජානකාරී හොතීති** සම්පජඤ්ඤෙන සබ්බකිච්චකාරී සම්පජඤ්ඤස්සෙව[7] වා කාරී හොති; සො හි අභික්කන්තාදීසු[8] සම්පජඤ්ඤං කරොතෙව න කත්ථචි සම්පජඤ්ඤවිරහිතො හොති; තත්ථ සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං සප්පායසම්පජඤ්ඤං ගොචරසම්පජඤ්ඤං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤන්ති චතුබ්බිධං සම්පජඤ්ඤං; තත්ථ අභික්කමනචිත්තෙ උප්පන්නෙ චිත්තවසෙනෙව අගන්ත්වා[9] කින්නු මෙ එත්ථ ගතෙන අත්ථො[10] අත්ථි නත්ථීති අත්ථානත්ථං පරිග්ගණ්හිත්වා අත්ථපරිග්ගණ්හනං[11] සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං; තත්ථ ච අත්ථොති චෙතියදස්සනබොධිදස්සනසඞ්ඝදස්සනථෙරදස්සනඅසුභදස්සනාදිවසෙන ධම්මතො වඩ්ඪි; චෙතියං[12] දිස්වාපි හි බුද්ධාරම්මණං, සඞ්ඝදස්සනෙන සඞ්ඝාරම්මණං පීතිං උප්පාදෙත්වා තදෙව ඛයතො[13] සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති; ථෙරෙ දිස්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය අසුභං දිස්වා තත්ථ පඨමජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තදෙව ඛයතො[13] සම්මසන්තො අරහත්තං පාපුණාති; තස්මා එතෙසං දස්සනං සාත්ථං.[14] කෙචි පන ආමිසතො පි වඩ්ඪි අත්ථොයෙව තං නිස්සාය බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය පටිපන්නත්තාති වදන්ති.

තස්මිං පන ගමනෙ සප්පායාසප්පායං පරිග්ගණ්හිත්වා සප්පායපරිග්ගණ්හනං[15] සප්පායසම්පජඤ්ඤං; සෙය්‍යථීදං: චෙතියදස්සනං තාව සාත්ථං;[14] සචෙ පන චෙතියස්ස මහාපූජාය[16] දසද්වාදස

1. කායකායානුපස්සනං s.
2. පටිනිවත්තෙන්තො b.
3. නිසජ්ජායපි b.
4. පච්ඡිම b අඞ්ගපදෙසං s.
5. පච්චාසරන්තො l පච්ජාසංසරන්තො b s.
6. නිසජ්ජායපි c l.
7. සම්පජඤ්ඤමෙව b
8. අභික්කමාදීසු e l.
9. ආගන්ත්වා b l.
10. අත්ථොයෙව s.
11. පරිග්ගණ්හිත්වා b s අත්ථපරිග්ගහණං b.
12. චෙතියං වා බොධිං වා b.
13. ඛයවයතො b s.
14. සාත්ථකං b s.
15. පරිග්ගණ්හිත්වා සප්පාය [පරිග්ගහණං b.
16. මහාපූජාය b s.

යොජනන්තරෙ පරිසා සන්නිපතති;[1] අත්තනො විභවානුරූපං ඉත්ථියො'පි පුරිසාපි අලඞ්කතපටියත්තා චිත්තකම්මරූපකානි[2] විය සඤ්චරන්ති; තත්‍ර චස්ස ඉට්ඨෙ ආරම්මණෙ ලොභො අනිට්ඨෙ[3] පටිඝො අසමපෙක්ඛනෙන[4] මොහො උප්පජ්ජති; කායසංසග්ගාපත්තිං ආපජ්ජති ජීවිතබ්‍රහ්මචරියානං[5] වා අන්තරායො හොති; එවං තං ඨානං අසප්පායං හොති; වුත්තප්පකාරඅන්තරායාභාවෙ සප්පායං;[6] සඞ්ඝදස්සනම්පි සාත්ථං; සචෙ පන අන්තොගාමෙ මහාමණ්ඩපං කාරෙත්වා සබ්බරත්තිං ධම්මසවනං කාරෙන්තෙසු මනුස්සෙසු වුත්තප්පකාරෙනෙව ජනසන්නිපාතො චෙව අන්තරායො ච හොති; එවං තං ඨානං අසප්පායං; අන්තරායාභාවෙ සප්පායං; මහාපරිසපරිවාරානං ථෙරානං දස්සනෙ'පි එසෙව නයො.

අසුභදස්සනම්පි සාත්ථං; තදත්ථදීපනත්ථඤ්ච ඉදං වත්ථු: එකො කිර දහරභික්ඛු සාමණෙරං ගහෙත්වා දන්තකට්ඨත්ථාය ගතො; සාමණෙරො මග්ගා ඔක්කමිත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො අසුභං දිස්වා පඨමජ්ඣානං[7] නිබ්බත්තෙත්වා තදෙව පාදකං කත්වා සඞ්ඛාරෙ සම්මසන්තො තීණි ඵලානි සච්ඡිකත්වා උපරිමග්ගත්ථාය කම්මට්ඨානං පරිග්ගහෙත්වා[8] අට්ඨාසි; දහරො තං අපස්සන්තො සාමණෙරාති පක්කොසි; සො මයා පබ්බජිතදිවසතො පට්ඨාය භික්ඛුනා සද්ධිං ද්වෙ කථා නාම න කථිතපුබ්බා අඤ්ඤස්මිං හි[9] දිවසෙ උපරි විසෙසං නිබ්බත්තෙස්සාමීති[10] චින්තෙත්වා කිං භන්තෙති පටිවචනං අදාසි; එහීති ච වුත්තො[11] එකවචනෙනෙව ආගන්ත්වා භන්තෙ ඉමිනා තාව මග්ගෙන ගන්ත්වා මයා ඨිතොකාසෙ මුහුත්තං පුරත්ථාභිමුඛං[12] ඨත්වා ඔලොකෙථාති ආහ; සො තථා කත්වා තෙන පත්තවිසෙසමෙව[13] පාපුණීති.[14] එවං එකං අසුභං ද්වින්නං ජනානං අත්ථාය ජාතං;[15] එවං සාත්ථම්පි පනෙතං පුරිසස්ස මාතුගාමාසුභං අසප්පායං; මාතුගාමස්ස ච පුරිසාසුභං; සභාගමෙව සප්පායන්ති එවං සප්පායපරිග්ගණ්හනං සප්පායසම්පජඤ්ඤං නාම; එවං පරිග්ගහිත[16] සාත්ථසප්පායස්ස පන අට්ඨතිංසාය කම්මට්ඨානෙසු අත්තනො චිත්තරුචියං[17] කම්මට්ඨානසඞ්ඛාතං ගොචරං උග්ගහෙත්වා භික්ඛාචාරගොචරෙ තං ගහෙත්වාව[18] ගමනං ගොචරසම්පජඤ්ඤං නාම.

තස්සාවිභාවත්ථං[19] ඉදං චතුක්කං වෙදිතබ්බං: ඉධෙකච්චො භික්ඛු හරති න පච්චාහරති; එකච්චො න හරති පච්චාහරති; එකච්චො පන[20] නෙව හරති න පච්චාහරති; එකච්චො හරති ච පච්චාහරති ච; තත්ථ යො භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි

1. සන්නිපතන්ති a b s.
2. රූපානි e
3. අනිට්ඨෙ ආරම්මණෙ l e.
4. අසම්පෙක්ඛනෙ m2 p?r s.
5. බ්‍රහ්මචරියාදීනං p1 P2 r
6. සප්පායං; බොධිදස්සනෙ'පි එසෙව නයො b.
7. පඨමං ඣානං s.
8. පරිග්ගහිත්වා b ගහෙත්වා l,
9. අඤ්ඤස්මිම්පි b s.
10. නිබ්බත්තිස්සාමීති b s.
11. වුත්තෙ b.
12. පුරත්ථාභිමුඛො b d s.
13. පත්තවිසෙසං l e
14. පාපුණි b s.
15. ජායති b.
16. පරිගණ්හිත L.
17. රුචිත b චිත්ත රුචිතං s
18. ගහෙත්වා s.
19. තස්සාවිභාවත්ථං b s.
20. එකච්චො b s.

විහාරං පරිසොධෙත්වා තථා රත්තියා පඨමං යාමං මජ්ඣිමෙ[1] යාමෙ සෙය්‍යං කප්පෙත්වා පච්ඡිමෙ[2] යාමෙ'පි නිසජ්ජාචඞ්කමෙහි වීතිනාමෙත්වා පගෙව චෙතියඞ්ගණබොධියඞ්ගණවත්තං කත්වා බොධිරුක්ඛෙ උදකං ආසිඤ්චිත්වා[3] පානීයං[4] පරිභොජනීයං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා[5] ආචරියුපජ්ඣායවත්තාදීනි සබ්බානි ඛන්ධකවත්තානි සමාදාය වත්තති; සො සරීරපරිකම්මං කත්වා සෙනාසනං පවිසිත්වා[6] ද්වෙ තයො පල්ලඞ්කෙ උසුමං[7] ගාහාපෙන්තො[8] කම්මට්ඨානං අනුයුඤ්ජිත්වා[9] භික්ඛාචාරවෙලාය උට්ඨහිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව පත්තචීවරමාදාය සෙනාසනතො නික්ඛමිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො[10] චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා සචෙ බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානං හොති තං අවිස්සජ්ජෙත්වාව චෙතියඞ්ගණං පවිසති; අඤ්ඤඤ්චෙ කම්මට්ඨානං හොති සොපානමූලෙ[11] ඨත්වා හත්ථෙන ගහිතභණ්ඩං විය තං ඨපෙත්වා බුද්ධාරම්මණං පීතිං ගහෙත්වා චෙතියඞ්ගණං ආරුය්හ මහන්තඤ්චෙ චෙතියං[12] තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතූසු ඨානෙසු වන්දිතබ්බං; ඛුද්දකඤ්චෙ[13] තථෙව පදක්ඛිණං කත්වා අට්ඨසු ඨානෙසු වන්දිතබ්බං; චෙතියං වන්දිත්වා බොධියඞ්ගණං පත්තෙනාපි බුද්ධස්ස භගවතො සම්මුඛා විය නිපච්චාකාරං දස්සෙත්වා බොධි වන්දිතබ්බා; සො එවං චෙතියඤ්ච බොධිඤ්ච වන්දිත්වා පටිසාමිතට්ඨානං ගන්ත්වා පටිසාමිතභණ්ඩකං හත්ථෙන ගණ්හන්තො විය නික්ඛිත්තකම්මට්ඨානං ගහෙත්වා ගාමසමීපෙ කම්මට්ඨානසීසෙනෙව චීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති; අථ නං මනුස්සා දිස්වා අය්‍යො නො ආගතොති පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආසනසාලාය[14] වා ගෙහෙ වා නිසීදාපෙත්වා යාගුං දත්වා යාව භත්තං නිට්ඨාති[15] තාව පාදෙ ධොවිත්වා මක්ඛෙත්වා[16] පුරතො නිසීදිත්වා පඤ්හං වා පුච්ඡන්ති ධම්මං වා සොතුකාමා හොන්ති; සචෙ'පි න[17] කථාපෙන්ති ජනසඞ්ගහත්ථං ධම්මකථා නාම කාතබ්බායෙවාති අට්ඨකථාචරියා වදන්ති; ධම්මකථා හි කම්මට්ඨානවිනිමුත්තා[18] නාම නත්ථි; තස්මා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ධම්මං කථෙත්වා කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා[19] නිවත්තියමානොපි[20] මනුස්සෙහි අනුගතොව ගාමතො නික්ඛමිත්වා තත්ථ තෙ නිවත්තෙත්වා[21] මග්ගං පටිපජ්ජති; අථ නං පුරෙතරං නික්ඛමිත්වා බහිගාමෙ කතභත්තකිච්චා සාමණෙරදහරභික්ඛූ දිස්වා පච්චුග්ගන්ත්වා පත්තචීවරමස්ස ගණ්හන්ති; පොරාණකා[22] භික්ඛූ කිර න[23] අම්හාකං උපජ්ඣායො[24]

1. මජ්ඣිම b.
2. පච්ඡිම b.
3. අභිසිඤ්චිත්වා b.
4. පානියං b පානීය s.
5. පරිභොජනියං b පච්චුපට්ඨපෙත්වා b s.
6. පවිසිත්වා ච s.
7. උසුමං b.
8. ගාහාපෙත්වා s.
9. කම්මට්ඨානමනුයුඤ්ජිත්වා s,
10. කරොන්තොව d s b.
11. සොපානපාදමූලෙ b s.
12. මහන්තං චෙතියංචෙ b මහන්තං චෙතියං s l.
13. ඛුද්දකං චෙතියං s චෙතියං චෙ b.
14. සාලායං b.
15. න නිට්ඨාති b.
16. තෙලෙනමක්ඛෙත්වා b.
17. සචෙ පන s.
18. විනිමුත්තා b විමුත්තා s,
19 කත්වා b s.
20. මානො s මානො'පි b.
21. තත්ථෙව b s නිවත්තිත්වා s
22. පොරාණා b. [නිවාරෙත්වා d l.
23. කිර l e
24. උපජ්ඣායොති e.

ආචරියොති මුඛං ඔලොකෙත්වා[1] වත්තං කරොන්ති; සම්පත්තපරිච්ඡෙදෙනෙව කරොන්ති; තෙ තං පුච්ඡන්ති· භන්තෙ එතෙ මනුස්සා තුම්හාකං කිං[2] මාති[3]පක්ඛතො සම්බන්ධා පිතිපක්ඛතොති; කිං දිස්වා පුච්ඡථාති; තුම්හෙසු එතෙසං පෙමබහුමානන්ති;[4] ආවුසො යං මාතාපිතූහිපි දුක්කරං තං එතෙ අම්හාකං කරොන්ති; පත්තචීවරම්පි නො එතෙසං සන්තකමෙව; එතෙසං ආනුභාවෙන නෙව භයෙ භයං න ඡාතකෙ ඡාතකං ජානාම; එදිසා නාම අම්හාකං උපකාරිනො නත්ථීති තෙසං ගුණෙ කථෙන්තො ගච්ඡති, අයං වුච්චති හරති න පච්චාහරතීති.[5]

යස්ස පන පගෙව වුත්තප්පකාරං[6] වත්තපටිවත්තං කරොන්තස්ස කම්මජතෙජො පජ්ජලති; අනුපාදිණ්ණකං[7] මුඤ්චිත්වා උපාදිණ්ණකං[7] ගණ්හාති;[8] සරීරතො සෙදා මුච්චන්ති;[9] කම්මට්ඨානං වීථිං නාරොහති;[10] සො පගෙව පත්තචීවරමාදාය වෙගසාව චෙතියං වන්දිත්වා ගොරූපානං[11] නික්ඛමනවෙලායමෙව ගාමං යාගුභික්ඛාය පවිසිත්වා යාගුං ලභිත්වා ආසනසාලං ගන්ත්වා පිවති; අථස්ස ද්වත්තික්ඛත්තුං[12] අජ්ඣොහරණමත්තෙනෙව කම්මජතෙජො උපාදිණ්ණකං මුඤ්චිත්වා අනුපාදිණ්ණකං ගණ්හාති;[8] ඝටසතෙන න්හාතො විය තෙජොධාතු පරිළාහනිබ්බානං[13] පත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන යාගුං පරිභුඤ්ජිත්වා පත්තඤ්ච මුඛඤ්ච ධොවිත්වා අන්තරභත්තෙ[14] කම්මට්ඨානං මනසිකත්වා අවසෙසට්ඨානෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කම්මට්ඨානසීසෙන ආහාරං පරිභුඤ්ජිත්වා තතො පට්ඨාය පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං[15] උපට්ඨහමානං කම්මට්ඨානං ගහෙත්වාව ආගච්ඡති;[16] අයං වුච්චති න හරති පච්චාහරතීති[17] එදිසා ච භික්ඛූ යාගුං පිවිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා නාම ගණනපථං වීතිවත්තා; සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු[18] ආසනසාලාය[19] න තං ආසනං අත්ථි යත්ථ යාගුං පිවිත්වා අරහත්තං පත්තභික්ඛූ නත්ථීති.

යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො සබ්බවත්තානි භින්දිත්වා පඤ්චවිධචෙතොවිනිබන්ධබද්ධචිත්තො[20] විහරන්තො කම්මට්ඨානං නාම අත්ථීතිපි සඤ්ඤං අකත්වා ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන සංසට්ඨො චරිත්වා ච භුඤ්ජිත්වා ච තුච්ඡො නික්ඛමති; අයං වුච්චති නෙව හරති න පච්චාහරතීති.[21] යො පනායං

1. අනොලොකෙත්වා l c උල්ලොකෙත්වා b.
2 මනුස්සා කිං· තෙ s කිං· වො b.
3. මාතු b.
4. එතෙසං· බහුමානන්ති s පෙමං· බහුමානන්ති b.
5. පච්චාහරති s l.
6. වුත්තප්පකාර s.
7. අනුපාදින්නකං· b s.
8. ගණ්හති b s.
9 මුඤ්චන්ති b s e.
10. කම්මට්ඨානවීථි b s කම්මට්ඨානවීථිං· න රූහති a m2 P2 r.
11. ගොරූපානං· ගොචරත්ථාය a m2 R.
2 විතික්ඛත්තුං· b.
13. නිබ්බාපනං· b s.
14. අන්තරාභත්තෙ b s.
15. පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛා b පොඛානුපොඛං· s.
16. ගහෙත්වා s ගච්ඡති b s.
17. ආහරති න හරති l පච්චාහරති s.
18. ගාමෙසු b.
19. ආසනසාලායං· b.
20. පපඤ්චවෙචෙතොඛිල s [පඤ්චවිධචෙතොඛිල b චිත්ත [බද්ධචිත්තො b s.
21. නාහරතීති l.

හරති ච පච්චාහරති චාති වුත්තො සො ගතපච්චාගතිකවත්තවසෙන[1] වෙදිතබ්බො. අත්තකාමා[2] හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි වීසතිපි පඤ්ඤාසම්පි[3] සතම්පි එකතො[4] වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති; ආවුසො තුම්හෙ න ඉණට්ටා[5] න ජීවිකාපකතා[6] පබ්බජිතා; දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ[7] පබ්බජිතා; තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ; ඨානෙ. නිසජ්ජාය.[8] සයනෙ උප්පන්නකිලෙසං සයනෙයෙව නිග්ගණ්හථාති; තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්තා අඩ්ඪඋසභ-උසභ-අඩ්ඪගාවුත-ගාවුතන්තරෙසු පාසාණා හොන්ති තාය සඤ්ඤාය කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තාව ගච්ඡන්ති; සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති තත්ථෙව තං නිග්ගණ්හාති; තථා අසක්කොන්තො තිට්ඨති; අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තො'පි තිට්ඨති; සො අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති අනනුච්ඡවිකං තෙ එතන්ති අත්තානං පටිචොදෙත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති; තථා අසක්කොන්තො නිසීදති; අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තො'පි නිසීදතීති සොයෙව නයො. අරියභූමිං ඔක්කමිතුං අසක්කොන්තො'පි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙත්වා[9] කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තොව ගච්ඡති; න කම්මට්ඨානවිප්පයුත්තෙන චිත්තෙන පාදං උද්ධරති; උද්ධරති චෙ පටිනිවත්තිත්වා[10] පුරිමපදෙසංයෙව එති.

ආලින්දක[11]වාසිමහාඵුස්ස[12]දෙවත්ථෙරො විය. සො කිර එකූනවීසතිවස්සානි ගතපච්චාගතිකවත්තං[13] පූරෙන්තො එව විහාසි; මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ කසන්තා ච වපන්තා ච[14] මද්දන්තා ච[15] කම්මානි ච කරොන්තා ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා අයං ථෙරො පුනප්පුනං නිවත්තිත්වා ගච්ඡති කින්නු ඛො මග්ගමූළ්හො උදාහු කිඤ්චි පමුට්ඨොති සමුල්ලපන්ති;[16] සො තං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තචිත්තෙනෙව සමණධම්මං කරොන්තො වීසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි; අරහත්තං පත්තදිවසෙයෙවස්ස[17] චඞ්කමනකොටියං අධිවත්ථා දෙවතා අඞ්ගුලීහි දීපං උජ්ජාලෙත්වා[18] අට්ඨාසි; චත්තාරො'පි මහාරාජානො සක්කො ච දෙවානමින්දො බ්‍රහ්මා ච සහම්පති උපට්ඨානං අගමංසු;[19] තඤ්ච ඔභාසං දිස්වා වනවාසිමහාතිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡි: රත්තිභාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔභාසො අහොසි කිං සො ඔභාසොති; ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො ඔභාසො නාම දීපොභාසො'පි හොති මණිඔභාසො'පීති එවමාදිමාහ;[20] තතො පටිච්ඡාදෙථ තුම්හෙති නිබද්ධො[21] ආමාති පටිජානිත්වා ආරොචෙසි.

---

1 චසෙනෙව P1 v w1 y. 9. වික්ඛම්භිත්වා b. 15. කසන්තා වපන්තා මද්දන්තා s.
2. අත්ථකාමා b s. 10. පටිනිවත්තෙත්වා b. 16. සල්ලපන්ති b s.
3. දසම්පි s වීසතිම්පි b s තිංසම්පි චත්තාලීසම්පි පඤ්ඤාසම්පි b. 17. අරහත්තපත්තදිවසෙයෙවාස්ස b.
4. පඤ්ඤාසම්පි එකතො l e. 11. ආලින්දක s වාසී b.
5 ඉණට්ටා භයට්ටා b s. 12. ඵුස්ස s. 18 උජ්ජලිත්වා b දීපං කත්වා s පජ්ජලෙත්වා m1 P1
6. න ජීවපකතා s න ජීවිකාපකතා l නාජීවපකතා b. 19. ආගමිංසු a P2 ආගමංසු b. [t v w1.
7. පනෙත්ථ b s. 13. ගතපච්චාගතවත්තං s. 20. එවමාහ b.
8. නිසජ්ජාය b, 14. අන්තරාමග්ගෙ වපන්තා ච l e. 21. නිබන්ධො s නිබද්ධො b.

කාලවල්ලිමණ්ඩපවාසිමහානාගත්ථෙරො විය ච; සො'පි කිර ගතපච්චාගතිකවත්තං[1] පූරෙන්තො පඨමං තාව භගවතො මහාපධානං පූජෙස්සාමීති[2] සත්ත වස්සානි ඨානචඞ්කමමෙව[3] අධිට්ඨාසි;[4] පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චාගතිකවත්තං පූරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. සො කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො වියුත්තෙන[5] උද්ධටෙ පටිනිවත්තෙන්තො[6] ගාමසමීපං[7] ගන්ත්වා ගාවී නු[8] පබ්බජිතො නූති ආසඞ්ක[9]නීයපදෙසෙ ඨත්වා පාරුපිත්වා කච්ඡකරකතො[10] උදකෙන පත්තං ධොවිත්වා උදකගණ්ඩූසං කරොති; කිං කාරණා: මා මෙ භික්ඛං දාතුං වන්දිතුං වා ආගතෙ මනුස්සෙ දීඝායුකා හොථාති[11] වචනමත්තෙනාපි කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසීති: අජ්ජ භන්තෙ කතමීති දිවසං වා භික්ඛුගණනං වා පඤ්හං[12] වා පුච්ඡිතො පන උදකං ගිලිත්වා ආරොචෙති;[13] සචෙ[14] දිවසාදිපුච්ඡකා[15] න හොන්ති නික්ඛමනවෙලායං[16] ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුභිත්වා[17] යාති.

ගලම්බතිත්ථ[18]විහාරෙ වස්සූපගතා[19] පඤ්ඤාස භික්ඛූ විය. තෙ කිර ආසාළ්හ[20]පුණ්ණමායං කතිකවත්තං අකංසු: අරහත්තං අප්පත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න ආලපිස්සාමාති; ගාමඤ්ච පිණ්ඩාය පවිසන්තා උදකගණ්ඩූසං කත්වා පවිසිංසු; දිවසාදිසු පුච්ඡිතෙසු වුත්තනයෙනෙව පටිපජ්ජිංසු; තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුභනං[21] දිස්වා ජානිංසු අජ්ජෙකො ආගතො අජ්ජ ද්වෙති; එවඤ්ච[22] චින්තෙසුං: කිං නු ඛො එතෙ අම්හෙහෙව[23] සද්ධිං න සල්ලපන්ති උදාහු අඤ්ඤමඤ්ඤම්පීති;[24] යදි අඤ්ඤමඤ්ඤං න සල්ලපන්ති අද්ධා විවාදජාතා භවිස්සන්ති; එථ තෙ[25] අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සාමාති සබ්බෙ විහාරං ගන්ත්වා පඤ්ඤාසාය භික්ඛූසු[26] ද්වෙ'පි භික්ඛූ එකොකාසෙ නාද්දසංසු; තතො[27] යො තෙසු චක්ඛුමා පුරිසො සො ආහ: න භො කලහකාරකානං ඔකාසො ඊදිසො හොති; සුසම්මට්ඨං[28] චෙතියඞ්ගණං බොධියඞ්ගණං; සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො; සූපට්ඨිතං[29] පානීයං පරිභොජනීයන්ති; තෙ තතොව නිවත්තා. තෙ'පි භික්ඛූ අන්තොතෙමාසෙයෙව අරහත්තං පත්වා මහාපවාරණාය විසුද්ධිපවාරණං[30] පවාරෙසුං.

එවං කාලවල්ලිමණ්ඩපවාසි[31]මහානාගත්ථෙරො විය ගලම්බතිත්ථ[32]විහාරෙ වස්සූපගතභික්ඛූ විය ච කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව චිත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො ගාමසමීපං පත්වා උදකගණ්ඩූසං කත්වා වීථියො

1. පච්චාගතිකවත්තං b.
2. පූජිස්සාමීති b.
3. වස්සානි චඞ්කම s ඨානචඞ්කමන්තමෙව b
4. අධිට්ඨහි s.
5. විප්පයුත්තෙන b.
6. උද්ධතෙපටිනිවත්තෙන්තො b
7. ගාමස්සසමීපං b.
8. ගාවී නු ඛො l.
9. සාසඞ්ක s.
10. කච්ඡකන්තරතො b s.
11. හොන්තූති s.
12. පඤ්ඤං b.
13. ආරොචෙසි b
14. සචෙ'පි s.
15. පුච්ඡනකා b.
16. වෙලාය b.
17. නිට්ඨුභිත්වාව b.
18. කලම්බතිත්ථ b s හලම්බතිත්ථ a m2 P2.
19. ගත b s.
20. ආසාළ්හි b a ආසාළ්හී e.
21. නිට්ඨුභිතං b.
22. එවං s.
23. අම්හෙහි යෙව b.
24. ඤ්ඤමපි b.
25. එථෙතෙ s එවං තෙ a P2 එවං තෙ [තෙ p1 r V w1 එවං තෙ m2.
26. පඤ්ඤාසභික්ඛූසු l.
27. තත්ථ V.
28. සුසම්මට්ඨං s.
29. සුපට්ඨිතං s සුප්පනිහිතං b.
30. විසුද්ධි(ප්පb)පවාර[ණාය bs.
31. වාසී b s.
32. කලම්බතිත්ථ b s.

සල්ලක්ඛෙත්වා යත්ථ සුරාසොණ්ඩධුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථි අස්සාදයො වා නත්ථි තං වීථිං පටිපජ්ජති; තත්ථ ච[1] පිණ්ඩාය චරමානො න තුරිතතුරිතො විය ජවෙන ගච්ඡති; න හි ජවන[2]පිණ්ඩපාතිය ධුතඞ්ගං නාම කිඤ්චි අත්ථි; විසම[3]භූමිභාගප්පත්තම්පන උදකසකටං විය නිච්චලො හුත්වා ගච්ඡති; අනුඝරං පවිට්ඨො ච දාතුකාමතං වා අදාතුකාමතං වා[4] සල්ලක්ඛෙතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙත්වා අන්තොගාමෙ වා බහිගාමෙ වා විහාරමෙව වා ආගන්ත්වා යථාඵාසුකෙ පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො ආහාරෙ පටික්කූලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා[5] අක්ඛබ්භඤ්ජනවණාලෙපන[6]පුත්තමංසූපමාවසෙන[7] පච්චවෙක්ඛන්තො[8] අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය, න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය; භුත්තාවී ච උදකකිච්චං කත්වා මුහුත්තං භත්තකිලමථං පටිප්පස්සම්භෙත්වා යථා පුරෙභත්තං එවං පච්ඡාභත්තං යථා'පුරිමයාමං එවං[9] පච්ඡිමයාමඤ්ච කම්මට්ඨානමෙව මනසි කරොති අයං වුච්චති හරති ච පච්චාහරති චාති.

ඉදම්පන[10] හරණපච්චාහරණසඞ්ඛාතං ගතපච්චාගතිකවත්තං[11] පූරෙන්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති පඨමවයෙ එව අරහත්තං පාපුණාති; නො චෙ පඨමවයෙ පාපුණාති අථ මජ්ඣිමවයෙ; නො චෙ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති අථ[12] මරණසමයෙ; නො චෙ මරණසමයෙ පාපුණාති අථ දෙවපුත්තො හුත්වා;[13] නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති අනුප්පන්නෙ බුද්ධෙ නිබ්බත්තන්තො[14] පච්චෙකබොධිං සච්ඡි කරොති; නො චෙ පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකරොති අථ බුද්ධානං සම්මුඛී භාවෙ ඛිප්පාභිඤ්ඤො වා හොති සෙය්‍යථාපි ථෙරො බාහියො[15] දාරුචීරියො; මහාපඤ්ඤො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො සාරිපුත්තො; මහිද්ධිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාමොග්ගල්ලානො;[16] ධුත වාදො[17] වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො මහාකස්සපො; දිබ්බචක්ඛුකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො අනුරුද්ධො; විනයධරො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො උපාලි;[18] ධම්මකථිකො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො පුණ්ණො[19] මන්තාණිපුත්තො; ආරඤ්ඤකො[20] වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො රෙවතො; බහුස්සුතො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො ආනන්දො; සික්ඛාකාමො වා සෙය්‍යථාපි ථෙරො රාහුලො බුද්ධපුත්තොති. ඉති ඉමස්මිං චතුක්කෙ ය්වායං හරති ච පච්චාහරති ච තස්ස ගොචරසම්පජඤ්ඤං සිඛාප්පත්තං හොති.

---

1. තත්ථ s.
2. ජවන b.
3. සම b.
4. දාතුකාම° වා අදාතුකාම° වා l b.
5. උපට්ඨාපෙත්වා b s a.
6. වණලෙපන b.
7. පුත්තමංසූපමවසෙන e.
8. න° පච්චවෙක්ඛන්තො b
9. එවං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාම° l.
10. ඉමං පන d1 b s.
11. ගතපච්චාගතවත්ත° s
12. අථ පච්ඡිමවයෙ නො චෙ පච්ඡිමවයෙ පාපුණාති අථ b
13. හුත්වා පාපුණාති b s
14. උප්පන්නෙනතො t v. බුද්ධෙ b
15. බාහිරො b.
16. මොග්ගලානො b,
17. ධුතඞ්ගධරො b.
18. උපාලි b s e.
19. සෙය්‍යථාපි පුණ්ණො ls.
20. ආරඤ්ඤිකො b s.

අභික්කමාදිසු පන අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං; තං එවං වෙදිතබ්බං: ඉධ භික්ඛු අභික්කමන්තො වා පටික්කමන්තො වා යථා අන්ධපුථුජ්ජනො[1] අභික්කමාදිසු අත්තා අභික්කමති අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතොති වා අහං අභික්කමාමි[2] මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතොති වා සම්මුය්හති[3] තථා අසම්මුය්හන්තො අභික්කමාමීති චිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති; ඉති චිත්තකිරිය වායොධාතුවිප්ඵාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිසඞ්ඝාටො[4] අභික්කමති; තස්සෙවං[5] අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධරණෙ පථවී ධාතු ආපොධාතූති ද්වෙ ධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා; ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා හොන්ති බලවතියො; තථා අතිහරණවීතිහරණෙසු; වොස්සජ්ජනෙ තෙජොධාතු[6] වායොධාතුයො ඔමත්තා හොන්ති මන්දා; ඉතරා ද්වෙ අධිමත්තා[7] බලවතියො; තථා සන්නික්ඛෙපනසන්නි රුම්භනෙසු;[8] තත්ථ උද්ධරණෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා අතිහරණං න පාපුණන්ති; තථා අතිහරණෙ පවත්තා වීතිහරණං; වීතිහරණෙ පවත්තා වොස්සජ්ජනං; වොස්සජ්ජනෙ පවත්තා සන්නික්ඛෙපනං; සන්නික්ඛෙපනෙ පවත්තා සන්නිරුම්භනං[9] න පාපුණන්ති; තත්ථ තත්ථෙව පබ්බපබ්බං සන්ධිසන්ධිං ඔධිඔධිං[10] හුත්වා තත්තකපාලෙ පක්ඛිත්තතිලා[11] විය තටතටායන්තා භිජ්ජන්ති; තත්ථ කො එකො අභික්කමති; කස්ස වා එකස්ස අභික්කමනං; පරමත්ථතො හි ධාතූනං යෙව ගමනං ධාතූනං ඨානං ධාතූනං නිසජ්ජා[12] ධාතූනං සයනං තස්මිං තස්මිං හි කොට්ඨාසෙ සද්ධිං රූපෙන:-

අඤ්ඤං උප්පජ්ජතෙ චිත්තං අඤ්ඤං චිත්තං නිරුජ්ඣති
අවීචිමනුසම්බන්ධො නදීසොතොව වත්තතීති-

එවං අභික්කමාදිසු අසම්මුය්හනං අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං නාමාති.

නිට්ඨිතො අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොතීති පදස්ස අත්ථො.

ආලොකිතෙ විලොකිතෙති එත්ථ පන ආලොකිතං නාම පුරතො පෙක්ඛනං; විලොකිතං නාම අනුදිසාපෙක්ඛනං; අඤ්ඤානිපි හෙට්ඨා උපරි පච්ඡතො පෙක්ඛනවසෙන ඔලොකිතඋල්ලොකිතාපලොකිතානි නාම හොන්ති; තානි ඉධ න ගහිතානි; සාරුප්පවසෙන පන ඉමානෙව ද්වෙ ගහිතානි; ඉමිනා වා[13] මුඛෙන සබ්බානිපි තානි ගහිතානෙවාති. එත්ථ[14] ආලොකෙස්සාමීති[15] චිත්තෙ උප්පන්නෙ චිත්තවසෙනෙව අනාලොකෙත්වා[16] අත්ථපරිග්ගණ්හනං සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං තං

1. අන්ධපුථුජ්ජනා b.
2. අභික්කමාමි වා e.
3. සම්මුය්හන්ති b
4. අට්ඨිසඞ්ඝාතො b. ..
5. තස්සෙව b s
6. තෙජො b.
7. අධිමත්තා හොන්ති b.
8. සන්නිරුජ්ඣනෙසු b
9. සන්නිරුජ්ඣනං b.
10. පබ්බං පබ්බං b සන්ධිසන්ධි ඔධිඔධි b s.
11. තිලං b.
12. නිසජ්ජනං b.
13. ඉමිනාව b.
14. තත්ථ b s.
15. ආලොකිස්සාමීති b.
16. අනොලොකෙත්වා l e.

ආයස්මන්තං නන්දං කායසක්ඛිං කත්වා වෙදිතබ්බං. වුත්තං හෙතං භගවතා "සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස—පුරත්ථිමා දිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බ[1] චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො පුරත්ථිමං දිසං ආලොකෙති එවං මෙ පුරත්ථිමං දිසං ආලොකයතො න අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුන්ති ඉති වා[2] තත්ථ සම්පජානො හොති සචෙ භික්ඛවෙ නන්දස්ස පච්ඡිමා දිසා-පෙ-උත්තරා දිසා-දක්ඛිණා දිසා-උද්ධං-අධො-අනුදිසා ආලොකෙතබ්බා හොති සබ්බ[1] චෙතසො සමන්නාහරිත්වා නන්දො අනුදිසං ආලොකෙති එවං මෙ අනුදිසං[3] ආලොකයතො-පෙ-සම්පජානො හොතී"ති. අපි ච ඉධාපි පුබ්බෙ වුත්තචෙතියදස්සනාදිවසෙනෙව සාත්ථකතා ච සප්පායතා ච වෙදිතබ්බා.

කම්මට්ඨානස්ස පන අවිජහනමෙව ගොචරසම්පජඤ්ඤං; තස්මා ඛන්ධධාතුආයතනකම්මට්ඨානිකෙහි අත්තනො අත්තනො[4] කම්මට්ඨානවසෙනෙව කසිණාදිකම්මට්ඨානිකෙහි වා පන කම්මට්ඨානසීසෙනෙව ආලොකනවිලොකනං කාතබ්බං; අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම ආලොකෙතා වා විලොකෙතා වා[5] නත්ථි ආලොකෙස්සාමීති පන චිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව චිත්තෙන සද්ධිං චිත්තසමුට්ඨානා වායොධාතු විඤ්ඤත්තිං ජනයමානා උප්පජ්ජති; ඉති චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරවසෙනෙව හෙට්ඨිමං අක්ඛිදලං අධො සීදති; උපරිමං උද්ධං ලඞ්ඝෙති; කොචි යන්තකෙන විවරන්තො නාම නත්ථි; තතො චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිච්චං සාධෙන්තං උප්පජ්ජතීති එවං සම්පජානනං පනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං නාම; අපි ච මූලපරිඤ්ඤාආගන්තුකතාවකාලිකභාවවසෙනපෙත්ථ[6] අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. මූලපරිඤ්ඤාවසෙන තාව:

භවඞ්ගාවජ්ජනඤ්චෙව දස්සනං සම්පටිච්ඡනං
සන්තීරණං වොත්ථපනං[7] ජවනං භවති සත්තමං.

තත්ථ භවඞ්ගං උපපත්තිභවස්ස අඞ්ගකිච්චං සාධයමානං පවත්තති; තං ආවට්ටෙත්වා[8] කිරියමනොධාතු ආවජ්ජනකිච්චං සාධයමානා; තන්නිරොධා චක්ඛුවිඤ්ඤාණං දස්සනකිච්චං සාධයමානං; තන්නිරොධා විපාකමනොධාතු සම්පටිච්ඡනකිච්චං[9] සාධයමානා; තන්නිරොධා විපාකමනොවිඤ්ඤාණධාතු සන්තීරණකිච්චං සාධයමානා; තන්නිරොධා කිරියමනොවිඤ්ඤාණධාතු වොත්ථපන[7]කිච්චං සාධයමානා; තන්නිරොධා සත්තක්ඛත්තුං ජවනං ජවති; තත්ථ පඨමජවනෙ'පි අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන ආලොකිතවිලොකිතං න හොති; දුතියජවනෙ'පි-පෙ-සත්තමජවනෙ'පි-එතෙසු පන

1. සබ්බං b s. 4. අත්තනො b s 7. වොට්ඨබ්බනං b s.
2. ඉති සො b ඉතිහ e a. 5. ආලොකෙතා විලොකෙතා නාම b s, 9. සම්පටිච්ඡනකිච්චං s.
3. (පුරිමං) අනුදිසං b, 6. වසෙන පනෙත්ථ b. 8. ආවත්තිත්වා s ආවත්තෙත්වා කිරියා b.

යුද්ධමණ්ඩලෙ යොධෙසු විය හෙට්ඨුප්පරියවසෙන[1] භිජ්ජිත්වා පතිතෙසු[2] අයං ඉත්ථී අයං පුරිසොති රජ්ජනාදිවසෙන ආලොකිතවිලොකිතං හොති; එවං තාවෙත්ථ මූලපරිඤ්ඤාවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

චක්ඛුද්වාරෙ පන රූපෙ ආපාථගතෙ භවඞ්ගචලනතො උද්ධං සකිච්ච[3] නිප්ඵාදනවසෙන ආවජ්ජනාදිසු උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධෙසු අවසානෙ ජවනං උප්පජ්ජති; තං පුබ්බෙ උප්පන්නානං ආවජ්ජනාදීනං ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාරෙ ආගන්තුකපුරිසො විය හොති; තස්ස යථා පරගෙහෙ කිඤ්චි යාචිතුං පවිට්ඨස්ස ආගන්තුකපුරිසස්ස ගෙහසාමිකෙසුපි[4] තුණ්හීමාසීනෙසු ආණාකරණං න යුත්තං; එවං ආවජ්ජනාදීනං ගෙහභූතෙ චක්ඛුද්වාරෙ ආවජ්ජනාදිසුපි අරජ්ජන්තෙසු අදුස්සන්තෙසු අමුය්හන්තෙසු ච[5] රජ්ජනදුස්සනමුය්හනං අයුත්තන්ති එවං ආගන්තුකභාවවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

යානි පනෙතානි[6] චක්ඛුද්වාරෙ වොට්ඨපනපරියොසානානි චිත්තානි උප්පජ්ජන්ති තානි සද්ධිං සම්පයුත්තධම්මෙහි තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං න පස්සන්තීති ඉත්තරානි[7] තාවකාලිකානි හොන්ති; තත්ථ යථා එකස්මිං ඝරෙ සබ්බෙසු මානුසකෙසු මතෙසු අවසෙසස්ස එකස්ස තං ඛණංයෙව මරණධම්මස්ස න යුත්තා නච්චගීතාදිසු අභිරති නාම; එවමෙවං එකද්වාරෙ සසම්පයුත්තකෙසු[8] ආවජ්ජනාදිසු තත්ථ තත්ථෙව මතෙසු අවසෙසස්ස තං ඛණංයෙව[9] මරණධම්මස්ස ජවනස්සාපි රජ්ජනදුස්සනමුය්හනවසෙන අභිරති නාම න යුත්තාති එවං තාවකාලිකභාවවසෙන අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. අපි ච ඛන්ධායතනධාතුපච්චයපච්චවෙක්ඛණ[10]වසෙනපෙතං වෙදිතබ්බං; එත්ථ හි[11] චක්ඛුචෙව[12] රූපඤ්ච රූපක්ඛන්ධො; දස්සනං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො; තංසම්පයුත්තා වෙදනා වෙදනාක්ඛන්ධො; සඤ්ඤා සඤ්ඤාක්ඛන්ධො; ඵස්සාදිකා සඞ්ඛාරක්ඛන්ධො; එවමෙතෙසං පඤ්චන්නං ඛන්ධානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති; තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති; තථා චක්ඛු චක්ඛායතනං;[13] රූපං රූපායතනං; දස්සනං මනායතනං; වෙදනාදයො සම්පයුත්ත[14] ධම්මා ධම්මායතනං; එවමෙතෙසං චතුන්නං ආයතනානං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති; තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති; තථා චක්ඛු චක්ඛුධාතු; රූපං රූපධාතු; දස්සනං චක්ඛුවිඤ්ඤාණධාතු;[15] තංසම්පයුත්තා වෙදනාදයො ධම්මා[16] ධම්මධාතු; එවමෙතාසං චතුන්නං ධාතූනං සමවායෙ ආලොකනවිලොකනං පඤ්ඤායති; තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙති; තථා චක්ඛු නිස්සයපච්චයො;

---

1. හෙට්ඨුපරියවසෙන b.
2. පවත්තිතෙසු s.
3. සකිච්ච s සකිච්චං b. සකසකිච්ච d2
4. ගෙහසාමි bකෙසු b s.
5. සුපි b.
6. පන තානි b.
7. ඉත්තරානි b.
8. සම්පයුත්තෙසු l s e සසම්පයුත්තෙසු b.
9. ඛණෙයෙව b s a.
10. පච්චවෙක්ඛනා b.
11. එත්ථ P1 t e තත්ථ a m2.
12. චක්ඛුඤ්චෙව s a.
13. චක්ඛුං sa චක්ඛායතනං s.
14. සම්පයුත්තා b.
15. දස්සනං විඤ්ඤාණධාතු b.
16. වෙදනාදයො b s.

රූපං ආරම්මණපච්චයො ආවජ්ජනං අනන්තරසමනන්තරූපනිස්සය නත්ථිවිගතපච්චයො; ආලොකො උපනිස්සයපච්චයො; වෙදනාදයො[1] සහජාතපච්චයා; එවමෙතෙසං පච්චයානං සමවායෙ ආලොකනවිලො කනං පඤ්ඤායති; තත්ථ කො එකො ආලොකෙති කො විලොකෙතීති එවමෙත්ථ ඛන්ධායතනධාතුපච්චයපච්චවෙක්ඛනවසෙනපි අසම්මොහ සම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

සම්මිඤ්ජිතෙ[2] පසාරිතෙති පබ්බානං සම්මිඤ්ජන[3]පසාරණෙ; තත්ථ චිත්තවසෙනෙව සම්මිඤ්ජන[3]පසාරණං අකත්වා හත්ථපාදානං සම්මිඤ්ජන[3]පසාරණපච්චයා අත්ථානත්ථං පරිග්ගණ්හිත්වා,[4] අත්ථපරි ග්ගණ්හනං[5] සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං; තත්ථ හත්ථපාදෙ අතිචිරං සම්මිඤ්ජෙත්වා පසාරෙත්වා එව වා[6] ඨිතස්ස ඛණෙ ඛණෙ වෙදනා උප්පජ්ජන්ති; චිත්තං එකග්ගතං[7] න ලභති; කම්මට්ඨානං පරිපතති;[8] විසෙසං නාධිගච්ඡති;[9] කාලෙ[10] සම්මිඤ්ජන්තස්ස[11] කාලෙ[10]පසාරෙන්තස්ස පන තා වෙදනා නුප්පජ්ජන්ති;[12] චිත්තං එකග්ගං හොති; කම්මට්ඨානං ඵාතිං ගච්ඡති; විසෙසමධි[13]ගච්ඡතීති එවං අත්ථානත්ථපරිග්ගණ්හනං[5] වෙදිතබ්බං. අත්ථෙ පන සතිපි සප්පායාසප්පායං පරිග්ගණ්හිත්වා[14] සප්පායපරිග්ගණ්හනං[5] සප්පායසම්පජඤ්ඤං; තත්‍රායං නයො: මහාචෙතියඞ්ගණෙ කිර දහර භික්ඛූ සජ්ඣායං ගණ්හන්ති; තෙසං පිට්ඨිපස්සෙ දහරභික්ඛුනියො ධම්මං සුණන්ති; තත්‍රෙකො දහරො හත්ථං පසාරෙන්තො කායසංසග්ගං පත්වා තෙනෙව කාරණෙන ගිහී[15]ජාතො. අපරො[16] භික්ඛු පාදං පසාරෙන්තො අග්ගිම්හි පසාරෙසි; අට්ඨිං ආහච්ච පාදො ඣායි. අපරො වම්මිකෙ පසා රෙසි; සො ආසිවිසෙන දට්ඨො. අපරො චීවරකුටිදණ්ඩකෙ පසාරෙසි; තං මණිසප්පො ඩංසි[17] තස්මා එවරූපෙ අසප්පායෙ අපසාරෙත්වා[18] සප්පායෙ පසාරෙතබ්බං. ඉදමෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං

ගොචරසම්පජඤ්ඤං පන මහාථෙරවත්ථුනා දීපෙතබ්බං. මහා ථෙරො කිර දිවාට්ඨානෙ නිසින්නො අන්තෙවාසිකෙහි සද්ධිං[19] කථය මානො සහසා හත්ථං සම්මිඤ්ජිත්වා පුන යථාට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සණිකං සම්මිඤ්ජෙසි;[20] තං අන්තෙවාසිකා පුච්ඡිංසු: කස්මා භන්තෙ සහසා හත්ථං සම්මිඤ්ජිත්වා පුන යථාට්ඨානෙ ඨපෙත්වා සණිකං සම්මිඤ්ජිත්ථාති;[21] යතො පට්ඨායාහං ආවුසො කම්මට්ඨානං මනසි කාතුං ආරද්ධො න මෙ කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා හත්ථො සම්මිඤ්ජිතපුබ්බො; ඉදානි පන මෙ[22] තුම්හෙහි සද්ධිං කථය[23]මානෙන කම්මට්ඨානං මුඤ්චිත්වා සම්මිඤ්ජිතො;

1. රූපවෙදනාදයො s
2. සමිඤ්ජිතෙ b.
3. සමිඤ්ජන b
4. පරිග්ගහෙත්වා b
5. පරිග්ගහණං b.
6. සමිඤ්ජිත්වාපසාරිත්වා එවවා b සම්මිඤ්ජිත්වාවා පසාරිත්වාවා s.
7. එකග්ගං b l s.
8. පරිපතති b s
9. න අධිගච්ඡති s.
10. කාලෙන s.
11. සමිඤ්ජන්තස්ස b සම්මිඤ්ජන්තස්ස s.
12. න උප්පජ්ජන්ති b s
13. විසෙසං අධි s.
14. පරිග්ගණ්හිත්වා b පරි ගණ්හිතවා s.
15. ගිහි b.
16. අපරොපි b s
17. ඩංසි b s.
18. අපසාරිත්වා b.
19. සද්ධිං ධම්මං d1.
20. සමිඤ්ජෙසි b නං e a,
21. සමිඤ්ජයිත්ථාති b [සම්මිඤ්ජයිත්ථාති s.
22. පන b s e.
23. කථිය b,

තස්මා පුන යථාඨානෙ ඨපෙත්වා සම්මිඤ්ජෙසීති; සාධු භන්තෙ භික්ඛුනා නාම එවරූපෙන භවිතබ්බන්ති. එවමෙත්ථාපි කම්මට්ඨානාවිජහනමෙව ගොචරසම්පජඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං.

අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි සම්මිඤ්ජන්තො වා පසාරෙන්තො වා නත්ථි; වුත්තප්පකාරචිත්තකිරිය[1]වායොධාතුවිප්ඵාරෙන පන සුත්තාකඩ්ඪනවසෙන දාරුයන්තස්ස හත්ථපාදලාළනං[2] විය සම්මිඤ්ජනපසාරණං හොතීති පජානනං[3] පනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤන්ති වෙදිතබ්බං.

සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙති එත්ථ සඞ්ඝාටිචීවරානං නිවාසනපාරුපණ[4]වසෙන පත්තස්ස භික්ඛාපටිග්ගහණාදිවසෙන පරිභොගො ධාරණං නාම; තත්ථ සඞ්ඝාටිචීවරධාරණෙ තාව නිවාසෙත්වා පාරුපිත්වා[5] ච පිණ්ඩාය චරතො ආමිසලාභො සීතස්ස පටිඝාතායාති ආදිනා නයෙන භගවතා වුත්තප්පකාරොයෙව ච අත්ථො අත්ථො නාම; තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. උණ්හපකතිකස්ස පන දුබ්බලස්ස ච චීවරං සුඛුමං සප්පායං; සීතාලුකස්ස ඝනං දුපට්ටං; විපරීතං[6] අසප්පායං; යස්ස කස්සචි ජිණ්ණං අසප්පායමෙව; අග්ගලාදිදානෙ[7] හිස්ස තං පලිබොධකරං[8] හොති; තථා පට්ට[9]දුකූලාදිභෙදං ලොභනීයං චීවරං;[10] තාදිසං හි අරඤ්ඤෙ එකකස්ස නිවාසන්තරායකරං[11] ජීවිතන්තරායකරඤ්චාපි[12] හොති; නිප්පරියායෙන පන යං නිමිත්තකම්මාදිමිච්ඡාජීවවසෙන උප්පන්නං යඤ්චස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති තං අසප්පායං; විපරීතං සප්පායං; තස්ස වසෙනෙත්ථ සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙන[13] ච ගොචර සම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි චීවරං පාරුපන්තො නාම[14] නත්ථි; වුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පන චීවරපාරුපනං හොති; තත්ථ චීවරම්පි අචෙතනං කායො'පි අචෙතනො; චීවරං න ජානාති මයා කායො පාරුතොති;[15] කායො'පි[16] න ජානාති අහං චීවරෙන පාරුතොති; ධාතුයොව ධාතුසමූහං පටිච්ඡාදෙන්ති පටපිලොතිකාය පොත්ථකරූපපටිච්ඡාදනෙ විය; තස්මා නෙව සුන්දරං චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං; න අසුන්දරං ලභිත්වා දොමනස්සං; නාගවම්මිකචෙතියරුක්ඛාදිසු හි කෙචි මාලාගන්ධධූප[17]වත්ථාදීහි සක්කාරං කරොන්ති; කෙචි ගූථමුත්තකද්දමදණ්ඩසත්ථප්පහාරාදීහි අසක්කාරං; න තෙන[18] වම්මිකරුක්ඛාදයො සොමනස්සං වා දොමනස්සං වා[19] කරොන්ති; එවමෙව නෙව සුන්දරං චීවරං ලභිත්වා සොමනස්සං කාතබ්බං; න අසුන්දරං ලභිත්වා දොමනස්සන්ති; එවං පවත්තපටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ[20] අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

---

1. කිරියා s.
2. ලළනං b ලාලන . s.
3. එවං b පරිජානනං b s a.
4. පාරුපන b s e.
5. පාරුපෙත්වා b s.
6. බහිපරීතං a m2 P2 e.
7. දානෙන l s e
8. කරණං b.
9. පට්ටුණ්ණ b.
10. ලොභනීය චීවරධාරණං a r t v ලොභනීය b c.
11. නිවාසනන්තරායකරං b.
12. කරං චාපි b s.
13. වසෙනෙව b s.
14. පාරුපෙන්තො b.
15. පාරුපිතොති T V w l.
16. කා යො l.
17. ධූම b.
18. තෙන නාම b.
19. දොමනස්සං b.
20. වසෙන පනෙත්ථ b.

පත්තධාරණෙ'පි පත්තං සහසාව අග්ගහෙත්වා ඉමං ගහෙත්වා පිණ්ඩාය චරමානො භික්ඛං ලභිස්සාමීති එවං පත්තගහණපච්චයා පටිලභිතබ්බඅත්ථවසෙන[1] සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං; කිස[2] දුබ්බලසරීරස්ස පන ගරු පත්තො අසප්පායො; යස්ස කස්සචි චතුපඤ්චගණ්ඨිකාහතො දුබ්බිසොධනීයො[3] අසප්පායො ච;[4] දුද්ධොතපත්තො හි න වට්ටති; තං ධොවන්තස්සෙව චස්ස පලිබොධො හොති; මණිවණ්ණපත්තො පන ලොභනීයො චීවරෙ වුත්තනයෙනෙව අසප්පායො; නිමිත්තකම්මාදිවසෙන ලද්ධො පන යඤ්චස්ස සෙවමානස්ස අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති අයං එකන්තඅසප්පායොව; විපරීතො සප්පායො; තස්ස වසෙනෙත්ථ[5] සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං; අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි[6] පත්තං ගණ්හන්තො[7] නත්ථි; වුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පන[8] පත්තගහණං නාම හොති; තත්ථ පත්තො'පි අචෙතනො; හත්ථාපි අචෙතනා; පත්තො න ජානාති අහං හත්ථෙහි ගහිතොති; හත්ථාපි න ජානන්ති පත්තො අම්හෙහි ගහිතොති; ධාතුයොව ධාතුසමූහං ගණ්හන්ති සණ්ඩාසෙන අග්ගිවණ්ණපත්තගහණෙ[9] වියාති; එවං පවත්තපටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. අපි ච යථා ඡින්නහත්ථපාදෙ වණමුඛෙහි පග්ඝරිතපුබ්බලොහිතකිමිකුලෙ[10] නීලමක්ඛිකාසම්පරිකිණ්ණෙ අනාථසාලායං අනාථමනුස්සෙ දිස්වා දයාලුකා පුරිසා තෙසං වණපටිච්ඡාදනකචොළකානි[11] චෙව කපාලාදීහි ච[12] භෙසජ්ජානි උපනාමෙන්ති; තත්ථ චොළකානිපි කෙසඤ්චි සණ්හානි කෙසඤ්චි ථූලානි පාපුණන්ති; භෙසජ්ජකපාලකානිපි කෙසඤ්චි සුසණ්ඨානානි කෙසඤ්චි දුස්සණ්ඨානානි පාපුණන්ති; න තෙ තත්ථ සුමනා වා දුම්මනා වා හොන්ති; වණපටිච්ඡාදනමත්තෙනෙව හි චොළකෙන භෙසජ්ජපටිග්ගහණමත්තෙනෙව ච කපාලකෙන තෙසං අත්ථො; එවමෙව යො භික්ඛු වණචොළකං විය චීවරං භෙසජ්ජකපාලං[13] විය පත්තං කපාලෙ භෙසජ්ජං විය ච පත්තෙ ලද්ධං භික්ඛං සල්ලක්ඛෙති අයං සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤෙන උත්තමසම්පජානකාරීති[14] වෙදිතබ්බො.

අසිතාදීසු **අසිතෙ**ති පිණ්ඩපාතභොජනෙ; **පීතෙ**ති යාගුආදිපානෙ; **ඛායිතෙ**ති පිට්ඨ[15]ඛජ්ජකාදිඛාදනෙ; **සායිතෙ**ති මධුඵාණිතාදිසායනෙ; තත්ථ "නෙව දවායා"ති ආදිනා නයෙන වුත්තො අට්ඨවිධො'පි අත්ථො අත්ථො නාම; තස්ස වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. ලූඛපණීතතිත්තමධුරාදීසු පන යෙන භොජනෙන යස්ස අඵාසු හොති

---

1. වසෙනෙව s.
2. කීස s.
3. නීයො b e.
4. ච b
5. වසෙන s.
6. කොචි අත්තා නාම a.
7. ගණ්හන්තො නාම b.
8. විප්ඵාරෙනෙව s.
9. අග්ගිවණ්ණභාගහණෙ b.
10. කිමිකුලෙ b.
11. වණපට්ටචොළකානි b.
12. කපාලාදීහි ච m1 P1 r1 V w1
13. කපාලකං b.
14. උත්තමසම්පජඤ්ඤකාරීති bs.
15. පිට්ඨක s.

තං තස්ස අසප්පායං; යං පන නිමිත්තකම්මාදිවසෙන පටිලද්ධං යඤ්චස්ස භුඤ්ජතො අකුසලා ධම්මා අභිවඩ්ඪන්ති කුසලා ධම්මා පරිහායන්ති තං එකන්තඅසප්පායමෙව; විපරීතං සප්පායං; තස්ස වසෙනෙත්ථ¹ සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි භුඤ්ජනකො² නත්ථි; වුත්තප්පකාරචිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව³ පන පත්තපටිග්ගහණං නාම හොති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව හත්ථස්ස පත්තෙ ඔතරණං⁴ නාම හොති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව ආලොපකරණං ආලොපඋද්ධරණං මුඛවිවරණඤ්ච හොති න කොචි කුඤ්චිකාය න යන්තකෙන⁵ හනුකට්ඨීනි විවරති; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව ආලොපස්ස මුඛෙ ඨපනං උපරිදන්තානං මුසලකිච්චසාධනං හෙට්ඨාදන්තානං උදුක්ඛලකිච්චසාධනං ජිව්හාය හත්ථකිච්චසාධනඤ්ච හොති; ඉති තං⁶ තත්ථ අග්ගජිව්හාය තනුඛෙළො⁷ මූලජිව්හාය බහලඛෙළො මක්ඛෙති; තං හෙට්ඨාදන්ත උදුක්ඛලෙ ජිව්හාහත්ථපරිවත්තිතං ඛෙළඋදකතෙමිතං උපරිදන්තමුසලසඤ්චුණ්ණිතං කොචි කටච්ඡුනා වා දබ්බියා වා අන්තො පවෙසෙන්තො⁸ නාම නත්ථි; වායොධාතුයාව⁹ පවිසති; පවිට්ඨං පවිට්ඨං කොචි පලාලසන්ථරකං¹⁰ කත්වා ධාරෙන්තො නාම නත්ථි; වායොධාතුවසෙනෙව තිට්ඨති; ඨිතං ඨිතං කොචි උද්ධනං කත්වා අග්ගිං ජාලෙත්වා¹¹ පචන්තො¹² නාම නත්ථි; තෙජොධාතුයාව¹³ පච්චති; පක්කං පක්කං කොචි දණ්ඩකෙන¹⁴ වා යට්ඨියා වා බහි නීහරන්තො¹⁵ නාම නත්ථි; වායොධාතුයෙව නිහරති; ඉති වායොධාතු අතිහරති ච වීතිහරති ච¹⁶ ධාරෙති ච පරිවත්තෙති ච¹⁷ සඤ්චුණ්ණෙති ච විසොසෙති ච නීහරති ච; පථවීධාතු ධාරෙති ච පරිවත්තෙති ච සඤ්චුණ්ණෙති ච විසොසෙති ච;¹⁸ ආපොධාතු සිනෙහෙති ච අල්ලත්තඤ්ච¹⁹ අනුපාලෙති; තෙජොධාතු අන්තොපවිට්ඨං²⁰ පරිපාචෙති; ආකාසධාතු අඤ්ජසො හොති; විඤ්ඤාණධාතු තත්ථ තත්ථ සම්මාපයොගමන්වාය ආභුඤ්ජතීති;²¹ එවමෙත්ථ²² පටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං.

අපි ච ගමනතො පරියෙසනතො පරිභොගතො ආසයතො නිධානතො අපරිපක්කතො පරිපක්කතො ඵලතො නිස්සන්දතො²³ සම්මක්ඛනතොති එවං දසවිධ²⁴පටිකූලභාවපච්චවෙක්ඛනතො පෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. විත්ථාරකථා පනෙත්ථ විසුද්ධිමග්ගෙ ආහාරපටික්කූලසඤ්ඤානිද්දෙසතො ගහෙතබ්බා.

1 වසෙන s. 9. ධාතුයාව s. 15. නීහාරකො b නීහරකො l s.
2. භුඤ්ජකො b s. 10. සන්ථරං b. 16. අතිහරති ච b. 22. එවමෙත්ථ n; 2P2r
3. විප්ඵාරවසෙනෙව b s. 11. ජාලිත්වා b. 17. පවත්තෙන්ති ච. [එවමෙත්ථ tvw1am1P1.
4 ඔතාරණං b s. 12. පචන්තො s. 18. විසොසෙති ච b පරිවත්තෙති ච
5. කුඤ්චිකාය පන s කුඤ්චිකායයන්තකෙන ච b. [විසොසෙති ච s.
6. ඉති b. 13. ච s. 19. අල්ලත්තං ච s. 23. නිස්සන්දතො b
7. තනුක ඛෙළා b s 14. දණ්ඩක b s 20. අන්තො b s. නිස්සන්දතො s.
8. පවෙසකො M2 P2 පවෙසන්තො s. 21. ආභුඤ්ජතීති b. 24. දසවිධං s පටිකූල b.

උච්චාරපස්සාවකම්මෙති උච්චාරස්ස ච පස්සාවස්ස ච කරණෙ; තත්ථ පත්තකාලෙ උච්චාරපස්සාවං අකරොන්තස්ස සකලසරීරතො සෙදා මුච්චන්ති[1] අක්ඛීනි භමන්ති චිත්තං න එකග්ගං හොති අඤ්ඤෙ ච රොගා උප්පජ්ජන්ති; කරොන්තස්ස පන සබ්බං තං න හොතීති අයමෙත්ථ අත්ථො; තස්සෙව[2] වසෙන සාත්ථකසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං. අට්ඨානෙ උච්චාරපස්සාවං කරොන්තස්ස පන ආපත්ති හොති අයසො වඩ්ඪති ජීවිතන්තරායො හොති; පතිරූපෙ ඨානෙ කරොන්තස්ස සබ්බං තං න හොතීති ඉදමෙත්ථ සප්පායං; තස්ස වසෙන සප්පායසම්පජඤ්ඤං කම්මට්ඨානාවිජහනවසෙනෙව ච[3] ගොචරසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං; අබ්භන්තරෙ අත්තා නාම කොචි උච්චාරපස්සාවකම්මං[4] කරොන්තො නත්ථි; චිත්තකිරියවායොධාතුවිප්ඵාරෙනෙව පන උච්චාරපස්සාවකම්මං හොති; යථා පන[5] පක්කෙ ගණ්ඩෙ ගණ්ඩභෙදෙන පුබ්බලොහිතං අකාමතාය නික්ඛමති; යථා ච අතිභරිතා උදකභාජනා උදකං අකාමතාය නික්ඛමති; එවං පක්කාසයමුත්තාසයෙසු[6] සන්නිචිතා උච්චාරපස්සාවා වායුවෙගසමුප්පීළිතා අකාමතායපි නික්ඛමන්ති; සො පනායං එවං[7] නික්ඛමන්තො උච්චාරපස්සාවො නෙව තස්ස භික්ඛුනො අත්තනො හොති;[8] න පරස්ස; කෙවලං සරීරනිස්සන්දොව[9] හොති; යථා කිං: යථා උදකතුම්බතො[10] පුරාණඋදකං ඡඩ්ඩෙන්තස්ස නෙව තං අත්තනො හොති; න පරෙසං;[11] කෙවලං පටිජග්ගනමත්තමෙව හොති; එවං පවත්තපටිසඞ්ඛානවසෙනෙත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤං වෙදිතබ්බං

ගතාදීසු **ගතෙති** ගමනෙ; **ඨිතෙති** ඨානෙ; **නිසින්නෙති** නිසජ්ජාය; **සුත්තෙති** සයනෙ; **ජාගරිතෙති** ජාගරණෙ; **භාසිතෙති** කථනෙ; **තුණ්හීභාවෙති** අකථනෙ; "ගච්ඡන්තො වා ගච්ඡාමීති පජානාති ඨිතො වා ඨිතො'ම්හීති පජානාති නිසින්නො වා නිසින්නො'ම්හීති පජානාති සයානො වා සයානො'ම්හීති පජානාතී"ති ඉමස්මිං[12] ඨානෙ අද්ධාන ඉරියාපථා කථිතා; "අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්මිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ"ති ඉමස්මිං[13] මජ්ඣිමා; "ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ"ති ඉධ පන ඛුද්දකා චුණ්ණියා[14] ඉරියාපථා කථිතා; තස්මා එතෙසුපි වුත්තනයෙනෙව සම්පජානකාරිතා වෙදිතබ්බා.

තිපිටකමහාසීව[15]ත්ථෙරො පනාහ: "යො චිරං ගන්ත්වා වා චඞ්කමිත්වා වා අපරභාගෙ ඨිතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති චඞ්කමනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං ගතෙ[16] සම්පජානකාරී නාම; යො සජ්ඣායං වා කරොන්තො පඤ්හං වා විස්සජ්ජෙන්තො[17]

1. මුඤ්චන්ති b s.
2. තස්ස b s.
3. වසෙනෙව පන s වසෙනෙව e
4. පස්සාවං b s.
5. යථා වා පන d1.
6. වත්ථුසු
7. සො පනායං s.
8. භික්ඛුනො හොති d1.
9. නිස්සන්දො ච s.
10. උදකකුම්භතො s e.
11. න පරස්ස a.
12. ඉමස්මිං හි b.
13. ඉමස්මිං ඨානෙ a e.
14. ඛුද්දක b s චුණ්ණිය s චුණ්ණික b.
15. මහාසිව b.
16. අයං ගමනෙ c.
17. සජ්ඣායං වා කරොන්තො e විස්සජ්ජෙන්තො s a විසජ්ජෙන්තො b.

කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො චිරං ඨත්වා අපරභාගෙ නිසින්නො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති ඨිතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං ඨිතෙ සම්පජානකාරී නාම;[1] යො සජ්ඣායාදිකරණවසෙනෙව චිරං නිසීදිත්වා අපරභාගෙ නිපන්නො[2] ඉති පටිසඤ්චික්ඛති නිසින්නකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං නිසින්නෙ සම්පජානකාරී නාම; යො පන නිපන්නකො[3] සජ්ඣායං වා කරොන්තො[4] කම්මට්ඨානං වා මනසි කරොන්තො නිද්දං ඔක්කමිත්වා අපරභාගෙ උට්ඨාය[5] ඉති පටිසඤ්චික්ඛති සයනකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං සුත්තෙ ච[6] ජාගරිතෙ ච සම්පජානකාරී නාම; කිරියමයචිත්තානං හි අප්පවත්තං සුත්තං නාම[7] පවත්තං ජාගරිතං නාමාති; යො පන භාසමානො අයං සද්දො නාම ඔට්ඨෙ ච පටිච්ච දන්තෙ ච ජිව්හඤ්ච තාලුඤ්ච පටිච්ච චිත්තස්ස[8] තදනුරූපං පයොගං පටිච්ච ජායතීති සතො සම්පජානො භාසති; චිරං වා පන කාලං සජ්ඣායං වා කත්වා ධම්මං වා කථෙත්වා කම්මට්ඨානං පරිවත්තෙත්වා පඤ්හං වා විස්සජ්ජෙත්වා අපරභාගෙ තුණ්හීභූතො ඉති පටිසඤ්චික්ඛති: භාසිතකාලෙ උප්පන්නා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධාති අයං භාසිතෙ සම්පජානකාරී නාම; යො තුණ්හීභූතො චිරං ධම්මං වා කම්මට්ඨානං වා මනසි කත්වා අපරභාගෙ ඉති පටිසඤ්චික්ඛති: තුණ්හීභූතකාලෙ පවත්තා රූපාරූපධම්මා එත්ථෙව නිරුද්ධා උපාදාරූපප්පවත්තියා සති භාසති නාම අසති තුණ්හී භවති නාමාති; අයං තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී නාමා"ති. තයිදං මහාසීවත්ථෙරෙන වුත්තං අසම්මොහධුරං ඉමස්මිං සතිපට්ඨානසුත්තෙ අධිප්පෙතං. සාමඤ්ඤඵලෙ පන සබ්බම්පි චතුබ්බිධං සම්පජඤ්ඤං ලබ්භති;[9] තස්මා විසෙසතො එත්ථ අසම්මොහසම්පජඤ්ඤස්සෙව වසෙන සම්පජානකාරිතා වෙදිතබ්බා.

සම්පජානකාරී සම්පජානකාරීති ච සබ්බපදෙසු සතිසම්පයුත්තස්සෙව සම්පජඤ්ඤස්ස වසෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො; විභඞ්ගප්පකරණෙ පන "සතො සම්පජානො අභික්කමති සතො සම්පජානො පටික්කමතී"ති එවං එතානි[10] පදානි විභත්තානෙව. ඉති[11] අජ්ඣත්තං වාති එවං චතුසම්පජඤ්ඤපරිග්ගණ්හනෙන[12] අත්තනො වා කායෙ පරස්ස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා[13] පරස්ස කායෙ කායානුපස්සී විහරති; ඉධාපි[14] සමුදයධම්මානුපස්සීති ආදීසු රූපක්ඛන්ධස්සෙව සමුදයො ච වයො ච නීහරිතබ්බො. සෙසං වුත්තසදිසමෙව ඉධ චතුසම්පජඤ්ඤපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චං; තස්සා සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං; උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං; වුත්තප්පකාරෙ

1. නාම හොති s.
2. නිසින්නො l
3. නිසින්නකො l නිපන්නකොව b s.
4. කරොන්තො පඤ්හං වා විසජ්ජෙන්තො b.
5. වුට්ඨාය b.
6. සුත්තෙ b a.
7. සොත්තං නාම l
8. චිත්තස්ස ච b.
9. ලබ්භති s.
10. එවං නානි b a.
11. ඉදානි l s.
12. පරිග්ගණ්හනෙන b s
13. කාලෙන
14. ඉධ b.

අරියමග්ගො මග්ගසච්චං; එවං චතුසච්චවසෙන උස්සක්කිත්වා නිබ්බුතිං පාපුණාතීති. ඉදමෙකස්ස චතුසම්පජඤ්ඤපරිග්ගාහකස්ස වසෙන[1] යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛන්ති.

චතුසම්පජඤ්ඤපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං චතුසම්පජඤ්ඤවසෙන කායානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි පටික්කූල[2]මනසිකාරවසෙන විභජිතුං **පුන චපරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඉමමෙව කායන්ති** ආදීසු යං වත්තබ්බං සියා තං සබ්බං සබ්බාකාරෙන[3] විත්ථාරතො විසුද්ධිමග්ගෙ කායගතාසතිකම්මට්ඨානෙ වුත්තං. **උභතො මුඛාති** හෙට්ඨා ච උපරි චාති වීහි මුඛෙහි යුත්තා; **නානාවිහිතස්සාති** නානාවිධස්ස; ඉදං පනෙත්ථ ඔපම්මසංසන්දනං: උභතොමුඛා මුතොළී[4] විය හි චාතුමහා[5]භූතිකො කායො; තත්ථ මිස්සෙත්වා[6] පක්ඛිත්තනානාවිධධඤ්ඤං විය හි[7] කෙසාදයො ද්වත්තිංසාකාරා; චක්ඛුමා පුරිසො විය යොගාවචරො; තස්ස තං මුතොළිං මුඤ්චිත්වා පච්චවෙක්ඛතො නානාවිධධඤ්ඤ[8]පාකටකාලො විය යොගිනො ද්වත්තිංසාකාරස්ස විභූතාකාරො[9] වෙදිතබ්බො. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං කෙසාදිපරිගණ්හනෙන[10] අත්තනො වා කායෙ පරස්ස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා[11] පරස්ස කායෙ කායානුපස්සී විහරති; ඉතො පරං වුත්තනයමෙව, කෙවලං හි ඉධ ද්වත්තිංසාකාරපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති.

පටික්කූල[2]මනසිකාරපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං පටික්කූලමනසිකාරවසෙන කායානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි ධාතුමනසිකාරවසෙන විභජිතුං **පුන චපරන්ති** ආදිමාහ. තත්‍රායං ඔපම්මසංසන්දනෙන සද්ධිං අත්ථවණ්ණනා: යථා කොචි ගො ඝාතකො වා තස්සෙව[12] භත්තවෙතනභතො[13] අන්තෙවාසිකො වා[14] ගාවිං වධිත්වා විනිවිජ්ඣිත්වා චතස්සො දිසා ගතානං මහාපථානං වෙමජ්ඣට්ඨානසඞ්ඛාතෙ චාතුම්මහාපථෙ[15] කොට්ඨාස[16]කොට්ඨාසං කත්වා නිසින්නො අස්ස; එවමෙව භික්ඛු චතුන්නං ඉරියාපථානං යෙන කෙනචි ආකාරෙන ඨිතත්තා[17] යථාඨිතං යථාඨිතත්තා ච යථා පණිහිතං කායං අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පඨවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු[18] වායොධාතූති එවං පච්චවෙක්ඛති; කිං වුත්තං හොති: යථා ගොඝාතකස්ස ගාවිං පොසෙන්තස්සාපි ආඝාතනං[19]

---

1. භික්ඛුනො වසෙන b
2. පටිකූල b.
3. තං සබ්බාකාරෙන l s.
4. පුතොළි e2 b මූතොළි e.
5. මාතු b s ම්මහා s.
6. සසිත්වා
7. විය b s.
8. ධඤ්ඤස්ස b s.
9. විභූතකාලො l b.
10. වාති කෙසාදිනු පරිග ණ්හනෙන s
11. කාලෙන e.
12. තපස්සවා b s
13. වෙතනභතො b s.
14. අනෙතවාසිකො b s.
15. චතුමහාපථෙ b s
16. කොට්ඨාසං b s
17. ආකාරෙන s.
18. පඨවධා තු-පෙ- b
19. ආඝාටනං b2.

ආගරන්තස්සාපි ආහරිත්වා තත්ථ බන්ධිත්වා ඨපෙන්තස්සාපි වධෙන්තස්සාපි වධිතං මතං[1] පස්සන්තස්සාපි තාවදෙව ගාවීති සඤ්ඤා න අන්තරධායති යාව නං පදාලෙත්වා[2] බිලසො න විභජති; විභජිත්වා නිසින්නස්ස පන ගාවිසඤ්ඤා[3] අන්තරධායති මංසසඤ්ඤා පවත්තති; නාස්ස එවං හොති. අහං ගාවිං වික්කිණාමි[4] ඉමෙ ගාවිං හරන්තීති; අථ ඛ්වස්ස[5] අහං මංසං වික්කිණාමි ඉමෙ මංසං හරන්ති ඉච්චෙව හොති; එවමෙව ඉමස්සාපි භික්ඛුනො පුබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනකාලෙ ගිහි[6]භූතස්සාපි පබ්බජිතස්සාපි තාවදෙව සත්තොති වා පුග්ගලොති වා සඤ්ඤා න අන්තරධායති යාව[7] ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ඝන විනිබ්භොගං කත්වා ධාතුසො න පච්චවෙක්ඛති; ධාතුසො පච්චවෙක්ඛතො පනස්ස සත්තසඤ්ඤා අන්තරධායති ධාතුවසෙනෙව චිත්තං සන්තිට්ඨති. තෙනාහ භගවා: **ඉමමෙව කායං යථාඨිතං යථාපණිහිතං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ පථවීධාතු ආපොධාතු තෙජොධාතු වායොධාතු**[8] **සෙය්‍යථාපි භික්ඛවෙ දක්ඛො ගොඝාතකො වා-පෙ-වායොධාතූති**. ගොඝාතකො විය හි යොගී; ගාවිසඤ්ඤා විය සත්තසඤ්ඤා; චාතුම්මහාපථො විය චතුඉරියාපථො; බිලසො විභජිත්වා නිසින්නභාවො[9] විය ධාතුසො පච්චවෙක්ඛනන්ති; අයමෙත්ථ පාළිවණ්ණනා. කම්මට්ඨානකථා පන විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතා. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං චතුධාතුපරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා කායෙ පරස්ස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපස්සී විහරති; ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ චතුධාතුපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං පුරිමසදිසමෙවාති.

ධාතු[10]මනසිකාරපබ්බං නිට්ඨිතං

එවං ධාතු[11] මනසිකාරවසෙන කායානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි නවහි සීවථිකා[12]පබ්බෙහි විභජිතුං **පුන චපරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍යාති** යථා පස්සෙය්‍ය; **සරීරන්ති** මතසරීරං; **සීවථිකාය ඡඩ්ඩිතන්ති** සුසානෙ අපවිද්ධං;[13] එකාහං මතස්ස අස්සාති **එකාහමතං**; ද්වීහං මතස්ස අස්සාති **ද්වීහමතං**; තීහං මතස්ස අස්සාති **තීහමතං**; භස්තා විය වායුනා උද්ධං ජීවිතපරියාදානා යථානුක්කමං සමුග්ගතෙන සූන[14] භාවෙන උද්ධුමාතත්තා උද්ධුමාතං; උද්ධුමාතමෙව උද්ධුමාතකං; පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං උද්ධුමාතන්ති උද්ධුමාතකං;[15] විනීලං වුච්චති විපරිභින්නවණ්ණං; විනීලමෙව විනීලකං; පටිකූලත්තා වා කුච්ඡිතං විනීලන්ති **විනීලකං**; මංසුස්සදට්ඨානෙසු රත්ත

1. වධිතං s වධිතමතං ඉති
2. පදාලිත්වා b [සාත්ථි
3. ගාවිතිසඤ්ඤා b s.
4. වික්කිණාමි .
5. ඛ්වාස්ස b.
6. ගිහී s.
7. යාවදෙව l
8. ධාතූති b
9. නිසින්නගොඝාතකො s.
10. චතුධාතු e
11. චතුධාතු a m2 P2 R.
12. නව e සීවථික b.
13. අපවිද්ධං s.
14. සූන b සං b s a
15. උද්ධුමාතත්තා උද්ධුමාත

වණ්ණස්ස පුබ්බසන්නිචයට්ඨානෙසු සෙතවණ්ණස්ස යෙභුය්‍යෙන ච නීල[1]වණ්ණස්ස නීලට්ඨානෙ[2] නීලසාටකපාරුතස්සෙව ඡවසරීරස්සෙතං අධිවචනං; පරිභින්නට්ඨානෙහි[3] නවහි වා වණමුඛෙහි විස්සන්දමානං[4] පුබ්බං විපුබ්බං; විපුබ්බමෙව විපුබ්බකං; පටික්කූලත්තා වා කුච්ඡිතං විපුබ්බන්ති විපුබ්බකං; විපුබ්බකං ජාතං තථාභාවං ගතන්ති **විපුබ්බකජාතං; සො ඉමමෙව කායන්ති** සො භික්ඛු ඉමං අත්තනො කායං තෙන කායෙන සද්ධිං **ඤාණෙන උපසංහරති** උපනෙති; කථං; අයම්පි ඛො කායො එවංධම්මො එවම්භාවී එවං අනතීතොති; ඉදං වුත්තං[5] හොති: ආයු උස්මා විඤ්ඤාණන්ති ඉමෙසං තිණ්ණං ධම්මානං අත්ථිතාය අයං කායො ඨානගමනාදික්ඛමො හොති; ඉමෙසං පන විගමා අයම්පි එවංධම්මො එවං පූතිකසභාවොයෙව; **එවං භාවීති**[6] එවමෙවං[7] උද්ධුමාතාදිභෙදො භවිස්සති; **එවං අනතීතොති**[8] එවං උද්ධුමාතාදිභාවං අනතික්කන්තො; **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං උද්ධුමාතකාදි[9]පරිගණ්හනෙන අත්තනො වා කායෙ පරස්ස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස කායෙ කායානුපස්සී විහරති; **ඛජ්ජමානන්ති** උදරාදීසු නිසීදිත්වා උදරමංසං ඔට්ඨමංසං අක්ඛිකූටාදීනි[10] ලුඤ්චිත්වා[11]ලුඤ්චිත්වා ඛාදියමානං; **සමංසලොහිතන්ති** සෙසාවසෙසමංසලොහිතයුත්තං; **නිම්මංසලොහිතමක්ඛිතන්ති**[12] මංසෙ ඛීණෙ'පි ලොහිතං න සුස්සති තං සන්ධාය වුත්තං ලොහිතමක්ඛිතන්ති;[13] **අඤ්ඤෙනාති** අඤ්ඤෙන දිසාභාගෙන; **හත්ථට්ඨිකන්ති** චතුසට්ඨිභෙදම්පි හත්ථට්ඨිකං පාටියෙක්කං[14] විප්පකිණ්ණං; පාදට්ඨිකාදීසුපි එසෙව නයො. **තෙරොවස්සිකානීති** අතික්කන්තසංවච්ඡරානි; **පූතීනීති** අබ්භොකාසෙ ඨිතානි වාතාතපවුට්ඨිසම්ඵස්සෙන තෙරොවස්සිකානෙව පූතීනි හොන්ති; අන්තො භූමිගතානි පන චිරතරං තිට්ඨන්ති; **චුණ්ණකජාතානීති** චුණ්ණචුණ්ණං[15] හුත්වා විප්පකිණ්ණානි;[16] සබ්බත්ථ සො ඉමමෙවාති වුත්තනයෙන ඛජ්ජමානාදීනං වසෙන[17] යොජනා කාතබ්බා.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං ඛජ්ජමානාදිපරිගණ්හනෙන යාව චුණ්ණකභාවා අත්තනො වා කායෙ පරස්ස වා කායෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා[18] පරස්ස කායෙ කායානුපස්සී විහරති; ඉධ පන ඨත්වා නවසිවථිකා සමොධානෙතබ්බා; එකාහමතං වාති හි[19] ආදිනා නයෙන වුත්තා සබ්බාපි එකා; කාකෙහි වා ඛජ්ජමානන්ති ආදිකා එකා; අට්ඨිකසඞ්ඛලිකං සමංසලොහිතං න්හාරුසම්බන්ධන්ති එකා; නිම්මංසලොහිතමක්ඛිතං න්හාරුසම්බන්ධන්ති එකා; අපගතමංස

---

1. යෙභුය්‍යෙන විනීල s.
2. නීලට්ඨානෙසු b s e.
3. ඨානෙපි s.
4. විසන්දමානං b.
5. කිං වුත්තං b s.
6. එවං භාවී b.
7. එවමෙපතං a m2 P2 එවං b.
8. අනතීතො b
9. උද්ධුමාතාදි b s
10. උදරමංසඔට්ඨමංස b අක්ඛිකූටාදීනි b s
11. දීහි s e
12. මක්ඛිතන්ති ඉධකත්ථචි.
13. නිම්මංසලොහිතමක්ඛිතන්ති b
14. පාටිඑක්කං s පාඨිඑක්කං පාටිඑක්කං b.
15. චුණ්ණං චුණ්ණං b.
16. විකිණ්ණානි b d1 d2 s.
17. ඛජ්ජමානාදිවසෙන t2.
18. කාලෙන a e.
19. වාති b d2 s.

ලොහිතං නහාරුසම්බන්ධන්ති එත්ථ; අට්ඨිකානි අපගතසම්බන්ධානීති ආදිනා එත්ථ; අට්ඨිකානි සෙතානි සඞ්ඛවණ්ණූපනිභානීති[1] එත්ථ; අට්ඨිකානි[2] පුඤ්ජකිතානි තෙරොවස්සිකානීති එත්ථ; අට්ඨිකානි[3] පූතීනි චුණ්ණකජාතානීති එත්ථ. එවං ඛො භික්ඛවෙති ඉදං[4] නවසිවථිකං දස්සෙත්වා කායානුපස්සනං නිට්ඨපෙන්තො ආහ. තත්ථ නවසිවථිකා පරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චං; තස්සා සමුට්ඨාපිකා පුරිමතණ්හා සමුදයසච්චං; උභින්නං අප්පවත්ති නිරොධසච්චං; දුක්ඛ[5]පරිජානනො සමුදය[6] පජහනො නිරොධාරම්මණො අරියමග්ගො මග්ගසච්චං; එවං චතුසච්චවසෙන[7] උස්සක්කිත්වා නිබ්බුතිං පාපුණාතීති ඉදං නවසිවථිකා[8] පරිග්ගාහකානං භික්ඛූනං යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛන්ති.

සිවථිකාපබ්බං[9] නිට්ඨිතං.

එත්තාවතා ච ආනාපානපබ්බං ඉරියාපථපබ්බං චතුසම්පජඤ්ඤපබ්බං පටික්කූලමනසිකාරපබ්බං ධාතුමනසිකාරපබ්බං නව සිවථිකාපබ්බානීති[10] චුද්දසපබ්බා කායානුපස්සනා නිට්ඨිතා හොති. තත්ථ ආනාපානපබ්බං පටික්කූලමනසිකාරපබ්බන්ති ඉමානෙව ද්වෙ අප්පනාකම්මට්ඨානානි; සිවථිකානං පන ආදීනවානු[11]පස්සනාවසෙන වුත්තත්තා සෙසානි ද්වාදසාපි උපචාරකම්මට්ඨානානෙවාති.

කායානුපස්සනා නිට්ඨිතා[12].

එවං භගවා චුද්දසවිධෙන කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං කථෙත්වා ඉදානි නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනං කථෙතුං කථඤ්ච භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ සුඛං වෙදනන්ති කායිකං වා චෙතසිකං වා සුඛං වෙදනං වෙදියමානො අහං සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති අත්ථො; තත්ථ කාමං උත්තානසෙය්‍යකාපි දාරකා ථඤ්ඤපිවනාදිකාලෙ සුඛං වෙදියමානා සුඛං[13] වෙදියාමාති පජානන්ති න පනෙතං එවරූපං ජානනං සන්ධාය වුත්තං; එවරූපං හි[14] ජානනං සත්තූපලද්ධිං න ජහති[15] සත්තසඤ්ඤං න උග්ඝාටෙති[16] කම්මට්ඨානං වා සතිපට්ඨානභාවනා වා න හොති; ඉමස්ස පන භික්ඛුනො ජානනං සත්තූපලද්ධිං ජහති[17] සත්තසඤ්ඤං උග්ඝාටෙති[16] කම්මට්ඨානඤ්චෙව සතිපට්ඨානභාවනා ච හොති; ඉදං හි කො වෙදියති කස්ස වෙදනා කිංකාරණා වෙදනාති එවං සම්පජානවෙදියනං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ කො වෙදියතීති න කොචි සත්තො වා පුග්ගලො වා වෙදියති; කස්ස වෙදනාති

---

1. සඞ්ඛවණ්ණපටිභාගානීති b s.
2. එත්ථ b s.
3. එත්ථ b s.
4. ඉධ නවසිවථිකා s සිවථිකා b.
5. දුක්ඛං b.
6. සමුදයං b s.
7. වසෙනෙව b.
8. සිවථිකා b.
9. සිවථිකපබ්බං b නවසිවථිකාපබ්බං b2 s.
10. පබ්බන්ති e.
11. ආදීනවානු b.
12. කායානුපස්සනා b නිට්ඨිතා s
13. සුඛං වෙදනං d1 d2.
14. එවරූපං ජානනං හි b s.
15. විජහති b s.
16. උග්ඝාටෙන්ති s.
17. විජහති s.

න කස්සචි සත්තස්ස වා පුග්ගලස්ස වා වෙදනා; කිං කාරණා වෙදනාති වත්ථුං ආරම්මණා ච පනස්ස වෙදනා;[1] තස්මා එස[2] එවං පජානාති: තං තං සුඛාදීනං වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනාව[3] වෙදියති තං පන වෙදනා පවත්තිං උපාදාය අහං වෙදියාමීති වොහාරමත්තං හොතීති එවං වත්ථුං[4] ආරම්මණං කත්වා වෙදනා[5] වෙදියතීති සල්ලක්ඛෙන්තො[6] එස සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති වෙදිතබ්බො.

චිත්තලපබ්බතෙ අඤ්ඤතරො ථෙරො විය ථෙරො කිර අඵාසුක කාලෙ බලවවෙදනාය නිත්ථුනන්තො[7] අපරාපරං පරිවත්තති; තමෙකො දහරො ආහ: කතරං වො භන්තෙ ඨානං රුජතීති;[8] ආවුසො පාටියෙක්කං රුජනට්ඨානං[8] නාම නත්ථි වත්ථුං ආරම්මණං කත්වා වෙදනා[9] වෙදියතීති; එවං ජානනකාලතො පට්ඨාය අධිවාසෙතුං වට්ටති නො භන්තෙති; අධිවාසෙමි ආවුසොති; අධිවාසනා භන්තෙ සෙය්‍යාති;[10] ථෙරො අධිවාසෙසි; වාතො[11] යාව හදයා ඵාලෙසි: මඤ්චකෙ අන්තානි රාසිකතානි[12] අහෙසුං; ථෙරො දහරස්ස දස්සෙසි වට්ටතාවුසො එත්තිකා[13] අධිවාසනාති; දහරො තුණ්හී අහොසි; ථෙරො විරියසමතං[14] යොජෙත්වා සහ පටිසම්භිදාහි අරහත්තං පාපුණිත්වා සමසීසී හුත්වා පරිනිබ්බායි.

යථා ච සුඛං එවං දුක්ඛං–පෙ–නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියමානො නිරාමිසං අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාති; ඉති භගවා රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා අරූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො වෙදනාවසෙන කථෙසි; දුවිධං හි කම්මට්ඨානං රූපකම්මට්ඨානං[15] අරූපකම්මට්ඨානන්ති;[15] රූපපරිග්ගහො අරූපපරිග්ගහොතිපි එතදෙව වුච්චති; තත්ථ භගවා රූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො සඞ්ඛෙපමනසිකාරවසෙන වා විත්ථාරමනසිකාරවසෙන වා චතුධාතුවවත්ථානං කථෙති;[16] තදුභයම්පි විසුද්ධිමග්ගෙ සබ්බාකාරතො[17] දස්සිතමෙව අරූපකම්මට්ඨානං පන කථෙන්තො යෙභුය්‍යෙන වෙදනාවසෙන කථෙති; තිවිධො හි අරූපකම්මට්ඨානෙ අභිනිවෙසො ඵස්සවසෙන වෙදනාවසෙන චිත්තවසෙනාති; කථං: එකච්චස්ස හි සඞ්ඛිත්තෙන වා විත්ථාරෙන වා පරිග්ගහිතෙ රූපකම්මට්ඨානෙ තස්මිං ආරම්මණෙ චිත්තචෙතසිකානං පඨමාභිනිපාතො[18] තං ආරම්මණං ඵුසන්තො උප්පජ්ජමානො ඵස්සො පාකටො හොති; එකච්චස්ස තං ආරම්මණං අනුභවන්තී උප්පජ්ජමානා වෙදනා පාකටා හොති; එකච්චස්ස තං ආරම්මණං පරිග්ගහෙත්වා විජානන්තං උප්පජ්ජමානං විඤ්ඤාණං පාකටං හොති තත්ථ යස්ස ඵස්සො පාකටො හොති සො'පි[19] න කෙවලං ඵස්සොව උප්පජ්ජති තෙන සද්ධිං තදෙව ආරම්මණං අනුභවමානා වෙදනාපි

---

1. වෙදනාන s.
2. තස්මා එස b l s e
3. වෙදනා e a
4. වෙදනාව වත්ථුං b.
5. වෙදනාව b s.
6. සල්ලක්ඛෙන්තා b s.
7. නිත්ථුනන්තො a b s
8. රුජ්ජතීති b s
9. වෙදනාව b s.
10 සෙය්‍යාති b.
11. තතො වාතො b
12. රාසිභූතානි b s.
13. එත්තකා b s.
14. සමථං l s e.
15. කම්මට්ඨානඤ්ච b s.
16. කථෙසි b
17. සබ්බාකාරතො විසුද්ධි [මග්ගෙ b s.
18 නිපාතො
19. සො b s.

උප්පජ්ජති සඤ්ජානමානා[1] සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි විජානමානං[2] විඤ්ඤාණම්පි උප්පජ්ජතීති ඵස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති; යස්ස වෙදනා පාකටා හොති සො'පි[3] න කෙවලං වෙදනාව උප්පජ්ජති තාය සද්ධිං[4] ඵුසමානො ඵස්සො'පි උප්පජ්ජති සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි විජානමානං[2] විඤ්ඤාණම්පි උප්පජ්ජතීති ඵස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති; යස්ස විඤ්ඤාණං[5] පාකටං හොති සො'පි[6] න කෙවලං විඤ්ඤාණමෙව උප්පජ්ජති තෙන සද්ධිං තදෙවාරම්මණං ඵුසමානො ඵස්සො'පි උප්පජ්ජති අනුභවමානා වෙදනාපි සඤ්ජානමානා සඤ්ඤාපි චෙතයමානා චෙතනාපි උප්පජ්ජතීති ඵස්සපඤ්චමකෙයෙව පරිග්ගණ්හාති; සො ඉමෙ ඵස්සපඤ්චමකා ධම්මා කිං නිස්සිතාති උපධාරෙන්තො වත්ථුනිස්සිතාති[7] පජානාති; වත්ථු නාම කරජකායො යං සන්ධාය වුත්තං "ඉදඤ්ච පන මෙ විඤ්ඤාණං එත්ථ සිතං[8] එත්ථ පටිබද්ධ"න්ති සො අත්ථතො භූතානි චෙව උපාදාරූපානි ච; එවමෙත්ථ වත්ථු රූපං ඵස්සපඤ්චමකා නාමන්ති නාමරූපමත්තමෙව[9] පස්සති; රූපඤ්චෙත්ථ රූපක්ඛන්ධො නාමං චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධාති පඤ්චක්ඛන්ධමත්තං හොති; නාමරූපවිනිමුත්තා හි පඤ්චක්ඛන්ධා පඤ්චක්ඛන්ධවිනිමුත්තං වා[10] නාමරූපං නත්ථි; සො ඉමෙ පඤ්චක්ඛන්ධා කිංහෙතුකාති උපපරික්ඛන්තො අවිජ්ජාදිහෙතුකාති පස්සති; තතො පච්චයා[11] චෙව පච්චයුප්පන්නඤ්ච ඉදං අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජමත්තමෙවාති සප්පච්චයනාමරූපවසෙන තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාපටිපාටියා අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තාති සම්මසන්තො විචරති; සො අජ්ජ අජ්ජාති පටිවෙධං ආකඞ්ඛමානො තථාරූපෙ දිවසෙ උතුසප්පායං[12] පුග්ගලසප්පායං[12] භොජනසප්පායං[12] ධම්මසවනසප්පායං වා[13] ලභිත්වා එකපල්ලඞ්කෙන නිසින්නො[14] විපස්සනං මත්ථකං පාපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාති; එවං ඉමෙසං තිණ්ණම්පි[15] ජනානං යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථිතං හොති.

ඉධ පන භගවා අරූපකම්මට්ඨානං කථෙන්තො වෙදනාවසෙන කථෙසි; ඵස්සවසෙන වා විඤ්ඤාණවසෙන වා හි[16] කථියමානං[17] න පාකටං හොති අන්ධකාරං විය ඛායති; වෙදනාවසෙන පන පාකටං හොති; කස්මා: වෙදනානං[18] උප්පත්තිපාකටතාය; සුඛදුක්ඛවෙදනානං හි උප්පත්ති පාකටා; යදා සුඛං උප්පජ්ජති සකලසරීරං ඛොභෙන්තං මද්දන්තං ඵරමානං අභිසන්දයමානං සතධොතං සප්පිං[19] ඛාදාපයන්තං විය[20]

1. සඤ්ජානනමානා b.
2. විජානන මානං b.
3. සො b සාපි s.
4. සද්ධිං තදෙවාරම්මණං b.
5. විඤ්ඤාණම්පි s.
6. සො b තම්පි s.
7. වත්ථුං නිස්සිතාති b s.
8. නිස්සිතං s
9. නාමරූපමෙව a e.
10. විනිමුත්තං b s ච b.
11. පච්චයො b.
12. සප්පාය b.
13. සප්පායං b ච s.
14. නිසින්නොව l.
15. ඉමෙසම්පි තිණ්ණං b s.
16. වාහි විඤ්ඤාණ වසෙන වා b s.
17. කථියමානා s a e.
18. වෙදනා s
19. සතධොතං l.
20. විය ච s.

සතපාකතෙලං මක්ඛියමානං විය ඝටසහස්සෙන පරිළාහං නිබ්බාපයමානං විය අහො සුඛං අහො සුඛන්ති වාචං නිච්ඡාරයමානමෙව උප්පජ්ජති; යදා දුක්ඛං උප්පජ්ජති සකලසරීරං බොහෙන්තං මද්දන්තං ඵරමානං අභිසන්දයමානං තත්තඵාලං[1] පවෙසන්තං විය විලීනතම්බලොහෙන ආසිඤ්චන්තං විය සුක්ඛතිණවනප්පතිම්හි[2] අරඤ්ඤෙ දාරුඋක්කාකලාපං[3] ඛිපියමානං[4] විය අහො දුක්ඛං අහො දුක්ඛන්ති විප්පලපයමානමෙව[5] උප්පජ්ජති; ඉති සුඛදුක්ඛවෙදනානං උප්පත්ති පාකටා හොති; අදුක්ඛමසුඛා පන දුද්දීපනා අන්ධකාරා[6] අවිභූතා; සා[7] සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතාසාතපටිපක්ඛවසෙන[8] මජ්ඣත්තාකාරභූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති නයතො ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති; යථා කිං: යථා අන්තරා පිට්ඨිපාසාණං ආරුහිත්වා[9] පලාතස්ස මිගස්ස අනුපදං[10] ගච්ඡන්තො මිගලුද්දකො පිට්ඨිපාසාණස්ස ඔරභාගෙ'පි පරභාගෙ'පි පදං දිස්වා මජ්ඣෙ අපස්සන්තො'පි ඉතො ආරුළ්හො ඉතො ඔරුළ්හො මජ්ඣෙ පිට්ඨිපාසාණෙ ඉමිනා පදෙසෙන ගතො භවිස්සතීති නයතො ජානාති; එවං ආරුළ්හට්ඨානෙ පදං විය හි සුඛවෙදනාය උප්පත්ති පාකටා හොති; ඔරුළ්හට්ඨානෙ පදං විය දුක්ඛවෙදනාය උප්පත්ති පාකටා හොති; ඉතො ආරුය්හ ඉතො ඔරුය්හ මජ්ඣෙ[11] එවං[12] ගතොති නයතො ගහණං විය සුඛදුක්ඛානං අපගමෙ සාතාසාතපටිපක්ඛවසෙන[13] මජ්ඣත්තාකාරභූතා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනාති නයතො ගණ්හන්තස්ස පාකටා හොති; එවං භගවා පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා. පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවට්ටෙත්වා[14] දස්සෙසි. න කෙවලඤ්ච ඉධෙව එවං දස්සෙසි චූළ[15]තණ්හාසඞ්ඛයෙ මහාතණ්හාසඞ්ඛයෙ චූළවෙදල්ලෙ මහාවෙදල්ලෙ රට්ඨපාලසුත්තෙ මාගන්දිය[16] සුත්තෙ ධාතුවිභඞ්ගෙ ආනඤ්ජ[17]සප්පායෙ දීඝනිකායම්හි මහානිදානෙ සක්කපඤ්හෙ මහාසතිපට්ඨානෙ සංයුත්තනිකායම්හි චූළනිදාන සුත්තෙ රුක්ඛූපමෙ[18] පරිවීමංසනසුත්තෙ සකලෙ වෙදනාසංයුත්තෙති එවං අනෙකෙසු සුත්තෙසු පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවට්ටෙත්වා[11] දස්සෙසි; යථා ච තෙසු එවං ඉමස්මිම්පි සතිපට්ඨානෙ[19] පඨමං රූපකම්මට්ඨානං කථෙත්වා පච්ඡා අරූපකම්මට්ඨානං වෙදනාවසෙන විනිවට්ටෙත්වා[14] දස්සෙසි. තත්ථ සුඛං වෙදනන්ති ආදිසු අයං අපරො'පි පජානනපරියායො: **සුඛං වෙදනං වෙදියාමීති පජානාතීති** සුඛාය වෙදනාය ඛණෙ[20] දුක්ඛාය[21] වෙදනාය අභාවතො[22] සුඛං වෙදනං වෙදියමානො සුඛං වෙදනං

---

1. තත්තකපාලං b තත්තජාලං s
2. වනප්පතිම්හි b s
3. කලාපෙ l e.
4. පක්ඛිපමානං b පක්ඛිපයමානං s.
5. විප්පලාපයමානමෙව b s.
6. අන්ධකාරාව b.
7. සෙසා s.
8. පටික්ඛපවසෙන b s
9. ආරොහිත්වා b s.
10. අනුපථං b l s.
11. ඉතො ආරුය්හමජ්ඣෙ le
12. එව b s.
13. පටික්ඛපවසෙන b s.
14. නිවත්තෙත්වා s නිබ්බත්තෙත්වා b.
15. චූළ a s.
16. මාගණ්ඩිය b
17. ආනෙඤ්ජ b
18 රුක්ඛොපමෙ
19. පට්ඨානසුත්තෙ b s
20. සුඛා b සුඛ s e a වෙදි
21. දුක්ඛ s. [නාක්ඛණෙ b s.
22. දුක්ඛාය අභාවතො l

වෙදියාමීති පජානාති; තෙන යා පුබ්බෙ භූතපුබ්බා[1] දුක්ඛා වෙදනා තස්සා ඉදානි අභාවතො ඉමිස්සා ච සුඛාය[2] ඉතො පඨමං අභාවතො වෙදනා නාම අනිච්චා අද්ධුවා[3] විපරිණාමධම්මාති ඉතිහ තත්ථ සම්පජානො හොති; වුත්තම්පි චෙතං[4] භගවතා "යස්මිං අග්ගිවෙස්සන සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති; නෙව තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං වෙදනං වෙදෙති න අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති සුඛංයෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති යස්මිං අග්ගිවෙස්සන සමයෙ දුක්ඛං–පෙ–අදුක්ඛමසුඛං වෙදනං වෙදෙති නෙව තස්මිං සමයෙ සුඛං වෙදනං වෙදෙති න දුක්ඛං[5] වෙදනං වෙදෙති අදුක්ඛමසුඛඤ්ඤෙව තස්මිං සමයෙ වෙදනං වෙදෙති; සුඛාපි ඛො අග්ගිවෙස්සන වෙදනා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා; දුක්ඛාපි ඛො–පෙ–අදුක්ඛමසුඛාපි ඛො අග්ගිවෙස්සන වෙදනා අනිච්චා–පෙ–නිරොධධම්මා; එවං පස්සං අග්ගිවෙස්සන සුතවා අරියසාවකො සුඛායපි වෙදනාය නිබ්බින්දති[6] දුක්ඛායපි[7] අදුක්ඛමසුඛායපි වෙදනාය නිබ්බින්දති නිබ්බින්දං විරජ්ජති විරාගා විමුච්චති විමුත්තස්මිං විමුත්තමිති[8] ඤාණං හොති ඛීණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණීයං නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාතී"ති **සාමිසං වා සුඛන්ති** ආදීසු සාමිසා සුඛා නාම පඤ්චකාමගුණාමිසනිස්සිතා ඡ ගෙහසිතා[9] සොමනස්සවෙදනා; නිරාමිසා සුඛා නාම ඡ නෙක්ඛම්මසිතා[10] සොමනස්සවෙදනා; සාමිසා දුක්ඛා නාම ඡ ගෙහසිතා දොමනස්සවෙදනා; නිරාමිසා[11] දුක්ඛා නාම ඡ නෙක්ඛම්මසිතා දොමනස්සවෙදනා; සාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම ඡ ගෙහසිතා උපෙක්ඛා වෙදනා; නිරාමිසා අදුක්ඛමසුඛා නාම ඡ නෙක්ඛම්මසිතා උපෙක්ඛා වෙදනා; තාසං විභාගො උපරිපණ්ණාසකෙ[12] පාළියං ආගතොයෙව. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං සුඛවෙදනාදි පරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා වෙදනාසු පරස්ස වා වෙදනාසු කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස වෙදනාසු වෙදනානුපස්සී විහරති; **සමුදයධම්මානුපස්සී වාති** එත්ථ පන අවිජ්ජාසමුදයා වෙදනාසමුදයොති ආදීහි පඤ්චහි ආකාරෙහි වෙදනානං සමුදයඤ්ච වයඤ්ච පස්සන්තො සමුදයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරති වයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරති කාලෙන සමුදයධම්මානුපස්සී[13] කාලෙන වයධම්මානුපස්සී වා වෙදනාසු විහරතීති වෙදිතබ්බා; ඉතො පරං කායානුපස්සනාය[14] වුත්තනයමෙව කෙවලං හි ඉධ වෙදනාපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා වෙදනාපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්යානමුඛං වෙදිතබ්බං සෙසං තාදිසමෙවාති.

වෙදනානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

1. අනුභූතපුබ්බා b s.
2. සුඛාය වෙදනාය d1 d2 b.
3. අධුවා b s.
4. වුත්තං හෙතං l c.
5. න ච තස්මිං සමයෙ දුක්ඛං a c.
6. වෙදනාය b.
7. දුක්ඛායපි වෙදනාය b.
8. විමුත්තම්හීති d1 d2 s.
9. ගෙහසිත b s
10. නික්ඛම්ම b සිත b s e.
11. නිරාමිසාපි s.
12. උපරිපණ්ණාසෙ b s.
13. පස්සී වා b.
14. පස්සනායං b.

එවං නවවිධෙන වෙදනානුපස්සනාසතිපට්ඨානං කථෙත්වා ඉදානි සොළසවිධෙන චිත්තානුපස්සනං කථෙතුං **කථඤ්ච භික්ඛවෙති** ආදිමාහ තත්‍ථ **සරාගන්ති** අට්ඨවිධං[1] ලොභසහගතං; **වීතරාගන්ති** ලොකියකුසලාව්‍යාකතං; ඉදං පන යස්මා ධම්මසම්මසනං;[2] න ධම්මසමොධානං; තස්මා ඉධ එකපදෙ'පි ලොකුත්තරං න ලබ්භති; සෙසානි චත්තාරි අකුසලචිත්තානි නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං භජන්ති. **සදොසන්ති** දුවිධං දොමනස්සසහගතං;[3] **වීතදොසන්ති** ලොකියකුසලාව්‍යාකතං; සෙසානි දස අකුසලචිත්තානි[4] නෙව පුරිමපදං න පච්ඡිමපදං[5] භජන්ති. **සමොහන්ති** විචිකිච්ඡාසහගතඤ්චෙව උද්ධච්චසහගතඤ්චාති දුවිධං; යස්මා පන මොහො සබ්බාකුසලෙසු උප්පජ්ජති තස්මා සෙසානි'පි[6] ඉධ වට්ටන්තියෙව; ඉමස්මිංයෙව හි දුකෙ ද්වාදසාකුසලචිත්තානි පරියාදින්නානීති.[7] **වීතමොහන්ති** ලොකියකුසලාව්‍යාකතං; **සඞ්ඛිත්තන්ති** ථිනමිද්ධානුපතිතං; එතං හි සඞ්කුචිතචිත්තං[8] නාම; **වික්ඛිත්තන්ති** උද්ධච්චසහගතං; එතං හි පසටචිත්තං[9] නාම; **මහග්ගතන්ති** රූපාරූපාවචරං;[10] **අමහග්ගතන්ති** කාමාවචරං; **සඋත්තරන්ති** කාමාවචරං; **අනුත්තරන්ති** රූපාරූපාවචරං;[11] තත්‍රාපි සඋත්තරං රූපාවචරං; අනුත්තරං අරූපාවචරමෙව; **සමාහිතන්ති** යස්ස අප්පනාසමාධි උපචාරසමාධි වා අත්‍ථි; **අසමාහිතන්ති** උභයසමාධිවිරහිතං; **විමුත්තන්ති** තදඞ්ගවික්ඛම්භනවිමුත්තීහි විමුත්තං; **අවිමුත්තන්ති** උභයවිමුත්තිවිරහිතං; සමුච්ඡෙදපටිප්පස්සද්ධිනිස්සරණවිමුත්තීනං පන ඉධ ඔකාසොව[12] නත්‍ථි.

ඉති අජ්ඣත්තං වාති එවං සරාගාදිපරිග්ගණ්හනෙන[13] යස්මිං යස්මිං ඛණෙ යං යං චිත්තං පවත්තති තං තං සල්ලක්ඛෙන්තො අත්තනො වා චිත්තෙ පරස්ස වා චිත්තෙ කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස චිත්තෙ චිත්තානුපස්සී විහරති; **සමුදයධම්මානුපස්සීති** එත්‍ථ පන අවිජ්ජාසමුදයා විඤ්ඤාණසමුදයොති එවං පඤ්චහි පඤ්චහි[14] ආකාරෙහි විඤ්ඤාණස්ස සමුදයො ච වයො ච නීහරිතබ්බා; ඉතො පරං වුත්තනයමෙව කෙවලං හි ඉධ චිත්තපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා චිත්තපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො යාව අරහත්තා නිය්‍යානමුඛං[15] වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

චිත්තානුපස්සනා නිට්ඨිතා.

---

1. අට්ඨවිධ b. s e.
2 යස්මා සම්මසනං b s.
3. දොසසහගතං b.
4. දසාකුසලචිත්තානි b s.
5. පුරිමං පදං භජන්ති න පච්ඡිමං පදං b.
6. තස්මා සානිපි b s.
7. පරියාදින්නානීති s.
8. සඞ්කුචිත චිත්තං b.
9. පසතචිත්තං b d2 පසවචිත්තං s.
10. රූපාවචරරූපාවචරං s.
11. රූපාවචරං ච අරූපාවචරං ච s කාමාවචරං ච අරූපා[වචරං ච b.
12. ඔකාසෙසො ච d1 ඔකාසෙසො d2 P1 t w1.
13. පරිග්ගහණෙන b පරිග්ගණ්හනෙන s.
14. එවං පඤ්චහි 1 b s e.
15. භික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං b d1 d2 s

එවං සොළසවිධෙන චිත්තානුපස්සනාසතිපට්ඨානං[1] කථෙත්වා ඉදානි පඤ්චවිධෙන ධම්මානුපස්සනං කථෙතුං[2] කථඤ්ච භික්ඛවෙති ආදිමාහ. අපි ච භගවතා කායානුපස්සනාය සුද්ධරූපපරිග්ගහො කථිතො; වෙදනාචිත්තානුපස්සනාහි සුද්ධඅරූපපරිග්ගහො; ඉදානි රූපාරූපමිස්සකපරිග්ගහං කථෙතුං කථඤ්ච භික්ඛවෙති ආදිමාහ. කායානුපස්සනාය වා රූපක්ඛන්ධපරිග්ගහො[3] කථිතො; වෙදනානුපස්සනාය වෙදනාක්ඛන්ධපරිග්ගහො ච; චිත්තානුපස්සනාය විඤ්ඤාණක්ඛන්ධපරිග්ගහො ච;[4] ඉදානි සඤ්ඤාසඞ්ඛාරක්ඛන්ධපරිග්ගහම්පි කථෙතුං කථඤ්ච භික්ඛවෙති ආදිමාහ. තත්ථ සන්තන්ති අභිණ්හසමුදාචාරවසෙන සංවිජ්ජමානං; අසන්තන්ති අසමුදාචාරවසෙන වා පහීනත්තා වා අවිජ්ජමානං; යථා චාති යෙන කාරණෙන කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති; තඤ්ච පජානාතීති තඤ්ච කාරණං පජානාති;[5] ඉමිනා[6] නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො. තත්ථ සුභනිමිත්තෙ[7] අයොනිසොමනසිකාරෙන කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදො හොති; සුභනිමිත්තං නාම සුභම්පි සුභනිමිත්තං සුභාරම්මණම්පි සුභනිමිත්තං; අයොනිසොමනසිකාරො නාම අනුපායමනසිකාරො උප්පථමනසිකාරො අනිච්චෙ නිච්චන්ති වා දුක්ඛෙ සුඛන්ති වා අනත්තනි අත්තාති වා අසුභෙ සුභන්ති වා මනසිකාරො; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දො උප්පජ්ජති; තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ සුභනිමිත්තං තත්ථ අයොනිසො[8]මනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලායා"ති. අසුභනිමිත්තෙ පන යොනිසොමනසිකාරෙන පහානං හොති; අසුභනිමිත්තං නාම අසුභම්පි අසුභාරම්මණම්පි; යොනිසොමනසිකාරො නාම උපායමනසිකාරො පථමනසිකාරො අනිච්චෙ අනිච්චන්ති වා දුක්ඛෙ දුක්ඛන්ති වා අනත්තනි අනත්තාති වා අසුභෙ අසුභන්ති වා මනසිකාරො; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො කාමච්ඡන්දො පහීයති;[9] තෙනාහ භගවා "අත්ථි භික්ඛවෙ අසුභනිමිත්තං තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා කාමච්ඡන්දස්ස පහානායා"ති. අපි ච ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්ති අසුභනිමිත්තස්ස උග්ගහො අසුභභාවනානුයොගො ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. දසවිධං හි අසුභනිමිත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දො පහීයති;[9] භාවෙන්තස්සාපි; ඉන්ද්‍රියෙසු පිහිතද්වාරස්සාපි; චතුන්නං පඤ්චන්නං ආලොපානං ඔකාසෙ සති උදකං පිවිත්වා යාපනසීලතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤුනො'පි.

තෙනෙතං[10] වුත්තං:

---

1. චිත්තානුපස්සනං s.
2. දස්සෙතුං s
3. පරිග්ගහො ච b s.
4. පරිග්ගහො වාති b.
5. පජානාතීති s.
6. ඉමිනා ච d1.
7. සුභනිමිත්තෙසු s
8. තත්ථායොනිසො s.
9. පහීයතී s.
10. තෙන d1 d2 m1 P1 t v w1 e.

"චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ අභුත්වා උදකං පිවෙ,
අලං ඵාසුවිහාරාය පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො"ති.

අසුභකම්මිකතිස්සත්ථෙරසදිසෙ අසුභභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි කාමච්ඡන්දො පහීයති; ඨානනිසජ්ජාදිසු[1] දස අසුභනිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති; තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා කාමච්ඡන්දස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස කාමච්ඡන්දස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති පජානාති; පටිඝනිමිත්තෙන අයොනිසොමනසිකාරෙන පන බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදො හොති; තත්ථ පටිඝම්පි පටිඝනිමිත්තං; පටිඝාරම්මණම්පි පටිඝනිමිත්තං; අයොනිසොමනසිකාරො සබ්බත්ථ එකලක්ඛණොව; තං තස්මිං නිමිත්තෙ බහුලං පවත්තයතො බ්‍යාපාදො උප්පජ්ජති; තෙනාහ[2] "අත්ථි භික්ඛවෙ පටිඝනිමිත්තං තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා[3] බ්‍යාපාදස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා[4] බ්‍යාපාදස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලායා"ති මෙත්තාය පන චෙතොවිමුත්තියා යොනිසොමනසිකාරෙනස්ස[5] පහානං හොති; තත්ථ[6] මෙත්තාති වුත්තෙ අප්පනාපි උපචාරො'පි වට්ටති; චෙතොවිමුත්තීති අප්පනාව; යොනිසොමනසිකාරො වුත්තලක්ඛණොව; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො බ්‍යාපාදො පහීයති; තෙනාහ[2] "අත්ථි භික්ඛවෙ මෙත්තා චෙතොවිමුත්ති තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා බ්‍යාපාදස්ස පහානායා"ති.

අපි ච ඡ ධම්මා බ්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්ති මෙත්තානිමිත්තස්ස උග්ගහො මෙත්තාභාවනානුයොගො කම්මස්සකතාපච්චවෙක්ඛනා පටිසඞ්ඛානබහුලතා[7] කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. ඔදිස්සකඅනොදිස්සක[8]දිසාඵරණානං හි අඤ්ඤතරවසෙන මෙත්තං උග්ගණ්හන්තස්සාපි බ්‍යාපාදො පහීයති; ඔධිසො අනොධිසො[9] දිසාඵරණවසෙන මෙත්තං භාවෙන්තස්සාපි;[10] ත්වං එතස්ස කුද්ධො කිං කරිස්සසි කිමස්ස සීලාදීනි නාසෙතුං සක්ඛිස්සසි; නනු ත්වං අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව ගමිස්සසි පරස්ස කුජ්ඣනං නාම වීතච්චිතඞ්ගාරතත්තඅයසලාකගූථාදීනි[11] ගහෙත්වා පරං පහරිතුකාමතාසදිසං හොති; එසො'පි තව කුද්ධො කිං කරිස්සති කිං තෙ සීලාදීනි විනාසෙතුං සක්ඛිස්සති; එස අත්තනො කම්මෙන[12] ආගන්ත්වා අත්තනො කම්මෙනෙව[13] ගමිස්සති අප්පටිච්ඡිතපහෙණකං[14] විය පටිවාතං ඛිත්තරජොමුට්ඨි විය ච[15] එතස්සෙව වෙස[16] කොධො මත්ථකෙ

1 දීසු b s
2. තෙනාහභගවා b.
3. අනුප්පන්නස්ස s e.
4. උප්පන්නස්ස e.
5. යොනිසොමනසිකාරවසෙන a
6. තත්ථතත්ථ b.
7. බහුලීකතා b.
8. ඔදිසකඅනොදිසක b
9. ඔධිස අනොධිස b.
10. භාවන්තස්සාපි b.
11. සලාකාගූථාදීනි b e.
12. කම්මෙනෙව b s.
13 කම්මෙන b s.
14. පහොනකං b.
15. රජමුට්ඨි b විය e.
16. එතස්සෙවෙස b s.

පතිස්සතීති එවං අත්තනො ච පරස්ස ච කම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛතො'පි උභයකම්මස්සකතං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිසඞ්ඛානෙ ඨිතස්සාපි අස්සගුත්තත්ථෙරසදිසෙ මෙත්තාභාවනාරතෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි බ්‍යාපාදො පහීයති; ඨානනිසජ්ජාදීසු මෙත්තානිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති; තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා බ්‍යාපාදස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස බ්‍යාපාදස්ස අනාගාමිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති පජානාති; අරතිආදීසු අයොනිසොමනසිකාරෙන ථීනමිද්ධස්ස උප්පාදො හොති; අරති නාම උක්කණ්ඨිතතා; තන්දි නාම[1] කායාලසියතා;[2] විජම්භිකා[3] නාම කායවිනාමනා;[4] භත්තසම්මදො නාම භත්තමුච්ඡා භත්තපරිළාහො; චෙතසො ලීනත්තං නාම චිත්තස්ස ලීනාකාරො; ඉමෙසු[5] අරතිආදීසු අයොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො ථීනමිද්ධං උප්පජ්ජති; තෙනාහ "අත්ථි භික්ඛවෙ අරති තන්දි[1] විජම්භිකා[3] භත්තසම්මදො චෙතසො ච ලීනත්තං තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලායා"ති

ආරම්භධාතු ආදීසු පන යොනිසොමනසිකාරෙනස්ස[6] පහානං හොති; ආරම්භධාතු[7] නාම පඨමාරම්භවිරියං;[8] නික්කමධාතු නාම කොසජ්ජතො නික්ඛන්තතාය තතො බලවතරා; පරක්කමධාතු නාම පරං පරං ඨානං අක්කමනතො තතො'පි බලවතරං; ඉමස්මිං තිප්පභෙදෙ විරියෙ යොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො ථීනමිද්ධං පහීයති; තෙනාහ "අත්ථි භික්ඛවෙ ආරම්භධාතු[7] නික්කමධාතු පරක්කමධාතු තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා ථීනමිද්ධස්ස පහානායා"ති. අපි ච ඡ ධම්මා ථීනමිද්ධස්ස පහානාය සංවත්තන්ති අතිභොජනෙ නිමිත්තග්ගාහො ඉරියාපථසම්පරිවත්තනතා ආලොකසඤ්ඤාමනසිකාරො අබ්භොකාසවාසො[9] කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. ආහරහත්ථකතත්‍රවට්ටකඅලංසාටකකාකමාසකභුත්තවමිතකභොජනං[10] භුඤ්ජිත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙ නිසින්නස්ස හි සමණධම්මං කරොතො ථීනමිද්ධං මහාහත්ථී විය ඔත්ථරන්තං ආගච්ඡති; චතුපඤ්චාලොපඔකාසං[11] පන ඨපෙත්වා පානීයං පිවිත්වා යාපනසීලස්ස භික්ඛුනො තං න හොතීති එවං අතිභොජනෙ[12] නිමිත්තං ගණ්හන්තස්සාපි[13] ථීනමිද්ධං පහීයති; යස්මිං ඉරියාපථෙ ථීනමිද්ධං ඔක්කමති තතො අඤ්ඤං පරිවත්තෙන්තස්සාපි[14] රත්තිං චන්දාලොකදීපාලොකඋක්කාලොකෙ දිවා සූරියාලොකං මනසිකරොන්තස්සාපි අබ්භොකාසෙ වසන්තස්සාපි මහා

---

1. උක්කණ්ඨිතා තන්දිනාම b.
2. කායාලසිතා b.
3. විජම්භිතා b.
4. විනාමතා s.
5. ඉමෙසු පන s
6. මනසිකාරෙ න නස්ස l.
7. ආරබ්භධාතු b s.
8. පඨමාරබ්භවිරියං b s.
9. කාසාවාසො b කාසෙවාසො e.
10. ආහාරහත්ථකභුත්තවමිතකතත්‍රවට්ටකඅලංසාටක [කාකමාසක භොජනං b s.
11. ලොපං ඔකාසං s.
12. භොජන s
13. ගණ්හන්තස්සපි s.
14. පරිවත්තන්තස්සාපි s.

කස්සපත්ථෙරසදිසෙ පහීනථීනමිද්ධෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි ථීනමිද්ධං පහීයති; ඨානනිසජ්ජාදීසු ධුතඞ්ගනිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති; තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා ථීනමිද්ධස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස ථීනමිද්ධස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති පජානාති; චෙතසො අවූපසමෙ අයොනිසොමනසිකාරෙන උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස[1] උප්පාදො හොති; අවූපසමො නාම අවූපසන්තාකාරො; උද්ධච්චකුක්කුච්චමෙවෙතං[2] අත්ථතො; තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො උද්ධච්චකුක්කුච්චං උප්පජ්ජති; තෙනාහ ‘අත්ථි භික්ඛවෙ චෙතසො අවූපසමො තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලායා"ති. සමාධිසඞ්ඛාතෙ පන චෙතසො වූපසමෙ යොනිසොමනසිකාරෙනස්ස පහානං හොති; තෙනාහ "අත්ථි භික්ඛවෙ චෙතසො වූපසමො තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස අනුප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානායා"ති.

අපි ච ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානාය සංවත්තන්ති බහුස්සුතතා පරිපුච්ඡකතා විනයෙ පකතඤ්ඤුතා වුද්ධසෙවිතා[3] කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. බාහුසච්චෙනපි හි එකං වා ද්වෙ වා තයො වා චත්තාරො වා පඤ්ච වා නිකායෙ පාළිවසෙන[4] අත්ථවසෙන ච උග්ගණ්හන්තස්සාපි උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීයති; කප්පියාකප්පියපරිපුච්ඡාබහුලස්සාපි විනයපකතියං[5] චිණ්ණවසීභාවතාය[6] පකතඤ්ඤුනො'පි වුඩ්ඪෙ[7] මහල්ලකත්ථෙරෙ[8] උපසඞ්කමන්තස්සාපි උපාලිත්ථෙරසදිසෙ[9] විනයධරෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි උද්ධච්චකුක්කුච්චං පහීයති; ඨානනිසජ්ජාදීසු කප්පියාකප්පියනිස්සිතසප්පායකථායපි[10] පහීයති; තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා උද්ධච්චකුක්කුච්චස්ස පහානාය සංවත්තන්තීති ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනෙ උද්ධච්චකුක්කුච්චෙ උද්ධච්චස්ස[11] අරහත්තමග්ගෙන කුක්කුච්චස්ස අනාගාමිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති පජානාති; විචිකිච්ඡාඨානීයෙසු ධම්මෙසු අයොනිසොමනසිකාරෙන විචිකිච්ඡාය උප්පාදො හොති; විචිකිච්ඡාඨානීයා ධම්මා නාම පුනප්පුන[12] විචිකිච්ඡාය කාරණත්තා විචිකිච්ඡාව; තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරං බහුලං පවත්තයතො විචිකිච්ඡා උප්පජ්ජති; තෙනාහ "අත්ථි භික්ඛවෙ විචිකිච්ඡාඨානීයා ධම්මා තත්ථ අයොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය උප්පාදාය උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය භිය්‍යොභාවාය

---

1. උද්ධච්චස්සකුක්කුච්චස්ස s.
2. මෙව තං l s e.
3. වුද්ධසෙවිතා b s.
4. පාළිවසෙන ච b d1 d2.
5. විනයපණ්ණත්තියං bd2s.
6. චිණ්ණවසිතාය s.
7. වුඩ්ඪෙ b s.
8. මහල්ලකෙ ථෙරෙ කත්ථෙරෙ b s
9. උපාලිත්ථෙරසදිසෙ b s e.
10. කථාය s.
11. ඡහි ධම්මෙහි පහීනස්ස [උද්ධච්චස්ස s
12. ධම්මා පුනප්පුනං [පුනප්පුනං b.

වෙපුල්ලායා"ති කුසලාදිධම්මෙසු[1] යොනිසොමනසිකාරෙන පනස්සා පහානං හොති; තෙනාහ "අත්ථි භික්ඛවෙ කුසලාකුසලා ධම්මා සාවජ්ජානවජ්ජා ධම්මා සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බා ධම්මා හීනප්පණීතා ධම්මා කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය අනුප්පාදාය උප්පන්නාය වා විචිකිච්ඡාය පහානායා"ති.

අපි ච ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තන්ති බහුස්සුතතා පරිපුච්ඡකතා විනයෙ පකතඤ්ඤුතා අධිමොක්ඛබහුලතා කල්‍යාණමිත්තතා සප්පායකථාති. බාහුසච්චෙනපි හි එකං වා-පෙ-පඤ්ච වා නිකායෙ පාළිවසෙන[3] අත්ථවසෙන ච උග්ගණ්හන්තස්සාපි විචිකිච්ඡා පහීයති; තීණි රතනානි ආරබ්භ පරිපුච්ඡාබහුලස්සාපි විනයෙ චිණ්ණවසිභාවස්සාපි තීසු රතනෙසු ඔකප්පනිය[4]සද්ධාසඞ්ඛාතඅධිමොක්ඛබහුලස්සාපි සද්ධාධිමුත්තෙ[5] වක්කලිත්ථෙරසදිසෙ කල්‍යාණමිත්තෙ සෙවන්තස්සාපි විචිකිච්ඡා පහීයති; ඨානනිසජ්ජාදීසු තිණ්ණං රතනානං ගුණනිස්සිතසප්පායකථායපි පහීයති; තෙන වුත්තං ඡ ධම්මා විචිකිච්ඡාය පහානාය සංවත්තන්තීති. ඉමෙහි පන ඡහි ධම්මෙහි පහීනාය විචිකිච්ඡාය සොතාපත්තිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොතීති පජානාති; **ඉති අජ්ඣත්තං වා**ති එවං පඤ්චනීවරණපරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා ධම්මෙසු පරස්ස වා ධම්මෙසු කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති; සමුදයවයා පනෙත්ථ සුභනිමිත්තඅසුභනිමිත්තාදීසු[6] අයොනිසොමනසිකාරයොනිසොමනසිකාරවසෙන පඤ්චසු නීවරණෙසු වුත්තනයෙව[7] නීහරිතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ නීවරණපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා නීවරණපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

නීවරණපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං පඤ්චනීවරණවසෙන ධම්මානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි පඤ්චක්ඛන්ධවසෙන විභජිතුං පුන ච පරන්ති ආදිමාහ. **පඤ්චසුපාදානක්ඛන්ධෙසූති**[8] උපාදානස්ස ඛන්ධා උපාදානක්ඛන්ධා; උපාදානස්ස පච්චයභූතා ධම්මපුඤ්ජා ධම්මරාසයොති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරතො පන ඛන්ධකථා විසුද්ධිමග්ගෙ වුත්තා. **ඉති රූපන්ති** ඉදං රූපං **එත්තකං** රූපං න ඉතො පරං රූපං අත්ථීති සභාවතො රූපං **පජානාති**;[9] වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරෙන පන රූපාදීනි විසුද්ධිමග්ගෙ ඛන්ධකථායමෙව වුත්තානි. **ඉති රූපස්ස සමුදයොති** එවං අවිජ්ජාසමුදයාදිවසෙන පඤ්චහාකාරෙහි

---

1. කුසලාදීසු ධම්මෙසු b s. 2. පනාස්සාපි විචිකිච්ඡාය s. 3. වසෙන ච s. 4. ඔකප්පනිය b s e. 5. සද්ධාවිමුත්තෙ s. 6. පනෙත්ථ සුභනිමිත්තාදීසු 7. වුත්තනයෙන b s. 8. ආදිමාහ තත්ථ පඤ්චසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු b s. 9. සඤ්ජානාති । ජානාති s.

රූපස්ස සමුදයො; **ඉති රූපස්ස අත්ථඞ්ගමොති** එවං අවිජ්ජානිරොධාදිවසෙන පඤ්චහාකාරෙහි රූපස්ස අත්ථඞ්ගමො; වෙදනාදීසුපි එසෙව නයො. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො; විත්ථාරො පන විසුද්ධිමග්ගෙ උදයබ්බයඤාණකථායං වුත්තො. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං පඤ්චක්ඛන්ධපරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා ධම්මෙසු පරස්ස වා ධම්මෙසු කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති; සමුදයවයා පනෙත්ථ අවිජ්ජාසමුදයා රූපසමුදයොති ආදීනං පඤ්චසු[1] ඛන්ධෙසු වුත්තානං පඤ්ඤාසාය ලක්ඛණානං වසෙන නීහරිතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ ඛන්ධපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා ඛන්ධපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

ඛන්ධපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං පඤ්චක්ඛන්ධවසෙන ධම්මානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි ආයතනවසෙන විභජිතුං **පුන ච පරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඡසු අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසූති** චක්ඛුං[2] සොතං ඝානං ජිව්හා කායො මනොති ඉමෙසු ඡසු අජ්ඣත්තිකෙසු; රූපං සද්දො ගන්ධො රසො ඵොට්ඨබ්බා ධම්මොති[3] ඉමෙසු ඡසු බාහිරෙසු; **චක්ඛුඤ්ච පජානාතීති** චක්ඛුප්පසාදං යාථාවසරසලක්ඛණවසෙන පජානාති; **රූපෙ ච පජානාතීති** බහිද්ධා චතුසමුට්ඨානිකරූපෙ ච[4] යාථාවසරසලක්ඛණවසෙන පජානාති; **යඤ්ච තදුභයං පටිච්ච උප්පජ්ජති සංයොජනන්ති** යඤ්ච[5] චක්ඛුඤ්ච රූපෙ චාති[6] උභයං පටිච්ච කාමරාගසංයොජනං පටිඝ- මාන- දිට්ඨි- විචිකිච්ඡා- සීලබ්බතපරාමාස- භවරාග- ඉස්සා- මච්ඡරිය- අවිජ්ජා[7]සංයොජනන්ති දසවිධං[8] සංයොජනං උප්පජ්ජති තඤ්ච යාථාවසරසලක්ඛණවසෙන පජානාති; කථං පනෙතං උප්පජ්ජතීති: චක්ඛුද්වාරෙ තාව ආපාථගතං ඉට්ඨාරම්මණං කාමස්සාදවසෙන අස්සාදයතො අභිනන්දතො කාමරාගසංයොජනං උප්පජ්ජති; අනිට්ඨාරම්මණෙ කුජ්ඣතො පටිඝසංයොජනං උප්පජ්ජති; ඨපෙත්වා මං කො අඤ්ඤො[9] එතං[10] ආරම්මණං විභාවෙතුං සමත්ථො අත්ථීති මඤ්ඤතො මානසංයොජනං උප්පජ්ජති; එවං[11] රූපාරම්මණං නිච්චං ධුවන්ති ගණ්හතො දිට්ඨිසංයොජනං උප්පජ්ජති; එවං රූපාරම්මණං සත්තො නු ඛො සත්තස්ස නු ඛොති විචිකිච්ඡතො විචිකිච්ඡාසංයොජනං උප්පජ්ජති; සම්පත්තිභවෙ වත නො[12] ඉදං සුලභං ජාතන්ති භවං පත්ථෙන්තස්ස භවරාගසංයොජනං[13] උප්පජ්ජති; ආයතිම්පි[14] එවරූපං[15] සීලබ්බතං සමාදියිත්වා සක්කා ලද්ධුන්ති සීලබ්බතං සමාදියන්තස්ස සීලබ්බත

1. සමුදයොති ආදීසු s.
2. චක්ඛු b s.
3. ඵොට්ඨබ්බං e ධම්මාති bsc.
4. සමුට්ඨානිකරූපං ච b s.
5. යං ච තං b s.
6. රූපඤ්චාති d2.
7. මච්ඡරියාවිජ්ජා b s.
8. දසවිධ l e
9. න කොචි අඤ්ඤො b s න අඤ්ඤො කොචි d2.
10. එකං s.
11. එතං l b.
12. සම්පත්තිභවෙ අත්තනො s.
13. භවසංයොජනං s.
14. ආයතිං s.
15. එතං රූපං l

පරාමාසසංයොජනං උප්පජ්ජති; අහො වතෙතං රූපාරම්මණං අඤ්ඤෙ න ලභෙය්‍යුන්ති උසූයතො[1] ඉස්සාසංයොජනං උප්පජ්ජති; අත්තනා ලද්ධං රූපාරම්මණං අඤ්ඤස්ස මච්ඡරායතො මච්ඡරියසංයොජනං උප්පජ්ජති; සබ්බෙහෙව සහජාතඅඤ්ඤාණවසෙන අවිජ්ජාසංයොජනං උප්පජ්ජති; **යථා ච අනුප්පන්නස්සාති** යෙන කාරණෙන අසමුදාචාරවසෙන අනුප්පන්නස්ස තස්ස දසවිධස්සාපි සංයොජනස්ස උප්පාදො හොති තඤ්ච කාරණං පජානාති; **යථා ච උප්පන්නස්සාති** අප්පහීනට්ඨෙන පන සමුදාචාරවසෙන වා උප්පන්නස්ස තස්ස දසවිධස්සාපි සංයොජනස්ස යෙන කාරණෙන පහානං හොති තඤ්ච කාරණං පජානාති; **යථා ච පහීනස්සාති** තදඞ්ගවික්ඛම්භනප්පහානවසෙන ච පහීනස්සාපි තස්ස දසවිධස්ස සංයොජනස්ස යෙන කාරණෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති තඤ්ච පජානාති; කෙන[2] කාරණෙන පනස්ස ආයතිං අනුප්පාදො හොති: දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාසීලබ්බතපරාමාසඉස්සාමච්ඡරියභෙදස්ස තාව පඤ්චවිධස්ස සංයොජනස්ස සොතාපත්තිමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති; කාමරාගපටිඝසංයොජනද්වයස්ස ඔළාරිකස්ස සකදාගාමිමග්ගෙන; අණුසහගතස්ස අනාගාමිමග්ගෙන; මානභවරාගඅවිජ්ජාසංයොජනත්තයස්ස අරහත්තමග්ගෙන ආයතිං අනුප්පාදො හොති; **සොතඤ්ච පජානාති සද්දෙ චාති** ආදීසුපි එසෙව නයො. අපි චෙත්ථ ආයතනකථා විත්ථාරතො විසුද්ධිමග්ගෙ ආයතනනිද්දෙසෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං[3] අජ්ඣත්තිකායතනපරිග්ගණ්හනෙන අත්තනො වා ධම්මෙසු බාහිරායතනපරිග්ගණ්හනෙන පරස්ස වා ධම්මෙසු කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති; සමුදයවයා පනෙත්ථ අවිජ්ජාසමුදයා චක්ඛුසමුදයොති රූපායතනානං[4] රූපක්ඛන්ධෙ අරූපායතනෙසු මනායතනස්ස විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ ධම්මායතනස්ස සෙසක්ඛන්ධෙසු වුත්තනයෙන නීහරිතබ්බා; ලොකුත්තරධම්මා න ගහෙතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ ආයතනපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා ආයතනපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

ආයතනපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං ඡ අජ්ඣත්තිකබාහිරායතනවසෙන ධම්මානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි බොජ්ඣඞ්ගවසෙන විභජිතුං **පුන ච පරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **බොජ්ඣඞ්ගෙසූති** බුජ්ඣනකසත්තස්ස[5] අඞ්ගෙසු; **සන්තන්ති** පටිලාභවසෙන සංවිජ්ජමානං; **සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති** සතිසඞ්ඛාතං සම්බොජ්ඣඞ්ගං; එත්ථ හි සම්බුජ්ඣතීති ආරද්ධවිපස්සකතො පට්ඨාය යොගාවචරොති සම්බොධි; යාය වා සො සතිආදිකාය සත්තධම්ම

1. උස්සූයතො b උසූයායතො s. 2. කෙන s. 3 භවිතබ්බා ඉති s
4. රූපායතනස්ස b s. 5. බුජ්ඣනකස්ස සත්තස්සle.

සාමග්ගියා සම්බුජ්ඣති කිලෙසනිද්දාතො උට්ඨාති සච්චානි වා පටිවිජ්ඣති සා ධම්මසාමග්ගී[1] සම්බොධි; තස්ස සම්බොධිස්ස තස්සා වා සම්බොධියා අඞ්ගන්ති සම්බොජ්ඣඞ්ගං; තෙන වුත්තං සතිසඞ්ඛාතං සම්බොජ්ඣඞ්ගන්ති. සෙසසම්බොජ්ඣඞ්ගෙසුපි ඉමිනාව නයෙන වචනත්ථො වෙදිතබ්බො.[2] **අසන්තන්ති** අප්පටිලාභවසෙන[3] අවිජ්ජමානං; යථා ච **අනුප්පන්නස්සාති** ආදීසු පන සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස තාව "අත්ථි භික්ඛවෙ සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා[4] ධම්මා තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති; තත්ථ සතියෙව සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා[4] ධම්මා; යොනිසොමනසිකාරො වුත්තලක්ඛණොයෙව; තං තත්ථ බහුලං පවත්තයතො සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති; අපි ච චත්තාරො ධම්මා සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති සතිසම්පජඤ්ඤං මුට්ඨස්සතිපුග්ගලපරිවජ්ජනතා උපට්ඨිතස්සතිපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. අභික්කන්තාදීසු හි සත්තසු ඨානෙසු සතිසම්පජඤ්ඤෙන භත්තනික්ඛිත්තකාකසදිස[5] මුට්ඨස්සතිපුග්ගල[6] පරිවජ්ජනෙන තිස්සදත්තත්ථෙරඅභයත්ථෙරාදිසදිස[7] උපට්ඨිතස්සතිපුග්ගල[8] සෙවනෙන ඨානනිසජ්ජාදීසු සතිසමුට්ඨාපනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තතාය ච[9] සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති; එවං චතූහි කාරණෙහි උප්පන්නස්ස පනස්ස[10] අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි[11] හොතීති පජානාති.

ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස පන[12] "අත්ථි භික්ඛවෙ කුසලාකුසලා ධම්මා–පෙ–කණ්හසුක්කසප්පටිභාගා ධම්මා තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති;[13] අපි ච සත්ත ධම්මා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති පරිපුච්ඡකතා වත්ථුවිසදකිරියා ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා පඤ්ඤවන්ත[14] පුග්ගලසෙවනා ගම්භීරඤාණචරියපච්චවෙක්ඛනා තදධිමුත්තතාති. තත්ථ පරිපුච්ඡකතාති ඛන්ධධාතුආයතනඉන්ද්‍රියබලබොජ්ඣඞ්ගමග්ගඞ්ගඣානඞ්ග[15] සමථවිපස්සනානං[16] අත්ථසන්නිස්සිතපරිපුච්ඡාබහුලතා; වත්ථුවිසදකිරියාති අජ්ඣත්තිකබාහිරානං වත්ථූනං විසදභාවකරණං; යදා හිස්ස කෙසනඛලොමානි[17] අතිදීඝානි[18] හොන්ති සරීරං වා උස්සන්නදොසඤ්චෙව සෙදමල

1. ධම්මසාමග්ගී b e.
2. දට්ඨබ්බො l e.
3. අප්පටිලද්ධවසෙන | අපටිලද්ධවසෙන e.
4. ට්ඨානීයා s.
5. සදිසෙ l b.
6. පුග්ගලෙ l b.
7. සදිසෙ b.
8. පුග්ගලෙ b.
9. චිත්තතාය l.
10. උප්පජ්ජමානස්ස b.
11. පාරිපූරී b e.
12. සම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස l e.
13. හොතීති s.
14. පඤ්ඤවන්ත e.
15. මග්ගඣානඞ්ග e.
16. සමාධිවිපස්සනානං l.
17. ලොමා b s.
18. ලොමානි දීඝානි | අතිදීඝා b s.

මක්ඛිතඞ්ගො ච තදා අජ්ඣත්තිකං[1] වත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං; යදා පන චීවරං ජිණ්ණං කිලිට්ඨං දුග්ගන්ධං හොති සෙනාසනං වා උක්කලාපං තදා බාහිරං[2] වත්ථු අවිසදං හොති අපරිසුද්ධං; තස්මා කෙසාදිච්ඡෙදනෙන[3] උද්ධවිරෙචනඅධොවිරෙචනාදීහි සරීරසල්ලහුකභාවකරණෙන උච්ඡාදනන්හාපනෙන ච[4] අජ්ඣත්තිකං වත්ථු විසදං කාතබ්බං; සූචිකම්මධොවනරජනපරිභණ්ඩකරණාදීහි බාහිරං[2] වත්ථු විසදං කාතබ්බං; එතස්මිං හි අජ්ඣත්තිකබාහිරෙ වත්ථුම්හි අවිසදෙ උප්පන්නෙසු චිත්තචෙතසිකෙසු ඤාණම්පි අපරිසුද්ධං හොති අපරිසුද්ධානි දීපකපල්ලකවට්ටිතෙලානි නිස්සාය උප්පන්නදීපසිඛාය ඔභාසො විය; විසදෙ පන අජ්ඣත්තිකබාහිරෙ වත්ථුම්හි උප්පන්නෙසු චිත්තචෙතසිකෙසු ඤාණම්පි විසදං හොති පරිසුද්ධානි දීපකපල්ලකවට්ටිතෙලානි නිස්සාය උප්පන්නදීපසිඛාය ඔභාසො විය; තෙන වුත්තං වත්ථුවිසදකිරියා ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තතීති. ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනා නාම සද්ධාදීනං ඉන්ද්‍රියානං සමභාවකරණං; සචෙ හිස්ස සද්ධින්ද්‍රියං බලවං හොති ඉතරානි මන්දානි තතො විරියින්ද්‍රියං පග්ගහකිච්චං සතින්ද්‍රියං උපට්ඨානකිච්චං සමාධින්ද්‍රියං අවික්ඛෙපකිච්චං පඤ්ඤින්ද්‍රියං දස්සනකිච්චං කාතුං න සක්කොති; තස්මා තං ධම්මසභාවපච්චවෙක්ඛණෙන වා යථා වා මනසිකරොතො බලවං[5] ජාතං තථා අමනසිකාරෙන හාපෙතබ්බං. වක්කලිත්ථෙරවත්ථු චෙත්ථ නිදස්සනං.

සචෙ පන විරියින්ද්‍රියං බලවං හොති අථ නෙව සද්ධින්ද්‍රියං අධිමොක්ඛකිච්චං කාතුං සක්කොති; න ඉතරානි ඉතරකිච්චභෙදං; තස්මා තම්පස්සද්ධාදිභාවනාය හාපෙතබ්බං; තත්‍රාපි සොණත්ථෙරස්ස වත්ථුං[6] දස්සෙතබ්බං. එවං සෙසෙසුපි එකස්ස බලවභාවෙ සති ඉතරෙසං අත්තනො කිච්චෙසු අසමත්ථතා වෙදිතබ්බා; විසෙසතො පනෙත්ථ සද්ධාපඤ්ඤානං සමාධිවිරියානඤ්ච සමතං[7] පසංසන්ති; බලවසද්ධො හි මන්දපඤ්ඤො මුද්ධප්පසන්නො හොති අවත්ථුස්මිං පසීදති; බලවපඤ්ඤො මන්දසද්ධො කෙරාටිකපක්ඛං භජති භෙසජ්ජසමුට්ඨිතො විය රොගො අතෙකිච්ඡො හොති; චිත්තුප්පාදමත්තෙනෙව කුසලං හොතීති අතිධාවිත්වා දානාදීනි අකරොන්තො නිරයෙ උප්පජ්ජති; උභින්නං සමතාය වත්ථුස්මිංයෙව පසීදති; බලවසමාධි[8] පන මන්දවිරියං[9] සමාධිස්ස කොසජ්ජපක්ඛත්තා කොසජ්ජං අභිභවති; බලවවිරියං[10] මන්දසමාධිං විරියස්ස උද්ධච්චපක්ඛත්තා උද්ධච්චං අභිභවති; සමාධි පන විරියෙන සංයොජිතො කොසජ්ජෙ පතිතුං න ලභති; විරියං සමාධිනා සංයොජිතං උද්ධච්චෙ පතිතුං න ලභති; තස්මා තදුභයං සමං කාතබ්බං; උභයසමතාය හි අප්පනා හොති. අපි ච සමාධිකම්මිකස්ස බලවතීපි සද්ධා වට්ටති; එවං සද්දහන්තො ඔකප්පෙන්තො අප්පනං පාපුණිස්සති;

1. අජ්ඣත්තික s. 5. බලව s. 7 සමත්ත. s. 10. බලවං විරියං s.
2. බාහිර s. 6. වත්ථු b s. 8. බලවං s සමාධිං b e.
3. කෙසාදිච්ඡෙදනෙන b උද්ධං විරෙචන b s. 9. මන්දං විරියං s. (පනෙත්ථ s.
4. උච්ඡාදනන්හාපනදුග්ගන්ධවිනොදනෙන සුගන්ධකරණෙන සීතුණ්හොදකෙන න්හා

සමාධිපඤ්ඤාසු පන සමාධිකම්මිකස්ස එකග්ගතා බලවතී වට්ටති; එවං හි සො අප්පනං පාපුණාති; විපස්සනාකම්මිකස්ස පඤ්ඤා බලවතී වට්ටති; එවං හි සො ලක්ඛණපටිවෙධං පාපුණාති; උභින්නං පන සමතායපි[1] අප්පනා හොතියෙව; සති පන සබ්බත්ථ බලවතී[2] වට්ටති; සති හි චිත්තං උද්ධච්චපක්ඛිකානං සද්ධාවිරියපඤ්ඤානං වසෙන උද්ධච්චපාතතො කොසජ්ජපක්ඛිකෙන සමාධිනා කොසජ්ජපාතතො රක්ඛති; තස්මා සා ලොණධූපනං විය සබ්බබ්‍යඤ්ජනෙසු සබ්බකම්මිකඅමච්චො විය ච සබ්බරාජකිච්චෙසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා තෙනාහ "සති ච පන සබ්බත්ථිකා වුත්තා භගවතා; කිං කාරණා; චිත්තං හි සතිපටිසරණං; ආරක්ඛපච්චුපට්ඨානා ච සති; න[3] විනා සතියා චිත්තස්ස පග්ගහනිග්ගහො හොතී"ති. දුප්පඤ්ඤපුග්ගලපරිවජ්ජනා නාම ඛන්ධාදිභෙදෙ අනොගාළ්හපඤ්ඤානං දුම්මෙධපුග්ගලානං ආරකා[4] පරිවජ්ජනං; පඤ්ඤවන්ත[5] පුග්ගලසෙවනා නාම සමපඤ්ඤාසලක්ඛණපරිග්ගාහිකාය උදයව්‍යය[6] පඤ්ඤාය සමන්නාගතපුග්ගලසෙවනා; ගම්භීරඤාණචරියපච්චවෙක්ඛනා නාම ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදීසු පවත්තාය ගම්භීරපඤ්ඤාය පභෙදපච්චවෙක්ඛනා; තදධිමුත්තතා නාම ඨානනිසජ්ජාදීසු ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනත්ථං නින්න[7] පොණපබ්භාරචිත්තතා; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි[8] හොතීති පජානාති.

විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස "අත්ථි භික්ඛවෙ ආරම්භධාතු[9] නික්කමධාතු පරක්කමධාතු තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති; අපි ච එකාදස ධම්මා විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති අපායභයපච්චවෙක්ඛනතා ආනිසංසදස්සාවිතා ගමනවීථිපච්චවෙක්ඛනතා පිණ්ඩපාතාපචායනතා දායජ්ජමහත්තපච්චවෙක්ඛනතා සත්ථුමහත්තපච්චවෙක්ඛනතා ජාතිමහත්තපච්චවෙක්ඛනතා සබ්‍රහ්මචාරිමහත්තපච්චවෙක්ඛනතා කුසීතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා ආරද්ධවිරියපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. තත්ථ නිරයෙසු පඤ්චවිධබන්ධන[10] කම්මකාරණතො[11] පට්ඨාය මහාදුක්ඛං අනුභවනකාලෙ'පි තිරච්ඡානයොනියං ජාලක්ඛිපකුමිනාදීහි ගහිතකාලෙ'පි පාජනකණ්ටකාදිප්පහාරතුන්නස්ස පන සකටවහනාදිකාලෙ'පි පෙත්තිවිසයෙ[12] අනෙකානිපි වස්සසහස්සානි එකං බුද්ධන්තරම්පි ඛුප්පිපාසාහි ආතුරීභූතකාලෙ'පි කාළකඤ්ජක[13] අසුරෙසු සට්ඨිහත්ථඅසීතිහත්ථප්පමාණෙන අට්ඨිචම්මමත්තෙනෙව අත්තභාවෙන වාතාතපාදිදුක්ඛානුභවනකාලෙ'පි න සක්කා විරි සම්බොජ්ඣඞ්ගං උප්පාදෙතුං

1. සමතාය ච s.
2. සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා තෙනාහ බලවතී h.
3 නච b.
4. ආරකාව b s.
5. පඤ්ඤාවන්ත e.
6 උදයබ්බය b d1 d2 s e.
7. තන්නින්න l e.
8. පාරිපූරී b e.
9. ආරබ්භධාතු bd1d2 s.
10. පඤ්චවිධබන්ධන d2 l පඤ්චවිධබන්ධ b e s.
11. කරණතො b l s.
12. කාලෙ s පිත්තිවිසයෙ bs
13 කාලකිඤ්චික b කාලකඤ්ජිකා s.

අයමෙව හි තෙ භික්ඛු කාලොති එවං අපායභයං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි විරියසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති. න සක්කා කුසීතෙන නව ලොකුත්තරධම්මා ලද්ධුං ආරද්ධවිරියෙනෙව සක්කා අයමානිසංසො විරියස්සාති එවං ආනිසංසදස්සාවිනො'පි උප්පජ්ජති. සබ්බබුද්ධපච්චෙකබුද්ධමහාසාවකෙහෙව තෙ ගතමග්ගො ගන්තබ්බො සො ච න සක්කා කුසීතෙන ගන්තුන්ති එවං ගමනවීථිං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි උප්පජ්ජති. යෙ තං පිණ්ඩපාතාදීහි උපට්ඨහන්ති ඉමෙ තෙ මනුස්සා නෙව ඤාතකා; න දාසකම්මකරා; නපි තං නිස්සාය ජීවිස්සාමාති තෙ පණීතානි පිණ්ඩපාතාදීනි දෙන්ති; අථ ඛො අත්තනො කාරානං මහප්ඵලතං පච්චාසිංසමානා දෙන්ති; සත්ථාරාපි අයං ඉමෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජිත්වා කායදළ්හී[1]බහුලො සුඛං විහරිස්සතීති න එවං සම්පස්සතා තුය්හං පච්චයා අනුඤ්ඤාතා; අථ ඛො අයං ඉමෙ පරිභුඤ්ජමානො සමණධම්මං කත්වා වට්ටදුක්ඛතො මුච්චිස්සතීති තෙ පච්චයා අනුඤ්ඤාතා; සොදානි ත්වං කුසීතො විහරන්තො න තං පිණ්ඩපාතං අපචායිස්සසි; ආරද්ධවිරියස්සෙව[2] පිණ්ඩපාතාපචායනං නාම හොතීති එවං පිණ්ඩපාතාපචායනං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි උප්පජ්ජති; මහාමිත්තත්ථෙරස්ස විය: ථෙරො කිර කස්සකලෙණෙ නාම පටිවසති; තස්ස ච; ගොචරගාමෙ එකා මහාඋපාසිකා ථෙරං පුත්තං කත්වා පටිජග්ගති; සා එකදිවසං අරඤ්ඤං ගච්ඡන්තී ධීතරං ආහ: අම්ම අසුකස්මිං නාම[3] ඨානෙ පුරාණතණ්ඩුලා අසුකස්මිං ඛීරං අසුකස්මිං සප්පි අසුකස්මිං ඵාණිතං තව භාතිකස්ස අය්‍යමිත්තස්ස ආගතකාලෙ භත්තං පචිත්වා ඛීරසප්පිමධුඵාණිතෙහි[4] සද්ධිං දෙහි; ත්වඤ්ච භුඤ්ජෙය්‍යාසි;[5] අහං පන හිය්‍යො පක්කං[6] පාරිවාසිකභත්තං කඤ්ජියෙන භුත්තම්හීති; දිවා කිං භුඤ්ජිස්සසි අම්මාති; සාකපණ්ණං පක්ඛිපිත්වා කණතණ්ඩුලෙහි අම්බිලයාගුං පචිත්වා ඨපෙහි අම්මාති; ථෙරො චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං නීහරන්තොව තං සද්දං සුත්වා අත්තානං ඔවදි: මහාඋපාසිකා කිර කඤ්ජියෙන පාරිවාසිකභත්තං භුඤ්ජි; දිවාපි කණපණ්ණම්බිලයාගුං භුඤ්ජිස්සති; තුය්හං අත්ථාය පන පුරාණතණ්ඩුලාදීනි ආචික්ඛති; තං නිස්සාය ඛො පනෙසා නෙව ඛෙත්තං න වත්ථුං න භත්තං න වත්ථං පච්චාසිංසති; තිස්සො පන සම්පත්තියො පත්ථයමානා දෙති; ත්වං එතිස්සා තා සම්පත්තියො දාතුං සක්ඛිස්සසි න සක්ඛිස්සසීති; අයං ඛො පන පිණ්ඩපාතො තයා සරාගෙන සදොසෙන සමොහෙන න සක්කා ගණ්හිතුන්ති පත්තං ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා ගණ්ඨිකං මුඤ්චිත්වා නිවත්තිත්වා කස්සකලෙණමෙව ගන්ත්වා පත්තං හෙට්ඨාමඤ්චෙ චීවරං චීවරවංසෙ ඨපෙත්වා අරහත්තං අපාපුණිත්වා න නික්ඛමිස්සාමීති විරියං අධිට්ඨහිත්වා නිසීදි; දීඝරත්තං අප්පමත්තො හුත්වා නිවුත්ථභික්ඛු විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා පුරෙභත්තමෙව අරහත්තං පත්වා විකසමානමිව[7] පදුමං මහාඛීණාසවො සිතං කරොන්තොව නික්ඛමි; ලෙණද්වාරෙ රුක්ඛම්හි අධිවත්ථා දෙවතා.

1. කායදළ්හි d2 s. 3. අසුකස්මිං b s. 5. ත්වඤ්ච කිං භුඤ්ජෙය්‍යාසීති d2.
2. විරියස්සෙව හි b s. 4. ඛීරසප්පිඵාණිතෙහි b s.
6. පක්ක s. 7. විකසිතං විය b විකසිතමිව s.

"නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ නමො තෙ පුරිසුත්තම,
යස්ස තෙ ආසවා ඛීණා දක්ඛිණෙය්‍යොසි මාරිසා"ති-

උදානං[1] උදානෙත්වා භන්තෙ පිණ්ඩාය පවිට්ඨානං තුම්හාදිසානං අරහන්තානං භික්ඛං දත්වා මහල්ලකිත්ථියො දුක්ඛා මුච්චිස්සන්තීති ආහ. ථෙරො උට්ඨහිත්වා ද්වාරං විවරිත්වා කාලං ඔලොකෙන්තො පාතොයෙවාති ඤත්වා පත්තචීවරං ආදාය ගාමං පාවිසි; දාරිකාපි භත්තං සම්පාදෙත්වා ඉදානි මෙ භාතා ආගමිස්සති ඉදානි මෙ භාතා ආගමිස්සතීති[2] ද්වාරං ඔලොකයමානා නිසීදි; සා ථෙරෙ ඝරද්වාරං සම්පත්තෙ පත්තං ගහෙත්වා සප්පිඵාණිතයොජිතස්ස ඛීරපිණ්ඩපාතස්ස පූරෙත්වා හත්ථෙ ඨපෙසි; ථෙරො සුඛං හොතූති අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි; සාපි තං ඔලොකයමානා අට්ඨාසි; ථෙරස්ස හි තදා අතිවිය පරිසුද්ධො ඡවිවණ්ණො අහොසි; විප්පසන්නානි ඉන්ද්‍රියානි; මුඛං බන්ධනා මුත්ත[3] තාලපක්කං විය අතිවිය විරොචිත්ථ; මහාඋපාසිකා අරඤ්ඤා ආගන්ත්වා කිං අම්ම භාතිකො තෙ ආගතොති පුච්ඡි; සා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොචෙසි; උපාසිකා[4] අජ්ජ මෙ පුත්තස්ස පබ්බජිතකිච්චං මත්ථකං පත්තන්ති ඤත්වා අභිරමති තෙ අම්ම භාතා බුද්ධසාසනෙ න උක්කණ්ඨතීති ආහ. මහන්තං ඛො පනෙතං සත්ථු දායජ්ජං යදිදං සත්ත අරියධනානි[5] නාම; තං න සක්කා කුසීතෙන ගහෙතුං; යථා හි විප්පටිපන්නං පුත්තං මාතාපිතරො අයං අම්හාකං අපුත්තොති පරිබාහිරං කරොන්ති; සො තෙසං අච්චයෙන දායජ්ජං න ලභති; එවං කුසීතො'පි ඉදං අරියධනදායජ්ජං න ලභති; ආරද්ධවිරියොව ලභතීති දායජ්ජමහත්තං පච්චවෙක්ඛතො'පි උප්පජ්ජති. මහා ඛො පන තෙ සත්ථා; සත්ථුනො හි තෙ මාතුකුච්ඡිස්මිං පටිසන්ධිගණ්හන[6] කාලෙ'පි[7] අභිනික්ඛමනෙ'පි අභිසම්බොධියම්පි ධම්මචක්කප්පවත්තනයමකපාටිහාරියදෙවොරොහනආයුසඞ්ඛාරොස්සජ්ජනෙසුපි පරිනිබ්බානකාලෙ'පි දසසහස්සිලොකධාතු කම්පිත්ථ; යුත්තන්නු තෙ එවරූපස්ස සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා කුසීතෙන භවිතුන්ති එවං සත්ථුමහත්තං පච්චවෙක්ඛතො'පි උප්පජ්ජති. ජාතියාපි ත්වං ඉදානි න ලාමකජාතිකො අසම්භින්නාය මහාසම්මතපවෙණියා ආගතෙ ඔක්කාකරාජවංසෙ ජාතොසි; සුද්ධොදනමහාරාජස්ස ච[8] මහාමායාදෙවියා ච[9] නත්තා; රාහුලභද්දස්ස කණිට්ඨො; තයා නාම එවරූපෙන ජිනපුත්තෙන හුත්වා න යුත්තං කුසීතෙන විහරිතුන්ති එවං ජාතිමහත්තං පච්චවෙක්ඛතො'පි උප්පජ්ජති සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානා චෙව අසීති මහාසාවකා ච[10] විරියෙනෙව ලොකුත්තරධම්මං පටිවිජ්ඣිංසු; ත්වං එතෙසං සබ්‍රහ්මචාරීනං මග්ගං පටිපජ්ජසි න පටිපජ්ජසීති[11] එවං සබ්‍රහ්මචාරිමහත්තං පච්චවෙක්ඛතො'පි උප්පජ්ජති. කුච්ඡිං පූරෙත්වා ඨිතඅජගරසදිසෙ විස්සට්ඨකායික

1. එවං උදානං b s.
2. ඉදානි ආගමිස්සතීති b d1d2s.
3. පමුත්ත b s
4. සා උපාසිකා b s.
5. අරියධනා b.
6. ගහණ b d2 s.
7. කාලෙ s.
8. මහාරාජස්සාපි s මහාරාජස්ස b.
9. දෙවියා s.
10. අසීති ච මහාසාවකා bs.
11. පටිපජ්ජස්සසිනපටි [පජ්ජස්සසීති b s,

චෙතසිකවිරියෙ කුසීතපුග්ගලෙ පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි ආරද්ධවිරියෙ පහිතත්තෙ පුග්ගලෙ සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදිසු විරියුප්පාදනත්ථං තින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති. එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි[1] හොතීති පජානාති.

පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස "අත්ථි භික්ඛවෙ පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා ධම්මා තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති; තත්ථ පීතියෙව පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා ධම්මා නාම:[2] තස්සා[3] උප්පාදකමනසිකාරො යොනිසොමනසිකාරො නාම; අපි ච එකාදස ධම්මා පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති බුද්ධානුස්සති ධම්මා-සඞ්ඝා-සීලා-චාගා[4]-දෙවතානුස්සති උපසමානුස්සති ලූඛපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සිනිද්ධපුග්ගලසෙවනතා[5] පසාදනියසුත්තන්තපච්චවෙක්ඛනතා තදධිමුත්තතාති; බුද්ධගුණෙ අනුස්සරන්තස්සාපි[6] හි යාව උපචාරා සකලසරීරං ඵරමානො පීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො උප්පජ්ජති; ධම්මසඞ්ඝගුණෙ[7] අනුස්සරන්තස්සාපි දීඝරත්තං අඛණ්ඩං කත්වා රක්ඛිතං චතුපාරිසුද්ධිසීලං[8] පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ගිහිනො දසසීලං පඤ්චසීලං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි දුබ්භික්ඛභයාදිසු පණීතභොජනං සබ්‍රහ්මචාරීනං දත්වා එවං නාම අදම්හාති චාගං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ගිහිනො'පි එවරූපෙ කාලෙ සීලවන්තානං දින්නදානං[9] පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි යෙහි ගුණෙහි සමන්නාගතා[10] දෙවත්තං පත්තා තථාරූපානං ගුණානං[11] අත්තනි අත්ථිතං පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි සමාපත්තියා වික්ඛම්භිතෙ කිලෙසෙ[12] සට්ඨිම්පි සත්තතිම්පි[13] වස්සානි න සමුදාචරන්තීති පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි චෙතියදස්සනබොධිදස්සනථෙරදස්සනෙසු අසක්කච්චකිරියාය සංසූචිතලූඛභාවෙ බුද්ධාදිසු පසාදසිනෙහාභාවෙන ගද්‍රභපිට්ඨෙ රජසදිසෙ ලූඛපුග්ගලෙ පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි බුද්ධාදිසු පසාදබහුලෙ මුදුචිත්තෙ සිනිද්ධපුග්ගලෙ සෙවන්තස්සාපි රතනත්තයගුණපරිදීපකෙ පසාදනියෙ සුත්තන්තෙ පච්චවෙක්ඛන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදිසු පීතිඋප්පාදනත්ථං තින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි හොතීති පජානාති.

පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස "අත්ථි භික්ඛවෙ කායපස්සද්ධි චිත්තපස්සද්ධි තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය

---

1. පාරිපූරී b e. 6. න්තස්සාපි s. 9. දින්නං දානං s.
2. ට්ඨානියා නාම a m1 m2 P1 P2 t v w1. 10. සමන්නාගතා දෙවතා bs.
3. ට්ඨානීයා ධම්මා s තස්ස bs 7. ගුණා s. 11. තථාරූපානං b s.
4. ධම්ම සඞ්ඝ සීල චාග b s e. 8. රක්ඛිත චතුපාරිසුද්ධිසීලං s 12. වික්ඛම්භිතා කිලෙසා b.,
5. පරිවජ්ජනා සිනිද්ධපුග්ගලසෙවනා s පසාදනීය b s e. 13. සට්ඨිපි සත්තතිපි s.

පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති. අපි ච සත්ත ධම්මා පස්සද්ධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති පණීතභොජනසෙවනතා උතුසුඛසෙවනතා ඉරියාපථසුඛසෙවනතා මජ්ඣත්තපයොගතා සාරද්ධකායපුග්ගලපරිවජ්ජනතා පස්සද්ධකායපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. පණීතං හි සිනිද්ධං සප්පායභොජනං භුඤ්ජන්තස්සාපි සීතුණ්හෙසු උතූසු ඨානාදීසු ච ඉරියාපථෙසු සප්පායං උතුඤ්ච ඉරියාපථඤ්ච සෙවන්තස්සාපි පස්සද්ධි උප්පජ්ජති; යො පන මහාපුරිසජාතිකො සබ්බඋතුඉරියාපථක්ඛමොව හොති[1] න තං සන්ධායෙතං වුත්තං; යස්ස සභාගවිසභාගතා අත්ථි තස්සෙව විසභාගෙ උතුඉරියාපථෙ වජ්ජෙත්වා සභාගෙ සෙවන්තස්ස[2] උප්පජ්ජති. මජ්ඣත්තපයොගො වුච්චති අත්තනො ච පරස්ස ච කම්මස්සකත[3]පච්චවෙක්ඛණා; ඉමිනා මජ්ඣත්තපයොගෙන උප්පජ්ජති. යො ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පරං විහෙඨයමානොව විචරති එවරූපං සාරද්ධකායං පුග්ගලං පරිවජ්ජෙන්තස්සාපි සංයතපාදපාණිං[4] පස්සද්ධකායං පුග්ගලං සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු පස්සද්ධි උප්පාදනත්ථාය තින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි හොතීති පජානාති.

සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස "අත්ථි භික්ඛවෙ සමථනිමිත්තං අබ්‍යග්ගනිමිත්තං තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති; තත්ථ සමථොව[5] සමථනිමිත්තං; අවික්ඛෙපට්ඨෙන ච අබ්‍යග්ගනිමිත්තන්ති. අපි ච එකාදස ධම්මා සමාධිසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති වත්ථුවිසදකිරියතා ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා නිමිත්තකුසලතා සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතා සමයෙ චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනතා සමයෙ සම්පහංසනතා සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛනතා අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා ඣානවිමොක්ඛපච්චවෙක්ඛනතා තදධිමුත්තතාති. තත්ථ වත්ථුවිසදකිරියතා ච[6] ඉන්ද්‍රියසමත්තපටිපාදනතා ච වුත්තනයෙනෙව[7] වෙදිතබ්බා; නිමිත්තකුසලතා නාම කසිණනිමිත්තස්ස උග්ගහණකුසලතා;[8] සමයෙ චිත්තස්ස පග්ගණ්හනතාති යස්මිං සමයෙ අතිසිථිලවිරියතාදීහි ලීනං චිත්තං හොති තස්මිං සමයෙ ධම්මවිචයවිරියපීතිසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනෙන තස්ස පග්ගණ්හනං; සමයෙ චිත්තස්ස නිග්ගණ්හනතාති යස්මිං සමයෙ අච්චාරද්ධවිරියතාදීහි උද්ධතං චිත්තං හොති තස්මිං සමයෙ පස්සද්ධිසමාධිඋපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගසමුට්ඨාපනෙන තස්ස නිග්ගණ්හනං; සමයෙ සම්පහංසනතාති යස්මිං සමයෙ චිත්තං පඤ්ඤාපයොගමන්දතාය වා උපසමසුඛානධිගමෙන වා

1. ක්ඛමො හොති d1 d2.
2. සෙවන්තස්සාපි b s.
3. කම්මස්සකතා b s.
4. පාණී s.
5. සමථො ච s.
6. කිරියතා s.
7. නයෙන s.
8. උග්ගහකුසලතා s උග්ගණ්හනකුසලතා e.

නිරස්සාදං හොති තස්මිං සමයෙ අට්ඨසංවෙගවත්ථුපච්චවෙක්ඛණෙන සංවෙජෙති; අට්ඨ සංවෙගවත්ථූනි නාම ජාතිජරාව්‍යාධිමරණානි චත්තාරි අපායදුක්ඛං පඤ්චමං අතීතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං අනාගතෙ වට්ටමූලකං දුක්ඛං පච්චුප්පන්නෙ ආහාරපරියෙට්ඨිමූලකං දුක්ඛන්ති රතනත්තයගුණානුස්සරණෙන ච පසාදං ජනෙති අයං වුච්චති සමයෙ සම්පහංසනතාති; සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛනතා නාම යස්මිං සමයෙ සම්මාපටිපත්තිං ආගම්ම අලීනං අනුද්ධතං අනිරස්සාදං ආරම්මණෙ සමප්පවත්තං සමථවීථිපටිපන්නං චිත්තං හොති තදස්ස පග්ගහනිග්ගහසම්පහංසනෙසු න ව්‍යාපාරං ආපජ්ජති සාරථි[1] විය සමප්පවත්තෙසු අස්සෙසු අයං වුච්චති සමයෙ අජ්ඣුපෙක්ඛනතාති. අසමාහිතපුග්ගලපරිවජ්ජනතා නාම උපචාරං වා අප්පනං වා අප්පත්තානං වික්ඛිත්තචිත්තානං පුග්ගලානං ආරකා පරිවජ්ජනං. සමාහිතපුග්ගලසෙවනතා නාම උපචාරෙන වා අප්පනාය වා සමාහිතචිත්තානං සෙවනා භජනා පයිරුපාසනා. තදධිමුත්තතා නාම ඨානනිසජ්ජාදිසු සමාධිඋප්පාදනත්ථංයෙව නින්නපොණපබ්භාරචිත්තතා. එවං හි පටිපජ්ජතො එස උප්පජ්ජති; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරි හොතීති පජානාති.

උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස "අත්ථි භික්ඛවෙ උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා ධම්මා තත්ථ යොනිසොමනසිකාරබහුලීකාරො අයමාහාරො අනුප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය උප්පන්නස්ස වා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස භිය්‍යොභාවාය වෙපුල්ලාය භාවනාය පාරිපූරියා සංවත්තතී"ති එවං උප්පාදො හොති. තත්ථ උපෙක්ඛාව උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගට්ඨානියා ධම්මා නාම; අපි ච පඤ්ච ධම්මා උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගස්ස උප්පාදාය සංවත්තන්ති සත්තමජ්ඣත්තතා සඞ්ඛාරමජ්ඣත්තතා සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලපරිවජ්ජනතා සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තපුග්ගලසෙවනතා තදධිමුත්තතාති. තත්ථ ද්වීහාකාරෙහි සත්තමජ්ඣත්තතං සමුට්ඨාපෙති; ත්වං අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනොව[2] කම්මෙන ගමිස්සසි; එසො'පි අත්තනො කම්මෙන ආගන්ත්වා අත්තනොව[2] කම්මෙන ගමිස්සති; ත්වං කං කෙලායසීති එවං කම්මස්සකතපච්චවෙක්ඛණෙන ච පරමත්ථතො සත්තොයෙව නත්ථි සො ත්වං කං කෙලායසීති එවං නිස්සත්තපච්චවෙක්ඛණෙන ච ද්වීහාකාරෙහි සඞ්ඛාරමජ්ඣත්තතං සමුට්ඨාපෙති. ඉදං චීවරං අනුපුබ්බෙන වණ්ණවිකාරඤ්චෙව ජිණ්ණභාවඤ්ච උපගන්ත්වා පාදපුඤ්ඡනචොළකං හුත්වා යට්ඨිකොටියා ඡඩ්ඩනීයං භවිස්සති; සචෙ පනස්ස සාමිකො භවෙය්‍ය නාස්ස එවං විනස්සිතුං දදෙය්‍යාති එවං අස්සාමිකභාවපච්චවෙක්ඛණෙන ච; අනද්ධනියං ඉදං තාවකාලිකන්ති එවං තාවකාලිකභාවපච්චවෙක්ඛණෙන ච; යථා ච[3] චීවරෙ එවං පත්තාදිසුපි යොජනා කාතබ්බා. සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගල

1. සාරථී s. 2. අත්තනො b s. 3. යථා l.

පරිවජ්ජනතාති එත්ථ යො පුග්ගලො ගිහී වා අත්තනො පුත්තධීතාදිකෙ පබ්බජිතො වා අත්තනො අන්තෙවාසික[1]සමානුපජ්ඣායකාදිකෙ මමායති; සහත්ථෙනෙව නෙසං කෙසච්ඡෙදනසූචිකම්මචීවරධොවනරජනපත්තපචනාදීනි කරොති; මුහුත්තම්පි අපස්සන්තො අසුකො සාමණෙරො කුහිං[2] අසුකො දහරො කුහින්ති භන්තමිගො විය ඉතො චිතො ච ආලොකෙති; අඤ්ඤෙන කෙසච්ඡෙදනාදීනං අත්ථාය මුහුත්තං තාව අසුකං පෙසෙථාති යාචියමානොʻපි අම්හෙʻපි තං අත්තනො කම්මං න කාරෙම තුම්හෙ තං ගහෙත්වා කිලමෙස්සථාති න දෙති; අයං සත්තකෙලායනො නාම. යො පන චීවරපත්ත[3]ථාලකකත්තරයට්ඨිආදීනි මමායති; අඤ්ඤස්ස හත්ථෙන පරාමසිතුම්පි න දෙති තාවකාලිකං යාචිතො මයම්පි ඉමං මමායන්තා න පරිභුඤ්ජාම තුම්හාකං කිං දස්සාමාති වදති; අයං සඞ්ඛාරකෙලායනො නාම. යො පන තෙසු ද්වීසුපි වත්ථූසු මජ්ඣත්තො උදාසිනො අයං සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තො නාම. ඉති අයං උපෙක්ඛාසම්බොජ්ඣඞ්ගො එවරූපං සත්තසඞ්ඛාරකෙලායනපුග්ගලෙ[4] ආරකා පරිවජ්ජන්තස්සාපි සත්තසඞ්ඛාරමජ්ඣත්තපුග්ගලෙ[5] සෙවන්තස්සාපි ඨානනිසජ්ජාදීසු තදුප්පාදනත්ථං නින්නපොණපබ්භාරචිත්තස්සාපි උප්පජ්ජති; එවං උප්පන්නස්ස පනස්ස අරහත්තමග්ගෙන භාවනා පාරිපූරී හොතීති පජානාති. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති** එවං අත්තනො වා සත්තබොජ්ඣඞ්ගෙ[6] පරිග්ගණ්හිත්වා පරස්ස වා කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස බොජ්ඣඞ්ගෙ පරිග්ගණ්හිත්වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති: සමුදයවයා පනෙත්ථ බොජ්ඣඞ්ගානං[7] නිබ්බත්තිනිරොධවසෙන වෙදිතබ්බා; ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ බොජ්ඣඞ්ගපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා බොජ්ඣඞ්ගපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්යානමුඛං වෙදිතබ්බං. සෙසං තාදිසමෙවාති.

බොජ්ඣඞ්ගපබ්බං නිට්ඨිතං.

එවං සත්තබොජ්ඣඞ්ගවසෙන ධම්මානුපස්සනං විභජිත්වා ඉදානි චතුසච්චවසෙන විභජිතුං **පුන ච පරන්ති** ආදිමාහ. තත්ථ **ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පජානාතීති** ඨපෙත්වා තණ්හං තෙභූමකෙ ධම්මෙ ඉදං දුක්ඛන්ති යථාසභාවතො පජානාති; තස්සෙව ඛො පන දුක්ඛස්ස ජනිකං සමුට්ඨාපිකං පුරිමතණ්හං අයං දුක්ඛසමුදයොති; උභින්නං අප්පවත්තිං[8] නිබ්බානං අයං දුක්ඛනිරොධොති; දුක්ඛපරිජානනං සමුදයපජහනං නිරොධසච්ඡිකරණං අරියමග්ගං අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාති යථාසභාවතො පජානාතීති අත්ථො; අවසෙසා අරියසච්චකථා විසුද්ධිමග්ගෙ විත්ථාරිතායෙව. **ඉති අජ්ඣත්තං වාති**

---

1. අන්තෙවාසිකා සද්ධිවිහාරිකා s e.
2. කුහිංගතො s.
3. පන පත්තචීවර b s.
4. පුග්ගලං d1 d2 s.
5. පුග්ගලං s.
6. සම්බොජ්ඣඞ්ගෙ b s.
7. සම්බොජ්ඣඞ්ගානං s.
8. අප්පවත්ති b s.

එවං අත්තනො වා චත්තාරි සච්චානි පරිගණ්හිත්වා පරස්ස වා කාලෙන වා අත්තනො කාලෙන වා පරස්ස චත්තාරි සච්චානි පරිගණ්හිත්වා ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති;[1] සමුදයවයා පනෙත්ථ චතුන්නං සච්චානං යථාසම්භවතො උප්පත්තිනිවත්ති[2]වසෙන වෙදිතබ්බා. ඉතො පරං වුත්තනයමෙව. කෙවලං හි ඉධ චතුසච්චපරිග්ගාහිකා සති දුක්ඛසච්චන්ති එවං යොජනං කත්වා සච්චපරිග්ගාහකස්ස භික්ඛුනො නිය්‍යානමුඛං වෙදිතබ්බං සෙසං තාදිසමෙවාති.

චතුසච්චපබ්බං නිට්ඨිතං

එත්තාවතා ආනාපානං චතුඉරියාපථං චතුසම්පජඤ්ඤං ද්වත්තිංසාකාරං චතුධාතුවවත්ථානං නව සිවථිකා වෙදනානුපස්සනා චිත්තානුපස්සනා නීවරණපරිග්ගහො ඛන්ධපරිග්ගහො ආයතනපරිග්ගහො බොජ්ඣඞ්ගපරිග්ගහො සච්චපරිග්ගහොති එකවීසති කම්මට්ඨානානි වුත්තානියෙව.[3] තෙසු[4] ආනාපානං ද්වත්තිංසාකාරං[5] නව සිවථිකාති එකාදස අප්පනාකම්මට්ඨානානි හොන්ති: දීඝභාණකමහාසීවත්ථෙරො පන නව සිවථිකා ආදීනවානුපස්සනාවසෙන වුත්තාති ආහ; තස්මා තස්ස මතෙන ද්වෙයෙව අප්පනාකම්මට්ඨානානි සෙසානි උපචාරකම්මට්ඨානානි; කිං පනෙතෙසු සබ්බෙසු අභිනිවෙසො ජායති න ජායතීති: නො න ජායති;[6] ඉරියාපථසම්පජඤ්ඤනීවරණබොජ්ඣඞ්ගෙසු හි අභිනිවෙසො න ජායති සෙසෙසු ජායතීති. මහාසීවත්ථෙරො පනාහ: එතෙසුපි අභිනිවෙසො ජායති අයං හි අත්ථි නු ඛො මෙ චත්තාරො ඉරියාපථා උදාහු නත්ථි අත්ථි නු ඛො මෙ චතුසම්පජඤ්ඤං උදාහු නත්ථි අත්ථි නු ඛො මෙ පඤ්චනීවරණා උදාහු නත්ථි අත්ථි නු ඛො මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා උදාහු නත්ථීති එවං පරිගණ්හාති තස්මා සබ්බත්ථ අභිනිවෙසො ජායතීති.

යො හි කොචි භික්ඛවෙති යො කොචි භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා;[7] **එවං භාවෙය්‍යාති** ආදිතො පට්ඨාය වුත්තෙන භාවනානුක්කමෙන භාවෙය්‍ය; **පාටිකඞ්ඛන්ති** පටිකඞ්ඛිතබ්බං අවස්සංභාවීති අත්ථො; **අඤ්ඤාති** අරහත්තං; **සති වා උපාදිසෙසෙති** උපාදානසෙසෙ වා සති අපරික්ඛීණෙ; **අනාගාමිතාති** අනාගාමිභාවො එවං සත්තන්නං වස්සානං වසෙන සාසනස්ස නිය්‍යානිකභාවං දස්සෙත්වා පුන තතො'පි අප්පතරෙ[8] කාලෙ දස්සෙන්තො **තිට්ඨන්තු භික්ඛවෙති** ආදිමාහ. සබ්බම්පි චෙතං මජ්ඣිමස්සෙව වෙනෙය්‍යපුග්ගලස්ස වසෙන වුත්තං; තික්ඛපඤ්ඤං පන සන්ධාය "පාතො අනුසිට්ඨො සායං විසෙසං[9] අධිගමිස්සති සායං

1. විහරතීති b s
2. නිප්පත්ති l නිබ්බුති s.
3. වුත්තානි s.
4. වුත්තානියෙසු a P2 r e.
5. ආනාපාන චත්තංසාකාර s චත්තිංසාකාරෙ b.
6. අභිනිවෙසො ජායතීති න ජායති b අභිනිවෙසොජායති [න ජායතීති න ජායති ls.
7. උපාසිකාවාති s.
8. තතො අප්පතරෙ'පි b s
9. කිඤ්චි විසෙසං e.

අනුසිට්ඨො පාතො විසෙසං අධිගමිස්සතී"ති වුත්තං. ඉති භගවා එවං නිය්‍යානිකං භික්ඛවෙ මම සාසනන්ති දස්සෙත්වා එකවීසතියාපි ඨානෙසු අරහත්තනිකූටෙන දෙසිතං දෙසනං නිය්‍යාතෙන්තො එකායනො අයං භික්ඛවෙ[1] මග්ගො-පෙ-ඉති යං තං වුත්තං ඉදමෙතං පටිච්ච වුත්තන්ති ආහ. සෙසං උත්තානත්ථමෙවාති.

සතිපට්ඨානසුත්තවණ්ණනා
නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච මූලපරියායවග්ගො නාම
පඨමො වග්ගො.

1. එකායනො භික්ඛවෙ අයං s.

පපඤ්චසූදනියා

මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථාය

සංවණ්ණිතපදානං අනුක්කමණිකා.

INDEX.

පිට්ඨඞ්කො

පිට්ඨඞ්කො.

TRIPITAKA PUBLICATIONS.

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
1.	Petavatthu Aṭṭhakathā,	Siri Dhammārāmatissa Nāyaka Thero & Acarya Pandit Māpalagama Chandajóty Thero
	Second Edition	Weliwitiye Pandit Sórata Thero
2.	Thera-Gāthaṭṭhakathā 1st Part,	Súriyagoda Sumangala Thero & Weboda Sangharatana Thero
3.	Therī-Gāthaṭṭhakathā,	BihalpolaSiri DewarakkhitaNāyakaThero
4.	Dīgha Nikāyaṭṭhakathā 1st Part,	Heyyantuduwe Dhammakitti Siri Dewamitta Nāyaka Thero
5.	Dhammapadaṭṭhakathā 1st Part,	K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyaka Thero
6.	Udānaṭṭhakathā, Second Edition	BihalpolaSiri DewarakkhitaNāyakaThero Weliwitiye Pandit Sórata Thero & Pandit Palannoruwe Vimaladhamma Thero
7.	Suttanipātaṭṭhakathā,	Súriyagoda Sumangala Thero & Māpalagama Chandajóty Thero
8.	Visuddhimaggaṭṭhakathā,	Pamunuwe Buddhadatta Thero
9.	Nettippakaraṇaṭṭhakathā,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
10	Mahāniddesaṭṭhakathā,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
11	Khuddakapāṭhaṭṭhakathā,	Acarya Pandit Welipitiye Dewananda Nāyaka Thero
12	Buddhavamsaṭṭhakathā,	Pandit Yagirala Paññānanda Nāyaka Thero
13.	Dhammapadaṭṭhakathā 2nd Part,	K. Siri Sumangala Ratanasāra Nāyaka Thero
14	Cūlaniddesaṭṭhakathā,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
15.	Anguttara Nikāyaṭṭhakathā, 1st Part,	Dhammakitti Siri DhammānandaNāyaka Thero
16.	Samyuttanikāyaṭṭhakathā 1st Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
17.	Vimānavatthu Aṭṭhakathā,	Madugalle Siri Siddhattha NāyakaThero & Acarya Morontuduwe Dhammānanda Nāyaka Thero

(TRIPITAKA PUBLICATIONS.)

Vol. No.	NAME OF BOOK.	EDITED BY
18	Thera Gāthaṭṭhakathā, 2nd Part,	Berukāne Ariyañāna Thero
19	DīghaNikāyaṭṭhakathā 2nd Part,	Boruggamuwe Acarya Siri Rewata Thero
20	Jātakaṭṭhakathā 1st Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
21.	Paṭisambhidā Maggaṭ ṭhakathā,	Mangala Dhammakitti Siri Jinaratana Nāyaka Thero, M. Siri AnomadassiNāyaka Thero & Weliwitiye Pandit Sórata Thero
22	Samyutta Nikāyaṭṭhakathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
23	Itivuttakaṭṭhakathā,	Acarya Morontuduwe Dhammānanda Nāyaka Thero
24.	Jātakaṭṭhakathā 2nd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
25.	Sutta Sangahaṭṭha kathā,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero
26.	Cariyāpiṭakaṭṭhakathā,	Acarya Kukulnāpe Siri Dewarakkhita Thero
27.	Catubhānawāraṭṭhakathā,	Pandit Doranégoda Ñānasena Thero
28.	Samantapāsādikā Vinayaṭṭhakathā, 1st Part,	Acarya Baddegama Siri Piyaratana Thero & Weliwitiye Pandit Sórata Thero
29.	Apadānaṭṭhakthā, 1st Part,	Weliwitiye Pandit Sórata Thero
30.	Mātikaṭṭhakathā,	Siri Saddhammakitti Karandana Jinaratana Thero
31.	Samyutta Nikāyaṭṭhakathā, 3rd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
32.	Jātakaṭṭhakathā, 3rd Part,	Pandit Widurupola Piyatissa Nāyaka Thero
33.	Anguttara Nikāyaṭṭhakathā, 2nd Part,	Dhammakitti Siri Dhammānanda Nāyaka Thero
34.	Vibhangaṭṭhakathā,	Pandit Yagirala Siri Paññānanda NāyakaThero
35.	Majjhima Nikāyaṭṭhakathā, 1stPart,	Dhammakitti Siri Dhammānanda Nāyaka Thero